

EL BİDAYE VE'N NİHAYE

HZ.

PEYGAMBER

(S.A.V.)'İN

HAYATI

(ES-SİYRETU'N-NEBEVİYYE)

ﷺ

BÜYÜK İSLAM TARİHİ

İBN KESİR

Çelik
YAYINEVİ

VEN-NİHÂYE

Sunus

İbn Kesir Ve Tarihi

İbn Kesir'in Hayatı

İbn Kesir'in Eserleri

Müellifin Önsözü

Fasıl

Fasıl

Levh-İ Mahfuz

Göklere Yerin Ve Bu İkisî Arasındaki Seylerin Yaratılışlarına Dair Ayet Ve Hadisler

Yedi Kat Yerin Yaratılması İle İlgili Ayet Ve Hadisler

Denizler Ve Nehirler

Fasıl

Sunuş

Kuruluşumuzdan bugüne kadar okuyucularımıza temel ve kaynak eserler sunduk. Bunlar arasında 6 ciltlik (4000 sayfa) Mecmau't-Tefâsir, 23 ciltlik (23000 sayfa) Kütüb-ü Sitte ve Şerhleri, 8 ciltlik (4300 sayfa) Mu'cemu'l-Müfehres lil Hadis, 10 ciltlik (6500 sayfa) el-Mebsut gibi İslâm ilimlerinin temeli olan tefsir, hadis, fıkıh ilmine dair eserlerin Arapça metinleri; 5 ciltlik (3785 sayfa) Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri, Kâmus-i Türkî (1590 sayfa) Lügat-x Naci (976 sayfa), Redhause Sözlüğü (2239 sayfa) gibi eserlerin Osmanlıca asıllarının tıpkı basımlarını; Prof.Dr Abdur-rahman Cezîrî başkanlığında seçkin Mısır ulemasından oluşan bir komisyonun hazırladığı 8 ciltlik (3720 sayfa) "Dör Mezhebe Göre İslâm Fıkhı", Asr-ı Saadet'ten günümüze kadar yaşamış bütün müfessirlerin görüşlerini ihtiva eden ve dilimizde yazılmış tefsirlerin en büyüğü olan 16 ciltlik (10000 sayfa) "Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri İbn Kesîr" ile klasik ve çağdaş düşünürlerimizin 40'm üzerinde gerek telif gerekse tercüme Türkçe eseri de bulunmaktadır.

Şimdi de siz değerli okuyucularımıza büyük İslâm âlimi müfessir, muhaddis ve müverrih (tarihçi) unvanları ile tanınan İbn Kesîr'in "el-Bidâye ve'n-Nihâye" isimli tarihini, "Büyük İslâm Tarihi" adıyla sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Tarihçi İbn Kesîr, "Büyük İslâm Tarihi" adıyla sunduğumuz bu eserinde, olayları tarih sırasına göre (kronolojik olarak) işlemekte, sırası ile kainatın yaratılışından başlayarak Hz. Muhammed'e kadar bilinen bütün peygamberlerin hayat hikayeleri, Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin dönemleri ile Emeviler, Abbasiler, Endülüs Emevileri, Fatimiler, Eyyûbîler, Memlûkler ve Selçuklular gibi İslâm devletlerinin siyasi, kültürel ve ekonomik hayatlarını akıcı bir üslûpla bize aktarmaktadır.

Tarih ilmine yeni bir metod getirerek olayları anlatırken okuyucunun tarihi hadiseleri doğru değerlendirmesini temin etmek için doğru-jugundan emin olmadığı rivayetleri de kitabına almakla birlikte onların bir kısmının garip, israiliyyat ve kabul edilemez rivayetler olduklarını belirtmektedir. Böylece okuyucunun tarihi olayları yanlış değerlendirip yanlış ders çıkarmasına ve yanlış yorumlara gitmesine mani olmaktadır.

İbn Kesîr'in "el-Bidâye ve'n-Nihâye" isimli eseri, bu vasıflarından dolayı tarih sahasında çok önemli bir eser olup günümüzden yaklaşık 700 yıl önce kaleme alınmasına rağmen bu gün hâlâ en önemli tarih kaynağı sayılmakta, İslâm dünyasında en çok okunan tarih eseri olma özelliğini hâlâ muhafaza etmektedir. Biz böyle bir eserin Türkçesini okuyucumuza sunmakla çok büyük bir hizmeti ifâ ettiğimiz inancını taşımaktayız.

14 normal, 1 şahıs ve yer isimleri indexsi cildinden oluşan, toplam 15 ciltlik bu kıymetli eserin dizgisi, tertibi, baskısı ve cildinin hazırlanması sırasında hiçbir masraftan çekinmedik. Türkiye'de yapılabileceğin en iyisini yapmaya çalıştık.

Burada eseri Türkçeye kazandıran sayın-Mehmet KESKİN-beye, kıymetli vakitlerini esirgemeyerek eseri redakte eden M.Ü İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ziya KAZICI beye, tashih ve tertip sırasında bize yardıma olan Mehmet IRMA beye, eserin tercüme ve yayım esnasında her türlü fedakarlığı gösteren Çağrı Yayınları çalışanlarına teşekkürü bir borç bilir, bunun gibi yeni kaynak eserleri insanlığın hizmetine sunmayı bize nasip etmesini Cenâb-ı Allah'tan niyaz ederiz.

Şaban KURT^[1]

İbn Kesir Ve Tarihî

İslâm dünyasının yetiştirdiği büyük âlimlerden biri olan îmadu'd-Din Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesîr, dönemini muhaddis, müfessir ve tarihçisi olarak bilinir.

Konusu, sadece geçmiş olayların bir kümesi olmayan tarihin gerçek konusu insandır. Gayesi de bu insanı Allah'ın rızası doğrultusunda yetiştirmektir. Bu sebeptendir ki tarihin ilk belirtilerini bizzat Kur'ân-ı Kerîm'de görüyoruz. Zira Kur'ân, insan hayatının sadece manevî yönünü değil, bütün sosyal hayatının temel çizgilerini taşır ki bunlar tarihle çok yakından ilgilidir. Bu bakımdan Kur'ân'da, tarihin başlangıcı olan yaradılışın düşünülmesi emre dilmektedir. Onun bir ibret kaynağı olduğu, bunu görmek için de gezip dolaşmak (seyahat) gerektiği açıklanmaktadır. (eî-Ankebût, 20; er-Rûm, 42) Gerçekten bugünü anlamak ve geleceğe hazırlanabilmek için tarihin verilerini değerlendirip ondan ibret almak gerekir. Şayet tarih toplum için ibret vesilesi olmuyorsa kuru bir bilgiden ibaret kalır.

Bilindiği gibi Hz. Peygamberin gerek hayatı, gerek şahsiyeti ve gerekse onun zamanındaki İslâm toplumunun hareket ve davranışları, Müslümanlar için her yönü ile iyi bir örnektir. Bunun içindir ki o dönemin safha safha ve güzel bir şekilde Öğrenilmesi gerekir. İşte burada, hicri sekizinci asırda (701-774) Şam bölgesinde doğan ve yine orada vefat eden İbn Kesîr karşımıza çıkmaktadır. Tefsirinde de geniş ölçüde tarihî bilgilere yer veren müellifimiz, tarihin insan hayatındaki önemini bildiğinden bu sahadaki engin selâhiyetini "el-Bidâye ve'n-Nihâye" adlı eseri ile isbat etmiştir. Böylece o, sağlam kaynaklardan istifade ile gerek Hz. Peygamber, gerekse daha sonraki dönemleri birer ibret levhası olarak gözlerimizin önüne

sermektedir.

Her Müslümanın örnek alması ve hayatını ona göre yönlendirmesi icap eden o Muhammedi hayatın bütün safhalarını, aynı zamanda büyük bir muhaddis olan İbn Kesîr'in, elinizde bulunan bu eserinden öğrenmek mümkündür.

Rivayet metoduna bağlı olmakla birlikte dirayet ve tenkid hususunu da ihmal etmeyen İbn Kesîr, kronolojik bir eser meydana getirmekle İslâm tarihinin her yılını kendi zaman ve şartları içinde değerlendirip okuyucuya takdim etmiştir. Böylece o, bu engin tarihin geçirmiş olduğu tekâmül ve gelişme çağlarını gözler önüne sermiştir.

İslâm kültür dünyasında Zehebî, İbnu'l-Verd, Safedî ve İbn Şakır gibi tarihçilerin bulunduğu bir dönemde yetişen İbn Kesîr rivayetçi özelliğini korumakla birlikte zaman zaman "Bu, garip bir hadistir", "Bu, zayıf bir rivayettir", "Bu, tamamer uydurmadır" gibi ifadelerle görüşünü ortaya koyduğu gibi bazen de "Ben derim ki" şeklindeki ifadelerle tamamen kendi mütalaasını beyan eder. Böylece o, bazı rivayetleri terikid süzgecinden geçirir.

Tarihini, tefsirinden sonra yazdığı için zaman zaman, "Bu konuda tefsirimizde şöyle söyledik" demek suretiyle tefsirine atıflarda bulunur. Keza o, Kur'ân ve sünnetten aldığı ilhamla bazı tavsiye ve Öğütlerde de bulunur. Böylece o, tarihin fazilet ve reziletlerini teşhir ederek, gelecek nesillerin ahlâkını düzeltmeye hizmet etmesi gerektiğine kail olanlara da iştirak etmiş görünmektedir.

İslâm dünyasında ve özellikle ülkemizde tefsiri ile tanınan İbn Kesîr'in tarih kaynakları, metodu ve tarihçiliği üzerinde şimdiye kadar ciddî bir araştırmanın henüz yapılmadığı anlaşılmaktadır. [2]

İslâm dünyasının en ünlü ve ülkemizde çok ilgi gören İbn Kesîrin tefsirinden sonra şimdi de ünlü "el-Bidâye ve'n-Nihâye" isimli eseri "Büyük İslâm Tarihi" çevirisi adıyla değerli okuyuculara sunulmaktadır. Ülkemizde tarihçi yanı pek iyi tanınmayan bu büyük âlimin, bu değerli eserinin bilim ve kültür tarihimize büyük katkılar sağlayacağı muhakkaktır.

Prof.Dr.Ziya Kazıcı [3]

İbn Kesîr'in Hayatı

Ebu'l-Fida İsmail İmadu'd-Din İbn Ömer İbn Kesîr İbn Davud İbn Kesîr el-Dımaşkî el-Kureyşî, Şam yakınlarındaki Busrâ'y bağlı Micdel veya Mecdel köyünde Hicrî 701 (Milâdî 1301) yılı civarında dünyaya geldi. el-Bidâye ve'n-Nihâye isimli eserinde belirttiğine göre, babası hicrî 703 senesinde vefat ettiği zaman kendisi üç veya dört yaşlarında imiş. Babasını çok az hatırlayan müellifimiz, ailesi ile birlikte yedi yaşlarında köyden kalkıp Şam'a yerleşmiş, İsmail İbn Kesîr'in yetişmesinde ağabeyi Abdülvehhab'm etkisi büyük olmuş. İlk dinî bilgileri aile yuvasında almış olan İbn Kesîr, daha sonra Burhâneddin el-Fezârî, Kemaleddin İbn Kâdî Şihne, Kasım İbn Asakir, İshak İbn Amidî, Muhammed İbn Zinâd, İbn er-Rabî ve İbn Teymiyy gibi devrinin ünlü bilginlerinden nlah, tefsir, hadis öğrenmişti. Genç yaşta eserler telif etmeye başlayan İbn Kesîr, "Tekzîb el-Kemal" adlı eserin müellifi el-Mizzî'nin derslerine devam etmiş ve onun kızıyla evlenerek bu büyük bilgene damad olmuştur. Bilahare Karâfî, Debbûsî, Urânî ve Hutânî gibi bilginlerden icazet almıştır. Uzun yıllar Şam'ın ünlü medreselerinde dersler vermiş daha sonra Hecibiye Medresesi müderrisliğine tayin edilmiştir. Subkî'nin vefatından sonra da meşhur Eşrefiyye Dâr'ül-Hadîsi hocalığına geçmiştir. Yetiştirdiği sayısız öğrenciler arasında; İbn Hacer gibi büyük hadis bilginleri, Şihâbüddin İbn

Hiccî, Hafız Ebu'l-Mehâsin el-Hüseynî gibi o devrin meşhur âlimleri de bulunmaktadır. [4]

Ömrünün sonlarına doğru gözlerini kaybetmiş olan İbn Kesîr, Hicrî 774 (Miladî 1373) senesi şaban ayının 26. perşembe günü 74 yaşında iken Şam'da vefat etmiştir. [5]

İbn Kesîr'in Eserleri

İbn Kesîr, yalnızca bir tarihçi değil, aynı zamanda büyük bir fıkıh ve hadis bilginidir. Bu bakımdan İslâm düşüncesinin tarih, fıkıh, hadis ve tabakât konularında çok değerli ve orjinal eserler telif etmiştir. Başlıca eserleri şunlardır:

1- el-Bidâye ve'n-Nihâye fi't-Tarih: Genel tarih niteliğinde olan bu eser, kâinatın yaratılışından başlayarak müellifin hayatının son günlerine kadar geçen olayları anlatır.

2- el-Bâis'ül-Hasîs Şerh İhtisar Ulûm'il-Hadis: Bu eser, İbn Salâh'ın Ulûm'ül-Hadis isimli eserinin özetidir.

3- et-Tekmil fi'Ma'rifeti's-Sikât ve'd-Duafâ ve'l-Mecâhil: Hadisteki güvenilir, zayıf ve bilinmeyen ravîlerle ilgili önemli bir eserdir.

4- el-Hedyü ve's-Sünen fi. Ahadisi'l-Mesânîd ve's-Sünen: Câmiü'l-Mesânîd diye de bilinen bu eser, Ahmed İbn Hanbel'i Müsned'i, Bezzâr, Ebu Ya'lâ ve İbn Ebu Şeybe'nin eserleriyle Kütüb-i Sitte'yi birleştirerek bölümlere göre tanzim eder.

5- Ehâdîsu't-Tevhîd ve'r-Redd Alâ's-Şirk: Tevhîd ve şirk konusundaki hadisleri inceler.

6- el-İctihâd fi Talebi Fadaîlil-Cihâd: Cihadla ilgili konuları araştırır.

7- Tabakâtu's-Şâfiîye: Şafiî fakihlerin hayatından bahseder.

8- Edillet'üt-Tenbîh fi Fıkhi's-Şâfiîyye: Şafiî fıkhihine dair konuları ele alır.

- 9- Menâkıbu İmâm eş-Şâfiî: İmâm Şafiî'nin menakibinden bahseder.
- 10- el-Ahkâm alâ Ebvâbi't-Tenbih: Fıkhnın ahkâmından bahseden bu eserini tamamlayamamıştır. Sadece hacc bahsine kadar olan kısmı incelemiştir. Tefsîrinde bu eserine pek çok atıflar yapmaktadır.
- 11- Müsnedu's-Şeyhayn: Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in Müsnedle-rini ele alır.
- 12- Muhtasar İbnu'l-Hâcibın: İbn Hâcib'in bir eserinin muhtasarıdır.
- 13- Şerhu'l-Buhârî: Tamamlanamamış olan bu eser, İmâm Bu-harî'nin Sahîh'inin şerhidir.
- 14- Fedâilu'l-Kur'ân: Kur'ân'ın faziletlerine dair olan bu eser, tefsirinin sonunda yer almakta olup, Kur'ân'm faziletlerini anlatmaktadır.
- 15- Tefsîr'ül-Kur'ân-Azim: Rivayet tefsirlerinin en muteberlerinden birisidir. İbn Kesîr, gerçek anlamda bir rivayet tefsiri olan bu eserine, zaman zaman dirayet tefsirlerinden alıntılar yapmış ve bazen kendi görüşlerini de eklemiştir.

[6]

Bu eserlerin pek çoğu basılmıştır. Ancak henüz tab edilmemiş risaleleri de bulunmaktadır.

Müellifin Önsözü

Evvel ve âhir, bâtın ve zahir, her şeyi bilen, kendisinden önce hiçbir şeyin bulunmadığı ilk, kendisinden sonra hiç bir şeyin olmayacağı son, kendisinden üst hiçbir şeyin bulunmayacağı zahir, kendisinden geride hiçbir şeyin bulunmayacağı bâtın, devamlı surette kemâl sıfatlarıyla muttasıf olarak mevcudiyeti süren ezeli ve kadîm; aralıksız, inkitasız, zevalsiz bir surette sonsuza dek baki ve sermedi olarak varlığı devam edecek; siyah karıncanın zifiri karanlık gecede sessiz kaya üzerindeki yürüyüşünü bilmekte, kumların sayısını bilmekte, yüce, ulu ve her şeyi yaratıp bir ölçü ile takdir edici, gökleri sütunsuz olarak yükseltmiş, semaları çiçek gibi parlak yıldızlarla süslemiş, semalarda yıldızları kandil kılmış, Ay'ı parlak ışıklar saçıcı yapmış, bunların üstünde de göğü kubbe gibi yuvarlak, geniş ve yüksek bir şekilde yaratmış, sütunları yüce Arş-ı A'la'yı yaratmış olan Allah'a hamdolsun.

O Arş-ı A'la ki, kıymetli melekler onu taşırlar. Kerrübiyûn melekleri onu kuşatırlar. Allah'ın salat-ü selâmı onların üstüne olsun. O meleklerin, takdis ve tazim sesleri yükselir. Aynı şekilde göklerin her tarafı, meleklerle dopdoludur. Onlardan her gün 70.000 melek, dördüncü kattaki Beytü'l-Ma'mur'a gelip orayı ziyaret ederler. Gittikten sonra oraya dönmek için tekrar sıra kendilerine gelmez. Onların, en son olarak içinde bulundukları hâl, tehlil, tahmid, tekbir, salat ve teslimdir.

Cenâb-ı Allah, yeryüzünü mahlukat için suların dalgaları üzerine koymuştur. Gökleri yaratmadan önce yeryüzüne, sabit dağlar yerleştirmiştir. Orayı bereketli kılmış, arayanlar için yeryüzünde gıdaların normal olarak dört gün (dört mevsim) içinde yetiştirilmesi kânununu koymuştur. Oraya, her çiftten iki şeyi yerleştirmiştir. Bunu da akıllılar için bir delil kılmıştır. Yazlarında ve loşlarında kulların ihtiyaç duydukları ner şeyi, her hayvanı yeryüzünde onlara ihsan etmiştir.

insanoğlu, kendisinden söz edilmeyen, hiçbir şey değilken onu yaratmaya çamurdan başlamış, sonra onun neslinin devamını sağlam bir yerde (rahimde), değersiz bir su ile (döl suyu ile) devam ettirmiş, onu gören ve işiten bir varlık haline getirmiştir. O varlığı, eğitim ve öğretimle şer ellendirmiş tir. İnsanlığın babası Adem (a.s.)'i kendi mübarek eliyle yaratmış, onun bedenine şekil vermiş, bedenine kendi ruhundan üfle-miş, melekleri ona secde ettirmiş, eşi ve insanlığın annesi Havva'yı onun vücudundan yaratmış, ona eş kılmış, ikisini Cennet'te barındırmış, üzerlerine nimetlerini yağdırmış, sonra kendi bilgeliğinin ezeldeki bir gereği olarak yaratıp yei-yüzüne yaymış, onları kendi yüce kudreti ile hükümdarlar, halk tabakası, zengin, yoksul, köle, efendi, cariyeye, hanım şeklinde çeşitli kısımlara ayırmış ve yeryüzünün enine boyuna her tarafma yerleştirmiş, onları birbirinin ardısıra gelen halefler yapmış; bunu kıyamet gününe, hesap zamanına ve ilim-bilgelik sahibi olan yüce zatının huzuruna çıkanncaya kadar da devam ettirecektir- Kullarına çeşitli memleketleri, ihtiyaca göre irili ufaklı şehir ve kasabalara bölen nehirleri emre amade kılmış, onlar için kuyular ve pınarlar fışkırtmış, bulutlar vasıtasıyla üzerlerine yağmurlar yağdırmış, böylece onlara çeşitli ekin ve ürünleri bitirmiştir. Lisan-ı hal ve sözleri ile diledikleri her şeyi onlara bahsetmiştir: «Allah'ın nimetini sayacak olsanız bitiremezsiniz. Doğrusu insan pek zalim ve çok nankördür.» (İbrahim, 34.)

Allah, kerem sahibi, ulu, yüce ve yumuşak huylu olup noksanlıklardan münezzehtir. Kendilerini yaratıp rızıklandırdıktan, yollarını kolaylaştırdıktan ve onlara lisan bahsettikten sonra kullarına ihsan ettiği nimetlerinin en büyüğü, peygamberlerini göndermiş ve kitaplarını indirmiş olmasıdır. Bu kitaplar, onlara ilahî helal ve haramları, haber ve hükümleri açıklarlar. Dünya ve ahiretle ilgili her türlü detayı, kıyamete kadar onlara beyan ederler.

Mutlu kimse, haberleri tasdik ve teslimiyetle, emirlere boyun eğmekle, yasakları da Rabbini tazim etmekle kabul eden ve ebedi nimeti elde eden kimsedir. Zakkum ve kaynamış su yedirilip içirilen, elem verici azaba maruz bırakılan Cehennem de, yal anı ayıcıların makamında bulunmaktan uzak duran kimsedir.

Yüce zatına, kadim saltanatına ve mübarek zatına yaraşırcasma Allah'a, göklerle yeri dolduran mübarek, hoş ve çok hamd-ü senalarda bulunurum. Bu hamd-ü senalar, sonsuza dek, kıyamet gününe kadar devam edecektir. Her anda ve her saatte bu hamdimi devam ettireceğim, Kendisinden başka ilah bulunmayan, ortağı olmayan, çocuğu ve atası bulunmayan, eşsiz, benzersiz, vezirsiz, müşavirsiz, zevcesiz, denksiz olan Allah'ın varlığına ve birliğine şahadet ederim.

Muhammed'in de O'nun kulu, elçisi, sevgilisi ve dostu olduğuna şahadet ederim. Muhammed, Arab-ı Arike'nin hülasesindar seçilmiş olup peygamberlerin son halkasını teşkil etmektedir. İnsanın, kana kana su içebileceği büyük Kevser havuzunun ve

kıyamet gününde en büyük şefaât makamının sahibidir. Allah 'm Makam-ı Mahmud'a göndereceği livau'l-hamd sancağının taşıyıcısıdır. Muhammed (s.a.v.), İbrahim (a.s.) de dahil olmak üzere bütün peygamberler ve mürsellerin imreneceği bir makama sahip olacaktır. Ona, salat-ü selâmların en yükseği, en şerefli, en temiz, en yücesi olsun. Allah, onun parlak yüzlü, âlicenâb, lider ve kutub şahsiyetler olan, peygamberlerden sonra âlemin hülâsası olan ashabının tamamından razı olsun. Bu ilahi rıza da; karanlığın ışığa karıştığı (gece ile gündüzün devam ettiği), ezanlar okunduğu ve gündüz aydınlığının gecenin zifiri karanlığını sildiği sürece devam etsin.

İmdi bu kitapta, Allah'ın yardımı ve başarısı ile mahlukatın yaratılışının başlangıcından; Arş'm, Kürsü'nün, semâvatın, yerlerin, bunlar içinde mevcut olan şeylerin, bunların arasındaki meleklerle cin ve şeytanların yaratılışından, Adem peygamberin yaratılış keyfiyetinden, peygamberlerin kıssalarından, peygamberliğin Efendimiz Muhammed (s.a.v.)'e ulaşmasına kadar ki İsrailoğulları zamanında ve cahiliye gün-lerinde cereyan eden hadiselerden bahsedeceğim. Hz. Peygamberin si-retini de susamış gönüllere su serpecek ve hasta gönüllerdeki marazı giderecek şekilde anlatmaya çalışacağım.

Bundan sonra da zamanımıza kadar devam eden hadiselerden, fitnelerden, savaşlardan, kıyamet alametlerinden, ölüm sonrası dirilişten, mezarlardan çıkıştan, kıyametin korkunç hallerinden, kıyamet gününün evsafından, o günde meydana gelecek korkunç hadiselerden, Ce-hennem'in evsafından, Cennetlerin niteliklerinden, oralardaki güzel şeylerden ve diğer hususlardan bahsedeceğim.

Bu konularla ilgili kitab, sünnet, eser ve âlimler nezdinde menkul bulunan haberlerden nakiller yapacağım. O âlimler ki, peygamberlerin mirasçılarıdır. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'nın nübüvvet kandilinden nur ve ışık almışlardır. Nübüvvet kandilini getiren Muhammed Mustafa'ya salat-ü selâmların en faziletli olsun.

Biz, israiliyat haberlerinden, ancak Allah'ın kitabına ve Rasûlü'nün sünnetine muhalif olmayıp, şeriat sahibi tarafından nakline izin verilenleri nakledeceğiz ki, bunlar da ne yalanlanan ne de doğrulanan israiliyat haberleridir. Bunlar da bizce muhtasar olan hususlar, ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır. Ya da belirsiz hususlar, belirginlik kazanacaktır. Gerçi bunları belirlemede de fazla bir fayda yoktur, ancak biz ihtiyaç duyduğumuzdan veya delil saydığımızdan değil de kokuyu süslemek bakımından bu haberlere başvuracağız. Aslında dayanılacak yer, Allah'ın kitabı ile Rasûlullah'm sünnetidir. Sünnetten de nakli sahih veya hasen olanları nakledeceğiz. Zayıf olanlara da dikkat Çekeceğiz. Yardımına başvurulacak ve kendisine dayanılacak olan yegâne zat, yüce Allah'tır. Güç ve kuvvet sahibi ancak yüce Allah'tır. O yücedir, güçlüdür, hikmet sahibidir, uludur.

Yüce Allah, kitabında şöyle buyurmuştur:

«Ey Muhammedi Geçmiş olayları sana böyle anlatırız. Katımızdan sana da bir kitab gönderdik.» (Ta-hâ, 99.) Cenâb-ı Allah, peygamberine geçmişteki mahrukâtın haberlerini, mazide kalan ümmetlerin durumları, dostlarına ne yaptığını, düşmanlarının başına da neler getirdiğini anlatmıştır. Rasûlullah (s.a.v.) da bütün bunları, kendi ümmetine sadra şifa-verecek şekilde açıklamıştır. Her bölümde, Rasûlullah (s.a.v.)'dan o bölümle ilgili olarak gelen hadisleri, konuyla ilgili ayetleri zikrettikten sonra nakledeceğiz. Ancak bunlardan da ihtiyaç duyduklarımızı nakledecek, öğrenilmesine lüzum olmayan şeyleri terkedeceğiz. İş, kısa tutacak ve bizce muvafık olan şeylerdeki gerçeği vuzuha kavuşturacağız. İnkâr ile karşılanan ve bize muhalif olan şeyleri de beyan edeceğiz.

Şimdi Buhârî'nin sahih adlı eserinde Amr b. As'tan yaptığı, şu rivayete geelim: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Bir ayet de olsa onu benden nakledin. İsrailoğullarımdan da haberler nakledin. Bunda bir sakınca yoktur. Benden hadis nakledin ancak bana yalan isnad etmeyin. Her kim kasıtlı olarak bana yalan isnad ederse, ateşteki yerini hazırlasın.»

Bu hadiste naklinde salanca görülmeyen israiliyat haberleri; doğrulanmasına ya da yalanlanmasına bizim nezdimizde herhangi bir sebep bulunmayan israiliyat haberleridir ki, ibret almak maksadıyla bunların rivayeti caizdir. Kitabımızda kullandığımız israiliyat haberleri de bu türdendir. Şeriatımızın doğruluğuna şahitlik ettiği israiliyat haberlerine gelince, bizdeki deliller ve haberler, bunları kullanmamıza ihtiyaç bırakmamaktadır. Şeriatımızın, bâtıllığa şahidlik ettiği israiliyat haberlerine gelince bunlar, zaten reddedilmiştir. Hikaye edilmeleri caiz değildir. Ancak inkar ve iptal maksadıyla nakledilebilirler. Hamd ü senaya layık ve noksanlıklardan münezzeh bulunan yüce Allah, bizi Muhammed (s.a.v.) sayesinde diğer şeriatlara muhtaç olmaktan ve Kur'ân-ı Kerim sayesinde de diğer kitaplara muhtaç olmaktan kurtardığına göre İsrailoğullarının yalan, yanlış, uyduruk, muharref, değiştirilmiş ve tağyir edilmiş haberlerine göz atacak ve bunları kullanacak değiliz. Kaldı ki israiliyat haberlerinin tamamı, neshedilmiş ve değiştirilmiştir. Kendisine ihtiyaç duyulan haberleri Peygamberimiz bize açıklamış, şerh etmiş, izah etmiştir. Bunu bilen bilmiş, bilmeyen bilme-miştir. Nitekim Ebu Talip oğlu Ali de şöyle demiştir:

"Allah'ın kitabı... onda sizden öncekilerin haberi, sizden sonrakilerin de haberi, aranızdaki ihtilafların kesin çözümü vardır. O bir hükümdür. Şaka götürür yam yoktur. Allah, bir zorbadan korkarak onu terke-den kimseyi helak eder. O'ndan başka şeyde hidayeti arayan kimseyi de Allah sapıklığa sürükler."

Ebu Zer (r.a.) de şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) vefat ettiğinde, uçan kuş hakkında dahi bize bilgi vermiştir."

"Kitabu Bed'il-Halk" adlı bölümde Buhârî, Tarık b. Şihab'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hattab oğlu Ömer'in şöyle dediğini işittim: Rasûlullah (s.a.v.) bir ara yanımızda iken kalktı ve bize yaratılışın başlangıcından bahsetti. Her şeyi anlattı. Öyle ki cennetlikler yerlerine, cehennemlikler de yerlerine girdiler. Ezberleyen ezberledi, unutan da unuttu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Zeyd el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.) bize sabah namazını kıldırды, sonra minbere çıktı, bize hutbe irad etti, konuşmasını öğle vaktine kadar

devam ettirdi. Minberden indi, öğle namazını kıldırdı. Sonra yine minbere çıktı, ikindiye kadar konuşmasını sürdürdü. Minberden indi. İkinci namazını kıldırdı, sonra yine minbere çıktı, Güneş batmıca kadar konuşmasını sürdürdü. Olmuş ve olacak şeyleri bize anlattı, bize Öğretti ve hafızamıza yerleştirdi.» ^[7]

Fasıl

Yüce Allah, kutsal kitabında şöyle buyurmuştur: «Allah, her şeyin yaratandır. O her şeye vekildir.» (ez-Zümer, 62.) Kendisinden başka her şey, Allah'ın yaratığıdır. O, onların Rabbi'dir, onların işlerini yürütendir. O şeyler de, daha önce yok iken sonradan yaratıldılar. Ortada yokken meydana geldiler. Göklerden toprağa kadar bütün yaratıkların üzerinde örtü gibi duran Arş in, onun altında bulunan canlı cansız herşeyin yaratıcısı Allah'tır. O şeyler de O'nun yaratıkları, mülkü ve kullarıdır. O'nun güç, satvet, tasarruf ve iradesinin altındadırlar.

«Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a hükmeden yere gireni ve ondan çıkını, gökten ineni ve oraya yükseleni bilen O'dur. Nerede olursanız olun O, sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.» (el-Hadîd, 4.)

Zaten hiç bir Müslümanm da bu hususta şüphesi bulunmadığı gibi bütün âlimler, Cenâb-ı Allah'ın göklerle yeri ve ikisi arasında bulunan şeyleri altı günde yaratmış olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de buna açıkça delâlet etmektedir. Ancak âlimler, Kur'an-ı Kerim'in bu ayetinde sözü edilen günlerin, yaşadığımız günler gibi mi yoksa bizim saydığımız zamana göre her biri 1000 senelik bir zaman mı olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Tefsirimizde de açıkladığımız gibi bu hususta, iki görüş ileri sürmüşlerdir. "Yine âlimler, göklerle yerin yaratılmasından önce yaratılmış olan başka bir şeyin olup olmadığı hususunda ihtilafa düşmüşlerdir. Kelamcılardan bir grup, göklerden ve yerlerden önce hiç bir şeyin mevcut olmadığını ve göklerle yerin salt yokluktan yaratıldıklarını iddia etmişlerdir. Diğerleri ise, göklerle yerin yaratılmasından önce başka yaratıkların mevcut olduğunu ifade ederek görüşlerini teyit etmek için şu ayet-i kerimeyi ileri sürmüşlerdir:

«Arşı su üzerinde iken, hanginin daha güzel iş işleyeceğini ortaya koymak için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur.» (Hûd, 7.)

İleriki sayfalarda da nakledileceği gibi Ümran b. Husayn'm rivayet ettiği bir hadiste şöyle denilmektedir:

«Allah vardır. O ndan önce hiç bir şey yoktu. Arş'ı da su üzerinde idi. Zikirde her şeyi yazdı, sonra da gökleri ve yeri yarattı.» İmam Ahmed b. Hanbei, Veki b. Huds'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Amcam Ebu Rezin Lakit b. Amir el-Ukaylî Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle bir soru sordu:

Ya Rasûlallah, göklerle yer yaratılmadan önce Rabbimiz neredeydi?

Rasûlullah buyurdu ki:

- Altında hava, üstünde hava bulunan bir bulutta idi. Sonra Arş'mı su üzerinde yarattı.

Âlimler, Cenâb-ı Allah'ın önce neyi yarattığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları önce kalemi, sonra diğer eşyayı yarattığını söylemişlerdir. İbn Cerir ile İbn Cevzî ve diğerleri bu görüşü benimsemişlerdir. İbn Cerir'e göre kalemi yarattıktan sonra ince bulut tabakalarını yaratmıştır. Bu görüşte olanlar, İmam Ahmed b. Hanbel ile Ebu Davud ve Tirmizî'nin Ubade b. Samit'ten naklettikleri şu hadisi delil olarak ileri sürmüşlerdir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Sonra kaleme dedi İd: «Yaz», işte o anda, kıyamet gününe kadar olacak şeyler kalemlle yazıldı.» Hafız Ebu Ala el-Hemedânî'nin naklettiğine göre cumhur-u ulema şu görüştedir: «Arş'ı A'la, kalemden önce yaratılmıştır. İbn Cerir'in Dahhak tariki ile İbn Abbas'tan naklettiği rivayet budur. Nitekim Sahih adlı eserinde Müslim'in rivayet ettiği hadis de bu görüşü teyid etmektedir. Müslim, Abdullah b. Amr b. As'tan rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Allah, göklerle yeri yaratmadan 50.000 sene önce yaratıkların kaderini yazdı. Arş'ı da su üzerinde idi.» Bu hadis de kaderin yazılmasının, Arş'm yaratılmasından sonra olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kaderleri yazan kalemin yaratılmasından önce de Arş'in yaratılmış olduğu sabit olmaktadır ki cumhur-u ulema da bu görüştedir. Öyleyse hadisteki "kalemin ilk yaratık olduğu" şeklindeki ifadeyi, "kalemin bu âlemdeki ilk yaratık olduğu" tarzında anlamak gerekir. Buharî'nin İmran b. Husayn'dan naklettiği şu rivayet de bu görüşü teyid etmektedir: Yemenliler, Rasûlullah (s.a.v.)'a dediler ki:

Sana, dinimizi öğrenmek ve şu yaratılışın evvelini sormak için geldik.

Rasûlullah (s.a.v.) da onlara şöyle cevap verdi:

«Allah vardı, ondan önce hiç birşey yoktu.»

Başka bir rivayete göre ise, "O'nunla beraber birşey yoktu." denilmiştir. "O'ndan başka bir şey yoktu", şeklinde de bir rivayet vardır. Hz. Peygamber, yukarıdaki hadisin devamında da şöyle demiştir: «O zaman Allah'ın Arş'ı su üzerinde idi. Zikirde de her şeyi yazdı. Sonra gökleri ve yeri yarattı.»

Yemenliler, göklerle yerin yaratılışının başlangıcını Rasûlullah (s.a.v.)'a sordular, bu yüzden ona: «Bu işin evvelini sana sormaya geldik.» dediler. Rasûlullah da sadece sorularını cevapladı, Arşın yaratılışını onlara anlatmadı. İbn Cerir'in ifadesine göre ise başkaları şöyle demişlerdir:

«Aksine Cenâb-ı Allah, Arş'tan önce suyu yarattı.»

Süddî, Rasûlullah in ashabından bazılarının şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

"Allah'ın Arş'ı su üzerinde idi. Suyu yaratmadan önce başka bir şeyi yaratmış değildir." İbn Cerir, Muhammed b. İshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Aziz ve Celil olan Allah'ın ilk yarattığı şey, aydınlık ve karanlıktır, sonra bunları birbirinden ayırdı. Karanlığı, zifiri karanlık bir gece haline getirdi, aydınlığı da gözle görülen ışıkl bir gündüz haline getirdi." İbn Cerir, bazılarının şöyle dediklerini nakletmiştir: «Rabbimizin kaleminden sonra yarattığı şey Kürsü'dür. Kürsüyü yarattıktan sonra da Arş'ı yaratmıştır. Ondan sonra hava ve karanlığı, daha sonra da suyu yaratmış, Arş'ını da su üzerine koymuştur.» [8]

Doğruyu, noksanlıklardan münezze olan yüce Allah daha iyi bilir.

Fasıl

Arş ve Kürsü'nün yaratılmasına dair nakillerdir.

Yüce Allah buyurdu ki: «Arş sahibi, varlıkların en yücesi olan Allah.» (el-Gâfir.15.)

«Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. O'ndan başka tanrı yoktur. O, yüce Arş'ın Rabbidir.» (ei-Mü'minûn, 11e.)

«O'ndan başka tanrı yoktur O, ulu Arş'm sahibidir.» (el-Mu'minûn, 86.)

«Yüce Arş'ın sahibi, çok seven, bağışlayan O'dur.» (el-Bürûc, 14-15.)

«Rahman, Arş'a hükmetmektedir.» (Tâ-hâ, 5.)

«Sonra Arş'a hükmetti.» (er-Râ'd, 2.)

«Arş'ı yüklenen ve çevresinde bulunanlar, Rablerini överek teşbih ederler, O'na inanırlar. Mü'minler için; «Rabbimiz! İlmin ve rahmetin her şeyi içine almıştır. Tevbe edip senin yoluna uyanları bağışla, onları Cehennem'in azabından kurtu.» diye bağışlanma dilerler.» (el-Gâfir, 7.) «O gün Rabbinin Arş'ını onlardan başka sekiz tanesi yüklenir.» (el-Hâkka, 17.)

«Melekleri, Arş'ın etrafını çevirmiş oldukları halde, Rablerini hamd ile överken görürsün. Artık insanların aralarında adaletle hüküm olunmuştur: «Övgü, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.» denir.» (ez-Zümer, 75.)

Sıkıntıdan kurtulup genişliğe kavuşmak için sahih hadiste şöyle bir dua varid olmuştur:

«Kendisinden başka ilâh bulunmayan ulu ve hilim sahibi Allah'tır, kendisinden başka ilâh bulunmayan Arş'ın Rabbi olan Allah'tır. Kendisinden başka ilâh bulunmayan göklerle yerin sahibi Allah'tır. O, ulu Arş'ın Rabbidir.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Abbas b. Abdülmuttalib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Bathâ'da Rasûlullah (s.a.v.)'la beraber oturmaktaydık. Üzerimizden bir bulut geçti. Rasûlullah (s.a.v.) bize dedi ki:

- Şunun ne olduğunu biliyor musunuz?
- Buluttur.
- Beyaz buluttur.
- Beyaz buluttur.
- Evet buluttur.

Biz sustuk. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bize şöyle bir soru sordu:

- Gök ile yer arasındaki mesafenin ne kadar olduğunu biliyor musunuz?
- Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler.
- İki arasındaki mesafe 500 senelik yoldur. Her sema tabakası arasındaki mesafe de 500 senelik yoldur. Her sema tabakasının kendi içindeki mesafesi de 500 senelik yoldur. Yedinci kat göğün üzerinde bir deniz vardır. Bu denizin altı ile üstü arasındaki mesafe, gök ile yer arasındaki mesafe kadardır. Onun da üstünde sekiz keçi vardır ki bunların sırtları ile tırnakları arasındaki mesafe, gök ile yer arasındaki mesafe kadardır. Onların da sırtlarının üzerinde Arş-ı A'la vardır. Arş'm üstü ile altı arasındaki mesafe, gök ile yer arasındaki mesafe kadardır. Allah ta onun üzerindedir. Ademoğulların işledikleri amellerden hiç biri, O'na gizli kalmaz.»

Ahmed b. Hanbel, Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bedevinin biri, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, canlar bitkin düştü, çoluk çocuk aç kaldı, mallar tükendi, davarlar helak oldu. Allah'tan bize yağmur yağdırmasını dile. Allah'a karşı senin şefaati diliyoruz ve sana karşı da Allah'tan şefaati diliyoruz.
- Yazıklar olsun sana. Sen ne söylediğini biliyor musun? Rasûlullah (s.a.v.) böyle dedikten sonra teşbih getirmeye başladı.

Bir süre teşbih getirmeye devam etti. Ashabının yüzünden, bu duruma rahatsız olduklarını anladı. Sonra o adama şöyle dedi:

- Yazıklar olsun sana, yaratıklarından herhangi birine karşı Allah'ın şefaati istenilmez. Allah'ın şanı, bundan yücedir. Yazıklar olsun sana, sen Allah'ın Arş'mın semalar üstünde şu şekilde olduğunu biliyor musun?» Böyle derken Rasûlullah (s.a.v.) parmaklarını kubbe şeklinde bir araya getirdi ve binenin deve üzerindeki ağırlığından Ötürü onun ıhlamasını andıran bir ses çıkardı.

İbn Bezzar, hadisinde şöyle demiştir: «Doğrusu Allah, Arş'ının üzerindedir. Arş'ı da semaların üstündedir.»

"Müsned" adlı eserinde Bezzar, "Muhtarat" adlı eserinde de Hanz Ziya el-Makdisî, Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivaye etmişlerdir:

Kadının biri, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip: «Beni Cennet'e koymasın için Allah'a dua et.» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da Rabbinin tazim edip yücelterek şöyle dedi: «O'nun Kürsü'sü, göklerle yeri kuşatmıştır ve yeni semerin, yükü altında gıcırdaması gibi

Kürsü'sünden gıcırdama sesleri gelmektedir.»

Sahih-i Buharî'de sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Allah'tan Cenneti dilediğinizde Firdevs Cennetini dileyin, çünkü -Firdevs, Cennet'in en yüksek ve orta kısmıdır, onun üzerinde de Rah-man'm Arş'ı vardır.»

Bazı rivayetlerde anlatıldığına göre Firdevs Cenneti'nde bulunan kimseler, Arşın ağırlık altında kalan bir binek gibi ses çıkardığını, yani teşbih ve tazimini işitirler, bu da onların Arş'a yakın olmaları sebebiyledir.

Sahih bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Sa'd b. Muaz'm vefatı yüzünden Rahmanın Arş'ı titremiştir.»

«Arş'm Sıfatı» adlı kitabında Hafız b. Muhammed b. Osman b. Ebi Şeybe, seleften birinin şöyle dediğini rivayet etmiştir

«Arş, kızıl yakuttan yaratılmıştır. İki kutbu arasındaki mesafe, 50.000 senelik yoldur.»

«Melekler ve Cebrail miktarı 50.000 yıl olan o derecelere bir günde yükselirler.» (ei-Meâric, 4.)

Bu ayetten bahsederken Arş-ı A'la'nın, yedinci kat yere olan uzaklığının 50.000 senelik yol olduğunu, genişliğinin de 50.000 senelik yolol-duğunu söylemiştik.

Kelamcılardan bazıları, Arşın yuvarlak bir yörünge halinde olup ner taraftan âlemi kuşattığını söylemişler ve bu sebeple ona dokuzuncu ielek, atlas ve esir feleği adını vermişlerdir ki bu uygun değildir. Çünkü

(Bu Bölüm Eksiktir)

Kürsü'nün genişliği kadar bir yer tutmazlardı. Bunların Kürsü'ye nis-betle genişlikleri, ancak bir çöle atılan bir halka büyüklüğündedir.»

İbn Cerir, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Yedi kat göğün Kürsü içindeki büyüklüğü, bir kalkanın içine atılan yedi dirhem kadardır.»

Ebu Zer, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etmişti «Arş'a nisbetle Kürsü'nün büyüklüğü, çöle atılan bir demir halka gibidir.»

Ebu İdris el-Holanî'den rivayet olunduğuna göre Ebu Zer el-Gıfarî, Rasûlullah (s.a.v.)'a Kürsü'nün durumunu sormuş Rasûlullah (s.a.v.) da ona şu cevabı vermiştir:

«Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Kürsü'ye nisbetle yedi kat gökle yedi kat yerin büyüklüğü, ancak çöle atılan bir halka kadardır. Doğrusu, Kürsü'ye nisbetle Arş'ın üstünlüğü, o çölün içine atılan halkaya olan üstünlüğü kadardır.»

"Tarih" adlı eserinde İbn Cerir, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: İbn Abbas'a, «Allah'ın Arş'ı su üzerinde idi.» ayet-i kerimesinden bahsedilerek suyun ne üzerinde olduğu sorulmuş, İbn Abbas ta şu cevabı vermiştir: «Su, rüzgarın üzerinde idi, göklerle yerleri ve bunların içinde bulunan her şeyi denizler kuşatmıştı. Bütün bunları da heykel kuşatmıştı. Heykeli de anlatıldığına göre Kürsü kuşatmıştı.»

Vehb, heykel kelimesini-şöyle açıklamıştır: "Heykel, göklerin kenarındaki bir şeydir ki, yerleri ve denizleri çadır ipi gibi kuşatmıştır."

Astronomi ilmi ile ilgilenen bazılarınm iddiasına göre Kürsü, sekizinci felektir ki, ona sabit yıldızların feleki adını verirler. Bunların bu iddiası, pek dikkate alınacak bir şey değildir. Çünkü Kürsü'nün, yedi kat gökten daha büyük olduğu sabittir. Önceki sayfalarda geçen hadislerde de anlatıldığına göre Kürsü'nün göklerle yere nisbetle büyüklüğü, bir çölün içine atılan bir demir halkasına nisbetle olan büyüklüğü kadardır. Bu da bir felekin başka bir feleke nisbet edilmesi değildir. Eğer bu iddiayı öne sürenlerin sözleri, «Biz bunu itiraf ediyoruz ama bununla beraber yine de Kürsü'ye felek adını veriyoruz.» ise, biz de ona cevaben şöyle deriz:

«Kürsü, lügata göre felekten ibaret bir şey değildir. Aksine o, bir çok selef ulemasının da ifade ettiği gibi Arş'ın önündeki bir merdiven gibidir. Böyle bir şey de felek olamaz. Sabit yıldızların, bu felek içinde murassa bir şekilde bulunduğu dair iddiaları da delilsiz bir iddiadır. Kaldı ki onlar, bu iddialarını ileri sürerlerken de kendi aralarında ihtilafa düşmüşlerdir. Bu husus, onların kitaplarında da görülmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

[9]

Levh-î Mahfuz

Hafız Ebu'l-Kasım et-Taberanî, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu, Cenâb-ı Allah Levh-i Mahfûz'u beyaz inciden yarattı. Levh-i Mahfuzun sayfaları kırmızı yakuttandır, kalemi nurdur yazısı nurdur, onda her bir gün, 360 lahzadır. O, yaratır, rızık verir, öldürür, diriltir, yüceltir, alçaltır, dilediğini yapar.»

İshak b. Bısr, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir.

«Levh-i Mahfûz'un baş kısmında şu yazı vardır: Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir, dini İslâm'dır. Muhammed onun kulu ve elçisidir. Allah'a iman edip, vaadini doğrulayan, peygamberlerine tabi olan kimseyi Allah, Cennet'ine koyar.»

«Levh-i Mahfuz, beyaz inciden bir levhadır. Uzunluğu göklerle yer arasındaki uzunluk kadardır. Genişliği de doğu ile batı arasındaki genişlik kadardır. Sayfaları inci ve yakuttandır. Kapakları kırmızı yakuttandır. Kalemi nurdur. Yazısı Arş'a bağlıdır. Aslı da bir meleğin kuca-ğındadır.»

Enes b. Malik ve seleften bazıları dediler ki: «Levh-i Mahfuz, İsrail'in cephesindedir.»

Mukatile göre ise Levh-i Mahfuz, Arş'ın sağındadır.

Göklerle Yerin Ve Bu İkişî Arasındaki Şeylerin Yaratılışlarına Daîr Ayet Ve Hadîsler

Yüce Allah buyurdu ki:

«Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Öyle iken, inkar edenler Rablerine başkalarını eşit

tutuyorlar.» (el-En'âm, 1.)

«Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur.» (Hûd, 7.) Tefsirciler, bu altı günün mikdarı hususunda ihtilaf ederek iki görüş ileri sürmüşlerdir. Cumhuriyet ulemaya göre ayette sözü edilen günler, bizim dünyadaki günlerimiz miktarıdır. İbn Abbas, Mücahid, Dahhak ve Ka'bül-Ahbar'a göre ise ayette sözü edilen günlerden her biri, bizim saymakta olduğumuz senelerden 1000 sene kadardır. Celimi-ye'ye reddiye olarak yazdığı kitabında İmam Ahmed b. Hanbel bu görüşü benimsemiştir. İbn Cerir ile müteahhirin ulemadan bir kısmı da bu görüştedirler. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Cerir'in, Dahhak'tan ve diğerlerinden yaptığı rivayete göre ayette sözü edilen altı günün adları şöyledir:

«Ebcad, hevvez, hutti, kelemen, sa'fes ve kareşet.» İbn Cerir, ayette sözü edilen günlerin ilki hakkında üç kavil ileri sürmüştür. Rivayete göre Muhammed b. İshak, bu günlerin ilkinin hangisi olduğu hususunda şöyle bir nakilde bulunmuştur: «Tevrat ehli derler ki: Cenâb-ı Allah, yaratmaya pazar gününden itibaren başlamıştır. İncil ehli ise derler ki; Cenâb-ı Allah, yaratmaya pazartesi gününden itibaren başlamıştır. Biz Müslümanlara gelince bizler, Rasûlullah (s.a.v.)'dan bize ulaşan habere dayanarak deriz ki; Cenâb-ı Allah, yaratmaya cumartesi gününden itibaren başlamıştır.»

İbn İshak'm, Müslümanlardan naklettiği bu kavle, Şafii ükühçîlarından ve diğerlerinden bazıları meyi etmişlerdir. İleride de nakledeceğimiz bir hadiste Ebu Hüreyre'nin ifadesine göre Cenâb-ı Allah, toprağı cumartesi günü yaratmıştır.

Yaratmaya pazar gününden itibaren başlandığına dair ileri sürülen kavli İbn Cerir; Süddî, Ebu Malik, Ebu Salih, İbn Abbas Mürre, İbn Mesud, sahabelerden bir topluluk ve Abdullah b. Selam dan rivayet etmiştir ve kendisi de bu kavli tercih etmiştir. Bu, aynı zamanda Tevrat'ın da nassıdır. Fıkıhçılardan bir grup da bu kavle meyletmıştır. Bu kavil, pazar günü için münasip bir kavildir. Bu sebeple Cenâb-ı Allah, yaratmayı altı günde tamamlamış ve cuma gününde yaratma işi sona ermiştir ki Müslümanlar da bunu kendileri için haftanın bayramı olarak kabul etmişlerdir. Cuma gününde Cenâb-ı Allah, bizden önceki kitab ehlini kendinden uzaklaştırıp sapıklıkta bırakmıştır, inşaallah bunu ileride açıklayacağız. Yüce Allah buyurdu İd;

«Yerde olanların hepsini, sizin için yaratan O'dur. Sonra, göğe doğru yönelerek yedi gök olarak onları düzenlemiştir. O, her şeyi bilir.» {el-Bakara, 29.)

«Ey Muhammed! «Siz yeri iki günde yaratanı mı inkar ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.» de.

Yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi. Onu bereketli kıldı; arayanlar için yeryüzünde gıdalarını normal olarak dört gün (dört mevsim) içinde yetiştirmesi kanununu koydu. Sonra, duman halinde bulunan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne «İstiyerek veya istemiyerek buyruğuma gelin.» dedi. İkişî de: «İstiyerek geldik.» dediler.

Allah, bunun üzerine, iki gün içinde yedi gök var etti ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, bilen, güçlü olan Allah'ın kanunudur.» (Pussiet, 9-12.)

Bu da, yerin gökten önce yaratıldığını ispatlıyor. Çünkü yer, göğe nispetle binanın temeli gibidir. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Sizin için yeri durak, göğü bina eden, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan, sizi temiz şeylerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!» (el-Mu'min, 64.)

«Biz yeryüzünü bir beşik, dağları da onun için birer direk kılmadık mı?»

«Sizi çift çift yarattık. Uykunuzu dinlenme vakti kıldık. Geceyi bir Örtü yaptık. Gündüzü, geçimi sağlama vakti kıldık. Üstünüze yedi kat sağlam gök bina ettik. Parlak ışığı veren Güneş'i var ettik.» (en-Nebe', 6-13.)

«inkar edenler, göklerle ve yer yapışıkken onları ayırdığımızı ve bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi bilmezler mi? İnanmıyorlar

mi?» (el-Enbiyâ, 30.)

Göklerle yeri birbirinden ayırdık. Nihayet rüzgarlar esti, yağmurlar yağdı. Pınarlarla nehirler aktı ve canlılar kalkıp yürüdü.

«Göğü karışıklıktan korunmuş bir tavan kıldık. Oysa onlar, bundaki delillerden yüz çeviriyorlar.» (d-Enbiyâ,32.)

Göklerde yaratılan sabit yıldızlar, gezegenler, parlak yıldızlar, aydınlık saçıcı cisimler ve göklerle yerin yaratıcısının bilgeliğini ispatlayan delillerden yüz çeviriyorlar. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Göklerde ve yerde nice belgeler vardır ki, yanlarından yüzlerini çevirerek geçerler. Onların çoğu, ortak koşmadan Allah'a inanmazlar.»(Yûsuf, 105-106.)

Şimdi de şu ayet-i kerimeye bakalım:

«Ey inkarcılar! Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa göğü yaratmak mı? Ki onu, Allah bina edip yükseltmiş ve ona şekil vermiştir. Gecesini karanlık yapmış, gündüzünü aydınlatmıştır, ardından yeri düzenlemiştir. Suyunu ondan çıkarmış ve otlak yer meydana getirmiştir. Dağları yerleştirmiştir. Bunları, sizin ve hayvanlarınızın geçinmesi için yapmıştır.» (en-Nâziât, 27-

33.)

Bazı kimseler, bu ayet-i kerimeye dayanarak göklerin yerlerden Önce yaratıldığını iddia ederek önceki iki ayetin sarih ifadesine muhalefet etmiş ve bu ayet-i kerimenin manasını anlayamamışlardır. Zira bu ayet-i kerimeden anlaşıldığına göre yerin yayılıp ondaki suların ve meraların fiilen ortaya çıkarılması, göğün yaratılmasından sonradır. Bu, bu ayet-i kerimenin zımnında bil kuvve mukadder olan bir manadır. Nitekim Yüce Allah buyurdu ki:

«...Onu bereketli kıldı; arayanlar için yeryüzünde gıdalarını normal olarak dört gün (dört mevsim) içinde yetiştirmesi kanununu koydu.»(Fussilet, 9-10.)

Yani ekinlerin yerlerini, pınarların ve nehirlerin mekanlarını hazırladı. Süfli ve ulvi âlemin suretinin yaratılışını tamamladıktan sonra yeri de yaydı. Ondandır, içinde gizli bulunan hazineleri ortaya çıkardı. Böylece pınarlar fışkırdı, nehirler aktı, ekinler ve meyveler bitti. Bu sebeptendir ki ayet-i kerimde geçen fiili, yerden su çıkartmak, mera bitirmek ve dağları yere sabit kazıklar olarak çakmak şeklinde tefsir edilmiştir. Bununla ilgili olarak yüce Allah buyurdu ki:

«Ardından yeri düzenlemiştir. Suyunu ondan çıkarmış ve otlak yer meydana getirmiştir.»

«Dağları yerleştirmiştir.» Yani dağları bulundukları yerlerde sabit kılıp yerleştirmiş ve kazık gibi yeryüzüne çakmıştır.

«Göğü, gücümüzle biz kurduk ve biz şüphesiz genişleticiyiz. Yeryüzünü biz yayıp döşedik. Ne güzel döşeyiciyiz! İbret alınız diye her şeyi çift çift yaratmışızdır.» (ez-Zâriyât, 47-49.)

Ayet-i kerimde geçen "genişleticiyiz" sözü ile göklerin genişletil-dikleri kastedilmektedir. Zira yükselen her şey genişler. Bir alt tabakanın üstünde bulunan bir gök tabakası, altındakine nisbetle daha geniş olur. Bu sebeptendir ki Kürsü, göklerden daha yüksek ve dolayısı ile hepsinden daha geniştir. Arş ta bu saydıklarımızın tamamından daha uludur. Yeryüzünü biz yayıp döşedik. Onu sarsılmayan sakin bir kara parçası haline getirdik, sizi sarsmaz. Bu sebeple Cenâb-ı Allah: «Biz ne güzel döşeyiciyiz!» demiştir. Bu ayet-i kerimde yerlerden, göklerden sonra bahsedilmiştir. Bu demek değildir ki yerler, göklerden sonra yaratılmıştır. Buradaki sıralama, lügata bağlı bir haber verme sıralamasıdır. Doğrusunu Allah bilir.

Buharı, İmran b. Husayn'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Peygamber (s.a.v.)'in yanma gittim,devemi kapıya bağladım. Yanma Beni Temim kabilesinden bir kaç kişi geldi. Peygamber (s.a.v.) onlara: «Ey Temim oğulları, müjdeyi kabul edin.» dedi. Onlar da: «Yeter artık bize müjde verdiğin. Sen bize mal ver.» dediler. Bu sözlerini iki kez tekrarladılar. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma Yemenlilerden bazı kimseler geldi. Peygamber (s.a.v.) onlara: «Ey Yemenliler! Müjdeyi kabul edin. Temim oğulları kabul etmediyse de siz kabul edin.» dedi. Onlar da şöyle dediler: «Kabul ettik ya Rasûlallah! Sana şu yaratma işinin evveliyatını sormaya geldik.» Peygamber (s.a.v.) onlara konuyu şöyle anlatmaya başladı: .

«Allah vardı. O'ndan başka hiçbir şey yoktu. O'nun Arş'ı su üzerinde idi. Zikirde her şeyi yazdı. Gökleri ve yeri yarattı...» C esnada biri, «Ey Husayn oğlu, deven kaybolup gitti.»dedi. Ben de koşup dışarı çıktım. Baktım ki devem gitmiş, ardı sıra serap görünüyor. Keşke deveyi bırak-saydım da yerimden kalkmış olmasaydım.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.) elimi tutup bana şöyle dedi:

«Allah, cumartesi günü toprağı yarattı. Pazar günü dağları yarattı, pazartesi günü ağaçları yarattı, sah günü mekruhu yarattı, çarşamba günü nuru yarattı, perşembe günü canlıları yeryüzüne yaydı, cuma günü ikindiden sonra Adem'i yarattı. Adem, cuma gününün son saatinde ikindi ile gece arasında yaratılan son yaratık oldu.»

Bu hadisin metninde şiddetli bir gariplik vardır. Mesela, bu hadiste göklerin yaratılmasından bahsedilmemektedir. Yerlerin ve yerlerdeki mevcudatın yedi günde yaratıldığı söylenmektedir. Bu da Kur'ân'm ifadesine ters düşmektedir. Çünkü Kur'ân'da anlatıldığına göre yer, dört günde yaratılmış, sonra iki günde gökler dumandan yaratılmıştır. Dumandan maksat ta suyun buharıdır. O buhar, büyük su kütesinin dalgalanması neticesinde büyük İlâhi kudretin eseri olarak yerden yükselmişti.

«Yerde olanların hepsini sizin için yaratan O'dur. Sonra göğe doğru yönelerek yedi gök olarak onları düzenlemiştir.»

Yukarıdaki ayet-i kerime ile ilgili olarak büyük Süddî İsmail b. Ab-dirrahman, İbn Mesud ile başka bir kaç sahabeden rivayet ettiği, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Allah'ın Arş'ı su üzerinde idi. Suyu yaratmadan önce başka birşeyi yaratmış değildi. Yaratıkları yaratmak istediği zaman sudan bir duman çıkardı. Bu duman su üzerinde yükseldi ve bu dumana sema adını verdi. Bundan sonra o suyu kurutup tek bir yer kütesi haline getirdi. Sonra bu kütleyle yardı ve iki günde (pazartesi ve salı gününde) yedi kat yeri yarattı. Yeri balık üzerinde yarattı ki o balığın adı "Nün" dur. Yüce Allah o balıktan şöyle söz eder:

«Nün, kalem ve onunla yazılanlara and olsun.» Balık sudadır. Su ise, kaygan ve düz bir taş üzerindedir. O taş ta meleğin sırtı üstündedir. Melek, bir kaya üzerindedir. Kaya ise' rüzgarın üzerindedir. Bu kaya, Lokmanın sözünü ettiği kayadır. Gökte ve yerde değildir. Balık hareket etti, sarsıldı, yer de sarsıldı. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, dağları yerin üzerine yerleştirdi ve yer sakinleşti. Cenâb-ı Allah, sah günü dağları ve içindeki faydaları yarattı. Çarşamba günü ağaçları, suyu, şehirleri, mamur ve harap yerleri yarattı, göğü yer kütesinden ayırdı. Daha önce yere bitişikti. Gökleri perşembe ve cuma günlerinde yedi kat olarak düzenledi. Cuma gününe cuma günü denmesinin sebebi, o günde göklerle yerin cem edilmesidir. Ve yine Cenâb-ı Allah, her semaya kendi görevini ilham etti. Her semadaki yaratıkları, melekleri, denizleri, sayısız dağları ve kendisinden başka kimsenin bilmediği yaratıkları yarattı. Sonra semayı yıldızlarla süsledi. Yıldızları, bir süs yaptı ve şeytanlardan yıldızlar vasıtası ile gökleri korudu. Dilediği şeyleri yarattıktan ve yaratma işini tamamladıktan sonra Arş'a yöneldi.»

Süddî'nin anlattığı bu şeylerin senetlerinde gariplikler vardır ve bunların çoğu da israiliyattan alınmadır. Ka'bü'l-Ahbar, Hz. Ömer'in zamanında Müslüman olduğunda gelip Hz. Ömer'in huzurunda ehl-i kitabın ilminden bahseder, onlara bildikleri bazı şeyleri anlatır. Hz. Ömer de onun gönlünü İslâm'a ısındırmak amacı ile dinlerdi. Anlattığı şeylerin şeriata uyanlarını beğeni ile dinlerdi. Bu sebeptendir ki insanların çoğu, Ka'bü'l-Ahbar'm naklettiği şeyleri nakletmeye cevaz vermişlerdir. Ayrıca İsrailoğullarından bazı şeylerin nakline izin verilmiştir. Ancak Ka'bü'l-Ahbar'm rivayetlerinde büyük yanlışlıklar ve çok hatalar da vardır.

Buharı, "Sahih" adlı eserinde Muaviye'nin Ka'bü'l-Ahbar hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Bununla birlikte biz, onu yalan söylemekle mübtela olduğunu biliyoruz.» Yani nakillerinde yalan söylediğini biliyoruz. Çünkü o bunu kasıtlı olarak söylemiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Biz, büyük mütekaddimin imamların israiliyattan naklettiği şeyleri naklederiz. Sonra bunlarla ilgili olarak doğrulayıcı veya yalanlayıcı hadisleri araştırırız. Geri kalan israiliyat haberlerinden doğru veya yanlış olabileceklere gelince, bunlar hususunda Cenâb-ı Allah'ın yardımını dileriz. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır.

Buharı, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cenâb-ı Allah, mahrukâtı yaratma işinde Arş'm yanında bulunan kitabına şöyle yazdı: «Doğrusu benim rahmetim, gazabıma galip oldu.» [\[11\]](#)

Yedi Kat Yerin Yaratılması İle İlgili Ayet Ve Hadisler

Yüce Allah buyurdu ki:

«Yedi göğü ve yerden de bir o kadarım yaratan Allah'tır, Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz için Allah'ın buyruğu bunlar arasında iner durur.» (ct-Talâk, 12.)

Buharı, Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle bir rivayette bulunmuştur: Ebu Seleme ile birkaç kişi arasında bir arazi ihtilaf vardı. Bunlar birbirleriyle çekiştiler. Ebu Seleme, Hz. Aişe'nin yanına gidip durumu anlattı. Hz. Aişe de ona şöyle dedi:

Ey Ebu Seleme! Araziden uzaklaş. Zira Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse, bir karış kadar yeri zulmen alırsa, bu zulmü yedi kat yerden onu kuşatır.»

Buharî, Salim'in babasından rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse, hakla olmaksızın biraz yer alırsa, o kimse kıyamet gününde yedi kat yere batar.»

Buharî, Ebu Bekir'den rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Zaman, Allah'ın göklerle yeri yarattığı günkü gibi kendi asli heyeti ile dönmüştür, sene oniki aydır.»

Allah, bilir ya bu hadis ile şu ayet-i kerime kastedilmiştir:

«Yedi göğü ve yerden de bir o kadarım yaratan Allah'tır.»

Yani yerden de yedi kat gök sayısınca yedi kat yaratmıştır. Allah'ın ilk kitabında ayların sayısı nasıl oniki ise zamanımızda da bu aynıdır. Gökler de nasıl ki yedi kat ise, yerler de yedi kattır.

Buharî, Said b. Amr b. Nüfeyl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hakkımı alıp Mervan'a verdiğimi iddia eden Erva benimle tartıştı. Ben de kendisine şöyle karşılık verdim:

- Ben mi senin hakkımı alıp Mervan'a vermişim? Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğuna şahid oldum: «Bir kimse haksız yere bir karış yer alırsa bu, kıyamet gününde yedi kat yerden onu kuşatır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Dedim ki:

«Ya Rasûlallah, hangi zulüm daha büyüktür?» Rasûlullah buyurdu ki: «Kişinin, kendi kardeşinin hakkından aldığı bir zira'lık yerdir. Aldığı.....(Bu Bölüm Eksiktir)

- Evet, demir vardır.

- Ya Rab, yaratıkların arasında demirden daha kuvvetli birşey var mıdır?

- Evet, ateş vardır.

- Ya Rab, yaratıkların arasında ateşten daha kuvvetli birşey var mıdır?

- Evet, rüzgar vardır.

- Ya Rab, yaratıkların arasında rüzgardan daha kuvvetli birşey var mıdır?

- Evet, ademoğlu vardır. O, sağ eliyle sadaka verir ve o sadakayı sol elinden gizler.»

Jeoloji bilginleri, doğusundan batısına kadar yeryüzünün her tarafındaki dağları sayıp anlatmışlar, bunların uzunluk, genişlik ve yüksekliklerini kaydetmişler, bu konuda teferruatlı açıklamalar yapmışlardır. Yüce Allah, dağlarla ilgili olarak şöyle buyurmuşlardır:

«Dağlarda da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü renkte yollar var etmişizdir.» (el-Fâtır, 27.)

Cenâb-ı Allah, kutsal kitabında isim vererek Cudi dağından söz etmiştir. Bu, İbn Ömer'in ceziresinin doğusunda ve Dicle'nin yan tarafında bulunan Musul'a yakın bir dağdır. Kuzeyden güneye uzunluğu, üç günlük yoldur, yüksekliği de yarım günlük

yoldur. Üzerinde palamut ağaçları bulunduğundan yeşil bir renge bürünmüştür. Yanında Semânîn adlı bir köy vardır. Semânın, seksen demektir. Nuh peygamberle birlikte boğulmaktan kurtulan gemideki seksen kişi orada yaşadıklarından, oraya bu ad verilmiştir. Tefsircilerin bir çoğu böyle demişlerdir. Doğrusunu Allah bilir. ^[12]

Denizler Ve Nehirler

Yüce Allah buyurdu ki:

«Taze et yemeniz, takındığınız süsleri edinmeniz ve Allah'ın bol nimetinden faydalanmanız için denize -ki gemilerin onu yara yara gittiğini görürsün- boyun eğdiren de O'dur. Artık belki şükredersiniz, yeryüzünde s arsılmayasınız diye sabit dağlar, nehirler ve belki yolunuzu bulursunuz diye yollar ve işaretler meydana getirmiştir. Onlar, yıldızlarla da yollarını bulurlar.

Hiç yaratan, yaratamayana benzer mi? İbret almaz mısınız?

Allah'ın verdiği nimetleri sayacak olsanız bitiremezsiniz. Doğrusu Allah bağışlar,merhamet eder.» (cn-Nahl,14-18.)

«İki deniz bir değildir. Birinin suyu tatlı ve kolay içimlidir; diğeri tuzlu ve acıdır. Herbirinden taze balık eti yersiniz. Takındığınız süsleri çıkarırsınız. Allah'ın lütfuyla rızık aramanız için gemilerin onu yarararak gittiğini görürsün. Belki artık şükredersiniz.» (el-Fâtır, 12.)

«Birinin suyu tatlı ve kolay içimli, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip aralarına da, karışmalarına engel olan bir sınır koyan Allah'tır.» (el-Furkân, 53.)

«Acı ve tatlı sulu iki denizi birbirine kavuşmamak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır. Birbirinin sınırını aşamazlar.» (er-Rahman, 19-20.)

Cenâb-ı Allah, acı ve tatlı sulu denizleri kulların yararına olsunlar diye ülkelerin sınırları arasından geçirmiştir. İbn Cüreyc ile bir çok imam böyle demişlerdir.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Denizde yüce dağlar gibi gemilerin yürümesi, O'nun varlığının delillerinden dir. O, dilerse rüzgarı durdurur. Yelkenle giden gemiler o zaman denizin yüzünde durakalır. Bunlarda, sabırlı olan ve çok şükreden kimseler için deliller vardır. Yahut yaptıklarına karşılık onları ortadan kaldırır, bir çoğunu da bağışlar.» (eş-Şûrâ, 32-34.)

«Gemilerin denizde Allah'ın lütfuyla yürüdüğünü görmez misin? Allah böylece size varlığının delillerini gösterir. Bunlarda, pek sabırlı ve çok şükreden kimselerin hepsine dersler vardır.

Dağlar gibi dalgalar insanları kuşattığı zaman, dini tamamen Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar. Onları karaya çıkararak kurtardığında içlerinden bir kısmı doğru yolda kalır. Zaten ayetlerimizi bilerek ancak hain nankörler inkar eder.» (Lokman, 31-32.)

«Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanların yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı oraya yaymasında, rüzgarları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için deliller vardır.»(el-Bakara, 164.)

Cenâb-ı Allah, kulları için yaratmış olduğu nehirler ve denizlerden bahsederek onlara olan nimetlerini hatırlatıyor. Yeryüzünün her tara-nnı kuşatan okyanuslar ve kıyılarında biten otlar, tuzlu ve acıdır. Bunda da havanın sağlıklı olması için büyük bir hikmet vardır. Eğer bu sular tatlı olsaydı, içindeki canlıların ölmesi sebebiyle her taraf kokuşur ve hava bozulurdu. Bu da insanlığın yok olmasına yol açardı. Ama sonsuz hikmet, bu maslahat sebebi ile deniz sularının ve bazı nehirlerin sularının tuzlu olmasını gerekli kılmıştır. Bu yüzdendir ki denizin hükmü kendisine sorulduğunda Rasûlullah (s.a.v.) şu cevabı vermiştir: «Onun suyu temizleyicidir, ölüsü de helaldir.»

Nehirlere gelince, bunların suyu tatlı ve isteyenler için de içimi kolaydır. Cenâb-ı Allah, bunları akar halde yaratmıştır. Bir yerden çıkarır, başka bir yere sevkeder. Kulları için rızık olarak yaratmıştır bu nehirleri. Bunların kimi büyük, kimi küçüktür. İhtiyaç ve maslahata göre irili ufaklıdırlar. Heyet (astronomi) âlimleri ile tefsirciler, denizlerin ve büyük nehirlerle bunların kaynaklarını, çıkış yerlerini, nerelere kadar uzandıklarını, yüce yaratıcının kudretine delalet eden hikmetli sözlerle anlatmışlardır. Cenâb-ı Allah'ın bunları ihtiyarı ve bilgeliği ile yaratmış olduğunu söylemişlerdir.

Bu ayet-i kerimenin manası ile ilgili olarak iki görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden birine göre ayet-i kerimede sözü edilen denizden kasıt, koçlarla ilgili hadiste geçen ve Arş-ı Alanın altındaki denizdir ki, bu da yedi kat göğün üzerindedir. Altı ile üstü arasındaki mesafe (derinlik), iki gök tabakası arasındaki derinlik kadardır. Haşirden önce bu denizden yeryüzüne yağmur yağacak, bu yağmur suları ile mezarlardaki cesetler diriltileceklerdir. Rebf b. Enes bu görüşü benimsemiştir.

Diğer görüşe göre yukarıdaki ayet-i kerimede geçen deniz kelimesi, bir cins isimdir ki, yeryüzünde bulunan bütün denizleri kapsamına alır. Cumhur-u ulema bu görüşü benimsemiştir. Alimler, yukarıdaki ayet-i kerimede geçen "mescur" kelimesinin ne anlama geldiği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimi, bu kelimenin dolu anlamına geldiğini ifade etmiş, kimi ise, bu kelimenin kıyamet gününde alevlenen bir ateş anlamına geldiğini ve haşr meydanındaki herkesi kuşatacağını söylemişlerdir. Nitekim tefsirimizde Ali İbn Abbas, Said b. Cübeyr, İbn Cahit ve diğerlerinden böyle bir nakilde bulunmuşuzdur. "Mescur" kelimesinin, korunan ve muhafaza altına alınan deniz anlamına geldiğini söyleyenler de olmuştur ki, korunma altına alınan bu deniz, yeryüzüne akıp insanları ve diğer canlıları boğmasın. Valib, İbn Abbas'm-böyle dediğini rivayet etmiştir ki, bu aynı

zamanda Süddî ile diğerlerinin de görüşüdür. Bunu İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği şu hadiste teyid etmektedir: Sahilde bekçilik yapan bir adam bize dedi ki: Ömer b. Hattabın azatlısı Ebu Salih'le karşılaştım. Bize, Hz. Ömer'den şöyle bir rivayette bulundu: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «Her gece mutlaka deniz üç kez açığa çıkmak ve suyunu etrafa saçmak için Allah'tan izin ister, ancak Allah onu men eder.»

Bu da, Cenâb-ı Allah'ın bir nimetidir. Kullarına olan lütfudur. Onları, denizin suları altında boğulmaktan koruyor. Denizi, onların emrine boyun eğdiriyor. Uzak ülkelere ulaşımın sağlama, gidip oralarda ticaret yapmalarına imkan vermek için gemilerini deniz üzerinde yürütüyor. Yeryüzünde yarattığı dağlar ile göklerde yarattığı yıldızlar, deniz üzerinde yönlerini ve yollarını bulmalarına imkan bahsediyor. Bu işaretler sayesinde deniz yolculuklarında yönlerini tesbit edip kaybolmaktan kurtuluyorlar. Ayrıca denizlerde onlar için inciler, kıymetli ve nefis cevherler bahsediyor. Bunlar, denizden başka bir yerde bulunmazlar. Ayrıca denizlerde, onlar için garip canlılar yaratmış, etlerim hatta bu hayvanların ölümlerini de onlara helal kılmıştır. Nitekim Yüce Allah buyurdu ki: «Deniz avı ve onu yemek size helal kılınmıştır.» (ei-Mâide, 96.)

Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur: «Denizin suyu temizleyici, Ölüsü de helaldir.»

«Bize iki ölü ve iki kan helal kılındı: Balık, çekirge, ciğer ve dalak.»

Hafız Ebu Bekir el-Bezzar, Ebu Hüreyre'nin Peygamber Efendi-miz'den naklen şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Cenâb-ı Allah, şu batı denizi ve şu doğu denizi ile konuştu. Batı denizine dedi ki: «Ben kullarımdan bazı kulları sana yükleyeceğim. Sen onlara nasıl davranacaksın?» Batı denizi, «Onları boğarım.» deyince Cenâb-ı Allah ona şöyle dedi: «Kuvvetin, kıyılarında olsun.» Ve o denizi zinet eşyalarından-ve avdan mahrum bıraktı. Doğu denizine de dedi ki: «Ben kullarımdan bazılarını sana yükleyeceğim. Onlara nasıl davranacaksın?» Doğu denizi de, «Onları üzerimde taşıyım, onlara ananın çocuğuna davrandığı gibi davranırım.» dedi. Cenâb-ı Allah da ona ziynet eşyalarını ve avı verdi. Sonra da «Bunu kimseye bildirme.» dedi.»

Enlemlerden, boylamlardan, denizlerden, nehirlerden, dağlardan, ovalardan, yerdeki şehirlerden, harabelerden, mamurelerden, yedi iklimden, çeşitli madenlerden ve ticaretlerden bahseden tefsir âlimleri dediler ki: Yeryüzü, su ile kaplandı, ancak dörtte biri olan doksan derecelik kısım, susuz bırakıldı. Bu da İlâhî lütfün gereği idi. Buna göre sular yerin dörtte birinden çekildi ki, üzerinde canlılar yaşayabilsin; ekinler ve ürünler bitsin. Nitekim Yüce Allah buyurdu ki:

«Allah, yeri canlı yaratıklar için meydana getirmiştir. Orada meyveler, salkımlı hurma ağaçları, kabuklu taneler, güzel kokulu otlar vardır. Ey insanlar ve cinler, öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?» (er-Rahmân, 10-13.)

Dediler ki: Yeryüzünün çöllerinden olan şu mamur kısım, yeryüzünün üçte ikisine, ya da bundan biraz fazlasına yakındır ki bu, doksan beş derecelik kısımdır. Batı Okyanusu, Mağrib ülkelerini sınırları içine alır ki, orada daimi adalar vardır. Bunlarla Mağrip ülkelerinin kıyıları arasında on derecelik mesafe vardır ki, bu takriben bir aylık mesafedir. Çok dalgalı olduğundan bu denizde yolculuk yapmaya imkan yoktur. Ayrıca çok fırtınalar ve dalgalar vardır. Buralarda avlanma ve bir şeyler çıkarma imkanı yoktur. Ticaret veya başka bir amaçla buralardan sefer yapılamaz. Güneş tarafından başlayan bir yol,, Komor dağlarına kadar uzanır. Bu Komor dağları, Mısır'daki Nil nehrinin kaynağıdır. Bu, ekvator çizgisini aşar, sonra doğuya uzanır ve yerin güneyine varır. Orada Zabic adaları vardır. Kıyılarında çok harabeler vardır. Sonra bu çizgi, kuzey doğu itibariyle uzanarak Çin ve Hint denizine varır. Bundan sonra doğuya giden çizgi, yerin açık olan doğu tarafına varır ki orada Çin beldeleri vardır. Çin'in doğusundan kuzey taraflarına gidilerek Çin beldeleri geride bırakılır ve Ye'cûc ve Me'cûc şeddinin hizasına varılır. Buradan da bir burgaç ile dönülüp durumu belirsiz araziler, daire içine alınır. Buradan da batıya uzanılarak yerin kuzeyine varılır ve Rus beldelerinin hizasına gelinir. Burası da aşıp güneybatıya varıldığında yeryüzü bir daire içine alınır ve batı tarafına dönlür. Batıdan yerin sırtı üzerinden bir yol çıkar ki bunun sonu batıdaki Şam beldelerinin sınırlarına uzanır. Sonra Rum beldelerine varılır ki Kostantiniye ve diğer beldelere ulaşılır.

Doğu Okyanusundan başka denizler çıkar ki, bunlarda da bir çok adalar vardır. Öyle ki Hint denizinde 1700 ada vardır. Bu adalarda şehirler ve mamureler vardır. Ayrıca âtil durum daki başka adalar da vardır. Buraya yeşil deniz de denir. Bunun doğusunda Çin denizi, batısında Yemen denizi, kuzeyinde Hint denizi, güneyinde de belirsiz yerler vardır.

Anlatıldığına göre Hint ve Çin denizleri arasında ayına dağlar vardır. Bu dağlarda geçit veren bazı yollar vardır. Nitekin Yüce Allah buyurdu ki:

«Yeryüzüne, insanlar sarsılmasın diye sabit dağlar yerleştirdik. Rahat gidebilsinler diye aralarında geniş yollar var ettik.» (ei-Enbiyâ, 3i.)

Me'mun zamanında Arapça'ya çevrilen "el-Macesti" adlı eserinde Hint hükümdarlarından Batlaymus'un anlattığına göre batı doğu, kuzey, güney okyanuslarından bir çok denizler fışkırmıştır. Bunların hepsi aym kökenlidir. Ancak kıyılarındaki beldelere göre isim alırlar. Bunlardan biri Kalzum denizidir. Kalzum, Eyle'ye yalan bir kasaba olup denizin kıyısındadır. Faris, Hazar, Vernek, Rum, Bantaş, Ezrak denizleri de vardır. Ezrak, deniz kıyısındaki bir şehrin adıdır. Buradaki denize, Kırım denizi de denir. Dar bir boğazdan geçerek Kostantiniye yanında güneye doğru Rum denizine dökülür. Bu, Kostantiniye boğazıdır. Bu yüzdendir ki Kırım'dan Rum denizine gidilirken çabuk gidilir. Ama İskenderiye'den Kırım'a gelindiğinde karşıda su cereyan olduğundan dolayı geç gelinir. Bu da dünyadaki acayipliklerdendir. Bütün akarsular tatlıdır, ancak buradaki su durgun olduğundan tuzludur. Yalnız Hazar denizinin suyu tatlıdır. Ona Cürcan denizi de denir. Taberistan denizi adını alan Hazar denizinde tatlı suyu içeren büyük bir kısım vardır. Seyyahlar böyle haber vermişlerdir.

Hey'et âlimlerinin anlattıklarına göre Hazar denizi, uzunlamasına yuvarlak bir denizdir. Kal'a gibi üçgen olduğunu söyleyenler

de vardır. Bitişğinde okyanus yoktur. Müstakil bir denizdir. Uzunluğu 800, eni ise 600 mildir. Daha büyük ebatta olduğu da söylenmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Sonra Basra yanında bir deniz vardır ki, med ve cezire büyük çapta sahne olur. Onun karşısı Mağrib ülkesinde de vardır. Bu denizlerde ayın başından yirmidördüncü gecesine kadar sürekli kabarma (med), ay sonuna kadar da eksilme (cezir) meydana gelir. Âlimler, bu denizlerin başlangıç ve sonuç noktalarını, yeryüzündeki nehirlerden oluşan gölcükleri ve diğer vadiler arasında akan ırmakları da anlatmışlardır.

Âlimler, yeryüzündeki meşhur büyük nehirleri zikredip bunların başlangıç ve sonuç noktalarını da anlatmışlardır. Biz, bunları burada uzun uzadıya anlatacak değiliz. Ancak hadislerde kendilerinden bahsedilen nehirlerden bahsedeceğiz. Yüce Allah buyurdu ki:

«Gökleri ve yeri yaratan, yukarıdan indirdiği su ile size rızık olarak ürünler yetiştiren, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri, belli yörüngelerinde yürüyen Ay ve Güneş'i, gece ile gündüzü sizin buyruğunuza veren Allah'tır. Kendisinden istiyebileceğiniz her şeyi size vermiştir. Allah'ın nimetini sayacak olsanız bitiremezsiniz. Doğrusu insan, pek zalim ve çok nankördür.» (İbrahim, 32-34.)

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Malik b. Sa'saa'nın şöyle dediği rivayet edilir: Rasûlullah (s.a.v.), Sidretü'l-Münteha'da bahsedince dedi ki: «Baktım ki Sidretü'l-Münteha'nın dibinden iki batmıki de zahir, dört nehir çıkmaktadır. Batın olanlar Cennet'tedirler. Zahir olanlar ise, Nil ve Fırat nehirleridir.»

Sahih-i Müslim'de, Ebu Hüreyre'den rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil nehirleri, hep Cennet nehirleridirler.»

Doğrusunu Allah bilir ya bu nehirler, berraklık ve tatlılıkları ile akışları bakımından Cennet nehirlerine benzemektedirler. Burada bir; teşbih sözkonusudur. Nitekim başka bir hadiste, Ebu Hüreyre'den rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Hurma, Cennet meyvesidir. Onda zehire karşı şifa vardır.»

Yani hurma, Cennet meyvelerine benzer. Çünkü o, Cennet'ten dev-şirilmiştir. Hurmanın, Cennet meyvesi olduğunu maddeten kabul etmek mümkün değildir. Şu halde arada bir benzetme sözkonusudur. Nitekim başka bir hadiste de Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Sıtma, Cehennem ateşindendir. Onu su ile serinletin.» Demek ki hadiste sözü edilen nehirlerin kaynağı da yeryüzündedir.

Nil nehrinin dünyada tatlılık ve letafet bakımından benzeri başka bir nehir yoktur. Başlangıç ve sonuç noktaları arasındaki uzak mesafe bakımından da diğer nehirler ona ulaşamazlar. Kaynağı, Komor dağlarıdır. Bu dağlar yeryüzünün batısında, Ekvator çizgisinin gerisinde olup güneye yönelir. Birbirine uzak on yataktan gelip toplanır. Sonra bu on yataktan her beş yatak, bir denizde toplanır. O denizden de altı nehir çıkar, sonra bunların tümü bir gölcükte bir araya gelir. Bu gölcükten bir nehir çıkar ki buna Nil nehri denir. Nil nehri, önce Sudan beldelerine, sonra Nobe ülkesine ve bu ülkenin büyük şehri olan Demkalaya, bundan sonra da Asvan'a gelir ve oradan da Mısır diyarına ulaşır. Nü nehri, Habeş beldelerinden aldığı bol yağmurları ve toprakları da Mısır'a getirir. Mısır diyarı, bol yağmura da toprağa da muhtaçtır. Çünkü Mısır'a az yağmur yağar ki bu da, Mısır'daki ağaçlara ve ekinlere yetmez. Ayrıca Mısır'ın toprağı da kumdur. Ekin yetiştirmeye müsait değildir. Nil'in getirdiği bol su ve toprak sayesinde Mısır'da ekinler biter, ürünler yeşerir. Yüce Allah buyurdu ki: «Kuru yerlere suyu gönderip onunla hayvanlarının ve kendilerinin yedikleri ekinleri çıkardığımızı görmezler mi? Görmüyorlar mı?» (es-Secde, 27.)

Sonra Nil nehri, Mısır'ı azıcık geride bırakır ve Şantuf kasabasının yanında iki kola ayrılır, batıya doğru gider. Reşit kasabasına uğrar ve Akdeniz'e dökülür. Doğu tarafına gelince, orada da Oocer kasabasının yanında ikiye ayrılır. Batıya doğru gider, bu kollarından biri Dimyat'a varır. Denize dökülür. Doğu tarafındaki ise, Eşmun kasabasına uğrar, oradan Dimyat'ın doğu tarafındaki Tenis ve Dimyat gölüne dökülür. Görülüyor ki, Nil'in başlangıç noktası ile sonuç noktası arasında büyük bir mesafe vardır. Bu sebeple Nil, suyu en tatlı ve leziz olan nehir durumuna geçmektedir. İbn Sinan'a göre Nil nehrinin, yeryüzünün diğer sularına nisbetle bir çok özellikleri vardır. Bu özellikleri şöylece sıralamak mümkündür:

a- Başlangıç noktası ile sonuç noktası arasındaki mesafe bakımından, diğer nehirlerden daha uzundur.

b- Nil nehri, kayalardan ve kumluklardan geçer ki o nehrin sularında çamur, kiremit kırıntısı ve yosun yoktur.

c- Nil nehrinde taşlar yeşermez. Çakıllar yosun tutmaz. Bu da onun mizacının sağlam oluşundan, suyunun tatlı ve latif oluşundandır.

d- Diğer nehirlerin sularının azaldığı dönemlerde Nil nehrininki aksine artar. O nehirlerin sularının çoğaldığı zamanlarda Nil'in suları azalır.

Bazı kimselerin anlattığına göre Nil'in kaynağı yüksek bir tepededir ki bazı kimseler oraya gidip baktıklarında orada korkunç şeyler, güzel cariyeler ve garip eşyalar görmüşlerdir. Bu, tarihçilerin hurafelerinden ve yalancıların hezeyanlarından başka bir şey değildir.

Abdullah b. Lühay'a, Kays b. Haccac'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Amr b. As, Mısır'ı fethettiği zaman buine ayında (Acemlerin aylarından birinin adıdır.) Mısırlılar yanına gelip şöyle dediler:

- Ey Komutan! Şu bizim Nil nehrinin bir âdeti vardır. Bu âdetin gereği yerine getirilmedikçe suyu akmaz.

- Neymiş nehrinizin âdeti?

- Buine ayının birinci gecesini olduğunda biz bakire bir kızı anne ve babasının rızasını alarak giydirip kuşatır, süsler ve

zinetlendirir, sonra da Nil nehrine atarız. Böylece nehir suları akmaya başlar.
- Bu, İslâm'da olmayan bir âdettir. İslâmiyyet kendisinden Önceki şeyleri yıkar.
Mısırlılar, buine ayını öylece geçirdiler. Nil nehri, az veya çok akmadı (Başka bir rivayette anlatıldığına göre Mısırlılar, buine ve mesra aylarını susuz geçirdiler. Nil akımıyordu. Artık kıtlığa maruz kalmaktan endişe etmeye başladılar.) Bunun üzerine Amr b. As durumu, Hz. Ömer'e bir mektubla yazdı. Hz. Ömer de ona yazdığı cevabî mektubta şöyle demişti: «Yaptığında isabetlisin. Ben sana bir pusula gönderiyorum. Pusulamı alınca Nil nehrine at.»
Pusula, Amr b. As'a gelince alıp açtı ve içinde şu ibarenin yazılı olduğunu gördü:
«Allah'ın kulu ve Mü'minlerin Emin Ömer'den Mısır Nil'ine. İmdi eğer sen kendiliğinden akmakta isen hiç akma, eğer sen akıtan bir ve kahredici güce sahip Allah'sa, seni akıtmasını Allah'tan diliyorum.»
Amr b. As, bu pusulayı Nil nehrine attı. Cumartesi günü sabahla-. dıklarında baktılar ki Cenâb-ı Allah, bir gecede Nil nehrin onaltı zi-ra'lık miktarda akıtmıştır ve Nil'in bu âdetini, o sene Mısırlıların üzerinden kaldırmıştır. Nil nehri günümüze kadar akmaya da devam ediyor.

Fırat nehrine gelince, bunun kaynağı Rum diyarının kuzeyindedir. Bu kaynaktan çıkıp Malatya yakınlarına gelir, sonra Samsat'a, oradan da Birecik'e uğrar, sonra doğuya kıvrılarak Bals ve Caber kalesine, oradan da Rakka'ya, Rakka'dan da çöle, kuzeye doğru akar, oradan Arc'ye, sonra Beyte, sonra Kûfe'ye varır. Kûfe'den Irak çölüne çıkar ve büyük vadilerde akar. İrili ufaklı bir çok nehirler ona katılır, ondan ayrılan nehirlerde olur.

Seyhan nehrine gelince, buna aynı zamanda Seyhun nehri de denir. Rum beldelerinden kaynaklanır. Kuzeybatıdan çıkıp güneydoğuya akar. Ceyhan nehrinin yatağının batı tarafındadır. Su miktarı ondan azdır. Bugün Sis diye bilinen beldelerden akıp gider. İslâm devletinin ilk zamanlarında burası, Müslümanların elinde idi. Fatımüer, Mısu- diyarına hakim olup Şam'ı ele geçirdiklerinde buraları, düşmanlara karşı korumaktan aciz kaldılar. Bu yüzden Ermeni tekfur, Sis beldelerine sahip oldu. 300'lü senelerin başından günümüze kadar Ermeniler oraya hakimdirler. Kendi güç ve kuvveti ile oraları tekrar Müslümanların hakimiyetine iade etmesini Yüce Allah'tan diliyoruz.

Seyhan ve Ceyhan nehirleri, Adana'da birleşip tek nehir haline gelir. Sonra da Yumurtalık ve Tarsus arasında Akdeniz'e dökülürler.

Ceyhan nehrine gelince, buna Ceyhun nehri de denir. Halk tarafından buna Cehan denir. Kaynağı, Rum beldelerindedir. Sis beldelerinde, kuzeyden güneye doğru yoluna devam, eder. Önem bakımından Fırat nehrine eşdeğerdir. Sonra Adana'da Seyhan nehriyle birleşerek tek ne-

hir haline gelir .Ve Yumurtalık ile Tarsus arasında Akdenize dökülür. Doğrusunu Allah bilir. [\[13\]](#)

Fasıl

Yüce Allah buyurdu ki:
«Gökleri, gördüğünüz gibi direksiz yükselten, sonra Arş'a hükmeden, her biri belli bir süreye kadar hareket edecek olan Güneş ve Ay'ı buyruğu altına alan, işleri yürüten, ayetleri uzun uzun açıklayan Allah'tır. Olaki Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanırsınız.

Yeri düzleyen, orada dağlar, nehirler var eden, her türlü üründen çift yetiştiren, gündüzü gece ile bürüyen de O'dur. Doğrusu bunlarda, düşünen kimseler için ibretler vardır.
Yeryüzünde, tamamı aynı su ile sulanan, birbirine komşu toprak parçaları, tek ve çok köklü üzüm bağları, ekinler, hurma ağaçları vardır. Fakat onları şekil ve lezzetçe birbirinden farklı kılmışızdır. Düşünen kimseler için bunda ibretler vardır.» (er-Ra'd, 2-4.)

«Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indirip onunla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği, güzel güzel bahçeler meydana getiren mi? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Hayır, Onlar taptıklarını Allah'a eşit tutan bir millettir. Yoksa yeri, yaratıklarının oturmasına elverişli kılan ve aralarında ırmaklar meydana getiren, yeryüzüne sabit dağlar yerleştiren, iki deniz arasına engel koyan mı? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Hayır, çoğu bilemezler.» (en-Ncml, 60-61.)
«Yukarıdan size su indiren O'dur. Ondan içersiniz. Hayvanları otlattığımız bitkiler de onunla biter.

Allah, onunla size ekinler, zeytin ve hurma ağaçları, üzümler ve her türlü ürünü yetiştirir. Düşünen kimseler için bunda ders vardır.

Geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı sizin istifadenize vermiştir. Yıldızlar da O'nun buyruğuna boyun eğmiştir. Bunlarda akleden kimseler için dersler vardır.» (en-Nahi, 10-12.)

Cenâb-ı Allah bu ayet-i kerimelerde yeryüzünde yaratmış olduğu dağlardan, ağaçlardan, meyvelerden, ovalardan, sarp yerlerden ve yaratmış olduğu canlı cansız mahlukat sınıflarından, kurak çöllerden, kara parçalarından, denizlerden bahsetmiştir ki bütün bunlar, O'nun ululuğuna, kudretine, bilgelik ve rahmetine delâlet etmektedirler. O, yaratıklarına karşı şefkatli ve merhametli, onlar üzerinde muktedir bilge bir zattır. Gece gündüz, yaz kış, sabah akşam mahlukatın muhtaç olduğu rızkı onlara nasıl kolaylaştırdığını da bu ayet-i kerimelerde yüce Rabbi-miz açıklamıştır. Nitekim bir ayet-i kerimede buyuruyor ki:

«Yeryüzünde yaşayan bütün canlıların rızkı, ancak Allah'a aittir.

O canlılar babaların sulbünde kararlaşmış ve anaların rahminde kararlaşmakta iken de bilir. Her şey apaçık bir kitaptadır.» (Had, 6.)

Hafız Ebu Yala, Hz. Ömer (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cenâb-ı Allah, bin ümmet yarattı. Bundan 600'ünü denizde, 400'ünü de karada yarattı. Bu ümmetlerden helak olacak olan ilk ümmet, çekirge ümmetidir. Bunlardan biri helak olunca, diğerleri de peş peşe helak olurlar. Tıpkı ipi kopan teşbih taneleri gibi dağılırlar.»

Bu hadisin ravilerinden biri, Übeyd b; Vakid'dir. Bu zatın rivayetine itimad edilmez. Şeyhi de kendisinden daha zayıftır. Fellas ile Buharî bunun rivayet ettiği hadislerin münker olduğunu, Ebu Zür'a bundan hadis nakledilmesinin uygun olmayacağını, İbr Hibban ile Dare Kutni zayıf ravilerden olduğunu ve İbn Adiy onun rivayet ettiği bu hadisin ve diğer rivayetlerinin münker olduğunu söylemişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Yüce Allah buyurdu ki: «Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatlarıyla uçan kuşlarda, sizin gibi birer toplulukturlar. Biz, Kitapta

hiç birşeyi eksik bırakmadık. Onlar.sonra Rablerine toplanacaklardır.» {el-En'am, 38.)

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/IX-XI.

[2] Kahire'de bulunduğumuz 1988 yılının sonlarına doğru el-Ezher Üniversitesi'nde Abdul-Fettah Abdulaziz Abdullatif Reslan "Tarihçi olarak ibn Kesîr" diye bir doktora çalışmasına başlamıştı.

[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/XI-XIII.

[4] İbn Kesîr, Tefsir Mukaddimesi, 9-10; Bağdatlı İsmail Paşa, Hediye-yetül-Ârifin, I, 215; Menn'a el-Kattân, Mebahîs fi-Ulûmî'l-Kur'an, 386, 387; Zerkânî, Menâhilu'l-lrfân fi Ulûmil-Kur'ân, I, 498; İbn Hacer, ed-Dürretul-Karnine, I, 399, 400; Suyûtî, Zeyl Ta-bakatul-Huffaz, 361, 362; Nuaymî ed-Dimaşkî, el-Darîs fi Tarihli-Medâris, I, 36, 37; ibn el-îmâd, Şezerâtu'z-Zeheb, VI, 231, 232; Zehebî, et-Tefsir vel-Müfessirûn, I., 242, 247; Ömer Nasûhî Bilmen, Tefsir Tarihi, II, 570,571.

[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/XIII.

[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/XV-XVI.

[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/1-5.

[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/5-7.

[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/7-11.

[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/13.

[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/14-19.

[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/19-22.

[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/22-30.

[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/30-31.

Gökler Ve Göklerdeki kâlerin Yaratılışının Ayetlerle İzahı

önceki sayfalarda anlattığımız gibi yeryüzünün yaratılması, gökyüzünün yaratılmasından önce olmuştur. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Yerde olanların hepsini, sizin için yaratan O'dur. Sonra göğe doğru yönelerek yedi gök olarak onları düzenlemiştir. O, her şeyi bilir.» (ei-Bakara, 29.)

«Ey Muhammedi «Siz yeri iki günde yaratanı mı inkar ediyor ve ona eşler koşuyorsunuz! O, âlemlerin Rabbidir.» de.

Yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi, onu bereketli kıldı. Arayanlar için yeryüzünde gıdalarını normal olarak dört gün (dört mevsim) içinde yetiştirmesi kanununu koydu sonra, duman halinde bulunan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne: «İstiyerek veya istemiyerek buyruğuma gelin.» dedi. İkisi de: «İstiyerek geldik.» dediler.

Allah, bunun üzerine, iki gün içinde yedi gök var etti ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, bilen, güçlü olan Allah'ın kanunudur.» (Fussilet, 9-12.)

«Ey inkarcılar! Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa göğü yaratmak mı? Ki onu Allah bina edip yükseltmiş ve ona şekil vermiştir. Gecesini karanlık yapmış, gündüzünü aydınlatmıştır. Ardından yeri düzenlemiştir.» (en-Nâziât, 27-30.)

«Hükümrânlık elinde olan Allah yücedir ve O, her şeye kadirdir. Hanginizin daha iyi iş işlediğini belirtmek için, ölümü ve dirimi yaratan O'dur. Rahmanın bu yaratmasında bir düzensizlik bulamazsın. Gözünü bir çevir bak, bir çatlak görebilir misin? Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak, ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer. Andolsun ki, yakın göğü kandillerle donattık. Onlarla şeytanların toplanmasını sağladık ve şeytanlara çılgın alev azabını hazırladık.» (el-Mülk, 1-5.)

«Üstünüzde yedi kat sağlam gök bina ettik, parlak ışık veren Güneş'i var ettik.» {en-Nebe1,12-13.)

«Allah'ın, göğü yedi kat üzerine nasıl yarattığını görmez inisin? Aralarında Ay'a aydınlık vermiş ve Güneş'in ışık saçmasını sağlamıştır.» (Nûh, 15-16.)

«Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın her şeye Kadir olduğunu ve Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz için Allah'ın buyruğu bunlar arasında iner durur» (et-Talâk, 12.)

«Gökte burçlar vareden, orada ışık saçan Güneş ve aydınlatan Ay'ı yaratan Allah, yücelerin yücesidir. İbret almak veya şükretmek dileyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren O'dur.» (ei-Furkân, 61-62.)

«Şüphesiz biz, yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik. Onu her türlü inatçı şeytandan koruduk. Onlar yüce âlemi asla dinleyemezler, her yönden kovularak atılırlar. Onlara sürekli bir azab vardır, hele bir tek söz kapan olsun, delici bir alev onun peşine düşüverir.» (es-Sâffât, 6-10.)

«Andolsun ki, gökte burçlar meydana getirdik. Onları bakanlar için donattık. Onları, kovulmuş her şeytandan koruduk, fakat kulak hırsızlığı yapan olursa, parlak bir ateş onu kovalar;» (el-Hkr, 16-18.)

«Göğü, gücümüzle biz kurduk. Şüphesiz biz geniş kudret sahibiyiz.»(ez-Zâriyât, 47.)

«Göğü karışıklıktan korunmuş bir tavan kıldık. Oysa onlar bundaki delillerden yüz çeviriyorlar. Geceyi ve gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yaratan O'dur. Her biri bir yörüngede yürür.» {el-Enbiyâ, 32-33.)

«Onlara bir delil de gecedir. Gündüzü ondan sıyrırız ve karanlıkta kahverirler. Güneş te yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilgin olan Allah'ın kanunudur. Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir. Ay'a erişmek, Güneş'e düşmez. Gece de gündüzü geçemez, her biri bir yörüngede yürürler.» (Yasin, 37-40.)

«Tan yerini ağartan, geceyi dinlenme zamanı, Güneş ve Ay'ı vakit ölçüsü kılandır. Bu, güçlü olanın, bilen nizamıdır. O, yıldızları kara ve denizin karanlıklarında yol bulaşınız diye sizin için var edendir. Bilen millet için ayetleri uzun uzadıya açıkladık.» (el-En'âm, 96-97.)

«Rabbimiz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra Arş'a hükmeden, gündüzü -durmadan kovalayan- gece ile bürüylen; Güneş'i, Ay'ı, yıldızları hepsini buyruğuna baş eğdirerek var eden Allah'tır. Bilin ki yaratma da emir de O'nun hakkıdır. -Alemlerin Rabbi olan Allah yücedir.» (el-A'râf, 54.)

Bu konuda çok ayet-i kerime vardır. Bunların tümünü tefsirimizde açıklamışızdır.

Kısaca anlatmak istediğimiz şudur ki, yüce Allah, göklerin yaratılışını, genişliğinin muazzamlığını, yüksekliğini, son derece güzel ve göz alıcı oluşunu, mükemmellik ve ulviliğini bu ayet-i kerimelerde beyan buyurmaktadır. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki: «İçinde yörüngeler bulunan göğe andolsun.» (ez-üariyAt, 7.)

Yani güzel bir yaratılışa sahip olan göğe andolsun.

Başka bir ayet-i kerimede de yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Gözünü bir çevir bak, bir çatlak görebilir misin?

Bir aksaldık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak, ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer.» (el-Mulk, 3-4.) Yani göz, gökte bir noksanlık veya halel görebilmek amacıyla baktığı takdirde neticede zayıf, yorgun ve bitkin düşer birşey göremez, eksiklik bulamaz. Gökte bir ayıp ve noksanlık yoktur. Çünkü Cenâb-ı Allah onu muhkem yaratmış ve yıldızlarla ufkunu süslemiştir. Nitekim buyurmuş ki: «İçinde burçları bulunan göğe andolsun.» (ei-Burûc, 1.)

Burada burçlardan kasıt yıldızlardır, bazıları ise bekçi meleklerin yerleri olduğunu söylemiştir ki melekler, gökteki haberleri çalmak isteyen şeytanlara ateşten korlar fırlatırlar. İki kavil arasında çelişki yoktur. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Andolsun ki, gökte burçlar meydana getirdik, onları bakanlar İçin donattık. Onları, kovulmuş her şeytandan koruduk.» (cl-Hicr, 16-17)

Cenâb-ı Allah, bu ayet-i kerimede göklerin görüntüsünü, sabit ve seyyar yıldızlarla parlak ve ışık saçıcı Güneş ve Ay'la zinedendirdiğini ve göğü şeytanın girmesine karşı koruduğunu beyan buyurmuş ve: «Biz göğü kovulmuş her şeytandan koruduk.» demiştir. Nitekim buyurmuş ki:

«Şüphesiz biz, yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik. Onu, inatçı her türlü şeytandan koruduk. Onlar, yüce âlemi asla dinleyemezler.» (es-Sâffât, 6-9.)

"Bedü'l-Halk (Yaratmanın Başlangıcı)" adlı kitabında Buharî ve Katade dediler ki: «Yakın göğü ışıklarla donattık.» Cenâb-ı Allah, bu üç çeşit yıldız yarattı, bunları dünya seması için süs yaptı ve haber hırsız-hği yapmak isteyen şeytanlara karşı atılan kor haline getirdi. Ayrıca bunlar vasıtası ile insanlar yollarını bulurlar. Yukarıdaki ayet-i kerimeyi bunun dışındaki bir mana ile tevil eden kimse hata yapmış ve ilimdeki nasibini kaybetmiş olup bilmediği hususlarda tevil yapmaya kendini zorlamış olur. Katade'nin bu sözü, şu ayet-i kerimelerde açıkça ifadesini bulmaktadır:

«Andolsun ki, yakın göğü kandillerle donattık. Onlarla şeytanların taşlanması sağladık.» (ei-Müik, 5.)

«O, yıldızları kara ve denizin karanlıklarında yol bulaşınız diye sizin için var edendir.» (ei-En'âm, 97.)

Yani yıldızların hareketlerinin delalet ettiği hükümler ve bunların seyirlerindeki mukayese ile bunların yeryüzündeki hadiselerle delalet ettikleri dışında başka bir şekilde yıldızları tevil eden kimse hata yapmış olur. Zaten bu hususta fikir beyan edenlerin çoğunun sözleri, tahminden, asılsız zanlardan ve batıl iddialardan başka bir şey değildir.

Yüce Allah, yedi kat göğü üst üste tabakalar halinde yarattığını beyan buyurmuştur. Astronomi bilginleri bu tabakaların üstünde yığılı mı, yoksa aralarında boşluk bulunan tabakalar halinde mi olduğu hususunda ihtilaf etmişler ve bu hususta iki kavil ileri sürmüşlerdir. Sahih kavle göre gök tabakaları arasında boşluk vardır. Bu hususta Abdullah b. Ümeyre, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Sema ile yeryüzü arasındaki mesafenin ne kadar olduğunu bilemiyor musunuz?

- Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler.

- İkisi arasındaki mesafe 500 senelik yoldur. Gök tabakaları arasındaki mesafe de 500 senelik yoldur, her gök tabakasının derinliği de 500 senelik yoldur.»

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İsrâ hadisinde Enes'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

«Dünyaya en yakın gök tabakasında Adem'e gidildi. Cebrail, Peygamber. Efendimiz'e Adem'i göstererek: «Bu, senin atar Adem'dir.» dedi.' Peygamber (s.a.v.): Adem'e selam verdi, Adem de selamını aldı ve: «Merhaba, hoş geldin ey oğlum, sen ne güzel oğulsun.» dedi. Sonra Cebrail ve Peygamber Efendimiz, ikinci gök tabakasına yükseldiler, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci tabakaya gittiler.»

Bu hadis te gösteriyor ki, gök tabakaları arasında mesafe vardır. Bu, bizim kavlimizin doğruluğunu teyid etmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Hazm, İbn Münir, Ebu Ferec, İbn Cevzî ve diğer bazı âlimler, se-mavatın yuvarlak bir küre halinde olduğu hususunda icmâ bulunduğunu nakletmişlerdir: «Her biri bir yörünge de yürürler.» ayet-i kerimesi de bunu ispatlamaktadır.

Hasan dedi ki: Gökteki yıldızlar, deveran ederler.

İbn Abbas dedi ki: Gökteki yıldızlar, Öreke gibi yörünge içinde dönerler.

Dediler ki: Bu fikrin doğruluğunu, Güneş'in her gece batı ufkundan batıp sabahleyin doğu ufkundan doğması ispatlamaktadır. Nitekim Ümeyye b- Ebi Salt ta bir şiirinde şöyle demiştir:

«Güneş, her gecenin sonunda kızarık renkte gülü andıran bir kızarıklıkta doğar.

Doğmaya yanaşmaz ve bunu kendi ağır seyrinde bize göstermez, ancak zahmet ve meşakkatten sonra doğar.»

Buharî, İbrahim et-Teymî'nin babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: Güneş battığı zaman Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Zer'e şöyle dedi:

- Güneş'in nereye gittiğini biliyor musun?

- Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler.

- Güneş gider ve Arş'in altında secdeye kapanıp Allah'tan izin ister, kendisine izin verilir, yakın bir zamanda secde edecek ama kendisine istediği izin verilmeyecektir. «Geldiğin yere geri dön.» denilir, o da batı ufkundan doğar. Bu da, yüce Rabbin şu ayetinin tecellisidir:

«Güneş de yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilgin olan Allah'ın kanunudur.» (Yâsîn, 38.)

Bu husus böyle bilindiğine göre bu hadis bizim, semavattan ibaret olan feleklerin daire şeklinde olduklarına dair söylediklerimize ters düşmemektedir. Bu hususta iki meşhur görüş vardır. Ama bu hadis, bazılarının iddia ettikleri gibi Arş'm

küreselinde olduğuna delalet etmemektedir. Önceki sayfalarda biz bu iddiacıların sözlerini iptal etmiştik. Bu, Güneş'in bizim açımızdan semavatın üstüne çıktığına ve orada Arşın altında secde ettiğine delalet etmemektedir. Aksine Güneş kendi yörüngesinde dönmeye devam ederek gözlerimizden kaybolup batmaktadır ki, onun yörüngesi dördüncü semadadır. Bu hususta bir çok tefsir âlimi böyle demişlerdir. Şeriatte ve müsbet ilimde bunu reddedecek bir husus yoktur. Güneş'in tutulması hadisesi de bunu ispatlamakta ve bunu gerekli kılmaktadır. Dördüncü semanın oltalarına gece vakti vardığında (ki, mutedil zamanlarda öyle olur), kuzey ve güney kutuplarının orta kısmına vardığında Arş-ı Al'a'dan en uzak noktaya gelinmiş olur. Dünya cihetinden bakıldığında Arş kubbelidir. İşte Güneş'in secdeye vardığı yer orasıdır. Arş'a en yakın mahaldir. Güneş, secde mahalline vardığında doğudan doğmak için Aziz ve Celil olan Rab'den izin ister. Kendisine bu izin verilir ve böylece o, doğu tarafından doğar, doğarken de ademoğullarından isyankâr olan kimselere karşı hoşnutsuzdur. Onların üzerine doğmak istemez. Bu yüzden şair Ümeyye şöyle demiştir:

«Doğmaya yanaşmaz ve bunu kendi ağır seyrinde bize göstermez. Ancak zahmet ve meşakkatten sonra doğar.»

Cenâb-ı Allah'ın batı ufkundan doğmasını istediği zaman geldiğinde Güneş, yine normal âdeti üzere Arş'ın altında secde eder ve mutad vechi ile doğudan doğmak için tekrar izin istediğinde kendisine izin verilmez, tekrar secdeye kapanıp izin ister, izin verilmez, secdesini tekrarlayıp izin istediğinde yine izin verilmez ve tefsirimizde de açıkladığımız gibi o gece uzadıkça uzar. Güneş; «Ya Rab, şafak vakti yaklaştı, mesafede uzaktır.» der. Kendisine: «Geldiğin yere geri dön.» denilir. Böylece o, geldiği batı ufkuna dönüp oradan doğar. İnsanlar, onun batı ufkundan doğduğunu görünce hep birlikte iman ederler. Ancak bu, kişiye yarar sağlamayacak bir zamanda yapılan bir imandır. Çünkü böylesi kimseler daha önce iman etmemişlerdi. Veya kendi imanlarında hayır kazanmamışlardı. Alimler bu durumu, şu ayet-i kerimenin tefsirinde açıklamışlardır:

«Güneş de kendi yörüngesinde yürüyüp gitmektedir.»

Bu ayet-i kerimede "müstakar" kelimesi ile Güneş'in batıdan doğacağı zamanın kastedildiği söylenmiştir. Bazıları ise bu kelimenin, Güneş'in Arş'ın altında secdeye kapandığı yer anlamına da geldiğini söylemişlerdir. Bu kelimenin, dünyanın sonu ve Güneş'in hareketinin sona ermesi anlamına geldiğini söyleyenler de vardır. Rivayete göre İbn Abbas yukarıdaki ayet-i kerimeyi şeklinde okumuştur. Yani Güneş durmayacak ve hareket halinde iken de secde edecektir. Bu sebeple yüce Allah buyurmuş ki:

«Ay'a erişmek Güneş'e düşmez. Gece de gündüzü geçemez, her biri bir yörüngede yürürler.» (Yâsîn, 40.)

Yani Güneş Ay'a ulaşamaz ki onun sultan ve devletinde doğsun. Ay da Güneş'e ulaşamaz, gece de gündüzü geçemez, aksine gündüzün aydınlığı gidince peşi sıra gece gelir. Nitekim başka bir ayet-i kerime de yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Gündüzü durmadan kovalayan- gece ile bürüyen; Güneş'i, Ay'ı, yıldızları, hepsini buyruğuna ba's eğdirerek vareden Allah'tır. Bilin ki yaratma da emir de O'nun hakkıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah yücedir.» (el-A'râf,54.)

«İbret almak veya şükretmek dileyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren O'dur.» (el-Furkân,62.)

Yani gündüzün peşi sıra gece, gecenin peşi sıra da gündüz gelir. Nitekim bir hadis-i şerifte Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Gece şu taraftan gelmeğe başladığı ve gündüz de şu taraftan arkasını dönüp gitmeğe başladığı ve Güneş battığı zaman oruçlu kimse orucunu açmış olur.»

Muhakkak olan şu ki, zaman, gece ve gündüze bölünür. Gece ile gündüz arasında başka bir zaman yoktur, bu sebeple yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Allah'ın geceyi gündüze ve gündüzü geceye kattığını, her biri belirli bir süreye kadar hareket edecek olan Güneş'i ve Ay'ı buyruk altında tuttuğunu; Allah'ın yaptıklarınızdan haberdar olduğunu bilmez misin?»(Lokman,29.)

Yani gecenin bir kısmını alıp gündüze ekler, gündüzün de bir kısmı - m alıp geceye ekler. Gecenin uzunluğunu alıp gündüzün kısalığına, gündüzün uzunluğunu alıp gecenin kısalığına ekler. Böylece gece ve gündüz, bahar mevsiminin başlangıcında olduğu gibi mutedil yani eşit hale gelir. Oysa bahar mevsiminden önce geceler uzun, gündüzler kısadır. Gece eksilmeğe, gündüz artmaya başlar ve nihayet ikisi eşit hale gelir. İşte bu, baharın başlangıcıdır. Sonra gündüzler uzamaya, geceler kıalmaya başlar ve yine güz mevsiminin başlangıcında ikisi de eşit hale gelirler. Tekrar geceler uzamaya, gündüzler kıalmaya başlar ve bu hal güz mevsiminin sonuna kadar devam eder. Artık gündüzler azar azar uzamaya, geceler de azar azar kıalmaya başlar ve yine bahar mevsiminin başına kadar böylece devam ederler. Nihayet ikisi eşit hale gelir-ve bu, her sene böyle olur. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Gece ile gündüzün birbiri ardından gitmesi de O'nun emrine bağlıdır.» (el-Mü'minûn, 80.)

Yani bütün bu işlerde tasarruf yapan Allah'tır, emrine karşı gelinmeyecek hakim O'dur. Bu sebeple O, göklerden, yıldızlardan gece ve gündüzden bahseden her üç ayette de şöyle buyurmuştur: «Bu, Aziz ve Alim olan Allah'ın takdiridir.»

Azizdir ki O, her şeyi gücü altına almış, her şey O'na boyun eğmiştir. Emrine karşı gelinemez ve O, asla mağlub edilemez. Her şeyi bilendir. Her şeyi bir takdire bağlamış ve düzen içinde meydana getirmiştir ki, bu düzen asla bozulmaz ve sarsılmaz.

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Ebu Hüreyre'den rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Allah buyurdu ki: Ademoğlu dehre sövmekle bana eziyet eder. Oysa dehr benim. İş, benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü çeviren benim.»

Şafii, Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam ve diğer bazı âlimler, dehre sövmenin şöyle olacağını söylediler: Kişi, «Felek bize şöyle yaptı. Ey kahrolası felek, çocuklarımızı yetim bıraktı, kadınlarımızı dul bıraktı. Alı felek!» demekle dehre sövmüş olurlar. Yüce Allah buyurdu İd: «Dehr benim.»

Yani kişinin felek diyerek kasdettiği dehr benim.

Burada her ne kadar felek denen dehr, mahluk ise de bu işleri yapan aslında Cenâb-ı Allah'tır. Kişi bu durumda dehre ve feleke sövmekle, bu işleri yapan faili kasdetmiş olmaktadır. Bütün bunların faili Allah'tır. O, her şeyi yaratandır. Her şeyde tasarrufta bulunan O'dur. Nitekim O buyurmuş ki: «Dehr benim, iş benim elimdedir. Zamanın gecesini ve gündüzünü ben çeviririm.»

Nitekim başka bir ayet-i kerimede yüce Allah şöyle buyurmuştur: «Ey Muhammed, de ki: «Mülkün sahibi olan Allah'ım Mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden çekip alırsın; dilediğim aziz kılar, dilediğini alçaltırsın. İyilik senin elindedir. Doğrusu sen her şeye kadırsın, geceyi gündüze, gündüzü geceye geçirirsin, ölüden diri, diriden ölü çıkarırsın, dilediğini hesapsız rızıklandırırım.» (Âı-i İmrân, 26-27.)

«Güneş'i ışıklılı ve Ay'ı nurlu yapan, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için, Ay'a konak yerleri düzenleyen O'dur. Allah bunları ancak gerçeğe göre yaratmıştır. Bilen millete ayetleri uzun uzadıya açıklıyor. Gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, Allah'ın göklerde ve yerde yarattıklarında, O'na karşı gelmekten sakınan kimseler için ayetler vardır.» (Yûnus, 5-6.)

Yani Cenâb-ı Allah, aydınlık vermeleri, şekilleri, vakitleri, hareketleri bakımından Ay ile Güneş'i birbirinden farklı yaratmıştır. Güneş'i ziyalı ve şualı yaratmıştır İd bu, apaçık bir burhan ve gözler kamaştıran bir ışıktır, Ay'ı da nurlu yaratmıştır. Yani onun verdiği ışık, Güneş'inki-ne nisbetle daha zayıftır. Ay, ışığını Güneş'ten alır. Allah, Ay için menziller takdir etmiştir. Yani Ay, ilk gecesinde küçük ve ışığı az olarak doğar. Çünkü Güneş'e çok yakın olup onunla az mukabelede bulunur. Güneşle karşılaştığı ve mukabelede bulunduğu ölçüde ışık verir. Bu yüzden ikinci gecede Güneş'ten daha uzak olur ve ışığı da önceki geceye nispetle daha fazla olur. Güneş'ten uzaklaştıkça ışığı artar ve nihayet dolunay haline gelince ışığı tam olur. Bu da Ay'ın on dördüncü gecesinde olur. Sonra Güneş'e diğer taraftan yaklaştığı için ışığı azalmaya başlar ve ay sonuna doğru ışığı gittikçe azalır. Ay başındaki az ışıklılı haline döner. Ay sayesinde aylar bilinir. Güneş vasıtasıyla geceler ve gündüzler bilinir, böylece seneler ve mevsimler anlaşılır. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Güneş'i ışıklılı, Ay'ı nurlu yapan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için Ay'a konak yerleri düzenleyen O'dur.» (Yûnus, 5.)

«Gece ile gündüzü varlığımıza bir delil kıldık, bir delil olan geceyi kaldırıp yine bir delil olan gündüzü Rabbinizin bol nimetini aramanız, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için- aydınlık kıldık.» (ei-İsrâ, 12.)

«Ey Muhammedi Sana hilâl halindeki ayları sorarlar; De ki: «Onlar insanların ve hac mevsimlerinin Ölçüsüdür.» (el-Bakara 139.)

Bütün bunlarla ilgili olarak tefsirimizde geniş açıklamalarda bulunmuşuzdur. Semadaki yıldızların bir kısmı gezegendir, tefsir âlimleri terim olarak buna Mûtehayyine yıldızlar derler. Bunların hakkında ilmin çoğu sahihtir. Ama ahkam ilmi böyle değildir. Onun çoğunluğu batıl ve iddiadan başka bir şey değildir ki, delili yoktur. Gökteki seyyar yıldızlar yani gezegenler yedidir. Bunlardan Ay birinci gök tabakasında, Utarit ikinci tabakada, Zühre üçüncü tabakada, Güneş dördüncü tabakada, Merik beşinci tabakada, Müşteri altıncı tabakada, Zühal yedinci tabakadadır. Diğer yıldızlarsa sabit yıldızlar diye adlandırılırlar. Astronomi âlimlerine göre bunlar, sekizinci gök tabakasımdadırlar ki oraya Kürsi denilir. Bir çok müteahhirin ulema sekizinci feleke, Kürsi adını vermişlerdir. Diğer âlimler ise, bütün yıldızların Dünya semasında olduklarını söylemişlerdir. Bunların üst üste olmasına herhangi bir engel yoktur. Buna delil olarak ta şu ayet-i kerimeler ileri sürülmüştür:

«Andolsun ki, yakın göğü kandillerle donattık, onlarla şeytanların taşlanması sağladık.» (ei-Müik, 5.)

«Allah, bunun üzerine, iki gün içinde yedi gök var etti ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, bilen ve güçlü olan Allah'ın kanunudur.» (ei-Fussiiet, 12.)

Cenâb-ı Allah, yedi kat gök tabakası arasından dünya semasını ayırıp onu yıldızlarla süslemiştir. Bu, dünya semasının süslü ve murassa olduğuna delalet ediyorsa ne âla, aksi takdirde diğer âlimlerin söylediklerine herhangi bir mani yoktur. Doğrusunu Allah bilir.

O âlimlere göre yedi kat gök tabakası hatta sekizinci gök tabakası, içlerindeki sabit ve seyyar yıldızlarla birlikte dönmektedirler. Yörüngelerin tersine batıdan doğuya doğru dönerler. Ay, yörüngesini bir ayda, Güneş de yörüngesini bir senede dönüp tamamlar. Güneş, dördüncü gök tabakasımdadır. Bunların seyirleri arasında farklılık olmadığına göre hareketleri birbirine yakındır. Böyle olunca dördüncü gök tabakası, birinci gök tabakası olan Dünya semasına nispetle oniki kez daha büyüktür.

Zühal yıldızı, yörüngesini otuz senede dönüp tamamlar ki o da yedinci gök tabakasımdadır. Böyle olunca yedinci gök tabakası, birinci tabaka olan Dünya semasına nisbetle 360 kat daha büyüktür.

Âlimler, bu yıldızların büyüklükleri, seyir ve hareketleri ile ilgili geniş açıklamalarda bulunmuşlar, hatta ahkam ilminin sınırlarını aşmışlar ve bu yıldızların hareketlerine bağlı olarak yeryüzünde bazı olayların meydana geldiğini ve daha bilmedikleri bir çok şeylerin olabileceğini söylemişlerdir.

Hız, İsa'dan asırlar önce Şam'da yaşayan Rumların bu konuda söyledikleri çok sözler olmuştur ki bu sözleri burada naklederseniz fazla yer işgal edecektir. O Rumlar, Şam şehrini inşa etmişler, ona yedi kapı yapmışlar ve her kapının başında yedi gezegen şeklinde heykel yapmışlardı. Bu heykellerden her birinin yanında ibadet edip bazı dualarda bulunurlardı. Tarihçilerden ve diğer âlimlerden bu duaları bize nakledenler vardır. Bunu «es-Sırru'l-Mektûm Fi Muhatebeti's-Şemsi ve'l-Kameri ve'n-Nücûm» adlı eserin sahibi ve diğer Harranlı âlimler bize nakletmişlerdir. Eski zamanlarda ki Harranlı felsefecileri ve Harranlılar müşrik olup yedi gezegene taparlardı. Bunlar, yıldızperestlerden bir grup idiler. Bu hususta yüce Allah şöyle

buyurmuştur:

«Gece ile gündüz, Güneş ile Ay Allah'ın varlığının belgelerindendir. Güneş'e ve Ay'a secde etmeyin, eğer Allah'a kulluk etmek istiyorsanız, bunları yaratana secde edin.» (Fussilet, 37.)

Yüce Allah, Hüdhd'nden bahsederken onun Süleyman peygambere, Saba melikesi Belkis ve ordusu hakkında şöyle dediğin ifade buyurmuştur:

«Ora halkına hükmeden, herşeyden kendisine bolca verilen ve büyük bir tahta sahip olan bir kadın buldum. Onun ve milletinin, Allah'ı bırakıp Güneş'e secde ettiklerini gördüm/Göklerde ve yerde olanları ortaya koyan, gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri bilen Allah'a secde etmemeleri için şeytan, kendilerine, yaptıklarını güzel göstermiş, onları doğru yoldan alıkoymuştur. Onun için doğru yolu bulamazlar. O çok büyük Arş'ın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur.» dedi. (en-Neml, 23-26.)

..Göklerde ve yerde olanların, Güneş, Ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanların ve insanların bir çoğunun Allah'a secde ettiklerini görmüyor musun? İnsanların bir çoğu da azabı hak etmiştir. Allah'ın alçalttığı kimseyi yükseltebilecek yoktur. Doğrusu, Allah ne dilerse onu yapar.»(el-Hacc, 18.)

«Allah'ın yarattığı şeylerin; gölgeleri sağa sola vurarak, Allah'a boyun eğerek, secde etmekte olduğunu görmüyorlar mı?

Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler, büyüklük tasla-maksızın Allah'a secde ederler.

Üstlerindeki Rablerinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar.» (en-Nahl, 48-50.)

«Yerde ve göklerdeki kimseler de, gölgeleri de sabah akşam ister istemez Allah'a secde ederler.» (er-Ra'd, 15.)

«Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu teşbih eder, O'nu.hamd. ile teşbih etmeyen hiç bir şey yoktur. Fakat siz, onların teşbihlerini anlamazsınız. Doğrusu O, halim olandır, bağışlayandır.» (ei-İsrâ, 44.)

Bu konudaki ayetler gerçekten çoktur.

Göklerde ve yerde müşahade edilen cisimlerin en şerefli yıldızlar ve bunların da manzara ve itibar bakımından en üstünleri Güneş ile Ay olduğu halde İbrahim (a.s.), bunlardan herhangi birinin ilâh olmasının imkansız olduğuna delil buldu. Bu istidlali, şu ayet-i kerimelerde anlatılmaktadır:

«Gece basınca bir yıldız gördü, «İşte bu, benim Rabbim» dedi. Yıldız batınca, «Batanları sevmem.» dedi. Ay'ı doğarken görünce, «İşte bu, benim Rabbim» dedi. Ay batınca, «Rabbim beni doğruya erdirmiş şeydi andolsun ki sapıklardan olurdum.» dedi.

Güneş'i doğarken görünce, «İşte bu, benim Rabbim, bu daha büyük» dedi. Batınca, «Ey milletim! Doğrusu ben ortal koştuklarınızdan uzağımı.» dedi. «Doğrusu ben yüzümü, gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim, ben puta tapanlardan değilim.» (ei-En'âm, 76-79.)

Burhan-ı kafi yolu ile İbrahim (a.s.),görülen bu yıldız, Ay, Güneş gibi gök cisimlerinden herhangi birinin ilâhlığa elverişli olmadığını açıklamıştır. Çünkü bunların tamamı yaratılmış ve bir Rabbin emri altında olup emre amade bir şekilde rotaları dahilinde hareket etmektedirler. Yaratılış amaçlarının dışına çıkmamaktadırlar. Bunu da işini sağlam yapan bir Rabbin takdiri çerçevesinde yerine getirmektedirler ki, O'nun takdiri asla bozulmaz ve değişmez. Bu da bu yaratıkların bir Rab tarafından meydana getirildiklerine, emir altında hareket ettiklerine ve ilâhî buyruğa musahhar kılındıklarına bir delildir. Bu sebebledir ki Yüce, Allah şöyle buyurmuştur:

«Gece ile gündüz, Güneş ile Ay, Allah'ın varlığının belgelerindendir. Güneş'e ve Ay'a secde etmeyin. Eğer Allah'a kulluk etmek istiyorsanız, bunları yaratana secde edin.» (ei-Fussilet, 37.)

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Güneş tutulması bahsinde İbn Ömer'den rivayet olduğuna göre, Güneş'in tutulduğu gündü Rasûlul-lah (s.a.v.), irad etmiş olduğu hitabesinde şöyle demiştir:

«Doğrusu Güneş ile Ay, Aziz ve Celil olan Allah'ın ayetlerinden iki ayettirler ve bunlar herhangi bir kimsenin ölümü ya da dirimi için tutulmazlar.»

Bedü'l Halk bölümünde Buharı, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Güneş ile Ay, kıyamet gününde dürüleceğiderdir.»

Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Güneş ile Ay, kıyamet gününde ateşte iki sığırdırlar.»

Hasan, Ebu Hüreyre (r.a.)'ye; "Güneş ile Ay'ın dinleri nedir?" diye sorunca Ebu Hüreyre şu cevabı verdi: «Ben sana Rasûlullah (s.a.v.)'dan hadis naklediyorum. Sen ise, Ay ve Güneş'in dinlerinin ne olduğunu soruyorsun.»

Hafız Ebu Yala el-Musilî, Enes (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Güneş ile Ay, ateşte iki kısır ineğtirler.»

«Güneş dürüldüğünde» ayet-i kerimesi ile ilgili olarak İbn Ebî Hatim, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Cenâb-Allah kıyamet gününde, Güneş, Ay ve diğer yıldızları denize batırıp durer, ışıklarını giderir ve sonra batı rüzgarını estirerek denizden alev çıkartır.»

Bütün bu anlattıklarımız Güneş ile Ay'ın, Cenâb-ı Allah tarafından yaratılmış şeyler olduklarını ispatlıyor. Cenâb-ı Allah, kendi dileğine uygun olarak bunları yaratmış, sonra bunlara dilediği şekilde muamele etmiş ve edecektir. O'nun, itirazları reddedici hücceti ve sonsuz hikmeti vardır. İlim, hikmet, kudret ve nüfuz edici iradesi sebebiyle yaptığı işle-'rin hesabı kendisine sorulamaz. O'nun hükmü reddedilemez, kendisine karşı çıkılamaz ve mağlub edilemez. İmam Muhammed b. İshak b. Yesar, siyer kitabının baş kısmında semavatın, yeryüzünün, Güneş ile Ay'ın ve diğer yaratıkların yaratılması hakkında Zeyd b.

Amr b. Nüfeyl'e ait güzel bir şiir nakletmiştir. İbn Hişam ise bu şiirin Ümeyye b. Ebi Salt'a ait olduğunu söylemiştir. Sözü edilen şiir şudur:

«Övgü ve methimi, Allah'a hediye ederim. Beğenilmiş sözümü zaman durdukça eskitecek hiç birşey yoktur. Bu sözümü, fevkinde başka bir Rab ve ilâh bulunmayan en yüce melike sunuyorum. O melik, hiç kimseye boyun eğmez.

Dikkat et ey insan, çukura yuvarlanmaktan sakın, sen hiç bir şeyini Allah'a karşı gizleyemezsin.

Allah ile beraber başka bir tanrıya tapmaktan sakın.

Çünkü doğru yol ortaya çıkmıştır.

O'nun şefkatine sığın, cinler de onun şefkatini umarlar.

Sen benim ilâhımsın Ey Rabbim, ümidimsin.

Seni Rab olarak seçtim, senden başka ikinci bir ilâha boyun eğecek değilim.

Sen ki lütuf ve rahmetinle,

Musa'yı elçi ve çağrıcı olarak gönderdin.

O'na dedin ki: Harun ile birlikte Firavun'a gidin.

O ki taşkınlık etmiştir, onu Allah'a davet edin.

O'na deyin ki: Sen mi şu yeri kazıksız olarak tesbit ettin ve onu bu sakin halinde meydana getirdin?

O'na deyin ki: Sen mi şu gökleri sütunsuz olarak diktin, insaf et, sen mi bunu bina ettin?

O'na deyin ki: Sen mi göğün ortasını aydınlatıcı kıldın, gece karanlığı bastırdığında Ay'ı sen mi oraya yerleştirdin?

O'na deyin ki: Sabah olunca kim Güneş'i Dünya'ya gönderir?

Işığı Dünya'ya varınca kuşluk vakti her taraf aydınlanır.

O'na deyin ki: Topraktaki bitkileri kim yeşertir?

Hububat, toprağı kabartarak yükselir.

Ondan çıkan taneler, bitki başlarında bulunur.

Bunda da aklı başında olan kimseler için ibretler vardır.

Sen kendi lütfunla ey Rabbim, Yunus'u kurtardın,

Oysa o balığın karnında bir kaç gece kalmıştı.

Ey Rabbim, senin adını teşbih ile anarsam günahımın çok olduğunu görürüm. Ancak sen, benim hatalarımı bağışlarsın.

Ey kulların Rabbi, benim üzerime bağış ve rahmetini gönder, malımı ve çocuklarımı bereketli kıl, mübarek yap.»

Bütün bu anlattıklarımız bilindikten sonra şunu da söylemek gerekir ki, göklerde bulunan sabit ve seyyar yıldızların tamamı, Allah tarafından yaratılmış mahluklardır. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, bilen, güçlü olan Allah'ın kanunudur.»

Tefsircilerin bir çoğunun anlattığı şöyle bir kıssa vardır: Zühre yıldızı daha önce bir kadın imiş. Hamt ile Marut, onu baştan çıkarmaya çalışmışlar. Ancak Zühre, onlara yanaşmamış, kendilerine "ism-i azâm'ı Öğretmeden onlarla yatmayacağım" söylemiş. Bunlar da ona ism-i azâmi Öğretmişler. O, ism-i azâmi okuyunca bir yıldız dönüşerek semaya yükselmiş. Zannedersem bu, İsrailîlerin uydurmalarındandır. Her ne kadar Kabû'l-Ahbar bunu rivayet etmiş ve selef ulemasından bazıları bu hikayeyi ondan almışlarsa da selef uleması, bunu bir hikaye olarak îsra-iloğullarından nakletmişlerdir.

"Müstedrek" adlı eserinde Hakim, tefsirinde de İbn Ebi Hatim, İbn Abbas'tan böyle bir nakilde bulunmuş ve şöyle demiştir: «O zamanlarda güzel bir kadın vardı. Güzelliği, diğer kadınlara nisbetle, Zühre yıldızının diğer yıldızlara nisbetle olan üstün güzelliği kadardı.»

Bu konuda rivayet edilen en güzel hikaye işte budur. Doğrusunu Allah bilir.

Amr b. İsa, İbn Ömer'in şöyle dediği rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Süheyl yıldızından bahsederken şöyle dedi: «Süheyl yıldızı, daha önce vergi toplayan zalim bir kimseydi. Allah onu insanlıktan çıkarıp bir yıldız koru haline getirdi.

Bu hadisin ravilerinin çoğu zayıf kimselerdir. İmam Ahmed b. Han-bel ile Dare Kutni, bu hadisin ravilerinden Mübeşşir b. Ubeyd el-Kureşî'nin hadis uyduran yalancı bir kimse olduğunu söylemişlerdir. Yine bu rivayet senedinde ada geçen İbrahim b. Yezid'e gelince, o da ittifakla zayıf bir ravidir. İbn Main, onun güvenilirmez bir kimse olduğunu söylemiştir. Biz bu konuda her ne kadar hüsn-i zan sahibi olsak ta neticede diyeceğimiz şudur ki bu rivayetler, israiliyat haberleridir ve onların mesnetsiz

hurafeleridir. Doğrusunu Allah bilir. [\[1\]](#)

Gökkuşağı

Ebü'l-Kasım Et-Taberanî, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Heraklius, Muaviye'ye bir mektub gönderdi. Gönderirken de; «Eğer bunlarda peygamberlikten bir bilgi kalmış ise kendilerine soracağım soruların cevabını bana bildirirler.» dedi. Muaviye'ye gönderdiği mektubunda gökkuşağını ve günde sadece bir saat güneş ışığı gören yer parçasının neresi olduğunu soruyordu. Elçi mektubu kendisine getirdiğinde Muaviye: «Bu güne kadar benden böyle bir soru sorulmadı. Bunun cevabını kim verecek?» diye sordu. Kendisine bunun cevabını İbn Abbas'm verebileceğini söylediklerinde Muaviye,

mektubu durup İbn Abbas'a gönderdi, o da şu cevabı mektubu gönderdi:
«Gökkuşağı, yeryüzü halkı için boğulmaya karşı bir emandır ve gökten açılan bir kapıdır. Gündüzleyin sadece bir saat güneş ışığı gören yere gelince orası israiloğullannm geçmelerine yol veren denizdir.»
Taberanî, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Ey Muaz! Ben seni kitab ehli bir millete gönderiyorum. Sana gökkuşağını sorarlarsa de ki o, Arş'm altındaki yılanın salyasıdır.» Bu cidden münker ve tuhaf bir hadistir. Hatta uydurmaya benzemektedir. Hadisin ravisi Fadl b. Muhtar yani Ebu Sehl el-Basrî'nin rivayet ettiği hadislerin senedine de metnine de itibar edilemeyeceğini İbn Adıyy söylemiştir.
Yüce Allah buyurdu İd:
«Korku ve ümide düşürmek için size şimşegi gösteren, yağmurla yüklü bulutları meydana getiren O'dur. O'nu, gök gürlemesi hamd ile, melekler de korkularından teşbih ederler. Onlar, pek kuvvetli olan Allah hakkında çekişirken, O, yıldırımları gönderir de onlarla dilediğini çarpar.» <er-Ra'd,12-13.)
«Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizler de süzülen gemiler de, Allah'ın gökten indirip ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgarları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürme sinde, düşünen kimseler için deliller vardır.» (el-Bakara,164.)
İmam Ahmed b. Hanbel, İbrahim'in babası Sa'd'dan rivayet etti ki: Beni Gıfar kabilesinden yaşlı bir adam şöyle demiştir Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle dediğini işittim:
«Doğrusu, Allah bulutları meydana getirir, en güzel şekilde konuşur ve en güzel şekilde güler.» Yani Allah'ın konuşması gök gürlemesi-dir, gülmesi de şimşek çakmasıdır.»
İbn Ebi Hatim, Muhammed b. Müslim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Bize ulaşan bir habere göre şimşek, bir melektir k onun dört yüzü vardır: Bir yüzü insan yüzü, bir yüzü sığır yüzü, bir yüzü kartal yüzü, bir yüzü de aslan yüzüdür. Kuyruğunu oynatınca şimşek çakar.»
İmam Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Nescî, Buharî ve Hakim, Salim'in babasından rivayet ettiler ki, Rasûlullah (s.a.v.) gök gürlemesini ve şimşek çakmasını işitince şöyle dedi:
«Allah'ım, bizi gazabınla öldürme ve bizi azabınla helak etme. Bun-. dan önce bize afiyet ver.»
İbn Cerir, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) gök gürültüsünü duyduğunda şöyle dedi:
«Yıldırımın hamd ile kendisini teşbih ettiği Allah, noksanlıklardan münezzehtir.»
Hz. Ali (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) gök gürültüsünü duyduğunda şöyle dermiş:
«Gök gürültüsünün kendisini teşbih ettiği Allah, noksanlıklardan münezzehtir.»
Malik, İbn Ömer'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) gök gürültüsünü duyunca şöyle derdi:
«Gök gürültüsünün hamd ile, meleklerin de korkusu ile kendisini teşbih ettikleri Allah, noksanlıklardan münezzehtir. Doğrusu bu, yeryüzü sakinleri için şiddetli bir tehdittir.»
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Rabbiniz buyurdu M: "Eğer kullarım bana itaat ederlerse geceleyin onlara yağmur yağdırırım, gündüzleyin de üzerlerine güneşi doğdururum, onlara yıldırımın sesini işittirmem."
«Siz Allah'ı zikredin. Çünkü yıldırım, zikreden kimseye çarpmaz.»

[\[2\]](#)

Bütün bunlar tefsirimizde detaylı olarak açıklanmıştır. Hamd ve minnet Allah'adır.

Meleklerin Yaratılışları Ve Özellikleri

Yüce Allah buyurdu ki:
«Rahman çocuk edildi.» dediler. Haşa... Hayır, melekler şerefli kılınmış kullardır.
Allah'tan önce söz söyleyemezler. Ancak O'nun emri üzerine iş yaparlar. Allah, onların yaptıklarını ve yapmakta olduklarını bilir. Onlar, Allah'ın hoşnut olduğu kimseden başkasına şefaet edemezler. O'nun korkusundan titrerler. Bunlar içinde kim «Ben, Allah'tan başka bir tanrıyım» derse, işte onu Cehennem'le cezalandırırız. Zulmedenlerin cezasını işte böyle veririz.» (ei-Enbîyâ,26-29.)
«...Melekler ise, Rablerini överek teşbih eder ve yeryüzünde bulunanlar için Ondaki bağışlanma dilerler. Gökler, nerede ise (putperestlerin sözünden) çatlayacak. İyi bilin, Allah şüphesiz bağışlayandır, merhametli olandır.» <eş-Şûrâ,5.)
«Arş'ı yüklenen ve çevresinde bulunanlar, rablerini överek teşbih ederler. O'na inanırlar. Mü'minler için: «Rabbimiz! İlmin ve Rahmetin herşeyi içine almıştır, tevbe edip senin yoluna uyanları bağışla, onları Cehennem'in azabından koru.» diye bağışlanma dilerler.
«Rabbimiz! Mü'minleri ve babalarından, eşlerinden, soylarından iyi olanları, kendilerine söz verdiğin Adn Cennetlerine koy, şüphesiz güçlü olan, Hakîm olan ancak sensin» (e]-Mü'min,7-8.)
«Putperestler eğer büyüklük tasarlarsa kendi aleyhlerinedir. Rab-binin katında bulunanlar hiç usanmadan, O'nu gece gündüz

teşbih ederler.» (Fussilet,38.)

«Katında olanlar O'na kulluk etmekten çekinmezler ve usanmazlar, gece gündüz bıkmadan teşbih ederler.» (ei-Enbiyâ,i9-20.)

«Melekler şöyle derler: «Bizim herbirimizin bilinen bir makamı vardır. Şüphesiz biz, sıra sıra duranlarız. Şüphesiz biz Allah'ı teşbih edenleriz.» (es-Sâffât,164-166.)

«Cebrail, Muhammed'e şöyle dedi: «Biz ancak Rabbinin buyruğuyla ineriz, geçmişimizi, geleceğimizi ve ikisinin arasındakini bilmek, O'na mahsustur. Rabbin unutkan değildir.» (Meryem,64.)

«Oysa yaptıklarınızı bilen, değerli yazıcılar sizi gözetlemektedirler.» (el-İnfîtâr,10-12.)

«Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez.» (ei-Müddessir,3i.) «Melekler, her kapıdan yanlarına girip: «Sabretmenize karşılık size selam olsun, burası Dünya'nın ne güzel bir sonucudur!» derler. (er-Ra'd,22-23.)

«Hanıd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'a mahsustur. Yaratmada dilediğini artırır, doğrusu Allah, her şeye Kadir olandır.» (ei-Fâtır,1.)

«O gün, gök beyaz bulutlar halinde parçalanacak ve melekler bölük bölük indirilecektir. O gün gerçek hükümdarlık Rahman'mdır. İnkarcılar için yaman bir gündür.» (el-Furkân,25-26.)

«Bizimle karşılaşmayı ummayanlar: «Bize ya melekler indirilmeli, ya da Rabbimizi görmeliyiz.» derler. Andolsun ki kendi kendilerine bü-yüklenmişler, azgınlıkta pek ileri gitmişlerdir. _Melekleri gördükleri gün, işte o gün, suçlulara iyi haber yoktur. Melekler: «İyi haber size yasaktır yasak!» derler.» (ei-Furkân, 21-22.)

«Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olan kimse, inkar etmiş olur. Allah şüphesiz, inkar edenlerin düşmanıdır.» (el-Bakara,98.)

«Ey İnananlar! Kendinizi ve çocuklarınızı Cehennem ateşinden koruyun. O'nun yakıtı, insanlar ve taşlardır. Görevlileri Allah'ın kendilerine verdiği emirlere baş kaldırmayan, kendilerine buyrulanları yerine getiren pek haşin meleklerdir.» (et-Tahrîm,6.)

Melekler hakkında gerçekten çok ayetler vardır. Yüce Allah, onları ibadet hususunda kuvvetli olmak, yaratılıştaki güçlü olmak, görünüşte güzel olmak, şekil bakımından azametli olmak ve çeşitli suretlerde zinde olmakla nitelemektedir. Nitekim bir ayet-i kerimede yüce Rabbimiz buyurmuş ki:

«Elçilerimiz Lut'a gelince, onun fenasına gitti, çok sıkıldı, «Bu çetin bir gündür.» dedi. Milleti ona koşarak geldiler, daha önce kötü işler işliyorlardı.» (Hûd,77-78.)

Tefsirimizde bir çok âlimin de naklettiği gibi dedik ki: Melekler, Lut kavmine güzel suretli gençler olarak göründüler. Bu, onları imtihan etmek ve denemek içindi, nihayet Lut kavminin aleyhine hüccet meydana geldi. Cenâb-ı Allah da onları güçlü ve muktedir bir zata yaraşacak şekilde yakaladı. Aynı şekilde Cebrail de Peygamber (s.a.v.) Efendimize çeşitli şekillere bürünerek gelirdi. Bazen Dihye b. Halife el-Kelbî'nin kılığında, bazen bir bedevinin kılığında, bazen de kendi aslı görüntüsünde gelirdi. O'nun 600 kanadı vardı. İki kanadı arasındaki mesafe, yeryüzünün doğusu ile batısı arası kadardı. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), onu bu şekliyle iki defa görmüştü. Bir defasında gökten yere inerken, bir defasında da Cennetü'l-Me'vâ'nın yanındaki Sidretü'l-Münteha'da görmüştü. Nitekim bu husus, şu ayet-i kerimede de izah edilmektedir.

«O'na, çetin kuvvetlere sahip ve güçlü olan Cebrail öğretmiştir. En yüksek ufukta iken doğruluvermiş, sonra yaklaşmış ve inmiştir. Aralan iki yay aralığı kadar, belki daha da yakın oldu. Allah, o anda kulu Mu-hammed'e vahyedeceğini etti.» (on-Necm,5-i o.)

«Andolsun ki Muhammed, Cebrail'i sınırın sonunda (Sidretü'l-Münteha) başka bir inişinde de görmüştür, orada Me'vâ Cennet' vardır. Sidre'yi bürüyen buruyordu. Muhammedin gözü, oradan ne kaydı ne de Onu aştı.» (on-Necm,13-17.)

İsrâ sûresinde, İsrâ hadisleri meyanında da anlattığımız gibi Sidre-tü'l-Münteha, yedinci gök tabakasıdır. Başka bir rivayette anlatıldığına göre altıncı gök tabakasıdır yani kökü altınca gök tabakasında, dalları da yedinci gök tabakasıdadır. Orada onu, Allah'ın emri bürüdü de bürüdü. Bir rivayette anlatıldığına göre Yüce Rabb'in nuru, onu bürümüştür. Başka bir rivayette ise onu, altından bir örtü bürümüştür. Onu müteaddid renklerde ve sayılamıyacak miktarda örtüler bürümüştür. Karga sürüsü gibi meleklerin onu bürüdüğü de söylenir. Anlatıldığına göre onu, Allah'ın nuru bürümüştür ki o nuru hiç kimse vafede-mez, çünkü o kadar güzel ve kıymetli bir nurdur. Bu kaviller arasında bir tezat yoktur. Çünkü bunların tamamını bir noktada toplamak mümkündür.

Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Rasûlullah (s.a.v.), miraçtan bahsederken şöyle demiştir:

«Sonra Sidretü'l-Münteha'ya yükseltildim. O ağacın meyveleri testiler gibi idi. Yaprakları fil kulağı gibiydi. Kökünden ikisi batın, ikisi de zahir olmak üzere dört nehir çıkıyordu. Batın nehirler Cennet'tedir. Zahir nehirlerden biri Nil, diğeri de Fırat'tır.»

Önceki sayfalarda yerin ve yerdeki deniz ve nehirlerin yaratılışından bahsederken bu konuya değışmiştik.

Miraçla ilgili hadiste Peygamber (s.a.v.), sözüne devamla şöyle diyor:

«Sonra Beyt-i Ma'mur'a yükseltildim. Baktım ki ona her günde 70.000 melek giriyor, sonra onlar gidince tekrar oraya dönme sırasını bulamıyorlar. Orada İbrahim Halil (a.s.)'i, sırtını Beyt-i Ma'mur'a dayamış halde gördüm. Beyt-i Ma'mur, yedinci ka gökte olup yerdeki Ka'be'nin hizasıdır.»

Süfyan-ı Sevrî ile Şube ve Ebu'l-Ahvez, Haîd b. Arare'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: İbn Kevva, Hz. Ali'ye Beyt-

Ma'mur'u sordu. O da şu cevabı verdi;

«Beyt-i Ma'mur, semada bir mescittir ki ona Durrah denilir, bu mescit, yeryüzündeki Ka'be'nin hizasmdadır. Gökteki hürmeti, yerdeki Ka'be'nin hürmeti kadardır. Her gün 70.000 melek onda namaz kılar.

Onlar gittikten sonra tekrar gelme nöbetini elde edemezler.»

Taberanî, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Beyt-i Ma'mur semadadır. Ona Durrah denir. Beyt-i Haramın hizasmdadır; Eğer gökten düşecek olursa Beyt-i Haramı üzerine düşer. Günde 70.000 melek ona girer, sonra bir daha dönüp onu göremezler. Mekke'deki Ka'be'nin hürmeti kadar, semada da onun hürmeti vardır.» Katade dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bir gün ashabına şöyle sordu:

- Beyt-i Ma'mur'un ne olduğunu biliyor musunuz?

- Allah ve Rasûlü daha iyi bilirlir.

- O, Ka'be hizasında olup semada bulunan bir mescittir. Eğer gökten yere düşecek olursa, Ka'be'nin üzerine düşer, günde 70.000 melek onda namaz kılar. Oradan çıkıp gittikten sonra artık oraya hiç dönemezler.»

Dahhak'm ifadesine göre Beyt-i Ma'mur'u, mel'un İblis'in kabilesinden olup kendisine cin denen bir melek grubu imar edip hizmetine bakarlar. Doğrusunu Allah bilir.

Başkalan dediler ki: Her sema tabakasında bir beyt vardır ki, melekler ibadetle şenlendirirler, oraya tevbe ile gelirler. Sıra halinde onu ziyaret ederler. Tıpkı yeryüzündeki Beyt-i Atik'i her sene hac ve umre için ziyaret eden kimseler gibi melekler de her vakitte onu namaz ve tavaf ile şenlendirirler.

"Meğazi" kitabının baş kısmında Said b. Yahya b. Said el-Ümevî dedi ki, Mücahidin hadisinde Ebu Ubeyd bize şöyle dedi

«Harem'in kadri yüceltilmiştir. Onun kadri, yedi kat gök ve yedi kat yerde yücedir. O, on-dört beytin ondördüncüsüdür. Her sema ve yer tabakasında bir beyt vardır. Bunlar düşecek olurlarsa, üst üste düşerler. Birbirlerinin hizasındadırlar.»

Abdullah b. Amr dedi ki: «Harem, yedi kat gökte ve yedi kat yerde hürmetlidir. Mescid-i Aksa'da yedi kat gökte ve yedi kat yerde hürmetlidir. Nitekim şairin biri demiş ki:

«Gökleri bina edip yükselten zat, gökte bir beyt inşa etmiştir ki, onun sütunları daha uzun ve daha sağlamdır.»

Semadaki beytin adı, Bey tül-İzzet'tir. Oradaki meleklerin öncüsünün adı İsmail'dir. Şu halde Beyt-i Ma'mur'a her gün 70.000 melek girmekte ve sonra da oraya bir daha gelme sırasını elde edememektedirler. Bunlar yedinci kat sakinlerinden olurlar. Bu sebeple Yüce Allah buyurmuş ki: «Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez.» <el-Müddessir,31.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Zer'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu ben sizin görmediğinizi görürüm, sizin işitmediğinizi işitirim. Sema, ağır yük altında ıhlayan hayvan gibi ıhlamaktadır ve ıhlamaya da hakkı vardır. Çünkü onda, dört parmaklık boş bir yer yoktur ki üzerinde secde eden bir melek bulunmasın. Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız. Yataklarda kadınlarla oynayıp lezzet bulmazdınız. Yüksek yerlere çıkıp Aziz ve Celil olan Allah'a feryad edip figan ederdiniz.» Ebu Zer dedi ki: «Vallahi kesilip koparılan bir ağaç olmayı çok isterdim.»

Hafız Ebu'l-Kasım et-Taberanî, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Yedi kat gökte bir ayak, bir karış ve bir avuç içi kadar her yerde mutlaka kıyam halinde veya secde halinde veya rükû halinde bulunan bir melek vardır. Kıyamet gününde bunların hepsi Allah'a derler ki: «Sana hakkıyla ibadet edemedik, ancak hiç bir şeyi sana ortak koşmadık.»

Bu iki hadis gösteriyor ki, yedi kat gökte bulunan her yerde mutlaka melekler vardır ki, bunlar çeşitli ibadetlerle meşguldürler.

Kimi kıyamda, kimi rükû halinde, kimi de secde halindedir. Kimi de başka ibadetlerle meşguldür. Doğrusunu Allah bilir.

Onlar sürekli ibadet, teşbih, zikir ve Allah'ın emrettiği amellerle meşguldürler. Rableri katında menzil ve mertebeleri vardır.

Nitekim Yüce Allah buyurmuş ki:

«Melekler şöyle derler: «Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır. Şüphesiz biz sıra sıra duranlarız, şüphesiz biz, Allah'ı teşbih edenleriz.» (es-Sâffât,164-166.)

Peygamber (s.a.v.) sahabelere şöyle buyurdu:

- Meleklerin, Rableri nezdinde saf tuttıkları gibi saf tutsanıza.

- Onlar, Rablerinin nezdinde nasıl saf tutarlar?

Birinci safn tamamlarlar ve safta sıra halinde dizilirler. Allah, bizi diğer insanlara karşı üç şey ile üstün kıldı, yeryüzünü bizim için mescit kıldı, toprağı da bizim için temizleyicidir. Saflarımızı da meleklerin safları gibi yaptı. Kıyamet gününde melekler, yüce Rabbin huzuruna saflar halinde geleceklerdir. Nitekim yüce Rab buyurdu M: «Melekler sıra sıra dizilip Rabbinin buyruğı gelince.» (ei-Fecr,22.)

«Melekler, Aziz ve Celil olan Rablerinin huzurunda kıyamet gününde saf halinde durdukları gün, Rahman olan Allah'ın izni olmadan kimse konuşamayacaktır. Konuştuğı zaman da doğruyu söyleyecektir.» (en-Nebe',38.)

Bu ayet-i kerimede1 geçen "Ruh" kelimesi ile âdemoğulları kastedilmiştir. İbn Abbas,Hasan ve Katade böyle demişlerdir. Ruh kelimesiyle şekil bakımından ademoğullarına benzeyen bazı meleklerin kastedildiğı de söylenmiştir, İbn Abbas, Mücahit, Ebu Salih ve Ameş böyle demişlerdir. Bu kelime ile Cebrail'in kastedildiğı de söylenmiştir. Sabi, Said b. Cübeyr ve Dahhak böyle demişlerdir. Ruh kelimesi ile bir meleğin kastedildiğı söylenmiştir ki bu melek, bütün mahlukatın büyüklüğünceidir. Ali b. Ebi

Talha, İbn Abbas'ın böyle dediğini rivayet etmiştir. İbn Ab-bas'a göre kıyamet gününde meleklerin en iri cüsseli olanı mahşer yerine gelecektir ki, ona Ruh denilir.

İbn Cerir, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ruh, dördüncü gök tabakasıdır ki o, göklerden de, dağlardan da ve bütün meleklerden de büyüktür*. Günde 12.000 defa teşbih getirir, Allah onun her teşbihinden bir melek yaratır ve o melekler, kıyamet gününde bir tek melek safına bedeldir.» Bu, cidden garip bir sözdür.

Taberanî, Abdullah b. Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Allah'ın bir meleği vardır ki ona; "Göklerle yerleri bir lokma halinde yut." denirse bunu yapar. O'nun teşbihi şöyledir: «Ey Rabbim, her nerede olursan ol, sen noksanlıklardan münezzeh ve yücesin.» Bu hadis te cidden gariptir, mevkuf olabilir.

Arş'ı yüklenen meleklerin evsafım anlatırken Cabir b. Abdullah'tan şöyle bir rivayette bulunmuştuk: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «Arş'ı yüklenen Allah'ın meleklerinden biri hakkında konuşmam için bana izin verildi: O meleğin kulak yumaşağı ile omuzu arasındaki mesafe, 700 senelik yoldur.» Bu hadisi, Ebu Davud rivayet etmiştir. İbn Ebi Ha-tim'den gelen bir rivayette ise şöyle denilmiştir:

«O meleğin kulak yumaşağı ile omuzu arasındaki mesafe, bir kuşun 700 senede uçabileceği kadardır.»

Cebrail'in evsafi hakkında çok şeyler söylenmiştir. Yüce Allah buyurdu ki: «Ona, çetin kuvvetlere sahip ve güçlü olan Allah öğretmiştir.»

(en-Necm,5.)

Anlatıldığına göre Cebrail, o kadar güçlü ve kuvvetliymiş ki,Meda-yin şehrini Lut kavminin üstüne kaldırmıştır. Onlar, içindeki ümmetlerle birlikte yedi kavim idiler ve 400.000'e yakın kişiydiler. Ayrıca beraberlerinde diğer canlılar ve hayvanlar vardı. Medayin şehrinde bir çok araziler, imaretler ve mahalleler vardı. Cebrail, bütün bunları kanadının ucu ile tutup kaldırmış, göklerin ucuna kadar yükseltmişti. Öyleki göklerdeki melekler, Medayin şehrinde uluyan köpeklerin ve öten horozların seslerim işitmişlerdi Sonra bu şehri ters çevirmiş, altını üstüne getirmişti. İşte Cebrail, böylesine güçlü ve kuvvetli bir melektir. Cebrail, güzel yaratılışa sahip yüce bir melektir. Nitekim başka bir ayet-i kerimede Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerîm'den bahsederken şöyle buyurmuştur: «Bu Kur'an, şereûi bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür.» (et-Tekvîr,19.)

Evet, bu Kur'an, Allah katında şerefli, güzel görünüşlü, güçlü bir elçi olan Cebrail'in getirdiği bir sözdür. O, Arş'm sahibi katında itibarlı, yüksek mertebe sahibi ve onurlu bir kimsedir. Mele-i a'la da yani yüce âlemlerde sözü dinlenen bir melektir. Büyük emanet sahibidir. Bu yüzden o, Allah ile peygamberleri arasında elçilik görevi ifa etmektedir. Onlara vahiy indirmektedir. O vahiyde doğru haberler, adil şeriatler vardır. Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Cebrail, çeşitli sıfatlara bürünerek Peygamber (s.a.v.)'e gelirdi. Peygamber (s.a.v.) onu, Allah'ın yaratmış olduğu asli seldi ile iki kez görmüştür. Onun 600 kanadı vardı.

«Araları iki yay aralığı kadar belki daha da yakın oldu. Allah o anda kuluna vahyedeceğini etti.» (en-Necm,9-10.)

Buharı, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasulullah (s.a.v.), Cebrail'i 600 kanatlı olarak görmüştür.»

İmanı Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasulullah (s.a.v.), Cebrail'i asli suretinde gördü. Onun 600 kanadı vardı, her kanadı ufku dolduracak büyüklükte idi, kanatlarından çeşitli renkte inci ve-yakutlar dökülüyordu ki, onları Allah bilir.

«Andolsun ki Muhammed, Cebrail'i sınırın sonunda (Sidretü'l-Münteha'da) başka bir inişinde de görmüştür.» (en-Necm,i3-u.)

İmam Ahmed b. Hanbel'in nakline göre Abdullah b. Mesud, bu ayetle ilgili olarak Rasulullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Cebrail'i gördüm, 600 kanadı vardı. Kanadından çeşitli renklerde inci ve yakutlar dökülüyordu.»

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Mesud'tan rivayet etti ki, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cebrail'i, Sidretü'l-Münteha'nın üzerinde gördüm, 600 kanadı vardı.»

Ravi eliyor ki, Bu hadisi nakleden Asım'a kanatları sordum, o bana bir şey söylemeye yanaşmadı. Ancak şöyle dedi: Arkadaşlarımdan birinin bana anlattığına göre Cebrail'in bir kanadı, doğu ile batı ufukları arasını dolduracak kadar büyüktü.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mesud'dan rivayet etti ki, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cebrail, bana bir yeşillik içinde geldi ki, ona inciler asılı idi.»

«Muhammed'in gözünün gördüğünü gönlü yalanlamadı.» (en-Necm 11.)

Bu ayetle ilgili olarak Abdurrahman b. Yezid, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasulullah (s.a.v.), Cebrail'i gördü. Onun üzerinde iki refref hüllesi vardı ki gök ile yer arasını doldurmuştu.»

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Mesruk'un şöyle dediği rivayet edilmektedir: Ben, Aişe'nin yanıdaydım. Ona şöyle dedim Allah demiyor mu ki, «Andolsun ki o, Cebrail'i apaçık ufukta görmüştür.» (et-Tekvîr,23); «Andolsun ki Muhammed, Cebrail'i başka bir inişinde de görür.» (en-Necm,13.)

Benim bu soruma karşı Hz. Aişe şu cevabı verdi: «Ben bu soruyu, Rasûlullah'a bu ümmet arasında soran ilk insanım Rasulullah, bana cevaben dedi ki: «O ancak Cebrail'di. Onu, asli suretinde ancak iki kez gördüm. Bir defasında gökten yer inişinde onu gördüm ki vücudu yer ile gök arasını dolduracak büyüklükte idi.»

Buharı, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasulullah (s.a.v.), Cebrail'e «Bizi daha fazla ziyaret edemez misin?» diye sordu. Bunun üzerine şu

ayet-i kerime nazil oldu:

«Biz ancak Rabbinin buyruğuyla ineriz.Geçmişimizi, geleceğimizi ve ikisinin ar'asmdakileri bilmek, O'na mahsustur.» (Meryem,64.)

Buharı, Abdullah b. Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:

« Rasulullah (s.a.v.), insanların en cömerdi idi. Ramazan'da Cebrail ile mülakat yaptığında daha bir cömert olurdu. Cebrail, ramazanda her gece onunla mülakat yapar, onunla Kur'ân dersi görürdü. Rasulullah (s.a.v.), esen rüzgardan daha cömert ve daha çok hayır yapan bir kimseydi.»

Buharı, İbn Şihab'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ömer b. Abdülaziz, ikinci namazını azıcık geciktirdi. Urve ona dedi ki: «Cebrail inip geldi ve Rasulullah (s.a.v.)'m önünde namaz kıldı-dı.» Ömer ona dedi ki: Ey Urve, senin ne demek istediğini biliyorum. Beşir b. Ebi Mesud'un şöyle dediğini işittim: Ebu Mesud, Rasulullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittiğim söyledi: «Cebrail indi, bana imamlik yaptı, ben de onunla beraber namaz kıldım. Sonra onunla beraber kıldım. Sonra yine onunla beraber kıldım. Sonra yine onunla beraber kıldım.» Rasulullah (s.a.v.) böyle derken parmağı ile sayıyordu. Böylece beş vakit namaz

saymış oldu.

İsrafil (a.s.)'in evsafına gelince o, Arşı yüklenenlerdendir. Rabbinin emri üzerine üç kez sûra üfleyecektir. Birinci üflemesi, korkutma üfleyi-şidir. İkincisi, bayılıp yere düşürme üfleyi-şidir. Üçüncüsü, diriltme üf-leyi-şidir. Nitekim bu kitaptaki ilgili bölümde bu hususu detaylı olarak açıklayacağız. Sûr, içine üflenlen bir boynuzdur. Onun genişliğinin çapı, gök ile yer arasındaki mesafe kadardır. Onun içinde kulların ruhlarının yeri vardır. Allah ona, kulları diriltmek için üflemesini emrettiği zaman üfler ve ruhlar oradan tutuşarak çıkarlar. Aziz ve Celil olan Rab der ki: «Onur ve üstünlüğüme andolsun ki her biriniz, bedenlerinize döneceksiniz. Dünyada yaşattığınız bedenlere girin.» Böylece ruhlar, mezarların-daki cesetlere girerler. Zehirin, ısımlmış kimsenin vücuduna girişi gibi girer ve cesetleri diriltirler Böylece mezarlar açılır, hepsi hızla koşup haşır meydanına giderler. Bununla ilgili açıklamalar ilgili bölümde verilecektir. Bu yüzden Rasulullah (s.a.v.) buyurmuştur ki:

«Sûrun sahibi, sûru ağzına alıp alnını eğmiş ve üfleme iznini beklemekte iken ben nasıl rahat ederim?» Dediler ki: «Sen ne dersin Ya Rasû-lallah?» Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «Allah bize yeter, O ne güzel ve-kiidir. Allah'a tevekkül edip ezandık.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) Sûr sahibini anlattı ve dedi ki: «O'nun sağında Cebrail, solunda da Mikail (a.s.) vardır.»

Hafız Ebu'l-Kasım et-Taberanî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), bir ara Cebrail ile beraber iken bir tarafta göğün ufku yarıldı, İsrafil yere indi, salınarak geldi. Peygamber (s.a.v.)'in karşısında durup şöyle dedi:

- Ya Muhammedi Cenâb-ı Allah, kul peygamber veya hükümdar peygamber olmak arasında seni muhayyer kıldı. Ya kul peygamber ya da hükümdar peygamber olmaktan birini seç.

Peygamber (s.a.v.), olayın bundan sonrasını şöyle anlatıyor: «Cebrail, eli ile bana işaret ederek mütevazi olmamı Öğütledi, ben de onun bana öğüt verdiğini anladım ve soruyu soran meleğe: «Kul peygamber olmak istiyorum.» diye cevap verdim. O melek semaya yükseldi. Cebrail'e dedim ki:

- Bu durumu senden sormak istedim. Ancak meşgul olduğumu gördüğüm için soramadım. Ey Cebrail, bu gelen kimdi?

- Bu, İsrafil (a.s.) idi. Cenâb-ı Allah'ın kendisini yarattığı günden beri o, Allah'ın huzurunda esas duruş vaziyetinde beklemektedir. Gözlerini kaldırıp bakmaz. Onunla Rabbi arasında yetmiş nur vardır. O nurdan birine her kim yaklaşırsa mutlaka yanar. Onun önünde bir levha vardır. Allah, gök veya yer işlerinden birinin yapılmasına izin verdiği zaman o levha kalkıp İsrafil'in gözü önüne getirilir. Levhaya bakar. Eğer benimle ilgili bir iş yapılması emredilmekte ise emri bana iletir, eğer Mikail 'in yapması gereken bir iş emredilmekte ise emri Mikail'e iletir, eğer ölüm meleğinin yapması gereken bir iş emredilmekte ise emri ona iletir.

- Ey Cebrail, sen hangi işle görevlisin?

- Rüzgar ve ordularla görevliyim.

- Mikail hangi işle görevlidir?

- Yağmur ve nebatat işiyle görevlidir.

- Ölüm meleği hangi işle görevlidir.

- Ruhları teslim almakla görevlidir. Ben, onun ancak kıyamet kopması saatinde ineceğini sanıyordum. Ve senin bende gördüğün hal, kıyamet saatinin gelmesinden korkmam dır.» Bu hadis gariptir.

Sahih-i Müslim'de Aişe (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), geceleyin kalkıp namaz kılarken şöyle dua edermiş: «Ey Cebrail'in, Mikail'in ve İsrafil'in Rabbi olan, göklerle yeri yaratan, görünür görünmez âlemlerin hakkında bilg sahibi olan Allah'ım! Sen anlaşmazlığa düştükleri hususlarda kullarının arasında hükmedersin. Beni de üzerinde ihtilafa düşülen Hak yolda hidayete ilet, bunu izninle yap. Sen dilediğini dosdoğru yola iletirsin.»

Sûrla ilgili hadiste anlatıldığına göre insanların kıyamet vakti düşüp Ölmelerinden sonra Cenâb-ı Allah, sûru üflemesi için ilk olarak İsrafil'i diriltecektir.

Muhammed b. Hasen En-Nakkaş'm anlattığına göre İsrafil, Adem (a.s.)'e ilk secde eden melektir. Bunun için Cenâb-ı Allal

onu, Levh-i Mahfuz'un korunmasıyla görevlendirmiş ve onu mükafatlandırmıştır.

«Allah'a, peygamberlerine, meleklerine, Cebrail'e ve Mikau'e düşman olan kimse, inkar etmiş olur.» (ci-Bakara,98.) Cenâb-ı Allah bu ayet-i kerimede şerefli ve üstün varlıklar oldukları için- Cebrail ile Mikail'i melekler üzerine atfetmiştir. Cebrail, büyük bir melektir. Onunla ilgili açıklamalar önceki kısımlarda verilmiştir. Mikail'e gelince o yağmur ve nebatat işleri ile görevlidir. Aziz ve Celil olan Rabbi katmda büyük itibar sahibidir. Allah'a yakın meleklerin en şerefliilerin dendir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'ten rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cebrail'e dedim ki:

- Buna ne olmuş? Mikail'in güldüğünü hiç görmedim. Cebrail şöyle cevap verdi:

- Ateş yaratılalı beri Mikail hiç gülmemiştir.»

Kur'ân'da adları açıkça anılan melekler işte bunlardır. Sahih hadiste Peygamber Efendimizin duasında da adları geçen melekler bunlardır: «Ey Cebrail'in, Mikail'in ve İsrail'in Rabbi olan Allah'ım!...»

Cebrail, ümmetlere tebliğ edilmesi için peygamberlere vahiy getirirdi.

Mikail ise, yağmur ve nebatat işleri ile görevlidir. Bu dünyadaki rızıklar, yağmur ve bitkilerden meydana gelir. Ayrıca Mikail'in, ilahî emirleri yerine getirme hususunda buyruğunu yerine getiren yardımcıları da vardır. Onlar Aziz ve Celil olan Allah'ın dilediği yerlere rüzgarları ve bulutları sevkederler. Önceki kısımlarda da rivayet ettiğimiz gibi gökten yere inen her yağmur damlasıyla birlikte bir melek de iner ve o yağmur damlasını yeryüzündeki yerine bırakır.

İsrail, ölümlerin mezarlarından kalkmaları için kıyamet gününde sûra liflemekle görevlidir. Mezarlarından dirilip kalkan ölümler, kıyamet gününde mahşer yerine gidip hazır bulunurlar ki şükreden kimseler felaha ersinler, nankörler de cezalarını bulsunlar, şükreden kimselerin günahları bağışlanacak, gayretleri de karşılığını bulacaktır, nankörlerin amelleri ise boşa çıkacak ve onlar ölüm istiycek, vaveyla edeceklerdir.

Cebrail de getirdiği hidayetini sonuçlarını elde edecektir. O, vahiy getirmekle görevlidir. Mikail'e gelince o, görevli olduğu rızık işlerini yürütmekle memurdur. İsrail ise, yardım ve ceza işleriyle görevli olup. bu işleri yürütür. Ölüm meleğine gelince, ne Kur'ân'da ne de sahih hadislerde onun adından açıkça bahsedilin emektedir. Sadece bazı eserlerde . onun adı Azrail olarak geçmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Bir ayet-i kerimede yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«Ey Muhammedi De İd: «Size vekil kılman ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.»(es-Secde, 11.)

Ölüm meleğinin, kulların ruhlarını kabzetmede, bedenlerinden çıkarıp boğaza getirinceye kadar yardım eden muavinleri vardır. Can boğaza geldikten sonra Ölüm meleğinin kendisi o canı çıkarır, çıkardıktan sonra da bir saniye bile elinde kalmadan yardımcılığı ruhu, onun elinden alıp münasip bir kefene sararlar. Nitekim bir ayet-i kerimede bu husus şöylece açıklanmıştır:

«Allah inananları, dünya hayatında ve ahirette sağlam bir söz üzerinde tutar.» (İbrâhîm; 27.)

Yardımcı melekler teslim alınan ruhu, Azrail'den ahp yükselere çıkarırlar. Eğer salih bir ruh ise ona göklerin kapıları açılır, aksi takdirde gök kapıları açılmaz ve yere fırlatılır. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«O, kulların üstünde yegane hakimdir, size koruyucular gönderir, artık birinize ölüm gelince elçilerimiz, bir eksiklik yapmaksızın onun canını alırlar. Sonra gerçek Mevlalara döndürürler. Haberiniz olsun, hüküm O'nundur. O, hesap görenlerin en süratlisidir.» (el-En'âm,61-62.)

Rivayete göre İbn Abbas ile Mücahid ve diğer bazıları demişler ki: Yeryüzü, ölüm meleğinin elinde bir tas gibidir. Onu dilediği tarafından tutar. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi ölüm melekleri insana, ameline göre kılıklara bürünerek gelirler, eğer kişi mü'min ise, ölüm melekleri beyaz yüzlü, beyaz elbiseli ve güzel kokulu bir surette onun yanına gelirler, eğer kişi kafir ise bunun tersi bir şekilde onun yanına gelirler. Bundan Allah'a sığınırız.

İbn Ebi Hatim, Cafer'in babası Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), Ensâr'dan ölmek üzere olan bir adamın yanına gelen ölüm meleğine baktı ve ona şöyle dedi: «Ey ölüm meleği, arkadaşına merhametle muamele et, o mü'mindir.» Ölüm meleği de ona şöyle cevap verdi: «Ya Muhammed, gönlün müsterih olsun, gözün aydın olsun, doğrusu ben, mü'min olan herkese merhametle muamele ederim. Şunu bilesin ki yeryüzünde ne bir çadır, ne de taştan yapılmış bir ev ne de denizdeki bir yer yoktur ki ben her gün orayı beş kez kontrol etmiş olmayayım. Öyle ki o evlerde bulunan büyük küçük herkesi tanırım. Allah'a yemin ederim ki, Ey Muhammed, eğer ben bir sivrisineğin canım almak istesem dahi bunu yapamam, ancak Allah emrederse yaparım.»Cafer b. Muhammed es-Sadık dedi ki: "Bana ulaşan bir habere göre ölüm meleği, insanları namaz vakitlerinde kontrol edermiş, eğer kişi can çektiği zaman daha önce namazına devam eden kimselerdense ölüm meleği ona yaklaşır, şeytanı ondan uzaklaştırır ve ona, demeyi o zorlu halde iken telkin eder.» Bu, mürsel bir hadistir ve ihtilaf konusudur. Bu hadisin devamında anlatıldığına göre Cenâb-ı Allah, mahlukatın düşüp ölmeleri için İsrail'e, sûra üflemesini emreder. O da üfleyince göklerde ve yerlerdeki canlıların tamamı düşüp ölür. Ancak Allah'ın hayatta kalmalarını istediği kimseler hariç. Ölüm meleği, Aziz ve Cebbar olan Allah'ın yanına gelir ve der ki:

-Ya Rab, göklerde ve yerlerde senin, hayatta kalmalarını dilediğin kimseler dışındaki herkes öldü.

Hayatta kalanları elbette ki kendisi daha iyi bildiği halde yüce Allah, Ölüm meleğine sorar:

- Kimler hayatta kalmış?

- Ölümsüz ve diri olan sen, Arşını taşıyanlar, Cebrail ve Mikail hayatta kalmıştır.

- Cebrail ile Mikail ölsünler. Arş-ı A'la der ki:

- Ya Rab, Cebrail ile Mikail mi ölsünler diyorsun?

- Sus! Ben, Arşımın altında bulunan herkesin ölmesini takdir ettim. Bu ikisi Öleceklerdir.

Sonra ölüm meleği, Aziz ve Cebbar olan Allah'ın yanma gelip şöyle der:

- Ya Rab, Cebrail ile Mikail öldüler.

Hayatta kalanları kendisi daha iyi bildiği halde yüce Allah sorar:

- Kimler hayatta kaldı?

- Ölümsüz ve diri olan sen, Arşını taşıyan melekler ve bir de ben hayatta kaldık.

- Arşı taşıyan melekler de ölsünler.

Arş'ı taşıyan melekler de ölürlər. Cenâb-ı Allah, Arş'a emir verir, Arş" ta sûru İsrail'den alır, sonra ölüm meleği gelip şöyle der:

- Ya Rab, senin Arşını taşıyan melekler de öldüler. Hayatta kalanları kendisi daha iyi bildiği halde yüce Allah sorar:

- Kimler hayatta kaldı?

- Ölümsüz ve diri olan sen, bir de ben...

- Sen de benim yaratıklarımın bir yaratıksın, seni bir iradem gereği olarak yaratmışım, şimdi öl.

Ölüm meleği de ölür, o zaman Bir, Kahhar, Tek, hiç bir şeye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu, doğmayan, doğurmayan, dengi ve eşi bulunmayan Allah baki kalır, tıpkı daha önceden kendisi var olduğu gibi sonra da var ve baki olacaktır.»

Kur'ân-ı Kerîm'de adlarından açıkça bahsedilen meleklerden Ha-rut ile Marut ta vardır. Selef ulemasından bir grup böyle demişlerdir. Bunların kıssaları ve akibetleri hakkında bir çok rivayetler nakledilmiştir ki, çoğu israiliyat haberleridir. Bu rivayetlerden birinde anlatıldığına göre Zühre yıldızı, çok güzel bir kadın suretinde bu Harut ile Marufun karşısına çıkmıştır. Ali, İbn Abbas ve İbn Ömer'den de nakledildiğine göre Zühre yıldızı, zamanında bir kadıymış. Harut ile Marut ondan kendileriyle yatmasını istediklerinde bu isteklerini ism-i azâmi kendisine Öğretmeleri karşılığında kabul etmiş. Onlar ism-i azâmi kendisine öğretipte o, bu duayı okuyunca semaya yükselmiş ve bir yıldız haline gelmiştir. "Müstedrek" adlı eserinde İbn Abbas'tan rivayette bulunan Hakim demiştir ki: Harut ile Marut zamanında çok güzel bir kadın vardı. O kadının diğer kadınlarla nisbetle güzelliği, Zühre yıldızının diğer yıldızlara nisbetle güzelliği kadar fazlaydı.

Bu rivayet, Zühre hakkında varid olan sözlerin en güzelidir. Sonra anlatıldığına göre Harut ile Marufun kıssası, İdris peygamber zamanında cereyan etmiştir. Süleyman Peygamber zamanında cereyan etmiş olduğuna dair başka bir rivayet te vardır. Nitekim bunu tefsirimizde detaylı surette açıklamıştık.

Kısaca anlatmak istediğimiz şudur M, Zühre yıldızı ve Harut ile Marut hakkında nakledilen haberler, Kabû'l-Ahbar tariki ile gelen israiliyat haberleridir. Nitekim tefsirinde Abdürrezzak, Sevrî'den, Musa b. Ukbe'den, Salim'den, İbn Ömer'den, Kabû'l Ahbar'dan böyle nakillerde bulunmuştur ki, bu senedi sahih bir rivayettir. Bu rivayetin ricali de adaleti sabit olan kimselerdir. Doğrusunu Allah bilir.

««Babil'de melek denilen Harut ve Marufa birşey indirilmemişti.» ayet-i kerimesinde geçen Harut ile Marut isimlerinin, iki cır kabilesi olduğunu İbn Hazm söylemiştir İd, bu, hakikatten uzak ve garip bir söz-'dür. Bazı kimseler, bu ayetteki melek kelimesini, melik şeklinde okumuş ve bunların Farslardan manevi mezhebine mensup kimseler olduklarını söylemişlerdir. Dahhak böyle demiştir. Bazıları ise, bunların gökteki iki melek olduğunu, ancak Allah'ın ezeli takdiri gereği haklarında cari olan bir kader gereğince İblis'in hükmüne tabi olduklarını söylemişlerdir. Tabii melek olduklarını söyleyenlere göre bu böyledir, ama sahih kavle göre bunlar cinlerdendir.

Hadiste ismi geçen meleklerden ikisi, Münker ile Nekir'dir. Kabir sualı ile ilgili bir çok hadiste bunların adı geçmektedir.

«Allah, inananları, dünya hayatında ve ahirette sağlam bir söz üzerinde tutar, zalimleri de saptırır. Allah dilediğini yapar.» (İbrâhîm, 27.)

Bu ayet-i kerimeden bahsederken Münker ile Nekir'in mezarda ölüyü sorgulamakla görevli olduklarını, ona Rabbini, dinini peygamberini sorduklarını, iyi veya kötü herkesi imtihana tabi tuttuklarını anlatmıştır. Keskin bakışlı, ayrı ve sivri dişli, korkunç görüntülü, ürkütücü bir sese sahiptirler. Allah, bizleri kabir azabından korusun ve orada sabit sözü (Keline-i Tevhid'i) bizlere söylemeyi n^sib eylesin. Amin.

Buhari, Hz. Aîşe (r.a.)'nin Peygamber (s.a.v.)'e şöyle bir soru yönelttiğini rivayet etmiştir:

- Uhud gününden daha şiddetli bir günle karşılaştın mı?

- Kavmimden çok sıkıntılar çektim. En çok ta Akabe gününde sıkıntı çektim. Çünkü kendimi Abdi Ya Leyi b. Abdi Kûlal'ın oğluna (beni himaye etmesi için) arzettim ama isteğime cevap vermedi. Üzüntülü bir şekilde yoluma devam ettim. Karnüs Sealip denen yere geldiğimde kendime geldim. Başımı kaldırdım, baktım ki, bir bulut beni gölgelendiriyor. Buluta iyice baktığımda içinde Cebrail'i gördüm, bana şöyle seslendi:

- Doğrusu Allah, kavminin sana söylediklerim ve verdikleri cevabı işitmiş ve s ana, dil ettiğin emri kendisine vermen için dağların meleğini göndermiştir.

Cebrail böyle dedikten sonra dağların meleği bana seslendi, selam verdi ve şöyle dedi:

- Ya Muhammedi Dileğin nedir? Eğer istersen, şu Ahşabeyn dağlarını senin kavminin üzerine kaldırıp bırakırım. Ben de dedim ki:

- Hayır, umarım ki Allah, onların soyundan sadece Allah'a ibadet eden ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayan kimseleri dünyaya getirecektir. [\[3\]](#)

Fasıl

Melekler, Cenâb-ı Allah'ın kendilerini yaratmış olduğu görevleri' bakımından kısımlara ayrılırlar. Bir kısım melekler Arş'ı taşırlar. Nitekim bunlardan önceki sayfalar da bahsetmiştik. Bir kısım meleklerle Kerrübiyun melekleri denir ki bunlar Arş'ın çevresindedirler. Arş'ı taşıyan meleklerle birlikte diğerlerinin en şereflieleridirler. Bunlar Mukar-reb (gözde) meleklerdir. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler.» (en-Nisâ,172.)

Cebail ile Mikail de meleklerdendir. Bunların, mü'minler için gıyaben mağfiret dilediklerini Cenâb-ı Allah bildirmiştir. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur: «Arş'ı yüklenen ve çevresinde bulunanlar, Rablerini överek teşbih ederler, O'na inanırlar. Mü'minler için: «Rabbimiz, ilmin ve rahmetin her şeyi içine almıştır. Tövbe edip senin yoluna uyanları bağışla; onları Cehennem'in azabından koru» diye bağışlanma dilerler.

«Rabbimiz! Mü'minleri ve babalarından, eşlerinden, soylarından iyi olanları, kendilerine söz verdiğin Adn Cennetlerine koy. Şüphesiz güçlü olan, Hakim olan ancak sensin. Onları kötülüklerden koru! O gün o kötülüklerden kimi korursan, ona şüphesiz rahmet etmiş olursun. Bu büyük kurtuluştur.» (ci-Cafir,7-9.)

Meleklerin seciyeleri, böylesine teiniz bir seciye olduğuna göre kendileri de bu seciyeyle sahip olan kimseleri severler. Özü sözü doğru ve sözü doğrulanmış olan Muhammed (s.a.v.), bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur: «Kul, kardeşi için gıyaben dua ettiği, zaman melek de amin ve senin için de aynı şey olsun, der.»

Meleklerden bir kısmı, yedi kat gökte devamlı suretle gece gündüz, sabah akşam ibadetle meşguldürler. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Gece gündüz bıkmadan teşbih ederler.» (ei-Enbiyâ,20)

Meleklerden bir kısmı devamlı rükû halinde, bir kısmı devamlı kıyam halinde, bir kısmı da devamlı secde halindedir. Meleklerin bir kısmı da grup grup Beyt-i Ma'mur'a gidip ziyarette bulunurlar. Günde 70.000 melek oraya gider, orayı ziyaret edip ayrıldıktan sonra bir daha oraya dönme sırasını elde edemezler. Meleklerin bir kısmı, Cennet'teki işleri yürütürler. Cennetlikler için hizmet hazırlığında bulunurlar. Onları ağırlamak için gerekli elbise, mücevher, mesken, yiyecek, içecek ve diğer ikramları hazırlarlar ki bu ikramları ne gözler görmüş, ne kulaklar işitmiş ne de insan kalbinden geçirmiştir.

Cennet hazini bir melek vardır İd ona Rıdvan denilir, bunun adı bazı hadislerde" sarih olarak geçmektedir. Cehennem görevlisi meleklerle de Zebani denir. Bunların reisleri ondokuz tanedir ki başlarında Malik vardır. O da bütün Zebanilerin reysidir. Zebaniler den şu ayet-i kerimelerde bahsedilmiştir:

«Ateşte olanlar, Cehennem'in bekçilerine: "Rabbimize yalvarım da hiç değilse bir gün, azabımızı hafifletsin." derler.» (cl-Mü'mm,49.)

«Cehennem'de şöyle seslenirler: «Ey nöbetçi! Rabbin hiç değilse canımızı alsın.» Nöbetçi: «Siz böyle kalacaksınız.» der Andolsun ki, size gerçeği getirdik, fakat çoğunuz gerçeği sevmiyorsunuz.» (ez-Zuhmf,77-78.)

«Görevlileri, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere baş kaldırmayan, kendilerine buyrulanları yerine getiren pek haşin meleklerdir.» (et-Tahmm,6.)

«Orada ondokuz bekçi vardır. Cehennem'in bekçilerim yalnız meleklerden kılmışıdır. Sayılarım bildirmekle de, ancak inkar edenlerin denenmesini ve kendilerine kitab verilenlerin kesin bilgi edinmesini ve inananların da imanlarının artmasını sağladık. Kendilerine kitab verilenler ve inananlar şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve inkarcılar: «Allah bu misalle neyi murad etti?» desinler. İşte Allah, böylece dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez.» (ci-Müddessir,30-3i.)

Melekler, ademoğlunu muhafaza etmekle görevlendirilmişlerdir. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Allah'a göre aranızdan sözü gizleyen ile açığa vuran ve geceye bürünerek gizlenip gündüzün ortaya çıkan arasında fark yoktur.

Ardında ve önünde insanoğlunu takip edenler vardır, Allah'ın emri ile onu gözetirler. Bir kavim kendini bozmadıkça, Allah onların durumunu değiştirmez. Allah bir milletin fenalığını dileyince, artık onun Önüne geçilmez. Onlar için Allah'tan başka hami de bulunmaz.» (er-Ra'd,10-12.)

Yukarıdaki ayet-i kerime ile ilgili olarak Valibî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: İnsanı, ardından ve önünden takip edip himaye edenler meleklerdir. O'nu, Allah'ın emrinden korurlar. Melekler, onu önden ve arkadan koruma altına alırlar. Allah'ın kaderi geldiğinde yanından uzaklaşırlar.

Mücahid dedi ki: Her kulu uyku halinde, uyanıklık halinde, cinlere, insanlara ve yırtıcı hayvanlara karşı koruyan görevli bir melek vardır. Başına bir iş geleceği zaman melek onu uyarak arkana bak, der. Ancak Allah'ın, yapılmasına izin verdiği şey geldiğinde melek onu uyarmaz ve o şey kulun başına gelir.

Ebu Üsame dedi ki: «Her ademoğluyla birlikte bir melek vardır ki onu korur ve savunur, ancak takdir gelince onu takdire

teslim eder.»

Ebu Miclez dedi M: «Adamın biri, Hz. Ali'nin yanına gelip şöyle dedi:

- Murat kabilesinden bazı kimseler" seni öldürmek istiyorlar. Hz. Ali de o adama şu cevabı verdi:

- Her adamın beraberinde koruyucu iki melek vardır. Bunlar onu, hakkında takdir edilmemiş şeye karşı korurlar ama takdir edilen şey geldiğinde onu yalnız bırakırlar, doğrusu ecel, sağlam bir kalkandır.»

Bazı melekler de kulların işledikleri amelleri kayda geçirmekle görevlidirler. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

«Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak onun söylediği her sözü zaptederler.» (ei-Kâf.17-18.)

«Oysa yaptıklarınızı bilen, değerli yazıcılar sizi gözetlemektedirler.» (el-înfîtâr,10-12.)

Hafız Ebu Muhammed Abdurrahman b. Ebi Hatim er-Razî, Müca-hid'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sizin yanınızdan ayrılmayan Kirame'n-Katibin meleklerine saygı gösterin, onlar sadece cünüblük ve abdest bozmanız halinde yanınızdan ayrılırlar, biriniz gusûl yaptığı zaman bir duvar dibinde veya devesinin duldasında kendini duldaya alsın, ya da kardeşinin duldasına girsin.»

Bezzar, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Allah, sizi çıplak durmaktan meneder. Allah'tan ve beraberinizde-ki Kirame'n-Katibin meleklerinden utanın. O melekler ki, abdest bozma, cünüb kalma ve gusûl yapmanız halinde yanınızdan ayrılırlar. Sizden biri açık yerde gusûl yaptığı zaman elbisesi ile örtünsün veya bir duvarın yahut devesinin duldasına girsin.»

Meleklerle saygı göstermekten kasıt, onlardan utanmaktır. Hiç kimse, onların yazacağı kötü amelleri, çirkin işleri onlara zapt ettirmesin. Çünkü Allah, yaratılış ve huy bakımından onları mükerrer yaratmıştır. Onların ne kadar mükerrer varlıklar olduğunu şu hadis-i şerif göstermektedir:

« Melekler, içinde suret, köpek ve cünüb bulunan eve girmezler.»

Hz. Ali'den gelen bir rivayette de şu ilave vardır:

«Etrafında sidik bulunan bir eve de melekler girmezler.»

Ebu Said'in merfu olarak rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«İçinde resim ve heykel bulunan bir eve, melekler girmezler.»

Zekvan Ebu Salih es-Semak, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti M, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Beraberlerinde köpek veya çan bulunan yoldaşlara melekler yoldaşlık etmezler.»

Bezzar, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Allah'ın melekleri vardır ki onlar ademoğullarını ve onların işledikleri amelleri bilip tanırlar. Allah'ın taatiyle amel eden bir kula baktıkları zaman, onu kendi aralarında adım vererek anar ve onun hakkında; «Bu gece falan adam felaha erdi, bu gece falan adam kurtuluşa erdi.» derler. Allah'a karşı ma'siyet (günah) işleyen bir kula baktıklarında onun da adını vererek kendi aralarında anarlar ve; «Bu gece falan adam helak oldu.» derler.»

Buhari, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Melekler nöbet tutarlar. Gece nöbetçisi olan melekler vardır, gündüz nöbetçisi olan melekler vardır. Bunlar sabah ve ikinci namazlarında nöbet değişimi yaparlar, geceyi yanınızda geçirmiş olan melekler, nöbetlerini devrettikten sonra Allah'ın huzuruna çıkarlar. O, (kullarının durumunu) daha iyi bildiği halde sizi onlara sorar ve: «Kullarımı ne halde bıraktınız?» der. Onlar da şu cevabı verirler: «Onları namaz kılarken bıraktık, yanlarına gittiğimizde de namaz kılıyorlardı.»

Bezzar, Enes (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Amelleri zaptedici iki melek, Aziz ve Celil olan Allah'ın huzuruna çıkarken bir günde zaptettikleri amelleri Allah'a arzederler. O da'sayfanın başında ve sonunda istiğfarı görünce mutlaka şöyle der:

«Kulumun bu sahifenin başı ile sonu arasında zapta geçmiş bulunan bütün günahlarını bağışladım.»

Kısaca demek istediğimiz, şudur ki, her insanın iki koruyucu meleği vardır. Bunlar onu, önden ve arkadan Allah'ın emrine karşı yine Allah'ın emriyle korurlar. Yine kulun sağında ve solunda iki yazıcı melek vardır. Sağdaki yazıcı melek, soldaki yazıcı meleğin amiridir. Nitekim bu hususu, aşağıdaki ayet-i celileyi tefsir ederken açıklamıştık:

«Sağında ve solunda onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zaptederler.» <ei-Kâf,i7-i8.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mesud (r.a.)'dan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sizden her birinize cinlerden ve meleklerden birer arkadaşı verilmiştir.

Dediler ki:

- Ya Rasûlallah, sanada mı verilmiştir? ' Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

- Bana da verilmiştir, ancak cin arkadaşına karşı Allah bana yardım etmiştir, o cin, bana hayırdan başka bir tavsiyede bulunamaz.»

Muhtemelen bu iki arkadaştan melek olan, insanı korumakla görevli olan melekten başka bir melektir ki o, insana doğru yolu göstermek ve Rabbinin izni ile hayır yolunu göstermekle görevlendirilmiştir. Nitekim cinlerden ve şeytanlardan olan arkadaş da insanı hep fesada ve sapıklığa sürüklemekle görevlidir. Masum kişi, yüce Allah'ın koruduğu kişidir. Allah'ın yardımını diliyoruz. Yardımına başvurulacak zat yüce Allah'tır.

Buharı, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Cuma günü olduğunda mescitlerin kapılarına melekler gelip dururlar, içeriye girenleri sırasıyla yazarlar, imam oturduğu zaman defterleri dürer ve zikri dinlemeye gelirler.»
Yüce Allah buyurdu ki:
«Sabah vakti de namaz kıl, zira sabah namazına melekler şahid olur.» (el-îsrâ,78.)
Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), bu ayet-i kerimeyi açıklarken şöyle buyurmuştur: «Sabah namazına gece melekleri ile gündüz melekleri gelip şahid olurlar.»
Buharı, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Cemaatle kılman namaz, münferit olarak kılman namazdan yirmi beş derece daha faziletlidir. Gece melekleri ile gündüz melekleri sabah namazında bir araya gelirler.»
Ebu Hüreyre (r.a.) şöyle diyordu: Dilerseniz şu ayeti okuyun;
«Sabah vaktinde namaz kıl, zira sabah namazına melekler şahid olur.»
Buharı, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Erkek karısını yatağına davet eder de karısı davetine icabet etmez ve erkek öfkeli olarak yatarsa, sabaha kadar melekler onun karısına lanet okurlar.»
Buharı ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«İmam, âmin dediği zaman siz de âmin deyin, zira âmin deyişi, meleklerin âmin deyişine denk gelen kimsenin önceki günahları bağışlanır.»
Sahih-i Buharî'de sabit olan bir hadiste de Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«İmam, âmin dediği zaman semadaki melekler de âmin derler. Amin deyişi, meleklerin âmin deyişine denk gelen kimsenin önceki günahları bağışlanır.»
Buharî, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«İmam, "Semiallâhü limen hamideh" dediği zaman siz de, "Alla-hümme Rabbena ve lekel hamd" deyin. Zira sözü, meleklerin sözüne denk gelen kimsenin Önceki günahları bağışlanır.»
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Allah'ın, yeryüzünde, insanların amellerini yazan meleklerden ayrı olarak gezici melekleri de vardır. Bunlar, Allah'ı zikreden bir topluluk gördüklerinde birbirlerine şöyle hitab ederler: «Aradığınıza gelin.», gelirler. Dünya semasına inerler. Cenâb-ı Allah, onlara şöyle sorar:
- Kullarımı ne iş yaparken bırakıp geldiniz?
- Onları, seni hamd, temcid ve zikrederken bırakıp geldik.
- Onlar beni görmüşler midir?
- Hayır.
- Onlar beni görselerdi nasıl olurdu?
- Eğer seni görselerdi, daha çok hamdeder, temcid eder ve zikrederlerdi.
- Onlar ne istiyorlar?
- Cenneti istiyorlar.
- Cenneti görmüşler midir? -Hayır.
- Cennet'i görselerdi nasıl olurdu?
- Eğer Cenneti görselerdi, ona karşı daha tutkulu olurlar ve daha çok isterlerdi.
- Onlar neden sığınıyorlar?
- Ateşten sana sığınıyorlar. -Ateşi görmüşler midir?
- Hayır.
- Görselerdi nasıl olurdu?
- Eğer ateşi görselerdi, ondan daha çok kaçarlar ve daha çok korkarlardı.
- Şahit olun, ben onları bağışladım.
- İyi ama onların arasında günahkar olan falan kimse vardı, o sadece bir iş için onların yanına gelmişti.
- Onlar öyle bir topluluktur ki, meclislerinde oturan kimse (her ne vasıfta olursa olsun) bedbaht olmaz.»
' İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Bir kimse, bir mü'minin dünya sıkıntılarından birini gidererek nefes aldırrsa, Allah'ta onu kıyamet gününün sıkıntılarından kurtarıp nefeslendirir. Bir kimse, bir Müslümanın ayıbını gizler ise, Allah da dünya ve ahirette onun (ayıbını gizler), kul, kardeşine yardım ettiği sürece Allah ta ona yardımcı olur. Bir kimse, ilim elde etmek maksadıyla bir yola koyulursa Cenâb-ı Allah, onun Cennet'e götürücü yolunu kolaylaştırır. Bir topluluk, Allah'ın evlerinden birinde bir araya gelip Allah'ın kitabını okur,kendi aralarında onu ders olarak ele alırlarsa, üzerlerine huzur iner, rahmet onları kaplar, melekler onları kuşatır ve Allah ta onları kendi yanındaki kimselere (meleklerle) anlatır. Bir kişiyi, ameli geciktirir (geride biralır) ise soyu onu hızlandırmaz, (ileriye götürmez.)»

İmam Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Ebu Derda'dan merfu olarak şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: «Yapdığı işe razı oldukları için melekler ilim talebesinin önüne kanatlarını sererler.» Yani ona karşı mütevazı olurlar. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki: «Onlara acıyarak alçak, gönüllülük kanatlarını ger» (ei-îsrâ, 24.) «Sana uyan mü'minleri kanatlarının altına al.» (eş-şuarâ, 215.) İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mesud'dan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Allah'ın yeryüzünde gezici melekleri vardır. Ümmetimin selamlarını bana tebliğ ederler.» İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Melekler, nurdan yaratıldılar. Cinler, dumansız ateşten yaratıldılar. Adem ise, size anlatılan şeyden yaratıldı.» [4]

Melekler ile ilgili bir çok hadis vardır. Allah'ın bize nasib ettiği kadarını burada naklettik. Hamd Allah'adır.

Fasıl

İnsanlar, meleklerin beşere nisbetle daha üstün olup olmadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bu mesele, daha çok kelamcılarm kitaplarında görülmektedir. Bu hususta Mutezilüer ve onlara muvafakat edenlerle kelamcılar arasında ihtilaf vardır. Bu mesele ile ilgili olarak gördüğüm en eski söz, Hafız İbn Asakir'in kendi târihinde Ümeyye b. Amr b. Said b-. As'm biyografisinde bahsederken söylediği sözdür: Ümeyye, Ömer b. Abdülaziz'in meclisine gitmiş. Yanında da bir cemaat varmış. Ömer b. Abdülaziz: «Allah katında insandan daha kıymetli bir şey yoktur.» demiş ve sözünü teyid etmek için de şu ayet-i kerimeyi delil olarak ileri sürmüştü: «İnanıp yararlı iş işleyenler, işte onlar da yaratıkların en iyileridirler.» (el-Beyyinc,7.) Ömer b. Abdülaziz'in bu görüşüne, Ümeyye b. Amr b. Said de muvafakat etmişti. Ancak İrak b. Malik şöyle karşılık vermişti «Allah katında meleklerinden daha kıymetli ve üstün bir varlık yoktur. Çünkü onlar, onun iki evinin hizmetçileridirler. Peygamberlerine gönderdiği elçileridirler.» Böyle derken şu ayet-i kerimeyi delil olarak ileri sürmüştü: «Rabbimizin sizi bu ağaçtan menetmesi, melek olmanızı veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir.» (el-Arâf, 20.) Ömer b. Abdülaziz, meclisinde bulunan Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye: «Sen ne diyorsun ey Ebu Hamza?» diye sorunca o da şu cevabı vermişti: «Cenâb-ı Allah, Adem'i mükerrerem kıldı, onu, kendi eliyle yarattı ve ona kendi ruhundan üfledi, melekleri ona secde ettirdi. Onun soyundan peygamberleri ve mürselleri gönderdi, melekleri de ona ziyaretçi olarak gönderdi.» Muhammed b. Kab böyle diyerek Ömer b. Abdülaziz'in görüşüne muvafakat etti. Ancak delil olarak, onun ileri sürdüğü ayetter başka bir delile dayandı. Bu hususta ileri sürülen en kuvvetli delil, şu ayetin sarih ifadesidir: «İnanıp yararlı iş işleyenler...» ayet-i kerimesi, sadece insanlara mahsus değildir. Cenâb-ı Allah, meleklerini de mü'minlikle nitelemektedir. Onlar hakkında şöyle der: «Melekler, O'na iman ederler.» Cinler de aynı niteliğe sahiptir. O'nlara da imanla muttasıflırlar: «Şüphesiz, doğruluk rehberi olan Kur'ân'ı dinlediğimizde ona inandık.» (el-Cinn, 13.) «İçimizde kendini Allah'a vermiş olanlar da vardır.» (el-Cinn,14.) Bu konuda dayanılacak en güzel delil, Osman b. Said ed-Darimî nin Abdullah b. Amr'dan merfu olarak rivayet ettiği şu sahil hadistir: «Cenâb-ı Allah, Cennet'i yarattığı zaman melekler dediler ki: «Ya Rab, bunu bize ver, bunun yiyeceklerini yiyip, içeceklerini içelim.Sen dünyayı ademoğulları için yaratmışsın (Bunu da "bize ver).» Cenâb-ı Allah onlara cevaben şöyle dedi: «Kendi elimle yarattığım kimsenin salih yyetini, kendisine «ol» dediğimde olan varlığa (meleğe) eşit yapmam.» [5]

Cinlerin Yaratılması Ve Şeytanın Kıssası

Yüce Allah buyurdu ki: «O, insanı pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yaratmıştır. Cinleri de yalın bîr alevden yaratmıştır. Öyleyken, Rabbimizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?» (cr-Rahmân,u-16.) «Andolsun ki, insanı kuru balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattık, cinleri de, daha önce dumansız ateşten yarattık.» (ei-Hicr,26-27.) Hz. Aişe'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Melekler nurdan yaratıldılar, cinler ateşten yaratıldılar, Adem de anlatılan şeyden yaratıldı.» Tefsircilerin çoğu dedi ki: Cinler, Adem peygamberden önce yaratılmışlardır. Onlardan önce yeryüzünde hin ve bin denen (cin ile insan arasında) yaratıklar vardı. Cenâb-ı Allah, cinleri bunlara musallat kıldı. Cinler bunları öldürdüler, bir kısmını da yeryüzünden sürgün ettiler, sonra da yeryüzüne kendileri yerleştiler. Süddî,İbn Mesud'dan ve bazı sahabelerden rivayet etti ki, Cenâb-ı Allah, dilediği yaratıkları yarattıktan sonra Arş'a yöneldi İblis'i Dünya'daki meleklerin üzerine amir yaptı. İblis, cin denen bir melek ka-bilesindendi, onlara cin denmesinin sebebi, Cennet bekçileri olmalarından dolayıdır. İblis, Cennet bekçisi iken kalbinden şöyle bir düşünce geçti; «Allah, diğer meleklerle

üstün olduğum için beni onlara amir yaptı. Bunu bende bir meziyetten dolayı yaptı.»

Dahhak, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir; «Cinler, yeryüzünde fesat çıkarıp kan akıttıktan sonra Cenâb-ı Allah, melek ordusuyla birlikte üzerlerine İblis'i gönderdi. İblis ve ordusu, onları öldürüp. yeryüzünden denizdeki adalara sürgün ettiler.»

Muhammed b. İshak, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Günah işlemekten önce İblis'in adı Azazil'di. Yeryüzünde yaşardı. Meleklerin en çok ibadet edeni ve en fazla bilgili olanı idi. Cin denen bir melek kabilesin dendi.»

İbn Ebi Hatim, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir; «İblis'in adı Azazil'di, meleklerin dört kanatlılarından ve en şerefli olanlarından dendi.»

Haccac, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «İblis, meleklerin en şerefli olanlarından ve en soylu kabilelerinden dendi. Cennetlerin bekçisiydi, dünya semasının idaresi ve kontrolü, ona verilmişti. Yeryüzünün amiriydi.»

Tev'eme'nin azadlısı Salih, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «İblis, yer ile gök arasındaki işleri idare ederdi.»

Katade, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «İblis, dünya semasındaki meleklerin reisi idi.»

Hasan-ı Basrî dedi ki: «İblis, bir an dahi meleklerden olmadı, o cin asıllıdır, tıpkı Adem'in beşeriyetin aslı oluşu gibi o da cinlerin aslı ve atasıdır.»

Şehr b. Havşeb ile diğerleri dediler ki: «İblis, melekler tarafından kovulan cinlerdendir. Melekler onları kovdular, bazılarını esir alıp semaya götürdüler.»

Dediler ki: Cenâb-ı Allah, yeryüzünde yaşasın diye Adem'i ve ondan sonra da yaşasınlar diye zürriyetini yaratmak istediği zaman, cesedini şekillendirdi, o esnada cinlerin reisi ve en çok ibadet edeni olan İblis (Azazil) gelip Adem'in cesedinin etrafında dolaştı, içinin boş olduğunu görünce onun herhangi bir şeye muktedir olamayacağını, bir yaratık olduğunu sandı ve Adem'in cesedine hitaben şöyle dedi: «Eğer sana musallat kılınırsam seni helak ederim, eğer sen bana musallat kılınırsan sana karşı gelir, asi olurum.» Cenâb-ı Allah, Adem'e kendi ruhundan üflediği zaman meleklerle, ona secde etmelerini emretti. O esnada İblis'in içine büyük bir haset duygusu girdi ve Adem'e secde etmeye yanaşma-yıp; «Ben ondan daha hayırlıyım, sen beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın.» dedi. Emre muhalefet edip Aziz ve Celil olan Allah'a itiraz etti. Yanlış konuştu. Rabbinin rahmetinden uzaklaştı. Yaptığı ibadetlerle yükselmiş olduğu mertebelerinden düştü. İblis, meleklerle benzerdi, ama onların cinsinden değildi. Çünkü o ateşten yaratılmış, melekler ise nurdan yaratılmışlardı. Çok muhtaç olduğu bir demde tabiatı (yaratılışı) kendisine ihanet etti, aslı olan ateşe döndü. «İblis'ten başka bütün melekler secde etmişlerdi. O, büyüklük taslamış ve inkarcılardan olmuştu» (Sâd,73-74.)

Meleklerle: «Adem'e secde edin» demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O, cinlerdendi. Rabbinin buyruğunun dışına çıktı.

Ey İnsan oğulları! Siz, beni bırakıp onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Halbuki onlar, size düşmandır. Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişimdir!» (ci-Kehf, 50.)

Bunun üzerine İblis, yüce âlemlerden aşağılara düştü. Oralarda yaşamasını Allah yasakladı. Bu yüzden horlanmış, alçalmış, kovulmuş, kendisi ve kendisine uyan cinlerle insanlar, Cehennemle tehdit edilmiş olarak yeryüzüne indi. O, ademoğullarını her çeşit yol ve her çeşit vesileyle, her yol başında ve her gözetim yerinde saptırmaya, yoldan çıkarmaya gayret edecektir. Nitekim Yüce Allah buyurmuş ki:

«Benden üstün kıldığım görüyor musun? Kıyamet gününe kadar beni ertelersen, andolsun ki, azı bir yana, onun soyunu kendi buyruğum altına alacağım.» demişti.

Allah: «Haydi git! Onlardan sana kim uyarsa bil ki, Cehennem hepinizin cezası olur, hem de tam bir ceza.» dedi.

«Sesinle, gücünün yettiğini yerinden oynat, onlara karşı yaya ve atlılarıyla hay kırarak yürü, mallarına ve çocuklarına ortak ol, onlara va-adlerde bulun.» Ama şeytan, sadece onları aldatmak için vadede.. Doğrusu, benim mümin kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin olamaz. Rabbin vekil olarak yeter.» (ci-İsrâ,62-65.)

Bu kıssayı, Adem peygamberin yaratılışı bahsinde genişçe anlatacağız. Kısaca demek istediğimiz şudur ki, cinler ateşten yaratılmışlardır, ama tıpkı insan gibi yeyip içer ve ürerler, bir kısmı mü'min, bir kısmı da kafirdir. Nitekim Yüce Allah, onlardan bahsederken bunu bize bildiriyor:

«Ey Muhammedi Kur'ân'ı dinleyecek cinlerden bir takımını sana yöneltmiştik. Onlar, Kur'ân'ı dinlemeye hazır olunca birbirlerine: "Susun" dediler. Kur'ân'm okunması bitince, her biri birer uyarıcı olarak milletlerine döndüler. Şöyle dediler,«Ey milletimiz! Doğrusu biz, Musa'dan sonra indirilen, kendisinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitab dinledik. Ey Milletimiz! Allah'a çağırın Muhammed'e uyun ve ona inanın da Allah da sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi car yakıcı azaptan korusun. Allah'a çağırın Muhammed'e uymayan kimse bilsin ki, Allah'ı yeryüzünde aciz bırakamaz, onların ondan başka dostları da bulunmaz. İşte onlar apaçık sapıklıktadırlar.»(el-Ahkâf,29-32.)

«Ey Muhammed! De ki: «Cinlerden bir topluluğun Kur'ân'ı dinlediği bana vahyolundu, onlar şöyle demişlerdir: «Doğrusu biz doğru yola götüren, hayrete düşüren bir Kur'ân dinledik de ona inandık. Biz, Rabbi-mize hiç bir şeyi ortak koşmayacağız. Doğrusu Rabbimizin yüceliği, her yücelikten üstündür. O, zevce ve çocuk edinmemiştir. Doğrusu, aramızdaki beyinsiz, Allah'a karşı yalanlar uyduruyordu. Doğrusu, insanların ve cinlerin Allah'a karşı yalan uydurabileceklerini sanmazdık. Gerçekten bir takım insanlar, cinlerin bir takımına sağınırlardı da onların azgınlıklarını arttırırlardı. Doğrusu, onlar da sizin, Allah'ın kimseyi yeniden diriltmeyeceğini sandığınız gibi sanı da bulunmuşlardı. Doğrusu, biz göğü yokladık, onu sert bekçiler ve kayan

ateşlerle doldurulmuş bulduk. Doğrusu biz, göğün dinleyebileceğimiz bir yerinde otururduk ama şimdi kim dinleyecek olsa,kendisini gözleyen bir ateş buluyor. Yeryüzünde olanlara kötülük mü murad edildi, yahut Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir, doğrusu biz bilemeyiz. Doğrusu, aramızda iyiler de vardır, bundan aşağı bulunanlar da vardır. Biz, türlü türlü yolda olan topluluklardık. Yeryüzünde kalsak da Allah'ı aciz bırakamayacağımızı, başka yere kaçsak da, O'nu aciz bırakamayacağımız gerçeğini şüphesiz anladık. Şüphesiz, doğruluk rehberi olan Kur'ân'ı dinlediğimizde O'na inandık. Kin Rabbine inanırsa, o, ecrinin eksiltileceğinden ve kendisine haksızlık edileceğinden korkmaz. İçimizde kendini Allah'a vermiş olanlar da, yazık edenler de vardır. Kendini Allah'a veren kimseler, işte onlar doğru yolu arayanlar, O'na layık olanlardır. Kendilerine yazık edenlere gelince, onlar Cehennem'in odunları oldular. Ama doğru yola girmiş olsalardı, onları bu hususta denememiz için onlara bol su içirirdik. Kim Rabbinin anmaktan yüz çevirirse, Rabbi onu gittikçe artan bir azaba uğrattır,» (el-Cinn,1-17.)

Bu sûrenin tefsirini yaptık. Bu kıssanın tamamı, el-Ahkâf sûresinin sonundadır. Konuyla ilgili hadisleri de orada zikrettik. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelip onun sohbetini ve okuduğu Kur'an'ı dinleyen cin topluluğu, Nusaybin cinlerindendir. Bazı rivayetlerde anlatıldığına göre bunlar Basra cinlerin denmiş. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke semtlerinden Batn-ı Nahle'de ashabına namaz kıldırırken bunlar onun yanına gitmişler, okuduğu Kur'ân-ı Kerim'i dinlemişlerdi. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), gece boyunca onlarla sohbet etmiş, onlar da kendisine bazı sorular yönelmiş ve bazı isteklerde bulunmuşlardı. Rasûlullah (s.a.v.), onlara bazı şeyleri yapmalarını emretmiş, bazı şeylerden uzak durmalarını tenbihlemişti. Kendisinden azık istediklerinde onlara şöyle demişti:

«Üzerine Allah adının anıldığı her kemik parçasını etten daha çok bulacaksınız ve her hayvan tersi de sizin binekleriniz için yemdir.» Rasûlullah (s.a.v.), insanların kemik parçaları ve hayvan tersleri ile is-tinca yapmalarını yasaklamış ve «Bunlar sizin kardeşleriniz cin (cinlerin) azığıdır.» demişti. Ayrıca cinlerin meskeni olduğu için yollarda idrar yapmaktan da insanları menetmiş idi.

Rasûlullah (s.a.v.), yanına gelen cinlere Rahman sûresini okumuş ve:

«Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?» ayet-i kerimesine geldiğinde onlar şu karşılığı vermişlerdi: «Hayır, Ey Rabbimiz, senin nimetlerinden hiç birşeyi yalanlamıyoruz. Hamd, sanadır.»

Rasûlullah (s.a.v.), insanlara Rahman sûresini okuyupta onlar cevap vermediği zaman cinleri onlara karşı överek şöyle demişti: «Cinler daha güzel karşılık veriyorlardı, onlara; «Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?» ayetini okuduğum zaman mutlaka şu cevabı veriyorlardı: «Hayır, Ey Rabbimiz, senin nimetlerinden hiç birini yalanlamıyoruz. Hamd, sanadır.»

Cinlerden mü'min olanlarının Cennet'e girip girmeyecekleri veya onlardan Allah'a itaat edenlerin mükafatlarının sadece Cehennem azabı görmeyecekleri hususunda ihtilafa düşülmüştür. Sahih kavle göre onlar, Cennet'e gireceklerdir. Kur'ân'm şu ayetleri bu hususta genel, bir bilgi vermektedirler.

«Rabbine karşı durmaktan korkan kimseye iki Cennet vardır. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?» (cr-Rahmân,46-47.)

Allah, bununla onlara lütufta bulunduğunu beyan buyurmuştur. Eğer cinlerin mü'min olanları Cennet'e girmeyecek olsalardı, Cenâb-ı Allah, bahsetmiş olduğu nimetleri onlara hatırlatmaz ve buna gerek duymazdı. Bu da bu konuda bizim için müstakil ve yeterli bir delildir. Doğrusunu Allah bilir.

Buharı, Ebu Sa'saa'dan rivayet etti ki, Ebu Said el-Hudrî kendisine şöyle demiştir:

«-Görüyorum ki sen, koyunları ve çölü çok seviyorsun. Eğer çölde ve koyunlarının arasında bulunup ta ezan okursan sesini yükselt, çünkü müezzinin sesini duyan cinler, insanlar ve her şey, kıyamet gününde onun lehinde şahitlik yapacaktır.»

Ebu Said dedi ki: «Ben bu sözü, bizzat Rasûlullah (s.a.v.)'dan işittim.» Cinlerin kafir olanlarına gelince, şeytanları bunlardandır. Şeytanların lideri de insanlığın atası Adem (a.s.) peygambere düşman olan İb-lis'tir. İblis'in hem kendisi, hem de zürriyeti, Adem (a.s.) peygambere ve onun zürriyetine musallat olmuştur. Cenâb-ı Allah, kendisine iman edip peygamberlerini tasdik eden ve onların şeriatlerine uyan kimseleri, İblis'e ve zürriyetine karşı korumayı tekeffül etmiştir. Nitekim Allah buyurmuş ki:

«Doğrusu, benim mü'min kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin olamaz. Rabbin, vekil olarak yeter.» <el-İsrâ,65.)

«Andolsun ki İblis, onlar hakkındaki görüşünü doğru çıkartmış, inananlardan bir topluluk dışında hepsi ona uymuşlardı. Oysa İblisin onlar üzerinde bir nüfuzu yoktu. Ama biz, ahirete inanan kimselerle, ondan şüphede olanları işte böylece ortaya koyarız. Rabbin, her şeyi gözetip koruyandır.» (Sebe',20-21.)

«Ey İnsanoğulları! Şeytan, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ananızı, babanızı Cennet'ten çıkardığı gibi sizi de şaşırtmasın. Sizin onları görmediğiniz yerlerden, o ve taraftarları sizi görürler. Biz, şeytanları, inanmayanlara dost kılarız.» (el-A'râf,27.)

«Rabbin meleklerle: «Ben, balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. O'nü yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın.» demişti. Bunun üzerine, İblis'in dışında bütün melekler secde ettiler. O, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi.

Allah: «Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?» dedi.

O: «Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde

edemem.» dedi.

«Öyleyse defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu, hesap gününe kadar lanet sanadır.» dedi.

«Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele.» dedi.

Allah: «Sen, bilinen gün gelene kadar bırakılındansın.» dedi.

«Rabbim! Beni saptırdığın için, andolsun ki yeryüzünde fenalıkları onlara güzel göstereceğim. Halis kaldığın kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım.» dedi.

Allah şöyle dedi: «Benim gerekli kıldığım dosdoğru yol budur. Kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar, bunun dışındadır. Ve Cehennem, onların tamamının toplanacağı yerdir. O Cehennemin yedi kapısı olup, her kapıdan onların girecekleri ayrılmış bir kısım vardır.» (el-Hicr,28-45.)

Cenâb-ı Allah, bu kıssayı, Bakara, A'râf, Hicr, İsrâ, Tâhâ ve Sâd sûrelerinde anlatmıştır. Bu sûreleri tefsir ederken gerekli açıklamaları yaptık. Allah'a hamd olsun. Bu konuyu Adem peygamberin kıssasında da inşaallah anlatacağız. Kısaca demek istediğimiz şudur ki Cenâb-ı Allah, İblisi -kullarını imtihan edip denemek için- kıyamet gününe kadar yaşatacaktır. Nitekim bir ayet-i kerimede yüce ĞHah şöyle buyuruyor:

«Oysa İblis'in onlar üzerinde bir nüfuzu yoktu. Ama biz ahirete inanan kimselerle ondan şüphede olanları, işte böylece ortaya koyarız. Rabbin, her şeyi gözetip koruyandır.» (Sebe',21.)

«İş olup bitince, şeytan: «Doğrusu, Allah size gerçeği va'd etmişti. Ben de size söz verdim, ama sonra caydım, esasen sizi zorlayacak bir nüfuzum yoktu. Sadece çağırdım. Siz de geldiniz. O halde beni değil, kendinizi kınayın. Artık ben, sizi kurtaramam. Siz de beni kurtaramazsınız. Ben, Allah'a ortak koşmanızı daha önce kabul etmemiştim. Doğrusu, zalimlere car yakan bir azap vardır.» der.

İnanan ve yararlı işleri yapanlar, içlerinden ırmaklar akan Cennetlere konulurlar. Rablerinin izni ile orada temelli kalırlar. Oradaki dirlik temennileri: «Selâm» dır.» (İbrâhîm,22-23.)

Kur'ân nassmdan da anlaşılacağı gibi lanetli İblis, şu anda diridir ve kıyamet gününe kadar yaşayacaktır. Onun deniz üzerinde tahtı vardır. Tahtının üzerinde oturur. Çetelerini de -insanlar arasına şer ve fitne bırakmaları için- etrafa gönderir. Yüce Allah buyurmuştur ki:

«Esasen şeytanın hilesi zayıftır.» (en-Nisâ,76.)

Ma'siyet işlemeden önce İblis'in adı Azazil idi. Nakkaş in ifadesine göre onun künyesi Ebu Kerdüş imiş. Bu sebeple Peygamber (s.a.v.), İbn Sayyad'a: «Ne görüyorsun?» diye sorup İbn Sayyad: «Su üzerinde bir taht görüyorum.» dediğinde şu cevabı vermişti: «Alçal! Sen haddini ve sınırını aşamazsın.» Peygamber (s.a.v.), İbn Sayyad'm yaptığı mûkaşefenin, İblis'in takviyesi ile yapılan şeytani bir mûkaşefe olduğunu ve bu yüzden İblis'in deniz üzerindeİd tahtım gördüğünü anlamış ve ona şöyle demişti: «Alçal! Sen haddini ve sınırım aşamazsın.» Yani hakir, hasis ve alçak değerinden Öteye gidemezsin.

İblis'in tahtının deniz üzerinde olduğunun delili şu hadistir:

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasû-lullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«İblisin tahtı deniz üzerindedir. Her gün çetelerini gönderir. Bu çeteler, insanlar arasında fitne çıkarırlar, bunlardan İblis yanında en yüksek makam sahibi olanlar, insanları fitneye düşürmede eri büyük olanlardır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim:

«İblis'in tahtı deniz üzerindedir. Çetelerini gönderir, bunlar, insan-ları fitneye düşürürler. Onun yanında bu çetelerden en büyük olan, insanları fitneye düşürme hususunda en büyük olandır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), İbn Said'e şöyle sormuştur:

- Ne görüyorsun?

- Su üzerinde bir taht görüyorum (veya İbn Said şu cevabı vermişti: deniz üzerinde, çevresinde yılanlar bulunan bir taht görüyorum.)

- İşte bu taht, İblis'in tahtıdır.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu şeytan, namaz kılan kimselerin kendisine ibadet etmelerinden ümidini kesmiştir. Ancak onların arasında fesat çıkarmak için çabalar.»

Müslim, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Şeytan, tahtını su üzerine kurar, sonra çetelerini insanlara gönderir. Çetelerinden onun yanında en yakın mertebede bulunanlar, insanlar arasında en çok fitne çakanlardır. Bunlardan biri, Şeytanın yanına gelir ve: «Falanla o kadar uğraştım, nihayet onu şu ve şu halde bırakıp geldim» der. İblis te ona, «Vallahi bir şey yapmış değilsin.» diye karşılık verir. Bir başkası gelir, o da: «Ben falan adamla uğraştım, nihayet onunla ailesini birbirinden ayırdım.» der, İblis onu yanına yaklaştırır ve ona: «Sen ne iyi yapmışsın.» diye cevap verir.

Biz bu hadisi, «Halbuki bu ikisinden, koca ile karısının arasını ayıracak şeyler Öğreniyorlardı.» (cl-Bakara,102.) ayet-i kerimesinin tefsirini yaparken nakletmiştik. Yani insi ve cirmi şeytanlardan elde edilen büyü yoluyla dostlar ve sevgilileri birbirlerinden ayırabilirler. Bunun için İblis, insanları ve dostları birbirinden ayan ve bu uğurda çaba sarfeden çetelerine teşekkür ediyor, Allah'ın kınadığı ve yerdığı işi yapan kimseyi Övüyor, Allah'ın hoşlanmadığı şeyden hoşlanıyor. Allah in

laneti onun üzerine olsun, Her türlü şerre, kötülüğe, şer ve kötülüğün sebep ve gayelerine karşı koruyucu birer kalkan olarak Cenâb-ı Allah, Muavvizeteyn sûrelerini inzal buyurmuştur. Özellikle şu sûre, yüceliğiyle kötülöklere ve şerre karşı koruyucu bir kalkandır:

«Ey Muhammed! De İd: İnsanlardan, cinlerden ve insanların gönüllerine vesvese veren o sinsi vesvesecinin şerrinden insanların tanrısı, insanların hükümranı ve insanların Rabbi olan Allah'a sığınırım.»

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Safiye binti Hüsey'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu şeytan, ademoğlunun kanının dolaştığı yerlerde dolaşır.» Hafız Ebu Ya'lâ el-Musilî, Enes'ten rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Şeytan burnunu ademoğlunun kalbinin üzerine koyar. Ademoğlu, Allah'ı zikrederse, şeytan geri çekilir. Eğer ademoğlu Allah'ı anmayı unutursa, şeytan onun kalbini yıkar; İşte vesveseci ve sinsi şeytan budur.»

Cenâb-ı Allah'ı anmak, şeytanı kalbten uzaklaştıran bir iksir olduğuna göre bunda insanlar için bir ibret vardır. Nitekim Allah Teâlâ buyurmuş ki: «Unuttuğın zaman Rabbini an.» (oi-Kehf,24.)

Musa peygamber'in arkadaşı da şöyle demişti. «Bana O'nu hatırlamamı unutturan ancak şeytandır.» (el-Kehf,63.)

Yüce Allah buyurdu ki: «Ama şeytan, efendisine onu hatırlatmayı unutturdu.» (Yûsuf,42.)

Yani saki, Yusuf peygamberin kendisine, «Beni hükümdarının yanında an.» diye yaptığı tenbihatı unuttu. Bunu ona şeytan unutturdu. Bu yüzden Yusuf peygamber bir kaç sene daha bekledi. Bu sebepledir ki daha sonraki ayette Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

«Hapisteki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra Yusuf u hatırladı.» (Yûsuf,45.)

Bu ayet-i kerimede ki "ümme" kelimesini, "emmet" şeklinde okuyanlar da olmuştur. Emmet kelimesi, unutmak anlamındadır. Yani "Hapisteki iki kişiden kurtulan, unuttuktan sonra Yusuf u hatırladı." Tefsirimizde de açıkladığımız gibi "O iki kişiden Yusuf u anmayı unutan kişi sakidir." deyişimiz bundandır. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Redifin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)'in merkebinin ayağı sürçtü. Ben de «Şeytanın nefesine...» dedim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) bana şöyle dedi: «Şeytanın nefesine deme. Çünkü sen, şeytanın nefesine dediğin zaman o büyük-lenir ve: «Ben gücümle onu yıktım.» der. Ama sen, Allah'ın adıyla dediğin zaman o küçölür. Öyle ki, kara sinek kadar ufalı.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlul-lah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sizden biri mescidte bulunupta şeytan onun yanına gelirse, şeytan, kişinin (kaçıp giden) bineğinden ümidim kestiği gibi ondan ümidini keser. Bineği durduğu zaman kişi bineğini sıkıştırır ve gemler.»

Ebu Hüreyre dedi İd: Siz de bunu görüyorsunuz, sıkıştırılan kimse-. nin sağa sola şöyle veya böyle eğildiğini, Allah'ı zikretmediğini görürsün. Zorlanan kimse ise ağzı açıktır, Aziz ve Celil olan Allah'ı anmaz.

İmanı Alımed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti İd, Rasûlul-lah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Nazar değmesi gerçektir. Bunu şeytan ve ademoğlunun kıskançlığı getirir.»

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Adamın biri, Peygamber (s.a.v.)'e gelip şöyle dedi:

«Ya Rasûlâlah, içimden öyle bir şey geçiyor ki onu başkasına açıkla-maktansa gökten yere düşmeyi yeğlerim.» Peygamber (s.a.v.), bunun üzerine şöyle buyurdu: «Allahu Ekber, şeytanın hilesini vesveseye dönüştüren Allah'a hamdolsun.»

Buharı, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Şeytan, sizden birinize gelir ve şunu kim yarattı, şunu kim yarattı?», «Rabbini kim yarattı?» diye sorar, iş bu noktaya geldiği zaman kişi,. «Allah'a sığınırım.» desin ve onunla konuşmasına son versin.»

Yüce Allah buyurdu ki:

«Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca Allah'ı anarlar ve hemen gerçeği görürler.» (el-A'râf,201.)

«De ki: «Rabbim! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım. Rabbim! Yanımda bulunmalarından da sana sığınır:m» (ei-Mü'mînûn.97-98.)

«Şeytan seni dürtcek olursa Allah'a sığın. Doğrusu O, işitir ve bilir.» (el-AVâf,200.)

«Kur'ân okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. Doğrusu şeytanın, inananlar ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde bir nüfuzu yoktur. Onun nüfuzu sadece, onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir.» (en-Nahi, 98-100.)

İmam Ahmed b. Hanbel ile sünen sahihleri, Ebu Sai-d'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle derdi:

«Kovulmuş şeytandan, onun dürtmesinden, üflemesinden ve kibrinden, işiten ve bilen Allah'a sığınırım.»Buharı ve Müslim'ir sahihlerinde Enes'ten rivayet olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) helaya girerken:

«Pisliklerden ve kötölüklerden Allah'a sığınırım.» derdi.

Âlimlerden bir çoğu dedi İd: Peygamber (s.a.v.), helaya girerken şeytanların erkeklerinden ve dişilerinden Allah'a sığınrdı.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti İd: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Biriniz abdest bozmaya gittiğ zaman örtünsün. Örtünecek bir şey bulamadığı zaman bir kum yığını meydana getirsin ve bu yığının arkasında def-i hacette bulunsun. Çünkü şeytan, ademoğullannın arkaları iîe oynar. Örtünmek için tedbir alan kimse iyi yapar. Ama imkan bulamayan kimse için sorumluluk yoktur.»

Buharı, Süleyman b. Sard'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: İki kişi Peygamber (s.a.v.)'in yanında birbirlerine küftüler. Biz de orada oturmakta idik. Bunlardan biri, yüzü kızarmış ve öfkelenmiş olarak diğerine küftetti. Peygamber (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyurdu:

«Öyle bir kelime biliyorum ki, eğer bu adam o kelimeyi söyleyecek olursa öfkesi gider. Eğer; "Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım." derse, Öfkesi gider.»

Küfreden adama mecliste bulunan kimseler: «Peygamber (s.a.v.)'in dediğini işitmiyor musun?» dediklerinde o adam: «Ben deli değilim.» dedi.

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Ömer'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sol elinizle yemeyin ve içmeyin, çünkü şeytan sol eliyle yeyip içer.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse sol eliyle yemek yerse şeytan da onunla beraber yer, bir kimse sol eliyle içerse şeytan da onunla beraber içer.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Peygamber (s.a.v.), ayakta su içen bir adamı görünce ona şöyle dedi:

- Kus!

- Niçin?

- Kedi'nin seninle beraber içmesinden hoşlanır mısın?

- Hayır.

- Kedi'den daha kötü bir varlık, yani şeytan seninle beraber içti.» İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Ayakta su içen kişi, karnına ne girdiğini bilseydi mutlaka kusardı.» İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Zübeyrin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cabir b. Abdullah'a şu hadisi sordum: «Kişi evine girerken ve yemek yerken Allah'ın adını anarsa, şeytan kendi yardımcılara: «Burada geceleme yeriniz ve yiyeceğiniz yoktur.» der. Kişi eve girerken Allah'ın adını anmazsa, şeytan yardımcılara: «Geceleyecek yer buldunuz.» der. Yemek yerken Allah'ın adını anmazsa, o zaman şeytan yardımcılara: «Hem geceleme yerini, hem de akşam yemeğini elde ettiniz.» der.» Sen bu hadisi Rasûlullah'tan işittin mi?

Cabir de, «Evet, işittim.» dedi.

Buharı, İbn Ömer'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Güneş kursunun ucu görüldüğünde namazı bırakın. Tam olarak doğmasını ve ortaya çıkmasını bekleyin, Güneş kursunun ucu ufukta battığında namazı bırakın. Tam olarak batıp kaybolmasını bekleyin. Namazınızı, Güneş'in doğuşu ve batışı vaktine bırakmayın. Çünkü Güneş, şeytanın (veya şeytanların) iki boynuzu arasından doğar.»

Buharı, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'m doğu tarafını göstererek şöyle buyurduğunu gördüm:

«İşte fitne, şu taraftadır. Fitne, şeytanın boynuzunun çıktığı taraftadır.»

Sünen'de rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), insanların gölgelik ve güneşlik yerler arasında oturmalarını menetmiş ve:

«Burası şeytanın oturduğu yerdir.» demiştir. Alimler bu hadisin çeşitli manalarının olduğunu söylemişlerse de bu manalar arasında en güzeli şudur: İnsan, gölge ve güneşlik yerin kesiştiği noktada oturunca yaratılışı bozulur. Şeytan da bunu ister. Çünkü kendisinin yaratılışı bozuktur. Zihinlere yerleşen mana budur. Bu sebeple yüce Allah buyurmuş ki:

«Tomurcukları, şeytan başı gibidir.» (es-SâfîM,65.)

Sahih kavle göre burada sözü edilen şey, yılanlar değil de şeytanlardır. Çünkü nefislere şeytanların çirkinliği ile - kendileri istemeseler bile- meleklerin güzel yaratılışı yerleştirilmiştir. Bu yüzden Cenâb-ı Allah; «Tomurcukları, şeytan başı gibidir.» demiştir.

Yusuf peygamberin güzelliğini gördükleri zaman kadınlar şöyle demişlerdi:

«Allah'ı tenzih ederiz ama, bu insan değil ancak çok güzel bir melektir.» (Yûsuf,31.)

Buharı, Cabir'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«(Güneş batıp) gece karanlığı, yahut gecenin bir kısmı hasıl olduğu zaman, (çocuklarınızı dışarı çıkarmaktan) menediniz. Çünkü şeytanlar o sırada dağılır (faaliyete geçer)ler. Yatsıdan sonra bir saat geçince de (dışarıdaki) çocuklarınızı (meskeninize) koyunuz. Ey mü'min, o zaman Allah'ın ismini anarak (Bismillâhırrahmânırrahîm diyerek) kapını kapa, Besmele ile kandilini söndür, su kırbanın ağzını Besmele ile bağla, yine Besmele ile kapkacağını kapat. VeleVKi o kap üzerine enine (tahta parçası gibi) bir şey konsun.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«(Güneş battığı zaman gece karanlığı çökünce) kapılarınızı kapatın, kapkacağınızı Örtün, kırbanızın ağzını bağlayın, kandilinizi söndürün. Çünkü şeytan, kilitli kapıyı açmaz, kapalı kapları ve ağzı bağlı kırbaları kırmaz, küçücük fasıklar yani (fareler) sahiplerine karşı evi tutuşturmaya gayret ederler.»

Buhârî, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sizden biri uykusundan uyanıp ta abdest alırsa, üç kez burnuna su alıp sümkürsün. Çünkü şeytan, geceyi onun genzinde geçirir.»

Buhârî, Ebu Vail'den rivayet etti ki, Abdullah şöyle demiştir: «Geceyi uykuyla geçirip sabahlayan (namaz kılmayan) bir adamdan Hz. Pey-gamber'e söz edildi. Hz. Peygamber de o adam için, «O öyle bir adamdır ki, şeytan onun kulaklarına idrarın

yapmıştır.» dedi.

Buharî, Ebû Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Namaz için ezan okunduğunda şeytan yellenerek arkasını dönüp gider, ezan tamamlandığında geri gelir, namaza yöneindiğinde tekrar arkasını dönüp gider, namaz tamamlandığında dönüp gelir, nihayet insan ile kalbi arasına girer ve: "Şunu hatırla, şunu hatırla" der. Kişi de bu yüzden üç rekat mı, dört rekat mı kıldığını bilemez. Bu durumda kişi, sehiv secdesi yapar.»

İmam Ahmed.b. Hanbel, Enes'ten rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Safları sık ve düzgün tutun. Çünkü şeytan, boşluklara girer.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'ten rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Safları sık ve düzgün tutun. Birbirinize yaklaşın. Boyunlarınız aynı hizada olsun. Muhammed'in nefsi kudret elinde bulunur. Zat'a yemin ederim ki ben, şeytanın saf boşluklarına küçük kuşlar gibi girdiğini görmekteyim.»

Buharî, Ebu Said'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«(Namaz kılarken) sizden birinizin önünden bir şey geçerse onu me-netsin. Eğer yine geçmek isterse yine onu menetsin, eğer yine geçmek isterse onu öldürsün. Önünden geçmek isteyen o şey, şeytandan başkası değildir.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Ubeyd Hacıp Süleyman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Ata b. Yezid el-Leysî'nin namazda kıyam halinde olduğunu gördüm. Önünden geçeyim, dedim, ama beni geri çevirdi.»

İmam Alîmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.) sabah namazına durdu. Ben de arkasında durup ona tabi oldum. Okumaya başladı. Okurken yanlışlık yaptı. Namazını tamamladıktan sonra bize şöyle dedi:

«Benimle îblis'i görmeliydiniz. Elimle boğazını tuttum. Boğmaya çalıştım. Öyle ki salyasının soğukluğunu şu iki (başparmakla işaret) parmağım arasında hissettim, eğer kardeşim Süleyman peygamberin duası olmasaydı o İblis, mescidin direklerinden birine bağlı olarak sabahlayacak ve Medine çocukları onunla oynayacaklardı. Sizden biriniz, kendisi ile kible arasına bir mani girmesini önleyebilir se bunu önlesin.»

Buharî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.) bir valdt namazını laldı. Namazdan sonra şöyle dedi: «Şeytan karşıma çıktı. Namazımı bozmak istedi, ama Cenâb-ı Allah, onun hakkından gelmem için bana güç verdi.»

«Rabbim! Beni bağışla, bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümrانlık ver. Sen, şüphesiz daima bağışta bulunansın.»(Sâd,35.)

Evet, Süleyman peygamber böyle demişti.

Bu ayet-i kerimenin açıklamasını tefsirimizde yaparken Buharî nin şu rivayetini de nakletmiştik: Ebu Hüreyre'den rivaye olunduğuna göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cin taifesinden bir ifrit, dün gece namazımı bozdurmak için bana ansızın hücum etti, ama Allah Teâlâ beni galip getirip ona istediğimi yapmaya fırsat verdi. Sabah olunca hepiniz onu görüp seyredersiniz diye mescidin direklerinden birine bağlamak istedim. Fakat kardeşim Süleyman (peygamberin): «Rabbim! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümrانlık ver. Sen, şüphesiz daima bağışta bulunansın.» demiş olduğu hatırıma geldi (ve ifriti köpek gibi kovdum).»

Müslim, Ebu Derda'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) kalkıp namaza durdu. Namaz esnasında,

«Senden Allah'a sığınırım.» dediğim işittik. Sonra üç kez:

«Seni Allah'ın laneti ile lanetliyorum.» dedi ve bir şey tutacakmış gibi elini uzattı. Namazını tamamladıktan sonra kendisine dedik id:

«Ya Rasûlallah, daha Önce namazda söylemediğin bir şeyi söylediğini duyduk ve elini bir şeye uzattığını gördük.»

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

«Allah'ın düşmanı İblis, yüzüme atmak için bir ateş koru getirdi. Ben de ona üç kez;

«Senden Allah'a sığınırım.» dedim. Sonra ona:

«Allah'ın tam laneti ile seni lanetliyorum.» dedim. Ama yine de geri çekilmedi. Onu yakalamak istedim. Allah'a yemin ederim ki kardeşimiz (peygamber) Süleyman'ın duası olmasaydı İblis, bağlanmış olarak sabahlayacak ve Medinelilerin çocukları onunla oynayacaklardı.»

Yüce Allah buyurdu ki:

«Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın. Allah'ın affına güvendirerek şeytan sizi ayartmasın.» (Lokman,33.)

«Şeytan şüphesiz sizin düşmanınız dır, siz de onu düşman tutun; o, kendi taraftarlarını, çılgın alevli Cehennem yaranı olmaya çağırır.» (el-Fâtır,6.)

Şeytan, olanca gücünü sarfederek bütün hallerinde, hareketlerinde, durgunluklarında insanı ayartmaktan geri durmaz. Nitekim Hafız Ebu Bekir b. Ebuddünya bu konuda «Şeytanın Tuzakları» adlı bir kitap yazmıştır. Bu kitapta çok faydalar vardır.

Ebu Davud'un Sünen'inde rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) dua ederken şöyle demiştir:

«Allah'ım, ölüm esnasında şeytanın bana kötülük dokundurmasından sana sığınıyorum.» Bazı haberlerde rivayet ettiğimize göre şeytan şöyle demiştir: «Ya Rab! İzzetine ve Celaline andolsun ki insanları, ruhları bedenlerinde bulunduğu sürece ayartmaya çalışacağım.» Ona cevaben de yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«İzzet ve Celalime andolsun ki onlar da benden mağfiret diledikleri sürece onları bağışlayacağım.»

Yüce Allah, bir ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur:
«Şeytan sizi fakirlikle korkutarak cimriliği ve hayasızlığı emreder. Allah ise kendisinden mağfiret ve bol nimet vadeder. Allah'ın lutfu boldur. O, her şeyi bilir.» {el-Bakara,2G8.)
Allah'ın vaadi, gerçek ve doğrudur. Şeytanın vaadi ise, asılsız ve batıldır.
Tirenizi, Neseî ve İbn Hıbban'm rivayetlerine göre İbn Mesud, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmiş tir:
«Doğrusu şeytan da melek te insanoğlunu dürtterler. Şeytanın dürtmesi, ona kötülük yaptırmak ve hakkı yalanlatmak içindir. Meleğin dürtmesi ise, hayır yaptırmak ve hakkı tatbik etmek içindir. Meleğin dürtmesini hisseden kimse, bilsin ki bu Allah'tandır ve Allah'a hamdet-sin. Diğer dürtmeyi hisseden kimse de şeytandan Allah'a sığınsın.» Peygamber (s.a.v.) böyle dedikten sonra şu ayet-i kerimeyi okudu:
«Şeytan sizi fakirlikle korkutarak cimriliği ve hayasızlığı emreder. Allah ise kendisinden mağfiret ve bol nimet vadeder. Allah'ın lutfu boldur, O, her şeyi bilir.» (el-Bakara,268.)
el-Bakara sûresinin faziletim anlatırken demiştik ki, bu sûrenin okunduğu evden şeytan kaçıp gider. Ayet-el Kürsi'nin faziletinden de bahsederken demiştik ki, bir kimse bu ayeti bir gecede okursa, şeytan o gece sabaha dek o adama yaklaşmaz.
Buharî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Bir kimse, Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir, Ö'nun ortağı yoktur, mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur, O, her şeye kadirdir.» sözünü yüz kez tekrarlırsa, on köle azat etmişçesine sevap kazanır. Ayrıca kendisine yüz sevap yazılır, yüz günahı da silinir ve o gün akşama dek şeytana karşı korunmuş olur. Hiç kimse, o adamdan daha faziletli bir iş yapmış olamaz. Ancak ondan daha fazla sayıda bu duayı okuyan kimse, daha faziletli bir amel işlemiş olur.»
Buharî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Şeytan, insanın doğumu esnasında iki yanma vurur, ancak Meryem oğlu İsa bundan hariçtir. O'na vurmaya gittiği zaman perdeye vurdu.»
Buharî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Eslemek, şeytandandır. Sizden biriniz esneyecek olursa elden geldiğince esnemesini geri çevirsin. Çünkü biriniz (esnerken (hâ) derse şeytan güler.» ,
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Sizden biriniz esneyecek olursa elden geldiğince esnemesini yutsun. Çünkü şeytan (esnediği zaman onun açık ağzından içeriye) girer.»İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlul-lah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Doğrusu, Allah aksırmayı sever, esnemekten hoşlanmaz, sizden biriniz (esnerken) hâ hâ dediğinde şeytan onun içinden gülüyordun»
Buharî, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)'e, adaman namaz kılarken.sağa sola dönüp bakmasının hükmünü sordum. O da bana şöyle cevap verdi: «Bu hırsızlıktır. Bunu şeytan sizin birinizin namazından çalar.»
Buharî, Ebu Katade'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Salih rüya Allah'tandır, kötü rüya şeytandandır. Sizden biriniz korkulu bir rüya gördüğü zaman (uyandığında) sol tarafına tükürsün ve onun şerrinden Allah'a sığınsın. Bu durumda o kimseye zarar veremez.»
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Sizden biriniz (mü'min) kardeşine silah çekmesin. Çünkü bilemez belki de şeytan onun elinden silahı çeker ve bu yüzden o ateş çukuruna düşer.»
Yüce Allah buyurdu ki:
«Andolsun ki, yakın göğü kandillerle donattık, onlarla şeytanların taşlanmasını sağladık ve şeytanlara çılgın alev azabını hazırladık.» (el-Mülk,5.)
«Şüphesiz Biz, yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik. Onu, inatçı her türlü şeytandan koruduk. Onlar yüce âlemi asla dinleyemezler. Her yönden kovularak atılırlar. Onlara sürekli bir azap vardır. Hele bir tek söz kapan olsun, delici bir alev onun peşine düşüverir.» (es-Sâffât, 6-10.)
«Andolsun ki, gökte burçlar meydana getirdik. Onları bakanlar için donattık. Onları, kovulmuş her şeytandan koruduk. Fakat kulak hırsızlığı yapan olursa, parlak bir ateş onu kovalar.» (el-Hicr,i6-ı 8.)
«Kur'ân'ı şeytanlar indirmemiştir. Bu onlara düşmez, zaten güçleri de yetmez. Doğrusu, onlar vahyi dinlemekten uzak tutulmuşlardır.» (eş-Şuarâ,210-212.)
Yüce Allah, cinlerin şöyle dediklerini bize naklediyor: «Doğrusu, biz göğü yokladık, onu sert bekçiler ve kayan ateşlerle doldurulmuş bulduk. Doğrusu biz, göğü, dinleyebileceğimiz bir yerinde otururduk. Ama şimdi kim dinleyecek olsa, kendisini gözleyen bir ateş buluyor.» (el-Cinn,8-9.)
Buharî, Hz. Aişe'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
«Yeryüzünde olacak şeyleri, bulutlarda bulunan melekler kendi aralarında anlatırlar. Şeytanlar bunlardan bazı sözleri duyunca kahinlerin kulaklarına şişenin tıkırdaması gibi tıkırdatırlar. Bununla birlikte yüz sözü daha eklerler.»
Peygamber (s.a.v.), İblis'in sıfatlarından bahsederken böyle demiştir. Meleklerin evsafından, da bahsetmiştir. Nitekim bu hususta da Hz. Aişe'nin bir rivayeti vardır. Buharî, Urve'nin babası Zübeyr'den rivayet etti ki, Hz. Aişe şöyle demiştir: Baz kimseler, kahinlerin durumunu Peygamber (s.a.v.)'e sorduklarında O: «Kahinler hiç bir temele dayalı değildirler. Onlara itibar

edilmez.» dedi. Soranlar: «Ya Rasûlallah, kahinler bazen öyle şeyler söylüyorlar ki bu gerçekten meydana geliyor.» deyince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle karşılık verdi: «O gerçek söz, kahinin cinden çaldığı bir sözdür. O sözü tavuğun gagalaması gibi gagalayıp kulağına bırakır ama bunun yanında o bir gerçek söze yüz yalan sözü de katar.»

Buharî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Cenâb-ı Allah, semada bir işin yapılmasına hükmedince melekler onun buyruğuna teslimiyet göstererek kanatlarını kaya üzerindeki zincir gibi çırpırlar. Kalplerindeki korku giderilince, «Rabbimiz ne dedi?» diye sorarlar. Cevap veren de: «Hakkı söyledi. O yüce ve üstündür.» diye karşılık verir. Bunu haber hırsızlığı yapan cinler ve şeytanlar işitirler. Haber hırsızlığı yapan cinler ve şeytanlar şöyle der (Ravi Süfyan, ellerini üst üste koyup parmaklarının arasını açarak gösterdi): Üst üstedirler. Bu sözleri işitirler ve bir altlarındaki haber hırsızlarına intikal ettirirler. Altlarındaki de bir altına intikal ettirir. Böylece ulaştırılmış olur. Bazen haberi ulaştırmadan önce ateş koru, haber hırsızını yakalar. Bazen de ateş koru yetişmeden haberi alttaki hırsıza intikal ettirir, o da bu gerçek habere yüz yalan haber katar, falan günde şöyle ve şöyle demedi mi? denilir. Haber hırsız da gökten duyduğu gerçek haberi tasdik eder.»

Yüce Allah buyurdu İd:

«Rahman olan Allah'ı anmayı görmezlikten gelene, yanından ayrılmayacak bir şeytanı veririz, şüphesiz onlar bunları yoldan alıkoşurlar, onlarda doğru yola eriştiklerini sanırlar, sonunda bize gelince arkadaşına: «Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı, sen ne kötü arkadaşmış sın.» der.» (ez-Zuhruf,36-38.)

«Onların yanına bir takım yardakçılar koyarız da geçmişlerini, geleceklerini onlara güzel gösterirler.» <Fussiiet,25.)

«Yanıandaki şeytan: «Rabbimiz! Ben onu azdırmadım. Fakat kendisi derin bir sapıklıktaydı.» der.

Allah: «Benim kapımda çekişmeyin, size bunu önceden bildirmiştım. Benim katımda söz değişmez, ben kullara asla zulmetmem.» der.»(el-Kâf,27-29.)

«Aldatmak için birbirlerine cazip sözler fısıldayan cin ve insan şeytanlarını her peygambere düşman yaptık. Bu şeytanlar, ahirete inanmayanların kalplerinin o söze yönelmesi, ondan hoşnud olması ve kendilerinin işledikleri suçları işlemeleri için böyle yaparlar. Rabbin dile-seydi bunu yapamazlardı. Sen onları iftiralarıyla başbaşa bırak.» (el-En'âm,H2-113.)

Önceki kısımlarda meleklerin evsafından bahsederken İmam Ah-med b. Hanbel ile Müslim'in İbn Mesud'dan yaptığı şu rivayeti nakletmiştik: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Sizden her birinize mutlaka cinlerden ve meleklerden birer arkadaş verilmiştir.»

Dediler ki:

- Sana da mı verilmiştir ya Resûlallah?

- Bana da verilmiştir. Ancak ona karşı, Allah bana yardım etmiştir. Cinlerden olan arkadaşım bana hayırdan başka bir tavsiyede bulunamaz.»

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Sizden her birinize mutlaka şeytanlardan bir arkadaş verilmiştir.» Dediler ki:

- Sanada mı verilmiştir ya Rasûlallah?

- Evet bana da verilmiştir, ancak ona karşı, Allah bana yardım etti ve o Müslüman oldu.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir gece yanımdan çıkıp gitti. Ben onu kıskandım, dönüp geldiğinde benim davranışlarımı gördü, bana şöyle sordu:

- Neyin var ey Aişe, yoksa beni kıskandın mı?

- Benim gibi bir kadın, senin gibi bir kocayı kıskanmaz mı?

- Şeytanın mı seni yakaladı?

- Ya Rasûlallah, benim yanımda şeytan var mıdır?

- Evet.

- Her insanın beraberinde şeytan var mıdır?

- Evet.

- Senin yanında da şeytan var mıdır?

- Evet, ama ona karşı, Rabbim bana yardım etti, nihayet o Müslüman oldu.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti İd. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Mü'min kimse şeytanını, sizden birinizin yolculuk halinde devesini itaat altına alıp gidişi gibi itaat altına alıp gider.»

Yüce Allah, İblis'in şöyle dediğini nakletmiştir: «Beni azdırdığın için, andolsun ki, senin doğru yolun üzerinde onlara karşı duracağım. Sonra önlerinden, arkalarından, sağ ve sollarından onlara sokulacağım. Çoğunu sana şükreder bulamayacaksın.» (el-AVâf,i6-i7.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Sebre b. Ebi Sakif ten rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu şeytan, ademoğlunu ayartmak için çeşitli yollarda oturmuştur. Önce İslâm yolunda oturarak ona: «Müslüman olup kendi dinini ve atalarının dinini bırakıyor musun?» demiş, fakat ademoğlu ona uymayarak Müslüman olmuştur. Sonra şeytan, hicret yolunda oturarak âdemoğluna: «Hicret edip kendi toprağını ve semanı mı bırakacaksın? Aslında muhacirin durumu ipe bağlı atın durumu gibidir.» demiş, ancak ademoğlu ona uymayıp hicret etmiştir. Sonra şeytan cihad yolunda oturarak -ki bu can ve malla yapılan cihaddır -âdemoğluna: «Savaşacak, öldürüleceksin. Ve karın başkası tarafından m'kahlanacak, malın da

başkaları arasında paylaşılacaktır.» demiş, ancak ademoğlu ona uymayıp cihad etmiştir. Kim (şeytana uymayıp) böyle yaparsa, Allah'ın o kimseyi Cennet'e koyması hak olur. Her kim bu uğurda öldürülürse, Allah'ın o kimseyi Cennet'e koyması haktır. Bu uğurda boğulursa, Allah'ın onu Cennet'e koyması haktır. Bu uğurda bineği onun boynunu kırıp Öldürürse, Allah'ın o kimseyi Cennet'e koyması hak olur.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir. Rasûlullah (s.a.v.), her sabah ve her akşam mutlaka şu, duaları okurdu:

«Allah'ım, dünyada ve ahirette senden afiyet diliyorum. Allah'ım, dinimde, dünyamda, ailemde ve malımda senden af ve afiyet diliyorum. Allah'ım, gizliliklerimi ört ve korkulardan beni emin kıl. Allah'ım beni önden, arkadan, sağdan, soldan, üstten gelecek kötülüklere karşı koru ve alt taraftan bana bir kötülük gelmesinden senin azametine sığınıyorum.» Ravilerden Veki, alt taraftan gelecek olan kötülüğün, yere batmak olduğunu söylemiştir. [\[6\]](#)

[\[1\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/31-43.

[\[2\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/43-45.

[\[3\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/46-59.

[\[4\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/59-65.

[\[5\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/66-67.

[\[6\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/68-86.

[Adem \(A.S.\)'İN Yaratılışı](#)
[Adem İle Musa Peygamberin Tartışması](#)
[Adem \(A.S.\)İN Yaratılışıyla İlgili Hadisler](#)
[Adem'in Oğulları: Kabil İle Habil](#)
[Adem'in Vefatı Ve Oğlu Şit'e Yaptığı Vasiyeti](#)
[İdris Aleyhisselam](#)

Adem (A.S.)'İN Yaratılışı

Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Rabbim meleklere "Ben yeryüzünde bir halife (vekilim olan insan), var edeceğim" demişti; melekler, "orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz seni överek yüceltiyor ve seni takdis etmekte bulunuyoruz" dediler; Allah "Şüphesiz ben, sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi. Ve Adem'e herşeyin ismini öğretti; sonra onları meleklere gösterdi: "Eğer sözünüzde samimi iseniz bunların isimlerini bana söyleyin" dedi. Cevap verdiler: "Sen münezzehsin, öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz sen hem Bilen'sin, hem Hakîm'sin". Allah "Ey Adem, onlara isimlerim söyle" dedi. Adem isimlerini söyleyince, Allah "Ben gökler ve yerde görünmeyeni biliyorum, sizin açıkladığınızı ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim, diye size söylememiş miydiniz?" dedi. Meleklerle, "Adem'e secde edin," demiştik. İblis müstesna hepsi secde ettiler; c ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkar edenlerden oldu. "Ey Adem! Eşin ve sen Cennet'te kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yeyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz" dedik. Şeytan oradan ikisinin de ayağını kaydırttı, onları bulundukları yerden çıkardı, onlara "Birbirinize düşman olarak inin, yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz" dedik. Adem, Rabbinden emirler aldı; onları yerine getirdi, Rabbi de bunun üzerine tevbesini kabul etti. Şüphesiz o tevbeleri daima kabul edendir. Merhametli olandır. "Oradan hepiniz çıkın, tarafımdan size bir yol gösteren gelecektir. Benim yoluma uyanlar için artık korku yoktur; onlar üzülmeyeceklerdir" dedik. İnkâr eden kimseler ve ayetlerimizi yalan sayanlar, cehennemlik olanlardır. Onlar orada temelli kalacaklardır.» (el-Bakara, 30-39.)

«Allah'ın katında İsa'nın durumu, -kendisini topraktan yaratıp sonra "ol" demesiyle olmuş olan- Adem'in durumu gibidir.» (ÂH Imrân, 59.)

«Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlikten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabanın haklarına riayet ediniz. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir.» <en-Nîsâ,1.)

«Ey insanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiiden yarattık.

Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tamyası-nız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, ona karşı gelmekten en çok sakınamızdır. Allah Bilen'dir, Haberdar'dır.» (el-Hueurât, 1a.)

«Sizi bir nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır.» (el-A'râf, 189.)

«"Andolsun ki sizi yarattık, sonra şekil verdik, sonra meleklere: "Adem'e secde edin" dedik; İblis'ten başka hepsi secde etti. O secde edenlerden olmadı. Allah, "Sana emrettiğim halde seni secdeden alıkoyan nedir?" dedi. "Beni ateşten, onu çamurdan yarattın. Ben ondan üstünüm" cevabını verdi. Ona: "İn oradan, orada büyüklenmek sana düşmez. Defol, sen alçağın birisin" dedi.

"İnsanların tekrar dirilecekleri güne kadar beni ertele" dedi. Allah, "Sen erteye bırakılanlardansın" dedi. "Beni azdırdığın için, andolsun İd, senin doğru yolun üzerinde onlara karşı duracağım; sonra önlerinden, ardlarından, sağ ve sollarından onlara sokulacağım; çoğunu sana şükreder bulamayacaksın" dedi. Allah, "Yerilmiş ve kovulmuşsun, oradan defol; andolsun ki insanlardan sana kim uyarsa, onları ve sizi, hepinizi Cehennem'e dolduracağım" dedi. "Ey Adem! Sen ve eşin Cennet'te kalır ve istediğiniz yerden yeyin. Yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz". Şeytan, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı: "Rabbimizin sizi bu ağaçtan men' etmesi melek olmanız veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir." "Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim" diye ikisine yemin etti.

Böylece onların yanımlarını sağladı. Ağaçtan meyve tattıklarında, kendilerine ayıp yerleri göründü; Cennet yapraklarından oralarına örtmeğe koyuldular. Rabbleri onlara, "Ben sizi o ağaçtan men' etmemiş miydiniz? Şeytan'ın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydiniz?" diye seslendi. Her ikisi, "Rabbimiz! Kendimize yazık ettik. Bizi bağışlamaz ve bize merhame etmezsen biz kaybedenlerden oluruz" dediler. "Birbirinize düşman olarak inin, siz yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz". "Orada yaşar, orada ölür ve orada dirilirsiniz" dedi,» (el-A'râf, 11-25.)

«Sizi yerden yarattık, oraya döndüreceğiz. Sizi tekrar oradan çıkaracağız.» (Tâ-hâ, 55.)

«Andolsun ki insanı balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattık. Cinleri de daha önce, alevli ateşten yarattık. Rabbir meleklere: "Ben balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın" demişti. Bunun üzerine, İblis'in dışında bütün melekler hemen secde ettiler. O, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi. Allah: "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. O: "Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem" dedi. "Öyleyse defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu hesap gününe kadar lanet sanadır" dedi. "Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele" dedi. Allah: "Sen, bilinen gür gelene kadar erteye bırakılanlardansın" dedi. "Rabbim! Beni saptırdığın için, andolsun ki fenalıkları onlara güzel

göstereceğim. Halis kıldığın kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım" dedi. Allah şöyle dedi: "Benim taahhüd ettiğin dosdoğru yol şudur ki: "Kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır". "Ve Cehennem onların hepsinin toplanacağı yerdir". O Cehennemin yedi kapısı olup, her kapıdan onların girecekleri ayrılmış bir kısım vardır.» (el-Hicr, 26-44.)

«Meleklerle: "Adem'e secde edin" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmiş,, o ise: "Çamurdan yarattığına mı secde edeceğim?" demişti. "Benden üstün kıldığını görüyor musun? Kıyamet gününe kadar beni ertelersen, andolsun ki, azı bir yana, onun soyunu kendi buyruğum altına alacağım" demişti. Allah: "Haydi git! Onlardan sana kim uyarsa bil ki, Cehennem hepinizir cezası olur, hem de tam bir ceza" dedi. "Sesinle, gücünün yettiğini yerinden oynat, onlara karşı yaya ve atlılarınla hay-kırarak yürü, mallarına ve çocuklarına ortak ol, onlara vaadlerde bulun". -Ama Şeytan sadece onları aldatmak için vaad eder.- Doğrusu benim mü'min kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin olamaz. Rabbin vekil olarak yeter" (el-İsra, 61-66.)

«Meleklerle: 'Adem'e secde edin" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O, cinlerden idi. Rabbi'nin buyruğu dışına çıktı Ey insano-ğulları! Siz beri bırakıp size düşman olan onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişmedir!» (el-Kehf, 50.)

«Andolsun ki daha önce Adem'e ahid vermiştik, fakat unuttu. Onu azimli bulmadık. Meleklerle: "Adem'e secde edin" demiştik İblis'ten başka hepsi secde etmiş, o çekinmişti.» "Ey Adem! Doğrusu bu, senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi Cennet'ter çıkarmasın. Yoksa bedbaht olursun. Doğrusu Cennet'te ne acıkırsın, ne de çıplak kalırsın; orada ne susarsın, ne de güneşin sıcağında kalırsın" dedik. Ama Şeytan ona vesvese verip: "Ey Adem! Sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?" dedi. Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvasından yedi. Ayıp yerleri görünürdü. Cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular. Adem, Rabbine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı. Rabbi yine de onu seçip tevbesini kabul etti, ona doğru yolu gösterdi. Onlara şöyle dedi: Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Elbet size, benden bir yol gösteren gelir. Benim yoluma uyan ne sapar ve ne de bedbaht olur". Benim kitabımdan yüz çeviren bilsin ki onun dar bir geçimi olur ve kıyamet günü de onu kör olarak hasrederiz. O zaman: "Rabbim! Beni ni-Çin kör olarak hasrettin? Oysa ben gören bir kimseydim" der. Allah:

"Böyledir , ayetlerimiz sana gelmişti de sen onları unutmuştun. Bugün de öylece unutulursun" der.» (Tâ-hâ, 115-126.)

«De ki: "Bu Kur'ân büyük bir haberdır, ama siz ondan yüz çeviriyorsunuz." "Yüce âlemde olan tartışmalara dair bir bilgin yoktu". "Bana sadece vahyolunuyor; doğrusu ben ancak apaçık bir uyarıcıyım". Rab-bin meleklerle şöyle demişti: "Ber çamurdan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üflediğim zaman ona secdeye kapanın". İblis'ten başka bütün melekler secde etmişlerdi. O büyüklük taslamış ve inkarcılardan olmuştu. Allah: "Ey İblis! Kudretimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Böbürlendin mi? Yoksa gururlandın mı?" dedi. İblis: "Ben ondan daha üstünüm; beni ateşten yarattın, onu

çamurdan yarattın"^[1] dedi. Allah: "Defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Ceza gününe kadar lanetim senin üzerinedir" dedi. "Rabbim! Dirilecekleri güne kadar beni ertele" dedi. Allah: "Sen bilinen güne kadar erteye bırakılanlardansın" dedi. İblis: "Senin kudretine andolsun ki, onlardan, sana içten bağlı olan kulların bir yana, hepsini azdıracağım" dedi. Allah: "Doğrudur; işte Ben hakikati' söylüyorum. Sen ve sana uyanların hepsiyle Ce-hennem'i dolduracağım" dedi. Ey Muhammedi Dî İd: "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Kendiliğimden bir şey iddia edenlerden de değilim". "Bu Kur'an, anca âlemler için bir öğüttür". "Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra öğreneceksiniz."» (Sâd, 67-88.)

Kur'ân-ı Kerim'in değişik bölümlerinden alıntılar yaparak Adem (a.s.)'in kıssasını anlatmış olduk. Bu ayetlerin tümü üzerinde tefsirde1 gerekli açıklamalarda bulunmuştuk. Ancak burada, bu ayet-i kerimelerin ve bunlarla ilgili olarak Rasûlullah (s.a.v.)'dan nakledilen hadis-i şeriflerin ifade ettikleri manalar üzerinde duracağız. Her hususta kendisinden yardım istenilen zat, yüce Allah'tır.

Yüce Allah, meleklerle hitabederek şöyle buyurmuştu: "Ben yeryüzünde bir halife varededeceğim" (d-Bakara, 30.) Bu ayet-i kerimeyle Cenâb-ı Allah, birbirlerinin peşi sıra gelecek ve birbirlerinin yerine geçecek olan Adem ve zürriyetini yaratmak istediğini bildirmişti. Nitekim buna işaretle, başka ayet-i kerimelerde de şöyle buyurulmuştur: '

"Sizi yeryüzünün halifeleri kılan O'dur" (el-En'âm, 165.)

"Sizi yeryüzünün halifeleri (sahipleri) yapan...." (en-Neml, 62.)

Cenâb-ı Allah, Adem ve zürriyetini yaratmanın önemini bildirmek için meleklerle bu şekilde hitapta bulunmuş ve bu büyük işi, vukuundan önce haber vermişti. Melekler de -bazı bilgisiz tefsircilerin sandıkları gibi itiraz etmek veya ademoğlunu küçümsemek yahut onları çekememek nedeniyle değil- bu işin hikmetim öğrenip açığa çıkarmak gayesiyle şu soruyu sormuşlardı: "Orada (yeryüzünde) bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin?" (el-Bakara, 30.)

Meleklerin, ademoğlunun yeryüzünde bozgunculuk yapacağını, Adem (a.s.)'den önce cinlerin ve binlerin^[2] yaptıkları bozgunculuklara kıyaslayarak öne sürdükleri söylenir.

Abdullah b. Ömer (r.a.)'e göre cinler, Adem (a.s.)'den iki bin yıl önce vardı. Cinayetler işleyerek kanlar akıttılar. Allah, üzerlerine meleklerden bir ordu gönderdi. Bu ordu onları adalara sürdü. İbn Abbas (r.a.)'da bu doğrultuda görüş beyanında bulunmuştur. Hasan (r.a.) ise, meleklerin aldıkları ilham neticesinde böyle konuştuklarını söylemiştir. Meleklerin, topraktan -çoğunlukla- ancak bu evsafa varlıklar yaratılabileceğini bildikleri için Adem ve zürriyeti hakkında böyle konuştukları da söylenmektedir.

"Oysa biz seni överek yüceltiyor ve seni takdis etmekte bulunuyoruz". (ei-Bakara, 30.) Yani ey Rabbimiz, sana süreldi olarak ibadet ediyoruz. Bizden sana karşı gelen hiç bir kimse yoktur. Eğer bu Adem ve zürriyetini yaratmaktaki maksadın, sana ibadet etmeleri ise, bizler gece ve gündüz demeden ibadetimizi sürdürür ve hiç ara vermeyiz. Cenâb-ı Allah: "Şüphesiz Ben, sizir bilmediklerinizi bilirim" dedi. (cî-Bakara, 30.) Meleklerim, Adem ve neslini yaratma konusunda sizin bilmediğiniz yararlar bulunduğunu bilmekteyim. Yani bunların arasından nebiler, rasûller, sıddıklar, şehidler ve salih kimseler çıkacaktır. Böyle dedikten sonra, Adem (a.s.)'in ilim alanındaki şeref ve üstünlüğünü onlara açıkladı. Ve şöyle buyurdu: "Ve Adem'e herşeyin ismini Öğretti" (el-Bakara, 31.)

İbn Abbas: "Bunlar, halkın birbirleriyle konuşup anlaştıkları insan, hayvan, yer, ova, deniz, dağ, deve, eşek ve bunlara benzer grup, cins ve benzeri şeylerin isimleridir."^[3] demiştir.

Mücahid ise: "Cenâb-ı Allah, Adem'e tabak, tencere ve hatta yellenmenin isimlerini öğretti. Ona yürüyen hayvanların, kuşların kısaca herşeyin ismini öğretti" der. Said b. Cübeyr, Katade ve bir çokları böyle demişlerdir^[4].

Rebî dedi ki: Cenâb-ı Allah, Adem'e meleklerin isimlerini öğretti. Abdurrahman b. Zeyd ise, O'na, kendisinin zürriyetinin isimlerini öğrettiğini söylemiştir^[5].

Doğrusu şu ki: İbn Abbas (r.a.)'m da işaret ettiği gibi Cenâb-ı Allah, Adem'e büyüklü küçüklü nesne ve fiillerin isimlerini öğretmiştir.

Buharı ve Müslim bu mevzuda Enes b. Malik (r.a.)!in şu rivayetini nakletmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu İd: «Kıyame gününde müminler biraraya gelip toplanacak ve "Rabbimiz katında bize şefaathçi olacak birini bulsak" diyecek ve Adem (a.s.)'in yanına gidip şöyle diyeceklerdir: "Sen, insanlığın babasıms. Allah seni kendi eliyle yarattı; meleklerini sana secde ettirdi ve bütün şeylerin isimlerini sana öğretti.....

«Sonra onları (isimleri) meleklerle gösterdi, "Eğer sözünüzde samimi iseniz bunların isimlerini bana söyleyin" dedi.» (cl-Bakara, 31.)

Hasan Basrî. dedi ki: Cenâb-ı Allah, Adem'i yaratmak istediğinde melekler şöyle dediler: Rabbimizin yaratacağı mahluk ne olursa olsun, biz o yaratıktan mutlaka daha bilgili oluruz. Böyle dedikleri için Cenâb-ı Allah, Adem'i yaratarak onları imtihana çekti. "Eğer sözünüzde samimi iseniz...." ayeti de bunu ifade etmektedir. Tefsirde de^[6] genişçe açıkladığımız gibi bazıları bu ayetin başka manaya geldiğini söylemişlerdir. «Melekler dediler ki: "Sen münezzehsin, öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz sen hem Bilensin, hem Hakîm'sin".» (el-Bakara, 32.) Yani sen, kendin Öğretmeden hiç kimsenin senin ilminin zerresini kavrayamayacağı kadar yücesin. "Dilediğinden başka (hiç kimse) onun ilminden hiç birşeyi kavrayamazlar" (cl-Bakara, 255.)

«Allah: "Ey Adem! Onlara isimlerini söyle" dedi. Adem isimlerini söyleyince, Allah: "Ben gökler ve yerde görünmeyen biliyorum, sizin açıkladığınızı ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim, diye size söylememiş miydim?" dedi.» (cl-Bakara, 33.) Açık olan şeyleri bildiğim gibi, gizli olan şeyleri de. bilirim. Denildi ki: Yukarıdaki ayet-i kerimde geçen "Sizin açıkladığınızı bilirim" sözüyle, meleklerin söylemiş oldukları şu söz kastedilmiştir: "Orada bozgunculuk yapacak birini mi var edeceksin?".

Yine yukarıdaki ayet-i kerime'de geçen "Gizlemekte olduğunuzu da bilirim" sözüyle de İblis'in Adem (a.s.)'e karşı, içinde büyüklük ve üstünlük gizlemesi kastedilmiştir. Said b. Cübeyr, Mücahid, Süddî, Dahhak ve Sevrî böyle demişlerdir. İbn Cerî de bu görüşü benimsemiştir.

Ebü'l-Aliye, Rebî, Hasan ve Katade dediler ki: Mezkur ayet-i kerimde geçen "Gizlemekte olduğunuzu da bilirim" cümlesiyle meleklerin söylemiş oldukları şu söz kastedilmiştir: "Rabbimizin yaratacağı mahlûk ne olursa olsun, biz.o yaratıktan mutlaka daha bilgili ve Allah katında da daha üstün oluruz"^[7].

«Meleklerle: "Adem'e secde edin" demiştik. İblis müstesna hepsi secde ettiler. O ise kaçındı, büyüklük tasladı.» (ei-Bakara 34.) Onu kendi eliyle yaratıp içine kendi ruhundan üflediğinde bu, Cenâb-ı Allah'ın Adem (a.s.)'e yapmış olduğu büyük bir ikramdır. Nitekim buyurmuş ki: «Ona (Adem'e) ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın.» (el-Hicr, 29.) İşte şu dört hususla Cenâb-ı Allah, Adem (a.s.)'i şereflendirmiştir:

- 1- Onu kendi eliyle yaratmıştır.
- 2- Ona kendi ruhundan üflemiştir.
- 3- Meleklerle, ona secde etmelerini emretmiştir.
- 4- Eşya isimlerini ona öğretmiştir.

Bu sebeplerdir ki Musa Kelimullah, yüce âlemde kendisiyle bir araya gelip karşılıklı tartıştıklarında Adem (a.s.)'e şöyle demiş: "Sen insanlığın babasıms. Öyle İd Allah seni kendi eliyle yaratmış, kendi ruhundan sana üflemiş, meleklerini sana secde ettirmiş, her şeyin ismini sana öğretmiştir".Önce nakledildiği ve inşallah ileride anlatılacağı gibi, kıyamet gününde mahşer halkı, Adem (a.s.)'e işte böyle diyeceklerdir. Bir ayet-i kerimde de şöyle buyurulur:

«Andolsun ki sizi yarattık, sonra şekil verdik, sonra meleklerle, "Adem'e secde edin" dedik, İblis'ten başka hepsi secde etti, c secde edenlerden olmadı.

Allah, "Sana emrettiğim halde seni secdeden alıkoyan nedir?" dedi. "Beni ateşten, onu çamurdan yarattın, ben ondan üstünüm" cevabını verdi.» (el-A'râf,n-12.)

Hasan Basrî dedi ki: İblis (kendisinin ateşten, Adem'in çamurdan yaratıldığını, dolayısıyla kendisinin ondan üstün olduğunu söyleyerek) kıyaslama yaptı. İlk kıyaslama yapan odur.

Muhammed b. Şîrîn dedi ki: "İlk kıyaslama yapan İblis'tir". Güneşe ve aya insanların tapmış olmaları, sn'f kıyaslama yoluyla vuku bulmuştur. Hasan Basrî ile Muhammed b. Şîrîn'in yukarıdaki sözlerini İbn Cerir rivayet etmiştir ^[8].

Bu, şu anlama gelir: İblis, kendisiyle Adem arasında kıyaslama yaparak balap düşündü. Kendisinin Adem'den üstün olduğu görüşüne vardı. Kendisine ve diğer meleklerle emir verilmiş olmasına rağmen ona secde etmeye yanaşmadı.

Kıyaslama, eğer nassa karşı yapılırsa geçersizdir. Kaldı ki onun bu kıyaslaması aslında geçersiz bir kıyaslamaydı. Çünkü çamur, ateşten daha yararlı ve daha üstündür. Zira çamurda (ve toprakta) durgunluk, yumuşaklık, ağırlık ve üretkenlik vardır.

Ateşteyse sertlik, hafiflik, hız ve yakıcılık vardır.

Ayrıca yüce Allah, Adem'i kendi eliyle yaratıp ona kendi ruhundan üflemeyle şereflendirmiştir. Bu nedenle meleklerle, ona secde etmelerini emretmiştir. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur:

«Rabbin meleklerle: "Ben balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. O'nu yapıp ruhumdan üflediğim zaman, ona secdeye kapanın" demişti. Bunun üzerine İblis'in dışında bütün melekler hemen secde ettiler: O, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi. Allah: "Ey iblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. O: Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem" dedi. "Öyleyse defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu hesap gününe kadar lanet sanadır" dedi.» (el-Hicr, 28-35.)

İblis, Allah'ın bu lanetine müstahak olmuştu. Çünkü o, Adem'i eksik görmek, onu küçümseyip horlamak, ona karşı üstünlük taslamakla ilahî emre muhalefette ısrar etti, dolayısıyla laneti haketti. Mutlaka Adem'e secde etme konusundaki kesin emre rağmen Hakk'a karşı inatçılık etti.

Hiç bir şey ifade etmeyen mazeretler beyan etmeye başladı. Özü kabahatinden daha ağırdı. Bununla ilgili olarak Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«Meleklerle: "Adem'e secde e din" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmiş, o ise: "Çamurdan yarattığına mı secde edeceğim?" demişti. "Benden üstün kıldığını görüyor musun? Kıyamet gününe kadar beni ertelersen, andolsun ki, azı bir yana, onun soyunu kendi buyruğum altına alacağım" demişti. Allah: "Haydi git! Onlardan sana kim uyarırsa bil ki, Cehennem hepinizir cezası olur. Hem de tam bir ceza" dedi. "Sesinle, gücünün yettiğini yerinden oynat, onlara karşı yaya ve atlılarınla haykırarak yürü. Mallarına ve çocuklarına ortak ol, onlara vaadlerde bulun" -ama Şeytan sadece onları aldatmak için vaad eder-. Doğrusu benim mü'min kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin olamaz. Rabbin vekil olarak yeter.» (el-İsra, 61-66.)

Kehf sûresinde de şöyle buyurulmuştur:

«Meleklerle: "Adem'e secde edin" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O, cinlerden idi. Rabbinin buyruğu dışına çıktı Ey insanoğulları! Siz Beni bırakıp onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz?» <el-Kehf,50.)

İblis inatçılık ederek, ilahî emre uymayı gururuna yediremeyerek ve de kasıtlı olarak Allah'ın buyruğuna başkaldırdı. Bu da tabiatının ve çok ihtiyaç duyduğu habis maddesinin kendisine hıyanet etmesi nedeniyle oldu. Çünkü kendisinin de dediği gibi o, ateşten yaratılmıştı. Nitekim Hz. Aişe (r.a.)de, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet eder:

«Melekler nurdan yaratıldı. Cinler de yalın bir alevden yaratıldı. Adem ise, niteliği size belirtilen (toprak) dan yaratıldı.» ^[9]

Hasan Basrî dedi ki: İblis, göz açıp kapayacak kadar kısa bir an için olsa bile meleklerden sayılmadı. Şehr b. Havşeb de şöyle der: İblis, cinlerden idi. Cinler yeryüzünde bozgunculuk yapıp fesad çıkardıklarında Allah, üzerlerine meleklerden bir ordu saldı. Bu ordu onların bir kısmını öldürdü, bir kısmını da denizlerin adalarına sürgün etti. Cinlerin bir kısmı o zaman melekler tarafından esir alınmıştı. İblis' de esirler arasındaydı. Melekler onu yanlarına alıp göğe çıkarmış, böylece o, semada kalmıştı. Melekler Adem'e secde etmekle emrolunduklarında, İblis, secde etmeğe yanaşmamıştı. İbn Mes'ud, İbn Abbas, sahabelerden bir grup, Said b. Müseyyeb ve diğerleri dediler ki: İblis, dünya semasındaki meleklerin reisi idi. İbn Abbas, İblis'in adını Azazîl olduğunu söylemiştir. Yine İbn Abbas'tan gelen bir başka rivayete göre İblis 'in adı Ha-ris'tir. Nakkaş, İblis'in künyesinin Ebu Kerdus olduğunu söylemiştir.

İbn Abbas (r.a.) dedi ki: İblis, meleklerin cin denen bir kabilesinden-di. Bunlar Cennetin hazinedarlarıydılar. İblis, onların er şereflilerinden ve en bilginlerinden olup ibadetçe en önde gelenlerindendi. Dört kana tlılardandı. Allah onu çarpıp koyulmuş

Şeytan haline getirdi. ^[10]

«Rabbin meleklerle şöyle demişti: "Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan ona üflediğim zaman, ona secdeye kapanın". İblis'ten başka bütün melekler secde etmişlerdi. O, büyüklük taslamış ve inkarcılardan olmuştu. Allah: "Ey İblis! Kudretimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Böbürlendin mi? Yoksa gurur-lananlardan mısın?" dedi. İblis: "Ben ondan daha üstünüm. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" dedi. Allah: "Defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Ceza gününe kadar lanetim senin üzerinedir" dedi. "Rabbim! Dirilecekleri güne kadar beni erte" dedi. Allah: "Ser bilinen güne kadar erteye bırakılanlardansın" dedi. İblis: "Senin kudretine andolsun ki, onlardan, sana içten bağlı olan kulların bir yana, hepsini azdıracağım" dedi. Allah: "Doğrudur; işte ben hakikati söylüyorum. Sen ve sana uyanların hepsiyle

Cehennemî dolduracağım" dedi.» (Sâd, 71-85.)

«"Beni azdırdığın için, andolsun ki, senin doğru yolun üzerinde onlara karşı duracağım; sonra önlerinden, ardlarından, sağ veollarından onlara sokulacağım. Çoğunu sana şükreder bulamayacaksın" dedi.» (A'râf, 16-17.) Yani beni azdırmış olduğundan dolayı her gözetleme yerinde onları bekleyecek ve her taraftan onlara sokulacağım. Evet..İblis'e muhalefet eden mutlu, ona uyan mutsuz olacaktır.

Ahmedb. Hanbel dedi ki: Haşim b. Kasım, Sebure b. Ebi'l-Fakih'den rivayet etti: İşittim ki Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle

[11]

buyuruyor: «Şüphesiz ki Şeytan, ademoğlu (nu azdırmak) için yollarında oturmuştur.»

Tefsirciler, Adem'e secde etmekle emrolunan melekler hususunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Ayetlerin genelinin delâlet ettiği gibi, meleklerin tümü mü ona secde etmekle emrolundular? -bu, cumhur-u ulemanın görüşüdür- Yoksa ona secde etmekle emrolunan meleklerden kasıt, yer melekleri midir? Nitekim İbn Cerir de Dahhak kanalıyla İbn Abbas'tan böyle bir rivayette bulunmuştur. Her ne kadar müteahhirin-den bazı âlimler bu rivayeti tercihe şayan görmüşlerse de bu rivayette kopukluk ve ifadesinde de belirsizlik vardır. Yukarıdaki iki rivayetten en kuvvetli olanı birincisidir. Nitekim "(Allah) meleklerini ona secde ettirdi" hadis-i şerifi de bunu ispatlamaktadır. Doğrusunu Allah bilir. "İn oradan"[12] ve "Çık oradan"[13] diyerek Allah'ın İblisi azarlaması, onun gökte bulunduğu delâlet etmektedir. Evet, daha önce gökteydi. Kendi ibadeti ve taat ile ibadet bakımından meleklerle benzemesi sayesinde ulaştığı, fakat sonradan kibir, hased ve ilahî emre muhalefeti dolayısıyla kaybettiği mertebesinden ve semavî makamından inmekle emrolun-du. Kovulmuş ve yerilmiş olarak yere indirildi.

Cenâb-ı Allah, Adem'e eşiyle birlikte Cennet'te kalmasını emrederek şöyle buyurmuştu:

«"Ey Adem! Eşin ve sen Cennet'te kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz" dedik.» (el-Bakara, 35.)

«"Allah, "yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan defol; andolsun ki insanlardan sana kim uyarsa, onları ve sizi, hepinizi Cehenneme dolduracağım" dedi. «Ey Adem, Sen ve eşin Cennet'te kalın ve istediğiniz yerden yeyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.» (A'râf, 18-19)

«Meleklerle: "Adem'e secde edin" demiştik, İblis'ten başka hepsi secde etmiş, o çekinmişti. "Ey Adem! Doğrusu bu senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi Cennet'ten çıkarmasın, yoksa bedbaht olursun. Doğrusu Cennet'te ne acıkırsın, ne de çıplak kalırsın; orada ne susarsın, ne de güneşin sıcaklığında kalırsın" dedik.» (Tâ-hâ, 11e-119,)

Bu ayetlerin akışından anlaşılıyor ki, Havva'nın yaratılışı, Adem'in Cennet'e girmesinden önce olmuştur. Zira ayet-i kerimde «Ey Adem! Sen ve eşin Cennet'te kalın» (el-Bakara, 35) buyurulmaktadır.

İshak b. Yesar, gerçeğin bu olduğunu açıkça söylemiştir. Nitekim ayetlerin açık anlamı da böyledir.

Süddî, sahabelerin şöyle dediklerini nakleder: İblis, Cennet'ten çıkarıldı. Adem, Cennet'e yerleştirildi. Orada yalnız başına dolaşıyordu. Kendisiyle sükûn bulup huzura kavuşacağı bir eşi yoktu. Bir uykuya daldı. Uyandığında, baş ucunda oturmakta olan bir kadın vardı. Bu kadını Allah, onun kaburga kemiğinden yaratmıştı. Adem ona sordu:

- Sen nesen?

- Bir kadın...

- Niçin yaratıldın?

- Benimle sükûn bulup huzura kavuşasm diye.. Melekler, bilgisini ölçmek için Adem'e sordular;

- Bu kadının adı nedir ey Adem?

- Havva....

- Neden Havva?

- Hayy(canlı) olan bir şeyden yaratıldı da ondan. Muhammed b, İshak, ibn Abbas (r.a.)'dan rivayetle; Havva'nın,

Adem (a.s.)'in sol tarafındaki en kısa kaburga kemiğinden yaratıldığı, yaratılırken Ademin uyumakta olduğunu ve yaratıldığı yerde meydana gelen boşluğa da et lehimlendiğini söylemiştir. Bunu şu ayet-i kerime de doğrulamaktadır:

«Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlikten sakının.» (en-Nisâ, 1.)

Bir başka ayette de şöyle buyurulmaktadır:

"Sizi bir nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır. Eşine yaklaşınca eşi hafif bir yük yüklendi (hamile oldu) ve bu halde bir müddet taşıdı.» (ei-A'râf, 189.)

Allah izin verirse ileride bunun üzerinde biraz daha duracağız.

Buhârî ve Müslim'in Sahihlerinde Ebu Hüreyre'den naklen, Pey-gember (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir:

«Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet edip dilerim. Kadınlar eğe kemiğinden yaratılmışlardır. Bu kemiğin en eğri kısmı üst tarafıdır. Eğer sen eğri kemiği doğrultmaya kalkarsan onu kırarsın. Kendi haline bırakırsan daima eğri kalır, (ve öyle

[14]

kullanırsın). Bu bakımdan size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim.»

Tefsirciler yüce Allah'ın "Salan bu ağaca yaklaşmayın" buyruğu üzerinde farklı görüşler beyan etmişlerdir. Bazıları ayette sözü edilen ağacın üzüm ağacı olduğunu söylemişlerdir. İbn Abbas, Saidb. Cübeyr, Şa'bî, Ca'de b. Hübeyre, Muhammed b Kays ve İbn Mes'ud ile sahabie-erden bir grup dediler ki: Yahudiler, bu ağacın buğday ağacı olduğu inancındadırlar. Ayrıca

bu, İbn Abbas, Hasan Basrî, Vehb b. Münebbih, Atiyyetü'l-Avfi, Ebu Malik Muharib b. Dessar ve Abdurrahman b. Eb Leyla'dan rivayet edilmiştir.

Vehb dedi ki: O buğdayın tanesi, kaymaktan daha yumuşak ve baldan da daha tatlıydı. Sevrî, Ebu Malikin ayette sözü ediler ağacın hurma ağacı olduğunu söylediğini nakletmiştir. İbn Cüreyc'de, Mücahidin ayette geçen ağacın incir ağacı olduğunu söylediğini nakletmiştir. Ebu Aliye ise şöyle demiştir: Ayette bahsi geçen ağaç öyle bir ağaçtı ki, ondan yiyenin tuvalete çıkma ihtiyacı olurdu. Cennet'teyse tuvalete çıkmak, pek yakışık almazdı tabii. Tefsircilerin bu konuda farklı görüş beyanında bulunmalarını anlamak mümkündür. Çünkü Cenâb-ı Allah, ayette sözü edilen ağacın adını ve evsafını zikretmemiş, belirsiz bırakmıştır. Belirtmekte fayda olsaydı, Kur'an'da belirsiz bırakılan diğer yerlerde olduğu gibi bunu bize belirtir ve gerekli açıklamayı yapardı.

Adem'in yerleştirildiği Cennet'in gökte mi, yoksa yerde mi olduğu hususunda tefsircilerin farklı görüşlerine gelince; çözülmesi ve açıklığa kavuşturulması gereken asıl mesele budur. Cumhur-u ulemaya göre, Adem'in yerleştirildiği Cennet, Cennetü'l-Me'vâ denen gökteki Cen-net'tir. Çünkü ayetlerin ve hadislerin zahiri manaları bunu doğrulamaktadır. Örneğin bir ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

"Ey Adem! Eşin ve sen Cennet'te kal..." dedik (ci-Bakara, 35.) Bu ayet-i kerimede geçen (el-Cennet) kelimesinin başındaki (el) lam-ı tarifi, umum ifade etmediği gibi lafzen bilinen bir şey için de değildir. Sadece zihnen bilinen (Ma'hud-u Zihni) bir şeyle ilgilidir ki o da şer'an kat'î olarak bilinen Cennetü'l-Me'vâ'dır. Nitekim Musa (a.s.)da Adem (a.s.)'e şöyle demiştir: "Neden hem bizi hem kendini Cennet'ten çıkardın?" Bu hadis üzerinde ileride konuşulacaktır.

Müslim, sahihinde şöyle bir hadis-i şerife yer vermiştir: Ebu Malik el-Eşcaî, Huzeyfe (r.a.)'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Cenâb-ı Allah (kıyamet gününde) insanları (huzurunda) toplayacaktır. Cennet kendilerine yaklaştığı zaman mü'minler kalkıp Adem'e gelecek ve şöyle diyecekler: "Ey babamız! Cennet'in (kapısının) bize açılmasını iste." Adem diyecek ki: Babanız (Adem)'in (yasak ağacın meyvesinden yeme) günahından başka, sizi Cennet'ten çıkaran bir şey mi var sanki?».

Bu hadiste sözü edilen Cennet'in Cennetü'l-Me'vâ olduğuna delâlet eden kuvvetli ve açık bir ifade vardır. Bu husus mutlaka tartışılmalıdır. Bu konuda diğer âlimler de şöyle dediler: Adem'in yerleştirildiği Cennet, Cennetü'l-Huld ^[15] değildi. Çünkü Adem, orada o bilinen ağaçtan yememekle yükümlü lalındı. Ayrıca Adem orada uyudu ve oradan çıkarıldı. Oradayken İblis onun yanma girdi ki, bu sayılan hususlar, oranın Cennetü'l-Me'vâ olmasına ters düşerler.

Bu söz Ubey b. Ka'b, Abdullah b. Abbas, Vehb b. Münebbih ve Süf-yan b. Uyeyne'den nakledilmiştir. "Mearif adlı eserinde İbn Kuteybe, tefsirinde de Kadı Münzir b. Said el-Belûfi de bu görüşü benimsemişler ve Kadı Münzir, bunun için müstakil bir eser yazmıştır. Ebu Hanife ve -Allah'ın rahmetine ersinler- onun arkadaşlarından da böyle bir nakilde bulunmuştur. Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer er-Razî b. Hatib er-Re'y, tefsirinde bu görüşü Ebu Kasım el-Belhî ile Ebu Müslim el-İsfahânî'den nakletmiştir. Kurtubî de tefsirinde bu görüşü Mutezile ve Kaderiye mensuplarından nakletmiştir. Bu kavil, Ehl-i Kitabın elinde mevcut bulunan Tevrat'ın kesin bir ifadesidir. Bu meseledeki görüş ayrılıklarını anlatanlardan biri de Ebu Muhammed b. Hazm'dır. O, bu

konuyu "el-Milel Ve-Nihal" adlı eserinde, Ebu Muhammed b. Atiyye ve Ebu İsa er-Rummanî de tefsirlerinde anlatırlar. Bu ihtilaf, ilk cumhur-u ulemadan nakledilir. Ebu Kasım er-Rağıb ile Kadı Maverdî'de tefsirlerinde bu ihtilafa değinmişlerdir. Maverdî demiş ki:

"Adem iîe Havva'nın yerleştirildikleri Cennetin nasıl bir Cennet olduğu hususunda iki görüş ileri sürülerek ihtilafa düşülmüştür. Birinci görüşe göre, yerleştirildikleri Cennet, Cennetü'l-Huld'dur. İkinci görüşe göre ise, orası Allah'ın Adem ile Havva için imtihan yeri olarak hazırladığı bir Cennet'tir. Yoksa ölüm sonrasında mü'minler için mükafat yeri olarak hazırlanmış olan Cennetü'l-Huld değildir.

Bu görüşte olanlar da kendi aralarında görüş ayrılığına düşerek iki gruba ayrılmışlardır. Birinci gruba göre, Adem ile Havva'nın yerleştikleri Cennet, gökteydi. Çünkü ayet-i kerimede de anlatıldığı gibi, Cenâb-ı Allah, onları oradan indirmiştir. Yüksekte olmayan bir yerden inmek söz konusu olamayacağına göre, demek İd ikamet etmiş oldukları Cennet, gökte idi.

İkinci gruba göre ise, ikamet etmiş oldukları Cennet, yeryüzündey-di. Çünkü orada Cenâb-ı Allah kendilerini, başka meyvelerden değil de sadece o mahud ağacın meyvesini yemekten yasaklayarak imtihan etmişti. Bu, İbn Yahya'nın kavidir. Bu da, İblis'in Adem'e secde etmekle emrolunmasından sonra olmuştu. Bu kavillerden hangisinin doğru olduğunu Allah bilir. Evet bunlar Maverdî'nin söyledikleriydi. O'nun bu sözleri, nakledilen üç kavli içermektedir. Kendisinin bu meselede görüş belirtmekten çekindiği ifadelerinden hissedilmektedir. Bu nedenledir ki Ebu Abdullah er-Razî, tefsirinde de bu mesele3'le ilgili olarak dört kavil nakletmiştir. Bunlardan üçü, Maverdî'nin naklettikleri olup, dördüncüsü çekimserliktir. Nakledilen bir kavle göre, Adem ile Havva'nın ikamet ettikleri Cennet göktedir. Cennetü'l-Me'vâ değildir. Bu kavil, Ebu Cübbâi'den n aide d

İmiş tir. ^[16]

İkinci görüşün sahipleri, cevap verilmesi zorunlu bir soru ortaya atarak demişler ki: Şüphesiz ki noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah, Adem'e secde etmekten kaçındığı zaman İblis'i kendi yanından kovdu. Yüce makamdan çıkıp yere inmesini emretti. Bu, muhalefet edilmesi mümkün olan şer'i bir emir değildi. Bilakis muhalefet edilmesi ve yerine getirilmemesi imkansız olan kaderi bir emirdi. Bu sebeple Cenâb-ı Allah buyurdu'ki: "Yerilmiş olarak oradan çık!" (ci-AVaf, 1s.)

«İn oradan, orada büyülenmek sana düşmez!»(ei-Arrar,i3.)

«Defol oradan, sen artık kovulmuş birisin.»(Sâd, 77.)

Her üç ayette geçen "oradan" kelimesiyle Cennet veya sema veya yüksek makam kastedilmiştir. Hangisi kastedilmiş olursa olsun, kalıp yerleşme veya geçip gitme şeklinde de olsa kovulup uzaklaştırıldığı yerde, İblis için artık barınma imkanı kalmamıştır. Bu, bilinen bir husustur.

Denilmiştir ki: Kur'ân ayetlerinin oluşundan açıkça anlaşıldığı gibi İblis, Adem (a.s.)e vesveselenerek şöyle hitapta bulunmuştur:

«Ey Adem! sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?» (Ta-ha, 120.)

«"Rabbinizin sizi bu ağaçtan menetmesi, melek olmanızı veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir. Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim." diye ikisine yemin etti. Böylece onların yanımlarını sağladı.» (el-A'râf, 20-22.)

Bu ayetlerin, İblisin Cenhet'te Adem ve Havva ile bir araya gelmiş olduğunu açıkça ifade etmekte olduğunu söyleyenlere şt karşılık verilmiştir: Bu ayetlerdeki ifadeler, İblisin, kalıp yerleşme şeklinde değil de uğrayıp geçme şeklinde Cennet'te Adem ve Havva ile bir araya gelmiş olmasına mani değildir. Yine bu ifadeler, onun Cennetin kapısında veya semanın altında durarak onlara vesvese vermiş olmasına mani değildir.

Her üç görüş üzerinde de düşünülebilir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Bu kavlin sahipleri şu rivayeti, delil olarak ileri sürmüşlerdir: İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah, "Ziyadat" adlı eserde, Übey b. Kaab'm şöyle dediğini rivayet etmişti:

«Adem (a.s.) ölüm döşeğine yatıp can çektiği esnada iştahı,Cennet üzümünden bir salkım üzüm çekti. Oğulları üzümü bulmak için koşturdular. Yolda melekler karşılarına çıktı. "Ey Ademoğulları nereye böyle?" diye sordular. Dediler ki: "Babamızın canı, Cennet üzümünden bir salkım yemek istedi." Melekler onlara, "Geri dönün; bunu yapmanıza gerek kalmadı."- dediler. Adem'in yanına varıp ruhunu teslim aldılar; cenazesini yıkayıp koku sürdüler, kafenlediler. Arkasındaki meleklerle birlikte Cebrail, cenaze namazını kıldırdıktan sonra toprağa verdiler. Ve melekler, Ademin oğullarına: "Ölümlerinizi için uygulayacağınız merasim işte budur." dediler.»

Bu hadisin rivayet senedi ve lafzının tamamı, Adem (a.s.)in vefat bahsinde verilecektir.

Bazıları dediler ki: Adem'in bir salkım üzümünü yemek istediği Cennet'e ulaşmak mümkün olmasaydı, oğulları o üzümü getirmek için koşturmazlardı. Bu da o Cennetin gökte değil de yerde olduğunu kanıtlamaktadır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Dediler ki: "Ey Adem! Sen ve eşin Cennet'te kal." (el-Bakara, 35),ayet-i kerimesinde geçen (el-Cenne) kelimesinin başındak (el) lam-ı tarifini, ahd-i harici elif lamıdır diyerek, Adem ile Havva'nın ikamet ettikleri Cennetin bilinen Cennet-i Huld olduğunu söylemek doğru olmaz.

Ancak bu lam-ı tarif, ahd-i zihni içindir diyerek, bunun yerdeki bir cennet (bahçe) olduğunu söylemek, kabul edilebilir. Zaten ayetin alışı da bunu göstermektedir. Zira Adem (a.s.) yeryüzünde yaratılmıştır. O'nun göğe çıkarıldığına dair bir nakil mevcut değildir. Yeryüzünde kalması için yaratılmıştır. Bunu şu sözleriyle de Cenab-ı Allah, meleklerine bildirmiştir: "Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim."(ei-Bakara, 30.)

Dediler ki: Yukarıda sözü edilen Cennet, şu ayetteki Cennet gibidir: «Biz bunları, vaktiyle bahçe sahiplerini denediğimiz gibi denedik.»

Bu ayette geçen (el- Cenne) kelimesinin başındaki (el) harfi, genellik: ifade etmez. Daha önce lafız olarak Cennet kelimesi geçmediğine göre bu, zihnen bilinen ve ayetin akışının delâlet ettiği bir Cenneti ifade etmektedir ki, o da bilinen anlamıyla bahçedir.

Dediler ki: Ayette inme eyleminden söz edilmiş olması, illa da gökten inme manasına delâlet etmez. Yüce Allah buyurmuş ki:

«Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan topluluklara bizden bir selamet ve bereketle gemiden in.»(Hud, 48.)

Nuh (a.s.) gemideydi. Gemi Cudi dağı üzerinde durup ta sular yeryüzünden çekilince Cenâb-ı Allah, selamet ve bereketle birlikte Nuh'a, gemidekilerle beraber yere inmesini emretti.

Diğer bazı ayetlerde de şöyle buyurulmaktadır:

«Bir şehre inin, şüphesiz orada istediğiniz vardır.» (el-Bakara, e1.)

«Taşlar arasında Allah korkusundan yuvarlananlar vardır.» (el-Bakara, 74.)

Adem, Havva ve İblis ile ilgili olarak ayetlerde geçen ve inmek şeklinde tercüme ettiğimiz hübut mastarı, yukarıdaki ayet, hadis ve lügat-larda inmek, yuvarlanmak ve benzeri manalara gelmektedir.

Denilmiştir ki: Adem'in yerleştirildiği Cennetin, yeryüzünün diğer parçalarından daha yüksek, ağaçlı, meyveli, gölgeli, nimetli, ferahlı ve sürurlu bir yer olmasına mani hiç bir şey yoktur. Nitekim yüce Allah buyurmuş İd;

«Doğrusu Cennet'te ne acıırsın, ne de çıplak kalırsın.» (Tâ-Hâ, 118.)

Yani için açlıkla, çıplaklıkla zelil olmayacaktır.

«Orada ne susarsın ne de güneşin sıcaklığında kalırsın.» (Tâ-Hâ, 119.)

Yani içine susuzluğun, dışına da güneşin ısısı dokunmayacaktır. Aralarında uygunluk ve tevafuk bulunduğu için, ayet-i kerimede susuzlukla güneş birarada zikredilmiştir.

Adem (a.s.), yasaklandığı ağaçtan yeme suçunu işleyince mutsuzluk, yorgunluk, zahmet, keder, zorluk, uğraş, imtihan, ibtûa ve

sınama yeri olan yeryüzüne indirildi. Dinleri, huyları, işleri, amaçları, niyetleri, sözleri ve fiilleri farkh olan varlıkların yaşadığı yeryüzüne indi. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz.» (d-Bakara, 36.) Yukarıdaki ayetin ifadesi, onların gökte bulundukları şeklinde bir

kaniya vai'mamızı zorunlu kılmamaktadır. Bir ayette ise şöyle buyurulmuştur:

«Ondan sonra İsrailoğulları'na : "Bu memlekette siz oturun, kıyamet koptuğunda hepinizi; bir araya getiririz." dedik.» (ci-İsrâ, 104.)

Bilindiği gibi İsrailoğulları gökte değil, yeryüzünde idiler.

Denilmiştir ki; bu kavil, Cennet ile Cehennem'in bu gün için mevcut olduklarını inkar eden ve aralarında bağlantı bulunmadığını söyleyen kimselerin kavlinde türemiş değildir. Bu kavlin kendisinden nakledildiği Selef Ulemasının tümü ile Halef Ulemasının çoğunluğu, Cennet ile Cehennem'in bu gün için mevcut olduğunu ispatlamışlardır. Nitekim ayetlerle sahih hadisler de buna delâlet etmektedirler. Doğruyu en iyi bilen, noksanlıklardan münezze olan yüce Allah'tır.

«Şeytan oradan (Cennet'ten) ikisinin de ayağını kaydirtti. Onları bulundukları yerden çıkardı.» (ei-Bakara,36.)

Onları nimetlerden, parlaklık ve sürurdan çıkarıp yoi'gunluk, zorluk ve zahmet yurdu olan yeryüzüne indirdi. Bunu, az sonra nakledeceğimiz ayet-i kerimde de bildirileceği gibi kendilerine fısıldayarak, yapacakları kötü işi gönüllerine hoş göstererek başardı.

«Şeytan, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı: "Rabbinizin sizi bu ağaçtan men'etmesi, melek olmanız veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir.» (ei-AYâf, 20.) Evet şeytan, onlara şöyle diyordu: Rabbiniz, iki melek olmayasmız ya da bu Cennet'te ebedî kalmayasmız diye bu ağaçtan yemenizi yasakladı. Yani bu ağaçtan yerseniz, iki melek olur ya da burada ebedî kalırsınız.

«"Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim." diye ikisine yemin etti.» (el-A'râf,21.)

«Ama Şeytan ona vesvese verip: "Ey Adem! Sana sonsuzluk ağacım ve çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?" dedi.» (Tâ-hâ, 120.)

Yani yediğin takdirde,-içinde bulunduğun bu nimetlerle beraber ebediyyeti elde edeceğin, sonu olmayan, ve hiç çökmeyecek olan bir saltanata kavuşmanı sağlayacak sonsuzluk ağacını sana göstereyim mi? Evet.. Şeytanın böyle yapması, bir nevi aldatma, baştan çıkarma ve gerçek dışı haber verme idi.

Şeytan'ın "Yediğin takdirde sonsuzluğa kavuşursun" diye nitelediği ebediyyet ağacı ile, imam Ahmed b. Hanbel'in bahsettiği şu ağaç kastedilmiş olabilir: İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre (r.a.)'nin şöyle bir rivayette bulunduğunu nakleder:

«Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular: "Cennet'te bir ağaç vardır. Süvari bir kimse onun gölgesinde yüz yıl yürür, yine de gölgesinin

sonuna varamaz. O, ebediyyet ağacıdır."» [\[17\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel, bu hadisi ayrıca Gander ve Haccac'dan, O da Şube'den rivayet etmiştir. Aynı hadisi Ebu Davud et Tayalisi de, Müsnedinde Şu'be'den rivayet etmiştir.

Gander der ki: Ben, Şu'be'ye bunun Şeceretü'l- Huld (ebediyyet ağacı) olup olmadığı sordum. Bana, orada bu ağacı bulunmadığını söyledi.

Bunu yalnız İmam Ahmed b. Hanbel nakletmiştir.

«Böylece onların yanlışlarını sağladı. Ağaçtan meyve tattıklarında kendilerine ayıp yerleri göründü. Cennet yapraklarından oralarına örtmeğe koyuldular.» {ci-AVâf, 22.)

«Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvasından yedi, ayıp yerleri, gö-rünüverdi. Cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular.» (Tâ-ka, 121.)

Yasak ağacın meyvesini Adem'den önce Havva yemişti. Adem'i o ağaçtan yemeye teşvik eden de oymuş. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Buhari'nin rivayet ettiği şu hadis-i şerif bu manaya yorulmaktadır: Bişr b. Muhammed, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet etti ki Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuş:

«İsrailoğulları olmasaydı et kokuşup bozulmayacaktı. Havva da olmasaydı, hiç bir kadın kocasına hıyanet etmezdi.» [\[18\]](#)

Ehl-i Kitabın elindeki Tevrat'ta şöyle bir ifadeye rastlamaktayız: 'Yasak ağaçtan yeme yolunu Havva'ya gösteren ylandı. O esnada yılan, güzel ve muhteşem bir şekilde görünmüştü. Yılanın sözüne uyarak Havva, ağaçtan yedi; Adem'e de yedirdi. Orada İblisin adı geçmiyordu. Yedikleri anda gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. İncir yaprağına uzandılar, peştemal gibi yaparak örtünmeye başladılar. Orada her ikisi de çıplak idiler." Vehb b. Münebbih de şöyle der: Giysileri nurdandı. Her ikisinin de haya yerlerinin üzerinde nûr vardı. Ehl-i Kitabın elindeki Tevrat'ta bu ibareler yer almaktadır. Bu ifadeleri Arapçalaştırmrken de yanlışlık ve tahrifat yapmışlardır.

Çünkü bir dilden başka bir dile tercüme yapmak, öyle herkese nasib olacak işlerden değildir. Özellikle Arapçayı iyi bilmeyen, Arapça kitapları okuyacak kadar bilgi sahibi olmayan, kimseler, Arapçaya veya Arap-çadan başka dillere tercüme yapamazlar. Bu nedenledir ki Ehl-i Kitap, Tevrat'ı Arapçaya çevirirlerken, lafız ve mana bakımından birçok hatalar yapmışlardır. Arapçaya çevrilen Tevrat'ta Adem ile Havva'nın elbisesiz oldukları anlatılmaktadır. Oysa Kur'ân-ı Azim'üş şan'da ikisinin de

önce giyinik oldukları bildirilmektedir:

«Şeytan, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyuyordu.» (el-A'râf, 27.)

Bu, başkalarınca reddedilemeyecek bir sözdür. Doğruyu en iyi bilen

Allah'tır.

İbn Ebi Hatun dedi ki: Ali b. Hasen b. Eskab, Hasen'den rivayet etti ki: "Adem, uzunboylu, sık saçlı bir adam olarak yaratıldı. Uzun bir hurma ağacım andırıyordu. Yenmesi yasaklanan ağaçtan tadınca, üzerindeki giysisi düştü. İlk görünen yeri, avret mahalli oldu. Avret mahalline bakınca, Cennet'te koşmaya başladı. Saçı bir ağaca takıldı çekip saçını kurtarmak istedi. Onur ve üstünlük sahibi olan Rahman, ona seslendi: "Ey Adem! Benden mi kaçırıyorsun?" Rahmanın sesini duyunca şu karşılığı verdi: "Hayır, ey Rabbim, senden kaçmıyorum. Ama utanıyorum."

Sevrî, İbn Abbas'tan rivayet ederek dedi ki:

"Cennet- yapraklarından oralarına örtmeğe koyuldular." (el-A'râf, 22.) Bu ayet-i kerimede geçen yapraktan kasıt, incir ağacının

[\[19\]](#)
yaprağıdır.

Bu sahih bir isnaddır. Ehl-i Kitaptan alınma gibidir. Ayetin zahirî, bundan daha umumî bir manayı gerekli kılmaktadır. Ama yukarıdaki manayı kabul etmenin de bir zararı yoktur. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Hafız İbn Asakir, Muhammed b. İshak yoluyla Ubey b. Ka'b'dan rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«Babanız Adem, uzun bir hurma ağacı gibi olup boyu altmış ziralık, sık saçlı ve ayıp yerleri örtülü bir adamdı. Cennet'te günah işleyince kötü yeri görüldü, Cennet'ten çıktı. Bir ağaca rastladı; ağaç onun perçemini yakaladı. Rabbi ona seslendi: "Ey Adem

[\[20\]](#)
Bu kaçışın benden mi?" Adem dedi ki: "Hayır ey Rabbim! Yaptığım işten dolayı senden utandığım için kaçıyorum.»

«Rabblersi onlara, "Ben sizi o ağaçtan men'etmemiş miydim? Şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?" diye seslendi. Her ikisi, "Rabbimiz! Kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenler oluruz" dediler.» (el-Araf, 22-23.)

Bu sözleriyle Adem ve Havva, suçlarını itiraf etmiş, tevbe için rable-rine yönelmişlerdi. Boyun eğip arz-ı teslimiyet etmişlerdi. Aynı anda O'na muhtaç olduklarını ifade etmişlerdi. Adem'in zürriyetinden her kime bu sır geçmiş ise bu, o kimsenin hem dünyada hem de ahirette yararına olmuştur.

«Birbirinize düşman olarak inin, siz yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz.» dedi. (el-A'râf, 24.)

Bu ilahi hitap; Adem'e, Havva'ya ve İblis'e idi. Denildiğine göre yılan da beraberlerindeymiş. Birbirlerine düşman ve birbirleriyle çatışan kimseler olarak Cennet'ten inmekle emrolundular. Yılanın da onlarla birlikte olduğuna delil olarak şu hadis-i şerif gösterilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), yılanları öldürmeyi emretmiş ve şöyle buyurmuştur: «Onlarla savaştığımızdan

[\[21\]](#)
bu yana onlardan emin olmadık.»

«...Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin...» dedi. (Tâ-Hâ, 123.)

Bu emir, Adem'le İblis'e idi. Adem, Havva ve İblisi, yılan takib etti.

Denildi ki: Bu emir, tesniye (ildi) kalıbıyla onların hepsine verilmiştir. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

«Davud ve Süleyman da milletin koyunlarının yayıldığı bir ekin hakkında hüküm veriyorlarken, biz onların hükmüne şahiddik.» (el-En-

biyâ, 78.)

Doğrusu şu ki: Hakim, biri davacı, diğeri davalı olmak üzere ancak iki kişi arasında hüküm verir. Böyle olmakla birlikte yine de Cenab-ı Allah, "Onların hükmüne şahiddik." demiştir. "İkisinin hükmüne" dememiş, "Onların hükmüne" demiştir.

Şimdi de gelelim "İnme" kelimesinin Bakara Sûresinde neden iki defa tekrar edildiğine...

«Onlara: "Birbirinize düşman olarak inin, yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz." dedik. Adem, Rabbinden emirler aldı; onları yerine getirdi; Rabbi de bunun üzerine tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri daima kabul edendir. Merhametli olandır. "Oradan hepiniz inin. Tarafımdan size bir yol gösterici gelecektir. Benim yoluma uyanlar için artık korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir" dedik. İnkâr edenler ve ayetlerimizi yalan sayanlar, cehennemlik olanlardır. Onlar orada temelli kalacaklardır.» feî-Bakara, 36-39.)

Bazı tefsirciler dediler ki: Birinci inişten kasıt, Cennet'ten dünya semasına inmektir. İkinci inişten kasıt, dünya semasından yeryüzüne inmektir.

Fakat bu zayıf bir görüştür. Çünkü birinci inişten bahseden ayette şöyle buyurulmuştur: «Onlara: "Birbirinize düşman olarak inin, yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz." dedik.» Bu da onların birinci inişte yeryüzüne indiklerine delâlet etmektedir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Sahih görüşe göre iniş her ne kadar bir kez olmuş ise de, lafız olarak tekrarlanmıştır. Yalnız bu tekrarlardan her biri bir hükme bağlanmıştır. Birincisinde onların birbirlerine düşman olacakları gerekçe olarak belirtilmiştir. İkincisinde kendilerine şu şart koşulmuştur: Allah'ın göndereceği hidayet rehberine onlardan uyan said (mutlu) olacak; muhalefet edense şald (bedbaht) olacaktır. Kur'ân-ı Ke-rim'de bu konuşma üslubunun benzerleri mevcuttur.

Hafız b. Asakir, Mücahid'den rivayet ederek dedi ki: Adem ile Havva'yı kendi yakınından uzaklaştırmaları için, Cenab-ı Allah iki meleşe emir verdi. Cebrail, Adem'in başındaki tacı çıkardı. Mikail de alnındaki mücevherli takıyı indirdi. Adem'e bir

ağacın dalı takıldı. Derhal azap-landırılacağını sandı. Başını önüne eğerek "Af, af dedi. Allah, "Benden kaçıyor musun?" dedi Adem, "Hayır.. Senden utanıyorum efendim!" diye karşılık verdi.

Evzaî, İbn Atıyye'den rivayet ederek, Adem'in Cennet'te yüz yıl kaldığını söyledi. Başka bir rivayete göre aitmiş yıl kalmıştır. Cennet'ten çıkarıldığı için yetmiş yıl; günah işlediği için de yetmiş yıl ağlamıştır. Oğlunun öldürülmesi üzerine ise kırk yıl ağlamıştır.

Bunu İbn-Asakir rivayet etmiştir.

İbn Ebi Hatmi dedi ki: Ebu Zer'a , İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Adem (a.s.) Cennet'ten inerken, Mekke ile Tai arasında Deh-na denilen yere indi.

Hasen dedi ki: Adem (a.s.) Hindistan'a, Havva Cidde'ye, İblis Basra'ya bir kaç millik mesafedeki Destmiyan'a, yılan da İsfahan'a indi.

Bunu İbn Ebi Hatlın de rivayet etmiştir. Süddî dedi ki: Adem (a.s.) Hindistan'a indi. Beraberinde Hacer-i Esved ve bir tutar da Cennet yaprağı vardı. Yaprakları etrafına saçtı. Orada ıtır ağacı yeşerdi.

İbn Ömer (r.a.) dedi ki: Adem Safa'ya, Havva da Merve'ye indi.

Abdürrezzak. Ebu Musa el- Eş'arî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Yüce Allah, Adem'i Cennet'ten çıkarıp yeryüzüne indirdiğinde ona her şeyin sanatını öğretti; Cennet meyveleriyle de onu azıkladırdı. Bu meyvelerinizi Cennet meyvelerindendir\ Yalnız bu meyvelerinizi değişikliğe uğrarlar, ama onlar asla değişikliğe uğramazlar.

Hakim, "Müstedrek" adlı eserinde dedi ki: Ebu Bekir b. Baleveyh, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etti: Adem (a.s.) ancıl ildndi ile gün batımı arası kadar bir müddet Cennet'te kalabildi.

Zührî, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: "İçinde güneşin doğduğu en hayırlı gün, cuma günüdür: O günde Adem yaratıldı. O günde Cennet'e konuldu. O günde de oradan çıkarıldı.» .

Sahîh-i Müslim'deki bir başka rivayette de şu ekleme yapılmıştır: «O günde kıyamet kopar.»

Ahmed b. Hanbel dedi ki: Muhammed b. Mus'ab, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «İçinde güneşin doğduğu en hayırlı gün, cuma günüdür. O günde Adem yaratıldı, o günde Cennet'e konuldu, o günde

Cennet'ten çıkarıldı, o günde de kıyamet kopacaktır.» [\[22\]](#)

İbn Asakir'in Ebu Kasım el-Beğavî yoluyla rivayet ettiği hadise gelelim: Muhammed b. Cafer el-Veskanî, Enes (r.a.)'den rivayetle, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletti: «Adem ile Havva'nın ikisi de çıplak vaziyette yere indiler. Üzerlerinde Cennet yaprağı vardı. Adem'e sıcak tesir etti. Oturup ağladı. Eşine: "Ey Havva! Sıcak bana eziyet verdi." diyordu Cebrail biraz pamuk getirdi. Örmesi için Havva'ya emir verdi. Ve örmeyi ildsine de öğretti. Pamuğu dokuması için Adem'e emir verdi. Ve dokuma işini ona öğretti.»

Resûlullah (s.a.v.) sözüne devamla dedi ki: «Adem, Cennet'te karısıyla cinsel temasta bulunmamıştı. Nihayet yasak ağaçtar yeme nedeniyle işledikleri suçtan ötürü Cennet'ten çıkarıldı(lar). Her biri ayrı ayrı yatıyorlardı. Biri Batha'da, diğeri öbür tarafta yatıyordu. Sonunda Cebrail, Adem'e gelerek eşiyile cinsel temasta bulunmasını söyledi ve nasıl yapacağını ona öğretti. Cinsel temasta bulunduğunda, Cebrail yine Adem'in yanına geldi ve ona:"Eşini nasıl buldun?" diye sordu. O da: "İyi buldum" diye cevap

verdi." [\[23\]](#)

Bu garip bir hadistir. Merfu bir hadis oluşu da gerçekten münker-dir. Bu, Selef Ulemasından bazılarının sözü olabilir.

«Adem, Rabbinden emirler aldı; onları yerine getirdi, Rabbi de bunun üzerine tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeler daima kabul edendir. Merhametli olandır.» (ei-Bakara, 37.)

«Rabbimiz! Kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, biz kaybedenlerden oluruz.» (ei-A'râf, 23.)

İbn Ebi Hatîm, Ubeyy b. Ka'b'dan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Adem (a.s.) dedi ki: "E; Rabbim ne buyurursun? Eğer hatamdan dönüp tevbe edersem Cennet'e döner miyim?" Allah, "Evet" dedi. "Adem, Rabbinden emirler aldı; onları yerine getirdi. Rabbi de bunun üzerine tevbesini kabul etti."» sözünün manası işte budur.

İbn Ebi Nüceyh, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etti; ayetindeki kelimeler şunlardır: "Allahım! Senden başka tanrı yoktur Sensin noksanlıklardan münezzeh ve yüce olan. Seni överim. Rabbim, ben kendime yazık ettim. Beni bağışla. Şüphesiz sen merhamet edenlerin en iyisisin. Allahım! Senden başka tanrı yoktur. Sen noksanlıklardan münezzeh ve yüce olansın. Seni

överim. Ben kendime yazık ettim. Tevbemi kabul buyur. Şüphesiz sensin tevbeleri kabul buyuran ve merhameti olan." [\[24\]](#)

Hakim, "Müstedrek" adlı eserinde Said b. Cübeyr kanalıyla İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet eder: «Adem, Rabbinden emirler aldı. Onları yerine getirdi." Adem dedi ki: "Ey Rabbim! Beni kendi elinle yaratmadın mı?." Adem'e, "Evet öyledir" denildi. Adem dedi ki: "Kendi ruhundan bana üflemedin mi?." O'na, "Evet öyledir" denildi. Adem dedi ki: "Aksır-dım; bana "Allah sana merhamet etsin" demedin mi? Ve rahmetin gazabını geçip geride bırakmadı mı?" Ona: "Evet öyledir" denildi. Adem dedi ki: "Böyle yapmamı kaderime yazmadın mı?" O'na, "Evet öyledir" denildi. Adem dedi ki: "Ne buyurursun, eğer

tevbe edersem beni Cennet'e geri döndürür müsün?" Allah (c.c), "Evet..." dedi.» [\[25\]](#)

Yine Hakim, Beyhald ve İbn Asaldı-, Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlem yoluyla, Ömer b. Hattab (r.a.)'dan rivayette bulunarak Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylediler:

"Adem (yasaklanan ağacın meyvesinden yiyerek) günah işlediğinde dedi ki: "Ya Rab! Muhammed hakkı için beni bağışlamam senden diliyorum." Allah buyurdu ki: "Muhammed'i nasıl bildin? Ben henüz onu yaratmamışım!..» Adem dedi ki: "Ya Rab! Beni kendi elinle yaratıp da ruhundan bana üflediğinde başımı kaldırdım; Arş-ı A'la'nın sütunları üzerinde "Allah'tan başka tanrı yoktur. Muhammed Allah'ın elçisidir." yazılı olduğunu gördüm. Bu vesileyle de, yaratıMann içinde ancak en çok sevdiğin kimsenin adını kendi adınla birleştireceğini anladım." Allah buyurdu ki: "Doğru söyledin ey Adem. Yaratıklar içinde en çok sevdiğim o'dur. o'nun hakkı için bağışlanmayı benden dilediğinden ötürü seni bağışladım. Eğer Muhammed olmasaydı seni yaratmazdım!"

Beyhakî dedi ki: Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlem bu hadisin rivayetinde münferid (yalnız) kalmıştır. O, bu balamdan zayıftır. Allah en iyisini bilir. Bu Allah Teâlânın şu buyruğu gibidir:

"Adem, Rabbine başkaldırdı ve yolunu şaşırdı. Rabbi yine de onu seçip tevbesini kabul etti; ona doğru yolu gösterdi." (Tâ-Ha

121-122.) [\[26\]](#)

Adem İle Musa Peygamberin Tartışması

Buharı, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «Adem ve Musa (a.s.) tartıştılar. Musa ona dedi ki: "Sen, kendi günahın sebebiyle insanları Cennet'ten çıkaran ve onları bedbaht edensin.» Adem dedi ki: "Ey Musa! Sen, Allah'ın, elçilik verip konuşmasıyla seçldn kıldığı bir insansın. Böyle olmakla birlikte, Allah'ın beni yaratmadan önce kaderime yazdığı - veya üzerine yazdığı -bir işi yaptığımdan ötürü beni kınıyor musun?"

Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki: «Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti.» [\[27\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Ebu Kamil, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi «Adem ile Musa tartıştılar. Musa ona dedi ki: "Sen o Adamsin ki, günahın seni Cennet'ten çıkardı." Adem ona şu karşılığı verdi: "Sen o Musa'sın ki Allah, elçilik ve kelamı ile seni seçti. Yaratılışımdan önce kaderime yazılan bir işten dolayı mı beni kınıyorsun?"»

Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı iki kez mağlub etti.» [\[28\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Muaviye b. Amr, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.) efendimizin şöyle buyurduğunu söyledi: «Adem ile Musa tartıştılar; Musa dedi İd: "Ey Adem! Sen öyle bir insansın ki Allah seni kendi eliyle yarattı ve kendi ruhundan sana üfledi. İnsanları azdırıp Cennet'ten çıkardın."

Adem dedi ki: "Sen o Musa'sın ki, Allah seninle konuşarak seni seçkin kılmıştır. Göklerle yerin yaratılışından önce Allah'ır kaderime yazdığı bir işi yaptığım için beni kınıyor musun?" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti." [\[29\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Süfyan, Ebu Hüreyre (r.a.)den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Adem ile Musa tartıştılar. Musa ona dedi İd: "Ey Adem! Sen babamızsm. Ama bizi kayba uğratıp Cennet'ten çıkardın." Adem ona şöyle cevap verdi: "Ey Musa! “Sen öyle bir insansın ki, Allah seninle konuşarak seni seçkin kimselerdenı kıldı." - Bir defasında da Adem, "Elçilik vererek seni seçkin kimselerden kıldı." demişti- Ve eliyle sana yazdı (sana Tevrat'ı verdi). Yaratılmaz dan kırk sene evvel Allah'ın takdir etmiş olduğu bir iş (i yap-mam)dan dolayı mı beni kınıyorsun?..»

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı yendi. Adem, Musa'yı yendi. Adem, Musa'yı yendi."» [\[30\]](#)

Buharî de Ebu Hüreyre (r.a.)'den böyle bir rivayettebulunmuştur: Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: «Adem ile Musa tartıştılar. Musa ona dedi ki: "Ey Adem! Sen babamızsm. Ama bizi kayba uğratıp Cennet'ten çıkardın." Adem, ona şöyle cevap verdi: "Ey Musa! Sen öyle bir insansın ki, Allah seninle konuşarak seni seçkin kimselerden laldı. Ve eliyle sana yazdı (Tevrat'ı sana verdi). Ben yaratılmaz dan kırk sene evvel Allah'ın takdir etmiş olduğu bir iş(i yapmamdan dolayı mı beni kınıyorsun?..»

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı yendi. Adem, Musa'yı yendi. Adem, Musa'yı yendi."» [\[31\]](#)

Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in şöyle buyurduğunu söyledi: "Musa, Adem'e rastladı ve şöyle dedi: "Sen O Adem'sin İd, Allah seni kendi eliyle yarattı; meleklerini sana secde etth'di, seni Cennete yerleştirdi. Sonra da sen, yapacağını yaptın!" Adem, ona şu karşılığı verdi: "Sen o Musa'sın ki, Allah seninle konuştu, seni elçisi kılarak seçkin kimselerden kıldı. Sana Tevrat'ı indirdi. Ben mi önce gelirim, yoksa zikir mi?" Musa, "Hayır, tabii ki zikir

önce gelir." dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular İd: "Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti."» [\[32\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Hüseyin, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Musa, Adem'e rastladı ve ona şöyle dedi: "Sen o Adem'sin ki, Allah seni kendi eliyle ya rattı, seni Cennet'ine yerleştirdi ve meleklerini sana secde ettirdi. Sonra da sen, yapacağını yaptın." Adem, Musa'ya şu cevabı verdi: "Sen öyle bir insansın M, Allah seninle konuştu ve üzerine Tevrat'ı indirdi. Öyle değil mi?"

-Evet..

- Yaptığım hatanın, ben yaratılmadan önce kaderime yazılmış olduğunu gördün mü?

-Evet...

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı yendi. Adem, Musa'yı yendi."»4

İbn Ebi Hatim dedi ki: 'Yunus b. Abdi'l-A'la, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söyledi: "Adem ile Musa, Rablerinin huzurunda tartıştılar; Adem, Musa'yı yendi. Musa ona şöyle dedi: "Sen öyle bir insansın ki, Allah seni kendi eliyle yarattı.. Ruhundan sana üfledi.. Meleklerini sana secde ettirdi.. Seni Cen-net'ine yerleştirdi.. Sonra da sen, işlediğin hata dolayısıyla insanları yeryüzüne indirdin. Öyle değil mi?"

Adem dedi İd: "Sen o Musa'sın ki, Allah seni elçisi kılıp seninle konuşarak seçkinlerden kılmıştır. İçinde her şeyin açıklaması bulunan Tevrat levhalarını sana vermiştir. Seni sırdaşı olarak kendine yaklaştırmıştır. Allah'ın Tevrat'ı kaç sene önce yazmış olduğunu biliyorsun?

- Kırk sene önce..

- Orada "Adem Rabbine baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı."(Ta-Hs, 121.; ayetini gördün mü?

-Evet...

- Allah'ın beni yaratmasından kırk sene önce kaderime yazdığı bir işi yaptığımdan dolayı mı beni kınıyorsun?" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti."

Ahmed b. Hanbel dedi İd: Abdürrezzak, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söyledi: «Adem ile Musa tartıştılar; Musa, Adem'e dedi ki: "Ey Adem! Züriyetini ateşe koyan sensin." Adem şu karşılık verdi: "Ey Musa! Allah sana elçiliğinizi vererek ve seninle konuşarak seni seçkin kimselerden kıldı. Sana Tevrat'ı indirdi. (Tevrat'ta) Benim yeryüzüne indirileceğimi görmedin mi?"

Musa, "Evet gördüm." dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti."» [\[33\]](#)

Haris b. Miskin el-Misrî, Ömer b. Hattab (r.a.)'dan rivayet ederek Peygamber (s.a.v.) Efendimizin şöyle buyurduğunu söyledi Musa (a.s.) dedi İd: "Ya Rab! Hem kendisini, hem bizi Cennet'ten çıkaran Adem'i bize göster." Allah, Adem (a.s.)'i Ona gösterdi. Musa sordu:

- Sen Adem misin?

- Evet..

- Allah'ın kendi ruhundan içine üflediği, meleklerini ona secde ettirdiği ve bütün isimleri öğrettiği kişi sen misin?

- Evet: Bizi ve kendini Cennet'ten çıkarmaya seni iten sebep nedir? -Sen kimsin?

- Ben Musa'yım.

- İsrailoğullarının peygamberi Musa sen misin? Perde arkasından Allah'ın kendisiyle konuştuğu kimse sen misin? Yaratıklarından hiç birini araya elçi koymaksızın direkt olarak kendisiyle konuştuğu kimse sen misin?

-Evet...

- Allah'ın daha önce takdir buyurduğu bir işi yaptığından dolayı mı beni kınıyorsun?!. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Böyle

demekle Adem, Musa'yı mağlub etti. Adem, Musa'yı mağlub etti."» [\[34\]](#)

Ebu Yala dedi ki: Muhammed b. Müsenna, Ömer (r.a.)'den rivayet ettiği merfu bir hadiste Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«Adem ile Musa karşılaştılar. Musa, Adem'e dedi ki:

- Sen beşeriyetin babasısm. Allah seni Cennet'ine yerleştirdi. Meleklerini sana secde ettirdi. (Buna rağmen sen, yapacağın yaptın.)

- Ey Musa! Bunun benim kaderimde yazılı olduğunu görmedin mir Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

«Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti. Adem, Musa'yı mağlub etti.»

Bu hadis ile ilgili olarak muhtelif görüşler beyan edilmiştir. Daha evvel takdir edilen bir kader manasım içerdiği için, bazı kaderciler bu hadisi reddettiler. Bazı Cebriyecilerse bu hadisi bir delil olarak kabul ettiler. Bu hadis, onlar için açık ve kuvvetli bir delildir. Çünkü bu hadiste, "Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti." denilmektedir. Adem, tartışma esnasında Musa'ya Tevrat'ı bir delil olarak takdim etmişti. Bununla ilgili cevap ileride gelecektir.

Yine denilmiştir ki: Adem, tartışmada Musa'yı mağlub etti; çünkü Musa, Adem'i, tevbe ettiği bir suçundan dolayı kınamıştı. Oysa günahından ötürü tevbe eden kimse günah işlememiş biri gibidir.

Denildi İd: Adem, Musa'yı mağlub etti. Çünkü Adem ondan daha büyük ve daha önce yaratılmıştı. Adem'in, onun babası olması hasebiyle onu mağlub ettiğini söyleyenler de olmuştur. Denildi ki: Adem, Musa'yı mağlub etti.. Çünkü ikisinin şeriatleri birbirinden ayrı idi. Bazıları da kendi itikadlanınca demişler ki: Adem, Musa'yı mağlub etti.. Çünkü her ikisi de âlem-i berzahtaydılar. O âlemdeyse mükellefiyet hükümleri kesilir.

Doğrusu şu İd: Bu hadis bir çok lafızla rivayet edilmiştir. Bazısı mana ile rivayet edilmiştir ki, onların üzerinde düşünmek gerekir. Buharı ve Müslim'in sahihleriyle diğer hadis kitaplarında yer alan bu rivayetlerin çoğunluğu şu nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır: Musa (a.s.), hem kendi şahsını, hem de zürriyetini Cennet'ten çıkardığı için Adem'i kınamış; Adem ise şu cevabı vermişti: "Ben sizi çıkarmadım. Sizi çıkaran, ağaçtan yediğim için beni Cennet'ten vıkaranım kendisidir. Bu sonuçla beni karşılaştıran ve yaratılışımdan önce bunu kaderime yazan da, onur ve üstünlük sahibi olan Allah'tır. Beni, içinde hiç bir

etkinliğim olmayan bir işten Ötörü kınıyorsun. Yalnız bir ağaçtan yemem yasaklanmıştı. Ben de o ağaçtan yedim. Cennet'ten çıkarılışımın, o ağaçtan yeme sebebine bağlanması, benim yaptığım bir iş değildir. Ben, ne kendimi ne de sizi Cennet'ten çıkarmış değilim. Bu, ancak Allah'ın takdiri ve işi ile olmuştur. Bunun böyle olmasında O'nun bir hikmeti vardır."

Böyle demekle Adem, Musa'yı mağlub etti. [\[35\]](#)

Bu hadisi inkar eden muannittir. Çünkü Ebu Hüreyre (r.a.)'den mü-tevatir olarak rivayet edilmiştir. Onun adalet, hıfz ve sağlamlığı söylemeye gerek yoktur. Sonra bu, daha önce de anlattığımız gibi diğer sahabelerden de rivayet olunmuştur. Bunu az önce zikredilen tevillerle tevil edenlere gelince, bunların yaptıkları tevil, lafızdan ve manadan uzaktır. Bunların arasında meslek ve yöntem bakımından, Cebriye'den daha kuvvetli olanlar yoktur. Onların söyledikleri de birkaç noktadan eleştirilebilir:

1- Musa (a.s.), kişiyi, tevbe ettiği bir suçtan dolayı kınamaz.

2- Musa (a.s.), öldürmekle emrolunmadığı bir adamı öldürmüş, bunun için affedilmesini Allah'tan dilemiş ve şöyle demişti:

"Rabbim! Doğrusu ben kendime yazık ettim; beni bağışla." dedi, Allah da onu bağışladı.» (ei-Kasas, 16.)

3-İşlenen suç dolayısıyla kınanan kimseler ezelde yazılan kaderlerini bahane olarak ileri sürme hakkına sahip olsalardı bu, yaptığı kötülükten ötürü ayıplanan kimselerin, bahane olarak kaderi ileri sürmeleri kapısını açacaktı. Suçlu ve günahkarlar, "Ne yapalım, kaderimiz böyleymiş" diyeceklerdi. Dolayısıyla da kısas ve hudud kapısı kapanacaktı. Şayet kader, herkesi işlediği büyük- küçük günahlar için bir bahane olsa; herkes bu bahaneyi ileri sürerek kurtulma yolunu arar ki, bu da korkunç sonuçlar doğurur. Bu nedenledir ki âlimlerden bazıları şöyle demişlerdir: Adem'in Musa'ya cevap verirken savunma delili olarak kaderi ileri sürmesi; işlediği masiyete karşı değil de, maruz kaldığı musibete karşı olmuştur. Doğruyu en iyi bilen

Allah'tır. [\[36\]](#)

Adem (A.S.)'in Yaratılışıyla İlgili Hadisler

İmam Ahmed b. Hanbel dedi İd: Yahya Ve Muhammed b. Cafer, Ebu Musa'dan rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylediler: «Allah, Adem'i yeryüzünün tümünden aldığı bir avuç topraktan yarattı. Adem oğullan, yeryüzü(ndeki nitelikler) miktarmca dünyaya geldiler. Onlardan İdmi beyaz tenli, kimi kızıl tenli, kimi siyah tenli, kimi bu iki renk alaşımdaki bir tenli olarak dünyaya geldi. Kimi yumuşak, kimi sert huylu; İdmi murdar, kimi temiz karakterli olarak dünyaya geldi.» [\[37\]](#)

Süddî, Ebu Malik ile Ebu Salih'in, İbn Mesud ile bir grup sahabeden rivayette şöyle dediklerini anlatır:

Onur ve üstünlük sahibi olan Allah, kendisine bir miktar çamur getirmesi için Cebrail'i yeryüzüne gönderdi. Yeryüzü dedi ki: "Beni eksiltmenden veya beni çirkinleştirmenden ötürü senden Allah'a sığınırım." Yeryüzünün böyle demesi üzerine Cebrail, oradan bir şey almadan geri döndü ve şöyle dedi: "Ya Rab! Yeryüzü sana sığındı. Sen de sığınmasını kabul buyur." Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Mikail'i yeryüzüne gönderdi. Yeryüzü ondan da Allah'a sığındı; sığınmasını Allah kabul buyurdu. Bunun üzerine yüce Allah, yeryüzüne ölüm meleğini gönderdi. Yeryüzü ondan da Allah'a sığındı. Ama ölüm meleği (Azrail) şöyle dedi: "Rabbimin buyruğunu yerine getirmeden geri dönmekten ben de Allah'a sığınırım." Böyle dedikten sonra yeryüzünün tümünden bir miktar toprak aldı, bu toprağı birbirine karıştırdı. Evet, bu toprağı yeryüzünün sadece belli bir miktardan almamış, her tarafından; beyaz, kırmızı ve siyah topraktan almıştı. Bu nedenle ademoğulları değişik renkli olarak dünyaya geldiler. Azrail, yeryüzünden aldığı toprağı yukarıya çıkardı. İslayıp yapışkan bir çamur haline getirdi. Sonra Cenâb-ı Allah, meleklerle şöyle dedi:

«Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan ona üflediğim zaman ona secdeye kapanın.» (Sâd,7i-72.)

Allah onu kendi eliyle yarattı ki, İblis ona karşı büyüklük taslamasın. Allah onu bir beşer olarak halk ettiğinde o çamurdan bir cesed halinde idi. Cuma gününün ölçüsüyle onu kırk yıl bekletti. Melekler ona rastlayınca korkup ürktüler. En çok ürken de İblis idi. Onun yanına vardıkça ona vuruyor, cesed de küpün tınlansı gibi sesler çıkarıyordu. Allah Teâlânın "Pişmiş çamur gibi kuru balçıktan" (er-Rahmân, 14.) buyurduğudur. İblis, "Bu niçin yaratıldı?" der; cesedin ağzından girer, altından çıkardı. Meleklerle: "Bundan korkmayın. Rabbinizin içi dolu, bununca içi boştur. Eğer ben buna sataşırsam bunu yok ederim." diyordu. Ademin cesedi, Allah'ın, içine ruh üfleyeceği aşamaya geldiğinde, meleklerle hitaben Allah şu buyruğu verdi: "Onun içine kendi ruhumdan üflediğimde ona secde edin." Allah, ruhu ona üfledi; ruh, başına girdiğinde Adem aksırdı. Melekler ona: "Elhamdülillah söyle." dediler. O da söyleneni yaptı. Allah da ona: "Rabbin sana rahmet etsin." dedi.

Ruh, Adem'in gözlerine girdiğinde o, Cennetin meyvelerine baktı. Ruh, karnına girdiğinde, yemek yemek istedi. Ruh henüz ayaklarına ulaşmadan, Cennet meyvelerine ulaşmak için aceleyle sıçradı. Bu, Allah'ın şöyle dediği esnada oluyordu: «İnsar aceleci olarak yaratılmıştır.» Cel-Enbiyâ, 37.)

«Bunun üzerine, İblis'in dışında bütün melekler hemen secde ettiler. O, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi.» (ei-fficr, 31-32.)

Her ne kadar büyük bir çoğunluğu israiliyattan alınmışsa da, yukarıdaki ifadelerin bir kısmını doğrulayıcı hadis-i şerifler

vardır: İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Abdüşşamed, Enes (r.a.)'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «Cenâb-ı Allah, Adem'in bedenini çamurdan yarattığında, kendi dilediği bir müddet kadar onu ruhsuz olarak bıraktı. İblis o ruhsuz cesedin etrafında dolaşmaya başladı. İçinin boş olduğunu görünce, onun hiç bir şeye sahip ve muktedir olamayan

[38]

bir mahluk olduğunu anladı.»

İbn Hibban, Sahihinde der ki: Hasan b. Süfyan, Enes b. Malik'den rivayetle, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi «Adem'in içine ruh üflenip de ruh, başına vardığında Adem aksırdı ve "Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun". dedi. Kutlu ve yüce Allah da ona: "Allah sana rahmet etsin." diyerek karşılık verdi.»

Hafız Ebu Bekr el-Bezzar dedi ki: Yahya b. Muhammed es-Sekn, Ebu Hüreyre'nin merfu olarak rivayet ettiği bir hadiste şöyle dediğini nakletti: "Allah, Adem'i yarattığında Adem aksırdı ve "Elhamdülillah.» dedi. Rabbi de ona: "Rabbin sana rahmet etsin ey Adem" diyerek karşılık verdi.

Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Melekler secde etmekle emrolundukla-rında, ilk secde eden İsrâfil olmuştu. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, mükafat olarak İsrâfil'in alnına Kur'ân'm yazılmasını emretmişti." Bu, nu İbn Asakir rivayet etmiştir.

Hafız Ebu Yala dedi ki: Ukbe b. Mükerrrem, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Allah Teâlâ, Adem'i topraktan yarattı. Sonra onu çamura dönüştürüp öylece bıraktı. Sonra işlenebilen kara bir toprak haline getirdi. Bu haldeyken onu yaratıp şekillendirdi ve bu vaziyette bıraktı. Nihayet pişirilmiş toprak gibi balçık haline geldi. İblis, Adem'in bu durumdaki cesedinin yanına gelir ve: "Bu, önemli bir iş için yaratılmıştır." derdi. Daha sonra Allah, o cesede kendi ruhundan üfledi. Ruhun ilk aktığı yer, onun gözü ve genizi oldu. Bunun üzerine Adem aksırdı. Allah ona rahmet verdi ve: "Rabbin sana rahmet etsin." dedi. Sonra şu emri verdi: "Ey Adem! Şu topluluğun yanma git. Onlarla konuş.. Bak, ne diyecekler" Adem, o topluluğun yanma gidip selam verdi. Onlar da, "ve aleykesselam ve rahme-tüllahi berekâtühü" diye karşılık verdiler. Allah dedi ki:

- Ey Adem! Bu, senin ve zürriyetinin selamıdır.

- Ya Rabbi, benim zürriyetim nedir?

- Ey Adem! İki elimden birini seç.

- Rabbimin sağ elini seçerim. Ama Rabbimin her iki eli de sağdır,

Rabbi avucunun içini açtı. Adem bir de gördü ki zürriyeti, Rahman (olan Allah)'m avucu içindedir. Bu zürriyetinden bazı adamların ağızları nurdandı. O adamlardan birinin nurunu Adem pek beğendi ve sordu-

- Ya Rab, bu kimdir?

- Oğlun Davud'dur.

- Ya Rab, ona ne kadariik ömür takdir ettin?

- Altmış yıl...

- Ya Rab! Benim ömrümden al, onunkine elde ki, onun ömrü yüz yıl . olsun.

Evet.. Allah onun dediğini yaptı ve böyle yaptığım şahitlere gösterdi.

Adem'in yaşı ilerleyince Allah, ölüm meleğini ona gönderdi. Adem dedi ki: "Benim ömrümden daha kırk yıl kalmadı mı?" Ölüm meleği "Onu oğlun Davud'a vermedin mi?" diye sorunca "Adem inkar etti; zürriyeti de inkar etti. Adem unuttu; zürriyeti

[39]

de unuttu.»

Tirmizî dediki: Abd b. Hamîd, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Cenâb-ı Allah, Adem'i yaratırken sırtını sıvazladı. Sırtından, Cenâb-ı Allah'ın kıyamet gününe kadar Adem'in zürriyetinde yaratacağı bütün insanlar düştü. Allah, o insanlardan herbirinin iki gözünün arasına nurdan bir parlaklık koydu. Sonra onları Adem'e gösterdi. Adem sordu:

- Ey Rabbim! Bunlar kimlerdir?

- Bunlar senin zürriyetindirler.

Bunlar arasında bir adamın iki gözü arasındaki nurdan parlaklık Adem'in çok hoşuna gitti, yine sordu:

- Ey Rabbim! Bu adam kimdir?

- Bu, senin zürriyetinden olup son ümmetler arasında gelecek olan Davud adlı biridir.

- Ey Rabbim! Buna ne kadarhk ömür takdir ettin?

- Ey Rabbim! Benim ömrümden kırk yıl alıp onunkine ekle. A.dem'in ömrü sona erdiğinde kendisine ölüm meleği geldi. Adem: "Daha kırk yıllık ömrüm yok mu?" diye itiraz edince ölüm meleği: "O kırk yılı oğlun Davud'a vermedin mi?" diye sordu. Adem bunu inkar edince zürriyeti de inkar eder oldu. O unuttu, zürriyeti de unuttur oldu. O günah işledi, zürriyeti de günah işler oldu.»

[40]

İbn Ebi Hatîm'in, Ebu Hüreyre (r.a.)'den merfu olarak rivayet ettiği bir hadis-i şerifte şu ifadeler yer almaktadır: "Sonra Allah Adem'in sırtından düşen canlıları Adem'e gösterdi. Ve: "Ey Adem! Bunlar senin zürriyetindir." dedi. Adem bir de ne görsün! Bunların arasında cüzzamh alacalı, kör ve çeşitli hastalıklara müptela olanlar var. "Ya Rab! Benim zürriye time niçin bunu yaptın?" diye sorunca Allah: "Nimetime şükredesin diye...." karşılığım verdi.

Heysem b. Harice, İbn Ebi Derda'dan rivayet ederek Peygamber (s a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: « Cenâb-ı Allah

Adem'i yaratırken sağ omuzuna vurdu, inci gibi bembeyaz zürriyetini çıkardı. Bu defa sol omuzuna vurdu. Ateş yanığı gibi simsiyah zürriyetini çıkardı. Sağın-dakine: "Cennet'e... Ben karışmam." dedi. Solundakineyse: "Ateşe... Ben karışmam." dedi. [\[41\]](#)

İbn Ebi Dünya dedi İd: "Halef b. Hişam, Hasen'in şöyle dediğini rivayet etti: "Cenâb-ı Allah, Adem'i yaratırken cennetli kimseleri onun göğsünün sağ tarafından çıkardı, cehennemlik kimseleri de göğsünün sol tarafından çıkardı. O'nun bedeninden çıkarılan bu zürriyeti, yeyü-züne atıldılar. İçlerinde a'ma, alacalı ve çeşitli hastalıklara müptela kimseler vardı. Adem dedi ki: "Ya Rab! Çocuklarımı hep eşit kılsaydın olmaz mıydı?" Cenâb-ı Allah şu karşılığı verdi: "Ey Adem! İstedim İd banz şükredilsin.»

Bunu Ebi Hatîm ve "Sahih" adlı eserinde İbn Hibban rivayet etmiş, demiş İd: Muhammed b. İshak b. İiuzeyme, Ebu Hüreyr (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Cenâb-ı Allah, Adem'i yaratırken içine ruh üflediğinde Adem aksırdı. "Elhamdülillah" dedi. Allah'ın izniyle ona hamdetti. Rabbi ona şu buyruğu ver-' di: "Rabbini sana rahmet etsin ey Adem! Bir kısmı oturmakta olan şu melekler topluluğuna git, onlara selam ver." Adem, yanlarına gidip; "Esselamü aleyküm.» dedi. Onlar da; "Ve aleykümüsselam ve rahmetul-lah." diyerek karşılık verdiler. Adem geri döndüğünde Rabbi ona şöyle dedi: "Bu, hem senin selamın, hem de evlatlarının kendi aralarındaki selamıdır." Elleri yumuk olarak Rabbi ona dedi ki:

- Ellerimden hangisini dilersem onu seç.
- Rabbimin sağ elini seçtim. Rabbimin her iki eli de sağ ve mübarektir.
Sonra Rabbi her iki elini açtı. Bir de baktı ki avuçlarının içinde Adem ve zürriyeti var. Sordu:
- Ey Rabbim, kimdir bunlar? ~ Bunlar, senin zürriyetindir.

Adem bir de baktı İd, Allah'ın avuçlarında bulunan insanlardan her birinin yaşayacağı ömrü, iki gözünün arasında yazılmış. Bir de ne görsün: O insanların en parlak yüzlüsüne sadece kırk yıllık bir ömür yazılmış. Dedi ki:

- Ey Rabbim, kimdir bu?
- Bu, oğlun Davud'dur. Allah, onun için kırk yıllık ömür yazdı.
- Ey Rabbim! Bunun ömrünü arttır.
- İşte ona kırk yıllık ömür yazdım.
- Ben, Ömrümün altmış yılını ona verdim.
- Dediğin gibi olsun. Sen Cennet'te kal.

Adem Cennet'te, Allah'ın dilediği müddetçe kaldı. Sonra oradan indi. Yeryüzüne indikten sonra yaşadığı ömrünü kendince sayıp hesaplıyordu. (Günün birinde) yanına Ölüm meleği geldi. Adem: "Çabuk geldin. Oysa benim için bin yıllık bir ömür yazılmıştı." dedi. Ölüm meleği: «Öyledir, ama bu ömründen altmış yılı oğlun Davud'a vermiştin." diye karşılık verince, Adem inkar etti. Dolayısıyla zürriyeti de inkar eder oldu. O unuttu, zürriyeti de unuttur oldu. İşte o günde (anlaşma ve akidlerin)

yazılarak şahitler huzurunda yapılması emredildi.» [\[42\]](#)

Buharı dedi ki: Abdullah b. Muhammed, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «Allah, Adem'i altmış zira boyunda yarattı. Sonra ona şöyle dedi: "Şu melekler topluluğunun yanına git, onlara selam ver. Sana verecekleri cevabı dinle. Çünkü bu selam, senin ve zürriyetinin selamıdır." Adem, topluluğun yanına gidip; "Esselamü aleyküm" dedi. Onlar : "Esselamü aleyke ve rahmetul-lahi" diyerek karşılık verdiler. "Ve rahmetülahi" kelimesini eklediler.

Cennet'e girecek olan her şahıs, Adem (a.s.)'in boyuna sahip olacaktır. Zira insanların boyları bu güne kadar azalmıştır.» [\[43\]](#)
Ravh, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Adem'in boyu altmış, genişliği

de yedi zira' idi.» [\[44\]](#)

Affan, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etti: Müdayene ayeti (Bakara: 282) nazil olduğunda Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «İlk inkar eden kişi Adem'dir. İlk inkar eden kişi Adem'dir. İlk inkar eden kişi Adem'dir. Allah, Adem'i yaratırken sırtını sıvazladı. Onun bedeninden, kıyamete kadar doğacak olan zürriyetini çıkardı. Zürriyetini ona göstermeye başladı. Adem, zürriyeti arasında pırıl pırıl parlamakta olan bir adam gördü ve sordu:

- Ey Rabbim! Kimdir bu?
- Bu, oğlun Davud'dur.
- Ey Rabbim! Bunun ömrü ne kadardır?
- Altmış yıldır.
- Ey Rabbim! Bunun ömrünü arttır.
- Hayır, olmaz. Yalnız senin ömründen alırsam olur.

Adem'in ömrü bin yıldı. Bin yıldan kırk yılı alarak Davud'un ömrüne ekledi. Allah, bunu Adem'in hesabına yazdı ve meleklerini de buna şahit tuttu.

Adem son nefese geldiğinde, ruhunu teslim almak için melekler yanına vardılar. Adem: "Benim daha kırk yıllık ömrüm var." deyince melekler: "Sen o kırk yılı oğlun Davud'a bağışlamıştın." diye cevap verdiler. Adem: "Hayır, ben öyle birşey yapmadım" cevabını verince Allah, ömrünün kırk yılını Davud'a bağışladığına ilişkin yazılı belgeyi ibraz etti, melekler de bu

hususla tanıklık ettiler.»

Esved b. Amir, İbn Abbas'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «İlk inkar eden kişi, Adem'dir. (Rasûlullah, bu cümleyi üç kez yineledi). Onur ve üstünlük sahibi olan Allah, Adem'i yaratırken sırtını sıvazladı, (bedeninden) zürriyetini çıkardı. Zürriyetini ona gösterdi. Zürriyetinin içinde pırıl pırıl parlamakta olan bir adam gördü. "Ey Rabbin! Bunun Ömrünü artır." dedi. Allah: «Olmaz. Ancak sen kendi ömründen vererek onuinkini artırabilirsin." dedi ve Adem'in ömründen kırk sene alarak o şahsın (Davud'un) kine ekledi. Bunu da Adem'in hesabına yazdı ve meleklerini buna şahit tuttu. Melek, ruhunu teslim almak istediğinde Adem, "Daha kırk yıllık ömrüm var." diyerek itirazda bulundu. Kendisine: "Sen bu kadarlık ömrünü oğlun Davud'a vermiştin." denilince inkar etti. Bunun üzerine Allah, yazılı belgeyi ibraz etti ve delil ikame etti.

Davud'un ömrünü yüz yıla, Adem'inkini de bin yıla tamamladı.»

Taberanî, Hasen'in şöyle dediğini rivayet etti: Müdayene ayeti (ei-Ba-kara, 282) nazil olduğunda Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: «İlk inkar eden kişi, Adem'dir." (Rasûlullah, bu cümleyi üç kez yineledi).

Malik b. Enes, Müslim b. Yesar el-Cühenî'den rivayet ederek dedi ki:

«Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demiş ve buna kendilerini şahid tutmuştu. Onlar da: "Evet şahidiz" demişlerdi.»(el-A'râf,172.)

Evet.. Bu ayet-i kerimeyle ilgili görüşü Hz. Ömer'e sorulduğunda şöyle demişti: Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'e bu ayet-kerime sorulduğunda onun şöyle buyurduğunu işitmiştim:

«Allah (c.c), Adem'i yarattı. Sonra sağ eliyle onun sırtını sıvazladı. Bedeninden zürriyetini çıkardı. Ve şöyle buyurdu:"Bunları, Cennet için yarattım. Bunlar, cennetlik kimselerin yapmaları gereken işleri yapacaklardır." Sonra yine Adem'in sırtını sıvazladı. Bedeninden yine bir kısım zürriyetini çıkardı ve şöyle buyurdu: "Bunları Cehennem için yarattım. Bunlar, cehennemlik kimselerin yapmaları gereken işleri yapacaklardır." Adamın biri dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Yapılacak iş nerededir?" Rasûlullah (s.a.v.) şu cevabı verdi: "Allah bir kulu Cennet için yarattı mı, ona cennetlik kimselerin yapacağı işi yaptırır. Nihayet o kul, cennetliklerin işini yapar vaziyette vefat eder, dolayısıyla Cemîet'e girer. Allah bir kulu Cehennem için yarattı mı, ona cehennemlik kimselerin yapacağı işi yaptırır. Nihayet o kul, cehennemliklerin işini yapar vaziyette ölür.

Dolayısıyla Cehennem'e girer."»

Bu hadislerin tümü, yüce Allah'ın, Adem'in zürriyetini darı taneleri gibi Adem'in belinden çıkardığına, sağ ve sol ehli olmak üzere onları iki kısma ayırdığına delâlet etmektedirler. Sağ ehline: "Bunlar cennetliklerdir, hiç aldırış etmem"; sol ehlineyse: "Bunlar cehennemliklerdir, beni ilgilendirmez." demiştir.

Allah'ın, Adem'in zürri3'etini konuşturup kendi Rablığı konusunda şahit tutması konusuna gelince, bu, sabit hadislerde görülmemiştir. A'râf süresindeki 172. ayeti buna delil olarak ileri sürmeye gelince, önce de açıkladığımız gibi bunun üzerinde tartışılabilir.

Şimdi de gelelim Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadise. Hüseyin b. Muhammed, Cerir (yani İbn Hazım) den, o da Kelsum b. Cebr'den, o da Said b. Cübeyr'den, o da İbn Abbas'tan rivayet ederek Peygamber (s.a.v.) Efendimizin şöyle buyurduğunu söylediler: «Allah, arefe gününde Adem'in belinde (ki zürriyetinden) söz aldı. Onları Adem'in belinden çıkarıp dan taneleri gibi önüne saçtı; Sonra onlarla konuşarak şöyle dedi:

«"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" Onlar da: "Evet şahidiniz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü, "Bizim bundan haberimiz yoktu" dersiniz veya "Daha önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir soyuz, bizi, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü yok eder misin?" dersiniz diyedir.» (Avsf, 172473.)

Bu, Müslim'in şartı üzerine kuvvetli ve güzel bir senedle rivayet edilen bir hadistir. Bunu Neseî ve İbn Cerir ile "Müstedrek" adlı eserinde Hakim, Hüseyin b. Muhammed el- Mervezin'in hadisinden riva} Tet etmişlerdir. Halâm, bunun sahih senedli olduğunu söylemiştir. Ancak Buharı ile Müslim, bu hadisi tahrir etmemişlerdir. Şu kadar var İd, hadisin rivayet senedinde adı

geçen Velsun b. Cebr üzerinde ihtilaf edilmiştir. Bu hadis, ondan merfu ve mevkul olarak rivayet edilmiştir."

Bezm-i Elest'te Adem zürriyetinden Allah'ın birliği konusundan söz alındığı görüşünde olanlar -İd bunlar, cumhur-u ulemadır. İmam Ahmed b. Hanbel'in şu kavlini dayanak olarak ileri sürmüşlerdir: Haccac, Enes b. Malik'ten rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:«Cehennemliklerden bir adama kıyamet gününde sorulur: "Yeryüzündeki her şey senin olsaydı (kendini kurtarman için) fidye olarak verir miydin?" cevap olarak "Evet" diyecek. Allah (c.c.) ise, şu karşılığı verecektir: "Bundan daha kolay olanı senden istemiştin. Adem'in belinde (henüz tohum iken) bana hiç birşeyi ortak

koşmayacağına dair senden söz almıştım. Sen bu sözüne uymadın illa da bana ortak koşun!..»

«Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu devam ettirmiş.» (ei-A'râf,172.)

Ebu Cafer er-Razî, Ubeyy b. Kaab'm yukarıdaki ayet-i kerimeyle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etmiştir: «O günde Cenâb ı Allah, Adem'in zürriyetinden kıyamete dek doğacak olanları huzurunda topladı. Onları yaratıp şekillendirdi, sonra da konuşturdu. Onlar da konuştular. Onlardan söz aldı ve verdikleri bu söze, yine onları şahid tuttu. "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" Onlar da: "Evet, şahidiz." dediler." Bunun üzerine Cenâb-ı Allah şöyle buyurdu: Kıyamet gününde: "Biz bunu bilmiyorduk/" demiyesiniz diye, şimdi vermiş olduğunuz bu sözünüze yedi kat gök ve yedi kat yer ile babanız Adem'i şahit

tutuyorum. Bilesiniz ki benden başka tanrı, benden başka Rab yoktur. Hiç birşeyi bana ortak koşmayın. Bana verdiğiniz bu sözü hatırlatarak uyarıcılık yapacak olan peygamberlerimi size göndereceğim, kitabımı size indireceğim." Onlar da dediler ki: "Senin, bizim Rabbimiz ve tanrımız olduğuna tanıklık ederiz. Bizim için senden başka Rab, senden başka tanrı yoktur."» Böyle diyerek o gün, Allah'a itaat edeceklerini ikrar ettiler. Bundan sonra babaları Adem, yerinden biraz yükseğe kaldırıldı, onlara baktı; aralarında zengin ile yoksul, güzel ile çirkin bulunduğunu gördü. "Ey Rabbim! Kullarını eşit kılsaydım keşke." deyince yüce Allah: "Diledim ki bana şükredilsin." cevabım verdi. Adem (a.s.), zürriyeti arasında, üzerinde nur bulunan kandiller misali peygamberler gördü. Bunlar, risalet ve nübüvvet gibi başka bir ahid ve misak vererek özellenmişlerdi. Bununla ilgili olarak yüce Allah şöyle buyurmuştur.

«Peygamberlerden söz almıştık. Ey Muhammed! Senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan, Meryem oğlu İsa'dan sağlam bir sö almışsındır.» (ei-Ahzâb, 7.)

«Ey Muhammed! Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılıştaki verdiği dine ver. Zira Allah'ın yaratışında değişme yoktur.» (er-Rum,30.)

«İşte ilk uyarılar gibi bu Muhammed de bir uyarandır.» (en-Necm,56.) «Onların çoğunda ahde bağlılık görmedik, çoğun fasık kimseler olarak bulduk.» (el-A'râf, 102.)

Önce de anlatıldığı gibi melekler, Adem'e secde etmekle emrolun-duklarında, hepsi bu ilahî emre uymuşlardı. Yalnız İblis, onu çekemediğinden ve ona olan düşmanlığından ötürü secdeden kaçındı. Bu nedenle de Allah, onu kendi ilahî makamından ve rahmetinden kovdu. Lanetli ve rahmeti, ilahiyeden yoksun olarak onu yeryüzüne indirdi.

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Vekî', Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Ademoğlu secde ayetini okuyup ta secde ettiğinde Şeytan ağlayarak oradan uzaklaşır ve şöyle der: "Vay benim halime! Ademoğlu secde etmekle emrolundu da secde etti. Dolayısıyla Cennet'i kazandı. Ben de secde etmekle emrolundum, ama isyar

ettim. Benim için de ateş vardır."» [50]

Sonra Adem, yerleştirildiği Cennette eşi Havva ile birlikte ikamet etmeye başladı. Orada istedikleri yerden bol bol yiyorlardı. Yasaklandıkları ağaçtan yeyince, üzerlerindeki giysileri çıkarıldı ve yeryüzüne indirildiler. Yeryüzünün neresine indirildikleri konusunda ileri sürülen farklı görüşleri açıklamıştık.

Adem'in Cennette ikamet ettiği süre konusunda da farklı sözler söylenmiştir. Dünya günlerinden bir günün bir kısmı kadar Cennette ikamet ettiği söylenmiştir. Müslim'in bununla ilgili olarak Ebu Hürey-re'den merfu biçimde rivayet ettiği hadisi daha önce nakletmiştik:

«Adem, Cuma gününün son saatinde yaratıldı.» Cuma günüyle ilgili olarak Ebu Hüreyre'nin rivayet etmiş olduğu hadis te daha önce nakledilmişti: «Adem, cuma gününde yaratıldı. Cuma gününde de Cennetten çıkarıldı.»

Adem'in yaratıldığı gün, Cennetten çıkarıldığı günün aynı ise - veya yer ile göklerin yaratıldıkları altı günün, bizim dünya günleri gibi olduğunu söylersek demek ki Adem, Cennette bir günün bir kısmı kadar kalmıştır. Eğer böyleyse, bu tartışılabilir. Şayet Cennetten çıkarıldığı gün, yaratıldığı günden başka birgünde olmuşsa, - veya yer ile göklerin yara-, tıldıkları altı günün miktarı, altı bin sene ise - demek ki Adem, Cennette uzun bir müddet kalmıştır. O Altı günün altı bin sene olduğunu İbn Ab-bas, Mücahid ve Dahhak'm söylediği, İbn Cerir'in de bu görüşü benimsediği nakledilir.

İbn Cerir dedi ki: Adem'in, cuma gününün son saatinde yaratılmış olduğu,bilinen bir husustur. O günün bir saati ise, seksen üç sene dört aydır. İçine ruh üflenmeden, çamurdan bir heykel olarak kırk yıl öylece kalakaldı. Yeryüzüne indirilmeden Cennette

kırk üç sene dört ay kaldı. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. [51]

Abdürrezzak, Sevvar'dan Ata b. Ebi Rebah'm haberini rivayet ederek dedi ki: Adem, Cennetten indirildiğinde iki ayağı yerde başı da gökteydi. Allah, boyunu altmış zira indirdi. İbn Abbas'tan da böyle bir haber rivayet edilmiştir. Ancak bu, tartışılabilir. Çünkü şahinliğinde ittifak edilen ve Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu Allah, Adem'i altmış zira boyunda yarattı. (Ondan bu yana) halkın boyu devamlı kısalmaktadır.» Bu hadis, Adem'in iki ayağı yerde, başı gökte olarak değil de altmış zira' boyunda yaratılmış olduğunu gerekli bulmaktadır. O'nun zürriyetinin yaratılışı (ve boyu) şimdiye kadar eksilmeye devam etmektedir.

İbn Cerir, İbn Abbas'dan rivayet etti ki: Cenâb-ı Allah şöyle buyurdu: "Ey Adem! Arşımın çevresinde benim bir haremim vardır. Git, benim için orada bir ev yap. Meleklerimin Arşımı tavaf edişleri gibi sen de o evi tavaf et." Allah, Adem'e bir melek gönderdi; melek, yapılacak evin (Beytin) yerini ona gösterdi. (Hac) menasiki (ni) ona öğretti. Bundan böyle atacağı her adımın, kendisini Allah'a yaklaştıracı bir ibadet olacağını ona hatırlattı.

İbn Abbas'ın Hz. Adem'le ilgili bir rivayeti şöyledir: Adem'in yeryüzünde yediği ilk yemek neydi? Cebrael, ona yedi buğday tanesi getirdi. Adem sordu:

- Bu nedir?

- Cennetteyken yemen yasaklandığı halde yediğindir.

- Bunu ne yapayım?

-- Yere ek.

Adem, buğday tanelerini yere ekti. O tanelerden her birinin ağırlığı yüz binden fazlaydı. Ekin yerden bitti. Onları biçti

Harmanlayıp savurdu, öğütüp yoğurdu ve ekmek yaptı. Büyük bir güçlük, zahmet ve yorgunluktan sonra yedi. Yüce Allah buyurmuştu:

«Sakin (Şeytan) sizi Cennetten çıkarmasın. Yoksa bedbaht olursun.» (Tâ-Hâ, 117.)

Adem ile Havva'nın, yeryüzüne indirildikten sonra ilk giydikleri giysi neydi? Giysileri, koyun yününden mamuldü. Yünü kırptılar, Ördüler. Adem, kendisi için bir cübbe, Havva için de bir hırka ve bir de baş örtüsü dokudu.

Cennette çocuklarının olup olmadığı hususunda farklı görüşler beyan edilmiştir. Bazıları, sadece yeryüzündeyken çocukları olduğunu söylerken, diğer bazılarıysa Cennetteyken de çocukları olduğunu hatta Kabil ile kızkardeşinin, Adem ile Havva'nın Cennette doğan çocukları olduğunu söylemişlerdir.

Anlatıldığına göre Havva, her doğuruşta biri erkek, diğeri kız olmak üzere ikiz çocuk doğururmuş. Her erkek çocuğa, diğeri erkek çocukla beraber doğan kız kardeşiyle evlenmesini emredermiş. Ayrı batınlarda doğan kızlarla erkek kardeşleri

[52]

evlendirmiş. Ama aym batında beraber doğan kızlarla erkek kardeşleri birbirleriyle evlendirmemiş.

Adem'in Oğulları; Kabil İle Habîl

Yüce Allah buyurdu ki

«Ey Muhammedi Onlara, Adem'in iki oğlunun kıssasını doğru olarak oku: İkisi birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğeri-ninki edilmemişti. Kabul edilmeyen: "And olsun seni öldüreceğim." deyince, kardeşi: "Allah ancak sakınanlarır takdimesini kabul eder." demişti. "Beni öldürmek üzere elini bana uzatırsan, ben seni öldürmek için elimi sana uzatmam. Çünkü ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." "Ben, hem benim hem de senin günahınla dönüp cehennemliklerder olmanı isterim. Zulmedenlerin cezası budur." Bunun üzerine, kardeşini öldürmekte nefesine uydu ve onu öldürerek, zarara uğrayanlardan oldu. Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gömeceğini göstermek üzere, ona yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Bana yazıklar olsun! Kardeşimin ölüsünü örtmek için bu karga kadar olmaktan aciz kaldım." dedi de ettiğine yananlardan oldu.» (el-Mâide, 27-3.)

[53]

Mâide Sûresinin, tefsirinde bu kıssadan yeteri kadar söz etmiştik. Allah'a hamdolsun. Burada selef imamları in bu konuda söylediklerinin bir özetini nakletmekle yetineceğiz.

Süddî, bir kısım sahabeden naklen dedi ki:

«Adem (a.s.), bir batında doğan oğlunu, diğeri batında doğan kızıyla evlendirirdi. Oğullarından Habîl, diğeri oğlu Kabil'in bacısıyla evlenmek istedi. Kabil, Kabilden büyüktü. Kabil'in bacısı daha güzeldi. Kabil, o kızı kardeşi Habû'e vermektense kendine alıkoymak istedi. Adem (a.s.), Kabil'e, bacısını Kabil'e vermesini emrettiyse de Kabil, bu emri yerine getirmede. Adem (a.s.), Kabil ile Kabil'in birer kurban takdim etmelerini emretti ve hacc için Mekke'ye gitti. Göklerin muhafazası görevini oğullarına vermek istedi, hiç biri kabullenmedi. Dağlarla yerler de bu görevi üstlenmekten kaçındılar. Yalnız Kabil, bu görevi kabullendi.

Adem, hacca giderken, Kabil ile Kabil, kurbanlarını takdim ettiler. Habîl, davar sahibi olduğu için semiz bir koyunu kurbar etti. Kabil ise, ekinin kötüsünden bir demeti kurban olarak takdim etti. Gökten bir ateş inerek Habîl'in kurbanını yedi. Kabû'inkini yerinde bıraktı. Kabil buna öfkelenip, Habîl'e: "Bacımı nikahhyam ayasın diye seni öldüreceğim." dedi. Habîl de "Allah ancak sakınanların takdimesini kabul eder." dedi. Abdullah b. Amr dedi İd: "Allah'a and olsun ki öldürülen, diğerinden

[54]

daha güçlüydü. Ama utandığından ötürü kardeşine el kaldırmadı.»

Ebu Cafer el-Bakır, bu olaydan bahsederken şöyle demiştir:

«İki kardeş kurbanlarını takdim ederken, Habîl'in kurbanı kabul edilip de Kabil'in ki reddedilirken Adem (a.s.), ikisinin yanında bulunuyordu. Kabil, Adem'e dedi ki: "Habîl'in kurbanının kabul edilmesi senden dolayıdır. Çünkü sen onun için dua ettin, benim için etmedin." Böyle dedikten sonra Kabil'e yanaşarak hesaplaşmak için başka bir yerde buluşmayı teklif etti ve randevulaştılar.

Bir gece Habîl, davar otlatmak için çıktığı çölden gelmedi, gecikmişti. Adem (a.s.), kardeşine bakması için Kabil'i gönderdi. Kabil gidip Kabil'i gördü. Ona: "Senin kurbanın kabul edilir, benimki kabul edilmez öyle mi?" diye sorunca Kabil; "Allah ancak sakınanların takdimesini kabul eder." diye cevap verdi. Buna öfkelenen Kabil-, yanındaki bir demirle ona vurdu ve öldürdü. Denilir ki: Uyumakta olan Habîl'in kafasına bir kaya parçası fırlatarak başını ezdi, Denilir ki: Boğazını şiddetlice sıkarak boğdu; canavar gibi dişiyle paralayıp öldürdü. Ne şekilde öldürdüğünü en iyi bilen Allah'tır. .

Kabil'in öldürmekle tehdit ettiği Habîl demişti ki: «Beni öldürmek üzere elini bana uzatırsan, ben seni öldürmek için sana elimi uzatmam. Çünkü ben, âlemlerin rabbi o an Allah'tan korkarım.» (el-Mâikic, 28.)

Böyle demesi, Habîl'in güzel huylu olduğuna ve Allah'tan korktuğuna delâlet eder. Kardeşinin yaptığı kötülüğe misliyle karşılık vermekten uzak durmuştur. Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de yer alan bir hadiste Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«İki Müslüman, kılıçlarıyla birlikte birbirlerinin karşısına çıkarlarsa, ölen de Öldüren de ateştedir.» Dediler İd: "Ey Allah'ın Rasûlü! Hele biri katildir.. Ya öldürülenin suçu nedir?" Buyurdu İd: "O da karşısındakini öldürmek için elinden geleni

yapıyordu.»

«Ben, hem benim hem de senin günahınla dönüp cehennemliklerden olmanı isterim. Zulmedenlerin cezası budur.» (el-Mâide, 29.)

Yani her ne kadar senden daha güçlü ve kuvvetliysem de seni öldürmekten vazgeçtim. Beni Öldürmekle günahıma gireceksin. Önceki günahlarında buna eklenecektir.

Mücahid, Süddî ve İbn Cerir bu görüştedirler. Yoksa bazı kimselerin sandıkları gibi sırf öldürülmekle maktulün günahları, katilin defterine yazılır diye bir şey yoktur. İbn Cerir, bunun aksi istikametinde icra' mevcut olduğunu söylemektedir. Bazı bilgisizlerin güya Hz. Pej'gam-ber (s.a.v.)'den nakletmiş oldukları: «Katil, maktulün üzerinde hiç bir günah bırakmamış (hepsini kendi üzerine almış)tır.» şeklinde bir hadis, hadis kitaplarında ne sahih, ne hasen, ne de zayıf bir senedle hiç mi hiç mevcut değildir.

Ne varld kıyamet gününde bazı şahıslarda şöyle bir duruma rastlanabilecektir: Maktul, katilden hak talebinde bulunacaktır. Katilin işlediği iyi ameller, maktulün bu talebini karşılayamayacak, böyle olunca da maktulün günahları katilin boynuna yüklenecektir. Öldürme dışındaki haksızlıklarla ilgili böyle bir sahih hadis mevcuttur. Adam öldür-mekse, haksızlıkların en

büyüğüdür. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Bütün bunları tefsirde [56] yazdık. Allah'a hamdolsun. Hz. Osman'ın şehadeti esnasında Sa'd b. Ebi Vâkkas şöyle demiş: «"Tanıklık ederim ki Rasûlul-lah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Öyle bir fitne kopacak ki, o zaman yerinde oturan, yürüyüp koşandan daha hayırlı olacaktır. "Ya (adam) evime girip beni öldürmek için elini bana

uzatırsa? (yine mi yerimde oturacağım). "Adem'kuoğlu (Habil) gibi ol!"» [57]

Ibn Mirdeneyh te, Huzeyfe b. Yeman'dan merfu olarak rivayet ettiği bir hadiste demişki: "Adem'in iki oğlunun hayırlısı gibi ol."

Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mesud'dan rivayet etti ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Haksız yere öldürülen her kişinin

katilinin günahı kadar, Adem'in ilk oğlunun üzerine de günah yazılır. Çünkü öldürme âdetini ilk çıkaran odur.» [58]

Şam'ın kuzeyinde bulunan Kasyan dağında Kan Mağarası diye bilinen bir mağara vardır. Bu mağara Kabil'in, kardeşi Habil' öldürdüğü yer olarak şöhret bulmuştur. Ancak bu rivayet, Ehl-i Kitaptan alınmıştır. Doğruluk derecesini Allah bilir.

Plafız b. Asakir, Ahmed b. Kesîr'in hayat hikayesini anlatırken - bu zatın salih kimselerden biri olduğunu söyler - mezkur şahsın şöyle bir rüya gördüğünü nakleder: Ahmed, rüyasında Peygamber (s.a.v.)'ı, Ebu Bekir, Ömer ve Habil'i görmüş. Kasyar dağı mağarasındaki kanın kendisine ait olduğuna yemin etmesini Habil'den talep etmiş. Habil, oradaki kanın kendi kanı olduğuna yemin etmiş. Ayrıca o mağaranın, duaların kabul edileceği bir yer olması için Allah'tan dilekte bulunduğunu, Allah'ında bu dileğini kabul ettiğini söylemiş. Bu söylediklerini Peygamber (s.a.v.) de doğrulamış...

Ahmed demiş ki: Peygamber (s.a.v.), Ebu Bekir ve Ömer, her perşembe günü bu mağarayı ziyaret ederler...

Bu doğru da olsa, Ahmed b. Kesîr'in nihayet bir rüyasıdır. Buna şer'î bir hüküm terettüp etmez. Doğruyu Allah bilir.

«Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gömeceğini göstermek üzere, ona yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Bana yazıklar olsun! Kardeşimin ölüsünü Örtmek için bu karga kadar olmaktan aciz kaldım." dedi de ettiğine yananlardan oldu.» (el-Mâide, 31.)

Bazıları dediler ki: Kabil, Habil'i öldürdükten sonra bir yıl süreyle -diğer bazılarına göre yüz yıl süreyle - sırtında taşıdı. Allah, ona iki karga gonderinceye kadar bu hal devam etti.

Süddî, sahabelere dayandırdığı bir rivayette derki: Bu iki karga da kardeşti, vuruştular. Biri diğerini öldürdü. Öldürünce de yere yöneldi. Ölüsü için bir çukur kazdı, oraya gömüp gizledi. Karganın öyle yaptığını görünce de; "Bana yazıklar olsun! Kardeşimin ölüsünü örtmek için bu karga kadar olmaktan aciz kaldım." dedi. Karganın yaptığı gibi yapıp kardeşinin cesedin

toprağa defnetti. [59]

Tarihçi ve siyerciler. derler ki: Adem (a.s.), oğlu Habil'in ölümüne çok üzüldü. İbn Cerir'in İbn Hamid'den naklettiğine göre Adem (a.s.), Habil için şu şiiri söyledi:

"Beldeler ve üzerlerindeki şeyler değişti,

Yeryüzü tozlanıp çirkinleşiverdi.

Rengi ve tadı olan herşey değişti,

Güzel yüzdeki aydınlık ve tebessüm kıtlaştı."

Adem'e cevap verildi:

"Ey Kabil'in babası, iki oğlun da öldü.

Sağ kalan, boğazlanan ölü gibi oldu.

Bir can, hayata geliverdi.

Ondan olan, korkulu oldu, çılgılık kopardı."

Bu şiir, tartışma götürür. Çünkü Adem (a.s.) üzüntüsünü dile getiren bir şiir söylemiştir. Bazıları onu buna ülfet ettirmişlerdir.

Bu hususta bazı kaviller vardır ki, doğrusunu Allah bilir.

Mücahid'in anlattığına göre, kardeşini öldürdüğü gün Kabil hemen cezalandırılmıştır. Şöyleki: Habil'in bacağı, Kabil'ir baldırına takılıp yapışmış, yüzü de her nereye dönerse dönsün güneş istikametine çevrilmiş. Babasıyla kardeşim

çekemeyişinin, azgınlığının ve günahkarlığının cezasını hemen çekmiş. Bir hadis-i şerifte Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Akrabalık bağını koparmak ve hukuka tecavüz etmek kadar, sahibine ahirette saklanan cezanın yamsıra dünyada cezasının

çabuk verildiği hiç bir suç yoktur.» [60]

Ehl-i Kitabın elinde bulunan ve Tevrat olduğunu iddia ettikleri kitapta şu ifadelere rastladım:

«Onur ve üstünlük sahibi Allah, Kabil'in ömrünü uzattı. Onu, Aden'in doğusunda Nud mıntıkasına yerleştirdi. Ehl-i Kitap orayı Kamın adım vermiştir. Kabil'in Hanuh adında bir çocuğu doğdu. Ha-nuh'un da Ander adlı bir çocuğu oldu. Ander'in, Mahvaîl adlı bir çocuğu oldu. Mahvaîl'in Metuşîl adlı bir çocuğu oldu. Metuşîl'inse Lamek adlı bir çocuğu oldu. Lamek, Ada ve Sala adlı iki kadınla evlendi. Ada, Ebel adlı bir erkek çocuk doğurdu. Çadırda yaşayan ve mal edinen ilk insan, Ebel oldu. Ada Nevbel adlı bir erkek çocuk daha doğurdu. İlk çalgı ve bando çalan da Nevbel olmuştur. Lamek'in Sala adlı karısı da Tobelkin adlı bir erkek çocuk doğurdu. Tunç ve demiri ilk işleyen de Tobelkin'dir. Sala, Numa adlı bir de kız çocuk doğurdu...»

Tevrat'ta ayrıca şu ifadelere de rastladım: «Adem, karısıyla yattı. Belli bir süre sonra bir oğlu oldu. Adını Şit koydu. "Bu, Kabil'in öldürdüğü Habil'in yerine .bana bağışlandı." dedi. Şifin de Enuş adlı bir oğlu oldu.»

Dediler ki: Oğlu Şit doğduğunda Adem, 130 yaşındaydı. Ondan sonra 800 sene daha yaşadı. Şit'in de, oğlu Enûş doğduğu gün yaşı 105 idi. Daha sonra 807 sene yaşadı. Şifin, Enûş'tan başka oğulları ve kızları da doğdu. Enûş, doksan yaşındayken Kaynan adlı bir çocuğu doğdu. Bundan sonra 815 sene daha yaşadı. Kaynan'dan başka oğulları ve kızları da doğdu. Kaynan, yetmiş yaşma vardığında, Mehlayil adlı bir oğlu oldu. Bundan sonra 840 yıl daha yaşadı. Daha başka oğulları ve kızları da oldu. Mehlayil, altmışbeş yaşma vardığında Yer d adlı bir oğlu oldu.. Bundan sonra 800 yıl daha yaşadı. Daha başka oğulları ve kızları da oldu. Yerd, 162 yaşma vardığında Hanuh adlı bir oğlu oldu. Bundan sonra 800 yıl daha yaşadı. Daha başka oğulları ve kızları da oldu. Hanuh altmışbeş yaşma vardığında Müteveşlih adında bir oğlu oldu. Bundan sonra 800 yıl daha yaşadı. Daha başka oğulları ve kızları da oldu. Müteveşlih 187 yaşındayken Lamek adlı bir oğlu doğdu. Bundan sonra 782 yıl daha yaşadı. Daha başka oğulları ve kızları da oldu. Lamek 182 yaşma vardığında oğlu Nuh dünyaya geldi. Bundan sonra 595 yıl daha yaşadı. Daha başka oğulları ve kızları da oldu. Nuh 500 yaşma vardığında Sam, Ham ve Yafes adlı oğulları doğdu...»

Ehl-i Kitabın Tevrat dedikleri, kitapta bu ifadeler sarahatle yer almaktadır.

Yukarıda anlatılan tarihlerin gerçek semavi kitapta yer aldığı biraz şüphelidir. Bunu eleştiren bir çok âlim böyle demektedir. Doğrusu şu ki bu ifadelerde tutarsızlık vardır. Bazıları bunları ekleme ve yorum yokluğuyla anlatmışlardır İd, yeri geldiğinde bunlardaki birçok yanlış söyleyeceğiz.

İmam Ebu Cafer, tarihinde bazılarından nakiller yaparak şöyle der: Havva, yirmi batında Adem'e kırk çocuk doğurdu. İbrîhîm'in de kırk çocuğu doğurdu. İshak'ın da kırk çocuğu doğurdu. Bu çocukların adlarını birer birer saymıştır. Doğrusunu Allah bilir. Havva'nın 120 doğum yaptığını ve her doğum da bir erkekle bir kız doğurduğunu söyleyenler de olmuştur İd, bu çocukların ilki Kabil ile bacısı Kalima, sonuncusuysa Abdülmuğis ile bacısı Ümmül Muğis'tir.

Bundan sonra insanlar çoğaldılar, yeryüzüne saçılıp dalbudak saldı. Nitekim yüce Allah buyurmuştur ki:

«Ey İnsanlar! Sizi birtek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlik etmekten sakının.» (en-Nisâ, 1.)

Tarihçilerin anlattıklarına göre Adem (a.s.), soyundan yani çocuk-larından ve torunlarından 400 nüfus görünceye kadar yaşamış, ondan sonra vefat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir. O buyurmuş ki:

«Sizi bir nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tu-. Eşine yaklaşıncı, eşi hafif bir yük yüklendi ve bu halde bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, kan koca Rabbleri olan Allah'a: "Bize kusursuz bir çocuk verirsen, andolsun ki şükreden-lerden oluruz." diye yalvardılar. Allah onlara kusursuz bir çocuk verince, kendilerine verdiği şey hakkında Allah'a ortaklar koştular. Allah, onların ortak koştukları şeylerden yücedir.» (el-AVar, 189-190.)

Bu ayetlerde önce Adem'in durumu anlatılarak uyandı bulunulmakta, sonra insan cinsine geçilmektedir. Yoksa amaç, sadece Adem ile Havva'nın durumlarını anlatmak değildir. Bilakis maksat, şahıslar kanalıyla insan cinsini anlatmaktır. Nitekim şu aşağıdaki ayet-i kerimde-lerde de aynı durum görülmektedir:

«Andolsun ki, insanı süzme çamurdan yarattık. Sonra onu nutfeye halinde sağlam bir yere yerleştirdik.» (cî-Mü'minûn, 12-13.)

«Andolsun ki yalan göğü ışıklarla donattık. Onlarla şeytanların taşlanması sağladık.» (ei-Mülk, 5.)

Bilindiği gibi şeytanlara atılan şeyler, göklerde kandil durumunda olan yıldızların bizzat kendileri değildirler. Ama yıldız cinsinden olan şeylerdir ki, ayette vurgulanmak istenen de budur.

Şimdi de gelelim Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadise. Abdüssamed, Semüre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«Havva gebe kaldığında, İblis onun etrafında dolayıp durdu. O zaman Havva'nın doğan çocukları yaşamıyordu. İblis, on a: 'Çocuğunun adını Abdülharis koy ki yaşasın.' dedi. Havva, doğan çocuğuna Abdülharis adını koydu, böylece o çocuk yaşadı.

[61]

Bu da Şeytan'ın ona yaptığı bir telkin ve emir idi.»

İşin gerçeğine bakılırsa bu hadisin bir sahabeye dayandılarak mevkuf şekilde rivayet edilmesi eleştirilecek bir husustur. Kuvvetli görüşe göre bu, israiliyattan alınmadır. Doğrusunu Allah bilir. Hasan Basrî, Nisa sûresinin 189. ayetini, bu rivayete muhalif bir şekilde tefsir etmiştir. Kaldı ki Cenâb-ı Allah, beşeriyetin aslı olsunlar ve onlardan bir çok erkek ve kadın üreyip

dünyanın dört bir bucağına dağılsınlar diye Adem ile Havva'yı yaratmıştır. Hal böyleyken nasıl olur da yukarıdaki hadiste anlatıldığı gibi Havva'nın çocuğu yaşamaz!

Sanırım, hayır hayır kesinlikle diyebilirim ki bu hadisin peygambere isnad edilmesi yanlıştır. Doğrusu, Semüre adlı sahabe de bu rivayeti noktalamaktır. İşin hakikatini ancak Allah bilir. Bunu Tefsir'imizde yazdık. Allah'a hamd olsun.

Sonra Adem ile Havva'nın bu rivayette sözü edilen işi yapmış olmalarına, Allah'a yakınlıkları engeldir. Adem, insanlığın babasıdır ki Allah onu kendi eliyle yaratmış, ona kendi ruhundan üflemiş, meleklerini ona secde ettirmiş, ona her şeyin ismini öğretmiş ve onu kendi Cennet'i-ne yerleştirmiştir.

İbn Hıbban, sahih 'inde Ebu Zerr (r.a.)'den rivayet eder. Ebu Zerr demiş ki:

- Dedim ki: Ey Allah'ın Rasûlü peygamberlerin sayısı kaçtır? ,

- 124.000'dir.

- Bunların kaç rasûldür?

- 313'ü... Bu da büyük bir yekûndur.

- Bunların ilki kimdir, ey Allah'ın Rasûlü?

- Adem'dir.

- Mürsel peygamber midir (kitap sahibi midir)?

- Evet.. Allah onu kendi eliyle yarattı, ona kendi ruhundan üfledi ve sonra onun önünü düzenleyip şekillendirdi.»

Taberanî, İbn Abbâs'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi:

«Size meleklerin en faziletlisini haber vereyim mi? (Bilesiniz ki o), Cebrail'dir. Peygamberlerin en faziletlisi, Adem'dir. Günlerin en faziletlisi, cumadır. Ayların en faziletlisi, ramazan ayıdır. Gecelerin en faziletlisi, kadir gecesidir. Kadınların en faziletlisi, İmran kızı Meryem'dir.»

Kabûl'-Ahbar dedi ki: "Cennet'te sadece Adem'in sakalı vardır. Sakalı siyah olup göbeğine kadar uzanır, Cennet'te künyelendirilen de yalnızca Adem'dir. Dünyadaki künyesi Ebûlbeşer (insanlığın babası), Cen-net'teki künyesi ise Ebu Muhammed (Muhammed'in babası)dir."

İbn Adıyy, Cabir b. Abdullah'tan merfu olarak yaptığı bir rivayette demişki: "Cennetlikler isimleriyle çağrılırlar. Ancak Adem,

bundan müstesnadır. O, "Muhammed'in babası" diye künyesiyle çağırılır."^[62] Doğruyu Allah bilir.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde yer alan İsrâ hadisinde şöyle denmektedir: "Rasûlullah (s.a.v.) Adem'e uğradı. O, dünya semasmdıydı. Adem ona şöyle hitab etti: "Salih oğul ve salih peygambere merhaba." Rasûlullah (s.a.v.) bir de ne görsün:

Adem'in sağında ve solunda bir takım şahıslar var. Adem, sağına baktığında güldü, soluna baktığında ağladı. "Ya Cebrail bu nedir?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi: "Bu Adem'dir. Bunlar da onun çocuklarının ruhlarıdır. Sağdakilerden - ki bunlar

cennetliklerdir - yana baktığında güldü. Solundakilerden - ki bunlar da cehennemliklerdir - yana baktığında ağladı.»^[63]

Ebu Bekir el-Bezzar, Hasen'den rivayet ederek dedi ki: "Adem'in aklı, tüm çocuklarının aklı kadardı."

Bazı âlimler, "Yusuf a uğradım. Gördüm ki ona güzelliğin yarısı verilmiş." sözünün şu anlama geldiğini söylemişler: O, Adem'in güzelliğinin yansına sahipti. Uygun olan mana da budur. Çünkü Allah, Adem'i kendi mübarek eliyle yaratıp şekillendirmiş, ona kendi ruhundan üfle-miştir. Allah, ancak eşyanın en güzelini yaratır.

Abdullah b. Ömer'den mevkuf ve merfu olarak rivayet ettiğimiz bir hadiste şöyle denmektedir: «Cenâb-ı Allah, Cennet'i yarattığında melekler demişler ki: "Ey Rabbimiz, bunu bize ver. Çünkü âdemoğlu için dünyayı yarattın. Orada yeyip içiyorlar". Cenâb-ı Allah, cevaben şöyle buyurmuş: "Onur ve üstünlüğüme and olsun ki, kendi elimle yarattığım (Adem'in) soyunun salih kimselerini, kendisine ben, "ol" dediğimde olanlar gibi yapmam."

Buharî ve Müslim'in sahihleriyle diğer hadis kitaplarında çeşitli yollardan rivayet edilen bir hadiste denmektedir ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Şüphesiz ki Allah, Adeî'n'i kendi suretinde yaratmıştır.» Alimler, bu hadis üzerinde çok konuşmuş, bu hususta çeşitli yollara giderek teviller yapmışlardır ki, burası, o tevilleri açmanın yeri değildir.

^[64]
Doğrusunu Allah bilir.

Adem'in Vefatı Ve Oğlu Şit'e Yaptığı Vasiyeti

Şit, Allah'ın bağışı demektir. Adem, oğluna bu adı vermiştir. Çünkü Şit, Habil'in öldürülmesinden sonra Adem ile Havva'ya Allah tarafından verilmiştir.

Ebu Zerr'in Rasûlullah (s.a.v.)'tan rivayet ettiği bir hadiste şöyle denmektedir: «Cenâb-ı Allah yüz sahife ve dört kitap indirmiştir. Şife elli sahife indirmiştir.»

Muhammed b. İshak dedi ki: Adem'in ölüm anı gelip çatığında oğlu Şit'e vasiyette bulundu, ona geceyle gündüzün saatlerini öğretti. Bu saatlerde yapılması gereken ibadetleri ona öğretti. Bundan sonra da Tufanın vukubulacağını ona bildirdi.

Denilir ki: Bu gün ademoğullarının tümünün nesebi, Şit'e dayanır. Adem'in diğer oğullarının nesepleri devam etmeyip inkiraz bulmuştur. Doğruyu Allah daha iyi bilir.

Adem (a.s.), vefat ettiğinde cuma günüydü. Melekler, koku ve kefenini yüce Allah'ın katından ve Cennet'ten getirdiler. Oğlu ve

vasisi Şit aleyhisselama baş sağlığı dilediler. İbn İshak der ki: Adem'in ölümünde ay ve güneş, yedi gün yedi gece tutuldular. İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah dedi ki: Hedbe b. Halid, Damüret es-Sa'di'nin oğlu Yahya'nın şöyle dediğini rivayet etti: Medine'de bir ihtiyar gördüm, konuşuyordu. Kim olduğunu sordum. Onun Ubey b. Ka'b olduğunu söylediler. Şunları anlatıyordu: Adem'in ölüm anı geldiğinde oğullarına: "Oğullarım! Cennet meyvelerini arzuluyorum." dedi. Oğulları, Cennet meyvesi aramaya koyuldular. Yolda meleklerle karşılaştılar. Ellerinde kefen, koku, kazma, kürek ve zenbil bulunan melekler, onlara: "Ey Adem oğulları! Ne istiyorsunuz ve nereye gidiyorsunuz?" diye soi'dular. Oğulları: "Babamız hastadır. Cennet meyvelerin arzuluyor." dediler. Melekler de: "Geri dönün, babanız vefat etti." dediler. Melekler geldiler. Havva onları görünce tanıdı ve Adem'e sarıldı. Adem: "Beni bırak. Bana senden önce ruh verildi. Benimle Aziz ve Celil olan Rabbimin melekleri arasında çık.» dedi. Melekler de Adem'in ruhunu teslim aldılar. Yıkayıp kefenlediler, koku sürdüler. Mezarını kazıp hazırladılar. Cenaze namazını kılıp defnettiler. Ebedî istirahatgahına tevdi ettiler. Üzerine toprak örttüler. Sonra da: "Ey Adem oğulları, ölümlerinizi için uygulayacağınız) âdetiniz işte budur." dediler.

İbn Asakir, İbn Abbas'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «"Melekler, Adem'in üzerine cenaze namazı kılarken dört tekbir getirdiler." Ebu Bekir, Fatıma üzerine dört tekbir getirdi.

Ömer, Ebu Bekir'in üzerine dört tekbir getirdi. Suhayb de Ömer'in üzerine dört tekbir getirdi.»

İbn Asakir dedi ki: Ademin nereye defnedildiği hususunda ihtilaf vardır. Meşhur kavle göre Adem, Hindistan'da Cennet'ter indirilmiş olduğu dağın yanına defnedilmiş tir. Mekke'de Ebu Kubeys dağının yanına defnedildiğini söyleyenler de olmuştur.

İbn Ceririn anlattığına bakılırsa Tufan esnasında Hz. Nuh, Adem ile Havva'yı bir tabuta koyarak taşımış, onları Kudüs'e götürüp Mescid-i Aksa'da defnetmiştir.

İbn Asakir, bazılarının şöyle dediğini rivayet etmiştir: Adem'in cesedinin başı, İbrahim mescidinin yanında, ayakları'da Mescid-i Aksa Kayası'nın yanındadır. Havva, Adem'den bir sene sonra vefat etmiştir.

Hz. Adem'in ömrünün ne kadar sürdüğü de ihtilafıdır. Önceki sayfalarda yer alan İbn Abbas ile Ebu Hüreyre'nin merfu olarak rivayet ettikleri hadiste, Adem'in Ömrünün Levh-i Mahfûz'da 1000 sene olarak yazılmış olduğu kayıtlıdır. Adem'in 930 yıl yaşadığına ilişkin Tevrat'ta yer alan ifadeler, bu hadis-i şerifi çürütemez. Çünkü onların bu ifadelerine eleştirilecek noktalar vardır. Bu ifadeler merduttur. Zira masum Peygamberimiz'den nakledilmiş olup elimizde mahfuz bulunan hakikate muhaliftir.

Kaldı ki Tevrat'taki ifadeyle mezkur hadis-i şerifle sözü edilen 1000

yıllık süre arasında uzlaşma sağlamak ta mümkündür. Tevrat'taki 930 yılı doğru kabul edersek bu, Hz. Adem'in Cennet'ten indirildikten sonra yeryüzünde yaşadığı ömür süresi olarak kabul edilir. Bu 930 yıl, güneş yılıdır Kameri seneye, 975 yıla tekabül eder. Buna Cennet'telri ikamet süresi olan kırkûç yıl eklenirse, - ki bu İbn Cerir'in anlattığı bir şeydir -toplamı 1000 yıl eder.

Ata el- Horasanı dedi ki: Adem vefat ettiğinde bütün yaratıklar yedi gün süreyle onun üzerine ağladılar.

Bunu, İbn Asakir rivayet etmiştir.

Adem (a.s.) vefat edince, idareyi oğlu Şit ele aldı. İbn Hibbanın, sahihinde rivayet ettiği hadisin nassı ile sabittir ki, Şit (a.s.) peygamberdir Ve kendisine elli sahife indirilmiştir. Şifin de vefatı yaklaştığında o, oğlu Enuş'a vasiyette bulundu. Vefat edince de oğlu Enûş, idareyi ele aldı Enuş'un vefatından sonra idareyi oğlu Kaynan ele aldı. Kaynanın vefatından sonra da oğlu Mehlayil idareyi ele aldı. Perslerin yedi iklim hükümdarı dedikleri de odur. İlk olarak ağaçları kestirip büyük şehirlerle kaleler yaptıran, Babil ve Sûsu'l-Aksa şehirlerini inşa ettiren, İblis ile askerlerini mağlub edip yeryüzünün kenarlarına ve dağ kovuklarına kovan, cinlerin büyük bir kesimini öldüren odur. Onun büyük bir tacı vardı. Halka nutuk irad ederdi. Devleti kırk yıl sürmüştür. Vefat edince, oğlu Yerd idareyi ele aldı. Yerd'in de vefat anı geldiğinde, oğlu Hanuh'a vasiyette bulundu. İdareyi

ona emanet etti. Meşhur kavle göre Hanuh, İdris (a.s.)'dir. [\[65\]](#)

İdris Aleyhisselam

Yüce Allah buyurmuşturki:

«(Ey Muhammedi) kitapta İdris'e dair söylediklerimizi de an. Çünkü o, dosdoğru bir peygamberdi. Onu yüce bir yere yükselttik.» (Meiyem, 56-57.)

İdris (a.s.)'i Allah övmüş, peygamberlik ve doğrulukla nitelemiştir. Yukarıda adı geçen Hanuh, işte bu İdris (a.s.)'dir. Rasûlullah (s.a.v.)'m şeceresinde yer almaktadır. Neseb âlimlerinin bir kısmı böyle demişlerdir.

Adem ve Şit'den sonra insanlar arasında ilk peygamber olan, İdris'tir.

İbn İshak'm anlattığına göre ilk olarak kalemle yazan, İdris'tir. Adem (a.s.)'in ömrünün 308 yılma kavuşmuştur. Bazıları dediler ki: Ha-dis-i şerifte işaret edilen zat, İdris'tir. Muaviye b. Hakem es-Sülenî, kum ile yazı yazma konusunu Rasûlullah (s.a.v.)'e sorduğunda şu cevabı almıştı:

«İdris, peygamberdi. Kum ile yazardı. Bir kimse onun yazısına uy-, gun yazarsa ne âlâ!.»

Tefsir ve ahkam âlimlerinin çoğu derler ki: Bu konuda ilk konuşan odur.

Onu aslanlar aslanı diye adlandırdılar. Bazısı da diğer peygamberleri, âlimleri, hekimleri ve velileri yalanladıkları gibi onu da yalanladılar.

"Onu yüce bir yere yükselttik." Buharı ve Müslim'in sahihlerinde yer alan îsrâ hadisinde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), göğün dördüncü katında İdris (a.s.)'e uğramıştır.

İbn Cerir; Hilal b. Yesaf b. Yesaf m şöyle dediğini rivayet etti:

«İbn Abbas (r.a.), Ka'b'dan sordu. Ben de yanlarımdaydım.

- "Onu yüce bir yere yükselttik." sözünün manası nedir?

- Bu İdris'le ilgilidir. Allah ona vahyederek dedi ki: Hergün için ademoğullannın tümünün ameli kadar amelle seni daha yükselteceğim -ademoğullarından kasıt, herhalde İdris'in yaşadığı zamandaki insanlardır - İdris, amelin daha da artmasını istedi. Meleklerden bir dostu yanına geldi. Meleğe dedi İd: "Allah bana şöyle şöyle vahyetti. Daha çok salih amel işleyebileyim diye, ölüm meleğine deki, canımı geç alsın. Melek, onu kanatlarının arasına alıp göğe çıkardı. Göğün dördüncü katına geldiklerinde ölüm meleği aceleyle karşılarına çıktı. İdris'i taşımakta olan meleğe sordu:

- İdris nerede?

- İşte sırtımda!

- Hayret!. Bana: "Git.. İdris'in ruhunu göğün dördüncü katında teslim al." dediler. Oysaki o yeryüzünde idi!..

Evet.. Ölüm meleği, göğün dördüncü katında İdris'in canını aldı. "Onu yüce bir yere yükselttik." sözünün manası işte budur.»

İbn Ebi Hatîm, "Onu yüce bir yere yükselttik." mealindeki ayet-i kerimenin tefsirini yaparken şöyle der: İdris, dostu olan meleğe : "Ömrümün ne kadar kaldığım ölüm meleğine sor." dedi. Sordu - İdris de yanındaydı -:

- İdris'in ne kadarlık ömrü kaldı? .

- Bilmiyorum.. Hele bir bakayım..

Baktı, sonra cevap verdi: "Sen bana bir anlık ömrü kalmış bir adamı soruyorsun." Diğer melek, kanadının altında taşımakta olduğu İdris'e baktı ki ölmüş, cansız duruyor. Öldüğünü de kendisi farketmemişti. Bu anlatılanlar, îsrailiyattandır. Bazıları münherdir, hiç duyulmamıştır.

"Onu yüce bir yere yükselttik." mealindeki ayetle ilgili olarak Mücahid dedi ki: İdris, İsa'nın göğe çıkarılışı gibi çıkarıldı. Ölmedi. Eğer bunun kasdettiği, onun şu ana kadar ölmemiş olması ise, bu tartışma götürür. Yok eğer kasdettiği, onun sağ olarak göğe çıkarılıp bilahare orada ruhunun teslim alındığı ise bu, Önceki sayfalarda Kabû'l-Ahbar'dan nakledilen rivayete ayları

olmaz. Doğrusunu Allah bilir.^[66] "Onu yüce bir yere yükselttik." mealindeki ayetle ilgili olarak Avfi, İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğini rivayet eder: İdris, altına kat göğe çıkarıldı ve orada vefat etti.

Dahhak da böyle demiştir.

Buharı ve Müslim'in, sahihlerinde ittifak ettikleri bir hadise göre İdris (a.s.), göğün dördüncü katandadır İd doğrusu da budur. Mücahid ve bazı kimseler de böyle söylemişlerdir. Hasan Basrî, ayet-i kerimede geçen yüce yerin, Cennet olduğunu söylemiştir. Bazıları da dediler ki: İdris (a.s.), babası Mehlayıl oğlu Yerd'in sağlığında göğe yükseltilmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Bazı kimselerin iddiasına göre İdris (a.s.), Nuh (a.s.)'dan önce değil de israiloğulları zamanında yaşamıştır.

İbn Mesud ve İbn Abbas'tan naklederek Buharı: "İlyas, İdris'in ta kendisidir." dedi. Ve bunlar böyle derken de, Zührî'nin Ene: (r.a.)'den rivayet etmiş olduğu İsrâ hadisine dayandılar: Rasûlullah (s.a.v.), miraç gecesinde İdris'e uğradığında idris, ona: Merhaba ey salih kardeş ve ey salih peygamber, dedi. Adem ve İbrahim'in: Merhaba ey salih peygamber ve ey salih oğul, dedikleri gibi hitap etmedi.

«Şayet İdris, Peygamber Efendimizin dedelerinden olsaydı, Adem ile İbrahim'in dedikleri gibi: Merhaba ey salih oğul derdi.»^[67] denilmiştir. Ancak bu sağlam bir delil değildir. Çünkü ravi, bunu iyi ezberlememiş olabilir. Ya da İdris (a.s.), alçakgönüllülüğünden dolayı Peygamber (s.a.v.) Efendimize o şekilde hitapta bulunmuş olabilir. Peygamber Efendimiz'e,

Adem ile İbrahim peygamberlerin yaptıkları gibi babalık edası takınmamışlar. Adem, beşeriyetin babasıdır. İbrahim de Rahmanın dostu ve Muhammed (s.a.v.)'den sonra Ülu'l-azm peygamberlerin en büyüğüdür. Allah'ın salat ve selamı hepsinin

üzerine olsun.^[68]

[1] H.K.K.T., İbn Kesîr Tefsiri kastedilmektedir (Çeviren).

[2] Bin'den kasıt, hin olabilir ki, oda bir cin taifesinin adıdır.

[3] Bkz. Tefsir-i Taberî, 1,170.

[4] Bkz.A.ge.I,170

[5] Bkz.A.geI,171.

[6] Tefsirden kasıt H.K.K.T. İbn Kesîr Tefsiridir (Çeviren).

[7] Tefsir-i Taberî, 1,176.

[8] Tefsir-i Taberî, VIII, 98.

[9] Sahih-i Müslim.

[10] Tefsir-i Taberî, 1,178.

[11] Tefsir-i Taberî, VIII, 100.

[12] A'râf, 13.

[13] A'râf, 18.

[14] Tecrid-i Sarih Tercemesi, II, 349.

[15] Mü'mirilerin öteki âlemde yerleşip içinde ebedî kalacakları Cennet'e, Cennetül-Huld denir (Çeviren).

[16] Fabr-i Razî Tefsiri, IV, 4.

[17] Suyutî, Camiü's-Sağır, Hadis No: 2318.

[18] Suyutî, Camius-Sağır, Hadis No: 7521.

[19] Hâkim, Müstedrek, II, 319.

[20] Hâkim, Müstedrek,II, 319.

[21] Tefsir-İTaberî)I,191.

[22] Suyutî, Camiü's-Sağır, Hadis No: 4095-4096.

[23] Suyutî, ed-Dürr, I, 138.

[24] Tefsir-i Taberî, 1,194.

[25] Hakim, Müstedrek, II, 261.

[26] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/87-108.

[27] Sahih-i Buharî, c. 6, Kitabü't-Tefsir, 259.

[28] Müsned-i Ahmed b. Hanbel, II, 248

[29] Tirmizi, Sünen, Babül-Kader, Hadis No: 2134.

[30] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 248.

[31] Sahih-i Buharî, VIII, 226. Kitabtil-Kader, 21.

[32] Müsned-i Ahmed b. Hanbel, II, 464. (4)A.g.e.II,392.

[33] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 268.

[34] Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 51-52.

[35] Ebu Ya'la, Müsned, I, 211. Hadis No: 105.

[36] İbnül Kayyım, Şifâül-Alîl, 28-41.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/109-113.

[37] Ahmeci b. Hanbel, Müsned, IV, 406.

[38] Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 152-229-254.

[39] Bu manada bir hadis,Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde rivayet edilmiştir. Bkz. I, 251.

[40] Tirmizi, V, 267. Tefsir-i Süretül-A'râf, Hadis No: 3076.

[41] Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 239.

[42] Bkz. Ahmed b. Hanbel, Müsned , II, 315.

[43] Buharî, Sahih, el-Enbiyâ, 1. Müsned , II, 323.

[44] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 535.

[45] Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 371.

[46] Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 299.

[47] el-Muvatta', Babü'l-Kader, 2.

[48] Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 272.

[49] Buharî, Enbiyâ, 1.

[50] Müslim, Kitabü'l-îman, 1,102.

[51] Taberî, XVII, 20-21.

[52] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/113-124.

[53] Tefsir kelimesiyle H.K.K.T. İbn Kesîr Tefsiri kastedilmektedir.

[54] Tefsir-i Taberî, VI, 120.

[55] Suyutî; Camiü's-Sağır, Hadis No: 485.

[56] Tefsirden kasıt, H.K.K.T. İbn Kesîr Tefsiridir.

[57] Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 338-340-433.

[58] Suyutî, Camiü's-Sağır, Hadis No: 4670.

[59] Tefsîr-İ Taberî, VI, 127.

[60] Suyutî; Camiü's-Sağır, Hadis No: 8029.

[61] Tirmizî, Hadis No: 3077.

[62] İbn Adıyy, el-Kamil Fid-Duafa. IV, 1368.

[63] Buharî, Babü'l-İsti'zan, I. Müslim, Babü't-Birr, 115.

[64] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/124-131.

[65] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/131-133.

[66] Tefsîr-i Mücahid, I, 387.

[67] Buhari, IV, 271.Babü Zikri İdris Aleyhisselam.

[68] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/134-136.

[Nuh Aleyhisselam](#)
[Nuh \(A.S.\)'Un Şahsına Ait Bazı Haberler](#)
[Nuh \(A.S.\)'Un Oruç Tutuşu](#)
[Nuh\(A.S.\)'Un Haccı](#)
[Nuh \(A.S.\)'Un Oğluna Vasiyeti](#)
[Hud Peygamberin Kıssası](#)
[Semûd Mîlletinin Peygamberi Hz. Salih](#)

Nuh Aleyhisselam

Nuh peygamber, Müteveşlih oğlu Lamek'in oğludur. Müteveşlih te Yei'd oğlu Hanuh'un, yani İdris peygamberin oğludur. Hanuh, Kaynan oğlu Mehlayil'in oğludur. Kaynan, Şit oğlu Enuş'un oğludur. Şit de, insanlığın babası Adem peygamberin oğludur.

Nuh peygamber, Adem (a.s.)'in vefatından 126 yıl sonra doğmuştur. İbn Cerir ve diğerleri böyle demişlerdir.

Ehl-i Kitabın eskiçağ tarihine göre Adem (a.s.)'in vefatı ile Nuh (a.s.)'un doğumu arasında geçen zaman 146 yıldır. Aralarında on nesil geçmiştir. Nitekim Hafız Ebu Hatîm b. Hibban, sahihinde demiş ki: Muhammed b. Ömer b. Yusuf, Ebu Ümame'den rivayet etti: Adamın biri dedi ki:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Adem, peygamber miydi?
- Evet.. Allah'ın kelamına muhat ab oldu.
- Onunla Nuh'un arasında ne kadar zaman geçti?
- On nesil...

Sahih-i Buharî'de İbn Abbas'm şöyle dediği rivayet edilir: «Adem ile Nuh arasında on nesil vardı. Hepsi de İslâm (dini) üzerindeydiler.»

Hadis-i şerifin metninde geçen (kam) kelimesinden kasıt, yüz sene ise, - nitekim insanların çoğu bu kelimeyi duyduklarında ilk olarak ona 100 sene anlamını verirler - demek İd Adem ile Nuh arasında 1000 sene geçmiştir. Ama bu, İbn Abbas'm koymuş olduğu "Hepsi de İslâm (dini) üzerindeydiler" kaydına aykırı düşmemektedir. Bu durumda ikisinin arasında Müslüman olmayan başka nesiller geçmiş olabilir. Fakat Ebu Uname'nin hadisi, aralarında sadece on nesil geçmiş olduğuna delâlet etmektedir. İbn Abbas, o nesillerin Müslüman oldukları kaydını eklemiştir ki bu da, tarihçilerin ve diğer Ehl-i Kitabın ortaya attıkları; "Kabil ve oğulları ateşe taptılar" iddiasını çürütmektedir.

Doğrusunu Allah bilir.

Kam kelimesinden kasdım, insan nesli olması halinde Nuh (a.s.)'dan önceki nesillerin uzun asırlar yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Böyle olunca da Adem ile Nuh arasında binlerce senelik bir zaman geçtiği söylenebilir. Kam kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'in bir çok ayetlerinde de nesil manasında kullanılmıştır:

«Nuh'dan sonra nice nesilleri yoketmişizdir.» (ci-lsrâ, 17.)

«Bunların ardından başka nesiller varetтік.» (ci-Mü'mmun, 3i.) «Ad, Semud milletleri ile Resslileri ve bunların arasında birçok nesilleri de yerle bir ettik.» (ei-Fu-kân, 38.)

«Onlardan önce nice nesilleri yokettik.» (Meryem, 74.) Nitekim Peygamber Efendimiz de buyurmuşlar ki: «Nesillerin en hayırlısı, benim (zamanımda yaşayan) neslimdir.»

Hülasa Nuh peygamber, insanların putlara taptıkları, sapıklık ve küfür yoluna girdikleri bir zamanda Allah tarafından kullara rahmet olarak gönderildi. Kıyamet gününde söz sahibi kimselerin de söylye-cekleri gibi, yeryüzüne rasûl olarak gönderilen ilk insandır. İbn Cübeyr ve diğerlerinin dedikleri gibi, Nuh'un milletine Rasib oğulları denirdi. Onun kaç yaşındayken peygamberlikle görevlendirildiği hususunda ihtilaf edilmiştir. Kimileri elli yaşındayken, kimileri 350 yaşındayken, kimileri de 480 yaşındayken peygamber olduğunu söylemişlerdir. 480 yaşındayken peygamber olduğu sözünün, İbn Abbas'a ait olduğu söylenir. Bunu, İbn Cerir anlatmıştır.

Cenab-ı Allah, Nuh peygamberin hayat hikayesini, milletin on a yaptıklarını, onu inkar edenlere indirilen Tufan azabını, geminin Nuh ve arkadaşlarını tufandan nasıl kurtardığını, Kur'ân-ı Kerim'in birçok yerlerinde anlatmıştır:

«Andolsun ki Nuh'u milletine gönderdik. "Ey milletim! Allah'a kulluk edin. O'ndan başka tanrınız yoktur; doğrusu sizin-içer büyük günün azabından korkuyorum." dedi. Milletin ileri gelenleri: "Biz senin apaçık sapıklıkta olduğunu görüyoruz." dediler.

"Ey milletim! Bende bir sapıklık yoktur. Ancak ben âlemlerin Rabbinin peygamberiyim, Rabbinin sözlerini size bildiriyor, öğüt veriyorum. Sizin bilmediğinizi Allah katından ben biliyorum. Sakınmanızı ve böylece merhamete uğramanızı sağlamak üzere sizi uyarmak için aranızdan biri vasıtasıyla Rabbinizden size haber gelmesine mi şaşıyorsunuz?" dedi. Onu yalanladılar. Biz de onu ve gemide beraberinde olanları kurtardık, ayetlerimizi yalan sayanları suda boğduk. Çünkü onlar kör bir millettir.» (el-AVâf, 59-64.)

«Ey Muhammed! Onlara Nuh'un başından geçenleri anlat: Milletine, "Ey milletim! Eğer durumum, Allah'ın ayetlerin hatırlatmam size ağır geliyorsa - ki ben Allah'a güvenmişimdir - siz ve koştüğünüz ortaklar elbirliği edin; yapacağınız iş sonra size bir tasa vermesin. Sonra onu bana uygulayın ve beni ertelemeyin." demişti. "Eğer yüz çevirirseniz bilin ki, ben sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim Allah'a aittir. Müslimlerden olmakla emrolundum." Onu yalancı saydılar. Ama biz onu ve

gemide beraberinde bulunanları kurtardık. Onları ötekilerin yerine geçirdik. Ayetlerimizi yalanlıyanları, suda boğduk. Uyarılanlardan söz dinlemeyenlerin sonlarının nasıl olduğuna bir bak!» (Yûnus, 71-73.)

«"Andolsun ki biz Nuh'u kendi milletine gönderdik. "Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım; Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. doğrusu ben hakkınızda can yakıcı bir günün azabından korkuyorum." dedi. Milletinin inkarcı ileri gelenleri: "Senin ancak kendimiz gibi bir insan olduğumu görüyoruz. Daha başlangıçta, sana bizim ayaktakımı dışında kimsenin uyduğunu görmüyoruz. Sizin bizden bir üstünlüğünüz- de yoktur; biz sizi yalancı sanıyoruz." dediler. Nuh: "Ey Milletim! Rabbimin katından bir delilim bulunsa ve bana yine katından bir rahmet vermiş olsa da bunlar sizden gizlenmiş olsa, söyleyin, zorla sizi bunlara mecbur mu ederiz?" dedi. "Ey Milletim! Buna karşılık ben sizden bir mal da istemiyorum. Benim ücretim Allah'a aittir. İnananları da kovacak değilim; çünkü onlar Rabbleriyle karşılaşacaklar; fakat ben sizi cahil bir millet olarak görüyorum." "Ey Milletim! Onları kovarsam, Allah'a karşı beni kim savunur? Düşünmez misiniz?" "Size, Allah'ın hazineleri yammda- du demiyorum. Gaybı bilmem; doğrusu melek olduğumu da söylemiyorum; küçük gördüklerinize Allah iyilik vermeyecektir diyemem; içlerinde olanı Allah daha iyi bilir. Yoksa şüphesiz haksızlık etmiş olurum."

"Ey Nuh! Bizimle tartıştın; hem de çok tartıştın. Doğru sözlülerden isen, tehdid ettiğin azabı başımıza getir." dediler. "Ancak Allah dilerse onu başımıza getirir. Siz O'nu aciz bırakamazsınız. Allah sizi azdırmak isterse, ben size öğüt vermek istesem de faydası olmaz. O, sizin Rabbi-nizdir, ona döneceksiniz." dedi. Ey Muhammed! Sana "Kur'ân'ı kendiliğinden uydurdu." derler de ki: "Uydurdumsa suçu bana aittir. Oysa ben sizin işlediğiniz günahlardan uzağım." Nuh'a: "Senin milletinden, inanmış olanlardan başkası inanmayacaktır; onların işlediklerine üzülmeye; gözcülüğümüz altında, sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap. Haksızlık yapanlar için bana başvurma, çünkü onlar suda boğulacaklardır." diye Allah tarafından vahyolundu. Gemiyi yaparken, milletinin inkarcı ileri gelenleri yanına uğradıkça onunla alay ederlerdi. O da: "Bizimle alay ediyorsunuz ama, alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz. Rezil edici azabın kime geleceğini ve kime sürekli azabın ineceğini göreceksiniz." dedi.

Buyruğumuz gelip tandırdan sular kaynamağa başlayınca: "Her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu ve inananları gemiye bindir." dedik. Pek az kimse onunla beraber inanmıştı. Allah: "Oraya binin; yürümesi ve durması Allah'ın izniyledir, Rabbim bağışlar ve merhamet eder.»"dedi. Gemi, dağlar gibi dalgalar içinde onları götürürken, Nuh, bir kenarda ayrı kalmış olan oğluna: "Ey oğulcuğum! Bizimle beraber gel, kafirlerle birlik olma." diye seslendi. Oğlu: "Dağa sığınırım, beni sudan kurtarır." deyince, Nuh: "Bugün Allah'ın buyruğundan - O'nun acıdıkları dışında kurtulacak yoktur." dedi. Aralarına dalga girdi; oğlu da boğulanlara karıştı. Yere: "Suyunu çeki." Göğe: "Ey gök! Sen de tut!" denildi; su çekildi; iş de bitti. Gemi, Cudi'ye oturdu. "Haksızlık yapan millet, Allah'ın rahmetinden uzak olsun." denildi. Nuh Rabbine seslendi: "Rabbim! Oğlum benim ai-lem dendi. Doğrusu senin va'din haktır. Sen hükmedenlerin en iyi hükmedenisin." dedi. Allah: "Ey Nuh! O senin ailenden sayılmaz; çünkü kötü bir iş işlemiştir. Öyleyse bilmediğin şeyi benden isteme. İşte sana öğüt, bilgisizlerden olma." dedi. "Rabbim! Bilmediğim şeyi senden istemekten sana sığınırım. Beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen kaybedenlerden olurum." dedi. "Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan topluluklara bizden bir selamet ve bereketle gemiden in. Ama bir çok toplulukları da geçindireceğiz. Sonra onlara canyakıcı bir azab vereceğiz." denildi. "Ey Muhammed! Bunlar sana vahyettiğimiz bilinmeyen olaylardır. Sen de, milletin de daha önce bunları bilmezsiniz. Sabret, sonuç, Allah'tan sakınanlarındır."» (Hud, 25-49.)

«Nuh da daha önceleri bize yalvarmıştı, onun duasını kabul edip, kendisini ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtardık. Ayetlerimizi yalanlı-yan millete karşı ona yardım ettik. Doğrusu onlar fena bir millettir, hepsini Suda boğduk.» (el-Enbiyâ, 76-77.)

«Andolsun ki Nuh'u milletine gönderdik; onlara: "Ey Milletim! Allah'a kulluk edin; ondan başka tanrınız yoktur; sakınmaz mısınız?" dedi. Milletinin inkarcı ileri gelenleri: "Bu, sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir; sizden üstün olmak istiyor. Allah dilemiş olsaydı melekler indirirdi. İlk atalarımızdan beri böyle bir şey işitmedik. Bu adamda nedense biraz delilik var, bir süreye kadar onu gözetleyin." dediler, Nuh: "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et." dedi. Bunun üzerine ona şöyle vahyettik: "Gözcülüğümüz altında, sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap; buyruğumuz gelip sular kaynayınca, her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye bindir. Haksızlık yapanlar için bana başvurma, çünkü onlar suda boğulacaklardır." Ey Nuh! Sen ve beraberindekiler gemiye yerleşince: "Bizi zalim milletler kurtaran Allah'a hamdolsun." de. "Rabbim beni kutsal bir yere indir. Sen, indirenlerin en iyisisin." de. Doğrusu bunlarda dersler vardır. Biz şüphesiz insanları denemekteyiz.» (el-Mü'minûn, 23-30.)

«Nuh'un milleti peygamberleri yalanladı. Kardeşleri Nuh, onlara: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Doğrusu ben sizi gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Allah'tan salanın ve bana itaat edin. Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim ancak âlemlerin Rabbine aittir. Artık Allah'tan salanın ve bana itaat edin." dedi. "Sana mı inanacağız? Sana en rezil kimseler uymaktadır." dediler. Nuh: "Onların yaptıkları hakkında bir bilgim yoktur, hesaplarını* görmek Rabbime aittir, düşünsenize! Ben, inananları kovacak değilim. Ben sadece açıkça uyarıcıyım." dedi. "Ey Nuh! Eğer bu işe son vermezsen, şüphesiz taşlanacak-lardan olacaksın." dediler. Nuh: "Rabbim! Milletim beni yalanladı. Benimle onların arasında sen hüküm ver. Beni ve beraberimdeki inananları kurtar" dedi. Bunun üzerine onu ve beraberinde bulunanları, dolu bir gemi içinde taşıyarak kurtardık. Sonra da geride kalanları suda boğduk. Doğrusu bunda bir ders vardır. Ama çoğu inanmamıştır. Rab-bin şüphesiz güçlüdür, merhametlidir.»(eş-Şuara, 106-122.)

«Andolsun ki Nuh'u milletine gönderdik; aralarında 950 yıl kaldı. Sonunda onlar haksızlık yaparken, tufan onları yakalayiverdi.

Ama biz, Nuh'u ve gemide bulunanları kurtardık ve bunu dünyalara bir ibret laldık.» (el-Ankebût, 14-15.)

«Andolsun ki Nuh Bize seslenmişti de duasına ne güzel icabet etmiştik. Onu ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtarmıştık. Ancak onun soyunu sürekli kıldık. Sonra gelenler için de: "Alemlerde Nuh'a selam olsun" diye ona iyi bir ün bıraktık. İşte biz iyi davrananları böyle mükafatlandırırız. Doğrusu o, bizim inanmış kullarımızdandı. Sonra diğerlerim suda boğduk.» (es-Sâffât, 75-82.)

«Bu putperestlerden Önce Nuh milleti de yalanlamış, kulumuzu yalanlayarak: "Delidir" demişlerdi, yolunu kesmişlerdi. O da "Ben yenildim, bana yardım et", diye Rabbine yalvarmıştı. Biz de bunun üzerine gök kapılarını boşanan sularla açtık. Yeryüzünde kaynaklar fişkırttık; her iki su, belirtilen bir ölçüye göre birleşti. Onu, tahtadan yapılmış, mihla çakılmış bir gemiye bindirdik. İnkâr edilmiş olan Nuh'a mükafat olarak verdiğimiz gemi, nezaretimiz altında yüzüyordu. Andolsun ki biz, o gemiyi bir ibret olarak bıraktık. Öğüt alan yok mudur? Benim azabım ve uyarmam nasılmış? Andolsun ki Kur'ân'ı öğüt olsun diye kolaylaştırdık; öğüt alan yok mudur?.» (el-Kamer, 9-17.)

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...»

«"Milletine can yakıcı bir azab gelmezden önce onları uyar." diye Nuh'u milletine gönderdik. O da şöyle dedi: "Ey milletim! Şüphesiz ben, size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım." "Allah'a kulluk edin; ondan sakının ve bana itaat edin ki Allah günahlarınızı size bağışlasın ve sizi belli bir süreye kadar ertelesin; doğrusu Allah'ın belirttiği süre gelince geri bırakılamaz; keşke bilseniz!" Nuh dedi ki: "Rabbim! Doğrusu ben, milletimi gece gündüz çağırdım."

"Fakat benim çağırman, sadece benden uzaklıklarını arttırdı. "Doğrusu ben, senin onları bağışlaman için kendilerini her çağırışımda, parmaklarım -kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, direndiler, büyüklendikçe büyüktendiler." "Sonra doğrusu ben onları açıkça çağırdım." "Sonra onlara açıktan açığa, gizliden gizliye de söyledim." "Dedim ki: "Rabbinizder bağışlanma dileyin İd - doğrusu o çok bağışlayandır - size gökten bol bol yağmur indirsın." "Sizi mallar ve oğullarla desteklesin; sizin için bahçeler var etsin, ırmaklar akıtsın." "Ne oluyorsunuz ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?." "Oysa sizi merhalelerden geçirerek o yaratmıştır." "Allah'ın göğü yedi kat üzerine nasıl yarattığını görmez misiniz?." "Aralarında Ay'a aydınlık vermiş ve Güneş'in ışık saçmasını sağlamıştır." "Allah sizi yerden bitirir gibi yetiştirmiştir." "Sonra sizi oraya döndürür ve yine oradan çıkarır." "Yeryüzünde dolaşabilmeniz, orada yollar ve geniş geçitlerden geçebilmeniz için, onu size yayan O'dur."

Nuh: "Rabbim! Doğrusu bunlar bana baş kaldırdılar ve malı, çocuğu kendisine sadece zarar getiren kimseye uydular; birbirinden büyük düzenler kurdular" dedi. İnsanlara: "Sakın tanrılarınızı bırakmayın; Ved, Suva', Yağus, Yeuk ve Nesr putlarından asla vazgeçmeyin." dediler. "Böylece bir çoğunu saptırdılar; Rabbim! Sen bu zalimlerin sadece şaşkınlığım arttır." Onlar, günahları yüzünden suda boğuldular; ateşe sokuldular, kendilerine Allah'tan başka yardımcı bulamadılar. Nuh dedi ki: "Rabbim! Yeryüzünde hiç bir inkarcı bırakma. Doğrusu sen onları bırakırsan, kullarım saptırırlar; sadece ahlaksız ve çok inkarcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler. Rabbim! Beni, anamı, babamı, evime inanmış olarak gireni, inanan erkek ve kadınları bağışla; yalnız zalimleri yok et!"» (Nûh,i-28.)

Yukarıda geçen mevzuların herbiriyle ilgili olarak tefsirimizde gerekli açıklamayı yaptık. Bu farklı yerlerden alıntılar yaparak Nuh kıssasını, hadis ve eserlerin de delaletiyle derli toplu olarak anlatmaya çalışacağız.

Nuh kıssası, Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde anlatılmış; Nuh (a.s.) övülmüş, muhalifleri de yerilmiştir. Şöyle ki: «Nuh'a ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Ya-kub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyûb'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz gibi ey Muhammed, şüphesiz sana da vahyettik. Davud'a da Zebur'u verdik. Peygamberlerden sonra, insanların Allah'a karşı bir hüccetleri olmaması için, gönderilen müjdeci ve uyarıcı peygamberlerden bir kısmım daha önce sana anlatmış, bir kısmımı da anlatmamıştık. Allah, Musa'ya hitab etmişti. Allah güçlüdür, Hakimdir.» (cn-Nisâ, 163-165.)

«Bu, İbrahim'e, milletine karşı verdiğimiz hüccetimizdir. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Doğrusu Rabbin hakimdir, bilendir. Ona İshak'ı, Yakub'u bağışladık, herbirini doğru yola erıştirdik. Daha önce Nuh'u ve soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyûb'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u - ki işlerini iyi yapanlara böylece karşılık veririz - Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyas'ı - ki hepsi iyilerdendir -, İsmail'i, Elyesa'ı, Yunus'u, Lût'u -ki hepsini dünyalara üstün kıldık.- babalarından, soylarından, kardeşlerinden bir kısmımı seçtik ve doğru yola erıştirdik.» (ei-En'âm, 83-87:)

«Kendilerinden önce olan Nuh, Ad, Semud milletlerinin İbrahim milletinin, Medyen ve alt üst olmuş şehirler halkının haberler onlara gelmedi mi? Peygamberleri onlara belgeler getirmişlerdi. Allah onlara zulm'etmemiş, onlar kendilerine yazık etmişlerdir.» (et-Tevbe, 70.)

«Sizden önce geçen Nuh, Ad, Semud milletlerinin ve onlardan sonra gelenlerin haberleri - İd onları Allah'tan başkası bilmez - size ulaşmadı mı? "Onlara peygamberleri belgelerle geldiler. Fakat ellerini ağızlarına götürüp: "Biz, sizinle gönderilene inanmıyoruz. Bizi çağırduğunuz şeyden de şüphe ve endişe içindeyiz." dediler.»(İbrâhîm,9.)

«Ey Nuh'la beraber taşıyarak kurtardığımız kimselerin soyu! Doğrusu Nuh, çok şükreden bir kuldu.» (ei-İsrâ, 3.)

«Nuh'dan sonra nice nesilleri yok etmişizdir. Kullarının günahlarından haberdar ve onları gören olarak Rabbin yeter.» (ei-İsrâ, 17.)

«Peygamberlerden söz almıştık. Ey Muhammed! Senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan, Meryem oğlu İsa'dan sağlam bir söz almışızdır.» (el-Aîlzâb, 7.)

«Onlardan önce Nuh milleti, Ad, sarsılmaz bir saltanatın sahibi Firavun, Semud, Lut milleti, Eykeliler de peygamberler yalanlamıştı. İşte bunlar da peygamberlerine karşı birleşen topluluklardır. Hepsi peygamberleri yalanladı da azabımı hakkettiler.» (Sâd, 12-14.)

«Onlardan önce Nuh milleti, ardından, peygamberlere karşı gelen topluluklar da peygamberlerini yalanlamış; her ümmet, peygamberini cezalandırmaya azmetmişti. Bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. Bunun üzerine ben onları yakaladım. Cezalandırmam na-sılmış? İnkâr edenlerin cehennemlik olduklarına dair Rabbinin sözü böylece gerçekleşti.» (el-Mü'min, 5-6.)

«Allah Nuh'a buyurduğu şeyleri size de din olarak buyurmuştur. Ey Muhammed! sana vahyettik. İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya da buyurduk ki: "Dine bağlı kalın, onda ayrılığa düşmeyin." Putperestleri çağırdığın şey, onların gözünde büyümektedir. Allah dilediğini kendine seçer; Kendisine yöneleni de doğru yola eriştirir.» (eş-Şûrâ, 13.)

«Onlardan önce Nuh milleti, Resslüer, Semud, Ad, Firavun milletleri, Lut'un kardeşleri, Eykeliler, Tübbâ milleti de yalanlamışlardı; evet, bunların hepsi peygamberleri yalanlamışlardı da verdiğim söz, aleyhlerinde gerçekleşmişti. »(el-Kâf, 12-14.)

«Daha önce Nuh milletini de cezalandırmıştık. Çünkü onlar da yoldan Çıkmiş bir millettir.» (ez-Zûriyât, 46.)

«Daha önce de Nuh milletini yok eden O'dur; çünkü onlar çok zalim ve pek taşkın kimselerdi.» (cn-Necm, 52.)

«Andolsun ki Nuh'u ve İbrahim'i biz gönderdik; ikisinin soyundan gelenlere peygamberlik ve kitap verdik; soylarındar gelenlerin kimi doğru yoldadır, bir çoğu da yoldan çıkmıştır.» (ei-Hadîd, 26.)

«Allah, inkâr edenlere, Nuh'un karısıyla Lut'un karısını misal gösterir: Onlar, kullarımızdan ilci iyi kulun nikahında iken onlara karşı hainlik edip inkarlarını gizlemişlerdi de iki peygamber Allah'tan gelen azabı onlardan savamamışlardı. O iki kadına: "Cehennem'e girenlerle beraber siz de girin." dendi.» (ct-Tahî-îm,10.)

Nuh peygamberle milleti arasında geçen olayların hikayesi; kitaptan, sünnetten ve sahabe haberlerinden alınmıştır. Önceki sayfalarda da İbn Abbas'tan naklen belirttiğimiz gibi, Adem peygamberle Nuh peygamber arasında on nesil geçmiş, bu nesillerin hepsi de Müslümanmış. Yani tevhid manana bağlıymış. O iyi nesiller geçip gittikten sonra, Nuh peygamberin zamanındaki insanların puta tapan kimseler haline gelmelerine ortam sağlayan bir takım olaylar vukubulmuş. Bunun sebebi de, Buhârî'nin şu aşağıdaki ayet-i kerimenin tefsiriyle ilgili olarak İbn Abbas'tan yapmış olduğu şu rivayettir:

«İnsanlara: "Sakın tanrılarınızı bırakmayın. Ved, Suva', Yağus, Yeuk ve Nesr putlarından asla vazgeçmeyin" dediler.» (Nûh, 23.)

İbn Abbas dedi ki: Ved, Suva', Yağus, Yeuk ve Nesr, Nuh peygamberin kavminden salih amel işleyen kimselerin adlarıdır. Bu zatlar öldükten sonra şeytan, onların kavmine, onların hayattayken oturdukları yerlere heykeller dikmelerini ve bu heykellere de onların adlarını vermelerini telkin etti. Onlar da o zatların heykellerini diktiler. Ama o zaman için o heykellere tapan

olmadı. O heykelleri dikenler de öldükten sonra, konuyla ilgili bilgi ortadan yok olunca, heykellere tapmaya başladılar. [1]

İbn Abbas dedi ki: Nuh kavminin bu heykelleri, daha sonra Araplara mal oldu.

Taberî ise tefsirinde şöyle demiştir: «Ayette adları geçen Ved, Suva', Yağus, Yeuk ve Nesr iyi ve salih kimselerdi. Adem ile Nuh arasındaki zamanda yaşamışlardı. Kendilerine uyan adamları vardı. Ölümlerinden sonra adamları, "Bunların heykellerini yaparsak, kendilerini gördükçe bizi ibadete daha çok teşvik edici olurlar" dediler ve heykellerini yaptılar. Ancak bu heykelleri dikenlerin ölümünden sonra şeytan, sonraki kuşağın insanlarına gelerek: "Sizden öncekiler bu heykellere tapar ve bunları aracı kılarak yağmur yağmasını dilerlerdi" de di. Böylece o cahiller de bu heykellere taptilar.»

İbn Ebi Hatîm, Urve b. Zübeyr'in şöyle dediğim rivayet eder: Ved, Suva1, Yağus, Yeuk ve Nesr, Adem'in çocuklarıydı. Ved, en büyükleri ve en iyileri idi.

İbn Ebi Hatîm, Ebu Mutahhar'm şöyle dediğini rivayet etti: «Ebu Cafer'in yanında Yezid b. Mühelleb'i anlattılar. Ebu Cafe ayaktaydı: Namaz kılıyordu. Namazını tamamladıktan sonra dedi ki: "Yezid b. Mühelleb'den söz ettiniz. O, Allah'tan başkasına tapınılan ilk yerde Öldürüldü." Ved'di anlattı, dedi ki: "Ved, salih bir insandı. Kavmi, kendisine itaat ederdi. Öldükten sonra, Babil toprağındaki mezarının çevresinde oturup ağlamaya, sızlanmaya başladılar. Onların feryad-ü fğanlarını gören şeytan, bir insan kılığına bürünerek yanlarına sokuldu ve şöyle bir teklifte bulundu: "Ne dersiniz, size onun bir heykelini yapayım mı? Yapacağım heykeli meclisinize koyar, böylece onu hatırlarsınız." Bu teklifi kabul ettiler; şeytan da heykelini yaptı. Meclislerine koydular. Heykeli gördüklerinde Ved'di anıyorlardı. O'nu içtenlikle andıklarını görünce, ikinci bir teklifle karşlarına çıktı: "Ne dersiniz? Her birinizin evinde Vedd'in bir heykelini yapayım mı? Böylece onu evinizde de anmış olursunuz." Bu teklifi de kabul ettiler. Bunun üzerine şeytan, her bir hane sahibine bir heykel yaptı. Evine giden herkes, heykeli görünce Ved'di anıyordu. O kavmin çocukları yetişti. Büyüklerinin neler yaptıklarını gördüler. Üreyip çoğaldılar. Bu heykellerin sırf bir anıyı yaşatmak için yapıldıklarını unuttular. Torunları, Allah'ı bırakıp o heykellere tapmaya başladılar. Böylece Allah'tan başka tapınılan ilk put, Ved oldu...»

Bu anlatılanlar bizi şöyle bir sonuca ulaştırıyor: Bu putlardan her birine bir grup insan tapmıştır. Aradan uzun zamanlar geçince, ayet-i kerimde adları geçeri insanların hatıraları ebedî olsun diye suretlerini heykele dönüştürdüler. Sonra da Allah'ı bırakıp o heykellere taptilar...

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde şu rivayete rastlamaktayız.

Ümmü Seleme ile Ümmü Habibe, Habeş diyarmdaki Mariye kilise-sini, ondaki güzelliği ve tasvirleri anlattıklarında;

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: "Onlar öyle kimselerdir ki, aralarında iyi bir insan öldüğünde, mezarının üstüne mescid yaparlar, sonra içinde şu sureti yaparlar. Onlar, onur ve üstünlük sahibi olan Allah katında yaratıkların en şerlisidirler.»

Yani puta tapma sebebi ile yeryüzünde fesad yayılıp bela umumileşince Cenâb-ı Allah, kulu ve elçisi Nuh (a.s.)'u insanlara gönderdi. Nuh, onları ortaksız, bir ve tek Allah'a kulluk etmeye çağırıyor, başka varlıklara tapmaktan menediyordu. Allah'ın yeryüzü halkına gönderdiği ilk rasûl oydu. Nitekim bu husus, Buharı ve Müslim'in sahihlerinde de sabittir. Ebu Hayyan, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek şefaât hadisinde Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«(Mahşer gününde çaresizlik içinde kalan insanlar) Adem'e gelerek ona şöyle derler: "Ey Adem! Sen beşeriyetin babasısın. Allah seni kendi eliyle yarattı. Sana kendi ruhundan üfledi. Meleklerle emir verdi, onlar da sana secde ettiler. Allah seni Cennet'e yerleştirdi. Rabbinin huzurunda bizim için şefaatte bulunmaz mısın? İçinde bulunduğumuz hali ve bize ulaşan eziyeti görmüyor musun?" Adem diyecek ki: "Rabbim o kadar şiddetli bir gazaba gelmiştir ki, şimdiye dek bu kadar gazaplanmamıştı. Bundan sonra da bu kadar gazaplanacak değildir. Beni bir ağaç (tan yemek) ten menetmişti. Ama ben onun emrine karşı geldim. Ben ancak kendime bakabilirim. Başkasına gidin. Nuh'a gidin."

Nuh'a gider ve ona şöyle derler: "Ey Nuh! Sen, yeryüzü halkına gönderilen rasûllerin ilkin. Allah, seni şükreden bir kul olarak adlandırmıştır. İçinde bulunduğumuz hali ve bize ulaşan eziyeti görmüyor musun? Onu ve üstünlük sahibi Rabbin katında bizim için şefaatte bulunmaz mısın?" Nuh diyecek ki: "Rabbim bu gün o kadar öfkelenmiş ki, daha önce bu kadar

öfkelenmediği gibi, bundan sonra da bu kadar öfkelenecek değildir. Ben ancak kendime bakabilirim..."» ^[2]

Cenâb-ı Allah Nuh (a.s.)'u elçilikle görevlendirdiğinde, ortaksız ola-. rak Allah'a ibadet etmeye, Allah'la beraber taşlara, putlara, heykellere ve tağuta tapmamaya, Allah'ın birliğini tanımaya, Allah'tan başka tanrı ve rab bulunmadığına inanmaya onları davet etti. Nitekim Allah, Nuh'tan sonra gelen peygamberlere de - ki hepsi onun s oyundandılar -bu emri verdi.

«Onun soyunu sürekli kıldık.» (cs-Sâffat, 77.)

«ikisinin (Nuh ve İbrahim'in) soyundan gelenlere peygamberlik ve kitap verdik.» (ei-Hadîd, 26.)

«Andolsun ki her ümmete: "Allah'a kulluk edin, azdırııcılardan kaçının" diyen peygamberler göndermişizdir.» (cn-Nahi, 36.)

«Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerin ümmetlerini sor. Biz Rahman olan Allah'tan başka, kulluk edilecek tanrılar meşru kılmış mıyız?» (cz-Zuhruf, 45.)

«Ey, Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz her peygambere: "Benden başka tanrı yoktur, bana kulluk edin." diye vahyetmişizdir.» (el-Enfaiyâ, 25.)

«Allah'a kulluk edin, ondan başka tanrınız yoktur. Doğrusu sizin için büyük günün azabından korkuyorum.» (ol-A'râf, 59.)

«Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Doğrusu ben hakkınızda can-yakıcı bir günün azabından korkuyorum.» (Hud, 26.)

«Ey milletim! Allah'a kulluk edin. O'ndan başka tanrınız yoktur. Karşı gelmekten sakınmaz mısınız?» (ci-A'raf. 65.)

«Ey milletim! Şüphesiz ben, size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a kulluk edin. O'ndan sakının ve bana itaat edin.» (Nûh, 2-3.)

«Oysa sizi aşamalardan geçirerek O (Allah) yaratmıştır.» (Nûh, 14.)

Yukarıdaki ayet-i kerimelerde anlatıldığına göre Hz. Nuh, kavmini gece- gündüz, gizli-açık, bazan sevdirep teşvik ederek, bazan da korkutup uyarak çeşitli yöntemlerle hakka davet etmişse de onları doğru yola erdirmeye muvaffak olamamıştı. Bilakis milletin çoğunluğu sapıklıklarını, azgınlıklarını ve putperestliklerini sürdürdüler. Her (1) Sahîh-i Buharı, IV, 270-271. Tefsir-i Sûre-i Nuh (a.s.) zaman Nuh'a karşı düşmanlıklarını izhar ettiler. Onu ve ona inanları küçük gördüler, horladılar. Onları taşıyıp sürgün edeceklerini söyleyerek tehdid ettiler. Onlara işkence yaparak işi çığırından çıkardılar.

«Milletinin ileri gelenleri: "Biz senin apaçık sapıklıkta olduğunu görüyoruz" dediler. (Nuh): "Ey milletim! Bende bir sapıklık yoktur. Ancak ben âlemlerin Rabbinin peygamberiyim" dedi.» (ci-A'Vaf, eo-e1.)

Yani sandığınız gibi ben sapıklardan değilim. Bilakis dosdoğru yolda olup, "ol" dediği şeyin oluverdiği âlemlerin Rabbinin elçisiyim. Rabbi-min mesajlarını size bildiriyor, öğüt veriyorum. Sizin bilmediğinizi Allah katından ben biliyorum.» (ci-A'rar, 62.)

Peygamberin fonksiyonu işte budur. Tebliğci olacak, düzgün konuşup Öğüt verecektir. İnsanlar içinde onur ve üstünlük sahibi Allah'ı en çok bilen biri olacaktır.

İnkarcı milleti, bakınız Nuh'a neler söyledi:

«Senin ancak kendimiz gibi bir insan olduğunu görüyoruz. Daha başlangıçta, sana bizim basit görüşlü ayak takımı dışında kimsenin uyduğunu görmüyoruz. Sizin bizden bir üstünlüğünüz de yoktur. Biz sizi yalancı sanıyoruz." dediler.» (Hud, 27.)

Bir insanın peygamber olmasını tuhaf karşıladılar. O'na uyanları, ayak takımı ve küçük kimseler olarak gördüler. Denildi ki onlar, insanların en zayıfı ve en düşüncesizleriydiler. Heraklius'un da dediği gibi: "Onlar, peygamberlerin peşinden gidenlerdir." Bu da sırf onların hakka tabi oluşlarını engelleyecek bir maninin bulunmajsından dolayıdır.

Nuh kavminin önde gelen inançsızları, mü'minler için "Basit görüşlüler" demişlerdi. Yani onları davet ettiğin zaman, düşünüp taşınmadan sana icabet ederler. Mü'minler için kusur olarak kabul ettikleri bu nitelik, aslında onlar için bir övgü vesilesidir. Allah onlardan razı olsun. Görünürdeki gerçeği kabul etmek için düşünüp taşınmaya ne gerek var? Gerçek ne zaman ortaya çıkarsa, derhal onun peşinde gitmek ve ona uymak gerekir. Bu bağlamda Rasûlu'lah (s.a.v.), Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.)'ı överken şöyle buyurmuşlardır.

«Her kimi İslâm'a davet ettiysem mutlaka duralda (yıp düşün) dü. Yalnız Ebubekir hariç. O hiç duraklamadı.»

Bu sebeple İd sakif gününde de onun biati, hiç düşünüp taşınmadan çabucak olup bitmiştir. Çünkü onun başkalarına üstünlüğü, saha-belerce apaçık görülmekteydi. Bu nedendir İd Rasûlu'lah (s.a.v.), vefatını müteakib dönem için Ebu Bekir'i halife bırakmak gayesiyle yazı yazmak isteyipte sonra bu yazıdan vazgeçtiği zaman şöyle buyurmuştu: "Allah ve mü'minler, Ebu Bekir'den başkasına razı olmazlar." Allah ondan razı olsun.

Nuh kavminin kafirleri, Nuh'a ve ona inananlara şöyle demişlerdi: "Sizin bizden bir üstünlüğünüz yoktur." Yani sizin imanla muttasıf ol-

manızdan sonra sizin için yeni bir durum ortaya çıkmış değildir. Bizden üstün olmanızı sağlayacak bir meziyetiniz de yoktur. "Biz sizi yalancı sanıyoruz."

«Nuh: "Ey milletim! Rabbimin katında bir delilim bulunsa ve bana yine katından bir rahmet vermiş olsa da bunlar sizder gizlenmiş olsa, söyleyin, zorla sizi bunlara mecbur mu ederiz?" dedi.» (Hud, 28.)

Bu , onlara yöneltilen tatlı bir hitaptır. Yumuşak bir lisanla onları hakka çağırma. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki: «Ona yumuşak söz söyleyin; belki öğüt dinler veya korkar.» (Tâ-Hâ, 44.)

«Ey Muhammedi Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütlerle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış.» (Nahl, 125.)

«Nuh (a.s.), kavmine şöyle diyordu: "Rabbimin katında bir delilim bulunsa ve bana yine katından bir rahmet vermiş de olsa..." Yani nübüvvet ve risalet verilmiş olsa da "Bunlar sizden gizlenmiş olsa ." Yani siz bunları kavrayamaz ve bunlara ulaşılacak yollar bulamazsınız. "Söyleyin bakalım, zorla sizi bunlara mecbur mu ederiz? Ey milletim! Buna karşılık ben sizden bir mal da istemiyorum.» Yani dünya ve ahirette size fayda verecek şeyleri size tebliğ etmeme karşılık, sizden bir ücret istemiyorum.

"Benim ücretim Allah'a aittir." Ücretimi yalnızca Ondan isterim. O'nun sevabı, benim için daha hayırlıdır. O'nun vereceği, sizin bana vereceklerinize nispetle daha kalıcıdır. "İnananları da kovacak değilim. Çünkü onlar Rableriyle karşılaşacaklar; fakat ben sizi cahil bir millet olarak görüyorum,"» (Hud, 28-29.)

Güya kafirler, Nuh'tan, inananları yanından kovmasını istemişler, bu isteklerini yerine getirirse onunla biraraya geleceklerini kendisine vaad etmişler, o da buna yanaşmamış ve "Onlar Rableriyle karşılaşacaklardır." demiş. Onları kovarsam, azaba uğramaktan korkarım, anlamıyor musunuz?

Bu nedendir ki Kureyşli kafirler, Rasûlullah (s.a.v.)'dan Ammar, Suhayb, Bilal, Habbab ve benzerlerini yanından kovmasını istediklerinde Cenâb-ı Allah, onu, böyle yapmaktan sakındırmış ti. Nitekim bu konuyu En'âm ve Kehf sûrelerinde açıkladık.

«Size Allah'ın hazineleri yanımdadır, demiyorum. Gaybı bilmem. Doğrusu melek olduğumu da söylemiyorum.» (Hud, 31.)

Yani ben, ancak bir kul ve elçiyim. Allah'ın ilminden, ancak bana bildirmiş olduğu şeyleri bilirim. Yapabilmem için güç verdiği işleri yaparım. Allah dilemediği takdirde kendime fayda da zarar da veremem. "Küçük gördüklerinize (bana iman getirenlere) Allah iyilik vermeyecektir, diyemem. İçlerinde olanı Allah daha iyi bilir. Yoksa şüphesiz haksızlık etmiş olurum."

Yani kıyamet gününde Allah katında onlar için hayır bulunmayacağına tanıklık edemem. Onların durumlarını Allah daha iyi bilir. İçlerinde olanın karşılığını Allah verecektir. İçlerinde

hayır varsa hayır, şer varsa şer görecektir. Nitekim o kafirler bir başka yerde de şöyle demişlerdi:

«"Sana mı inanacağız? Sana en rezil kimseler uymaktadır" dediler. Nuh: "Onların yaptıkları hakkında bir bilgim yoktur; hesapları Rabbi-me aittir, düşünsenize! Ben inananları kovacak değilim. Ben sadece açıkça uyarıcıyım." dedi.» (eş-Şuarâ, 111-115.)

Zaman uzadı. Nuh peygamberle kafir kavmi arasındaki mücadele de ilerledi. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Aralarında 950 yıl kaldı. Sonunda onlar haksızlık yaparken, tufan onları y akalaydı ver di.» (ei-Ankebût,i4.)

Bu'kadar uzun bir müddete rağmen, kavminin pek azı dışında kimse ona inanmadı.

Nuh kavminin her bir kuşağı yaşlanıp öte âleme göçeceği zaman, kendi haleflerine; Nuh'a inanmamalarını, ona muhalefet etmelerini ve onunla savaşmalarını vasiyet ederlerdi. Erkek çocuk ergenlik çağına ulaşmış babasının söylediklerini anlayacak güce eriştiğinde babası, dünyada kalıp yaşadığı müddetçe Nuh'a iman etmemesini ona vasiyet ederdi. Onların seciye ve karakterleri, hakka tabi olup iman etmeye aykırı düşüyordu. Bu bağlamda Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Sadece ahlaksız ve çok inkarcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler.» (Nüh, 27.)

«"Ey Nuh! Bizimle tartıştın; hem de çok tartıştın. Doğru sözlü isen, tehdid ettiğin azabı başımıza getir." dediler. "Ancak Allah dilerse onu başınıza getirir, siz onu aciz bırakamazsınız." dedi.» (Hud, 32-33.)

Yani o azabı başınıza getirmeye ancak Allah muktedir olur. Hiç birşey onu aciz bırakamaz, hiç birşey O'na zor gelmez. Bilakis O, öyle bir zattır ki, "ol" dediği şey hemen olur.

«Allah sizi azdırmak isterse, ben size öğüt vermek istesem de faydası olmaz. O, sizin Rabbinizdir, O'na döneceksiniz.» (Hud 34.)

Allah bir kimseyi fitneye düşürmek isterse, hiç kimse onu doğru yola erdiremez. Doğru yolu gösteren de, saptıran da O'dur. O, dilediğini yapandır. Güçlüdür, hikmet sahibidir, her şeyi bilendir. Kimin hidayeti, kimin de sapıklığı hakkettiğini bilendir.

Sonsuz hikmet, kuvvetli ve de bâtilı yok edici hüccet O'nundur.

«Nuh'a: "Senin milletinden inanmış olanlardan başkası inanmayacaktır. Onların işlediklerine üzülmeye" diye Allah tarafından vahyolun-

du.» (Hud, 36.)

Bu sözlerle Nuh (a.s.)'a teselli verilmekte, milletinden inanmış olanlardan başkasının kendisine iman etmeyecekleri

bildirilmekte, onların yaptıklarından Ötörü üzülmemesi tavsiye edilmekte, zaferin yakın olduğuna ve çok garip hallerin vuku bulacağına ilişkin haberler verilmektedir.

«Gözcülüğümüz altında, sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap. Haksızlık yapanlar için Bana başvurma, çünkü onlar suda boğulacaktır.» (Hud, 37.)

Nuh (a.s.), milletin düzelip kötülüklerden kurtulmasından ümit kestikten, onların hayırsız olduklarını, gerek sözle gerek fiille her yoldan kendisini yalanlamaya, kendisine muhalefet etmeye ve kendisine eziyet vermeye devam ettiklerini görünce, Allah'ın kendilerine gazab etmesi için bedduada bulundu. Cenâb-ı Allah da onun bu çağrısına icabet ederek dileğini yerine getirdi ve şöyle buyurdu:

«Andolsun İd Nuh bize seslenmişti de duasına ne güzel icabet etmiştik. Onu ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtarmıştık.» (os-sarrat, 75-76.)

«Nuh da daha önceleri bize yalvarmıştı. Onun duasını kabul edip, kendisini ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtardık.» (ei-Enbiyâ, 76.)

«Nuh: "Rabbim! Milletim beni yalanladı. Benimle onların arasında sen hüküm ver. Beni ve beraberimdeki inananları kurtar" dedi.» (eş-Şuarâ, 117-118.)

«O da: "Ben yenildim, bana yardım et" diye Rabbine yalvarmıştı.» (ei-Kamer, 10.)

«O (Nuh): "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et" dedi.» (el-Mü'minûn, 26.)

«Onlar günahları yüzünden suda boğuldular; ateşe sokuldular. . Kendilerine Allah'tan başka yardımcı bulamadılar. Nuh dedi ki: "Rabbim! Yeryüzünde hiç bir inkarcı bırakma! Doğrusu sen onları bırakırsan, kullarım sapıttırırlar. Sadece ahlaksız ve çok inkarcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler."» (Nuh, 25-27.)

İnkarcılıklarından, ahlaksızlıklarından ve peygamberlerinin kendilerine beddua etmelerinden ötürü o kafirlerin üzerine günahlar yığıldı. İşte tam o sırada Cenâb-ı Allah, Nuh'a gemi yapmasını emretti. O zamana kadar büyüklükte eşî görülmemiş ve daha sonra da görülmeyecek olan bir gemi yapmasını emretti. Allah, ona daha önce buyruk vermişti ki, geri çevrilemeyen ilahî azab o kavme geldiğinde kendisi, affedilmeleri için Allah'a müracaatta bulunmasın ve şefaathçi olmasın. Çünkü Nuh; azabı gözüyle gördüğü takdirde olabalırdı ki onlar için yüreği yufkala-şırdı. Çünkü görmek, duymak gibi değildir. Bu nedenle Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştu:

«...Haksızlık yapanlar için bana başvurma, çünkü onlar suda boğulacaklardır!.

Gemiyi yaparken, milletin inkarcı ileri gelenleri yanına uğradıkça onunla alay ederlerdi. O da: "Bizimle alay ediyorsunuz ama, alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz" dedi.» (Hud, 37-38.)

Asıl biz sizinle alay edeceğiz. Üzerinize azab inmesine sebep olacak bu küfür ve inadınızı sürdürmenize hayret ediyoruz.

«Rezil edici azabın kime geleceğini ve kime sürekli azabı ineceğini göreceksiniz!» (Hud, 39.)

Şiddetli inad ve küfür, onların dünyadaki seciye ve karakterleriydi. Ahirette de böyle olacaklardır. Dünyada kendilerine Allah elçisi geldiğini, orada da inkar edeceklerdir.

Musa b. İsmail, Ebu Said'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «(Hesap yerine) Nuh (a.s.) ümmetiyle berabe- gelecek. Onur ve üstünlük sahibi Allah: "Tebliğ ettin mi?" diye soracak. O da: "Evet.. Ey Rabbim" diye cevap verecek. Bu kez Cenâb-ı Allah, onun ümmetine; "Size tebliğ etti mi?" diye soracak. Onlar da: "Hayır... Bize herhangi bir peygamber gelmedi." diyecekler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Nuh'a: "Senin için kim tanıklık eder?" diye soracak. Muhammed ve ümmet

diyecekler ki: "Onun tebliğ ettiğine biz tanıklık ederiz."» ^[3] Aşağıdaki ayette ifade edilmek istenen de budur:

«Böylece sizi insanlara şahit olmanız için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık ki peygamber de size şahit olsun.» (el-Bakara, 143.)

Ayet-i kerimde geçen "Tam ortada bulunan" sözünden kasıt, adaletli olmaktır. Bu ümmet, doğru ve doğrulanmış peygamberinin şahitliğinin gerçekliğine şahitlik edecektir. Evet.. Peygamber (s.a.v.), Cenâb-ı Allah'ın Nuh'u hak ile gönderdiğine, hakkı üzerine indirip, hak ile hükmetmesini emrettiğine, hakla eksiksiz olarak en mükemmel bir şekilde ümmetine tebliğ ettiğine, dinleri hususunda kendilerine fayda verecek her şeyi onlara emir ve tavsiye ettiğine, kendilerine zarar verecek her şeyden onları yasaklayıp alıkoyduğuna şahitlik edecektir.

Peygamberlerin tümünün durumu işte böyledir. O zamanda meydana çıkması beklenmediği halde Nuh (a.s.), kendilerini esirgemesinden, şefkat ve merhametinden dolayı milletini Mesih Deccal'a karşı uyarmıştır.

Abdan, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.), insanlar arasında oturmaktayken ayağa kalktı. Cenâb-ı Allah'ı layık olduğu biçimde Övdü. Sonra Deccal'ı anlattı ve şöyle dedi:

«Doğrusu ben sizi ona (Deccal'a) karşı uyarıyorum. Ona karşı milletini uyarmamış hiç bir peygamber yoktur. Nuh ta milletin ona karşı uyarmıştır. Ama ben, hiçbir peygamberin kendi milletine söylemediği bir sözü size söylüyorum: Bilirsiniz ki

Deccal'ın bir gözü şaşıdır. Oysaki Allah, kör değildir!» ^[4]

Şeyban b. Abdurrahman, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlul-lah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Deccal'la ilgili olarak hiç bir peygamberin kendi milletine anlatmadığı bir hususu size anlatayım mı? Doğrusu o, tek gözlüdür. Onunla beraber Cennet ve Cehennem'in misali gelecektir.

Üzerinde Cennet diye yazılı olan, ateşin ta kendisidir. Nuh'un kendi milletini uyarışı gibi ben de sizi (bu hususta) uyarıyorum.»^[5]

Bazı selef uleması dediler ki: Cenâb-i Allah, Nuh peygamberin duasını kabul buyurunca, gemi yapımında kullanması amacıyla bir ağaç dikmesini ona emretti. Nuh (a.s.), ağacı dikti, diktikten sonra onu yüz yıl bekledi. Sonra onu kesip 100 yılda - bir başka rivayete göre kırk yılda - doğradı. Ve gemiyi imal etti. Doğrusunu Allah bilir.

Muhammed b. İshak'ın rivayetine göre Sevrî, Nuh'un gemisinin Hint çınarından yapılmış olduğunu söylemiştir. Çam ağacından yapıldığı da söylenir ki, bu da Tevrat'ın ifadesidir.

Sevrî dedi ki: Cenâb-ı Allah, Nuh peygambere, yapacağı geminin boyunun seksen zira' olmasını, dış kısmını ziftle kaplamasını, burun kısmını da sulan yarabilsin diye eğik ve kıvrımlı yapmasını emretti.

Katade dedi ki: Nuh'un gemisi; 300x50 zira' ebadmdaydı. Gördüğüm kadarıyla Tevrat'ta böyle yazılıydı.

Hasan Basrî dedi ki: 600x300 zira' ebadmdaydı. İbn Abbas ise 1200x600 zira' ebadında olduğunu söylemiştir. 2000x100 zira' ebadında olduğunu söyleyenler de olmuştur.

Üzerinde ittifak edilen hususlarsa şunlardır: Nuh'un gemisi otuz zira' yüksekliğinde olup üç kattan oluşuyormuş. Her katır yüksekliği on zira' imiş. Alt katı hayvanlarla canavarlar için, orta katı insanlar için, üst katı da kuşlar içinmiş. Kapısı yan tarafında olup üzerinde perdesi varmış.

«Nuh: "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşı bana yardım et" dedi. Bunun üzerine O'na şöyle vahyettik: "Gözcülüğümüz altında sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap."» (el-Mü'ininûn, 26-27.)

Yani sana emrettiğimiz gibi nezaretimiz altında gemiyi yap ki, imalat hususunda seni doğru olan yönetime ulaştıralım. Ve gemicilikte doğru olanı sana gösterelim.

«Buyruğumuz gelip yeryüzü kaynayınca her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye bindir. Haksızlık yapanlar için Bana baş vurma, çünkü onlar suda boğulacaklardır.» (ei-Mtî'minûn: 27.)

Daha önce Cenâb-ı Allah, Nuh (a.s.)'a şu emri vermişti: Allah'ın azabı o milletin üzerine indiği zaman gemiye her canlıdan ve nesilleri devam etsin diye yenilen - yenilmeyen hayvanlardan birer çifti, aleyhine hüküm verilmiş olan kafirler dışında kalan çoluk çocuğunu bindir! Kafir oldukları için Nuh'un kendilerine reddedilmeyecek beddualar yaptığı, dolayısıyla da üzerlerine geri çevrilemeyecek azabın inmesinin vacib olduğu kimseler için bilahare Nuh'un Allah katında şefaatte bulunmaması emredildi.

Ayet-i kerimede geçen Tennur kelimesi, cumhur-u ulemaya göre yeryüzüdür. Yani yeryüzünün her tarafı kaymadı, nihayet ateş yeri olan tandırlar ateş fişkırtılar. İbn Abbas'a göre Tennur, Hindistan'daki bir pınardır. Şa'biye göre Küfel de, Katade'ye göre ise Cezîre'deki bir pınardır.

Hız. Ali (r.a.) dedi ki: Ayet-i kerimede geçen Tennur kelimesi, sabah aydınlığının karanlığı yarıp, tanyerinin ağarp ışık saçması manasına gelir. Yani Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: "Ey Nuh! Sabahleyin karanlıklar gidip ortalık aydınlandığında her cinsten birer çifti alıp gemiye bindir."

Bu garip bir kavildir.

«Buyruğumuz gelip yeryüzü kaynamağa başlayınca: "Her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu ve inananları gemiye bindir." dedik. Pek az kimse onunla beraber inanmıştı.»

Bu ayetle Cenâb-ı Allah, Nuh'a, milletine azab indiği zaman her cinsten birer çifti gemiye bindirmesini emretmişti.

Ehl-i Kitabın elindeki kitapta ise şu ifadeye rastlamaktayız: Nuh'a eti yenen hayvanlardan erkek ve dişi yedişer çifti, eti yemeyenlerdense birer çifti gemiye bindirmesi emredilmişti.

Bu ifade, Kur'ân-ı Kerim'deki birer çift kelimesine aykırıdır. Tabii kelimesini meful-ü bih sayarsak bu, Ehl-i Kitab'ın erindeki kitapta yer alan ifadeye aykırı düşer. Ama o kelimeyi "zevceyn" kelimesi için bir te-kid sayarsak, o zaman bir aykırılık sözkomusu olmaz. Doğruyu Allah bilir. İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre bazıları demişler ki: Nuh'un gemisine geçen kuşların ilki papağandır. O gemiye binen hayvanların sonuncusuysa eşek olmuştur. Şeytan da eşeğin kuyruğuna tutunarak gemiye binmiştir.

İbn Ebi Hatim dedi ki: Babam, Zeyd b. Eşlem'den, o da babası Es-lem'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu «Nuh (a.s.) her cinsten birer çifti gemiye bindirdiğinde arkadaşları: "Aslan yanımız-dayken biz-ya da davarlar- nasıl rahat oluruz?" dediler. Bunun üzerine Allah, ona sıtmayı musallat kıldı. Yeryüzüne ilk olarak inen sıtma o oldu. Sonra fareden şikayetçi oldular. "Bu muzır hayvan yiyeceklerimizi ve eşyalarımızı berbad ediyor." dediler. Allah, aslana ilhamda bulundu da aslan aksırdı. Ondan kedi çıktı. Bunun üzerine fare, kediden gizlendi.»

«Aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu gemiye bindir.» (Hud, 40.)

Ümmetinden sana inananları da gemiye bindir. Nuh (a.s.), aralarında uzun müddet kaldığı, gece-gündüz demeden çeşitli sözlerle, vaad ve tehditlerle sıkı sıkıya onları davet ettiği halde pek az kimse onunla beraber iman etmişti.

Gemide Nuh (a.s.)'un beraberindeki mü'minlerin sayısı hususunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. İbn Abbas'a göre seksen kişiymişier. Beraberlerinde hanımları da varmış. Kabûl- Ahbar'a göre ise yetmiş iki kişiymişier. On kişi olduklarını

söyleyenler de olmuş.

Denildi ki: Gemide sadece Nuh, üç oğlu ve dört gelini vardı. Bunlardan biri kurtuluş yolundan sapan oğlu Yanı'm karısıydı. Ancak bu kavi, ayetin zahiriyle ters düşmektedir. Oysaki ayet-i kerime, ailesi dışındaki mü'minlerin de Nuh (a.s.)'la beraber gemiye binmiş olduklarını açıkça ifade etmektedir.

«Beni ve beraberimdeki inananları kurtar.» (çş-Şuarâ, 115.)

Gemidekilerin yedi kişi olduğunu söyleyenler de vardır.

Nuh'un karısına gelince o, Nuh'un bütün oğullarının yani Ham, Sam, Yafes ve Yam'm anasıdır. Ehl-i Kitap, Yam'a Kenan adını vermişlerdir. Suda boğulan da odur. Nuh'un oğlu Abir ise, tufandan önce ölmüştür. Suda boğulanlarla birlikte onun da boğulmuş olduğu söylenir. Kafirliğinden Ötürü o da, aleyhine hüküm verilenlerdendir. Ehl-i Ki-tab'a göre o da gemideymiş, ancak daha sonra kafir olmuştur. Yahut da hakkındaki karar, kıyamete ertelenmiştir. Fakat kuvvetli olan görüş, birincisidir. Zira ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

«Rabbim! Yeryüzünde hiçbir inkarcı bırakma.» (Nûh, 26.)

«Ey Nuh! Sen ve beraberindekiler gemiye yerleşince: "Bizi zalim milletten kurtaran Allah'a hamdolsun." de.

"Rabbim! Beni kutsal bir yere indir. Sen, indirenlerin en iyisisin."

de.» <el-Mü'minün, 28-29.)

Ona öylesine muazzam bir gemiyi musahhar kıldığı, o gemiyle kendisini selamete kavuşturduğu, inkarcı milletinden kendisini kurtardığı, kendisini yalanlayıp muhalefette bulunanları suda boğarak gözünü aydınlattığı için Rabbine hamd etmesini Cenâb-ı Allah, Nuh (a.s.)'a emretti. Nitekim buyurdu ki:

«Bütün canlı cinslerini yaratan O'dur. Gemiler ve hayvanlardan bi-nesiniz diye size binekler var etmiştir: Bunlar, üzerlerine oturunca Rab-binizin nimetini anarak: "Bunları buyruğumuza veren ne yücedir; zaten bizim gücümüz bunlara yetmezdi. Şüphesiz Rabbimize döneceğiz." demeniz içindir.» (ez-Zuhruf, 12-14.)

İşte böyle.. İşin hayırlı ve bereketli olması, güzelce sonuçlanması için başlarken dua etmelde emrolunuyor. Nitekim hicret edeceği zaman Rasûlullah (s.a.v.)'a da Cenâb-ı Allah şu buyruğu vermişti:

«De ki: "Rabbim! Beni koyacağın yere hoşnutluk ve esenlikle dahil et; çıkaracağın yerden de hoşnutluk ve esenlikle çıkar. Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver."» (el-İsrâ, so.)

Nuh (a.s.) bu tavsiyeye uyarak şöyle dedi:

«Oraya binin'Yürümesi ve durması Allah'ın izniyledir. Doğrusu Rabbim çok bağışlayan ve esirgeyendir.» (Hud,41.)

Rabbim bağışlayıcı ve merhamet edici olduğu kadar, elem verici azabın da sahibidir. Günahkar millete gelecek azabını kimseler geri çe-viremez. Nitekim O'nu tanımayıp başka varlıklara tapan milletlerin üzerine O'nun azabı inmiştir.

«Gemi dağlar gibi dalgalanıl içinde onları götürürken.» (Hud, 42.)

Cenab-ı Allah daha önce yeryüzünde görülmemiş bir yağmuru, gökten üzerlerine boşalttı. O zamana kadar öyle bir yağmur yağmadığı gibi, daha sonra da yağacak değildi. Sanki kırımın ağzı açılmıştı da, suları aşağıya doğru boşalıyordu. Yeryüzüne de emir verildi. Her tarafından sular fişkırmaya başladı.

«Nuh: "Ben yenildim, bana yardım et" diye Rabbine yalvarmıştı. Biz de bunun üzerine gök kapılarını boşanan sularla açtık Yeryüzünde kaynaklar fişkırttık; her iki su, belirtilen bir ölçüye göre birleşti. Onu tahtadan yapılmış, mihla çakılmış bir gemiye bindirdik. İnkâr edilmiş olan Nuh'a mükafat olarak verdiğimiz gemi, nezaretimiz (ve korumamız) altında yüzüyordu.» (el-Kamer, 10-14.)

İbn Cerir ve diğerleri, tufanın kıptı hesabına göre ağustosun onüçünde vukubulduğunu söylemişlerdir.

«Ey İnsanlar! Su taşıdığı vakit, size bir ibret olmak üzere, anlayışlı kulaklar anlasın diye süzülen gemide, sizi biz taşımışızdır.» (el-Hâkka, 11-12.)

Müfessirlerden bazıları demişlerdi ki: Tufan suyu, yeryüzündeki en yüksek dağın tepesini onbeş zira' kadar aştı. Bu rakam Ehl-i Kitap'a göredir. Seksen zira' kadar aştığım söyleyenler de olmuştur. O zaman enine boyuna, ovasıyla, çölüyle, yamacıyla, dağıyla, kumsalıyla yeryüzünün her tarafı sular altında kalmış. Yeryüzünde gözünü açıp kapayabilecek, ne büyük, ne de küçük hiç bir canlı kalmamıştır.

İmam Malik, Zeyd b. Eslem'den naklederek dedi ki: Tufandan önce insanlar, yeryüzünün bütün dağlarını ve ovalarını doldurmuşlar. Zeyd b. Eşlem'in oğlu Abdurrahman demiş ki: O zaman yeryüzündeki her karış toprağın mutlaka bir sahibi varmış. Bu iki sözü de İbn Ebi Hatîm rivayet etmiştir.

«Nuh, bir kenarda kalmış olan oğluna: "Ey oğulcuğum! Bizimle beraber gel, kafirlerle birlik olma." diye seslendi. Oğlu: "Dağ sığınırım, beni sudan korur." deyince, Nuh: "Bugün Allah'ın buyruğundan - O'nun acıdikları dışında - kurtulacak yoktur." dedi. Aralarına dalga girdi. Oğlu da boğulanlara karıştı.» (Hud, 42-43.)

Nuh'un boğulan bu oğlunun adı Yam'dır. Sam, Ham ve Yafes'in kardeşidir. Adının Kenan olduğu da söylenir. Kafirdi. İyi olmayan işler yapardı. Dininde babasına muhalefet etti de geberenlerle birlikte geberdi.

Böyleyken soyundan olmayan, yabancı ama din ve mezhepte babasına tabi olanlar, babasıyla birlikte kurtuluşa erdiler.

«Yere: "Suyunu çek!", göğe: "Ey gök! Sen de tut." denildi. Su çekildi, iş de bitti. Gemi Cudi'ye oturdu. "Haksızlık yapan millet Allah'ın rahmetinden uzak olsun." denildi.» (Hud, 44.)

Onur ve üstünlük sahibi Allah'tan başkasına tapanlardan hiç biri yeryüzünde kalmayıp iş bitince Cenâb-ı Allah, yere, suyunu

çekmesini; göğe de yağmurunu tutmasını emretti. Su çekildi, yağmur dindi. Hülâsa Allah'ın ilm-i ezelisinde ve kaderinde daha önce takdir buyuruları azab, o kafir milletin tepesine indi. "Haksızlık yapan millet, Allah'ın rahmetinden uzak olsun." denildi. Yani kudret lisanıyla onlara:

"İlahî rahmet ve bağışlamadan uzak olsunlar." diye seslenildi.

«O'nu yalanladılar, Biz de onu ve gemide beraberinde olanları kurtardık. Ayetlerimizi yalan sayanları suda boğduk. Çünkü onlar, kör bir millettir.» (el-A'râf, 64.)

«O'nu yalancı saydılar. Ama biz onu ve gemide beraberinde bulunanları kurtardık. Onları, ötekilerin yerine geçirdik. Ayetlerimizi yalanlayanları suda boğduk. Uyarılanlardan söz dinlemeyenlerin sonlarının nasıl olduğuna bir bak.» (Yûnus, 73.)

«Ayetlerimizi yalanlayan millete karşı ona yardım ettik. Doğrusu, onlar fena bir millettir, hepsini suda boğduk.» (ei-Enbiyâ, 77.)

«Bunun üzerine onu ve beraberinde bulunanları, dolu bir gemi içinde taşıyarak kurtardık. Sonra da geride kalanları suda boğduk. Doğrusu, bunda bir ders vardır. Ama çoğu inanmamıştır. Rabbin şüphesiz güçlüdür, merhametlidir.» (cş-Şuarâ, 119-122.)

«Ama biz Nuh'u ve gemide bulunanları kurtardık. Ve bunu dünyalara bir ibret kıldık.» (el-Ankebût, 15.)

«Sonra diğerlerini suda boğduk.» (eş-Şuarâ, 66.)

«Andoison ki biz o gemiyi bir ibret olarak bıraktık. Yok mudur öğüt alan? Benim azabım ve uyarım nasılmış? Andoison ki Kur'ân'ı öğüt olsun diye kolaylaştırdık. Yok mudur öğüt alan?» (el-Kamer, 15-17.)

«Onlar günahları yüzünden suda boğuldular; ateşe sokuldular, kendilerine Allah'tan başka yardımcı bulamadılar. Nuh dedi ki: «Rab-bim! Yeryüzünde hiç bir inkarcı bırakma. Doğrusu, sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; sadece ahlaksız ve çok inkarcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler.» (Nûh, 25-27.)

Cenâb-ı Allah, Nuh (a.s.)'un duasına icabet etti. Yeryüzünde o inkarcılardan hiç birini canlı bırakmadı. Gözünü açıp kapayabilen bir kimse kalmadı. Hepsini verip gitti. Hamd ve minnet Allah'adır.

İmam Ebu Cafer b. Cerîr ile İmam Ebu Muhammed b. Ebi Hatîm, tefsirlerinde Yakub b. Muhammed ez-Zühri yoluyla, Hz. Aiş (r.a.)'den rivayet ettiler ki, Rasûlullah (s.a.v.) ona şu haberi vermiş: «Allah, Nuh kavminden bir tek kimseye merhamet edecek olsaydı, çocuk anası (kadana merhamet ederdi.)»

Bir başka hadis-i şerifde de Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Nuh (a.s.), kendi milleti arasında 950 sene kaldı. Yüz senede bir ağaç dikti. Ağaç büyüdü, her tarafa dal budak saldı. Sonra onu kesip gemi yaptı. Bu işle meşgul olurken (inançsızlar) ona uğrayıp alay ediyor ve : "Karada gemi yapıyorsun. Bu gemi (karada) nasıl yüzer?" diyorlardı. O da: "Bunları da göreceksiniz." diye cevap veriyordu.

Gemi yapımını tamamladıktan sonra yerden sular kaynadı, yollar kapandı. Kucağında çocuğu bulunan bir ana, yavrusu için korkmaya başladı. Yavrusunu çok seviyordu. Onu dağa çıkarmak üzere yukarıya doğru tırmandı. Dağın üçte bir yüksekliğine varmıştı ki tufan suyu kendilerine arkadan kavuştu. Nihayet tam tepeye çıktı. Su oraya kadar da çıktı. Hatta kadının boğazına kadar yükseldi. Bu durumda çocuğunu elleriyle yukarıya doğru kaldırdı. Sonunda yavrusuyla birlikte boğuldular. İşte böyle.. Eğer Allah, Nuh kavminden bir kimseye merhamet edecek olsaydı, mutlaka o çocuğun anasına merhamet ederdi.»

Özetle yüce Allah, inançsızlardan hiç birini hayatta bırakmamış, hepsini suda boğmuştu. Peki nasıl oluyor da bazı tefsirciler, Uc b. Unuk'un - İbn Anak diyenler de vardır - Nuh'tan önce mevcut olup Musa'nın zamanına kadar yaşamış olduğunu iddia ediyorlar? Onun kafir, zorba ve inatçı olduğunu söylüyorlar. İyi bir adam olmadığını, Adem'in kızının onu zinadan kazandığını, uzun boylu olduğu için elini uzatıp denizin derinliklerinden balık çıkardığını, çıkardığı balığı güneşe kadar uzatıp orada pişirdiğini, gemiye binmiş olan Nuh (a.s.)'a: "Nedir senin bu serüvenin?" diyerek onunla alay ettiğini, boyunun 3333,3 zira' uzunluğunda olduğunu ve daha bir çok hezeyanları savuruyorlar. Bunlar, bir çok tefsirlerde ve tarih kitaplarında yazılmamış olsaydı burada naklet-mezdik. Çünkü bunlar, sakat ve zayıf haberlerdir. Sonra bunlar, nakillere ve akla aykırıdır. Akla aykırıdır. Zira nasıl olur da Cenâb-ı Allah, kafirliğinden dolayı, babası peygamber olduğu ve mü'minlerin önderi olduğu halde Nuh'un oğlunu öldürüyor da Uc b. Unuk'u sağ bırakıyor? Halbuki anlatıldığına göre Uc, daha zalim ve daha zorba imiş. Ve yine nasıl oluyor da Cenâb-ı Allah o çocuğa ve anasına merhamet etmiyor da şu nesebi belirsiz, zorba, inatçı, ahlaksız, azılı kafir ve asi şeytanı serbest bırakıyor?

Bu husus, nakle de aykırıdır. Zira Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Sonra diğerlerini de suda boğduk.» (eş-Şuarâ, 66.)

«Rabbim! Yeryüzünde inançsızlardan hiç birini (sağ) bırakma.»(Nûh, 26.)

Sonra anlattıklarına göre onun boyunun bu kadar uzun oluşu da, şu hadis-i şerifin ifadesine aykırıdır:

«Doğrusu Cenâb-ı Allah, Adem'i altmış zira' boyunda yarattı. Sonra yaratıklar (m boyu) şu ana kadar eksilmeye devam etmektedir.» Bu ifadeler, doğru, doğrulanmış ve hatadan korunmuş olan Rasûlullah (s.a.v.)'a aittir.

«O, kendiliğinden konuşmamaktadır. Onun konuşması, ancak bildirilen bir vahiy iledir.» (en-Necm, 3-4.)

O buyurmuş İd: Yaratıkların boylan, şu ana kadar eksilmeye devam etmektedir.

Yani Adem'den asr-ı saadete kadar geçen zaman içinde insanların boyları kısaltmaya devam etmiştir. Bu kısalma, kıyamete dek devam edecektir. Bu da, Adem'in soyunda kendisinden daha uzun boylu birinin bulunamayacağı zorunlu kılmaktadır. Nasıl olur da Cenâb-ı Allah, Uc b. Unuk'u görmeyip kendi haline biralar?! Bizler de Allah'ın indirdiği kitapları değiştirip tahri:

eden, tevil edip ayetlerinin yerlerini değiştiren Ehl-i Kitaptan olan keferenin sözlerine itibar ediyoruz! Bu nasıl olur?! Yalancı, hain ve kıyamete dek ilahî lanete maruz kalmış o kafirlerin kendi başlarına naklettikleri ya da doğruluğuna güvendikleri bu gibi haberler hakkında ey okuyucu sen ne düşünüyorsun? Uc b. Unuk'la ilgili bu haberi, peygamberlerin düşmanı olan bazı zındık ve ahlaksızların uydurmuş olmasından başka bir şeye ihtimal veremiyorum. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Sonra Cenâb-ı Allah, Nuh'un kendi oğlunu kurtarması için Rabbine yalvarışını, bizlere bir ibret dersi olarak anlatıyor. Nuh (a.s.), Rabbine şöyle müracatta bulunmuştu:

Ey Rabbim! Benimle birlikte ailemi de kurtaracağını bana va'd etmiştin. Oğlum da ailemdendir. Halbuki o boğuldu. Bu nasıl olur? Cevaben yüce Allah buyurmuştu ki: O, kurtaracağını va'd etmiş olduğum aileden değildir. Yani biz sana demiştik ki: "Ve aleyhinde hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye bindir." (ci-Mü'mînûn, 27.) Oysaki bu oğlum, kafirliği dolayısıyla boğulacak diye aleyhine hüküm verilmiş olanlardandır. Bu nedenle kader onu mü'minler blokundan uzaklaştırdı. Küfür ve taşkınlık sahipleriyle beraber suda boğuldu.

«Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan topluluklara bizden bir selamet ve bereketle gemiden in. Ama bir çok toplulukları da geçindireceğiz. Sonra onlara can yakıcı bir azab vereceğiz." denildi.» (Hud, 48.)

Sular yeryüzünden çekilip yeryüzü, üzerinde yürüyüp durmaya, yerleşmeye müsait hale gelince Cenâb-ı Allah Nuh (a.s.)'a, uzun yolculuğundan sonra Cudi dağının üzerinde duran gemiden selamet ve bereketle inmesini emretti. Evet.. Ey Nuh! Sana ve senin soyundan doğacak evladına bizden selamet ve bereketle gemiden in. Kendisiyle birlikte gemiye binmiş olanların soyu devam etmemiş,sadece Nuh (a.s.)'un nesli devam etmişti.

«Onun soyunu sürekli kıldık.» (es-Sâffât, 77.)

Bu gün yeryüzünde diğer cinslerden mevcut olan ademoğullarının tümü, mutlaka Nuh (a.s.) oğullarından Sam, Ham ya da Yafes'in soyundanlardır. Ahmed b. Hanıbel, Semure'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«Sam, Arapların atasıdır. Ham, Habeşlerin atasıdır. Yafes de Rumların atasıdır.»

Şeyh Ebu Ömer b. Abdü'l-Berr dedi İd: İmran b. Husayn'den de böyle bir hadis rivayet edilmiştir. Hadiste geçen "Rum"da kasıt, ilk Rumlar'dır ki, bunlar da Rumî b. Labti b. Yunan b. Yafes b. Nuh'a mensub olan Yunanlılardır.

İsmail b. İyaş, Said b. Müseyyeb'den rivayet etti İd: Nuh (a.s.)'un Sam, Yafes ve Ham adlı üç oğlu vardı. Bunların da he birinin üçer oğlu olmuştur. Şam'ın oğulları Araplar, Farslar ve Rumlardır.Yafes'in oğulları Türkler, Slavlar, Ye'cüc ve Me'cüc'dur. Ham'ın oğulları Kıbtîler, Sudanlılar ve Berberi'lerdir.

Hafız Ebu Bekr el- Bezzar, "Müsned" adlı eserinde, Ebu Hürey-re'den rivayetle Rasûlullah (s.a.v.)in şöyle buyurduğunu söyledi: «Nuh'un oğulları Sam, Ham ve Yafes'tir. Samin oğulları Araplar, Farslar ve Rumlardır ki, hayır bunlardadır. Yafes'in oğulları Ye'cüc-Me'cüc, Moğollar ve Slavlardır ki, bunlarda hayır yoktur. Ham'ın oğulları Kıbtîler, Berberiler ve Sudanlılardır.»

Ancak bu hadisin rivayet senedinde adı geçen Yezid b. Sinan Ebu Ferve er-Rehavî, tümünden zayıf bir ravî olup güvenilir bir kimse değildir.

Denildi ki: Nuh (a.s.)'un yukarıdaki hadiste adları geçen bu üç oğlu tufandan sonra doğmuştur. Gemiye yapmadan önce sadece Kenan ve Abir adında iki oğlu vardı İd, Abir tufandan önce ölmüş, Kenan ise tufanda boğulmuştu.

Doğrusu şu ki, her üç oğlu da hanımları ve analarıyla birlikte gemide Nuh (a.s.)un yanındaydılar. Tevrat'ın ifadesi böyledir. Rivayete göre Ham, gemide hanımıyla cinsel temasta bulunmuş, bunun üzerine Nuh (a.s.), sperması çirkinleşsin diye ona bedduada bulunmuştu da simsiyah tenli bir oğlu doğmuştu. Bu çocuk, Sudanlıların atası olan Kenan idi.

Bir başka rivayete göre babası Nuh (a.s.)'ı uyurken avreti açılmış olarak görmüş fakat onun üzerini-örtmemiş, ild kardeşi onun bu açık yerini kapamışlardı. Bunun üzerine Nuh (a.s.), sperması değişip çirkinleşsin ve ondan doğacak çocuklar, kardeşlerinin kölesi, hizmetçisi olsunlar diye beddua etmişti.

İmam Ebu Cafer, İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğini rivayet etmiştir: Havariler, Meryemoğlu İsa'ya: "Gemiye gören bir adam diriltsen de bize onu anlatsa.." dediler. İsa (a.s.) onları bir toprak yığının yanına götürdü.

Oradan bir avuç toprak aldı. "Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" diye cevap vermeleri üzerine: "Bu, Nuh oğlu Ham'ın mafsalsal yumru kemiğidir." dedi. Bastonuyla vurarak: "Allah'ın izniyle (kalk)" deyince de Ham, ağarmış başındaki tozları silkeyerek ayağa kalktı. İsa (a.s.)ona:"Ölürken bu halde miydin?" diye sordu. O da : "Hayır. Ölürken gençtim. Ama şimdi dirilirken kıyamet koptuğunu sandım. Bu nedenle basımdaki saçlar açardı." diye cevap verdi. Hz. İsa, ona: "Bize Nuh'un gemisinden söz et" deyince, şunları anlatmaya başladı:

"Boyu 1200: eni 600 zira1 idi. Üç katlıydı. Bir katında hayvanlarla canavarlar, bir katında insanlar, bir katında da kuşlar vardı. Hayvanların pislikleri çoğalıp gemiye doldurunca Cenâb-ı Allah Nuh'a, filin kuyruğuna dürtmesini vahyetti. Dürtünce kuyruğundan biri erkek, diğeri dişi bir çift domuz peydahlandı. Bunlar pislikleri yemeye başladılar. Pare gemiye delmek için kemirmeye başlayınca da Cenâb-ı Allah, Nuh'a aslanın iki gözünün arasına vurmasını vahyetti. Vurunca burnundan biri erkek, diğeri dişi bir çift kedi peydahlandı. Bunlar fareyi yakalayıp yediler.»

Hız. İsa ona: "Nuh (a.s.), şehirlerin sular altında kaldığım nasıl anladı?" diye sordu. Cevaben dedi ki: "Kendisine haberi getirmesi için kargayı gönderdi. Karga bir leş bulup üzerine kondu. Bunun üzerine Hz. Nuh korkak olsun diye ona beddua etti Karganın evcil olmayışı bundandır. Daha sonra güvercini gönderdi. Dönüşte güvercin, gagasında bir zeytin yaprağı, ayağında da birazcık çamurla geldi de Hz. Nuh, böylece şehirlerin sular altında kalmış olduklarını anladı. Boynuna yeşil bir kuşak taktı.

Ünsiyet ve güvenlik içinde olması için dua etti. Güvercinin evlere alışık olması da bundandır." Etrafindakiler, Hz. İsa'ya dediler ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu adamı (Hain'ı) evimize götürsek de, yanımızda oturup bizimle konuşsa olmaz mı?."

"Dünyadan rızkı kesilmiş olan bir adam nasıl sizinle beraber olur?" diyerek bu Öneriyi reddetti. Ve Ham'a: "Allah'ın izniyle eski haline dön!" dedi. Oda toprağa dönüştü...

Bu gerçekten garip bir rivayettir.

Alba b. Ahmer, İkrime'den, o da İbn Abbas'tan rivayet etti ki: Gemide Nuh'un yanında çokluk çocuklarıyla beraber seksen erkek vardı. Orada yüz elli gün kaldılar. Cenâb-ı Allah gemiyi Mekke'ye yöneltti, kırk gün süreyle Ka'be'nin çevresinde dolandı. Sonra onu Cudi'ye yöneltti, Cudi'nin üzerinde karar kıldı. Nuh (a.s.), kendisine yeryüzünün haberini getirsin diye kargayı keşfe gönderdi. Karga gidip bir leşin üzerine kondu. Bunun üzerine Nuh (a.s.) güvercini gönderdi. Güvercin bir zeytin yaprağı getirdi. Ayakları da çamurlanmıştı. Bunun üzerine Nuh (a.s.), yeryüzünden suların çekilmiş olduğunu anladı. Cudi dağının eteklerine indi. Orada bir köy kurdu. Orayı 'Seksen Köyü' diye adlandırdı. O gün oraya yerleşenlerin dilleri seksen lisan ayrıldı. Bunlardan biri de Arapçaydı. Oradakiler, birbirlerinin dillerini anlamıyor, Nuh (a.s.) onlara tercümanlık yapıyordu.

Katade ve diğerleri dediler ki: Nuh ve beraberindekiler, receb ayının onunda gemiye bindiler, 150 günlük bir yolculuk yaptılar. Gemi, onları getirip Cudi'nin tepesine konurdu. Muharrem'in onunda, yani aşure gününde gemiden çıktılar. İbn Cerir de buna muvafık bir haber rivayet ederek, gemiden çıkış gününde oruç tuttuklarını sözlerine eklemiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Hz. Peygamber (s.a.v.), Yahudilerden bazı kimselere uğradı. Onlar, aşure orucunu tutmuşlardı. "Bu ne orucudur?" diye sorunca şöyle demişlerdi: "Bu, Allah'ın Musa'yı ve israiloğullarını suda boğulmaktan kurtardığı, Firavunu boğduğu gündür. Bu, geminin Cudi tepesine konup yerleştiği, onur ve üstünlük sahibi olan Allah'a bir şükür ifadesi olarak Musa ile Nuh'un oruç tuttıkları gündür."

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.): "Ben Musa'ya daha yakınım. Bu günde öncelikle benim oruç tutmam gerekir." dedi. Ashabına da şu tavsiyede bulundu: "Sizden biri oruçlu olarak sabahlarsa, orucunu devam ettirip tamamlasın; Sizden biri ailesine dokunmuşsa, günün kalan kısmını oruçlu (imış gibi) tamamlasın." Buharî'de bunu teyid edici bir başka hadis vardır.

Ancak tuhaf olan, burada Nuh (a.s.)'dan söz edilmesidir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.^[6] Şimdi de bazı cahillerin aşureyle ilgili anlattıkları hikayelere gelelim. Güya Hz. Nuh ve beraberindeki mü'minler, azıklarının artanını ve yanlarında kalan tahılları öğütüp karıştırarak yemek mecburiyetinde kalmışlar. Uzun süre geminin içinde karanlıkta kaldıklarından dolayı gözlerinin zayıflayan ferini güçlendirmek için, gözlerine sürme çekmişler... Bütün bunlar, sahih olmayan ve içinde doğruluk payı bulunmayan rivayetlerdir. Bu hususta mute-med olmayan israiliyat hikayeleri nakledilir.

Muhammed b. İshak der ki: Cenâb-ı Allah, tufanı durdurmak isteyince yeryüzüne bir rüzgar gönderdi. Bu rüzgarın etkisiyle sular durdu, yerin kaynakları tıkanı. Sular azalıp çekilmeye başladı. Geminin Cudi tepesine konup durması - Tevrat ehlinin iddiasına göre - tufanı müteakip yedinci ayın onuncu gecesinde olmuştur. Tufanı müteakip onuncu ayın ilk gününde de dağların tepeleri görünmüş, bunun üzerinden kırk-gün geçtikten sonra da Nuh, geminin- daha Önce yapmış olduğu - penceresini açmış, sonra da suyun yeryüzünü ne hale getirdiğini görüp gerekli bilgiyi getirmesi amacıyla kargayı dışarı göndermiş, ama karga bir daha geri dönmemişti. Karga geri gelmeyince güvercini gönderdi. Güvercin döndüğünde, gemide konacak yer bulamayınca Nuh (a.s.) elini uzatıp onu tuttu ve geminin içine aldı. Aradan yedi gün daha geçtikten sonra, sellerin neler yaptığını görüp geri gelerek kendisine bildirmesi için güvercini yemden dışarı gönderdi. Akşam olunca, ağzında bir zeytin yaprağıyla geri geldi. Nuh (a.s.), yeryüzünde suların azalmış olduğunu anladı. Aradan yedi gün daha geçince güvercini yeniden dışarı yolladı, ama bu defa güvercin geri dönmedi. Nuh (a.s.) yeryüzünün açılmış olduğunu anladı. Tufanın başlangıcından güvercinin dışarı yollanmasına kadar bir yıl geçip ikinci yıla girildiğinde yeryüzü tamamen açılıp kara göründü. Nuh (a.s.) geminin örtüsünü açtı. Tufanın ikinci yılının yirmi altıncı gecesinde:

«"Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan topluluklara bizden bir selamet ve bereketle gemiden in. Ama bir çok toplulukları da geçindireceğiz. Sonra onlara can yakıcı bir azab vereceğiz." denildi.» (Hud, 48.)

Ehl-i Kitabın anlattıklarına göre Cenâb-ı Allah, Nuh (a.s.)'a şu buyruğu vermiş: Sen, karın, oğulların, gelinlerin ve beraberindeki hayvanlar, hepiniz gemiden çıkın. Bütün bunlar, yeryüzünde üreyip çoğaltsınlar.

Çıktılar.. Nuh (a.s.), Allah rızasına kesilecek kurbanlar için bir mezbaha inşa etti. Eti yenen hayvanlarla kuşlardan birer tanesini Allah için kurban etti. Allah da yeryüzündeki insanlara artık böyle bir tufan göndermeyeceğine söz verdi. Bu sözünün hatırası olarak da gök kuşağını yarattı. Gökkuşağının, suda boğulmaya karşı ilahî bir emniyet olduğunu İbn Abbas söylemiştir.

İranlı ve Hindli bazı cahiller, tufanın vukuunu inkar etmiş, ama bu milletlere mensup bazı kimseler, tufanın vukubulduğunu itiraf etmiş, yalnız demişler ki: Tufan, Babil mıntıkasında vukubuldu, suları bize ulaşmadı. Adem'den bu güne dek, dünyayı büyüklerimizden bir miras olarak devralmışsınız.

Bunu, şeytanın izinde yürüyen ve ateşe tapan bazı mecusi zındıkları söylemiştir. Bu onların bir safsatası, aşırı küfrü, katmerli cahillikleri, maddi olarak duyulur şeyleri inkarları ve göklerle yerin Rabbini yalanlamalarından başka bir şey olamaz.

Rahman olan Allah'ın elçilerinden nakiller yapan din âlimleri, sair zamanlarda insanların mütevatiren rivayet ettikleri haberlerin yanı sıra, Nuh tufanının vukubulduğu hususunda görüş birliği etmişlerdir. Bu tufan, bütün beldeleri sular altında bırakmış, Cenâb-ı Allah'da kendi desteğindeki günahsız peygamberi Nuh'un çağrısına icabet etmek ve kaçınılmaz takdirini

infaz etmek için inkarcı kullardan hiç birini o zaman sağ bırakmamıştır. [\[7\]](#)

Nuh (A.S.)'Un Şahsına Ait Bazı Haberler

Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Doğrusu Nuh, çok şükreden bir kuldu.» (ei-îsrâ, 3.)

Denildi ki: Onun yemesi, içmesi, giymesi ve bütün davranışları Allah'ın gözetiminde ve onun rızasına uygundu.

İmam Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'den naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi:

«Doğrusu Allah, kulun bir yiyeceği yeyip o yiyecekten ötürü kendisine hamdetmesini veya bir içeceği içip o içecekten ötürü

kendisine ham-detmesini memnuniyetle karşılar.» [\[8\]](#)

Doğrusu şu ki şükreden; kalbi, kavli ve ameli taatler yaparak hayırlı aktivitede bulunan kimsedir. Şairin dediği gibi şükür, ancak böyle yapılır.

«Nimetleri size ifade eder üç şeyim;

Elim, dilim ve örtülü kalbim.» [\[9\]](#)

Nuh (A.S.)'Un Oruç Tutuşu

Sehl b. Ebi Sehl, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: İşittim ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: «Ramazan ve kurban bayramı günleri dışında Nuh (a.s.), zamanın tümünü oruçlu geçirmiştir.»

Taberanî, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: İşittimki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: «Ramazan ve Kurban bayramı günleri dışında Nuh (a.s.), zamanın tümünü oruçlu geçirmiştir. Davud (a.s.), zamanın (senenin) yarısını oruçlu geçirmiştir. İbrahim (a.s.), her aydan üç gün oruç tutmuştur. Bir yıl tutmuş, bir yıl tutmamıştır.» [\[10\]](#)

Nuh(A.S.)'Un Haccı

Hafız Ebu Yala dedi ki: Süfyan b. Vekî', İbn Abbas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etti: «Rasûlullah (s.a.v.) haccetti. Usfan vadisine geldiğinde sordu: "Ey Ebu Bekir! Bu hangi vadidir? Bu hangi vadidir?" Ebubekir: "Usfan vadisidir." deyince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Buraya Nuh, Hud ve İbrahim, genç develer üzerinde uğramışlardır. Yularları liften eşekleri vardı. Peştemalları çuhadan, omuzlukları da siyah beyaz çizgili olup yündendi. Allah'm şereüi evini ziyaret ederek haccediyorlar-

dı." Bu hadis "garib"dir. [\[11\]](#)

Nuh (A.S.)'Un Oğluna Vasiyeti

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Ömer (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.)'m'yanmdaydık. Omuzuna üzerinde ipekten bağlar bulunan çizgili bir cübbe giymiş olan bedevi bir adam geldi ve şöyle dedi: "Bilesiniz ki bu arkadaşınız (yani Rasûlullah), sü-varî'i oğlu süvari olan herkesi (yüksek mevkilerde bulunanları) alçaltmış, çoban oğlu çoban olan (aşağı tabakadaki) herkesi yüceltmış-tır.

Rasûluîlah, (s.a.v.) onun cübbesinin yakasını tutarak: "Senin üzerinde akılsızların elbisesini görmekteyim." dedi ve sonra sözünü şöyle sürdürdü: «Allah'ın peygamberi Nuh, vefat edeceği esnada oğluna şöyle dedi: "Sana bir vasiyette bulunacağım. Sana iki şeyi yapmanı emrediyorum. Ve iki şeyi yapmanı da yasaklıyorum. "Lâ ilahe illallah" demeni emrediyorum. Yedi kat gökle yedi kat yer, terazinin. bir kefesine; "lâ ilahe illallah" sözü de terazinin diğer kefesine konulsa, "lâ ilahe illallah" kefesi ağır gelir. Şayet yedi kat gölde yedi kat yer, dağınık halkalar olsalar, "Lâ ilahe illallah" ile "Sübhanallahi ve bihamdihi" kelimeleri, bu halkaları bir araya getirip birleştirir. Çünkü bu cümlelerde her şeyin bağı vardır. Yaratıklar bunlai'la rızıklandınırlar.

"Allah'a ortak koşmayı, kibri sana yasaklıyorum," Dedim ki - veya denildi ki -: "Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'a ortak koşmanın ne demek olduğunu biliyoruz. Ya şu 'kibir' nedir? Birimizin güzel ipli bir çift ayakkabısının olması kibir midir?" "Hayır" dedi. "Birimizin giydiği güzel bir elbisesinin bulunması kibir midir?" dedim. "Hayır" dedi. "Birimizin binmekte olduğu bir bineğinin bulunması kibir midir?" dedim. "Hayır" dedi. "Birimizin meclisinde oturup kendisiyle sohbet eden arkadaşlarının bulunması

kibir midir?" dedim. "Hayır" dedi. "Peki ya kibir nedir?" dedim."Hakkı tanımamak ve insanları horlamaktır."» dedi. [\[12\]](#)

Ehl-i Kitab anlatırlar M: Nuh peygamber gemiye bindiğinde 600 yaşındaydı, İbn Abbas'm da böyle dediğini daha önce söylemiştik. Yalnız o, "Gemiye bindikten sonra 350 yıl daha yaşadı" sözünü eklemiştir. Ancak bu söz, tartışma götürür. Kaldı

ki bu sözle Kur'ân-ı Kerim'in ifadeleri arasında uzlaşma sağlanamadığı için bu büyük bir yanılgıdan başka bir şey olamaz. Kur'ân-ı Kerim'in ifadesinden anlaşıldığına göre Nuh peygamber, risaletle görevlendirildiğinden itibaren tufanın vukuuna kadar geçen müddet zarfında milleti arasında 950 yıl kalmıştır. Onlar zalim bir kavim oldukları için bundan sonra tufan seline yakalanmışlardır. Tufandan sonra Nuh peygamberin ne kadar yaşamış olduğunu ancak Allah bilir. Nuh (a.s.)'un 480 yaşındayken peygamberlikle görevlendirildiği, tufandan sonra 350 yıl daha yaşadığı sözü gerçekten İbn Abbas (r a)'dan nakledilmişse, buna göre -950 yıl daha ilaveyle- Nuh (a.s.) 1780 yıl yaşamış olmaktadır. İbn Cerir ve Ezrak nin rivayetlerine göre Nuh (a s)'un kabri, Mescid-i Haram'dadır. Bu rivayet, son devir ulemasından bir çoğunun bu konudaki kavillerinden daha güçlü ve. daha sabittir Bunlar derler ki: Nuh peygamberin kabri, Kerk-i Nuh beldesindedir. Ve orada bu maksatla bir cami de inşa edilmiştir.

Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. [\[13\]](#)

Hud Peygamberin Kıssası

Hud (a.s.), Erfahşiz oğlu Salih'in oğludur. Erfahşiz ise, Nuh oğlu Sam'm oğludur.

Denilir ki: Hud (as.), Salih oğlu Abir'in oğludur. Salih ise, Sam oğlu Erfahşiz'in oğludur. Bilindiği gibi Sam da Nuh peygamberin oğludur. Bunu, İbn Cerir (et-Taberî) anlatmıştır.

Hud (a.s.), Ad kabilesindendi. Ad, Avs'm oğludur. O da Nuh oğlu Şam'ın oğludur. Bunlar bir Arab kavmi olup Ahkaf denen dağlık bölgede otururlardı. Burası denize doğru uzanan ve Şahr adıyla isimlendirilen bir yer olup Yemen'de Umman ile Hadramut arasındaydı. Vadilerinin adı da Muğis idi. Nüfusları kabarık olup kalın direkli çadırlarda yaşarlardı. Nitekin Cenâb-ı Allah buyurmuş İd:

«Ey Muhammedi Rabbinin, sütunlara sahip İrem şehrinde oturan Ad milletine ne ettiğini görmedin mi?..» (el-Fecr, 6-7.)

İrem'de oturan Ad.... Bunlar ilk Ad kavmiydi. İkinci Ad ise, bilahare ortaya çıkmış bir kavim olup yeri geldiğinde gerekli açıklama yapılacaktır. Birinci Ad' dan şöyle söz ediliyor:

«Benzeri hiç bir memlekette yaratılmamış olan, sütunlara sahip İrem şehrinde oturan Ad...» {el-Fecr, 7-8.)

İrem'in yeryüzünde dolaşan, bazen Şam'da, bazen Yemen'de, bazen Hicaz'da, bazen da başka yerde görünen bir şehir olduğunu söyleyen kimse, hedefi saptırmış, dayanaksız ve delilsiz bir söz sarfetmiş olur. İbn Hibban'm sahihinde Ebu Zerr (r.a.)'in rivayet ettiği, nebilerle mürsellerin anlatıldığı uzun bir hadiste şu ifadelerle rastlamaktayız:

- «O nebi ve rasûllerden dördü, Araplardandır; Hud, Salih, Şuayb ve bir de peygamberin ey Eba Zerr!..»

İlk Arabça konuşanın Hud (a.s.) olduğu söylenir. Vehb b. Münebbih'e göre ise, Hud'un babasıdır. Diğerleri dediler ki: İlk Arabça konuşan, Nuh (a.s.)'du. İlk Arabça konuşanın Adem (a.s.) olduğu da söylenir ki, gerçeğe yakın olan da budur. İlk Arabça konuşanın başkası olduğu da söylenmiştir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

İsmail (a.s.)'de önceki Araplara Arab-ı Aribе denir ki, bunlar birçok kabilelere ayrılırlar: Ad> Semud, Cürhüm, Tasm, Cedis, Emim, Medyen, İmlak, Casim, Kahtan, Benu Yaktin ve benzerleri...

Müstarebe Araplara gelince bunlar, İbrahim Halil oğlu İsmail'in soyudurlar. Gramere uygun', edebi bir Arapçayı ilk konuşan. Hz. İsmail (a.s.)'dir. Allah izin verirse yeri geldiğinde anlatılacağı gibi Hz. İsmail, Arapçayı, Harem'de annesi Hacer'in yanına gelip Mekke'ye yerleşen Cürhüm kabilesinden öğrenmiştir. Ama Cenâb-ı Allah ona, Arapçayı gayet iyi derecede anlaşılır ve net bir şekilde konuşturmuştur. Rasûlullah (s.a.v.)'da öyle konuşurdu.

Bizim bahsini yapmak istediğimiz Ad, ilk Ad'dır. Tufandan sonra ilk puta tapanlar onlardır. Samed, Samud ve Hera adlı üç tane putları vardı.

Cenâb-ı Allah, onlara kardeşleri Hud'u'peygamber olarak gönderdi.

Hud, onları Allah'a kulluk etmeye çağırdı. Nitekim bunu açıklama sadedinde Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Ad milletine de kardeşleri Hud'u gönderdik: "Ey Milletim! Allah'a kulluk edin, O'ndan başka tanrınız yoktur, karşı gelmekter sakınmaz mısınız?" dedi. Milletinin inkarcı ileri gelenleri, "Biz senin beyinsiz olduğunu görüyor ve seni yalancılardan sanıyoruz."-dediler. "Ey Milletim! ben beyinsiz değilim. Alemlerin Rabbinin peygamberiyim. Size Rabbi-min sözlerini bildiriyorum. Ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm. Sizi uyarmak üzere, aranızdan bir adam vasıtasıyla Rabbinizden size bir haber gelmesine mi şaşıyorsunuz? Allah'ın sizi Nuh'un milleti yerine getirdiğini ve vücutça da onlardan üstün kıldığını hatırlayın. Başarıya erişebilmeniz için Allah'ın nimetlerini anın." dedi. "Bize, yalnız Allah'a kulluk etmemizi, babalarımızın taptıklarını bırakmamızı söylemek için mi geldin? Doğru sözlülerden isen, haydi bizi tehdid ettiğin azaba uğrat." dediler. "Hiç şüphesiz artık Rabbinizin azab ve öfkesini hakkettiniz. Allah'ın hiç bir delil indirmedığı ve isimlerini kendi koyduğunuz putlar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Bekleyin, doğrusu ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim." dedi. Biz, rahmetimizle Hud'u ve beraberinde bulunanları kurtardık. Ayetlerimizi yalan sayarak inanmayanların kökünü kestik.» (el-A'râf, 65-72.)

«Ad milletine kardeşleri Hud'u gönderdik. Şöyle dedi: "Ey Miletim! Allah'a kulluk edin. O'ndan başka tanrınız yoktur. Yoksa sadece yalan uyduran kimseler olursunuz. Ey Milletim! Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak beni yaratana aittir. Akletmez misiniz? Ey Milletim! Rabbinizden mağfiret dileyin. Sonra O'na tevbe edin ki size gökten bol bol yağmur göndersin, kuvvetinize kuvvet katsın; yüz çevirip de suçlu olmayın."

"Ey Hud! Sen bize bir belge getirmeden, senin sözünden ötürü tanrılarımızı terketmeyiz ve sana inanmayız. Bir kısın tanrılarımız seni çarpmıştır demekten başka bir şey demeyiz." dediler. Hud: "Doğrusu, ben Allah'ı şahid tutuyorum. Siz de şahid olun ki, ben O'nu bırakıp koştuğunuz eşlerden uzağım. Hepiniz bana tuzak kurun. Sonra da ertelemeyin. Ben, ancak benin de sizin de Rabbiniz olan Allah'a güvenirim. Hiçbir canlı yoktur ki Allah ona el koymamış bulunsun. Rabbim elbette doğru yoldadır. Eğer yüz çevirirseniz, haberiniz olsun, şüphesiz ben size benimle gönderileni bildirdim. Rabbim sizden başka bir milleti yerinize getirebilir. O'na bir şey de yapamazsınız. Doğrusu, Rabbim her şeyi koruyandır." dedi.

Buyruğumuz gelince, Hud'u ve beraberindeki inananları, acıyarak kurtardık. Onları çetin bir azabdan koruduk. Bu, Rablerini ayetini bile bile inkar eden, peygamberlerine kafa tutan ve her inatçı zorbanın emrine uyan Ad milletidir. Bu dünyada da, kıyamet gününde de lanete uğradılar. Bilinki Ad milleti Rabblerini inkar etti. Ve yine bilin ki Hud'un milleti Ad, Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.» (Hud, so-60.)

«Bunların ardından başka nesiller varedtik. Onlara aralarından; "Allah'a kulluk edin, O'ndan başka tanrınız yoktur, sakınmaz mısınız?" diyen bir elçi gönderdik. Onun inkarcı ve ahirete kavuşmayı yalanlayan milletin ileri gelenleri - ki biz onlara bu dünya hayatında nimet vermiştik - şöyle dediler: "Bu yediğinizden yiyen, içtiğinizden içen sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Kendiniz gibi bir insana itaat ederseniz, hüsrana uğrayacağınızda hiç şüphe yoktur. Ölü toprak ve kemik yığını olduğunuz zaman tekrar dirilmenizle sizi tehdid mi ediyor? Oysa tehdid edildiğiniz şey ne kadar, hem de ne kadar uzak! Hayat ancak bu dünyadadır. Ölürüz ve yaşarız; tekrar diriltilmeyiz. Bu sadece Allah'a karşı yalan uyduranın biridir. Biz ona inanmayız." O Peygamber: "Rabbim! Beni yalancı saymalarına karşılık bana yardım et." dedi. Allah da: "Az sonra pişman olacaklar." bu3oırdı. Gerçekten onları bir çılgılık yakaladı ve onları süprüntü yığını haline getirdik. Haksızlık eden millet, rahmetten uzak olsun! (el-Mü'minün, 3i -41.)

«Ad Milleti de peygamberleri yalanladı. Kardeşleri Hud, onlara: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Doğrusu ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Allah'tan salanın ve bana itaat edin. Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim, ancak âlemlerin Rabbine aittir. Siz her yüksek yere koca bir bina kurup boş şeyle mi uğraşırsınız? Yakaladığınızı zorbaca mı yakalarsınız? Artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Bildiğiniz şeyleri size verenden sakının. Davarları, oğulları, bahçeleri ve akarsuları size O vermiştir. Doğrusu, hakkınızda büyük günün azabından korkuyorum." dedi. "İster Öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bizim için farketmez. Bu durumumuz öncekilerin geleneğidir. Biz azaba uğratılacak da değiliz." dediler. Böylece onu yalanladılar. Biz de kendilerini yok ettik. Bunda şüphesiz ki ders vardır. Ama çoğu inanmamıştır. Doğrusu, Rabbin güçlüdür, merhametlidir.» (eş-Şuarâ, 123)

«Ad milleti, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamış, "Bizden daha kuvvetli kim vardır?" demişti. Onlar, kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha kuvvetli olduğunu görmüyorlardı değil mi? Ayetlerimizi bile bile inkar ediyorlardı. Rezillik azabım onlara dünya hayatında tad-dırmak için o uğursuz günlerde üzerlerine dondurucu bir rüzgar gönderdik. Ahiret azabı ise daha çok alçaltıcıdır. Ve onlar, yardım da görmezler.» (Fussilet, 15-16.)

«Ey Muhammed! Ad milletin kardeşi Hud'u an. Ondan önce ve sonra, "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin." diyen nice uyarıcılar gelip geçmişken, Ahkaf bölgesindeki milletini uyarmış: "Doğrusu sizin için büyük günün azabından korkuyorum." demişti. "Bize, bizi tanrılarımızdan alıkoymak için mi geldin? Eğer doğru sözlülerden isen, bizi tehdid ettiğin şeyi başımıza getir." dediler. "Doğrusu, bunun ne zaman geleceğini Allah bilir. Ben size, benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Fakat sizin cahil bir millet olduğunuzu görüyorum." dedi. O azabın yayılarak vadilerine doğru yöneldiğim gördüklerinde: Bu yaygın bulut bize yağmur yağdıracaktır." dediler. Hud: "Hayır o, acele beklediğiniz şeydir. Can yakıcı azab veren bir rüzgardır; Rabbinin buyruğu ile her şeyi yok eder." dedi. Bunun üzerine evlerinin harabelerinden başka birşey görünmez oldu. Biz, suçlu milleti işte böyle cezalandırırız.» (el-Ahkâf, 21-25.)

«Ad milletin başından geçende de ibret vardır. Onların üzerine, uğradığı herşeyi bırakmayıp toza çeviren kuru bir rüzgar gönderdik.»

(ez-Zâriyât, 41-42.)

«İlk Ad milletini, semud milletini yok edip geri bırakmayan O'dur. Daha önce de Nuh milletini yok eden O'dur. Çünkü onlar çok zalim ve pek taşkın kimselerdi. Lut milletin kasabalarını yere batıran, onları gömdükçe gömen O'dur. Ey kişi! Rabbin hangi nimetinden şüpheye düşersin?» (en-Necm, 50-55.)

«Ad milleti peygamberini yalanlamıştı. Benim azabım ve uyarım nasıl olmuş? Nitekim o uğursuz günde, üzerlerine, insanları, sökülmüş hurma kütüğü gibi kopararak yere seren, dondurucu bir rüzgarı devamlı olarak gönderdik. Benim azabımı ve uyarım nasıl olmuş? Andolsun ki, Kur'ân'ı öğüt olsun diye kolaylaştırdık; yok mudur öğüt alan?» (el-Kamer, 18-22.)

«Ad milleti ise, önünde durulmaz, dondurucu bir rüzgarla yok edildi. Allah onların kökünü kesmek üzere, üzerlerine o rüzgarı yedi gün,sekiz gece estirdi. Halkın, kökünden çıkarılmış hurma kütükleri gibi yere yıkıldıklarını görürsün. Onlardan arda kalmış birşey görür müsün?» (ci- Hâkka, 6-8.)

«Ey Muhammed! Rabbinin hiç bir memlekette benzeri yaratılmamış, sütunlara sahip İrem şehrinde oturan Ad milletine ne ettiğini görmedin mi? Dağ yamacında kayaları oyan Semud milletine, memleketlerde aşırı giden, oralarda bozgunculuğu arttıran, sarsılmaz bir saltanat sahibi Firavun'a Rabbinin ne ettiğini görmedin mi? Rabbin onları azab kırbacından geçirmiştir. Doğrusu, Rabbin hep gözetlemekteydi.»

(el-Feer, 6-14.)

Bütün bu kıssalardan, tefsirimizin ilgili bölümlerinde yeteri kadar bahsetmiştik. Övgü ve minnet, Allah'adır. Beraet, İbrahim, Furkân, Ankebût, Sâd ve Kâf sûrelerinde Ad milletinden söz edilmiştir.

Buraya kadar nakledilen ayetlere, konuyla ilgili haberleri de ekleyerek Ad milletinin başından geçenleri derii toplu bir şekilde anlatacağız.

Daha önce de söylediğimiz gibi, tufandan sonra puta tapan ilk millet, Ad kavmidir.

«Allah'ın sizi Nuh'un milleti yerine getirdiğini ve vücutça da onlardan üstün kıldığını hatırlayın.» (el-A'râf, 69.)

Yani Cenâb-ı Allah onları, yaratılış, bünye ve tuttuğunu koparma bakımından zamanlarının en güçlü insanları olarak yaratmıştı.

«Bunların ardından başka nesiller var ettik.» (d-Mü'minûn, 3i.)

Sahih rivayetlere göre bunlar Hud peygamberin milleti idiler. Başkaları, bunların Semud kavmi olduğu düşüncesindedirler.

Zira bir ayet-i kerimede buyurulmaktadır ki:

«Onları bir çılgılık yakaladı ve onları süprüntü yığını haline getirdik.» (el-Mü'minûn, 41.)

Dediler ki: Çılgılıkla helak edilenler bunlar değil de Salih peygamberin milletidir. Zira bir ayet-i kerimede buyuruluyor ki:

«Ad milleti de bu yüzden önünde durulmaz, dondurucu bir rüzgar ile yok edildi.» (ei-Hâkka, 6.)

Rivayetçilerin böyle demeleri, ormanlık yerde oturan Medyen hal-kınm kıssasında da anlatılacağı gibi bunların hem rüzgar ve hem çılgılıkla helak edilmiş olmalarına engel teşkil etmez. Onların üzerine bir kaç çeşit ilahi azab gönderilmişti. Sonra Ad milletinin, Semud milletinden önce yaşamış olduğu da tartışma götürmez bir gerçektir.

Özetle Ad kavmi; katı, kafir, inatçı ve putperestlikte ısrarlı bir millettir. Cenâb-ı Allah, aralarından bir adamı, kendilerim sırf Allah'a kulluk etmeye, ibadetlerini yalnızca Allah'a yapmaya, O'na karşı ihlaslı olmaya çağırmaya görevli kıldı. Ama onlar bu adamı (Hud peygamberi) yalanlayıp muhalefet ettiler ve küçümsediler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, güçlü ve muktedir bir zata yaraşırca onları yakalayiverdi.

Hud peygamber, Allah'a ibadet etmelerini emredip O'na itaat etmelerini ve bağışlanma talebinde bulunmalarını teşvik ettiği, buna karşılık onlara dünya ile ahiret hayırlarını va'dettiği, ama bu emirlere muhalefet etmeleri halinde kendilerini dünya ve ahiret azabıyla tehdit ettiği zaman;

«Milletinin inkarcı ileri gelenleri: "Biz senin beyirfsiz olduğunu görüyoruz" dediler.» (el-A'râf, 66.)

Yani senin bizi davet ettiğin bu şey, kendilerinden yardım ve nızık umulan putlara tapmamız karşısında bir beyinsizlik ve ahmaklıktır. Kaldı İd sen, Allah tarafından bir elçi olarak gönderildiğini iddia ederken de yalan söylüyorsun...

«Ey Milletim! Ben beyinsiz değilim, âlemlerin Rabbinin peygamberiyim.» dedi (el-A'râf, 66.)

Yani bu iş sizin sandığınız gibi, inandığınız gibi değildir. Bilakis ben: «Size Rabbimin mesajlarım tebliğ ediyorum ve ben, sizin için güvenilir bir nasihatçıyım.» (A'râf, 67.)

Tebliğ vazifesi, tebliğ edilen şeyin aslını aktarmayı, yalan söylememeyi, fazlalık veya eksiklik yapmamayı gerekli kılar. Tebliğ edilecek şeyi açık, kısa, karışıklık ve anlaşmazlığa meydan vermeyecek şekilde derli toplu olarak aktarmayı gerekli kılar.

Tebliğci, bu Ölçülere bağlı kalarak görevini yapmanın yanısıra millete nasihat etmeli, onlara karşı şefkatli olmalı, doğru yola erişmelerini kalben arzulaman, bu görevine karşılık olarak onlardan bir ücret is-tememeli, bilakis davet ve nasihatını "sırf Allah rızası için yapmalıdır. Ücretini, ancak kendisini hidayetçi olarak gönderen Allah'tan istemelidir. Çünkü dünya ve ahiretin bütün hayırları, Allah'ın elindedir.

Bu sebeple Hud peygamber demiş ki:

«Ey Milletim! Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak beni yaratana aittir. Akletmez misiniz?.» (Hud, 81.)

Yani sizi davet ettiğim şeyin, fitratınızın da tanıklık ettiği gibi apaçık bir hak ve hakikat olduğunu ayırdedip kavrayacak aldınız yok mudur? Sizi davet ettiğim bu şey, gerçek dindir ki, Cenâb-ı Allah Nuh'u bu dinle insanlara göndermiştir. Kendisine muhalefet edenleri de yok etmiştir. Ben bu davetime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ücretimi, zarar ve faydanın sahibi olan Allah'tan istiyorum.

İnananlardan biri demişti ki;

«Sizden bir ücret istemeyenlere uyun. Onlar doğru yoldadırlar. Beni yaratana ne diye kulluk etmiyeyim? Siz de O'na döneceksiniz.» (Yasin, 21-22.)

Ad milletinin Hud'a söyledikleri sözler arasında şunlar vardı: «Ey Hud! Sen bize bir belge getirmeden, senin sözünden ötürü tanrılarımızı terketmeyiz ve sana inanmayız. Bir kısım tanrılarımız seni çarpmıştır demekten başka birşey demeyiz.» (Hud, 53-54.)

Diyorlardı ki: Ey Hud! Bize getirdiğin sözlerin doğruluğuna tanıklık edecek bir mucize getirmedi. Senin delilsiz ve dayanaksız olarak söylediğin yalm sözlerinden ötürü putlarımıza tapmayı bırakacak kimseler değiliz biz! Öyle sanıyoruz ki, bu sözleri deli olduğun için söylüyorsun.

Bazı tanrılarımız sana öfkelenmiş ve seni akıl hastalığına yakalatmışlar, bu nedenle sen de delirmişsin. "Bir kısım tanrılarımız seni çarpmıştır, demekten başka bir şey demeyiz." sözünün manası işte budur.

"Hud: "Doğrusu ben Allah'ı şahid tutuyorum. Siz de şahid olun ki ben O'nu bırakıp koştüğunuz eşlerden uzağım. Hepiniz bana tuzak kurun. Sonra da ertelemeyin."» (Hud, 54.55.)

Bu sözüyle Hud peygamber onlara meyden okuyor, tanrılarıyla ilgisi bulunmadığını bildiriyor, onları küçümsüyor; o tanrıların, yani putların fayda veya zarar veremeyeceklerini, cansız varlıklar olduklarını açıklıyordu. Ve şöyle diyordu: Eğer iddia ettiğiniz gibi bu putlar fayda veya zarar verebiliyorlarsa, i te ben, bunlara bağlı değilim ve bunları lanetliyorum. Yapabiliyor s anız bana tuzak kurun. Sonra da hiç ertelemeyin, hep bir araya- gelerek g  birli i edin ve bir an ertelemeyen bana ne yapabilecekseniz yapın! Umurumda değilsiniz. Sizi düşünmüyor ve size bakmıyorum bile.

 Ben, ancak benim de sizin de Rabbiniz olan Allah'a güvenirim. Hiç bir canlı yoktur ki Allah ona el koymamı  bulunsun. Rabbim elbette doğru yoldadır.  (Hud, 56.)

Yani ben Allah'a tevekkül ediyor, O'ndan destek alıyor, kendisine s  nıp bel ba layanın kayba u ramıyaca ı Cenâb'ma güveniyorum. O'nu bırakıp ta yaratıklara aldırı  etmem. O'ndan başkasına güvenmem ve ancak O'na kulluk ederim.

Hud'un Allah'ın kulu ve elçisi, Allah'tan başkasına tapan kavminin de sapıklık ve cehalet içinde olduğuna, sadece bu kesin bir delildir. Çünkü kavmi, ona hiç bir k  t l k yapamadı. Bu da onun onlara getirdi inin do rulu una, onların hal ve gidi atlarının yanlışlığına, yollarının b t l  ına delâlet eder. Daha  nceleri Nuh peygamber de bu delilin aynısını kendi milletine karşı kullanmıştı:

 Ey Milletimi Eğer durumum, Allah'ın ayetlerim hatırlatmam size ağır geliyorsa - ki ben Allah'a g venmi imdir - siz ve ko tu unuz ortaklar elbirliği edin; yapacağınız i , sonra size bir tasa vermesin. Sonra onu bana uygulayın ve beni ertelemeyin!  (Yûnus, 71.)

 brahim Halil (a.s.)'de böyle demişti:

 "Ona (Rabbim) ortak ko tuklarınızdan korkmuyorum. Me er ki Rabbimin bir dile i ola. Rabbim ilimce her şeyi ku atmı tır Hâlâ    t kabul etmez misiniz?" dedi. "Allah'a ortak ko tuklarınızdan nasıl korkarım? Oysa siz, Allah'ın hakkında size bir delil indirmedi i bir şeyi O'na ortak ko maktan korkmuyorsunuz. İki taraftan hangisine güvenmek gereklidir, bir bilseniz." "İşte güven, onlara, inanıp imanlarına haksızlık karı tırmayanlardır. Onlar doğru yoldadırlar. Bu,  brahim'e, milletine karşı verdiğimiz h cctemizdir. Diledi imizi derecelerle yükseltiriz. Doğrusu, Rabbin Hakîm'dir, Bilendir."  (ei-En'âm, so-83.)

 Onun inkarcı ve ahirete kavu mayı yalanlayan milletin ileri gelenleri - ki Biz onlara bu dünya hayatında nimet vermiştik - şöyle dediler: "Bu, yedi inizden yiyen, i ti inizden içen sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir." "Kendiniz gibi bir insana itaat ederseniz, hüsrana u rayaca ınızdan hiç şüphe yoktur." " ld  n z, toprak ve kemik yığını olduğunuz zaman tekrar dirilmenizle sizi tehdid mi ediyor?"  (ei-M 'min n, 33-35.)

Cenâb-ı Allah'ın bir insanı peygamber olarak görevlendirmesini yadırgadılar. Bu tür şüpheleri cahil kafirler öteden beri ortaya atmışlardır ve atmaktadırlar. Buna değinen bir ayet-i kerimde şöyle buyruluyor:

 İ lerinden birine: "İnsanları uyar." diye vahyetmemiz insanların tuhafına mi gitti?  (Yûnus, 2.)

 İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan, sadece: "Allah peygamber olarak bir insan mı gönderdi?" demiş olmalarıdır. De ki: "Yeryüzünde yerleşip dola anlar melek olsalardı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik."  (el-Isr , 94-95.)

Bu sebeple Hud peygamber, kendi kavmine şöyle demişti:

 Sizi uyarmak için aranızdan biri vasıtasıyla Rabbinizden size haber gelmesine mi  a ıyorsunuz?  (el-A'râf, 63.)

Yani bu,  a ılacak bir şey değildir. Çünkü Cenâb-ı Allah, peygamberli ini nereye ve kime bırakaca ını daha iyi bilir.

 " ld  n z, toprak ve kemik yığını olduğunuz zaman tekrar dirilmenizle sizi tehdid mi ediyor? Oysa tehdid edildi iniz şey ne kadar, hem de ne kadar uzak! Hayat, ancak bu dünyadadır. Ölürüz ve ya arız; tekrar diriltilmeyiz. Bu, sadece Allah'a karşı yalan uyduranın biridir. Biz ona inanmayız!" O peygamber: "Rabbim! Beni yalancı saymalarına karşı bana yardım et" dedi.  (el-M 'mm n, 35-39.)

Ahireti imkansız gördüler.. Toprak ve kemik haline geldikten sonra cesedlerin yeniden hayat bulaca ım inkar ettiler.. "Bu, uzak, hem de ne kadar uzak bir şeydir"l dediler. "Hayat, ancak bu dünyadadır. Ölürüz ve ya arız; tekrar diriltilmeyiz." Yani bir millet ölür, diğeri hayata gelir. Dehrilerin inancı budur. Nitekim bir kısım cahil zındıklar derler ki: "Rahimler çocuk doğurur. Yer de onları yutar." Devrilere gelince bunlar, her 36.000 senede bir bu dünyaya döneceklerine inanırlar.

Bütün bunlar yalan, küfür, cehalet, sapıklık, hiç bir delil ve burhana dayanmayan fasid ve b t l sözlerdir. Akıllarım çalıştırıp doğru yola girmeyen kafir ve günahkar ademo ullarının akılları, bu sözlerle  elin-mektedir. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

  eytanlar, ahirete inanmayanların kalblerinin ona yönelmesi, ondan ho nud olması ve onların işledikleri su lan i lemeleri için, o sözleri fısıldarlar.  (el-En' m, 113.)

Onlara    t verme sadedinde şöyle demiştir:

 Siz her yüksek yere koca bir bina kurup, bo  şeyle mi u ra ırsınız? Temelli kalaca ınızı umarak sağlam yapılar mı edinirsiniz?  (e - uar , 128-129.)

Onlara diyordu ki: Her yüksek yerin üzerine, saray ve benzeri çok büyük muazzam binalar kurup, bo  şeylerle mi u ra ırsınız. Bunlar bo  şeylerdir.. Çünkü çadırlarda ya adı ınız için bunlara ihtiyacınız yoktur.

«Ey Muhammedi Rabbinin, hiçbir memlekette benzeri yaratılmamış, sütunlara sahip İrem şehrinde oturan Ad milletine ne ettiğini görmedin mi?» (el-Fecr, 6-8.)

İrem'de yaşayan Ad, ilk Ad kavmidir ki, onlar büyük sütunlu çadırlarda yaşarlarmış.

İrem'in altın ve gümüşten yapılma bir şehir olup ülkeden ülkeye dolaştığını söyleyen bir kimse, yanılığa düşmüş ve delilsiz bir söz söylemiş olur. "Sağlam yapılar mı edinirsiniz?" (eş-Şuarâ, 129.) Bu ayette sözü edilen sağlam yapılardan kastın, saraylar veya hamam burçları, yahut sedler olduğu, geleî rivayetler arasındadır. "Ebedî kalırsınız umuduyla.", yani bu diyarda çok uzun bir ömür sürersiniz umuduyla bu sağlam yapıları inşa ediyorsunuz.

«Yakaladığınızı zorbaca mı yakalarsınız? Artık Allah'tan sakınm ve bana itaat edin. Bildiğiniz şeyleri size verenden sakının; Davarları, oğulları, bahçeleri ve akarsuları size O vermiştir. Doğrusu, hakkınızda büyük günün azabından korkuyorum.» (eş-Şuarâ, 130-135.)

İnançsız milleti, Hud (a.s.)'a şu karşılığı verdi:

«Bize yalnız Allah'a kulluk etmemizi, babalarımızın taptıklarını bırakmamızı söylemek için mi geldin? Doğru sözlülerden isen, haydi bizi tehdid ettiğin azaba uğrat.» (el-A'râf, 70.)

Yani ibadet ve kulluğumuzu sırf Allah'a yapalım, atalarımıza, geçmişlerimize ve onların dinlerine muhalefet edelim diye mi bize geldin? Eğer bu söylediklerin ve getirdiğin din doğruysa, bizi tehdid edip durduğun azab ve cezayı başımıza getir. Doğrusu biz sana inanmıyor, senin peşin sıra gelmiyor ve seni doğrulamıyoruz...

Yine demişlerdi ki:

«İster öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma. Bizim için farketmez. Bu durumumuz öncekilerin dini ve geleneğidir. Biz azaba uğratılacak

da değiliz.» (eş-Şuarâ, 136-138.)

Bu ayet-i kerimede ki kelimesindeki (Hı) harfini fetha (üstün) ile okuyan kıraate göre bu kelimedden maksat, öncekilerin uydurmasıdır. Yani bu senin getirdiğin yalmzca kendi uydurulandır. Onu öncekilerin kitaplarından almışsın. Evet.. Bunu birden fazla sahabe ve tabiîn bu şekilde tefsir etmişlerdir. Fakat kelimesindeki (Hı) ve (lam) harflerini zamme (ötre) ile okuyan kıraate göre bu kelimedden maksat, dindir. Buna göre mana şöyle olur. "Üzerinde bulunduğumuz su din atalarımızın ve geçmişlerimizin dinidir. Biz bundan vazgeçme*-yiz bu hususta.fikir değiştirmeyiz ve eski dinimize sarılmakta devam ederiz."

"Biz azaba uğratılacak da değiliz." cümlesi ,her iki kıraat şekline de uygundur. Peygamber onlara şu cevabı verdi:

«Hiç şüphesiz artık Rabbinizin azab ve Öfkesini hakkettiniz. Allah'ın hiç bir delil indirmediği ve isimlerini kendi koyduğunuz

putlar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Bekleyin, doğrusu, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.» (el-A'raf, 71.)

Yani bu kötü sözünüzle, Allah'ın azab ve öfkesini hakkettiniz. Or-taksız olan bir Allah'a ibadet edeceğiniz yerde; kendi elinizle yontup tanrı diye adlandırdığınız ve Allah tarafından haklarında hiç bir delil indirilmeyen putlara mı taparsınız? Hakkı kabulden yüz çevirip bâtılda kalmakta devam ederseniz ve benimsemiş olduğunuz küfürden sizi me-nedip etmemem sizin için farketmiyorsa; artık üzerinize incek olan ve geri çevrilmesi imkansız olan ilahî azabı bekleyin!...

Yüce Allah buyurdu ki:

«O peygamber: "Rabbim! Beni yalancı saymalarına karşılık bana yardım et." dedi. Allah'da: "Az sonra pişman olacaklar." buyurdu. Gerçekten onları bir çılgılık yakaladı ve onları süprüntü yığını haline getirdik. Haksızlık eden millet, rahmetten irak olsun!» (ei-Mu'minûn, 39-41.)

«"Bize, bizi tanrılarımızdan alıkoymak için mi geldin? Doğru sözlülerden isen, bizi tehdid ettiğin şeyi başımıza getir." dediler.

"Doğrusu, bunun ne zaman geleceğini Allah bilir. Ben size, benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Fakat sizin cahil bir millet olduğunuzu görüyorum." dedi. O azabın, yayılarak vadilerine doğru yöneldiği gördüklerinde: "Bu yaygın bulut, bize yağmur yağdıracaktır." dediler. Hud: "Hayır, o, acele beklediğiniz şeydir; can yakıcı azab veren bir rüzgardır; Rabbinin buyruğu ile her şeyi yok eder." dedi. Bunun üzerine evlerinin harabelerinden başka bir şey görünmez oldu. Biz, suçlu milleti işte böyle cezalandırırız.» (el-Ahkâf, 22-25.)

Bu inkara milletin yok oluş haberi, gerek kısa, gerek geniş bir şekilde müteferrik ayetlerde anlatıldı:

«Biz, rahmetimizle, Hud'u ve beraberinde bulunanları kurtardık. Ayetlerimizi yalan sayarak inanmayanların kökünü kestik.» (el-A'râf, 72)

«Buyruğumuz gelince, Hud'u ve beraberindeki inananları, acıyarak kurtardık. Onları çetin bir azabdan koruduk. Bu Rabblerinhi ayetlerini bile bile inkar eden, peygamberlerine kafa tutan ve her inatçı zorbanın emrine uyan Ad milletidir. Bu dünyada da, kıyamet gününde de lanete uğradılar. Bilin ki Ad milleti, Rabblarını inkar etti ve yine bilin ki Hud'un milleti Ad, Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.» (Hûd, 58-60.)

«Gerçekten onları bir çılgılık yakaladı ve onları süpürüntü yığını haline getirdik. Haksızlık eden millet, rahmetten irak olsun!» (Mü'mimm, 41.)

«Böylece onu yalanladılar; Biz de kendilerini yok ettik. Bunda şüphesiz ki ders vardır, ama çoğu inanmamıştır. Doğrusu Rabbin güçlüdür merhametlidir.» (eş-Şuarâ, 139-140.)

Ad milletin yok oluş hadisesinin tafsilatına gelince, Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«O azabın yayılarak vadilerine doğru yöneldiğini gördüklerinde: "Bu yaygın bulut, bize yağmur yağdıracaktır." dediler. Hud: "Hayır, o, acele beklediğiniz şeydir; can yakıcı azab veren bir rüzgardır. Rabbi'nin buyruğu ile her şeyi yok eder."» (ei-Ahksf,

24.)

Üzerlerine ilk olarak şu şekilde azab inmeye başlamıştı: Kuraklığa ve kıtlığa maruz kalmış, dolayısıyla yağmur yağması dileğinde bulunmuşlardı. Gökte yaygın bir bulut görünce de onu bir rahmet bulutu sanmışlardı. Ama az sonra onun azab bulutu olduğunu gördüler. Bu nedenle Cenâb-ı Allah buyurdu ki! "Hayır, o, sizin acele beklediğiniz şeydir." "Eğer doğru sözlülerden isen, bizi tehdid ettiğin azabı haydi başımıza getir." diyerek azabın bir an evvel üzerlerine inmesini istemişlerdi.

Müfessirler ve diğerleri burada İmam Muhammed b. İshak b. Ye-sar'ın anlatmış olduğu haberi nakletmişlerdir. Şöyleki: Ad milleti, onur ve üstünlük sahibi Allah'ı inkar etmekten vazgeçmeyince, üç yıl süreyle yağmursuz kaldılar. Bu, onları çok sıkıntıya düşürdü. O devirlerde insanlar her hangi bir işte sıkıntıya düştüklerinde, bu sıkıntının giderilmesi için Allah'a dua edecek olurlarsa, Ka'be ve Ka'be'nin yeri hürmetine, bu sıkıntılarını gidermesi için Allah'a dua ederlerdi. Ka'be, o zamanır insanları tarafından bilinirdi. Orada Amalikalılar yaşarlardı. Bunlar, Nuh peygamberin oğlu Sam'm oğlu Amlik b. Laviz'in soyundandı-lar. Amalika kabilesinin reisi, Muaviye b. Bekr adlı biriydi. Muaviye'nin anası, Ad kavminden Celheze binti Hayberî idi.

Ad, Harem-i Şerif yanında yağmur duasında bulunmaları için yetmiş yakın adamı bir heyet halinde Mekke'ye gönderdi. Bu heyet, Mekke dışında ikamet eden Muaviye b. Bekr'e uğradı. Yanında bir ay kaldı. İçki içiyorlar, Muaviye'nin iki sanatçı cariyesi de onlara şarkılar okuyorlardı. Bu heyet, bir ayda ancak Muaviye'ye ulaşabilmişlerdi. Misafirlikleri uzun sürünce Muaviye, onlara yaptığı masraftan dolayı kendi kavmine acımaya başladı. Evinden çıkıp gitmelerini söylemekten utandı, ama çekip gitmelerini ima eden bir şiir yazdı ve sanatçı cariyelerine, bu şiiri misafirlere okumalarını emretti:

Ey Kayl! Yazıklar olsun sana kalk da dua et. Belki Cenâb-ı Allah, bize bir bulut gönderir. Ad milletin topraklarını yağmurla sulandırır. Susuzluktan ağızları kurudu, konuşamaz oldular.

Bebekleri yaşlanamaz, yetişkin dahi olamazlar.

Bir zamanlar kadınları şen şakrak iken,

Ama şu günde kadınları dul oldular.

Canavarlar, onlara açıktan açığa gelir.

Ad milletin oklarından korkmaz oldular.

Siz burada oldunuz, arzularına kavuşan kimseler,

Gecelerinizle gündüzleriniz enfes olmuştur.

Heyetiniz çirkinlik işledi,

Selam ve saygı hakkınız değildir.

Bu şiiri dinleyen heyet kalkıp hareme gitti, milletleri için dua ettiler. Duahanları Kayl b. Anz dua etti. Cenâb-ı Allah, bu dua üzerine biri beyaz, biri kıızıl, biri de siyah olmak üzere üç bulut peydahladı. Sonra gökten bir ünleyici: "Kendin - veya milletin - için bu üç buluttan birini seç.»" diye seslendi. Kayl: "Şu siyah bulutu seçtim. Çünkü bulutların en çok sulu olanı budur." dedi. Ünleyici ise ona şu karşılığı verdi:

"Helak edici bulutu seçtin. Bu, Ad milletinden bir tek ferdi bile sağ bırakmayacaktır. Ne ana, ne çocuk, ne de baba, Hiçbiri hayatta kalmayacaktır. Yalnız Lüveyze Oğullarına bu ateş tesir etmeyecektir." Lüvey-ze Oğulları, Ad kabilesinin bir batm olup Mekke'de yaşarlardı. Kavimlerine gelen bela, kendilerine isabet etmedi. Bunların neseplerinden kalanlar, son Ad kavmidir.

Cenâb-ı Allah, Kayl b. Anz'm seçtiği siyah bulutu, içindeki azabla birlikte Ad milletin üzerine şevketti. Onlara, Muğis denilen vadi tarafından çıkıp geldi. Bulutu gördüklerinde sevinip dediler ki: Bu yaygın bulut, bize yağmur yağdıracaktır. Cenâb-ı Allah ta onlara şu cevabı verdi: «Hayır, o, sizin acele beklediğiniz şeydir. O, can yakıcı azab veren bir rüzgardır. Rabbinin emriyle her şeyi yok eder.» (ei-Ahkâf, 25) .Yani uğradığı her şeyi ortadan kaldırıp yok eder.

Bunu ilk görüp azab rüzgarı olduğunu anlayan, rivayete göre Ad kavminden Mehd adlı bir kadındır. O buluttaki şeyin ne olduğunu anlayınca bağırdı, sonra da düşüp bayıldı. Ayıldığında O'na: "Ne gördün ey Mehd?" diye sordular. Şu cevabı verdi: "Bu bulutta, ateşe benzer bir rüzgar gördüm. Önünde, onu çekmekte olan bazı adamlar vardı... "

Cenâb-ı Allah o rüzgarı yedi gece, sekiz gün aralıksız olarak üzerlerinde estirdi. Ad milletin helak olmadık bir tek ferdini bile bırakmadı.

Hud (a.s.) beraberindeki mü'minlerle beraber cennetvari bir bahçeye çekilmiş, yumuşak ve nefislerin hoşuna giden şeyler kendilerine geliyordu. Göklerle yer arasında bir mahfile binerek Ad millete uğruyor, onları taşlarla eziyorlardı...

İmam Ahmed b. Hanbel de Müsned'inde buna benzer bir kıssa anlatmaktadır: Zeyb b. Habbab, İbn Yezid el- Bekrî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ala' b. Hadrem'i şikayet için Rasûlullah (s.a.v.)'a gitmek üzere evden çıktım. Rabaza'ya uğradım. Bir de baktım ki orada tek başına duran, Temim oğulları kabilesinden yaşlı bir kadm yar. Bana dedi ki: "Ey Abdullah! Rasûlullah (s.a.v.)'ı görmem gerekiyor. Beni ona götürür müsün?"

Ben de onu yanıma alıp Medine'ye götürdüm. Bir de ne göreyim: Mescid-i Nebevi., onun akrabalarıyla hınca hınç dolu.. Siyal bir bayrak da dalgalanıyor.. Bilal, kılıç kuşanmış, Rasûlullah (s.a.v.)'m huzurunda bekliyor.."Bu insanların işi burada ne?.." diye sordum. "Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. As'ı bir tarafa (savaş için) göndermek niyetinde." dediler. Oturdum... Rasûlullah (s.a.v.) menziline girdi. Yanma girmek için izin istedim, bana izin verildi.. İçeri girip selam verdim. "Sizinle Temim oğulları arasmda birşey var mıydı?" diye sordu. Dedim ki: "Evet.. Bizimle onların arasında bir olay oldu. Bu olay bizim lehimize onların aleyhine oldu. Onlardan yaşlı bir kadına rastladım. Bir kenarda yalnız başına oturmuştu. Kendisini alıp huzuruna

getirmemi istedi., işte kapıda bekliyor."

Rasûlullah (s.a.v.) izin verdi, kadın içeri girdi ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Eğer uygun görürsen, bizimle Temim oğulları arasına bir sed çek. Dehna çölünü sınır kıl. Çünkü o bize aittir."

Kadın kükreyip ayağa kalkar gibi yaptı ve : "Sana iltica eden, artık nereye başvurur?" dedi. Ben de şöyle dedim: "Benin durumum da Önce anlattığım gibidir. Başıma bela aldım. Düşmanım olduğunu bilmeksizin bu kadını size getirdim. Ad milletinin elçilik heyetinin başı gibi olmaktan Allah ve Rasûlüne sığınırım." Rasûlullah (s.a.v.): "Ad milletinin elçisi de ne?" diye sordu. Halbuki o, meseleyi benden daha iyi biliyor, ama beni konuşturmak istiyordu. Dedim ki:

Ad milleti kıtlığa maruz kaldılar. Kayl adında birini elçi olarak gönderdiler. O da Mekke'de ikamet eden Muaviye b. Bekr'e uğradı. Yanında bir ay kadar kaldı. Ona içki içiriyor, sanatçı iki cariyesi de ona şarkılar söylüyorlardı. Bir ay geçtikten sonra Tihame dağlarına çıktı ve şöyle dua etti: "Allahım! Biliyorsun ki, ben bir hastanın yanına gelmedim ki, onu tedavi edeyim. Bir esirin de yanına gelmedim ki fidyesini verip serbest bıraktırayım. Allahım! Ad milletine yağmur yağdırıp, vereceğin kadar su ver."

Böyle dua ettikten sonra onun tarafına değişik renkteki bulutlar geldi. Kendisine: "Bu bulutlardan birini seç." diye ses geldi. C da simsiyah bir bulutu gösterdi. Bunun üzerine kendisine şöyle bir seda geldi: "Alın da helak olun. Ad milletinden hiç kimse hayatta kalmasın!" Bana ulaşan habere göre onlara, şu yüzüğümün içinden geçebilecek kadar bir rüzgar esti, hepsi de helak oldular. Ebu Vail dedi ki: Doğrudur. O kadınla erkek, bir elçi gönderdiklerinde ona: "Ad milletinin elçisi gibi

olma"derlerdi. [\[14\]](#)

Bu anlatılan kıssa, sonuncu Ad kavmiyle ilgili olsa gerek. Çünkü İbn İshak üe diğerlerinin anlattıkları kıssada Mekke'den söz edilmektedir Oysaki Mekke, İbrahim Halil (a.s.)'den sonra kurulmuş bir beldedir. Hani bir zamanlar o, zevcesi Hacer ile oğlu İsmail'i oraya yerleştirmiş; Cürhümlüler de onların yanına inip konaklamış ve onlarla beraber Mekke'de yaşamaya başlamışlardı.

Halbuki ilk Ad kavmi, İbrahim peygamberden önce yaşamıştır. Onların helaki kıssasmdaysa, Muaviye b. Bekr'den ve onur yazmış olduğu şiirinden söz edilmektedir. Ama şiir, birinci Ad'ın zamanından sonraki zamanların şiirine benzemektedir. Önceki devirlerde yaşamış insanların sözlerine benzememektedir. O şiirde anlatılan bulutun adına "Şernar" denmektedir. Oysaki ilk Ad milleti, karşı durulmaz dondurucu bir rüzgarla helak edilmişti. İbn Mes'ud, İbn Abbas ve birden fazla tabiir imamları dediler ki: ayet-i kerimesinde geçen (Sarsar) kelimesi, soğuk ve dondurucu; (Atiye) kelimesi ise, şiddetli esen anlamına gelir.

«Allah o rüzgarı üzerlei"ine yedi gece, sekiz gün aralıksız estirdi.» (el-Hâkka, 7.)

Denildiğine göre o günlerin ilki cuma veya çarşamba idi.

«Halkın, kökünden çıkarılmış hurma kütükleri gibi yere yıkıldıklarını görürsün.» (el-Hakka, 7.)

Bu ayette onlar, başsız hurma kütüklerine benzetilmişlerdir. Şundan ki: Azab rüzgarı, onlardan birini yakaladığında kaldırıp havaya yükseltiyor, sonra da tepesi üstüne bırakıyordu. Böylece kafası ezilip parçalanıyor ve cesedi başsız kalıyordu. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Nitekim o uğursum günde, üzerlerine, insanları, sökülmiş hurma kütüğü gibi kopararak yere seren, dondurucu bir rüzgarı devamlı olarak gönderdik.» (el-Kamer, 19-20.)

Uğursuz günün çarşamba günü olduğunu söyleyip o günü uğursuz sayan kimse, yanılğıya düşmüş ve Kur'ân'a muhalefet etmiş tir. Çünkü başka bir ayette de şöyle buyurulmuştur:

«O uğursuz günlerde üzerlerine dondurucu bir rüzgar gönderdik.»(Pussilet, 16.)

Bilindiği gibi, üzerlerine rüzgar estirilen günlerin sayısı sekizdir. O günler de birbirini izlemiş, aralarına hiç fasıla girmemişti. Eğer günlerin bizatihi kendileri uğursuz olsalardı, bu takdirde senenin bütün günlerinin uğursuz olması gerekirdi ki bunu akıl sahibi hiç kimse söylemez. Ancak bu günler, azaba uğratıldıkları için onlara göre uğursuz sayılmışlardır. Yüce Allah buyurdu ki:

«Ad milletinin başından geçende de ibret vardır. Onların üzerine uğradığı her şeyi bırakmayıp toza çeviren kuru bir rüzgar gönderdik.»(ez-Zâriyât, 41-42.)

Yani o rüzgar, hiçbir hayır üretmiyordu. Yalnız başına rüzgar; ne bulutu sevkeder, ne de ağaç ve buğdaylara fayda verir. Kısırdır, hayır vermez. Bu nedenle müteakip ayette denmiş ki:

"O rüzgar, uğradığı her şeyi bırakmayıp toza çevirir." Yani hiç fayda vermeyen çürümüş şeye döndürür.

Şu'be, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Bana Saba rüzgarıyla yardım edildi. Ad kavmi ise

(batıdan esen) Debur rüzgarıyla yok edildi.» [\[15\]](#)

«Ey Muhammedi Ad milletinin kardeşi Hud'u an. Ondan önce ve sonra: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin." diyen nice uyarıcılar gelip geçmişken, Ahkaf bölgesindeki milletini uyarmış "Doğrusu sizin için büyük bir günün azabından korkuyorum." demişti.» (ci-Ahkâf, 21.)

Bu ayette sözü edilen Ad, açıkça anlaşıldığı gibi ilk Ad milletidir. Buradaki ifadeler Hud kavminin ifadesine benzemektedir ki, onlar da ilk Ad milletidir.

Bu kıssada anlatılanların ikinci Ad milleti olması da muhtemeldir. Önce anlatmış olduğumuz ve ileride Hz. Aişe'den rivayet

edilecek hadis de buna delâlet etmektedir.

«O azabın, yayılarak vadilerine doğru yöneldiğini gördüklerinde: "Bu yaygın bulut, bize yağmur yağdıracaktır." dediler.» (d-Ahkâf, 25.)

Gökteki o yaygın bulutu görünce yağmur bulutu sandılar; az sonra gördüler ki o bir azab bulutudur. Onu rahmet sandılar; az sonra onun ilahî bir intikam olduğunu anladılar. O buluttan hayır umdular; ama ondan şiddetli bir şer ve musibet gördüler. «Hayır, o, sizin acelece beklediğiniz şeydir." Çabuk gelmesini istediğiniz azaptır. "O, can yakıcı azab veren bir rüzgardır." Bu azabın, kendilerine isabet eden dondurucu ve sürekli esen ve karşı durulamaz bir rüzgar olması da muhtemeldir. Bu rüzgar yedi gece, sekiz gün üzerlerinde esmiş, onların hepsini yok etmiş, kaçanlarını kovalayıp yakalamıştı. Öyle ki mağaraları ve kovukları üzerlerine kapatıyor, sonra onları çıkarıp helak ediyordu. Sağlam evlerini ve saraylarını, üzerlerine çöktürüyordu. Onlar, önceleri güç ve kuvvetlerine aldanarak: "Bizden daha güçlü kim vardır?" demişler; Cenâb-ı Allah da onlardan daha güçlü ve kuvvetli olan kuru rüzgarı üzerlerine musallat kılmıştı.

Muhtemeldir ki bu rüzgar, neticede bir bulut meydana getirmiş; onların artakalanları da, bunun kendileri için bir imdat ve rahmet bulutu olduğunu sanmışlardı. Çoklarının anlattıkları gibi Cenâb-ı Allah, o buluttan, üzerlerine kıvılcım ve ateş göndermişti. Bu bulut, Medyenlilerinüzlerine gönderilen gölge gibi bir şeydi. Cenâb-ı Allah, üzerlerine hem soğuk bir rüzgar, hem de ateş eriyiği göndermişti ki, bu da birbirine zıt muhtelif şeylerle verilen azaptan daha şiddetli olmuştu. Buna ek olarak kendilerini bir çılgılık y akalayı vermiş ti. Mü'minûn sûresinde bu çılgılıktan bahsedilmektedir. Doğruyu Allah bilir.

İbn Ebi Hafîm dedi ki: Babam, İbn Ömer'den naklen, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etti: Allah'ın, Ad milletini yok etmek için üzerlerine estirdiği rüzgar, ancak bir yüzük deliğinden geçen bir rüzgar kadardı. Çölde yaşayan Ad milletine çarpan azab rüzgarı onları, davarlarını ve mallarını alıp yer ile gök arasında kaldırdı ve yükseklerle çıkardı. (Sonra da yüz üstü bırakıp helak etti). Kent içinde yaşayan Ad kavmi, azab rüzgarını ve ondaki musibeti görünce: "Bu yaygın bulut, bize yağmur yağdıracaktır." dediler. O rüzgar, çöldeki Ad kavmini, davarlarını ve mallarını göğe doğru kaldırdıktan sonra, kentte yaşayan Ad kavminin üzerine bıraktı ve tümünü yok etti.Taberanî, İbn Abbas'tan naklen Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Cenâb-ı Allah'ın Ad milleti üstüne estirdiği azab rüzgarı, ancak bir yüzük deliğinden geçebilecek yoğunluktaydı. Sonra onların köylülerini rüzgarla havalandırarak kentlilerinin üzerine bıraktı. Kentliler, azab bulutunun kendilerine yönelip gelmekte olduğunu gördüklerinde: "Vadilerimize yönelip gelmekte olan bu yaygın bulut bize yağmur yağdıracaktır.» dediler. Halbuki Ad milletinin köylüleri o bulutun içindeydiler. Cenâb-ı Allah o bulutun içindeki köylüleri, kentlilerin üzerine bıraktı ve neticede hepsi yok oldular."

O azab rüzgarı, o kadar şiddetli esiyordu ki, mahzenlere ve kapı aralıklarından içerilere sızıyordu. Hesapsız denecek kadar kuvvetli esiyordu.

Ayet-i kerimeden de açıkça anlaşıldığı gibi Ad milleti, azab bulutunun yaygın ve geniş olduğunu görmüşlerdi. Bunu Müslim de "Sahîh'inde açık bir dille nakletmiştir. Şöyle ki: Ebu Bekr et- Tahir, Aişe (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rüzgar estiğinde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle derdi: «Allahım! Bu rüzgarın hayrını, bundaki şeylerin hayrını ve bununla gönderdiğin şeylerin hayrını senden diliyorum. Bu rüzgarın şerrinden, bundaki şeylerin şerrinden ve bununla gönderdiğin şeylerin şerrinden sana sığınıyorum.»

Gök bulutlandığı zaman da Rasûlullah (s.a.v.)'m yüzünün rengi değişir, dışarı çıkar, içeri girer, ileri gider, geri gelirdi. Buluttan yağmurlar boşanınca da yüzünün rengi açılırdı. Aişe, onun bu halini anlardı. Sebebinin sorunca da şu cevabı alırdı: «Ey Aişe! Bu bulut belki de Ad kavminin dediği bulut gibi olabilirdi. Onlar, yaygın bulutun, vadilerine yönelerek geldiğini

gördüklerinde, "Bu yaygın bulut bize yağmur yağdıracaktır." demişlerdi, (ama üzerlerine azab indirmişti).» [\[16\]](#)

Başka bir rivayette şöyledir: İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: Harun b. Ma'ruf, Süleyman b. Yesar'dan naklen Hz. Aişe (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etti: «Rasûlullah (s.a.v.)'m, küçük dili görünecek şekilde katıla katıla güldüğünü hiç görmedim. Yalnızca gülümserdi. Bir bulut veya rüzgar esişini gördüğünde, bu, onun yüzünden anlaşıldı. Dedim ki: Ya Rasûlullah! İnsanlar bulut gördüklerinde, kendilerine yağmur getireceği umuduyla sevinirler; Ama bulut gördüğünde, yüzünde hoşnutsuzluk görüyorum. Bu, neden? Buyurdu ki: "Ey Aişe! Bulutta veya rüzgarda azab bulunmayacağından emin değilim ki! Nuh'un milleti rüzgarla helak edildi. Başka bir millet de azabı (bulutu) gördüklerinde; "Bu yaygın bulut bize yağmur yağdıracaktır" dediler.»

Önce de işaret ettiğimiz gibi bu hadis, Ad milletiyle ilgili iki kıssanın apayrı olduğunu açıkça ifade etmektedir. Şu halde Ahkâf sûresinde anlatılan haber, ikinci Ad milletiyle ilgilidir. Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan diğer haberlerse, ilk Ad milletiyle ilgilidir. Doğruyu en iyi bilen, Allah'tır.

Hud peygamberin haccını, Nuh peygamberin haccmdan bahsederken anlatmıştık. Hz. Ali'den rivayet olunduğuna göre Huc peygamberin mezarı, Yemen'dedir. Başkalarıysa Şam'da olduğunu söylemişlerdir. Caminin kible duvarında bir yer vardır ki,

bazı kimseler, oranın Hud peygamberin mezarı olduğuna inanırlar. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. [\[17\]](#)

Semûd Mîlletinin Peygamberi Hz. Salih

Bunlar, kendilerine Semud denen meşhur bir kabileydi. Dedeleri Semud'un adını almışlardı. Semud, Cedis'in kardeşidir. Bu ikisi de İrem oğlu Asir'in oğullarıdır. İrem ise, Nuh peygamberin oğlu Sâm'ın oğludur.

Semud, Arab-ı Arib'e dendir. Hicaz ile Tebük arasında, Hicr'den yere yaşarlardı. Rasûlullah (s.a.v.) Tebük gazvesine giderken, beraberindeki Müslümanlarla beraber, bunların yurdu Hicr'e uğramıştır. Bunlar, Ad milletinden sonra dünyada yaşamışlardır. Onlar gibi bunlar da puta taparlarmış.

Cenâb-ı Allah, içlerinden bir adamı kendilerine peygamber olarak gönderdi. Kulu ve elçisi olan bu adam, Nuh peygamberin soyundan gelen Salih b. Abid, b. Masih, b. Abid, b. Hadir, b. Semud, b. Asir, b. İrem, b. Nuh idi. Onları, ortaksız olan bir Allah'a kulluk etmeye, putlara ve Allah'ın ortakları olduklarını iddia ettikleri varlıklara tapmaktan vazgeçmeye, hiç birşeyi Allah'a ortak koşmamaya davet etti. İçlerinden küçük bir grup ona iman etti, çoğunluğu inkar etti. Ona dillerini ve ellerini uzattılar, öldürmeye yeltendiler. Salih (a.s.)'in gerçek peygamber olduğunu göstermek için Allah'ın, kendilerine karşı bir delil olarak gönderdiği dişi deveyi öldürdüler. Dolayısıyla Allah da onları, güçlü ve muktedir bir zata yaraşırcasına yakalayiverdi. Nitekim buyurdu ki:

«Semud milletine kardeşleri Salih'i gönderdik. "Ey Milletim! Allah'a kulluk edin, O'ndan başka tanrınız yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi: Allah'ın bu dişi devesi size bir delildir. Onu bırakın, Allah'ın toprağında otlasın. Ona kötülük etmeyin. Yoksa can yakıcı azaba uğrarsınız. Allah'ın sizi Ad milleti yerine getirdiğini, ovalarında köşkler kurup dağlarında kayadan evler yonttuğunuz yeryüzünde yerleştirdiğini hatırlayın; Allah'ın nimetlerini anın. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın." dedi. Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, aralarından iman eden ve bu sebeple hor gördükleri kimselere, "Salih'in, Rabbi tarafından gönderildiğini sahiden biliyor musunuz?" dediler. Onlar da: "Doğrusu biz, onunla gönderilene inanıyoruz." dediler. Büyüklük taslayanlar: "Sizin inandığınızı, biz inkar ediyoruz." dediler ve dişi deveyi kesip devirdiler. Rablerinin buyruğuna baş kaldırdılar. "Ey Salih! Eğer sen peygambersen bizi tehdit ettiğin azaba uğrat bakalım. dediler. Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde diz üstü çö-küverdiler. Salih de onlardan yüz çevirdi ve : "Ey Milletim! Andolsun ki ben size Rabbimin sözünü bildirmiş ve öğüt vermişim. Fakat siz, öğüt verenleri sevmiyorsunuz." dedi.» (el-A'râf 73-79.)

«Semud milletine kardeşleri Salih'i gönderdik. "Ey Milletim! Allah'a kulluk edin. O'ndan başka tanrınız yoktur. Siz yeryüzünde yaratıp orayı imar etmenizi dileyen O'dur. Öyleyse O'ndan mağfiret dileyin, sonra da ona tevbe edin. Doğrusu, Rabbin size yakın ve duaları kabul edendir." dedi. "Ey Salih! Sen bundan önce, aramızda kendisinden iyilik beklenir bir kimseydin. Şimdi babalarımızın taptıklarına bizi tapmaktan men mi ediyorsun? Doğrusu, bizi çağırdığın şeyden şüphe ve endişedeyiz." dediler. "Ey Milletim! Eğer Rabbinden bir belgem olur ve bana rahmet eder de ben ona başkaldırırsam, söyleyin, Allah'a karşı beni kim savunur? Bana zararımı artırmaktan başka bir şey yapamazsınız." dedi. "Ey Milletim! Bu, size bir ayet olarak, Allah'ın devesidir. Bırakın onu, Allah'ın toprağında otlasın; ona fenalık etmeyin. Yoksa siz, hemen azaba uğrarsınız." Buna rağmen onu kesip devirdiler. O zaman Salih: "Yurdunuzda üç gün daha kalın. Bu, yalanlanmayacak bir sözdür." dedi. Buyruğumuz gelince Salih'i ve beraberindeki inananları - katımızdan bir rahmet olarak - o günün rezilliğinden kurtardık. Doğrusu, Rabbin pek kuvvetli ve güçlüdür. Haksızlık yapanları bir çığlık tuttu. Oldukları yerde diz üstü çö-küverdiler. Sanki orada, hiç yaşamamışlardı. Bilin ki Semud milleti Rabbinin inkar etmişti. Bilin ki, Semud milleti Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.» (Hud, 61-68.) '

«Andolsun ki Hicr halkı, peygamberleri yalanlamışlardı. Onlara ayetlerimizi verdiğimiz halde, yüz çevirmişlerdi. Dağlarda güven içinde, evler yontuyorlardı. Sabaha karşı çığlık onları y akalayı ver di. Yaptıkları, kendilerine bir fayda sağlamadı.» (el-Hicr, 80-84.)

«Bizi mucize göndermekten alıkoyan, ancak, öncekilerin onları yalanlamış olmalarıdır. Semud milletine gözle görülebilen bir mucize, bir dişi deve vermiştik de ona zulmetmişlerdi. Oysa biz mucizeleri, yalnız korkutmak için göndeririz.» (el-Iara, 59.)

«Semud milleti de peygamberleri yalanladı. Kardeşleri Salih onlara: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Doğrusu, ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim, ancak âlemlerin Rabbine aittir. Burada bahçelerde, pınar başlarında, ekinler, salkımları sarkmış hurmalıklar arasında güven içinde bırakılır mısınız? Dağlarda ustalıkla evler oyar mısınız? Artık Allah'tan sakının, bana itaat edin. Yeryüzünü İslah etmeyip bozgunculuk yapan beysizlerin emirlerine itaat etmeyin." dedi. "Sen şüphesiz büyülenmişin birisin. Bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsin. Eğer doğru sözlü isen, bir belge getir." dediler. Salih: "İşte belge, bu devedir. Kuyudan su içmek hakkı belirli bir gün onun ve belirli birgün de sizindir. Sakın ona bir kötülük yapmayın. Yoksa sizi büyük günün azabı yakalar." dedi. Onlar ise deveyi kestiler, ama pişman da oldular. Bunun üzerine onları azab yakaladı. Doğrusu, bunda bir ders vardır. Fakat çoğu inanmamıştır. Rabbin şüphesiz güçlüdür, merhametlidir.» (eş-Şuarâ, i4i-i59.)

«Andolsun ki, Semud milletine kardeşleri Salih'i; "Allah'a kulluk ediniz." desin diye gönderdik. Hemen birbiriyle çekişen iki grup oluştu. Salih: "Ey milletim! Niye iyilikten önce, acele kötülük istiyorsunuz? Açmasınız diye Allah'tan mağfiret düşerseniz olmaz mı?" dedi. "Sen ve beraberindekiler yüzünden uğursuzluğa uğradık." dediler. Salih: "Uğursuzluğunuz Allah katından takdir edilmiştir. Belki imtihana çekilen bir milletsiniz." dedi. O şehirde, yeryüzünde bozgunculuk-yapan, düzeltmeye uğraşmayan dokuz kişi vardı. "Biz gece ona ve ailesine baskın verelim, sonra da onun dostuna, ailesinin yokedilişinde bulunmadık, şüphesiz biz doğru söylüyoruz, diyelim." diye aralarında Allah'a yemin ettiler. Onlar bir düzen kurdular. Biz, farkettirmeden düzenlerini bozduk. Düzenlerinin sonunun nasıl olduğuna bir bak. Biz onları ve milletlerini, hepsini yerle bir ettik. İşte haksızlıklarına karşılık çökmüş bulunan evleri! Bunda bilen bir millet için şüphesiz ders vardır. İnanıp Allah'a karşı

gelmekten sakınanları kurtardık.» (en-Neml, 45-53.)

«Semud milletine doğru yolu göstermiştik. Ama onlar körlüğü, doğru yolda gitmeğe tercih ettiler. Kazandıklarının karşılığı olarak, onları, alçaltıcı azabın yıldırımı çarptı. İnananları ve Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtardık.» (Fussiiet, 17-18.) «Semud milleti, uyanan peygamberleri yalanladı. "İçimizden bir insana mı uyacağız? O zaman biz sapıklık ve delilik etmiş oluruz. Kitap, aramızda, ona mı verilmiş? Hayır, o pek yalana ve şımarığın biridir." dediler. Yarın kimin pek yalancı ve şımarık olduğunu bileceklerdir. Doğrusu, onları denemek üzere dişi deveyi gönderen biziz. Salih'e şöyle demiştik: "Onları gözetle ve sabret. Onlara, herkese, sıralarına göre suyun aralarında pay edilmiş olduğunu söyle." Ama bir arkadaşlarını çağırdılar. O da kılıcını alarak deveyi kesti. Benim azabım ve uyarımam nasıl-mış? Nitekim üzerlerine bir çığlık gönderdik de, ağılcıların kullandığı kurumuş ot gibi oldular. Andolsun ki Kur'ân'ı, öğüt olsun diye kolaylaştırdık. Yok mudur öğüt alan?» (ci-Kamer, 23-32.)

«Semud milleti içlerinden en azgını ileri atılınca, azgınlığı yüzünden peygamberleri yalanladı. Allah'ın peygamberleri onlara, Allah'ın devesini göstermiş ve: "Allah'ın bu devesine ve onun su hakkına dokunmayın." demişti. Onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri, suçlarından dolayı onların üzerine katmerli azab indirdi; yerle bir etti onları. Bu işin sonundan onun korkusu yoktur.» (eş-Şems, 11-15.)

Berâet, İbrahim, Furkân, Sâd, Kâf, Necm ve Fec

sûrelerinde olduğu gibi Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok yerlerinde Ad ve Semud milletlerinin kıssalarını anlatırker aralarında bazı mukayeseler yapmıştır.

Denilir ki: Bu iki milletin haberlerini Ehl-i Kitap bilmemektedir. Onların kitapları Tevrat'ta, bu İM milletler bahsedilmemektedir. Ne var ki Kur'ân-ı Kerîm'de, Musa peygamberin Ad ve Semud'dan bahsettiğine delâlet eden ayetler mevcuttur. Nitekim Cenâb-ı Allah, İbrahim suresinde şöyle buyurur:

«Musa: "Siz ve yeryüzünde olanlar, hepiniz nankörlük etseniz, Allah yine de müstağni ve övülmeğe layık olandır." demişti. Sizden önce geçen Nuh, Ad, Semud milletlerinin ve onlardan sonra gelenlerin haberleri - ki onları Allah'tan başkası bilmez- size ulaşmadı mı? Onlara peygamberleri belgelerle geldiler...» dbrâhîm, 8-9.)

Ayetten açıkça anlaşılıyor ki bu, Musa (a.s.)'nm kendi milletine söylediği sözün ta kendisidir. Fakat bu iki millet Araplardan oldukları için, Ehl-i Kitap bunlarla ilgili haberleri- bu haberler ne kadar Musa peygamber zamanında meşhur idiyse de - iyice

ezberlememişler ve bu haberlerin hıfzedilmesi için gereken itinaı göstermemişlerdir. Bütün bunları tefsirde ^[18] detaylarıyla anlatmış bulunmaktayız. Övgü ve şükranlar, Allah'adır.

Gayemiz, Semud milletinin kıssasını, yaratıkları işleri, karşılaştıkları akıbeti, Allahm, peygamberi Salih (a.s.) ile beraberindeki mü'min-leri nasıl kurtardığını; küfürleri, azgınlıkları ve peygamberlerine muhalefetleri dolayısıyla zulmetmiş olanların köklerini nasıl kazıdığım anlatmaktır.

Önce de söylediğimiz gibi Semud milleti Arap'tı. Ad milletinden sonra yaşamış ama onların akıbetlerinden ders almamışlardı. Bu nedenle peygamberleri Salih onlara şöyle demişti:

«Allah'a kulluk edin. Ondan başka tanrınız yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi. Allah'ın bu dişi devesi size bir delildir. Onu bırakın, Allah'ın toprağında otlasın; ona kötülük etmeyin. Yoksa can yakıcı azaba uğrarsınız. Allah'ın sizi Ad milleti yerine getirdiğini, ovalarında köşkler kurup dağlarında kayadan evler yonttuğunuz yeryüzünde yerleştirdiğini hatırlayın. Allah'ın nimetlerini anın. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.» (ei-A'râf, 73-74.)

Yani sizi Ad milletinin yerine yerleştirdi. Onlardan sonra dünyaya getirdi ki akıbetlerinden ibret alalım; onların yaptıkları hataları yap-mayasınız. Yeryüzünü ve bu toprakları size verdi. Siz de düzlüklerde şatolar ve saraylar kuruyorsunuz. «Dağlarda ustalıkla evler oyuyorsunuz.» (eş-Şuarâ, 149.) Allah'ın size bahşettiği bu nimetlere şükür, iyi amel,

sadece O'na ortaksız olarak ibadet ve kulluk etmekle karşılık verin. O'na muhalefet etmekten, O'na itaatten sapmaktan sakının. Doğrusu bunun sonucu vahim olur.

Salih (a.s.), bu sebepten Ötörü onlara şu Öğüdü verdi: «Burada bahçelerde, pınar başlarında, ekinler, salkımları sarkmış hurmalıklar arasında güven içinde bırakılır mısınız? Artık Allah'tan sakının, bana itaat edin. Yeryüzünü ıslah etmeyip bozgunculuk yapan beyinsizlerin emirlerine itaat etmeyin.» (eş-Şuarâ, 147-152.)

«Ey milletim! Allah'a kulluk edin. O'ndan başka tanrınız yoktur. Sizi yeryüzünde yaratıp orayı imar etmenizi dileyen O'dur.» (Hud, e1.)

Yani sizi yoktan var edip yeryüzünü sizinle şenlendiren, içindeki ekin ve meyvelerle birlikte yeryüzünü emrinize amade kılan, Allah'tır. Yaratan ve rızık veren odur. Yalnız O, tapılmaya layıktır. Başkası değil...

«Öyleyse O'ndan mağfiret dileyin, sonra da O'na tevbe edin.» (Hûd, e1.)

Yani içinde bulunduğunuz küfür halinden vazgeçin ve sadece Allah'a kulluğa yönelin. Çünkü O, sizin tevbenizi kabul eder ve kusurlarınızı bağışlar. "Doğrusu Rabbin size yakın ve duaları kabul edendir." (Hûd, 61.)

"Ey Salih! Sen bundan önce, aramızda kendisinden iyilik beklenir bir kimseydin." dediler. (Hûd, 62.)

Yani ibadeti sadece Allah'a yapmamızı, onun ortaklarına tapmaktan vazgeçmemizi, ata ve dedelerimizin dinlerini bırakmamızı teklif edici bu sözünü söylemeden önce, tam akıllı bir kimse olduğunu sanıyorduk.

"Şimdi babalarımızın taptıklarına bizi tapmaktan men mi ediyorsun? Doğrusu bizi çağırdığın şeyden şüphe ve endişedeyiz."» (Hûd, 62.)

«"Ey milletim! Eğer Rabbinizden bir belgem olur ve bana rahmet eder de ben O'na baş kaldırırsam, söyleyin, Allah'a karşı beni

kim savunur? Bana zararımı artırmaktan başka birşey yapamazsınız." dedi.» (Hûd, 63.)

Böylece Hud peygamber, onlara tatlı dil ve yumuşak ifadelerle yaklaşıyor, güzel bir üslupla onları hayra davet ediyordu. Yani gerçek, benim size dediğim ve sizi davet ettiğim şey gibi ise, o zaman ne yapacağınızı sanıyorsunuz? Allah katında ileri sürecek mazeretiniz ne olacaktır? Sizi O'nun kabza-i kudretinden kurtaracak ne vardır? Oysaki siz, sizi O'na itaate dave etmekten vazgeçmemi istiyorsunuz. Bundan vazgeçmem mümkün değildir. Çünkü bu, benim görevimdir. Bu işten vazgeçersem, ne sizden ne de başkalarından hiç kimse beni, Allah'ın azabından koruyamaz ve bana yardımcı olamaz. Ben, sizleri tek ve ortaksız olan Allah'a kulluk etmeye çağırmaya devam edeceğim. Allah'ın benimle sizin aranızda hükmünü vereceği zamana kadar görevimi sürdüreceğim..

«Ama milleti ona: "Sen, şüphesiz, büyülenmişin birisin." dediler.» (Şuarâ, 53.) Yani bizi sadece Allah'a kulluk etmeye ve O'na koştuğumuz ortaklardan vazgeçmeye davet ederken ne dediğini bilmeyen, büyülenmiş birisin. Cumhur-u ulema bu ayet-i kerimeyi böyle manalandırmış-lardır. Ayette geçen (müsahharm) kelimesiyle kastedilen mana da budur.

"Müsahharın" kelimesinin cinci kimse anlamına geldiğini söyleyenler de olmuştur. Nitekim milleti, Salih peygambere: "Sen, büyüsü olan bir insansın." demişlerdi. Ama "müsahharın" kelimesinin birinci manası daha kuvvetlidir. Çünkü ona böyle dedikten sonra sözlerini şöyle sürdürmüşlerdi:

«Bizim gibi bir insandan başka birşey değilsin. Eğer doğru sözlülerden isen, bir belge getir.» (çş-şuarâ, 154.)

Kendilerine getirdiği şeyin doğru ve gerçek olduğuna delâlet eden bir mucize göstermesini istediler:

«Salih: "İşte belge, bu devedir. Kuyudan su içmek hakkı, belirli bir gün onun ve belirli bir gün de sizindir. Sakın ona bir kötülük yapmayın. Yoksa sizi büyük günün azabı yakalar." dedi.» (eş-Şuarâ, 155-156.)

Salih peygamber, Semud milletine ayrıca şöyle demişti:

«Rabbinizden size bir belge geldi: Allah'ın bu dişi devesi size bir delildir. Onu bırakın, Allah'ın toprağında otlasın. Ona kötülük etmeyin, yoksa can yakıcı azaba uğrarsınız.» (el-A'râf, 73.)

Yüce Allah da buyurdu ki:

«Semud milletine gözle görülebilen bir mucize, bir dişi deve vermiştik de ona zulmetmişlerdi.» (isrâ, 59.)

Müfessirlerin anlattıklarına göre Semud milleti, bir gün toplantı yerlerinde bir araya gelmişlerdi. Allah'ın elçisi Salih, yanlarına giderek onları Allah'a kulluğa davet etmiş, azab-ı ilahiyi onlara hatırlatmış, sapıklıktan sakındırmış, öğüt vermiş ve bâtıla yanaşmamalarını emretmişti. Ama onlar Salih (a.s.)'e şöyle bir şart koşmuşlardı: "Ey Salih: Şu karşıdaki kayadan şu ve şu niteliklere sahip, boylu poslu, gebe bir deve çıkarırsan belki sana iman ederiz." Salih (a.s.), onlara dedi ki: "Bu isteğinizi tam olarak yerine getirirsem, benim getirmiş olduğum dine iman eder ve size tebliğ ettiğim ilahi mesajı doğrular mısınız?"

"Evet" dediler. Salih (a.s.) de bu hususta onlardan söz ve teminat aldı. Sonra namazgahına gidip, onur ve üstünlük sahibi Allah'ın huzurunda nasibince namaz kılıp dua etti. Kavminin bu isteğinin gerçekleştirilmesini Rabbin-den diledi. Allah da oracıktaki kayaya, yarılarak istenilen nitelikteki büyük cüsseli gebe bir deveyi çıkarmasını emretti. Kaya da bu ilahî eniri hemen yerine getirdi. Devenin ortaya çıktığını müşahade ettiklerinde büyük bir iş, dehşetli bir olay, Salih (a.s.)'in doğruluğunu ortaya koyan kesin bir delil, parlak bir hüccet ve göz alıcı bir kudret gördüler. Bunun üzerine çokları iman getirdi. Çokları da küfür, sapıklık ve inatlarına devam ettiler. Cenâb-ı Allah'ın, "Ona (deveye) zulmetmişlerdi.» demesinin sebebi işte budur. Yani onun mucize oluşunu inkar ettiler. Onun sebebiyle çokları hakka inanmadılar. Öte yandan inananların reisi Cen-da1 b. Amr b. Muhallat b. Lebid b. Cevas idi. Bu zat, Semud kavminin önde gelen büyüklerindendi. Eşrafın kalan kısmı da Allah'ın dinine girmeye yöneldiler. Ama putlarının sahibi Habbab ile Züab b. Amr b. Lebid, Rabab b. Sa'r b. Cemlis- onları yeni dine girmekten menettiler. Cenda', amcası oğlu Şihab b. Halife'yi-bu da eşraftandı- imana davet etti. Ama yukarıda adları geçen inkarcılar, onu da Allah'ın dinine girmekten menettiler. Bunun üzerine Şihab, bunların akıntısına kapıldı. Bunun üzerine, Müslümanlardan Mehreş b. Ganme adındaki bir adam - Allah ona rahmet etsin - şöyle bir şiir söyledi:

"Amroğullarından bir grup geldiler. Şihab'ı Salih'in dinine davet ettiler. Şihab, tüm Semud kavminin ulusu idi. Dine gelmiş olsaydı o eğer, Salih, içimizde olurdu güçlü peygamber, Onlar, sahipleri Züab'a dönemez idiler. Ama Hicr halkının saptırcıları, Aydınlandıktan sonra sineğe dönüştüler."

İşte bu sebeple Salih peygamber onlara şöyle dedi:

«Bu, size (getirdiğim ilahî mesajın doğruluğunu gösteren) bir alamet olarak, Allah'ın devesidir. Bırakın onu, Allah'ın toprağında otlasın; ona fenalık etmeyin, yoksa siz hemen azaba uğrarsınız.» (Hûd, 64.)

Anlaşmaya varıldı. Bu deve, Semud halkının arasında dolaşacak, topraklarından istediği yerde otlayacak, gün aşırı su başına gelip içecekti. Sırası geldiğinde kuyu basma gelecek ve suyunu içecekti. Onlar da su içerlerken, ertesi gün de kendilerine lazım olacak suyu önceden tedarik ediyorlar, ayrıca kendilerine yetecek kadar o devenin sütünü de içiyorlardı. Bu sebeple Salih (a.s.) onlara dedi ki:

«Su içmek hakkı belirli bir gün onun ve belirli bir gün de sizindir.» (eş-Şuarâ, 155.)

Cenâb-ı Allah da buyurdu ki:

«Doğrusu, onları denemek (iman edip etmediklerini sınamak için) dişi deveyi gönderen biziz. (Yapacakları işi) gözetle ve (eziyetlerine de) sabret. (Haber, sana apaçık bir şekilde gelecektir.) Onlara, herkese, sıralarına göre suyun aralarında pay edilmiş olduğunu söyle.» (el-Kamer, 27-28.)

Bu hal uzun süre böyle devam edince, Semud halkının bilginleri toplandılar; belasından kurtulup rahatlarını bulsunlar ve bol

suya sadece kendileri sahib olsunlar diye deveyi kesmeyi kararlaştırdılar. Yapacakları bu işi de Şeytan kendilerine hoş gösterdi. Yüce Allah buyurdu ki:

«Dişi deveyi kesip devirdiler; Rablerinin buyruğuna başkaldırdılar. "Ey Salih! Eğer sen peygamber isen bizi tehdid ettiğir azaba uğrat bakalım." dediler.» (ei-A'râf, 77.)

Deveyi boğazlama işini üstlenenlerin elebaşısı, Kudar b. Salif b. Cenda1 idi. Sarışın ve mavi gözlüydü. Veled-i zina olup Salif in yatağında doğduğu söylenir. O, Sibyan denen bir adamın oğludur. Kudar'ın deveyi kesmesi, hepsinin ittifakıyla olmuştu. Suçun tümüne nispet edilişi de bu sebeptendir.

İbn Cerir et-Taberî ve diğer tefsir âlimleri dediler ki: Semud milletinden iki kadın vardı. Bunlardan biri, Mahya b. Züheyr b Muhtar'm kızı Saduk idi. Soylu ve güzel sözlü, tatlı dilli biriydi. Müslüman bir erkeğin nikahı altındaydı. Kocasından boşandı. Amcası Mehrec b. Mah-ya'nın oğlu Masra'ı çağırđı ve ona: "Salih'in devesini kesersen ben seninim." dedi. Bu iki kadında diğerinin adı da Anize idi. Guneym b. Mic-lez'in kızıydı. Ümmü Gamme künyesiyle çağırılan bu kafir kadın bir acuzeydi. Halkın liderlerinden biri olan kocası Züab b. Amr'dan, kızları vardı. Deveyi kestiği takdirde, dört kızından hangisini beğinirse onu kendisine vereceğini, Kudar b. Salif e va'd etti. Bu iki genç, Salih peygamberin devesini boğazlama işini benimsediler. Kavimleri arasında bunun propagandasını yaptılar. Kendilerine yedi kişi daha katıldı. Böylece dokuz kişi oluverdiler ki, ayet-i kerimde bunlardan söz edilmektedir:

«O şehirde, yeryüzünde bozgunculuk yapan, düzeltmeye uğraşmayan dokuz kişi vardı.» (en-Ncml, 48.)

Kabilenin geri kalan adamlarına da giderek bu işin propagandasını yaptılar. Deveyi boğazlamanın çok iyi bir iş olacağını söylediler. Halk da onlara uyum gösterdi.

Artık deveyi gözetlemeye başladılar. Deve, su içmekten geri dönünce pusuya yatmış olan Masra', arkadaşlarını kışkırtmak ve de teşvik et-mek.için bir ok attı. Kudar b. Salif, onların en hızlısıydı. Deveye bir kılıç darbesi indirdi; dizini kırıp kemiğini ortaya çıkardı. Deve yere yıkıldı ve yüksek sesle böğürdü. Bu böğürüşüyle yavrusunu uyarıyordu. Sonra Kudar, ikinci darbeyi hayvanın boynuna vurup kesti. Devenin yavrusu, karnından çıktı. Geçit vermez yüksek bir dağa çıktı ve üç defa böğürdü...

Abdürrezzak'm rivayetine göre devenin yavrusu: "Ya Rab! Anam nerede?" demiş, sonra da bir kaya kovuğuna girerek orada kaybolmuş. O yavrunun da o caniler tarafından takib edilip boğazlandığını söyleyenler de olmuştur.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Ama bir arkadaşlarını çağırđılar, o da kılıcını alarak deveyi kesti. Benim azabım ve uyarımam nasılmış?» (ei-Kamer, 29-30.)

«Semud milletinin en azgını ileri atılınca, azgınlığı yüzünden peygamberleri yalanladı. Allah'ın peygamberi, onlara Allah'ın devesini göstermiş ve: "Allah'ın bu devesine ve onun su hakkına dokunmayın." demişti.Onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rable-ri, suçlarından dolayı onları kırıp geçirerek yerle bir etti. Bu işin sonundan O'nun korkusu yoktur.» (eş-Şems, 11-15.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Zem'a'dan rivayet etti ki: Rasûlullah (s.a.v.),. ashabına hitapta bulundu, Salih peygamberin devesini ve o deveyi boğazlayamı anlattı, dedi ki:

«O kavmin en azgını (deveyi boğazlamak için) ileri atıldı. Ebu Zem'a gibi, aşireti içinde zeki ve emrine itaat edilen güçlü bir

adam ileri atıldı.» [\[19\]](#)

Muhammed b. İşhak, Ammar b. Yasir'den rivayet ederek dedi ki:

Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Ali'ye şöyle dedi:

- Sana insanların en bahtsızını bildireyim mi?

- Evet ya Rasûlallah.

- Bunlar iki kişidir. Biri Salih peygamberin devesini boğazlayan, Semud kavminin ufak tefek sarışın adamıdır. Diğerı de ey Ali, senin şu tepene vurarak çeneni tependen ayıracak olan adamdır.

Bunu İbn Ebi Hatîm rivayet etmiştir.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Dişi deveyi kesip devirdiler; Rablerinin buyruğuna baş kaldırdılar, "Ey Salih! eğer sen peygambersen bizi tehdid ettiğir azaba uğrat bakalım." dediler.» (el-A'râf, 77.)

Semud milleti bu sözlerinde, bir kaç noktadan son derece şiddetli bir kafirlik yapmışlardı. Şöyle ki:

1-Allah'ın, kendilerine mucize olarak göndermiş olduğu dişi deveyi kesmeme hususundaki kati yasağı çiğnemekle, Allah'a ve peygamberine muhalefet etmişlerdi.

2- Azabın, üzerlerine inmesini çabuklaştırdılar. Bu azabı da iki bakımdan hakkettiler:

a- Cenâb-ı Allah'ın kendilerine koştuğu şarta riayet etmediler. Allah Teâlâ şu buyruğu vermişti:

«Bu, size bir ayet olarak, Allah'ın devesidir. Bırakın onu, Allah'ın toprağından otlasın; ona fenalık etmeyin, yoksa yakın bir azaba uğrarsınız.» (Hûd, 64.)

Başka bir ayette, "Büyük bir azaba uğrarsınız." Bir başka ayette ise, Can yakıca bir azaba uğrarsınız." denmektedir ki, bu ifadelerin hepsi de doğrudur.

b- Semud kavmi, Salih peygamberin, kendilerini tehdid edip durduğu azabın bir an evvel gelmesini istediler. Çünkü azabın geleceğine inanmıyorlardı.

3- Nübüvvetine ve doğruluğuna ilişkin kesin kanıtlar bulunan peygamber Salih (a.s.)'i yalanladılar. Oysaki onun hak peygamber olduğunu kesin bir bilgiyle biliyorlardı. Ama kafirlikleri, sapıklıkları ve inatları; onları, gerçeği inkara ve azabın geleceğini imkansız görmeye şevketti. Yüce Allah buyurdu ki:

«Buna rağmen deveyi kesip devirdiler. O zaman Salih: "Yurdunuzda üç gün daha kalın. Bu, yalanlanmıyacak bir sözdür." dedi.» (Hûd, 65.)

Anlatıldığına göre Semud halkı deveyi boğazladıklarında ilk saldıran, lanetli Kudar b. Salif olmuştu. Hayvanın dizini kırması yere düşürmüştü. Sonra hayvanın üzerine kılıçlarıyla çullanmışlar, onu kesip parçalamışlardı. Bu durumu gören yavrusu onlardan kaçarak, orada bulunan yüksek bir dağın tepesine çıkmış, üç defa böğürmüştü. Bu sebeple Salih (a.s.) onlara: "Yurdunuzda üç gün daha kalın." demişti. Ama onlar, onun bu kesin tehdidinde de inanmamışlardı. Dahası, akşam olunca da onu öldürmeyi ve akıllarınca onu devenin akıbetine uğratmayı planlamışlardı.

"Biz gece ona ve ailesine baskın verelim." diye aralarında Allah'a yemin ettiler. (en-Neml, 49.)

Yani geceleyin ailesiyle birlikte Salih'i evinde kıstıralım, onu öldürelim. Sonra da öldürdüğümüzü inkar edelim. Dostları ve akrabaları kanını dava ederlerse, öldürmediğimizi söyleyelim. Bu sebeple dediler ki: "Sonra da onun dostuna, ailesinin yok edilmesinde bulunmadık. Şüphesiz biz doğru söylüyoruz, diyelim." Yüce Allah da buyurdu ki:

«Onlar bir düzen kurdular. Biz farketirmeden düzenlerini bozduk. Düzenlerinin sonunun nasıl olduğuna bir bak! Biz onları ve milletlerini, hepsini, yerle bir ettik. İşte, haksızlıklarına karşılık çökmüş bulunan evleri! Bunda, bilen bir millet için şüphesiz, ders vardır. İnanıp Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtardık... (en-Neml, 50-53.)

Salih peygambere suikast planlayan bu grubu, Cenâb-ı Allah taş yağmuruna tuttu. Yağan taşlar, onları ezip parçaladı. Milletlerinden önce kendileri yok edildiler.

Salih peygamber, hani kendilerine üç günlük süre tanımıştı ya, İşte bu sürenin ilk gününde - ki o gün perşembe idi - Semud milletinin yüzü sapsarı oldu. Nitekim peygamberleri de onları uyarılmıştı. Perşembe günü gün batıp hava kararınca hep birlikte: "Haberiniz olsun. Mehil müddetinin bir günü geçti!" diye bağırdılar. İkinci güne girdiklerinde -ki o gün cuma idi - yüzleri kıpkırmızı oldu. O gün, gün batıp hava kararınca hep birlikte: "Haberiniz olsun, verilen sürenin iki günü geçti." Verilen mehlin üçüncü gününe -ki o gün cumartesi idi- girdiklerinde yüzleri simsiyah oldu. O gün gün batıp hava kararınca hep birlikte: "Haberiniz olsun. Mehil bitti." diye bağırdılar. Pazar sabahı olunca koku sürünüp hazırlık yaptılar. Kendi üzerlerine inecek olan ilahî azab ve intikamı beklemeye oyuldular. Allah'ın kendilerine ne yapacağını ve azabın hangi yönden kendilerine geleceğini bilmiyorlardı.

Güneş doğup ortalık aydınlanınca üstlerinden, gökten üzerlerine bir çığlık; altlarından, yerden de kendilerine bir sarsıntı geldi. Ruhları dışa taşıtı, canları çıktı, hareketler durdu, sesler kesildi, hak yerini buldu, yurtlarında cansız ve hareketsiz cesedler olarak diz üstü çökük vaziyette kalakaldılar. Kelbe adlı kötürünü bir cariye hariç, hepsi öldü. Selk kızı Kelbe adındaki bu cariye Zeria da deniyordu. Salih peygambere karşı küfür ve düşmanlığı aşırı denecek kadar fazlaydı. Azabı görünce tutuk ayakları açıldı. Hızla koşmaya başladı. Bir Arap kabilesine uğrayarak, gördüklerim ve milletinin başına gelen-felaketi onlara haber verdi. İçmek için su istedi. İçince de öldü.

Yüce Allah buyurdu ki:

«"Sanki orada (bolluk ve refah içinde) hiç yaşamamışlardı. Bilin ki, Semud milleti Rabbini inkar etmişti. Bilin ki Semud milleti Allah'ın rahmetinden uzaklaştı." Yani kader lisam onlara böylece seslendi.» (Hud,68.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Zübeyr'den rivayetle, Cabir (r.a.)'in şöyle dediğini nakletti: Rasûlullah (s.a.v.) Semud milletinin yaşamış olduğu Hicr mıntıkasına uğradığında şöyle dedi: "Mucizele'r'istemeyin. Bir millet (Semud halkı) istemişti de (mucize olarak kendilerine gönderilen) dişi deve, şu yoldan gelir ve bu yoldan da giderdi. O millet, Rableri-nin buyruğuna karşı geldiler de deveyi kesip devirdiler. Bir gün o, onların suyunu içer, bir gün de onlar onun sütünü içerlerdi. Onu kesip devirdiler. Bu yüzden bir çığlık kendilerini yakaladı. Bu çığlık sebebiyle gök kubbenin altında onlardan bir kişi hariç, hepsi ölüp yok oldular. O bir kişi de Allah'ın haremindedeydi." "O kimdi ya Rasûlallah?..» diye sordular. Buyur du ki: "O, Ebu

Rigal'di. Harem'den çıkınca, milletinin başına gelen musibet, kendisini de yakaladı." ^[20]

Abdürrezzak, Ma'mer'in şöyle dediğini rivayet etti: İsmail b. Ümeyye'nin bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Rigal'ı kabrine uğramış. "Bunun (burada yatanın) kim olduğunu biliyor musunuz?" diye sormuş. Allah ve Rasûlü daha iyi bilir, demeleri üzerine cevabı kendisi vermiş: «Bu, Ebu Rigal'in kabridir. Semud halkın-dandır. Allah'ın haremindedeydi. Harem, onu Allah'ın azabından korudu. Harem'den çıkanca, milletinin başına gelen musibet kendisini de yakaladı. (Öldü.) işte buraya gömüldü. Kendisiyle birlikte altın bir dal da bu kabre gömüldü."

Rasûlullah (s.a.v.)'m böyle demesi üzerine, yanında bulunanlar mezarı hemen kılıçlarıyla açtılar ve altın dalı oradan çıkardılar.

Abdürrezzak, Zührî'nin: "Ebu Rigal, Sakif kabilesinin dedesidir." dediğini rivayet etmiştir. Muhammed b. İshak, "Sîret" adlı kitabında, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: Kendisiyle birlikte Taife gidip de bir mezara uğradığımızda Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle dediğini işittim:

«Bu, Ebu Rigal'in kabridir. O, Sakif kabilesinin dedesidir. Semud halkındandı. Bu Harem'de bulunuyordu. Harem, onu azabta koruyordu. Harem'den çıkınca, milletinin başına gelen musibet onu burada yakalamıştı. (Ölmüş) ve buraya defnedilmiş ti.

Bunun işareti de, kendisiyle birlikte buraya altın bir dalın gömülü olmasıdır. Mezarını açarsanız, onunla birlikte altın dalı da bulursunuz." Rasûlullah (s.a.v.)'m böyle demesi üzerine, beraberindekiler, hemen mezarı açmışlar ve oradaki altın dalı çıkarmışlardı.»

Bunu, Muhammed b. İshak yoluyla Ebu Davud rivayet etmiştir. [\[21\]](#)

Yüce Allah buyurdu ki:

«Salih de onlardan yüz çevirdi ve: "Ey Milletim! And olsun ki, ben size Rabbimin sözünü bildirmiş ve öğüt vermiştim; fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz." dedi.» (ei-A'râf, 79.)

Salih (a.s.)'in durumundan haber veren bu ayet-i kerimede onun, yokoluşlarından sonra milletine hitapta bulunduğu bildiriliyor. Bulundukları mahalden başka tarafa gideceği sırada onlara şöyle seslenmişti: "Ey Milletim! Andolsun ki, ben size Rabbimin sözünü bildirmiş ve öğüt vermiştim." Yani sizi doğru yola erdirmek için bütün gücümle çalıştım. Sözüm, fiilim ve niyetimle, bu uğurda hummalı bir çalışma içine girdim. "Fakat siz, öğüt verenleri sevmiyorsunuz." Yani sizin karakter ve seciyeiniz, hakkı kabul etmiyor ve istemiyor. Bu sebeple de can yakıcı ve ebediyete kadar üzerinizde devam edecek olan bir azaba uğrama akibetine maruz kaldınız. Bu azabı sizden savmak için, ne sizin ve ne de benim gücüm vardır. Üzerime düşen risalet ve nasihat görevimi size ifa ettim. Ama Allah, dilediğini yapar.

Ölümlerinin üzerinden üç gün geçtikten sonra, Bedir kuyusunda gömülü bulunan müşrik ölülerine Rasûlullah (s.a.v.)'da böyle bir hitapta bulunmuştu. Gecenin son saatlerinde mücahid sahabelere geri dönüş emri vermiş, bineğine binerek Bedir kuyusunun başına gelmiş ve şöyle bir nutuk irad etmişti:

"Ey kuyudakiler! Rabbinizin size va'dettiğinin gerçek olduğunu gördünüz mü? Doğrusu ben, Rabbimin bana va'dettiğinin gerçel olduğunu gördüm. Peygamberiniz için ne kötü bir aşiret oldunuz! Siz beni yalanladınız; (başka) insanlar, beni doğruladı. Siz sürgün ettiniz; (başka) insanlar beni barındırdı. Siz benimle savaştınız; (başka) insanlar bana yardım etti. Peygamberiniz için ne kötü bir aşiret oldunuz!"

Hız. Ömer (r.a) dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Leş haline gelmiş kimselere mi hitab ediyorsun?" Rasûlullah (s.a.v.) ona şı karşılığı verdi: "Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a andolsun ki, söylediklerimi onlardan daha iyi işitiyor olamazsın! Ne var

ki onlar cevap veremiyorlar." [\[22\]](#)

Rivayete göre Salih peygamber, Semud kavminin yok edilmesinden sonra Harem-i Şerife gelmiş, vefat edinceye kadar orada yaşamıştır.

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.), haccederken Usfan vadisine geldiğinde şöyle demiş:

- Ey Ebu Bekir! Bu hangi vadidir?

- Usfan vadisidir ya Rasûlallah.

- Hud ve Salih peygamberler, yularları liften olan genç develerle buraya uğramışlardır. İzarlan aba idi. Ridalan da siyah-beyaz

çizgili yün bir kumaştı. Telbiye getirip şerefli beyti haccetmişlerdir." [\[23\]](#)

[\[1\]](#) Buhârî, Tefsir-i Sûre-i Nuh, No: 413.

[\[2\]](#) Sahih-i Buhari, IV, 270-271.Tefsir-i Sûre-i Nuh(a.s.)

[\[3\]](#) Buhârî, Enbiyâ, Hadis No: 143.

[\[4\]](#) Buhârî, Edeb 77. Fiten, 36. Tevhid, 17. Cihad, 78.

[\[5\]](#) Buhârî, Tevhid, 17. Müslim, Fiten, 100.

[\[6\]](#) Buhârî, Kitabu s-Şavm, 39.

[\[7\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/137-162.

[\[8\]](#) Suyutî, Camiü's-Sağır, Hadis No: 1795.

[\[9\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/163.

[\[10\]](#) Suyufci, Camiü's-Sağır, Hadis No: 4986.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/163.

[\[11\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/163.

[\[12\]](#) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I. 385-427.

[\[13\]](#) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/164-165.

[\[14\]](#) Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 482

[\[15\]](#) Buhârî, İstiska, 36. Müslim, İstiska, 17.

[\[16\]](#) Tirmizî, V, 503, Kitabu'd-Daavat.

[17] Buhari, VI, 238. Tefsîr-i Suretil-Ahkâf.
İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/166-162.

[18] Tefsirden kastı; H.K.K.T. İbn Kesîr Tefsiridir

[19] Müsned, Ahmed b. Hanbel, IV, 17.

[20] Müsned, Ahmed b. Hanbel, III, 296.

[21] Ebu Davud, Sünen, III, 181-182. Hadis No: 3088.

[22] Buhari, Cenaiz, 86. Meğazî, 8.

[23] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/183-195.

[Peygamber Efendimizin Tebük Savaşında, Semud Kavminin Toprağı Olan Hicr Vadisine Uğraması.](#)

[İbrahim Halil Peygamber](#)

[Zayıf Bir Kul Olduğu Halde Mütekebbirlik Elbisesine Bürünerek Rablık İddiasında Bulunan Ve Yüce Allah İle Boy Ölçüşmek İsteyen Nemrud'la İbrahim \(A.S.\)'İN Münazarası](#)

[İbrahim Halil \(A.S.\)'İN Şam'a Göçü, Mısır Diyarına Girişi Ve Kudüs'e Yerleşmesi](#)

[Hacer Hanımın İsmail \(A.S.\)'i Doğurması](#)

[İbrahim \(A.S.\)'İN Oğlu İsmail Ve İsmail'in Anası Hacer'le Birlikte Mekke'deki Faran Dağlarına Hicret Etmesi Ve Orada Şerefli Beytullah'ı İnşa Etmesi](#)

[İsmail'in Kurban Edilmesi](#)

[İshak \(A.S.\)'İN Doğumu](#)

[Ka'be-İ Muazzama'nın İnşası](#)

[Allah Ve Rasûlü'nün, Aljlah Kulu Ve Dostu İbrahim'i Övmeleri](#)

[İbrahim \(A.S.\)'İN Cennetteki Köşkü](#)

[İbrahim \(A.S.\)'İN Evsafi](#)

[İbrahim: \(A.S.\)İN Vefatı Ve Ömrü Hakkında Söylenenler](#)

[İbrahim Halil \(A.S.\)'İN Çocukları](#)

Peygamber Efendimizin Tebük Savaşında, Semud Kavminin Toprağı Olan Hicr Vadisine Uğraması.

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Ömer (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etti. Rasûlullah (s.a.v.) halkı Tebük'e götürdüğünde onları, Semud milletinin evlerinin bulunduğu Hicr mıntıkasına da götürdü. Halk, Semud milletinin sulanı içmiş olduğu kuyulardan su çekti. O sularla hamur-lannı yoğurup kazanlanm kurdular. Rasûlullah (s.a.v.)'m emri üzerine kazanlanndaki sulan döktüler. O sularla yoğurmuş olduklan hamurla-n da develere yedirdiler. Rasûlullah (s.a.v.) daha sonra halkı ahp, Salih peygamberin devesinin suyunu içmiş olduğu kuyunun yanına götürdü. Azaba uğramış milletin yurduna girmekten onlan alıkoydu ve şöyle dedi: «Onlara gelen belanın size de gelmesinden korkanm. Onun için, yurtlanna girmeyin.»

Yine İmam Ahmed dedi ki: AfFan, Abdullah b. Ömer'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m Hicr mmtıkısmdayken şöyle buyurduğunu söyledi: «Şu azaba uğramışların yurduna ancak ağlayarak girin. Eğer ağlamayacaksanız girmeyin. Yoksa, onlara

gelen musibet size de gelir.»^[1]

Bazı rivayetlerde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Semud halkının harabelerinin yanından geçerken başım semaya kaldınr, bineğini hızlandırır ve beraberindekileri o harabelere girmekten men'ederdi.

Ancak ağlayarak oralara girmelerine izin verirdi. Bir rivayette de şöyle buyurduğu nakledilir: "Eğer ağıl ay anlıyorsanız, onlara gelen belanın size de gelmesinden korkarak ağlamaya çalışın." Allah'ın salat-ü selamı Rasûlullah'ın üzerine olsun.

İmam Alımed b. Hanbel, Amir b. Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Tebük gazvesine gidilirken insanlar, Hicr halkına doğru koşuştular." Durumdan haber alan Ra,sûlullah (s.a.v.), "Namaz kılmak üzere toplanın." diye seslendi. Yanına vardım. Devesinin yularını tutmuş şöyle diyordu:

"Allah'ın gazab ettiği bir milletin yanına ne diye gidiyorsunuz?" Adamın biri: "Onlara hayret ediyoruz ya RasûlaUah!" diye yüksek sesle karşılık verdi. O da buyurdu ki: "Size bundan daha çok hayret edilecek bir durumu haber vereyim mi? İcinizder bir adam, sizden önce olanlarla sizden sonra olacak şeyleri size haber veriyor. Şu halde kendinize çekidüzen verip doğru dürüst davranın. Çünkü Allah, sizi azablandırmakla yorgunluk duymaz ve sizden sonra öyle bir kavim gelir ki, kendilerinden

hiç bir şeyi savamazlar."^[2]

Anlatıldığına göre Salih peygamberin kavmi, çok uzun ömürlü kim-selermiş. Balçıktan evler yaparlarmış. Ama bu evler, onlardan birinin ölümünden önce yıkılıp harab olurmuş. Bunun üzerine kendileri için dağlarda kayalardan evler oymaya başlamışlar.

Salih peygamberden bir mucize istediklerinde, Cenâb-ı Allah onlara kayadan bir dişi deve çıkarmış. Bu deveye ve karnındaki yavrusuna ilişmemelerini emretmiş, yoksa Allah'ın azabına uğrayacaklarını bildirerek onları sakındırmış; ama eninde sonunda bu deveyi boğazlayacaklarını ve bunun da onların helaklerine neden olacağını bildirmiş. Deveyi boğazlayacak olan caninin evsafım dahi vermiş; onun sarışın, mavi gözlü bir kimse olacağını bildirmiş. Bunun üzerine Semud halkı, ebeleri ülkenin dört bir yanına göndererek, bu evsafta doğan bir çocuk olursa onu derhal öldürmelerini emretmişler. Bu hal, uzun süre böyle, devam etmiş. O zaman mevcut olan nesil inkıraza uğrayıp yerini başka bir nesil almış. Zamanın birinde Semud halkının reislerinder biri, başka bir reisin kızını oğluna istemiş, oğlunu o kızla evlendirmiş. Salih peygamberin devesini boğazlayacak olan Kudar b. Salif, bu evlilikten doğmuş. Ana babası ve dedeleri halkın şerefliisi olduğu için, ebeler, doğan bu çocuğu öldürememişlerdi. Bu çocuk (yani Kudar b. Salif), emsalleri olan diğer çocukların bir ayda aldıkları mesafeyi bir haftada alarak hızlı bir büyüme gösterdi. Gün geldi,emrine uyulur bir reis oldu. Deveyi boğazlama tutkusuna kapıldı. Eşraftan sekiz kişi daha bu komploda ona katıldılar. Salih peygambere suikast planlayan dokuz kişi, işte bunlardı.

Nihayet deveyi boğazladılar. Durumdan haberdar olan Salih peygamber, ağlayarak yanlarına geldi. Özür dileyerek onu karşıladılar. Dediler ki:'Bu işi bizim grup yapmadı. Yalnız şu yeni yetmelerimiz bu kötülüğü işlediler. Denilir ki, Salih peygamber onlara, devenin yavrusunu bulup ona ölen anasının yerine iyi davranmalarını emretti. Yavrunun peşine düştüler. Yavru, orada bulunan yüksek bir dağa tırmandı. Onlar, da tırmanmaya başladılar. Ama yavru, dağın o kadar yüksek bir yerine

çıktı ki, arkasındakiler ona ulaşamadılar. Oraya ancak kuşlar ulaşabilirlerdi.'Yavru, dağın o yüksek yerine çıktıktan sonra ağlamaya başladı; gözlerinden yaşlan boşandı. Sonra Salih peygambere yüzünü çevirdi ve üç defa böğürdü. İşte o zaman Salih (a.s.), kavmine şöyle dedi:

«Yurdunuzda üç gün daha kaim. Bu, yalanlanmayacak bir sözdür.»(Hûd, 65.)

Onlara böyle bir tehditte bulunduktan sonra, ertesi gün sabanla-dıklarında yüzlerinin sararacağını, ikinci gün kızaracağını, üçüncü gün kararacağını haber verdi. Dördüncü güne girdiklerinde, yıldırım gibi bir çılgılık kendilerine geldi ve yurtlarında çökmüş vaziyette helak oldular...

Bu kavimden ve bu kavmin kıssasından bahseden Kur'ân ayetlerinin zahirinden anlaşıldığına göre, bunlarla ilgili olarak nakledilen haberlerin bazısında Kur'ân haberlerine muhalefet vardır. Nitekim daha önce de bundan söz etmiştik. Doğruyu en iyi

bilen Allah'tır. [\[3\]](#)

İbrahim Halil Peygamber

İbrahim (a.s.), Nahoroğlu Tareh'in oğludur. Nahor, Rağooğlu Saroğ'un oğludur. Rağo, Abir oğlu Faliğ'in oğludur. Abir, Erfahşız oğlu Saleh'in oğludur. Erfahşız ise, Nuh oğlu Sâm'm oğludur. Bu, Ehl-i Kitabın kitabında yer alan bir ifadedir. C kitapta yani Tevrat'ta verilen bilgilere göre Tareh, 250 yıl; Nahor, 448 yıl; Saroğ, 239 yıl; Rağo, 230 yıl; Faliğ, 439 yıl; Abir, 464 yıl; Şaleh, 433 yıl; Erfahşız, 438 yıl; Sâm ise 600 yıl ömür sürmüştür. Nuh peygamberin ne kadar yaşadığını daha önce söylediğimiz için, burada tekrara lüzum görmedik.

Hafız b. Asakir, Tarih'inde İbrahim Halil (a.s.) 'in hayatından bahsederken, "el-Mübteda" adlı eserin sahibi İshak b. Bişr el-Kahilî'den naklen, İbrahim peygamberin anasının adının Emile olduğunu söylemiştir. Sonra da Hz. İbrahim'in doğumuyla ilgili olarak uzun bir hikaye anlatmıştır. Kelbî, İbrahim peygamberin anasının adının Bona olduğunu söylemiştir. Onun anlattığına göre Bona, Kersi oğlu Kerbeta'nın kızıdır. Kersi, Erfahşız b. Sanı b. Nuh'un oğullanndandır. İbn Asakir'in rivayetine göre Hz İbrahim Halil, Eba Dîfan (misafirlerin babası) künye-siyle çağmlırmış.

Dediler ki: Tareh yetmişbeş yaşma vardığında oğulları İbrahim, Nahor ve Haran doğdular. Haran'ın da Lut adlı oğlu doğdu. Bu rivayetin sahiplerine göre Hz. İbrahim, babasının ortanca oğludur. Haran, babası daha hayattayken kendi doğum yeri olan Keldanî ülkesi olan Babil ülkesinde ölmüştür. Siyerci ve tarihçilere göre meşhur olan görüş budur. Hafız b. Asakir de bu görüşü doğrulamıştır. Bunu doğrulamadan önce de İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğini rivayet etmiştir:

İbrahim (a.s.), Şam ovasındaki Berze köyünde (Bu köy, Kasyon dağı yanındadır.) doğmuştur.

Bu rivayetinden sonra İbn Asakir demiş ki: Sahih görüşe göre İbrahim (a.s.), Babil'de doğmuştur. Berzeli olduğu da söylenmiştir. Çünkü Lut (a.s.)'a yardıma geldiğinde orada namaz kılmıştır.

Dediler ki: Hz.İbrahim, Sare ile; Nahor da kardeş kızı Melka ile evlendi. Sare kıırdı. Tareh, oğlu İbrahim, İbrahim'in zevces Sare ve İbrahim'in kardeşi Haran oğlu Lut'u yanına alarak Keldanî toprağından çıkıp Kenanî toprağına girdi; Harran'a yerleşti ve 250 yaşma varıncaya kadar orada yaşadı, sonra da öldü. Bu da onun Harran'da doğmadığını gösteriyor. Doğum yeri Keldanî ülkesidir ki, orası da Babil ve Babil'e bağh olan yerlerdir.

Evet.. Sonra Kenanî toprağına yönelerek göçtüler. Orası, Beyt-i Makdis (Kudüs)'e bağh beldelerdi. O zaman Keldanüeri elinde bulunan Harran'a yerleştiler. Şam ve Cezire de Keldanîlerin elinde bulunuyordu. Keldanüer, yedi yıldıza taparlardı. Şam'ı imar edenler de bu dine mensuptular. İbadet ederken kuzey kutbuna yönelir; çeşitli dua ve hareketleriyle yedi yıldıza taparlardı. Bu nedenledir ki Şam'ın yedi eski kapısından her birinin üstünde bu yıldızlardan birinin heykeli bulunurdu. Bu yıldızlar için bayram ve şenlikler tertipler, kurbanlar sunarlardı. İşte böyle.. Harranlılar'm tamamı yıldızlara ve putlara taparlardı. Yalnız İbrahim Halil peygamber ile zevcesi Sare ve kardeşi oğlu Lut (a.s.), bu saçmalıklardan uzak kaldılar. Cenâb-ı Allah, bu kötülükleri İbrahim (a.s.) aracılığıyla ortadan kaldırdı ve bu sapıklığı onun vasıtasıyla iptal etti. Doğrusu, noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah, İbrahimü küçüklüğünde doğru yola ileterek aydınlatmış, onu elçilikle görevlendirmişti. Büyüyünce de kendine dost edinmişti. Nitekim buyurdu ki:

«Andolsun ki, daha önce İbrahim'e de akla uygun olanı göstermiştik. Biz onu (bu işe ehil olarak) biliyorduk.» (ei-Enbiyâ, s1.)

«İbrahim'i de gönderdik. Milletine: "Allah'a kulluk edin. O'ndan sa-kınm. Bilerseniz bu sizin için daha iyidir." dedi. Ey putperestler! Siz Allah'ı bırakıp sadece bir takım putlara tapıyor, aslı olmayan sözler uyduruyorsunuz. Doğrusu, Allah'tan başka taptıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. Artık rızık Allah katında arayın. O'na kulluk edin. O'na şükredin. Siz O'na döneceksiniz. Eğer siz peygamberi yalanlıyorsanız, bilin ki sizden önceki ümmetler de yalanlamışlardı. Peygambere düşen , sadece apaçık tebliğdir. Allah'ın yaratmaya nasıl başlayıp, sonra onu nasıl tekrar edeceğini anlamazlar mı? Doğrusu bu, Allah'a kolaydır. De ki: "Yeryüzünde dolaşın; Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını bir görün. İşte Allah aynı şekilde ahiret yaratmasını da yapacaktır. Doğrusu, Allah her şeye Kadir'dir. Dilediğine azab eder. Dilediğine merhamet eder. O'na çevrileceksiniz."

Siz ne yeryüzünde ve ne de gökte Allah'ı aciz bırakabilirsiniz. Allah'tan başka bir dost ve yardımcınız da bulunmaz. Allah'ın ayetlerini ve ona kavuşmayı inkar edenler, işte onlar benim rahmetimden ümitlerini kesmiş olanlardır. İşte can yakıcı azab

onlar içindir. İbrahim'in sözlerine milletin cevabı sadece: "Onu öldürün yahut yakın" demek oldu. Ama Allah, onu ateşten kurtardı. Doğrusu bunda, inanan kimseler için dersler vardır. İbrahim şöyle demişti: "Dünya hayatında, Allah'ı bırakıp aranız da putları muhabbet vesilesi kıldınız. Sonra kıyamet günü, birbirinize küfredersiniz ve karşılıklı lanet okursunuz. Varacağınız yer ateştir.

Yardımcılarınız da yoktur." Bunun üzerine Lut ona inandı ve: "Doğrusu, ben Rabbime iltica ediyorum. O, şüphesiz güçlüdür, Hakim'dir ." dedi. İbrahim'e, îshak'ı ve Yakub'u bahsettik. Soyundan gelenlere kitap ve peygamberlik verdik. Onu dünyada mükafatlandırdık. Doğrusu o, ahi-rette de iyilerdendir."» (ei-Ankcbût,16-27.)

Bundan sonra Cenâb-ı Allah, İbrahim peygamberin, babasıyla ve kavmiyle tartışmalarda bulunduğunu başka yerlerde anlatmıştır. Allah izin verirse, yeri geldiğinde bundan da söz edeceğiz,Hız. İbrahim, ilk olarak babasını imana davet etmişti. Babası, puta tapanlardandı. Çünkü herkesten önce kendisine samimiyetle öğüt vermesi gereken şahıs, babasıydı. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Ey Muhammedi Kitabda İbrahim'e dair anlattıklarımızı da an; o, şüphesiz dosdoğru bir peygamberdi. Babasına şöyle demişti "Babacığım! İştıyemeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! Doğrusu, sana gelmeyere bir ilim bana geldi. Bana uy, seni doğru yola erıştireyim. Babacığım! Şeytana tapma, çünkü Şeytan, Rahman'a başkaldırımıştır. Babacığım! Doğrusu, sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki böylece Şeytan'ın dostu olarak kalırsın.' Babası: "Ey İbrahim! Sen mi benim tanrılarıımı beğenmiyorsun? Bundan vazgeçmezsen, mutlaka seni taşlarım. Ebediyye benden uzaklaş, git." dedi. İbrahim şöyle cevap verdi: "Sana selam olsun. Senin için Rabbimden mağfiret dileyeceğim. Çünkü O, bana karşı çok lütfkardır. Sizi Allah'tan başka taptıklarınızla bırakıp çekilir, Rabbime yalvarırım. Rabbime yalvarışında mahrum kalmayacağımı umarım."» (Meryem, 41-48.)

Cenâb-ı Allah, İbrahim peygamberin babasıyla yaptığı diyalog ve tartışmayı, babasını en kuvvetli deliller ve en yumuşak ifadelerle hakka nasıl davet ettiğini anlatıyor, İbrahim peygamber, babasının puta tapma yolunun yanlış bir yol olduğunu açıklıyordu. O putlar ki, kendilerine tapan kimsenin duasını işitmez, dahası, o kimsenin nerede olduğunu bilmezler. Böyle olunca da, kendilerine tapanlara rızık ve yardım gibi hayırları nasıl ulaştırabilir veya onları ilahî azaptan nasıl koruyabilirler? Sonra İbrahim peygamber, babasından yaşça her ne kadar küçükte olsa, Allah'ın, kendisine verdiği faydalı bilgi ve hidayet konusunda uyarıcı bir eda ile babasına şöyle demişti:

«Babacığım! Doğrusu, sana gelmeyere bir ilim bana geldi. Bana uy, seni doğru yola erıştireyim.» (Meryem, 43.) Seni, dünya ve ahirette hayra kavuşturacak, eğriliklerden uzak, kolay ve açık bir yola erıştireyim. Bu akıl yolunu arzedip nasihati yaptıktan sonra babası kabul etmemiş, tersine onu tehdid etmişti:

«^Ey İbrahim! Sen mi benim tanrılarıımı beğenmiyorsun? Bundan vazgeçmezsen, mutlaka seni (söz veya fülle) taşlarım Ebediyyen benden uzaklaş, git.» (Meryem, 46.) Benimle olan bağlantını kopar ve bana hiç görünme. '

Babası onu bu sözlerle tehdid ederken İbrahim: "Sana selam olsun" yani benden sana bir kötülük ve eziyet bulaşmayacak, tan tersi, benden yana rahat ve güven içinde olacaksın, dedi. Ona olan hürmetini vurgulayarak sözünü şöyle sürdürdü: "Senin için Rabbimden mağfiret dileyeceğim, çünkü O, bana karşı çok lütfkardır." (Meryem, 47.)

İbn Abbas ve bazı âlimler: «Yukarıdaki ayet-i kerimde geçeni ^) kelimesi lütfkar manasına gelir. Böylece (Rabbim beni kendine ihlasla ibadet eden bir kul yaptığı için bana lütfetmiştir.) anlamına gelir.» demişlerdir. Bu sebeple İbrahim (a.s.):

«"Sizi, Allah'tan başka taptıklarınızla bırakıp çekilir, Rabbime yalvarırım. Rabbime yalvarışında mahrum kalmayacağımı umarım." demişti.» (Meryem, 48.)

İbrahim (a.s.), söz verdiği gibi, duaları arasında babası için Allah'tan mağfiret diledi. Ama onun, Allah'düşmanı olduğunu anlayınca babasından uzaklaştı. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

«İbrahim'in, babası için mağfiret dilemesi, sadece ona verdiği bir sözden ötürü idi. Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca ondan uzaklaştı. Doğrusu, İbrahim çok içli ve yumuşak huylu idi.» (et-Tevbe, 114.)

İsmail b. Abdullah, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: «Kıyamet gününde İbrahim (a.s.), yüzünde toz ve karanlık olarak babası Azer'le karşılaşacak ve ona: "Bana isyan etme demedim mi sana?." diyecek. Babası: "Bu gün sana isyan etmem." diye karşılık verecek. Bunun üzerine İbrahim şu dilekte bulunacak: «Ey Rabbim İnsanların dirilecekleri günde (yani kıyamet gününde) beni rüsvay etmeyeceğini bana va'detmiştir.

Benden uzak bir babanın bulunması kadar insanı rezil edici bir rüsvaylık var mıdır?" Cenâb-ı Allah da: "Cennet'i kafirlere haram kıldım." diye karşılık verecektir. Bundan sonra denilecek ki: "Ey İbrahim! Ayaklarının altındaki nedir?" İbrahim, ayaklarının dibine bakacak, bir de ne görsün: Kana bulanmış bir davar.. Bu kesilmiş davar, ayaklarından tutulup ateşe

atılacak.» [\[4\]](#)

Yüce Allah buyurdu ki: «İbrahim, babası Azer'e: "Putları tanrı olarak mı benimsiyorsun? Doğrusu, ben seni ve milletini açıl bir sapıklık içinde görüyorum." demişti.» (d-En'âm, 74.)

Bu ayet-i kerime, İbrahim (a.s.)'in babasının adının Azer olduğunu kanıtıyor. Aralarında İbn Abbas'm da bulunduğu neseb ulemasının ekserisi, İbrahim (a.s.)'in babasının adının Tarelı olduğunu ifade etmişlerdir. Denildi ki: Tareh, Azerin taptığı bir putun adı olduğu için, bu kelime Azer'e bir lakap olarak takılmıştır. İbn Cerir dedi ki: Doğrusu, İbrahim'in babasının adı

Azer'dir. Babasının iki adı da olabilir. Ya da bu iki isimden biri onun lakabıdır; diğeri de özel ismidir.

İbn Cerir'in bu sözünün gerçeklik payı büyüktür. Doğruyu en iyi bilen, Allah'tır.

Sonra yüce Allah buyurdu ki:

«Yakinen bilenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin hükümrânlığım şöylece gösteriyorduk. Gece basınca bir yıldız gördü. "İşte bu benim Rabbim." dedi; yıldız batınca, "Batanları sevmem." dedi. Ayı doğarken görünce, "İşte bu benim Rabbim;" dedi, batınca, "Rabbim beni doğruya eriş tir meşeydi andolsun ki sapıklardan olurdum." dedi.

Güneşi doğarken görünce, "İşte bu bönim Rabbim, bu daha büyük." dedi; batınca, "Ey Milletim! Doğrusu ben ortal koştuklarınızdan uzağım." dedi. "Doğrusu, ben yüzümü gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim. Ben puta tapanlardan değilim." Milleti onunla tartışmaya girişti. "Beni doğru yola erdirmişken, Allah hakkında benimle mi tartışıyorsunuz? O'na ortak koştuklarınızdan korkmuyorum, meğerki Rabbimin bir dileği ola. Rabbim ilimce her şey kuşatmıştır. Hâlâ öğüt kabul etmez misiniz?" dedi. "Allah'a koştüğunuz ortaklardan nasıl korkarım? Oysa siz, Allah'ın halikında size bir delil indirmedeği birşeyi O'na ortak koştuktan korkmuyorsunuz. İki taraftan hangisine güvenmek daha gereklidir, bir bilseniz." İşte güven, onlara, inanıp imanlarına haksızlık karıştırmayanlarıdır. Onlar doğru yoldadırlar. Bu, İbrahim'e, millete karşı verdiğimiz hüccetimizdir. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Doğrusu, Rabbin Hakîm'dir, bilendir.» (ei-En'âm, 75-83.)

Burada İbrahim (a.s.), kendi kavmiyle münazara yapıp tartışmada bulunuyor; gözle görülen parlak yıldızlarla gezegenler gibi birtakım gök cisimlerinin tanrılığa elverişli olamayacaklarını, onur ve üstünlük sahibi Allah'a tanrılık ortağı da olamayacaklarını onlara açıklıyordu. Çünkü bu gök cisimleri, Allah tarafından yaratılmış birer sanat eseri olup, kullarının emrine verilmiştir. Bazen doğar, bazen batırlar ve bu alemde görünmez olurlar. Oysa yüce Rab'dan hiç birşey saklanıp gizlenemez. O daimîdir, sonu yoktur, ebedîdir. O'ndan başka Rab, Ondan başka tanrı yoktur.

İbrahim peygamber, kavmine ilk başta yıldızın tanrılığa elverişli olamayacağını açıklıyordu. Denildiğine göre bu, Zühre yıldızıydı. Sonra bu yıldızdan daha parlak, daha göz alıcı bir gezegen olan aya geçti. Bunun da tanrı olamayacağını söyledi. Daha sonra gök cisimlerinin en çok ışık saçıp göz kamaştıranına, güneşe geçti. Bunun da emir altında yürütülerek belli bir zamana kadar görev yapacağını ve nihayet bir yaratık olduğunu, dolayısıyla tanrı olamayacağını açıkladı. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Gece ile gündüz, güneş ile ay, Allah'ın varlığının belgelerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin. Eğer Allah'a kulluk etmek istiyorsanız, bunları yaratana secde edin.» (Fussiet, 37.)

«Güneşi doğarken görünce, "İşte bu, benim Rabbim, bu daha bü-vük." dedi. Batınca, "Ey Milletim! Doğrusu ben, ortal koştuklarınızdan uzağım." dedi. "Doğrusu ben, yüzümü gökleri ve yeri yaratana, doğruya yönelerek çevirdim. Ben puta tapanlardan değilim." Milleti onunla tartışmaya girişti. "Beni doğru yola erdirmişken, Allah hakkında benimle mi tartışıyorsunuz? O'na ortak koştuklarınızdan korkmuyorum; meğerki Rabbimin bir dileği ola."» (ci-En'âm, 78-80.)

Allah'ı bırakıp da tapmakta olduğunuz bu tanrılarla benim ilgim yoktur. Çünkü bunlar hiç bir fayda sağlamaz, hiçbir söz işitmez ve anlamazlar. Bilakis onlar, ya yıldızlar gibi Allah'ın emri altındadırlar ya da tahtadan işlenerek veya taştan yontularak yapılmışlardır.

Görüldüğü gibi İbrahim peygamberin, yıldızlara tapılmaması yolundaki bu öğütleri, Harranlılara yöneliktir. Çünkü onlar yıldızlara ve gezegenlere tapıyorlardı. Bu da İbrahim (a.s.)'in mağaradan çıkarken, henüz küçük yaştaiken bu sözü söylediğini iddia edenlerin sözlerini çürütmektedir. Nitekim İbn İshak ve diğerleri bu görüştedirler. Diğer görüş, gerçeğe aykırı olup güvenilir olmayan İsrailiyat haberlerine dayanmaktadır.

Babillilere gelince, onlar putlara tapıyorlardı. Putlara ibadetlerinden dolayı İbrahim (a.s.)'in kendileriyle tartıştığı kimseler, işte bu Ba-billilerdir. Bundan sonra İbrahim (a.s.), onların putlarını kırarak horla-mış ve bâtil olduklarını açıklamıştı. Nitekin bu konuda Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«İbrahim şöyle demişti: "Dünya hayatında, Allah'ı bırakıp aranızda putları muhabbet vesilesi kıldınız. Sonra kıyamet günü, birbirinize küfreder ve karşılıklı lanet okursunuz. Varacağınız yer ateştir. Yardımcılarınız da yoktur."» (el-Ankebüt, 25.)

«Andolsun ki, daha önce İbrahim'e de akla uygun olanı göstermiştik. Biz onu biliyorduk. İbrahim, babasına ve millete: "Bı tapınıp durduğunuz heykeller nedir?" demişti. "Babalarımızı onlara tapar bulduk." demişlerdi. İbrahim: "Andolsun ki sizler de babalarınız da, apaçık bir sapıklık içindesiniz." deyince: "Sen bize gerçeği mi getirdin yoksa şaka mı ediyorsun?" dediler. O şöyle dedi: "Hayır; Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir ki onları O yaratmıştır. Ben de buna şahidlik edenlerdenim. Allah'e yemin ederim ki, siz ayrıldıktan sonra putlarınıza bir düzen hazırlayacağım." Hepsini paramparça edip, içlerinden büyüğünü ona başvursunlar diye, sağlam bıraktı. Milleti: "Tanrılarımıza bunu kim yaptı? Doğrusu o, zalimlerden biridir." dediler.

Bazıları: "İbrahim denen bir gencin onları diline doladığım duymuştuk." deyince, "O halde bunların sahicilik edebilmeleri için onu halkın gözü önüne getirin." dediler. İbrahim gelince ona: "Ey İbrahim! Bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?" dediler. İbrahim: "Belki onu, şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun." dedi. Kendi kendilerine: "Doğrusu siz haksızsınız." Sonra kafalarında olan eski inançlarına dönerek: "Ey İbrahim! Bunların konuşmayacağım, andolsun ki bilirsin." dediler. İbrahim: "O halde Allah'ı bırakıp da size hiç bir fayda ve zarar veremeyecek olan putlara ne diye taparsınız? Size de, Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da yazıklar olsun! Akletmiyor musunuz?" dedi. Onlar: "Birşey yapacaksanız, şunu yakın da tanrılarınıza yardım edin." dediler. Biz de: "Ey Ateş! İbrahim'e karşı serin ve zararsız ol." dedik. Ona düzen kurmak istediler;

fakat biz onları hüsrana uğrattık.» (el-Enbiyâ: 61-70.) Ey Muhammedi Onlara İbrahim'in kıssasını anlat. İbrahim, babasına ve milletine : "Nelere tapıyorsunuz?"» demişti. "Putlara tapıyoruz; onlara bağlanıp duruyoruz." demişlerdi. İbrahim: "Çağırduğunuz zaman sizi duyarlar veya size bir fayda ve zarar verirler mi?" demişti. "Hayır ama, babalarımızı da bu şekilde ibadet ederken bulduk." demişlerdi. İbrahim: «Eski atalarınızın ve sizin nelere taptıklarınızı görüyor musunuz? Doğrusu onlar, benim düşmanımdır. Dostum, ancak âlemlerin Rabbidir. Benî yaratan da, doğru yola eriştiren de O'dur. Beni yediren de, içiren de O'dur. Hasta olduğumda bana O şifa verir. Beni öldürecek, sonra da diriltecek O'dur. Ahiret gününde yanılmalarımı bana bağışlamasını umduğum O'dur. Rabbim! Bana hikmet ver ve beni iyiler arasına kat.» (eş-Şuarâ, 69-83.)

«İbrahim de şüphesiz O'nun yolunda olanlardandı. Nitekim Rabbi-ne temiz bir kalble geldi. İbrahim, babasına ve milletine şöyle demişti: "Nelere kulluk ediyorsunuz? Allah'ı bırakıp uydurma tanrılar mı istiyorsunuz? Âlemlerin Rabbi hakkındaki sanınız nedir?" İbrahim yıldızlara bir göz attı ve: "Ben rahatsızım." dedi. Onu bırakıp gittiler. O da onların tanrılarına gizlice yönelip: "Sundukları yiyecekleri yemiyor musunuz? Ne o, konuşmuyor musunuz?" dedi. Sonunda, üzerlerine yürüyüp kuvvetle vurdu. Bunun üzerine putperestler koşarak ona geldiler. İbrahim onlara şöyle dedi: "Yonttuğunuz şe3'lere mi tapıyorsunuz? Oysa sizi de, yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır." Putperestler: "Onun için bir yapı yapın da onu oradan ateşin içine atın."dediler. Ona düzen kurmak istediler, ama biz onları altettik.» (es-sarrat, 83-98.)

Cenâb-ı Allah, seçkin kulu İbrahim (a.s.)'den haberler veriyor. Milletinin puta tapmasına karşı çıktı. Putperestliği tahkir etti. Putları horlayıp küçümsemi ve şöyle dedi:

«Bu tapınıp durduğunuz heykeller nedir?» (ei-Enbiyâ, 52.)

Putperest kavmi, ona şu karşılığı verdiler:

«Babalarımızı onlara tapar bulduk.» (el-Rnbiya, 53.)

İbrahim'e verecekleri tutarlı bir cevap yoktu. Yalnızca, bu işi ata ve dedelerinin de yapmış olduklarını söylediler. Tuttukları, Allah'a ortaklar koşma yolunun, geçmişlerinin yolu olduğunu söylediler. Bu cevaplarına, İbrahim şu karşılığı verdi:

«İbrahim: "Andolsun ki sizler de babalarınız da apaçık bir sapıldık içindesiniz." dedi» (ei-Enbiyâ, 54.)

«İbrahim, babasına ve milletine şöyle demişti: Nelere kulluk ediyorsunuz? Allah'ı bırakıp uydurma tanrılar mı istiyorsunuz? Âlemlerin Rabbi hakkındaki sanınız nedir?» (es-Sâffat, 85-87.)

Katade, bu ayetin tefsirini yaparken şöyle dedi: "Kendisinden başkasına tapmış olduğunuz halde huzuruna çıktığınız zaman, âlemlerin Rabbinin size ne yapacağını sanıyorsunuz?."

İbrahim (a.s.), putperest kavmine, putlarla ilgili olarak şöyle demişti:

«İbrahim: "Çağırduğunuz zaman sizi duyarlar veya size bir fayda ve zarar verirler mi?" demişti. "Hayır ama, babalarımızı da bu şekilde ibadet ederken bulduk." demişlerdi.» (eş-Şuarâ, 72-74.)

Putların, kendilerim çağıranı duymadıklarını, kimseye ne fayda ve ne de zarar veremediklerini itiraf etmişlerdi. Ancak geçmişlerine, sapıklıkta benzerleri olan cahil babalarına uymuş olmak için bu putlara tapma yoluna girdiklerini söylemişlerdi. Bu sebeple İbrahim (a.s.) ,onla-ra şöyle dedi:

«Eski atalarınızın ve sizin nelere taptıklarınızı görüyor musunuz? Doğrusu, onlar benim düşmanımdır. Dostum, ancak âlemlerin Rabbidir.» (eş-Şuarâ, 75-77.)

Bu da onların, tanrı olduklarını iddia ettikleri putların tanrılıklarını geçersiz kılan kesin bir delildir. Zira İbrahim Halil peygamber, bu putlardan uzak olduğunu, bunların tanrılıklarını kabul etmediğini bildirmiş ve onları horlamıştı.

Şayet bir kimseye zarar verebilselerdi bu putlar, İbrahim (a.s.)'e zarar verirlerdi. Veya bir kimseye tesir edebilselerdi, İbrahim (a.s.)'e tesir ederlerdi.

«"Sen bize gerçeği mi getirdin, yoksa şaka mı ediyorsun?" dediler.»

(el-Enbiyâ, 55.)

İlahlarımızı küçümseyerek, bu sebeple de atalarımıza dil uzatarak söylediğin bu sözleri ciddî olarak mı söylüyorsun, yoksa şaka mı ediyorsun?

Onlara cevaben Hz. İbrahim:

«"Şöyle dedi: "Hayır, Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki onları o yaratmıştır. Ben de buna şahitlik edenlerdenim."» (el-Enbiyâ: 56.)

Yani ben bu sözleri, size ciddî olarak söylüyorum. Sizin tanrınız, sizin ve her şeyin Rabbi olan Allah'tır. O, göklerin ve yerin yaratıcısıdır.Önceden hiç bir benzerleri olmaksızın onları yoktan var etmiştir. Ma-budluğa yalnızca O layıktır, ortağı yoktur. Ben de buna şahitlik edenlerdenim.

«Allah'a yemin ederim ki, siz ayrıldıktan sonra, putlarınıza bir düzen hazırlayacağım.» (ei-Enbjyâ, 57.)

Tapmakta oldukları putlara, onların bayram yerine gitmek üzere mabetten ayrılışlarından sonra bir komplo kuracağına yemin etti. Bu yemini gizlice yapmış olduğu söylenir. İbn Mesud (r.a.)'un dediğine göre o, bu yeminini, bazılarının duyabileceği kadar seslice yapmıştı.

İbrahim (a.s.)'in milletinin her sene kutlamakta oldukları bir bayramları vardı. Bayrama katılması için babası, İbrahim (a.s.)'i çağırmıştı ama o, hasta olduğunu söyleyerek mazeret beyan etmişti. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«İbrahim yıldızlara bir gözattı ve: "Ben rahatsızım." dedi.» (es-Sâffât,

88-89.)

Putlarını küçük düşürmek, Allah'ın hak dinine yardım etmek, onların kırılmaya ve horlanmaya layık olan putlarına tapmalarının bâtıl bir yol olduğunu göstermek amacıyla İbrahim peygamber, hastalık bahanesini ileri sürerek bayrama katılmadı ve mabette kaldı.

Millet bayrama gitmek üzere şehirden çıktığında İbrahim (a.s.) şehirde kaldı. O da "Onların tanrılarına yöneldi." Tanrı diye taptıkları putların önünde bol miktarda yiyecekler gördü. Çeşitli yemeklerin bu putlara takdim edilmiş olduğunu gördü. Onları tahkir ederek şöyle dedi: "Yemez misiniz? Ne o, konuşmuyor musunuz?" "Bunun üzerine onlara kuvvetle vurdu."(es-Sâffât, 94.) Çünkü İbrahim (a.s.)'in ezici bir kuvveti vardı. Elinde bulunan bir balta ile onları parçaladı. "Hepsini paramparça etti İçlerinden büyüğünü ona başvursunlar diye,sağlam bıraktı, "(el-Enbiyâ, 58.)

Denilir ki: Hz. İbrahim baltayı büyük putun eline koymakla güya, büyük putun küçük putlara tapmılmasını kısıkandığına işare etmek istemiştir.

Halk, bayram yerinden dönüp, putlarına yapılan hakareti gördüklerinde;

«"Tanrılarımıza bunu kim yaptı? Doğrusu o, zalimlerden biridir."

dediler.» (el-Enbiyâ, 59.)

Eğer akılları olsaydı, bu işte kendileri için apaçık bir delil vardı. Şöyle ki: Tapmakta oldukları putlarının başına bir felaket gelmişti. Şayet gerçek tanrı olsalardı, kendilerine kötülük yapmak isteyenlere karşı varlıklarını korurlardı. Ama bu putperestler; cahilliklerinden, akıllarının kıtlığından, sapıklıklarının çokluğundan ve sünepeliklerinden dolayı: «"Tanrılarımıza bunu kim yaptı? Doğrusu o, zalimlerden biridir." dediler. Bazıları: "İbrahim denen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk." dediler.» (ei-Enbiyâ, 59-60.)

Yani İbrahim denen genç, bu putlarımızı horlayıp küçümseyerek diline doluyordu. Bunları kıran odur.

İbn Mes'un (r.a.)'un dediğine göre onlar şöyle demişlerdi: "Allah'a vemin ederim ki, siz ayrıldıktan sonra, putlarınıza bir düzen hazırlayacağım." diyerek tanrılarımızı diline dolayan İbrahim adlı bir genç duymuştuk. Bunları kıran da odur. Bunlar böyle deyince, halkın ileri gelenleri:

"O halde bunların şahidlik edebilmeleri için onu halkın gözü önüne

getirin." dediler.» (el-Enbiyâ, 61.)

Zaten İbrahim (a.s.)'in en büyük amacı da buydu. Tüm halkın bir araya gelmesini, putperestlerin tuttıkları yolun yanlış olduğunu o büyük topluluk önünde ispatlamak istiyordu. Tıpkı Musa (a.s.)'ın Firavun'a dediği gibi:

«Buluşma zamanımız sizin bayram gününüzde, insanların toplandığı kuşluk vaktidir.» (Tâ-Ha, 59.)

Halk toplanarak İbrahim'in yanma geldi ve:

"Ey İbrahim! Bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?" dediler. İbrahim: "Belki onu, şu büyükleri yapmıştır, "dedi.

Denildi ki bu ayetin manası şöyledir: "Bu putları kırmaya beni iten, işte şu büyük puttur." Evet.. İbrahim böyle demek istemiş, ancak şu sözle onlara tarizde bulunmuştu:

"Konuşabiliyorlarsa, onlara sorun."

İbrahim (a.s.) bu sözleriyle, onların hemen: "Bunlar konuşamazlar." demelerim ve bu putların da diğer cansız varlıklar gibi olduklarını itiraf etmelerini amaçlamıştı.

"Kendi kendilerine dönerek (kendi nefislerini kınayarak) 'haksız olanlar, sizsiniz siz! dediler." Bu putları bekçisiz ve koruyucusuz bıraktığınız için, haksız olan sizsiniz.

"Sonra kafalarında olan eski inançlarına döndüler."

Süddî dedi ki: Yani fitneye döndüler. Buna göre mana şöyle olur: "Bu putlara ibadet etmekte haksızlık yapan sizsiniz siz!."

Katade dedi ki: O putperest millet, müthiş bir şaşkınlığa düştü. Başlarını önlerine eğdiler ve dediler ki: "Ey İbrahim! Bunları konuşmayacağını andolsun ki bilirsin." Böyleyken, bu işi kimin yaptığını onlara sormamızı nasıl istersin?

İşte tam o zaman İbrahim şöyle dedi:

«O halde, Allah'ı bırakıp da size hiç bir fayda ve zarar veremeyecek olan putlara ne diye taparsınız? Size de, Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da yazıklar olsun! Akletmiyor musunuz?» (el-Enbiyâ, 66-67.)

Bunun üzerine putperestler koşarak ona geldiler. İbrahim onlara şöyle dedi: "Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?"

Yani kendi ellerinizle ağaçlardan ve taşlardan yontup dilediğiniz şekil ve biçimde suretlendirdiğiniz bu putlara nasıl taparsınız?

"Oysa sizi de, yonttuklarımızı da Allah yaratmıştır."

Ayet-i kerimedeki edat-ı masdariye de olsa, mevsule de olsa mana şöyledir: Siz de, bu putlar da yaratılmışsınız. Yaratılmış bir varlık, kendi gibi bir yaratılmışa nasıl tapar? Siz bunlara tapacağımıza bunlar size tapsınlar, daha iyi. Aslında böylesi jie yanlış, Öylesi de. Çünkü kulluk, sadece ortağı olmayan yaratıcıya yapılabilir ve O'na yapılmalıdır da.

«Putperestler: "Onun için bir yapı yapın da onu oradan ateşin içine atın." dediler. Ona düzen kurmak istediler, ama biz onları altettik.» (es-SâffSt, 97-98.)

Konuşamaz hale gelip mağlub oldukları için, İbrahim'le tartışmaktan vazgeçtiler. Beyinsizlik ve taşkınlıklarından ötürü tuttıkları yanlış yolu savunmak, kuvvet ve saltanatları kullanmak için, ellerinde bir şüphe ve hüccetleri kalmadı. Şam yüce Rabb, tuzaklarını boşa çıkardı; kendi dinini, burhanını ve kelimesini yüceltti, üstün kıldı. Nitekim buyurdu ki:

«Onlar: "Birşey yapacaksanız, şunu yakın da tanrılarınıza yardım edin." dediler. Biz de: "Ey Ateş! İbrahim'e karşı serin ve zararsız ol." dedik. Ona düzen kurmak istediler. Fakat biz, onları hüsrana uğrattık.» (el-Enbiyâ, 68-70.)

Bütün imkanlarını seferber ederek her taraftan odun toplamaya başladılar. Bu iş için uzun süre çalıştılar. Öyle ki, kadınları hastalandığı zaman: "Bu hastalıktan şifa bulursam, İbrahim'i yakmak için odun toplamak adağım olsun." derlerdi. Sonra geniş bir araziye düzlediler ve topladıkları odunları bu düzlüğe istif ettiler. Ateşi tutuşturdular. Tutuşan odunlar, emsali görülmemiş bir yangına dönüştü; alevleri göğe yükseldi. İbrahim'i de mancının kefesine yerleştirdiler. Mancınığı, Kürtlerden Heyzen adlı biri yapmıştı. İlk mancınığı yapan odur. Allah onu yere batırdı. Kıyamete dek o, yere batmaya devam edecektir.

İbrahim'in ellerini ve ayaklarını bağlamaya başladılar. Onlar bağlarken o şöyle diyordu: "Allahım! senden başka tanrı yoktur. Sen noksanlıklardan uzaksın. Âlemlerin Rabbisin. Övgüler sanadır. Mülk ve hükümrانlık senindir. Ortağın yoktur." İbrahim Halil (a.s.), elleri ve ayakları bağlı olarak mancının kefesine konulup, oradan ateşe atılırken: "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir." diyordu. Nitekim Buharı de İbn Abbas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir." Bu sözü, ateşe atıldığı sırada İbrahim (a.s.) söylemiştir. Muhammed (s.a.v.) de, kendisine şu aşağıdaki haber verildiği esnada böyle demiştir:

«"Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun," (Bu haber) onların imanım artırdı da: "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!" dediler. Bu yüzden kendilerine bir fenalık dokunmadan, Allah'tan nimet ve bollukla geri döndüler.» (Âi-i Imrân, 173-174.)

Ebu Ya'lâ, Ebu Hüreyre (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«İbrahim ateşe atılırken şöyle dedi: "Allah'ım! Sen gökte bir ve yalnızsın. Ben de yerde bir ve yalnızım. Sana kulluk ederim!» Seleften bazıları dediler ki: İbrahim, ateşin içine düşmezden önce, henüz havadayken Cebrail kendisine göründü ve : "Ey İbrahim! Bir ihtiyacın var mı?" diye sordu. İbrahim de: "Sana ihtiyacım yoktur." dedi.

İbn Abbas ile Said b. Cübeyr'in şöyle dedikleri rivayet edilir: İbrahim, ateşin içine düşmezden Önce, henüz havadayken yağmur meleği ona: "Emir aldığım anda yağmuru salıveririm." diyordu. Allah'ın emri daha da çabuk geldi:

"Ey ateş! İbrahim'e serin ve zararsız ol!" dedik. Ebu Talip oğlu AH dedi ki: Yani "Ey ateş! İbrahim'e zarar verme!"

İbn Abbas ile Ebu'l- Aliye dediler ki: Şayet Cenâb-ı Allah, "İbrahim'e zararsız ol!" demeseydi, o zaman da şiddetli soğuk İbrahim'e eza verirdi. Kabû'l-Ahbar dedi ki: O gün y er yüzün dekiler ateşten yararlanamamışlardı. Ve Hz. İbrahim'i bağlaya ipten başka yanan bir şey olmamıştı.

Dahhâk dedi ki: Rivayet olunduğuna göre Cebrail de, İbrahim (a.s.) ateşe atılırken beraberin de ymiş. İbrahim'in alnındaki terleri siliyor-muş. Ateş, ancak terletecek kadar İbrahim'e tesir edebilmiş.

Süddî dedi ki: Ateşe atılırken İbrahim (a.s.)'in yanında gölge meleği de vardı. Ateş çukurundaydı, etrafı da ateşti. Ama o, ateşin ortasında yemyeşil bir bahçenin içindeydi. Halk ona bakıyor, ama ona ulaşamıyor-lardı. O da, bulunduğu yerden çıkıp onlara gidemiyordu.

Ebu Hüreyre (r.a.)'nin şöyle dediği rivayet edilir: En güzel sözü İbrahim'in babası söylemiştir. Oğlunu o halde görünce: "Ya İbrahim! Senin Rabbin ne güzel bir Rabdır!" demişti.

İbn Asakir, İkrime'den rivayet etti ki: İbrahim'in anası, oğluna baktı ve şöyle seslendi: 'Yavrucuğum! Sana gelmek istiyorum. Allah'a dua et de, beni çevrendeki ateşin sıcaklığından korusun." İbrahim evet deyince anası ona doğru yürümeye başladı. Ateşin sıcaklığı ona dokunmadı. Oğluna ulaştığında onu bağrına basıp öptü ve geri döndü.

Minhal b. Amr'm şöyle dediği rivayet edilir: Bana gelen habere göre İbrahim (a.s.) orada kırk, ya de elli gün kalmış ve şöyle demiş: "Orada geçirdiğim günlerle geceler kadar güzel ve rahat bir yaşantım olmamıştı. Bütün hayatımın orada geçmesini isterdim." Allah'ın salat-ü selamı onun üzerine olsun.

Onu yenmek istediler, perişan oldular. Yükselmek istediler, alçal-dılar. Galip gelmek istediler, mağlup oldular. Nitekim yüce Allah buyurdu ki:

«Ona düzen kurmak istediler, fakat biz onları hüsrana uğrattık.» (el-Enbiyâ, 70.)

Başka bir ayette de, "Ama biz onları altettik." denilmektedir. (es-Sâffât, 98.)

Evet.. Kazançları sefillik ve hüsrان oldu. Bu, onların bu dünyadaki kazançlarıydı. Ahirette ise, onları yakacak olan ateş ne serin, ne de zararsız olacaktır. Orada güven, emniyet ve esenlik de bulamayacaklardır. Tam tersi, tıpkı Cenâb-ı Allah'ın dediği gibi olacaktır:

«Orası şüphesiz kötü bir yer ve kötü bir duraktır.» (el-Furkân, 66.)

Buharı, Ümmü Şüreyk'ten rivayet etti ki: «Rasûlullah (s.a.v.), zehirli kelerin öldürülmesini emretti ve şöyle buyurdu: "Çünkü o, tutuş- ' turmak için İbrahim'in ateşine üflüyordu."»^[6]

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Ömer'in azatlısı Nafi'den rivayet ediyor: Hz. Aişe bana haber verdi ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «"Zehirli keleri öldürün. Çünkü o, tutuşturmak için İbrahim'in ateşine üflüyordu." Aişe de onları öldürüyordu.»^[7]

İmam Ahmed b. Hanbel, Nafi'den rivayet etti ki: Kadının biri Aişe (r.a.)'nin odasına girdi. Odada, dikili bir mızrak gördü. "Bu mızrak da neyin nesi?" diye sordu. Aişe (r.a.): "Bununla zehirli kelerleri öldürüyoruz.» dedi, sonra da Rasûlullah (s.a.v.)'m

şöyle buyurduğunu söyledi:
«İbrahim ateşe atıldığında, hayvanların tümü ateşini söndürmek-için uğraşıyorlardı. Yalnız zehirli keler, tutuşturmak için, İbrahim'in ateşine üflüyordu.»^[8]
İmam Ahmed b. Hanbel, Nafi'den naklen, Fakih b. Muğire'nin azatlısı Süname'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Aişe'nin odasını girdim. Odasında, bir tarafa konulmuş bir mızrak gördüm." "Ey mü'minlerin anası! Bu mızrakla ne iş görüyorsun?" diye sordum. Şu cevabı verdi: "Bu, şu zehirli kelerler içindir. Bununla onları öldürüyoruz, Rasûlullah bize demişti ki: "İbrahim ateşe atıldığında, yeryüzündeki hayvanların hepsi onun ateşini söndürmek için çabalıyorlardı. Yalnız zehirli keler, tutuşturmak için İbrahim'in ateşine üflüyordu." Rasûlullah (s.a.v.) bize de, zehirli kelerleri öldürmemizi emretti."^[9]

Zayıf Bir Kul Olduğu Halde Mütekebbirlik Elbisesine Bürünerek Rablik İddiasında Bulunan Ve Yüce Allah İle Boğuşmak İsteyen Nemrud'la İbrahim (A.S.)'İN Münazarası

Yüce Allah buyurdu İd:
«Allah kendisine hükümlanlık verdi diye, İbrahim ile Rabbi hakkında tartışanı görmedin mi? İbrahim: "Rabbim, diriltlen ve öldürendir." demişti. "Ben de diriltir ve öldürürüm.» dedi. İbrahim: "Şüphesiz Allah güneşi doğudan getiriyor, sen de batıdan getirsene"dedi. İnkâr eden şaşırıp kaldı. Allah, zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.» (el-Bakara,258.)
Yüce Allah, dostu İbrahim'in, kendini Rab yerinde gören zorba ve asi hükümdarla yaptığı münazarayı anlatıyor. İbrahim (a.s.), o zorba hükümdarın delillerini boşa çıkarmış; bilgisizliğinin çokluğunu, aklının kıtlığını ortaya koymuştu. Kuvvetli delillerle onu susturmuş, doğru ve delilli geniş yolu ona izah edip göstermişti.
Tefsircilerle diğer neseb ve rivayet uleması dediler ki: Ayette sözü edilen hükümdar, Babil kralı Nemrud'tur. Babasının adı, Kuşoğlu Kenan'dır. Kuş, Şam'ın oğludur. Sam da Nuh (a.s.)'un oğludur.
Mücahid ve diğerleri dediler ki: Nemrud, dünyaya hükmeden bir kı-raldı. Anlatıldığına göre dünya hükümdarları dört tanedir. Bunların ikisi mü'min, ikisi de kafirdir. Mü'min olanlar, Zülkarneyn ile Süleyman'dır. Kafir olanlarsa, Nemrud ile Buhtû'n-Nasr (Nabokodonas-ser)'dir.
-Rivayetlere göre Nemrud, 400 sene hüküm sürmüş; azgınlık ve taşkınlık yapmış, Allah'ın buyruğundan çıkıp zorbalık yapmış ve dünya hayatını ahirete tercih etmiştir. İbrahim peygamber onu, bir ve ortaksız olan Allah'a kulluk etmeye çağırıldığında cahilliği, sapıklığı ve tûl-i emel sahibi oluşu onu, yaratıcıyı inkara sevketmiş, bu konuda İbrahim'le tartışmaya girişmiş, Rablik iddiasında bulunmuştu. İbrahim peygamber: "Rabbim diriltlen ve öldürendir." dediğinde, «Ben de diriltir ve öldürürüm." demişti.
Katade, Süddî ve Muhammed b. İshak dediler ki: Nemrud, ölüm cezaları kesinleşmiş iki adamı huzuruna getirterek, birinin öldürülmesini, diğerinin de serbest bırakılmasını emretmekle; güya birini öldürmüş, diğerini diriltmiş gibi oldu. Elbette bu davranışı İbrahim peygamberin sözüne bir cevap sayılmazdı. Zira Nemrud'un sözü, konu dışı olup bir göz boyama ve saptırmadan ibaretti. Bu gerçekte tartışmadan çekilmedi.
İbrahim Halil (a.s.), canlılara hayat verme ve onları öldürme gibi cereyan eden olayları göstererek, kainatın yaratıcısının varlığına ilişkin deliller ortaya koymuştu. Bu olup bitenler, kendiliklerinden olmayıp mutlaka bir yaratıcıya istinad etmek zorundaydılar. Gözlerimizle müşahade ettiğimiz varlıkları yaratıp hizmetimize boyun eğdiren, gezegenleri fezada yüzdüren; rüzgarları, bulutları ve yağmurları semada hareket ettiren; gözlerimizle ayan beyan gördüğümüz şu kadar canlıyı yaratıp yaşatan, sonra da öldüren bir failin mevcut olması zorunludur. Bu nedenle İbrahim (a.s.): "Benim Rabbim, diriltlen ve öldürendir." demişti. Ama o cahil hükümdar: "Ben de diriltir ve öldürürüm." demişti. Gözlerle müşahade edilen olayların failinin kendisi olduğunu söylemiş, büyüklük taslayarak inatçılık etmişti. İki ölüm mahkumunu huzuruna getirterek birini öldürme, diğerim serbest bırakma emrini vermekle, İbrahim (a.s.)'in sorusuna cevap vermiş sayılmadı. Çünkü bu hareketiyle, İbrahim'in delilini çürütememiş, onun inancına karşı bir delil ileri süre-memişti.
O hükümdarın bu münazarada mağlub olduğunu orada bulunanların çoğunluğu belki farkedememişti. Bu nedenle İbrahim (a.s.), yaratıcının varlığını açıklayan, Nemrud'un iddiasını boşa çıkaran ve onun yenik düştüğünü açıklıkla ortaya koyan bir başka delil Öne sürdü:
İbrahim: "Şüphesiz Allah güneşi doğudan getiriyor. Sen de batıdan getirsene." dedi. Yani hizmetimize boyun eğdirilmiş olan bu güneş; yaratıcısının, gökte yüz durucusunun ve kontrol altında bulunduranın disipline ettiği gibi her gün doğudan doğuyor. Onu kontrol altında tutan, herşeyin yaratıcısıdır. O'ndan başka tanrı yoktur. İddia ettiğin gibi diriltlen ve öldüren bir kimse isen, şu güneşi batıdan doğdursana! Çünkü diriltlen ve öldüren bir kimse, dilediği her işi yapar ve hiç bir engelle karşılaşmaz; hiç bir güç tarafından da mağlub edilemez. Aksine, herşeyi emri ve hakimiyeti altına alır. İddia ettiğin gibi bir tanrı isen, haydi bu işi yap bakalım. Yapamazsan, demek ki iddia ettiğin gibi biri değilsin. Sen ve herkes pekala biliyorsunuz ki, sen bu işin üstesinden gelemezsin. Bırak şu işi de, bir sivrisineği bile yaratmaktan veya ona galip gelmekten acizsin!
Hz. İbrahim, onun sapıklığım, cahilliğini, yalan iddiada bulunduğunu, tuttuğu yolun yanlışlığını; bu iddialarıyla, cahil kavmi yanında caka sattığını açıkladı. Nemrud'un, İbrahim'e verecek cevabı kalmamıştı. Susmuş, konuşmaktan kesilmişti.
"İnkâr eden şaşırıp kaldı. Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez."

Süddî'nin anlattığına göre bu münazara, ateşten çıktığı gün İbrahim ile Nemrud arasında cereyan etmiştir. O güne kadar ikisi bir araya gelmiş değildi. O gün bir araya gelerek tartışmışlardı.

Abdürrezzak'ın, Zeyd b. Eslem'den rivayet ettiğine göre Nemrud'un yanında yiyecek maddesi vardı. Halk, erzakım almak için onun yanına geliyordu. İbrahim de bir grup insanla birlikte erzak almak için Nemrud'un yanına geldi. O güne kadar İbrahim (a.s.), Nemrud'la bir araya gelmiş değildi. Aralarında mezkur tartışma cereyan etti. Diğerlerine verdiği halde İbrahim'e azık vermedi. İbrahim, erzak almadan Nemrud'un yanından çıkıp gitti. Evine yaklaştığında bir toprak yığınına yöneldi. Her iki çuvalını da toprakla doldurdu. "Eve vardığımda ailemi, içinde toprak bulunan bu çuvalarla oyalarım." demişti. Eve varınca yükünü indirdi, yatağına girip uyudu.

Öte taraftan karısı Sare, çuvalara yöneldi, her iki çuvalın da güzel yiyeceklerle dolu olduğunu gördü. Çuvaldan çıkardıklarıyla yemek yaptı.

İbrahim uyandığında, yaptıkları yemeği görünce: «Bu yemek size nereden geldi?." diye sordu. Zevcesi Sare: "Çuval içinde getirdiğin yiyeceklerle yaptım.» deyince İbrahim, bunun yüce Allah tarafından kendilerine ihsan edilen bir rızık olduğunu anladı.

Zeyd b. Eşlem dedi ki: Cenâb-ı Allah o zorba hükümdara, kendisini imana çağıran bir melek gönderdi. Ama o, meleğir çağrısına olumlu cevap vermedi. Melek ikinci defa geldi; Nemrud yine olumlu cevap vermedi. Melek üçüncü defa geldiğinde yine olumlu cevap alamayınca Nem-rud'a: "Sen ordunu topla. Biz de ordumuzu toplayalım!" dedi. Bunun üzerine Nemrud, gün doğumu esnasında askerlerim ve ordusunu topladı. Cenâb-ı Allah ta ona karşı sivrisinekler ordusunu gönderdi. Sivrisinekler o kadar çoktu ki, güneş görünemiyordu. Bu orduyu Cenâb-ı Allah, Nemrud'a ve askerlerine saldırttı. Onların etlerim ve kanlarını yediler; çıplak kemiğe dönüştürdüler. Bu sivrisineklerden biri Nemrud'un burun deliğinden içeri girdi ve beynine yerleşti. Orada tam 400 sene kaldı. Cenâb-ı Allah bu sinekle onu azablandırdı. Bu süre boyunca, ta ölünceye kadar, acısını dindirmek amacıyla kafasına külünkle vurulurdu. [\[10\]](#)

İbrahim Halil (A.S.)'ın Şam'a Göçü, Mısır Diyarına Girişi Ve Kudüs'e Yerleşmesi

Yüce Allah buyurdu ki:

«Bunun üzerine Lut ona inandı ve (ibrahim): «Doğrusu ben Rabbim-min dilediği yere hicret ediyorum, O, şüphesiz güçlüdür Hakimdir."

dedi.» (el-AnkebÛt, 26.)

«Onu da, Lut'u da, âlemler için kutsal kıldığımız yere ulaştırıp kurtardık. İbrahim'e, buna ilaveten îshak ve Yakub'u da verdik. Her birini iyi kimseler kıldık. Onları, buyruğumuz altındaki insanları doğru yola götüren önderler yaptık. Onlara, iyi işler yapmayı, namaz kılmayı, zekat vermeyi vahyettik. Onlar, bize kulluk eden kimselerdi.» (el-Enbiyâ, 70-73.)

İbrahim (a.s.) rızay-ı ilahî uğruna milletini terk edip aralarından çıktı, göçüp gitti. Karısı kısırdı. İbrahim (a.s.)'in çocuğu yoktu. Kardeşi Haranın oğlu Lut'u yanına almıştı. Bundan sonra Cenâb-ı Allah ona sa-lih evlatlar bahşetti. Onun soyuna kitap ve peygamberlik verdi. İbrahim'den sonra gelmiş olan peygamberler, hep onun soyundandırlar. Yine ondan sonra, gökten her hangi bir peygambere inmiş olan ilahî kitaplar, onun soyundan ve zürriyetinden olan bir kimseye inmiştir ki, bu da İbrahim'e Allah tarafından bahşedilen bir hil'at ve ikramdır. Çünkü o ailesini, akrabalarını ve yurdunu terketmiş; kutlu ve yüce Rabbine ibadet edebileceği, halkı ona davet edebileceği bir beldeye hicret etmişti. Hicret için seçtiği hedef, Şam'dı.

Şam için Cenâb-ı Allah: "Alemler içinde kutsal kıldığımız yer.» demiştir. Bunu Ubeyy b. Ka'b, Ebü'l-Aliye, Katade ve diğerleri söylemişlerdir.

Avfî, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Alemler için kutsal kıldığımız yer" ayetiyle kastedilen yer, Mekke'dir. Hiç mi şu ayeti duymadın?:

«Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, âlemler için mübarek ve hidayet sebebi olan Ka'be'dir.» (Âi-i Imrân, 96.)

Önceki sayfalarda da Ehl-i Kitap'tan naklettiğimiz gibi İbrahim (a.s.); kardeşi oğlu Lut, kardeşi Nahur, kendi zevcesi Sare ve kardeşinin hanımı Melka ile birlikte Babil diyarından çıkmış, Harran'a gelip yerleşmişti. Babası Tareh, Harran'da ölmüştü.

Süddî dedi ki: İbrahim, Lut'u da beraberine alarak Şam'a doğru hareket etti. Sare ile -karşılaştı. Harran melikinin kızı olan Sare, milletin dinini eleştirmişti. (Sabiîliğe karşı çıkmıştı.) Bu inancım değiştirmemesi şartıyla onunla evlendi. Bu haberi (İbn Cerir) rivayet etmiştir. Meşhur görüşe göre Sare, İbrahim'in amcası Haranın kızıdır. Harran kelimesi de onun adına nispe edilmiştir.

Sare'nin, İbrahim'in kardeşi Haran'ın kızı ve Lut'un da kız kardeşi olduğunu söyleyen kimse, bilgisizce konuşmuş olur. C zamanlar kardeş kızı ile evlenmenin meşru olduğunu iddia eden kimsenin, bu sözünün delili yoktur. Bazı Yahudi bilginlerinden nakledildiği gibi faraza o zaman böyle bir evlenme meşru olsaydı bile, bir peygamber böyle bir evliliğe kesinlikle girmezdi. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Sonra meşhur görüşe göre İbrahim (a.s.), Babü'den muhacir olarak çıktığında, Sare de beraberindeymiş. Gerçeği en iyi bilen yüce Allah'tır.

Ehl-i Kitabın anlattığına göre İbrahim (a.s.) Şam'a geldiğinde, Allah kendisine şöyle vahyetmiş: "Ben bu diyarı, senin ardı

sıra gelecek olan halefine bırakacağım." Bunun üzerine İbrahim (a.s.), bu nimete şükür olarak orada bir mabed inşa etti. Kubbesini Mescid-i Aksa'nın doğusuna yönelik kurdu. Sonra da Teymün'e hareket etti- O şuralar kıtlık ve açlık olunca Mısır'a göç ettiler.

Ehl-i Kitab, Sare ile Mısır hükümdarı arasında geçen olayı da anlatırlar. İbrahim, O'na: "Hükümdara benim kız kardeşim olduğunu söyle", demişti. Hükümdarın uşakları, Sare'yi Hacer'e anlatmışlardı. Sonra onları Mısır'dan çıkardı. Onlar da Teymün'e yani Kudüs tarafına döndüler. Beraberlerinde hayvanlar, köleler ve bol miktarda mal vardı.

Buharı, Ebu Hüreyre (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etti: İbrahim (a.s.) yalnızca üç defa yalan söyledi. Bunlardan ikisi Allah içindi: (Putları kırmak için bayrama gitmek istememiş) ve "Ben rahatsızım." demişti. Bir de putları kendisi kırdığı halde "Hayır, bu işi putların şu büyüğü yaptı." demişti.

Bir de günün birinde Sare ile beraberken, zorba hükümdarlardan birinin memleketine uğramış; hükümdara, İbrahim'in beraberinde güzel bir kadın bulunduğunu söylemişler. O da İbrahim'e adam gönderip yanına çağırtmış, kadının Mm olduğunu sormuş, o da "Kızkardeşimdir." diye cevap vermiş, sonra da Sare'nin yanına gelerek : «Ey Sare! Yeryüzünde seninle benden başka Allah'a inanan iki dinkardeşi yoktur. Ben de ona, bu manayı kastederek kardeşim olduğunu söyledim. Sakın onun yanında

beni yalancı çıkarma." dedi. [\[11\]](#)

Hükümdar, Sare'ye haber göndererek makamına çağırttı. Sare, makama girdiğinde hükümdar, kalkıp onu eliyle tutmak istedi ama eli kaskatı kesildi. Bunun üzerine: "Benim için Allah'a dua et, sana zarar vermem." dedi. Sare, Allah'a dua edince hükümdarın eli açıldı. Sonra ikinci kez yakalamak istedi. Bu defa eli daha şiddetle felç oldu. Bunun üzerine: "Benim için Allah'a dua et, sana zarar vermem:» dedi. Sare Al- , lah'a dua edince hükümdarın eli açıldı. Ve bazı mabeyincilerini çağırıp onlara şöyle dedi: "Siz bana bir insan değil, şeytan getirmişsiniz. Hacer'i buna hizmetçi olarak veriyorum." dedi. Bundan sonra Sare, İbrahim'in yanına döndü.

İbrahim namaz kılmaktaydı. Ona: "Durumun ne merkezde?" manasında eliyle işaret yaptı. Sare: "Allah, kafirin tuzağım başına geçirdi. Hacer'i de bana hizmetçi olarak verdi." dedi.

Ebu Hüreyre dedi ki: "Ey gök suyunun çocukları! Ananız, işte bu (Hacer) dir." [\[12\]](#)

Hanz Ebu Bekr el-Bezzar, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«İbrahim sadece üç defa yalan söylemiştir. Bunların tümünü de Allah için söylemişti. Bunlardan biri, (mabette kalıp putları kırmak için, hasta olmadığı halde) "Doğrusu, ben rahatsızım." demesiydi. Diğer de (putları kendisi kırdığı halde) "Hayır, bu işi putların şu büyüğü yaptı." demesiydi. Üçüncüsü de-şudur: Bir ara o, zorba hükümdarlardan birinin memleketinde dolaşmaktayken bir konağa uğramış, hükümdar oraya gelmiş, ona: "Buraya bir adam indi. Beraberinde dünya güzeli bir kadın var." demişlerdi. O da İbrahim (a.s.)'e haber göndererek, o kadının kim olduğunu sormuş, İbrahim de, "Benim kızkardeşimdir.» demişti. Sare'nın yanına döndüğünde: "Bu zorba herif seni sordu. Ben de kızkardeşim olduğunu söyledim. Bu gün sen ve benden başka bir Müslüman yoktur. Sen de benim (dinî anlamda) kızkardeşimsin. Sakın beni onun yanında yalancı çıkarma!" dedi. Sare'yi alıp saraya götürdü. Sare huzura girince hükümdar onu tutmak için elini uzattı, ama eli dondu, kaskatı kesildi. "Benim için Allah'a dua et, sana zarar vermem." dedi.

Sare dua etti; hükümdarın eli açıldı. Fakat yine elini uzatıp Sare'yi yakalamak istedi. Bu defa eli, öncekine nispetle daha ağır biçimde tutuldu. Sare'ye: «Benim için Allah'a dua et, sana zarar vermem." dedi. Sare dua etti; eli açıldı. Bu hal üç kez tekrarlandı. Sonunda en küçük rütbeli mabeyincisini çağırdı ve: "Sen bana bir insan getirmemiş, bir şeytan getirmişsin. Onu buradan çıkar ve kendisine Hacer'i ver." dedi.

Sare, İbrahim'in yanına döndüğünde İbrahim namaza durmuştu. Zevcesinin geldiğini duyunca namazı bırakıp: "Durumun ne merkezde?» diye sordu. Sare de: "Allah, zalimin tuzağını boşa çıkardı ve Hacer'i bana hizmetçi olarak verdi." dedi. [\[13\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «İbrahim sadece üç defa yalan söylemiştir. (Putperest kavminin) tanrılarına ibadete çağırıldığında: "Ben rahatsızım," demişti. (Putları kırdığında, bunu kendisinin mi yaptığı sorulduğunda) "Hayır, işte şu büyükleri bu işi yaptı." demiştir. Bir de Sare için, "O benim kızkardeşimdir." demişti.»

Zorba hükümdarlardan birinin kasabasına girmişti. Denildi ki: "İbrahim bu gece dünya güzeli bir kadınla kasabaya geldi." Hükümdar ona haber salarak huzuruna getirtti, "Beraberindeki bu kadın kimdir?" dedi. İbrahim: "Kızkardeşimdir." deyince, Hükümdar: "Onu bana gönder." diye buyruk verdi. İbrahim, Sare'yi ona gönderdi; gönderirken de: "Sözümü yalanlama. Ona seninle bacı - kardeş olduğumuzu söyledim. Çünkü yeryüzünde seninle benden başka mü'min yoktur." diye tenbihatta bulundu.

Sare huzura girince o zorba hükümdar kalkıp onu yakalamak istedi. Sare de dönüp abdest aldı ve namaza durdu. Sonra da şöyle dua etti: "Allahım! Sana ve peygamberine iman getirdiğimi, uçkurumu kocamdan başkasına açmadığımı biliyorsan - ki biliyorsun - şu kafiri bana musallat eyleme!" Bu dua üzerine Cenâb-ı Allah onu yere batırdı. O da ayaklarıyla tepinmeye başladı. Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre Sare şöyle

dedi: "Allahım! Eğer bu herif ölürse, onu benim öldürmüş olduğum söylenir." Sare'nin böyle demesi üzerine zorba hükümdar,

yere batmaktan kurtuldu. Sonra tekrar kalkıp Sare'yi yakalamak istedi: Sare de dönüp abdest aldı ve namaza durdu; şöyle dua etti: "Allahım! Sana ve peygamberine iman getirdiğimi, uçkurumu kocamdan başkasına açmadığımı biliyorsan - İd biliyorsun - şu kafiri bana musallat eyleme!". Bu dua üzerine Cenâb-ı Allah onu yere batırdı. O da ayaklarıyla tepinmeye başladı. Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre Sare şöyle dedi: "Allahım! Eğer bu herif Ölürsen, onu benim öldürmüş olduğum söylenir". Sare'ni böyle demesi üzerine zorba hükümdar, yere batmaktan kurtuldu. Üçüncü veya dördüncü kez de. bu işi tekrarladığında, adamlarını şöyle azarlardı: "Siz bana ancak bir şeytan göndermişsiniz. Bunu yine İbrahim'e götürün ve Hacer'i de kendisine verin".

Sâre eve döndü ve İbrahim'e şöyle dedi: "Duydun mu? Allah, kafirlerin tuzağını boşa çıkardı ve doğurgan bir kadın, (Hacer'i) de hizmetçi olarak (bize) verdi". ^[14]

İbn Ebi Hatim, Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) İbrahim peygamberin üç sözüyle ilgili olarak şöyle konuştu: İb-, rahim'in söylediği sözlerin her kelimesi, Allah'ın dininde helaldir. "Ben rahatsızım." demişti. Bir defasında da: "İşte şu büyükleri, bu işi yaptı.» demişti. Zevcesini elinden almak isteyen hükümdara da, zevcesi için; "O, benim kızkardeşimdir." demişti.

İbrahim, "kardeşimdir" derken din kardeşi olduğunu kastederek söylemiştir. Zevcesi Sare'ye: "Yeryüzünde seninle benden başka mü'min yoktur." derken de, seninle benden başka mü'min karı-koca yoktur, demeyi kastedmişti. Yoksa peygamber olan Lut (a.s.) da bir mü'min olarak beraberlerinde bulunuyordu, ama o evli değildi o zamanlar.

İbrahim (a.s.), zevcesini zorba hükümdara gönderdikten sonra kalkıp yüce Allah'ın huzurunda elpençe durup namaz kılmaya başladı. Zevcesinin ırzını korumasını ve hanımının namusuna kem gözle bakan o hainin şerrini savmasını Allah'tan diledi. Sare de kocasının yaptıklarını yaptı. Tanrı düşmanı o zorba hükümdar, Sare'ye kötülük yapmak istediğinde o, hemen abdest alıp namaza durdu. Yukarıda naklettiğimiz sözlerle Rabbine yalvarıp dua etti. Bu nedenle Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«Sabır ve namazla yardım dileyin.» (ei-Bakara, 153.)

Evet.. Böyle yaptığından ötürü Allah onu, kulu ve elçisi, sevgilisi ve dostu İbrahim'in ismeti için koruyup muhafaza etti. Bazı âlimler, üç kadının peygamber olduğunu söylemişlerdir. Bunlar da Sare, Meryem, bir de Musa peygamberin anasıdır. Allah'ın selamı üzerlerine olsun. Cumhur-u ulemaya göre bunlar, Allah'ın rızasına ermiş olan doğruluk ve hidayet erbabı kadınlardır.

Bazı eserlerde gördüm ki Cenâb-ı Allah, o zorba hükümdarın sarayına gitmekte olan Sare ile İbrahim'in arasındaki perdeyi kaldırmış. Sare saraya gidip dönünceye kadar İbrahim hep onu görmüştü. Hükümdarın yanında karşılaştığı durumları, Allah'ın onu hükümdardan, nasıl koruduğunu hep izlemişti ki kalbi rahatlasın ve gönlü de tam ferahlayıp gözü aydınlansın. Dindarlığından, kendisine yakınlığından ve göz alıcı güzelliğinden ötürü, İbrahim onu çok seviyordu. Havva'dan sonra c zamana kadar, onun derecesinde güzel bir kadın görülmemişti. Allah ondan razı olsun. Övgü ve minnet Allah'adır.

Bazı tarihçilerin anlattığına göre o Mısır Firavun'u, zulmüyle meşhur olan hükümdar Dahhak'm kardeşiymiş. Kardeşinin maiyetinde Mısır'da valilik yapıyormuş. Adının Sinan b. Ulvan b. Uveyc b. îmlak b. Lavuz b. Sam b. Nuh olduğu söylenir "Tîcan" adlı eserde İbn Hişam der ki: Sare'yi elde etmek isteyen o zorba hükümdar, Amr b. İmrü'l-Kays b. Maylon b. Sebe idi. Mısır'da hüküm sürüyordu.

Bunu Süheylî nakletmiş tir. Doğruyu Allah bilir.

Sonraları İbrahim (a.s.) yanma bol miktarda mal, davar ve köle alarak, Mısırlı kıbtî Hacer de kendilerine eşlik ederek Mısır'dan çıkıp Tey-mün'e gittiler. Teymün, Kudüs ve çevresidir. Bundan sonra Lut (a.s.), bu bol miktardaki malın içinde bulunan kendi malını İbrahim (a.s.)'in emri üzerine alıp Gur-ı Zağr denen ülkeye göçtü. O ülkenin Sedum adlı beldesine inip

yerleşti. ^[15] Sedum, o zaman çevredeki beldelerin başkenti idi. Halkı çok şerli, ahlaksız ve inançsızdı. Cenâb-ı Allah, İbrahim Halil (a.s.)'e vahyetti. Kuzeyden güneye, doğudan batıya, her tarafa gözü alabildiğince bakmasını emretti ye görebildiği bu toprakları kendisine ve kendisinin soyundan kıyamete kadar gelecek olan haleflerine mülk olarak vereceğini, zürriyetini toprak gibi çoğaltacağını müjdeledi. Bu müjde, Muhammed ümmetine de ulaşmıştır. Bu müjde, bizde olduğu kadar diğer ümmetlerde böylesine tekemmül etmiş değildir. Rasûlullah (s.a.v.)'m şu kavli şerifi de bunu teyid etmektedir:

«Doğrusu Cenâb-ı Allah, yeryüzünü toplayıp gözümün önüne getirdi. Doğusunu ve batısını gördüm. Ümmetimin mülkü (ve hakimiyeti), dürülerek gözümün önüne getirilmiş olan yerlere kadar ulaşacaktır.»

Dediler ki: Bir grup zorba, Lut (a.s.)'a saldırarak onu esir ettiler. Malını alıp davarlarını önlerine kattılar; sürüp götürdüler. Bundan haberdar olan İbrahim Halil (a.s.), 318 kişilik bir kuvvetle bu zorba grubun üzerine yürüdü; Lut (a.s.)'u onlardan kurtardı, malını geri aldı, Allah ve rasûlünün düşmanlarından bir çoğunu öldürdü, onları hezimete uğrattı, kaçanları takibe koyuldu, nihayet Şam'ın kuzeyine vardı. Şam'ın dışında Berze denen yerde, zannedersem Makam-ı İbrahim'de ordugah kurdu İbrahim Halil (a.s.)'in askerleri orada ordugah kurduğu için oraya Makam-ı İbrahim denmiştir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Sonra İbrahim Halil (a.s.), mansur ve muzaffer olarak ülkesine döndü. Kudüs ve çevresindeki beldelerin emirleri, boyur büküp ikramlarda bulunarak ve de ağırlayarak onu karşıladılar. O da Kudüs'e yerleşti. Allah'ın salat-ü selâmı onun üzerine

olsun. ^[16]

Hacer Hanımın İsmail (A.S.)'i Doğurması

Ehl-i Kitap dediler ki: İbrahim peygamber Allah'tan iyi bir evlat istedi. Allah da ona, böyle bir evlat vereceğini müjdeledi. İbrahim'in Kudüs'te ikameti yirmi yılı bulunca Sare ona şöyle dedi: "Rabbim beni çocuksuz bıraktı. Şu cariyem Hacer'le gerdeğe gir, belki onun aracılığıyla Allah beni evlat sahibi kılar".

Sare, cariyesi Hacer'i kendisine bağışlayınca İbrahim onunla gerdeğe girdi. Hacer hamile kaldı. Hamile kalınca da büyükmeye ve hanım efendisine caka satmaya başladı. Sare, onun bu tavırlarına katlanamadı; Onu İbrahim'e şikayet etti! İbrahim de: "Ona ne istersen yap!" dedi. Hacer, korkup evden kaçtı ve o çevrede bulunan bir pınarın yanına vardı. Meleklerder bir melek ona dedi ki: "Korkma! Karnında taşımakta olduğun şu oğlanı Allah hayırlı bir evlat yapacaktır." Böyle dedikten sonra, evine dönmesini emretti ve bir oğlan çocuğu doğuracağını, adını İsmail koyacağını, emsalsiz bir insan olacağını, herkese hükmedeceğini, herkesin idaresinin onunla olacağını, kardeşlerinin beldelerinin tümünde onun hükmünün yürüyeceğini de Hacer'e müjdeledi. Bunun üzerine Hacer, onur ve üstünlük sahibi yüce Allah'a şükretti.

Bu müjde, onun torunu Muhammed (s.a.v.)'in üzerinde tam tanıma gerçekleşmiştir. Muhammed (s.a.v.), bu müjde ile bütün Araplara hükmetmiş, doğuda ve batıda bulunan ülkelere sahib olmuştur. Allah ona, önceki ümmetlerden hiç birine vermediği kadar faydalı ilim ve salih amel vermiştir. Bu ümmet, çok yararlı işler yapmış ve hayırlı faaliyetlerde bulunmuştur. Şüphesiz bu da, bu ümmetin peygamberinin diğer peygamberlerden daha üstün olması, risaletinin bereketi, elçiliğinin uğuru, getirdiği düzenin mükemmelliği ve bütün insanlık için gönderilmiş bir peygamber olması sayesinde mümkün olmuştur.

Hacer hatun, pınarın yanından kalkıp eve döndüğünde İsmail'i doğurdu. O zaman İbrahim'in seksenaltı yaşında olduğu, ondar onüç sene sonra da İshak'm doğduğu söylenir.

İsmail doğunca Cenâb-ı Allah, İbrahim'e, Sare'nin de İshak'ı doğuracağını müjdeledi. Bunun üzerine İbrahim secdeye kapanıp Rabbine şükranlarını sundu. Rabbi de ona şöyle dedi: "İsmail'le ilgili dileğini yerine getirdim. Onu mübarek bir insan kıldım. Onun soyunu gerçekten çoğaltmayı takdir ettim. Onun soyundan on iki büyük insan doğacaktır. Onu büyük milletin reisi yapacağım."

Bu sözler de bu büyük ümmet için bir müjdedir. O, oniki büyük insan da oniki Hulefa-i Raşidin'dir. İd onlar da, Abdül, Melik b. Umeyr'in, Cabir b. Semure'den rivayet ettiği şu hadiste müjdelenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

«Oniki emir olacaktır. Babama, ne dediğini sordum. Dedi ki: "O emirlerin hepsi de Kureyş (soyun) dan olacaktır." dedi.»

Bir başka rivayette de şöyle buyurulmuştur: «Bu ümmetin idaresi, oniki emîr hüküm sürünceye kadar yolunda - ya da güçlü - olacaktır. O emirlerin hepsi de Kureyş (soyun) dan olacaktır.» ^[17]

Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Ömer b. Abdülaziz ile Abbas oğullarından bazıları bu on iki emirdendirler. Bu on iki halifenin sadece bir dizi olmaları kastedilmiş değildir. Bilakis onların mevcudiyetleri zorunludur. Bu on iki halifeden maksat, Rafizi inancına göre Hz. Ali ile başlayıp Sanıarra mağarasında yeraltında bekleyen Muhammed b. Hasen el Askerî ile nihayete eren on iki imam değildir. Çünkü bunların arasında; savaşı terkedip idareyi Muaviye'nin eline bırakan, böylece fitne ateşini söndürerek, Müslümanlar arasında dönmekte olan savaş değirmenin döner taşını durduran Hz. Ali ile oğlu Hasan dan daha faydalı bir kimse yoktur. Reaya topluluğunun geri kalan kısmınsa herhangi bir işte millete hükmetmeleri mümkün değildir. İmamiye'nin, İmam Aske-rî'nin Samarra'da yer altındaki bir mağarada beklediğine inanması ise, kafalardaki bir hevesten ve nefislerdeki bir hezeyandan ibarettir. Bunun hakikati, aslı yoktur.

Hacer hatun, İsmail'i doğurduğunda Sare onu kıskanmış; İbrahim'den onu, kendisinin görmeyeceği uzak bir yere götürmesini istemişti. İbrahim de Hacer'i ve oğlunu alıp yolculuğa çıkmış, bu günün Mekke-si olarak bilinen yere götürüp onları bırakmıştı. İsmail, o zaman henüz süt emme çağımdaydı. İbrahim onları bırakıp ta ardını dönerek geri gelmeye kalkınca, Hacer hemer ardına düştü ve elbisesine tutunarak; "Ey İbrahim! Yanımızda bakacak kimsemiz olmadığı halde, bizi yalnız başımıza bırakıp da nereye gidiyorsun böyle?" dedi. İbrahim cevap vermedi. Hacer, sorusunu tekrarladı; İbrahim'in cevap vermediğini görünce, bu defa da: "Böyle yapmanı Allah mı sana emretti?" diye sordu. İbrahim, "Evet..." diye cevap verince, Hacer: "Eğer öyleyse Allah bizi telef etmez!" dedi.

Şeyh Muhammed b. Ebi-Zeyd (r.a.), "Nevadir" adlı kitabında dedi ki: Sare, Hacer'e öfkeleni, onun üç organını kesmeyi yemin etti. Bunun üzerine İbrahim (a.s.) ona, Hacer'in iki kulağını delmesini ve sünnet etmesini emretti. Böylece yemini, yerini

bulmuş olacaktı. Süheylî dedi ki: Kadınlardan ilk sünnet olan, kulağını ilk deldiren ve eteğini ilk uzatan, Hacer hatundur. ^[18]

İbrahim (A.S.)'İN Oğlu İsmail Ve İsmail'in Anası Hacer'le Birlikte Mekke'deki Faran Dağlarına Hicret Etmesi V Orada Şerefli Beytullah'ı İnşa Etmesi

Buharı, İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğim rivayet etti: Önceki devirlerde ilk olarak kuşak bağlayan kadın, İsmail'in anasıdır. Arkasını Sare'ye göstermemek için beline kuşak bağlamıştı. Sonra İbrahim onu ve emzirmekte olduğu oğlu İsmail'i alıp götürdü; Ka'be'nin yanında, Zemzem kuyusunun üst tarafında, Mescid-i Haram'm yukarı kısmında Devha denen yere bıraktı: C zaman Mekke'de kimse yoktu, su da bulunmuyordu. Onları oraya indirdi, yanlarına da içinde hurma bulunan bir dağarcıkla,

içinde birazcık su bulunan bir kırba bıraktı. Sonra İbrahim geri dönmek için kalkıp yürüdü; İsmail'in anası da peşine takılıp şöyle dedi: "Ey İbrahim! İçinde bize arkadaşlık edecek bir kimse bulunmayan ve hiç bir şeyi olmayan bu vadiye bizi bırakıp da nereye gidiyorsun?!" Bu sözünü defalarca tekrarlacağı halde, İbrahim ona dönüp bakmadı. En sonunda: "Ey İbrahim! Böyle yapmanı Allah mı sana emretti?.." diye sordu. İbrahim, "evet" deyince, Hacer: "Öyleyse Allah bizi telef etmez." dedi ve sonra geri döndü. İbrahim de geri dönüş yoluna koyuldu ve onların kendisini göremeyeceği bir tepeye vardı. Orada Ka'be'ye yönelerek ellerim semaya kaldırdı ve şöyle dua etti:

«Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kalabilmeleri için, senin kutsal evinin yanında, çorak bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir. Şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır.» (İbrahim, 37.)

Anası, İsmail'i emzirmeye başladı. Kendisi de kırbadaki sudan içiyordu. Su tükenince, kendisi de oğlu da susadı. Çocuğunun susuzluktan ötürü kendini yerlere vurduğunu gördü. Bu acıklı manzarayı görmemek için, oradan kalkıp ileriye doğru koştu. Oraya en yakın tepenin Safa tepesi olduğunu gördü. Tepenin üstüne çıktı; sonra bir kimseyi görür umuduyla, oradan vadiye baktı, ama hiç kimseyi göremedi. Safa'dan indi; vadinin ortasına geldiğinde bütün gücünü topladı, sonra da yorgun kimse gibi koştu ve vadiyi aştı; Merve tepesine ulaştı; tepenin üstüne çıktı. Sonra bir kimseyi görür umuduyla etrafa göz gezdirdi, ama hiç kimseyi göremedi. Bu yürümeyi yedi kez tekrarladı.

İbn Abbas, bununla ilgili olarak Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «İşte bu nedenle insanlar, (hac ve umre için) Safa ile Merve arasında sa'y ederler.»

Merve tepesine çıktığında bir ses duydu. Kendi kendine "Sus" dedi sonra kulak verince aynı sesi yine duydu ve "Senin yanında bize bir yardımcı bulunduğunu bize işittirdin." dedi. Bir de ne görsün: Bu günkü Zemzem kuyusunun yerinde bir melek, topuğuyla - ya da kanadıyla -toprağı kazıyor. Nihayet suyu çıkardı. Hacer de suyun etrafa akıp gitmemesi için, etrafını toprakla çeviriyor ve eliyle toparlıyordu. Suyu avuçlayarak kırbasına dolduruyordu. O avuçladıktan sonra su yine yerden kaynıyordu.

İbn Abbas (r.a.), Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: "Allah, İsmail'in anasına rahmet etsin. Zemzemi kendi

haline bırak-saydı - ya da Zemzemi avuçlamasaydı - akar bir su olurdu." [20] Kendisi içti, çocuğunu emzirdi. Melek de ona şöyle dedi: "Ey Hacer! Telef olmaktan korkma. Burada Allah'ın Beytini şu çocuk ve babası inşa edeceklerdir. Doğrusu Allah, kendi ehlini telef etmez."»

Beyt-i Muazzam'a yerden yüksekteydi. Tepe üstünde gibiydi. Seller gelir, sağından ve solundan alır giderdi.

Nihayet Cürhüm kabilesinden bir grup can yoldaşı veya bir aile, kuzey tarafından Mekke'ye yöneldi. Mekke'nin alt taraflarında yerleştiler. Orada konmak üzere dolaşmakta olan bir kuş gördüler. "Bu kuş, bir suyun üzerinde dolaşmaktadır. Oysa biz bu vadiyi susuz bir yer olarak bilirdik." dediler; Bir ya da iki haberci gönderdiler. Haberciler Zemzem kuyusunda su gördüler. Dönüp, su gördüklerini haber verdiler. Bunun üzerine bütün kabile oraya yöneldi. İsmail'in anası, Zemzem suyunun yanındaydı. Ona: "Senin yanında konaklayıp yerleşmemize izin verir misin?" diye sordular. O da: "Bu su için bizden bir hak talebinde bulunmamanız şartıyla evet." diyerek izin verdiğini açıkladı. Onlar da "Evet." diyerek bu şarta rıza gösterdiler.

Abdullah b. Abbas, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: İsmail'in anası buna alıştı. O, yanında kendisine car yoldaşlığı edecek kimselerin bulunmasından hoşlanıyordu. Cürhümlüler oraya yerleştiler. Akrabalarına haber saldılar, onlar da yanlarına gelip yerleştiler. Böylece oraya bir kısım hane halkı yerleşmiş oldu.

Hacer'in oğlu büyüüp delikanlılık çağına geldi. Onlardan Arapça'yı öğrendi. Büyüyünce onları beğendi, hoşuna gittiler. Balığ olunca da, onu kendi kızlarından biriyle evlendirdiler. Gün geldi, İsmail'in anası öldü. İsmail'in evlenmesinden bir süre sonra babası İbrahim, bırakmış olduğu yavrusunun durumunu incelemek üzere Mekke'ye geldi. İsmail'i bulamadı. Karısına sordu. C da: "Bizim için azık aramaya

gitti." dedi. Sonra İbrahim (a.s.), geçimlerini ve durumlarını sordu. İsmail'in karısı: "Kötü durumdayız. Darlık ve sıkıntı içindeyiz." diyerek hallerinden memnun olmadığını açıkladı. Bunun üzerine İbrahim ona şu tenbihte bulundu: "Kocan geldiği zaman ona selamımı ilet ve kapısının eşliğini değiştirmesini söyle!" dedi.

İsmail (a.s.) eve geldiğinde, evine bir insan uğradığını hisseder gibi oldu. Hanımına: "Size uğrayan oldu mu?" diye sordu. Hanımı şöyle dedi: "Evet.. Şu ve şu vasıfta yaşlı bir adam geldi. Seni sordu. Azık temini için dışarı çıktığını söyledim. Geçimimizi sordu. Darlık ve sıkıntı içinde olduğumuzu anlattım." İsmail: "Sana bir tenbihte bulundu mu?" diye sordu. O da "Evet.. Sana selamım iletmemi ve kapının da eşliğini değiştirmeni söylememi tenbihledi." diyerek cevap verdi. Bunun üzerine İsmail (a.s.): " O benim babamdır. Senden ayrılmamı bana emretmiştir. Var, babangile git." dedi ve onu boşadı. Aynı kabileden başka bir kadınla evlendi.

Bir süre sonra İbrahim Halil (a.s.), tekrar Mekke'ye geldi. Yine İsmail'i evde bulamadı. Hanımının yanına gelip İsmail'i sordu Kadın: "Bizim için azık bulmaya gitti." dedi. Durumlarını ve geçimlerini sordu. Kadın; rahat ve bolluk içinde bulunduklarını söyleyerek yüce Allah'a hamd-ü senada bulundu. İbrahim: "Ne yersiniz?" diye sordu. Kadın: "Et yeriz." dedi. İbrahim: «Ne içersiniz?" diye sordu. Kadın: "Su içeriz." dedi. Bunun üzerine İbrahim: "Allahım! Onlar için eti ve suyu bereketlendir.»

dedi. [21] Peygamber {s.a.v.) Efendimiz buyurdular ki: «O zaman onlar için tahıl yoktu. Eğer tahılları olsaydı, İbrahim, tahılırla da onlar için bereketli olmasına dua ederdi.» O zaman Mekke dışındaki kimseler, sadece et ve suyla yetinmiyorlardı.

Evet.. İsmail'in yeni zevcesinin böyle demesi üzerine İbrahim (a.s.; ona şu tenbihatta bulundu:

"Kocan geldiğinde ona selamımı ilet ve kapısının eşiğini sağlam tutmasını kendisine söyle." dedi.

İsmail (a.s.) eve geldiğinde karısına: "Size gelen oldu mu?" diye sordu. Karısı dedi ki: "Evet.. Güzel suretli bir ihtiyar geldi (Ayrıca onu övdü.) Seni sordu. Azık tedariki için dışarıya çıkmış olduğunu söyledim. Geçimimizi sordu. Rahat ve bolluk içinde bulunduğumuzu söyledim."

İsmail: "Sana her hangi bir tenbihte bulundu mu?" diye sordu. Karısı şu cevabı verdi. "Evet.. Sana selam söyledi ve kapının eşiğini de sağlam tutmanı sana emretti."

İsmail dedi ki: "O ihtiyar, benim babamdır. Kapının eşiği de sensin. Seni sağlam tutmamı ve senden ayrılmamamı emretmiştir."

İbrahim, Allah'ın dilediği bir süre kadar daha bekledi. Bundan sonra Mekke'ye yine geldi. İsmail, Zemzem kuyusuna yakın bir yer olan Devha'nın alt tarafında, okunun ucunu keskinliyordu. Babasını görünce kalkıp yanına gitti. Bir babanın oğluna, bir oğlun da babasına yapması gereken hareketleri yaptılar. Sonra İbrahim şöyle dedi:

- Ey İsmail! Allah bana bir iş emretti.
- Rabbinin emrini yerine getir.
- Bana yardım eder misin?
- Evet..
- Allah, bana, şuracıkta bir ev yapmamı emretti.

Böyle derken de, etraftan birazcık yüksek olan bir yeri, yani Ka'be-i Muazzama'nın yerini gösterdi. Bundan sonra Ka'be-i Muazzama'nın inşasına başladılar. Temelleri yükselttiler. İsmail taş getiriyor; İbrahim de binayı kuruyordu. Bina yükselince şu taşı (Makam-ı İbrahim'deki taşı) getirip yere koydu. Basamak yapıp üzerine çıktı. Böylelikle inşaatı devam ettiriyor; İsmail de ona taşları uzatıyordu. Her ikisi de şöyle dua ediyorlardı:

«Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur. Sen hem işitir, hem bilirsin.»(el-Bakara, 127.)

Binayı yapmaya devam ediyor, Beyt'in etrafında, «Rabbimiz, yaptığımızı kabul buyur, sen hem işitir, hem bilirsin.» diyerek dönüyorlardı.

Abdullah b. Muhammed, İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğini rivayet etti:

Ailesiyle kendisi arasında bazı hadiseler meydana gelince İbrahim, İsmail ile anasını evden alıp götürdü. Yanlarında, içinde azıcık su bulunan bir kırba vardı. Öyle sanılır ki İbn Abbas, bu sözleri İsrailiyattan almıştır. İçinde biraz gariplik bulunan bu ifadelerde, İsmail'in o zaman henüz süt emmekte olduğu da anlatılmaktadır.

Tevrat ehlinin anlattıklarına göre Cenâb-ı Allah, İbrahim'e oğlu İsmail'i ve maiyetindeki kuleleriyle diğer adamların sünnet etmesini emretmişti. O zaman da İbrahim (a.s.) doksan dokuz yaşındaymış. İsmail de onüç yaşındaymış. İbrahim, Allah'ın emrine uyararak onları sünnet etmiş. Bu da, onun bu işi bir yecibe olarak yaptığım göstermektedir. Yine bu nedenledir ki, âlimlerin sahih kavline göre sünnet, erkekler için bir vecibedir. Nitekim bu hüküm, yerinde de kesin olarak açıklanmıştır.

Kuteybe b. Said, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«İbrahim seksen yaşındayken keserle sünnet oldu.» [\[22\]](#)

Bazı lafızlardaysa şöyle denmiştir: "İbrahim, üzerinden seksen sene geçtikten sonra sünnet oldu. Ve kadumla sünnet oldu".

Kadum, kesici bir alet olan keserdir. Kadumun bir mevld adı olduğunu söyleyenler de olmuştur . [\[23\]](#)

Ancak bu rivayette kullanılan lafızlar, sünnet olduğunda İbrahim'in seksen yaşından daha büyük olduğuna bir mani teşkil etmezler. Çünkü Ebu Hüreyre'den rivayet edilen ve vefatından bahseden bir hadiste Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«İbrahim, 120 yaşındayken sünnet oldu. Ondan sonra seksen yıl daha yaşadı.»

Bunu İbn Hibban, "Sahih"inde rivayet etmiştir.

Buraya kadar anlatılanlarda, boğazlanmak üzere yere yatırılan kurbanlık İsmail'den bahsedilmedi. İbrahim (a.s.)'in Mekke'ye gelişinden de ancak üç defa bahsedildi. Birinci geliş, Hacer'in ölümünün ardı sıra İsmail'in evlenmesinden sonra olmuştur. Anlatıldığına göre henüz küçücük bir çocuk iken İsmail'i Mekke'de terketmişti. Evleninceye kadar İsmail ile anasının durumunu gelip kontrol etmemişti. Halbuki o, yolculuğa çıktığında yollar, onun ayakları altında dürülüp kısalıyordu. Onlara giderken Burak denen hızlı bir bineğe bindiğini söyleyenler de olmuştur. Hal böyleyken ve de zevcesiyle çocuğu sıkıntı, ihtiyaç ve şiddetli bir geçim sıkıntısı içindeyken nasıl olurdu da onları gelip görmezdi?

Öyle sanıyorum ki bu ifadelerin bir kısmı İsrailiyattan alınmadır. Biraz da merfu rivayetler ile süslenmiştir. İsmail'in boğazlanmak için yatırılma kıssası bu ifadelerde de görülmemektedir. Boğazlanmak için yere yatırılanın İsmail olduğunu Saffat

sûresinin tefsirinde ispatladık. [\[24\]](#)

İsmail'in Kurban Edilmesi

Yüce Allah buyurdu ki:

«"İbrahim: "Doğrusu ben, Rabbim uğrunda sizi bırakıp gidiyorum; O beni doğru yola eriştirir." dedi.

"Rabbim! Bana iyilerden olacak bir çocuk ver." diye yalvardı. Biz de ona yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik. Çocuk kendisinin yamsıra yürümeye başlayınca : "Ey oğulcuğum! Doğrusu, ben uykudayken seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün, ne dersin?" dedi; . "Ey babacığım! Ne ile emrolundunsa yap, Allah dilerse, sabredenlerden olduğumu göreceksin." dedi. Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip, babası oğlunu alnı üzerine yatırmca Biz: "Ey İbrahim! Rüyaı gercek yaptın; işte biz, iyi davrananları böylece mükafatlandırırız." diye seslendik.

Doğrusu bu, apaçık bir deneme idi.

Ona fıde olarak büyük bir kurbanlık verdik. Sonra gelenler içinde, "İbrahim'e selam olsun." diye ona iyi bir ün bıraktık. İşte iyileri böylece mükafatlandırırız. Doğrusu o, inanmış kullarımızdan di. Ona, iyilerden olan İshak'ı peygamber olarak müjdeledik. Kendisini ve İshak'ı mübarek kıldık. İkisinin soyunda iyi olan da vardır, açıktan açığa kendisine yazık eden de vardır."» (es-Sâmu, 99-113.)

Yüce Allah bildiriyor ki: Dostu İbrahim (a.s.), kendi inançsız milletin beldesinden göç ettiğı zaman, kendisine iyi bir evlat vermesini Rabbinden diledi. Allah ta, ona yumuşak huylu bir oğlan çocuk vereceğini müjdeledi ki, o da İsmail (a.s.)'dir.

Çünkü o, seksenaltı yaşına gelmiş olan İbrahim (a.s.)'in doğan ilk çocuğuydu. Bütün din ve diyanet ehli arasında bu hususta hiç bir ihtilaf yoktur. İbrahim peygamberin ilk çocuğı, İsmail'dir.

"Çocuk, kendisinin yamsıra yürümeye başlayınca.." Yani yetişkin olup, babası gibi kendi işine koşmaya başlayınca...

Mücahid dedi ki: "Çocuk, kendisinin yamsıra yürümeye başlayınca..." Yani yetişkin olup, babasının yaptığı işleri kendi başına

[\[25\]](#)
yapmaya başlayınca...

İsmail yetişkin bir çocuk olunca İbrahim (a.s.), bu çocuğunu kurban etmekle emrolunduğunu rüyasında gördü. İbn Abbas'nı merfu olarak rivayet ettiğı bir hadiste şöyle buyurulmaktadır:

"Peygamberlerin rüyası vahiydir." Bunu Ubeyd b. Umeyr de söylemiştir.

Bu, yüce Allah'ın, dostu İbrahim'i, çocuğunu kurban edip etmeyeceğı hususunda imtihan edişiydi. İhtiyarlık devrinde doğmuş olan bu çocuğı, kendisi için çok kıymetliydi. Rabbi, bu çocukla anası Hacer'i; in, cin, ses ve gürültü, elcin ve davar bulunmayan çorak bir beldeye bırakmasını emrettikten sonra, şimdi de onu, bu çocuğı kurban etmesini buyurmakla imtihan ediyordu. İbrahim o emre uyararak, çocukla anasını o ıssız vadiye bırakmış; Allah'a tevekkül edip güvenerek onları orada yalnız başlarına bırakmıştı. Ama Allah, o ikisine bir çıkış kapısını aralamış, genişliğe kavuşturmuş, ummadıkları bir taraftan onları rızıklan-dırmıştı. Bütün bu olup bitenlerden sonra İbrahim, biricik oğlunu kurban etme emrini de aldıktan sonra, bu emri tek başına yapmak üzere derhal buyruğı icabet etti ve Rabbinin fermanına itaate koştu. Sonra, çekip zorla boğazlamaktansa, daha rahatça yapmış diye bu işi oğluna açtı:

"Ey oğulcuğum! Doğrusu ben, uykuda iken seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün, ne dersin?" dedi.

O yumaşak huylu çocuk, babası İbrahim Halil'e hemen şu cevabı verdi:

"Ey babacığım! Ne ile emrolundunsa yap. Allah dilerse, sabredenlerden olduğumu göreceksin." Bu cevap,babaya ve kullarını Rabbine itaat ifade eden çok doğru bir cevaptı.

Yüce Allah buyurdu ki:

"Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip, babası oğlunu alnı üzerine yatırmca..." Ayet-i kerimede geçen" (ul,1) fiilinin, "Yüce Allah'ın emrine teslim oldular." manasına geldiğı söylenmiştir. "Alnı üzerine..." sözü de, yüzüstü yere yatırmak manasına gelir. Boğazlarken yüzünü görmemek için, babasının onu enseden kesmek istediğı, rivayetler arasındadır. İbn Abbas, Mücahid, Said b. Cübeyr, Katade ve Dahhak bu görüştedirler.

Bir rivayete göre İbrahim (a.s.), koyun boğazlar gibi onu yan yatırmış, böylece İsmail'in alnının bir tarafı yere gelmiş. Bir başka rivayete göre ayet-i kerimede geçei* (u-1) fiili, şu manaya gelir: İbrahim besmele çekip tekbir getirdi. (i)ğlu da, ölmek üzere olduğu için şahadet getirdi.

Süddîve diğerkleri dediler ki: İbrahim, bıçağı İsmail'in boğazına sürdü, ama bıçak onu kesmedi. Denilir ki: İsmail'in boğazıyla bıçağın arasına bakır bir tabaka gerilmiş. O nedenle bıçak kesmemiş. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

İşte tam o esnada gökten bir nida gelmiş:

"Ey İbrahim! Rüyaı gercek yaptın." (es-Sâffât, 104-105.)

«Yani denenme ve imtihan edilmendeki amaç gerçekleşti. Rabbinin buyruğına hemen icabet ettin. Kurbanlık olarak çocuğunu feda ettin. Nitekim cömertlik ederek kendi bedenini de ateşe vermiştin. Yine bunun gibi, malını misafirlere sermiştin. "Şüphesiz bu, apaçık bir imtihan idi. Ona fıde olarak büyük bir kurbanlık verdik." (es-Sâffât, 106-107.)

Cumhur-u ulemanın meşhur kavline göre bu kurbanlık beyaz renkli, iri ve siyah gözlü, boynuzlu bir koçtu. Onu bir kaya oyuğunun yanındaki muz ağacına bağılı olarak gördü.

İbn Abbas, bu koçun kırk yıl kadar Cennet'te otladığını söylemiştir. Said b. Cübeyr'in anlattığına göre o koç, Cennet'te otlanırmış. Nihayet bir kaya oyuğı yarıl原因ak içinden çıkıp dünyaya gelmiş, üzerinde kızıl renkli yapacağı varmış, İbn Abbas der ki: İbrahim'e kaya oyuğundan bir koç çıkıp geldi. Siyah ve iri gözlü, boynuzlu idi, meleyerek gelen bu koçu İbrahim tutup kurban etti. Bu, Adem peygamberin oğlu Habü'in Allah'a takdim ettiğı, kabul edilmiş olan kurbandı.

Bunu İbn Ebi Hatın rivayet etmiştir.

Mücahid dedi ki: "İbrahim (a.s.), o koçu Mina'da kurban etti" Ubeyd b. Umeyr ise, Makam-ı İbrahim'de kurban ettiğın söylemiştir.

Bu hayvanın bir oğlak olduğunu İbn Abbas'm söylemiş olduğu, rivayetler arasındadır. Hasen'in de, bu hayvanın "cerir" adlı besili bir teke olduğunu söylediği dahi rivayetler arasındadır ki, bu rivayetlerin ikisi de sahih değildir, diyebiliriz.

Sonra bu rivayetlerin çoğu israiliyattan alınmadır. Cereyan eden bu büyük hadisenin ve hayretengiz imtihanın açıklığa kavuşması için yeterli miktarda Kur'ân-ı Kerim'de bilgi vardır. İsmail'e bedel olarak İbrahim'e büyük bir kurbanlık verildiği de bu bilgiler arasındadır. Hadiste anlatıldığına göre bu kurbanlık, bir koç imiş.

İmam Ahmed b. Hanbel, Şeybe kızı Safiye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Annem bana dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), Osmar (r.a.)'ı Ka'be'ye gönderdi." Ben de ona: "Ey Osman! Resûlullah (s.a.v.) niçin seni çağırdı?" diye sordum. Bana cevaben Rasûlullah (s.a.v.)'m kendisine şu buyruğu verdiğini söyledi:

"BenKa'be'ye girdiğimde (İbrahim'in kurban etmiş olduğu)koçun boynuzlarını gördüm. Onları saklamamı sana söylemeyi unuttum. Şimdi sen onları sakla. Çünkü Ka'be'de, namaz kılacak kimsenin zihnini meşgul edecek bir şeyin bulunmaması

gerekir."^[26]

Süfyan dedi ki: Yangın çıkıncaya kadar koçun boynuzları, Ka'be'de asılı duruyordu. Ka'be yanarken onlar da yandılar.

Kurumuş olarak koç başının altın oluk yanında asılı durduğu, İbn Abbas'tan da rivayet edilmiştir. Allah'ın buyruğu için kurban edilenin İsmail olduğuna, yalnız başına bu rivayet de delâlet etmektedir. Çünkü Mekke'de ikamet etmiş olan, İsmail'dir. İshak'ın küçük yaşlarda Mekke'ye geldiği bilinmemektedir. Doğruyu yine de Allah bilir.

Kur'ân'm açık ifadesi budur. Bu ifadeler, kurban edilenin İsmail olduğu hususunda hemen hemen bir nass gibidirler. Çünkü bu ayetlerde, kurban edilenin kıssası anlatılmakta, sonra da şöyle denilmektedir.

"Ona iyilerden bir peygamber olacak İshak'ı ona müjdeledik." (es-Sâffât, 112.)

Bu mealdeki "peygamber olacak" sözünü "peygamber olarak" şeklinde kabul eden kimse, gereksiz bir zorluğa girişmiş olur. Kurban edilenin İshak olduğunu söyleyenlerin dayanağı, israiliyat hikayeleridir ki, İsrailoğullarının kitapları da tahrif edilmiştir. Özellikle bu kıssayı anlatışlarında kesin bir tutarsızlık vardır. İsrailoğullarına göre Cenâb-ı Allah İbrahim peygambere; biricik oğlunu kurban olarak sunmasını emretmiştir. Tevrat'ın Arapça'ya tercüme edilen bir nüshasında: "Allah ona ilk çocuk olarak İshak'ı verdi." denilmektedir. Bu cümlede İshak adının yerilmesi, iftira ve uydurmadır. Çünkü İshak, İbrahim peygamberin ilk ve tek oğlu değildir. Onun ilk oğlu, yalnızca İsmail'dir.

İsrailoğulların böyle bir iftirada bulunmaya iten faktör, Arabları çekemeyişleridir. Çünkü İsmail, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de mensub olduğu Hicaz bölgesi Arabların atasıdır. İshak ise, İsrailoğullarının atası Yakub'un babasıdır. Yakub'un bir adı da İsraildir. İsrailoğulları bu şerefi, Araplardan alıp kendilerine mal etmek istediler. Bu nedenle de Allah'ın kelimini tahrif ettiler, ilaveler yaptılar. İftiracı bir kavimdirler. Üstünlük ve şerefin Allah'ın elinde olduğunu ve bunları dilediğine vereceğini bir türlü kabul etmediler.

Selef ulemasının bir çoğu ve diğerleri, İbrahim'in kurban olarak Allah'a takdim ettiği oğlunun İshak olduğunu söylemişlerdir. Allah bilir ya, onlar bu kavillerini Kabû'l-Ahbar'dan veya Ehl-i Kitab'm kitaplarından almışlardır. Bu hususu teyid edici sahih bir hadis, masum Peygamberimizden varid olmamıştır ki, o hadisten ötürü, kutsal kitabımız olan K'ur'ân'ın açık ifadelerini kulak ardı edelim. Kurban olarak takdim edilenin İshak olduğu, Kur'ân-ı Kerim'in ifadelerinden anlaşılmıyor. Biraz düşünersek, kurban edilenin İsmail olduğunu Kur'ân ifadelerinden anlarız. Hatta bu husus, kesin ifadelerle de belirtilmiştir.

Kurban edilenin İshak değil de İsmail olduğu hususunda İbn Ka'b el- Kurazî'nin yapmış olduğu istidlal ne kadar güzel ve ilginçtir. İstidlalinin dayanağı, şu ayet-i kerimedir:

"Ona İshak'ı, ardından da Yakub'u müjdeledik." (Hûd, 71.)

İbn Ka'b demiş ki: İshak'm doğacağı, sonra da İshak'm oğlu Yakub'un doğacağı müjdeleniyor. Sonra da çocuğu doğmadan kendisi henüz küçücük bir çocuk iken İshak'm kurban edilmesi emrediliyor. Küçücük bir çocuk iken kurban edilmesi emredilen bir insanın bilahare çocuğu doğar mı? Bu olamaz. Çünkü bu, önceki müjdeyle çelişiyor. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Süheylî,bu istidlale özetle şöyle itiraz ediyor:

"Ona İshak'ı müjdeledik." ayeti, tam bir cümledir. İshak'm ardından da Yakub gelecektir." Bu da bir başka cümledir ki, anılan müjdenin kapsamında değildir. Çünkü Arap grameri açısından (Yakub) kelimesinin mecrur olması, başında harfi cerrin bulunmaması durumunda mümkün değildir. Mesela demek, yani (Âmr) ismini mecrur okumak doğru olmaz. Ancak diyerek (Amr) isminin başına (be) harfi cenini koyduğumuz takdirde (Amr) ismini mecrur okumak mümkün olur.

Şu halde ayet-i kerimede ki (Yakub) ismi muzmer, yani gizli bir fiil ile mansuptur ki, takdiri şöyle olur; "İshak'a Yakub'u bahsettik."

Bazıları, kurban edilenin İshak olduğu görüşünü tercih etmişlerdir. Bu tercihlerine dayanak olarak ta şu ayet-i kerimeyi göstermişlerdir: "Çocuk, kendisinin yamsıra yürümeye başlayınca.." (es-Sâffât,102.)

İsmail, çocukluk döneminde babası İbrahim'in yanında değil, aksine anası Hacer'le birlikte Mekke dağlarındaydı. Nasıl olur da babasının yamsıra yürür?

Bu görüş üzerinde de tartışılabilir. Çünkü rivayete göre İbrahim Halil (a.s.), çok zamanlar Burak'a binerek Mekke'ye gider oğlunun durumunu kontrol edip geri dönermiş. Doğruyu en iyi bilen, Yüce Allah'tır. Bazı rivayetlere göre, kurban edilenin İshak (a.s.) olduğunu söyleyen zatlar şunlardır: Kabû'l-Ahbar, Ömer, Abbas, Ali, İbn Mes'ud, Mesrûk, , İkrime, Said b Cübeyr, Mücahid, Ata, Şa'bi,Mukatil Ubeyd b. Umeyr, Ebu Meysere, Zeyd b. Eşlem, Abdullah b. Şakik, Zührî, Kasım, İbn Ebi Bürde, Mekhul, Osman b. Hadir, Süddî, Hasen, Katade, Ebu Hüzeyl, İbn Sabit.

İbn Cerir de bu görüşü benimsemiştir. Ama onun bunu benimsemesi tuhaftır. İbn Abbas'tan gelen iki rivayetten biri de bu doğrultudadır.

Ama İbn Abbas'tan ve yukarıda adı geçenlerin çoğundan gelen sahih rivayetlere göre, kurban edilen zat, İsmail (a.s.)'dir.. Mücahid, Said, Şa'bi, Yusuf b. Mehran, Ata ve İbn Abbas, kurban edilenin İsmail olduğunu söylemişlerdir.

İbn Cerir, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kurban edilen, İsmail'dir. Yahudilerse, kurban edilenin İshak olduğunu iddia etmişlerdir. Ama onlar yalan söylemişlerdir.

İmam Ahmed b. Hanbelın oğlu Abdullah, babasından naklederek dedi ki: Kurban edilen, İsmail'dir.

Ebu Hatîm, oğlunun bu husustaki bir sorusuna verdiği cevapta şöyle demiştir: Rivayete göre Ali, İbn Ömer, Ebu Hüreyre, Ebu Tufeyl, Said b. Müseyyeb, Said b. Cübeyr, Hasan, Mücahid, Şa'bi, Muhammed b. Ka'b, Ebu Cafer, Muhammed b. Ali ve Eb Salih; "Kurban edilen zat, İsmail'dir." demişlerdir. Bağavî, Kelbî ve Ebu Amr b. Ala da böyle bir rivayette bulunmuşlardır.

Muaviye'den şöyle rivayet edilmiştir: "Adamın biri Rasûlullah (s.a.v.)'a "Ey iki kurbanlığın oğlu!" diye hitab etti. Rasûlullah (s.a.v.) da böyle bir hitaptan Ötörü güldü."[\[27\]](#)

Ömer b. Abdülaziz ve Muhammed b. İshak b. Yesar da bu görüştedirler. Hasan-ı Basrî, kurban edilenin İsmail olduğunda hiç şüphe olmadığını söylemiştir.

Muhammed b. Ka'b, kurbanın İshak değil de İsmail olduğuna ilişkin istidlalini Ömer b. Abdülaziz'e anlatırken Ömer, ona "Benim buna bir diyeceğim yok, ben de bu hususta senin gibi düşünüyorum." demiş; sonra Şam'da ikamet etmekte olan bir Yahudiye haber salarak huzuruna çağırtmıştı. Yahudi âlimlerinden olduğuna kanaat getirdiği o adama Ömer b. Abdülaziz: "İbrahim'in iki oğlundan hangisinin kurban edilmesi emredilmişti." diye sormuş. Yahudi âlimi şu cevabı vermiş: "İsmail'in kurban edilmesi emredilmişti. Allah'a andolsun ki Yahudiler de bunu biliyorlar, ey mü'minlerin emiri! Ne var ki onlar, siz Arab topluluğunun babasının Allah'ın emrine uymada sabır göstermesinden ötürü O'nun lütfuna mazhar olmuş biri olmasını çekemiyorlar. Kurban edilmesi emredilenin, atanız İsmail olduğunu bu sebeple inkar ediyor, kurban edilmesi emredilenin, İshak olduğunu iddia ediyorlar. Çünkü İshak, onların atasıdır..."

Bu meseleyi delil ve eserleriyle birlikte, tefsirimizde1 detaylı olarak anlattık. Övgü ve minnet, Allah'adır. [\[28\]](#)

İshak (A.S.)'In Doğumu

Yüce Allah buyurdu ki:

"Ona iyilerden olan İshak'ı peygamber olarak müjdeledik. Kendisini ve İshak'ı mübarek kıldık; ikisinin soyunda iyi olan da vardır, açıktan açığa kendisine yazık eden de vardır." (cs-safrat, 112-113.)

Evet.. Küfürlerinden ve ahlaksızlıklarından ötürü kendilerini helak edip yurtlarını harab etmek için Lut kavminin beldesi olan Meda-yin'e giderken, kendilerine uğrayıp geçen melekler tarafından bu müjde, İbrahim ile Sare'ye verilmişti. Bununla ilgili olarak, Cenâb-ı Allah

buyurmuş ki:

«"Andolsun ki elçilerimiz müjde ile İbrahim'e geldiler. "Selam sana" dediler. "Size de selam" dedi, hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini ona uzatmadıklarını görünce, durumlarını beğenmedi ve içine korku düştü. Onlar, "Korkma, biz Lu milletine gönderildik." dediler. Bu arada, İbrahim'in ayakta duran karısı gülünce, "O'na İshak'ı, ardından da Yakub'u müjdeleriz," dediler. "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, kocam da ihtiyar olmuşken nasıl doğurabilirim? Doğrusu bu, şaşılacak bir şey." dedi.

"Ey evin hanımı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olmuşken nasıl Allah'ın işine şaşarsın? O, övülmeye layıktır, yücelerin yücesidir." dediler.» <Hüd, 69-73.)

"Onlara İbrahim'in konuklarını da anlat: İbrahim'in yanına girdiklerinde selam vermişlerdi. O: "Doğrusu, biz sizder korkuyoruz." demişti de, "Korkma, biz sana, bilgin bir oğlun olacağını müjdelemeye geldik." demişlerdir. "Ben kocamışken bana müjde mi veriyorsunuz? Neye dayanarak müjdeliyorsunuz?" deyince: "Seni gerçekten müjdeliyoruz, umut kesenlerden olma." demişlerdi. "Zaten sapıklardan başka kim Rabbinin rahmetinden umut keser!" dedi.» (eî-Hicr, 51-56.)

Ey Muhammed! İbrahim'in ikram edilmiş konuklarının sözü sana geldi mi? Onlar, İbrahim'in yanına girip: "Selam sana" demişledi. İbrahim de: "Selam size" demişti. İçinden de, onların, "tanınmamış bir topluluk" olduğunu geçirmişti. Hemer ailesine giderek semiz bir buzağı getirmiş, onların önüne sürüp: "Yemez misiniz?" demişti. Yemediklerini görünce onlardan endişeye düştü; "korkma" dediler ve ona, bilgin bir

oğul sahibi olacağını müjdelediler. Bunun üzerine karısı hayretle seslenerek geldi, yüzünü kapayarak: "Kısır bir kocakarı!" dedi. Melekler: "Bu böyledir, Rabbin söylemiştir; doğrusu O, Hakîm olandır, bilendir" dediler. (ez-Zâriyât, 24-30.)

Evet.. Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Allah'ın anlattığı bu melekler üç taneydiler. Biri Cebrail, diğeri Mikail, üçüncüsü de İsrail'di. Evine geldiklerinde ilk önce İbrahim (a.s.) onları misafir sanmış, onlara misafir muamelesi yapmış, sığırlarının arasındaki seçme bir buzağıyı kesip kızartarak önlerine getirmişti. Yemeği takdim edip buyurun dediği zaman, onların yemeğe niyetli olmadıklarını gördü. Çünkü meleklerde yemek yeme ihtiyacı yoktur. Melek olduklarını bilmediği için, kendilerine sunulan yemeğe el uzatmadıklarını görünce İbrahim onları yadırgadı. "Onlardan endişeye düştü. "Korkma" dediler. "Doğrusu

biz, Lut kavmine gönderildik" ki onların yurtlarını harab edelim. Bu esnada, Allah'ın Lut kavmine gazab ettiğini öğrenen Sare sevinmeye başladı; misafirlerin yanı başında duruyordu. Arapların ve diğer insanların âdetidir bu. Lut kavminin felakete uğrayacağını duyunca, sevincinden gülmeye başladı. "Ona İshak'ı, İshak'm ardından da Yakub'u müjdeledik." Yani melekler ona, İshak adında bir oğlunun doğacağını müjdelediler. "Bunun üzerine karısı, hayretle seslenerek geldi." (cz-Zâriyât, 29.) Kadınların şaşkınlık anında yaptıkları gibi 'Yüzünü kapadı." ve "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, kocam da ihtiyar olmuşken .nasıl doğurabilirim?" dedi."

«Yani karşımda durmakta olan şu kocam bunca ihtiyarlamışken ve ben de hem yaşlı, hem kısır bir kadinken nasıl doğurabilirim?! "Doğrusu bu, çok tuhaf bir şeydir." Melekler dediler ki: "Allah'ın işini tuhaf mı buluyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun ey hane halkı! Doğrusu O, övülen ve pek üstün olan onurlu bir zattır."» (Hûd, 72-73.)

«Bu müjde karşısında sevinip, ferahlayan İbrahim (a.s.)'de hayrete kapıldı. "Yaşlılık bana dokunmuşken mi beni müjdeliyorsunuz? Neye dayanarak beni müjdeliyorsunuz?" dedi. Melekler dediler ki: "Seni gerçek ile müjdeledik. Sakın umu kesenlerden olma!"» (el-Hicr, 54-55.)

Melekler, haberi bu müjdeyle vurguladılar, İbrahim ile zevcesine "Bilgin bir oğlan" müjdelediler. Bu çocuk, İsmail'in kardeşi İshak'tı. Bilgin bir çocuktur. Sabrına ve makamına münasip bir çocuktur. Çünkü Rabbi onu, va'de sadakat ve sabırla nitelemişti. Başka bir ayette de şöyle buyurmuştu:

"O'na İshak'ı, İshak'm ardından da Yakub'u müjdeledik." (Hûd, 71.)

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî ve diğerleri, bu ayete dayanarak yaptıkları istidlalde, kurbanlık olarak Allah'a takdim edilenir İsmail olduğunu söylemişlerdir. Kendisinin doğacağı, kendisinden sonra da oğlu Yakub'un doğacağı müjdelenmiş olan İshak'm kurban, edilmesinin Allah tarafından emredilmiş olması mümkün değildir. Yakub adlı bir oğlunun doğacağı müjdelenmiş olan İshak'm, çocuk yaşta kurban edilmesinin emredilmiş olması mantıklı değildir.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre İbrahim (a.s.), meleklere kızartılmış buzağıyı takdim ederken, Mekke'den bir parça ekmek getirterek-onu da sofraya koymuştu. Bu ekmek parçası üç kile buğdaydan yapılmış olup, hamuru yağ ve sütle yoğurulmuştu. Melekler de bunu yemişlerdi. Bu, baştan.sona yanlıştır.

Denildi ki: Melekler yemeği yerken, yemek henüz havadayken yok oluyordu. (Yani ağızlarına girmeden, havadayken eriyordu).

Yine Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Cenâb-ı Allah İbrahim (a.s.)'e şöyle buyurmuş: Senin zevcen Sare'ye gelince, onun adı Sare olarak çağrılmasın. Adı Sarre'dir. Sana mübarek olsun, ondan sana bir oğul vereceğim. O oğlun da sana hayırlı ve mübarek olsun. Onun neslinden milletler ve milletlerin hükümdarları gelecektir...

Cenâb-ı Allah'ın bu müjdeyi vermesi üzerine İbrahim, secdeye kapandı ve kendi kendine gülerek şöyle dedi: "Ben yüz yaşını aştıktan sonra oğlum mu olacak? Ya da Sare, doksan yaşım aştıktan sonra çocuk mu doğuracak?"

İbrahim (a.s.), Cenâb-ı Allah'a dedi ki: "İsmail keşke senin yolunda yaşasa..." Cenâb-ı Allah ta İbrahim'e şöyle dedi "Gerçekten Sare, sana bir oğlan doğuracak. Adını İshak koyacaksın. Ömrü boyunca benim ahdime sadık kalsın. Evlad ve ahfadına da, ahdime sadıkkalmalarını ten-bihlesin. Benden evlad istedin. Sana İsmail'i verdim. O'nu hayırlı ve mübarek laldım. Soyunu genişletip çoğalttım. O'nun torunları arasında oniki büyük insan çıkacaktır. O'nü büyük bir milletin reisi yapacağım."

Daha önce de bu konuya değinmiştik. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

"O'na İshak'ı, İshak'm ardından da Yakub'u müjdeledik."

Bu ayet-i kerime, Sare'nin, oğlu İshak'ın doğacağına, İshak'ın da Yakub adında bir oğlunun doğacağına ilişkin haberi bizzat işittiğine delâlet ediyor. Yani gözleri aydınlansın diye her ikisi de hayattayken İshak doğacaktı. Nitekim İshak'm oğlu Yakub'un doğumuyla da gözleri aydınlanmıştı.

Eğer böyle olmasaydı, İshak'ın diğer çocukları arasından özellikle Yakub'un adının belirtilmesinin bir yararı olmazdı. Özellikle Yakub'un adının belirtilmesi, İbrahimle Sare'nin, İshak ve oğlu Yakub'u sevip onunla gözlerinin aydınlandığına delâlet ediyor. Daha önce İshak'm doğumuyla sevinç duydukları gibi, Yakub'un doğumuyla da sevinip ferah-lamışlardı. Yüce Allah buyurdu ki: '

"Ona İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Her birini doğru yola eriştirdik." (el-En'âm, 84.)

«İbrahim onları Allah'tan başka taptıklarıyla başbaşa bırakıp çekilinçe ona, İshak ve Yakub'u bahsettik." (Meryem, 49.)

İnşaallah kuvvetli ve zahir olan görüş budur. Buharı ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadis de bu görüşün doğruluğunu kuvvetlendirmektedir. Süleyman b. Mehran el A'meş, Ebu Zerr (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etti: Dedim ki:

- Ya Rasûlallah! İlk yapılan mescid hangisidir?

- Mescid-i Haram'dır.

- Sonra hangisidir?

- Mescid-i Aksa'dır.

- Aralarında kaç sene vardır?

- Kırk sene...

- Sonra hangisidir?

- Namaz vakti nerede gelip çatarsa orada kıl. Her yer mesciddir. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Mescid-i Aksa'yı inşa eden Yakub (a.s.)'dur ki, O da Kudüs'teki İlya Mescidi'dir. Allah şerefini artırsın.

Bu ifadelerin doğruluğuna yukarıdaki hadis de şahadet etmektedir. Şu halde İbrahim (a.s.)'in oğlu İsmail (a.s.) ile birlikte

Mescid-i Haramı inşa edişinden kırk yıl sonra Yakub (yani İsrail) peygamber Mescid-i Aksa'yı inşa etmiştir. Her iki mescidin inşası da, İshak (a.s.)'m doğumundan sonra olmuştur. Zira Kur'ân-ı Kerîm'de de nakledildiği gibi, dua ederken İbrahim (a.s.) şöyle demişti: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl; beni ve oğullarımı putlara kul olmaktan uzak tut. Rabbim! O putlar çok insanları saptırdı. Bana uyan bendendir. Bana karşı gelen kimseyi sana bırakırım. Sen bağışlarsın, merhamet edersin. Rabbimiz! Ber çocuklarımdan kimini, namaz kılabilimleri için, senin kutsal evinin yanında, çorak bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir. Şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır. Rabbimiz! Doğrusu sen gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Yerde ve gökte hiç birşey Allah'tan gizli kalmaz. Kocamışken bana İsmail ve İshak'ı veren Allah'a hamdolsun. Doğrusu, Rabbim duaları işitendir. Rabbim! Beni ve çocuklarımı namaz kılanlardan eyle. Rabbimiz Duamı kabul buyur. Rabbimiz! Hesab görülecek günde, beni, anamı, babamı ve inananları bağışla."» (İbrâhîm, 35-41.)

Hadiste anlatıldığına göre, Davud oğlu Süleyman (a.s.) Mescid-i Aksa'yı inşa ederken Cenâb-ı Allah'tan üç şey istemişti ki bunları şu ayet-i kerimeyi tefsir ederken açıklamıştık:

"Rabbim ! Beni bağışla, bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümrانlık ver." (Sâd, 35.)

Süleyman (a.s.)'m Allah'tan istediği üç şeyin neler olduğunu, o'nun kıssasını anlatırken de açıklayacağız. "Süleyman (a.s.), Mescid-i Aksa'yı inşa etti." sözünden maksat, -Allah bilir ya- "Süleyman (a.s.) onun

binasını yeniledi." dir. Çünkü daha önce de söylediğimiz gibi Mescid-i Haramın inşasıyla Mescid-i Aksa'nın inşası arasında geçen zaman kırk yıldır. Mescid-i Haramı inşa eden İbrahim (a.s.) ile, Mescid-i Aksa'yı inşa ettiği iddia edilen Süleyman (a.s.) arasında geçen zaman kırk yıldan fazla olduğuna göre; doğru olan görüş, Süleyman (a.s.)'ın Mescid-i Ak-sa'yı onarıp yenilemesidir. Çünkü İbrahim (a.s.) ile Süleyman (a.s.) arasında geçen zamanın kırk yıl olduğunu İbn Hibban'dan başka söyleyen olmamıştır. Bu sözü daha önce hiç kimse söylemediği gibi, bu sözünde İbn Hibban'a muvafakat eden de olmamıştır.

[29]

Ka'be-İ Muazzama'nın İnşası

Yüce Allah buyurdu ki:

«"Bana hiç birşeyi ortak koşma; tavaf edenler, orada kıyama duranlar, rükû edenler ve secdeye varanlar için evimi temiz tut." diye İbrahim'i Ka'be'nin yerine yerleştirmiştik.

İnsanları hacca çağır; yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelirler."» (ci-Hacc, 26-27.)

«Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, dünyalar için mübarek ve hidayet sebebi olan Ka'be'dir. Orada apaçık deliller vardır, İbrahim'in makamı vardır. Kim oi'aya girerse, güvenlik içinde olur. Oraya yol bulabilen insana, Allah için Ka'be'yi hacetmesi gereklidir. Kim inkar ederse bilsin ki, doğrusu Allah, âlemlerden müstağnidir.» (Âl-i İmrân,96-97.)

«Rabbi İbrahim'i bir takım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti. Allah, "Seni insanlara önder kılacağım." demişti. O "Soyumdan da" deyince, "Zalimler benim ahdime erişemez." buyurmuştu. Ka'be'yi insanlar için toplanma ve güven yeri kılmıştık. İbrahim'in makamını namaz yeri edinir, dedik. Evimi ziyaret edenler, kendini ibadete verenler, rükû ye secde edenler için teiniz tutun diye İbrahim ve İsmail'e ahd verdik. İbrahim: "Rabbim! Burasını emin bir şehir lal. Halkından, Allah'a ve ahiret gününe inananları, ürünlerle rızıklandır." demişti. "İnkâr edeni de az bir müddet geçindirir, sonra da onu ateşin azabına uğramak zorunda bırakırım; ne kötü sonuç!" buyurmuştu.

İbrahim ve İsmail, Ka'be'nin temellerini yükseltiyordu. "Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur. Sen hem işitir, hem bilirsin." dediler.

"Rabbimiz! İkimizi, sana teslim olanlar kıl. Soyumuzdan da sana teslim olanlardan bir ümmet yetiştir. Bize ibadet yollarımızı göster. Tevbemizi kabul buyur. Çünkü tevbeleri daima kabul eden, merhametli olan ancak sensin. Rabbimiz! İçlerinden onlara senin ayetlerini okuyan, kitabı ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu, güçlü ve Hakim olan ancak sensin." (el-Bakara, 124-129.)

Yüce Allah; kulu, elçisi, dostu, seçkin peygamberi, şirkten uzak kalmışların önderi ve peygamberlerin atası İbrahim (a.s.)'in; insanların tümü için yeryüzünde inşa edilmiş ilk mescid olan şerefli Beyt-i Muazzama'yı bina ettiğini anlatıyor. İnsanlar orada Allah'a ibadet ederler. Beyt'in inşa edileceği yeri Cenâb-ı Allah, vahiyle ona bildirmişti. Mü'minlerin emiri Ebu Talib oğlu Ali (r.a.)'den ve diğerlerinden yaptığımız rivayete göre Beyt'in inşaat yerini, Cenâb-ı Allah vahiyle İbrahim (a.s.)'e bildirmiştir. Göklerin yaratılış evsafını belirtirken şöyle demiştik: Yeryüzündeki Beytullah, gökteki Beyt-i Ma'mur'un ve diğer yedi kat göklerdeki mabedlerin tam hizasındadır. Öyleki, gökte duran Beyt-i Ma'mur yere düşecek olsa, tam Ka'be'nin üzerine düşer. Nitekim seleften bazı âlimler demişler İd: Gök tabakalarının her birinin içinde sema halkının Allah'a ibadet ettikleri bir Beyt vardır. O gök katlarındaki beytler, yeryüzündeki Ka'be gibidirler. Cenâb-ı Allah İbrahim (a.s.)'e, meleklerin göklerdeki mabedleri gibi, insanlar için de yeryüzünde bir Beyt yapmasını emretti. Göklerle yerin yaratıldığı günden beri Ka'be inşası için belirlenen ve hazırlanan yeri, ona gösterdi. Nitekim bu husus, Buhari ve Müslim'in sahihlerinde de anlatılmaktadır:

"Cenâb-ı Allah göklerle yeri yarattığı gün bu beldeyi (Mekke-i Mü-kerreme'yi) saygın kılmıştır. Bu belde, Allah'ın hürmetiyle

[30]

kıyamet gününe dek saygındır."

Ka'be'nin İbrahim peygamberden önce inşa edilmiş olduğuna ilişkin herhangi sahih bir haber, Rasûlullah (s.a.v.)'dan

nakledilmiş değildir.

"İbrahim'i Ka'be'nin yerine yerleştirmiştik." (el-Hacc, 26.) ayetine tutunarak, Ka'be'nin İbrahim peygamberden önce inşa edilmiş olduğunu iddia edenlerin sözleri, nazar-ı itibara alınacak kuvvetli bir söz değildir. Çünkü bu ayette geçen "Beyt'in yeri sözünden kasıt, Allah'ın ilminde Beyt'in takdir edilen yeri, Adem'den İbrahim'e kadar geçen devrede peygamberler nezdinde tazim gören yerdir.

Daha önce de anlattığımız gibi Adem (a.s.), Beytin yeri üzerine bir kubbe dikmiş; meleklerde ona: "Biz senden önce bu Beyti tavaf ettik. Nuh'un gemisi de kırk gün süreyle buranın etrafında dolanmıştı..." demişlerdi. Buna benzer daha başka sözler de sarfetmişlerdi. Ancak bu haberlerin hepsi İsrailoğulları kaynaklıdır. Önce de söylediğimiz gibi bu haberler, ne yalanlanabilir ne de doğrulanabilirler. Delil değeri taşımazlar. Ancak bunların içinde gerçeğe aykırı olanlar varsa, onlar zaten kabul edilemezler.

Cenâb-ı Allah buyurdu ki;

"Doğrusu, insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, dünyalar için mübarek ve hidâyet sabebi olan Ka'be'dir." (âi-i Imrân, 96.) Yani bütün insanlar için bereket ve hidayet vesilesi olsun diye, Mekke'de kurulan Ka*be-i Muazzama'dır. Bazıları dediler ki, bundan maksat, Ka'be-i Muazza-ma'nın yeridir. Onu inşa edenin İbrahim (a.s.) olduğuna ilişkin "Orada apaçık deliller vardır." (Âl-i İmrân, 97.)

İbrahim peygamber ki, o, kendisinden sonra gelen peygamberlerin atasıdır. Kendisinin sünnetine uyup yolundan giden evlatlarının, şirkten uzak durup hakka yönelen zürriyetinin önderidir. Orada "İbrahim'in makamı vardır." Ka'be'nin duvarı boyunu aştığında, eli duvarın üstüne ulaşsın diye İbrahim (a.s.)'in basamak olarak kullanmak için ayağının altına koyduğu taş, Makam-ı İbrahim denir. Bu meşhur taşı oğlu İsmail ona getirmişti. İbn Abbas'm rivayet ettiği uzun bir hadiste bu meseleler bahsedilir.

Bu taş, eskiden beri Ka'be duvarına bitişikti. Hz. Ömer devrine kadar da bitişik kaldı. O, bu taşı Ka'be duvarından ayırıp a: öteye bıraktı. Bu uygulamasında başkaları ona uydular. Bazı hususlarda yüce Allah-ta Hz. Ömer'in görüşüne uygun emirler indirmiştir. Örneğin Hz. Ömer, Rasûlullah (s.a.v.)'a: "Makam-ı İbrahim'i namaz yeri edinsek?" diye teklifte bulunmuş; bunur üzerine Cenâb-ı Allah ta şu buyruğu indirmişti:

"İbrahim'in makamını namaz yeri edinin." (el-Bakara, 125.) Makam-ı İbrahim'deki taşta İbrahim (a.s.)'in ayak izleri İslâmiyet'in ilk zamanlarına kadar mevcuttu. Meşhur Kaside-i Lamiye'sinde Ebu Talip de-mişki:

Boğa burcuna andolsun, taşı basamak yaparak, Yükselmek için çıkıp inene de and olsun. Mekke vadisindeki Ka'be'nin hakkı için, Andolsun ki Allah hiç birşeyden gafil değildir. Sabah-akşam kucaklayıp yüz sürdükleri, Hacer-i Esved'e de and olsun ki, İbrahim'in çıplak ayakla bastığı taş yumuşaktı. O, taş a azıcık gömülerek iz bıraktı.

Ka'be-i Muazzama'nın inşa edilmesine değinen yüce Allah buyurmuş ki:

"İbrahim ve İsmail, Ka'be'nin temellerim yükseltiyordu. (Yaparken de şöyle dua ediyorlardı:) Rabbimiz! yaptığımızı kabul buyur. Sen hem

İŞİTİR, hem bilirsin." (el-Bakara, 127.)

Evet.. Ka'be'yi inşa ederken Allah'a karşı son derece ihlas ve itaat içinde yalvararak, bu yaptıkları işin ve taatin kabul buyurulmasını istiyorlardı:

"Rabbimiz! İkimizi sana teslim olanlar kıl. Soyumuzdan da sana teslim olanlardan bir ümmet yetiştir. Bize ibadet yollarımızı göster, tev-bemizi kabul buyur. Çünkü tevbeleri daima kabul eden, merhametli olan, ancak sensin." (el-Bakara, 128.)

Demek istediğimiz şu ki: İbrahim Halil (a.s.), mescidlerin en şerefliisini; en şerefli bir yerde, çorak bir vadide inşa etti. C vadide yaşayanların azıklarının bereketli olması; ağaçsız, ekinsiz ve suyu kıt bir yer olmasına rağmen onların çeşitli ürünlerle rızıldandırılması, inşa edeceği Ka'be'nin de saygın ve güvenli bir yer olması için dua etti. Hamdolsun yüce Allah da onun bu çağrısına icabet edip dileğini yerine getirdi ve şöyle buyurdu:

«Çevrelerinde insanlar öldürölüp esir edilirken Bizim Mekke'yi güven içinde ve kutsal bir yer kıldığımızı görmediler mi?» {el-Ankebût, 67.)

«Onları, katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünün toplandığı güvenli ve kutlu bir yere yerleştirmedik mi?» (ci-Kasas, 57.)

Ayrıca Hz. İbrahim, Rabbinden, Mekke halkına içlerinden yani kendi cinslerinden olup kendi dillerini düzgün ve öğüt verici bir üslupla konuşan bir insanı elçi olarak göndermesini de istedi İd, dinî ve dünyevî nimetleri, dünyevî ve uhrevî mutlulukları tamamlansın. Cenâb-ı Allah, onun bu dileğini de yerine getirdi. Mekke halkına bir elçi gönderdi.. Hem de nasıl bir elçi! Onunla nebi ve rasûller devrini kapattı. Kendisinden önce hiç bir peygambere nasib olmamış bir şerefi ona bahşederek, onunla dini ikmal edip tamamladı. Onun davetini; ırkları, dilleri, vasıfları, ülkeleri, kentleri, çağları ve zamanları değişik te olsa bütün insanlara genelledi. Çağrısını umumîleştirdi. Zatı itibariyle onurlu, getirdiği din mükemmel, beldesi şerefli, dili düzgün ve fasih, ümmetine şefkatli ve merhametli, soyu asil, doğum yeri ulu bir yer, kaynağı da pak ve temiz olduğu için Allah onu, diğer peygamberlerden daha üstün kıldı.

Tüm insanlığın mabedi olsun diye Ka'be'yi inşa ettiği için İbrahim (a.s.), göklerde, yüksek derecelerde, Beyt-i Ma'mur'ın yanında makam tutmayı haketmiştir. O Beyt-i Ma'mur ki, makbul ve mübarek olan yedinci kat gök sakinlerinin mabedidir. O Beyt'e günde 70.000 melek girip ibadet ederler. Çıktıktan sonra, meleklerin çokluğundan ötürü, kıyamete kadar orada ibadet sırası bir daha kendilerine gelmez.

[31] Tefsirin Bakara sûresi bölümünde, İbrahim (a.s.)'in Beyt-i Muaz-zama'yı inşa edişini, bu konuyla ilgili haber ve rivayetleri yeter derecede anlatmışızdır. Tafsilatlı bilgi edinmek isteyen oraya baksın. Hamd-ü sena Allah'adır.

Bu cümleden olarak Süddî demiş ki: Cenâb-ı Allah, İbrahim ve İsmail'e Beyt'i inşa etmelerini emrettiği zaman onlar, nereye inşa edeceklerini bilemiyorlardı. Nihayet Cenâb-ı Allah onlara, "Hacuc" adlı bir rüzgar (meleğini) gönderdi. İki kanatlı ve yılan başlı idi. İlk Beyt'in temelini esas alarak çevresini süpürüp temizledi. Onlar da onu izleyerek kazmalarla temeli kazmaya

başladılar. Buna işaretle Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur: "İbrahim'i, Beyt'in yerine yerleştirdik." (ei-Hacc, 26.) [32] Temelleri yükseltip köşe duvarlarını inşa ettiklerinde İbrahim, İsmail'e dedi ki:

- Oğulcuğum! Bana iyi bir taş getir de şuracığa yerleştireyim.
- Babacığım, ben yorgun ve halsizim.
- Öyleyse durma da git.

Öte yandan Cebrail, Hindistan'danhacer-i esvedi getirdi. O zaman bu taş beyazdı. Segame ağacı gibi bembeyaz bîr yakuttu. [33]

Adem (a.s.), onu Cennet'ten Hindistan'a indirmişti. O bembeyaz taş, günahkar insanların kendisine dokunmaları sonucu kararmıştır. Ayrıca İsmail de babasına bir taş getirdi. Ka'be'nin köşesinde hacere-i esvedi görüp: "Baba, bunu kim getirdi?" diye sorunca babası: "Senden daha gayretli ve daha çalışkan biri getirdi." dedi. İkisi de: "Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur. Sen hem iştir, hem bilirsin." diye dua ederek Ka'be'yi inşa ettiler.

İbn Ebu Hatîm'in anlattığına göre İbrahim (a.s.) Ka'be'yi, beş dağdan getirdiği taşlarla inşa etmiştir. O zaman yeryüzünün sorumlusu olan melek Zülkarneyn, Ka'be'yi inşa etmekte olan İbrahim'le oğlunun yanına gelerek: "Bu inşaatı yapmanızı size kin emretti." diye sormuş. İbrahim de; "Allah emretti" diye cevap vermiş. Melek: "Bu söylediklerinin doğru olduğunu nereder bileyim?" diye sorunca beş tane koç, bu emrin İbrahim'e Allah tarafından verildiğine tanıklık etmişler. Bunun üzerine Melek inanıp doğrulamış ve İbrahim Halil (a.s.) ile beraber Ka'be'yi tavaf etmiş.

Ka'be, İbrahim (a.s.)'in inşa ettiği şekliyle uzun müddet kalmış. Daha sonra Kureyşliler onu yeniden inşa etmişler. Şam'a bakar kuzey duvarını, İbrahim'in temelinden azıcık içeriye alarak binayı küçültmüşler. Ve bu haliyle Ka'be, günümüze kadar gelmiştir. Buharî ve Müslim'in sahihlerinde İbn Ömer'in Hz. Aişe'den rivayet etmiş olduğu bir hadiste şöyle denmektedir: Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Aişe'ye dedi ki: «"Baksana.. Senin kavmin Ka'be'yi (yeniden) inşa ederken İbrahim'in temellerin kısaltmışlar." Hz. Aişe de demiş ki: "Onu, İbrahim'in koyduğu temel üzerine yeniden inşa etsen olmaz mı?" Aişe'nin bu teklifine Rasûlullah (s.a.v.) şu karşılığı vermiş: "Milletin, kafirlikten yeni kurtulmuş olmasalardı (bu dediğini) yapardım."

Bir başka rivayete göre Rasûlullah (s.a.vO, Aişe'ye şöyle demiş: "Eğer milletin, cahiliyetten - ya da küfürden - yeni kurtulmuş olmasalardı, Ka'be'nin hazinesini Allah yolunda harcar, kapısını yerin seviyesine indirir ve Hatim (denen mahall)'i de

Ka'be'nin içine alırdım." [34]

Allah rahmet etsin İbn Zübeyr, kendi döneminde, mü'minlerin anası ve kendisinin de teyzesi olan Hz. Aişe'nin verdiği habere dayanarak, Rasûlullah (s.a.v.)'m işaret ettiği temeller üzerine Ka'be'yi yeniden inşa etmiş. Hicretin yetmiş üçüncü yılında Haccac-ı Zalim onu öldürünce, Ka'be'nin yeni inşasını, zamanın halifesi Abdülmelik b. Mervan'a yazmış. İbn Zübeyr'in Ka'be'yi bu yeni şekliyle kendi kafasına göre inşa ettiğini sanmışlar. Abdülmelik te, Ka'be'nin yıktırılarak eski ölçüsü üzerine yeniden yapılmasını emretmiş. Şam'a bakan duvarını yıkarak, Hatîm'i dışarı çıkarmış, duvarı Örmüş, arta kalan taşları da Ka'be'nin içine atmışlar. Doğuya bakan kapısı yerden yüksekte kalmış, batı kapışını da tamamen kapatmışlar ve bu günkü haliyle Ka'be'yi yeniden inşa etmişler. Fakat daha sonra İbn Zübeyr'in, bu inşaatı, Hz. Aişe'nin verdiği habere dayanarak yaptığını duyduklarında, Ka'be'yi yıkıp yeniden inşa etmiş olmaktan ötürü pişman olmuşlardır. "Keşke eski haliyle bıraksaydık." diyerek üzüntülerini belirtmişlerdir. Sonra Halife Mehdi b. Mansur, Ka'be'yi yıktırıp İbn Zübeyr'in yapısını uygun olarak yeniden inşa etme hususunu İmam Malik b. Enes'e açarak görüşüne başvurmuş. İmam Malik, bunu uygun görmediğini şu sözleriyle açıklamıştı: "Hükümdarların bunu oyuncak haline getirmelerinden endişe ediyorum. O zaman her gelen hükümdar, Ka'be'yi yıktırıp dilediği ölçü ve şekilde yeniden inşa eder." İmam Malik'in böyle demesi üzerine Ka'be, bu günkü şekil ve ölçüsüyle olduğu gibi kalmış. [35]

Allah Ve Rasûl'ün, Aljlah Kulu Ve Dostu İbrahim'i Övmeleri

Yüce Allah buyurdu ki:

«Rabbi, İbrahim'i bir takım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti. Allah, "Seni insanlara önder kılacağım." demişti. O "Soyumdan da" deyince, "Zalimler benim ahdime erişemez." buyurmuştu.» (el-Bakara, 124.)

Rabbinin kendisine emrettiği büyük yükümlülükleri yerine getirince Rabbi, onu, insanların kendisine uyacağı ve göstereceği doğru yoldan yürüyeceği bir önder yaptı. O da Allah'tan, bu önderliğin kendisi sebebiyle sürekli olmasını, soy ve zürriyetinin de kendisi gibi insanlara önder kılınmalarını Allah'tan diledi. Allah, onun bu duasına icabet etti. Önderlik, eksiksiz olarak kendisine verildi. Ancak soyundan olan zalimlerin bu şerefe kavuşamayacakları, soyundan gelecek olan ilmiyle amel edici âlimlerin bu şerefe ulaşacakları kendisine bildirildi. Nitekim Yüce Allah buyurdu ki:

«İbrahim'e İshak'ı ve Yakub'u bahsettik. Soyundan gelenlere kitap ve peygamberlik verdik. Onu dünyada mükafatlandırdık. Doğrusu o, ahirette de iyilerdendir.» (el-Ankebût, 27.)

«İbrahim'e İshak'ı ve Yakub'u bahsettik. Herbirini doğru yola erıştirdik. Daha önce Nuh'u ve soyundan Davud'u, Süleyman'ı Eyyüb'ü Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u- ki işlerim iyi yapanlara böylece karşılık veririz - Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyas'ı- ki hepsi iyilerdendir - İsmail'i, Elyesa'ı, Yunusu, Lut'u - İd hepsim dünyalara üstün kıldak- doğru yola erıştirdik. Babalarından, soylarından, kardeşlerinden bir kısmını seçtik ve doğru yola erıştirdik.» (oi-En'âm, 84-87.)

«kelimesindeki zamir, meşhur kavle göre İbrahim'e döner. Lut, her ne kadar İbrahim'in kardeşi oğluysa da, azınlığın çoğunluğa uyması kuralı gereği, onun soyuna girer. Bu husus, bir başkasını da, "Bu zamir, Nuh'a döner." sözünü söylemeye sevkeder. Nitekim bu hususu, Nuh (a.s.)'un kıssasını anlatırken açıklamıştık. Doğruyu Allah bilir.

«Andolsun ki Nuh'u ve İbrahim'i biz gönderdik. İkisinin soyundan gelenlere peygamberlik ve kitap verdik.» (el-Hadîd, 26.)

İbrahim (a.s.)'den sonra gökten hangi peygambere gelmişse, mutlaka o peygamber, İbrahim'in soyundan ve zürriyetindendir. Bu, başkalarında bir benzeri bulunmayan şerefli bir payedir. Başkalarının elde edip övünemeyecekleri yüksek bir rütbedir. Çünkü onun birer ulu insan olan iki oğlu vardı. Bunlardan İsmail, Hacer'den; İshale ise Sare'den doğmuştu. İshak'm da Yakub adlı bir oğlu dünyaya gelmişti ki, onun bir başka adı da İsrail'dir ki İsraililerin diğer kolları da ona nispet edilirler. Peygamberlik bu soya verildi. Nüfusları o kadar çoğaldı ki, sayılarını ancak kendilerini yaratan ve risaletle nübüvveti kendilerine özgü kılan Allah bilir. Son peygamberleri de, İsrailoğullarından olan İsa (a.s.) olmuştur.

İsmail (a.s.)'e gelince, Allah izin verirse ileride de açıklayacağımız gibi, muhtelif kabileleriyle birlikte Araplar hep onun soyundandırılar. Onun neslinden sadece bir peygamber çıkmıştır ki o da; mutlak olarak peygamberlerin sonuncusu, efendisi, dünya ve ahirette insanlığın övünç kaynağı olan Muhammed (s.a.v.)'dir. O da Kureyş kabilesine mensub olup Abdulluttalib oğlu Abdullah'ın oğludur. Abdulluttalip te Haşim'in oğludur. Muhammed (s.a.v.), önce Mekkelî, sonra da Medi-nelidir. Allah'ın salat-ü selamı o'nun üzerine olsun.

Bu şerefli daldan ve yüksek soydan ancak bu göz kamaştırıcı güzellikteki mücevher, bu parlak inci ve bu şahane gerdanlık meydana gelmiştir. Bu da herkesin kendisiyle övündüğü, maziye gömülmüş kimselerle kıyamete dek gelecek insanların kendisine imrendiği Muhammed Mustafa (s.a.v.)'dır. Bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:

"Öyle bir makama çıkacağım ki bütün halk, hatta İbrahim bile oraya rağbet edecektir." Bu arada Rasûlullah (s.a.v.)'m, atası İbrahim'i oldukça övücü sözleri, İbrahim (a.s.)'in kendisinden sonra Allah katında en üstün varlık olduğunu göstermektedir. İbrahim, hem bu dünyada hem de ahirette en üstün varlıktır.

Osman b. Ebi Şeybe, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'in üzerine koruyucu duala okur ve şöyle derdi: Atanız (İbrahim) de bu okuyacağım duaları, İsmail ve İshak'm üzerine okurdu:

"Her şeytandan, zehirli haşerattan ve kötü nazar değdiren gözden, Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım."[\[36\]](#)

Yüce Allah buyurdu ki:

«İbrahim: "Rabbim! Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster." dediğinde, "İnanmıyor musun?" deyince de, "Hayır öyle değil, fakal kalbim iyice kansın." demişti. "Öyleyse dört çeşit kuş al, onları kendine alıştır, sonra onlardan her dağın üzerine bir parça koy, sonra onları çağır; koşarak sana gelirler. O halde Allah'ın güçlü ve Hakîm olduğunu bil." demişti.» (el-Bakara, 260.)

Tefsirciler, İbrahim peygamberin bu soruyu sormasını bir takım sebeplere bağlamışlardır. Bu sebepleri tam olarak tefsirde açıkladık.

Hülasa Cenâb-ı Allah, İbrahim'in sorusuna cevap verdi. Dört çeşit kuş alıp bunların etlerini ve tüylerini paralayarak birbirine katmasını, bu karışımı paylara ayırıp her bir payı bir dağın üzerine bırakmasını emretti. İbrahim, kendisine emredileni yaptı. Sonra Cenâb-ı Allah, onları Rablerinin izniyle kendi yanına çağırmasını emretti. İbrahim onları çağırınca, o parçaları birbirine karışmış olan organlar, asıl sahiplerinin yanına gittiler; o tüyler asıl bedenlerine gidip yapıştılar. Nihayet o parçalanmış kuşlar eski canlarına ve hallerine kavuştular. Bu arada İbrahim, "ol" dediği şeyi hemen olduran Allah'ın kudretini temaşa ediyordu. Kuşlar, - iyice görüp müşahede etsin diye - uçarak gelmektense koşarak, İbrahim'in yanına geldiler.

Denilir ki Cenâb-ı Allah, İbrahim (a.s.)'e, kuşların kafalarını koparıp elinde tutmasını, sonra da başsız gövdelerini ayrı ayrı dağların üzerine bırakmasını emretmişti. İbrahim onları çağırdığında, her biri gelip kendi başını almış ve eski cüssesini oluşturmuştu. Allah'tan başka ilah yoktur! Şüphesiz İbrahim (a.s.), Cenâb-ı Allah'ın ölüleri diriltmeye muktedir olduğunu, zıddı düşünülemeyecek olan kesin bir bilgiyle (il-mel yakın) biliyordu. Amabu gerçeği ayan-beyan görmek, bilgidен gözle görme aşamasına yükselmek istemişti. Cenâb-ı Allah, onun bu isteğini yerine getirdi ve tasarladığını tam olarak gerçekleştirdi.

Yüce Allah buyurdu ki:

Ey Kitab Ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Tevrat da, İncil de şüphesiz ondan sonra indirilmiştir. Akletmiyor musunuz? Siz, hadi bilginiz olan şey üzerinde tartışıyorsunuz. Ama bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışırsınız? Oysa Allah bilir, sizler bilmezsiniz.

İbrahim, Yahudi de Hnstiyan da değildi. Ama doğruya yönelen bir müs-limdi. Puta tapanlardan değildi. Doğrusu İbrahim'e er yakın olanlar, ona uyanlar, bu pej^gamber Muhammed ile iman edenlerdir. Allah mü'minlerin dostudur.» (Âl-i imrAn, gö-68.)

Ehl-i Kitaptan Yahudi ye Hnstiyanların, Hz. İbrahim'i kendilerine mal etmelerini, kendi dinlerinde ve yollarında olduğunu iddia etmelerini Cenâb-ı Allah reddetmiş; İbrahim'in onlarla hiç bir ilişkisi bulunmadığını, onların çok cahil ve kıt akıllı olduklarını beyan buyurmuştur, "Ey Kitab ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Tevrat da, İncil de şüphesiz İbrahim'den

sonra indirilmiştir." (am Wan, 65.)

Ey kitab ehli, İbrahim nasıl sizden biri ve dininize mensup bir insan olur? Size indirilen şeriatlar, ancak ondan çok uzun zaman sonra indirilmiştir. "Akletmiyor musunuz?"

«İbrahim, Yahudi de, Hnstiyanda değildi. Ama doğruya yönelen bir müslimdi, puta tapanlardan değildi.» (Âl-i İmin, 67.)

Cenâb-ı Allah, İbrâhîm'in Hanîf Dini üzerinde bulunduğunu beyan buyurmuştur. Hanîf demek, ihlâsa yönelmek; bâtıldar uzaklaşarak Yahudiliğin, Hnstiyanhğm ve putperestliğin zıddı olan hakka doğru istikamet almaktır. Nitekim Yüce Allah buyurdu ki:

«Kendini bilmezden başkası İbrahim'in dininden yüz çevirmez. An-dolsun ki, dünyada onu seçtik, şüphesiz o, ahirette de iyilerdendir. Rabbi ona: "Teslim ol." buyurduğunda, "Âlemlerin Rabbine teslim oldum." demişti. İbrâhîm bunu oğullarına vasiyet etti. Yakub da: "Oğullarım! Allah, dini size seçti. Siz de ancak O'na teslim olmuş olarak can verin." dedi. Yoksa Yakub can verirken sizler yanında mı idiniz? O, Oğullarına: "Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?" diye sormuştu; Onlar da: "Senin tanrına ve ataların İbrâhîm, İsmail, İshak'm tanrı olan tek tanrıya kulluk edeceğiz. Bizler ona teslim olmuşuzdur." demişlerdi. Onlar geçmiş bir ümmettir. Kazandıkları kendilerine, kazandıklarınız da sizedir. Onların yapmış olduklarından sorumlu değilsiniz. "Yahudi veya Hnstiyan olunuz ki, doğru yolu bulasınız." dediler. De ki: "Hayır, biz dosdoğru İbrahim dinine uyanız. O, Allah'a, eş koşanlardan değildi." "Allah'a, bize gönderilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına gönderilene", Musa ve İsa'ya verilene, onları birbirinden ayır-detmeyerek inandık. Biz ona teslim olanlarız." deyin. Sizir inandığınız gibi inanmış olsalar, doğru yol da olurlar. Yüz çevirirlerse, şüphesiz onlar çıkmazdadırlar. Onlara karşı sana Allah yetecektir. O, iştir ve bilir. Allah'ın verdiği renge uyun, rengi Allah'mkinden daha güzel olan kim vardır? "Biz o'na kulluk edenleriz." deyin. De ki: "Bizim ve sizin Rabbi-niz olan Allah hakkında bize karşı hüccet mi gösteriyorsunuz? Bizim yaptıklarımız kendimize, sizin yaptıklarınız da kendinize aittir. Biz ona karşı samimiyiz." Yoksa İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarının Yahudi'veya Hiristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz? Peki, siz mi yoksa Allah mı daha iyi bilir? de. Allah, tarafından kendisine bildirilen bir gerçeği gizleyenden daha zalim kim vardır? Allah yaptıklarınızdan gafil değildir. Onlar geçmiş birer ümmettir. Kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da sizedir. Onların yapmış olduklarından sorumlu değilsiniz.» (el-Bakara, 130-141.)

Cenâb-ı Allah, dostu İbrahim (a.s.)'i Yahudi veya Hnstiyan olmaktan tenzili etmiştir. Onun putperestlikten uzak ve hakka yönelen biri olduğunu açıklamıştır. "Doğrusu İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlardır." (Âl-i İmran, 68.)

Yani onun zamanında kendisinin dinine tabi olanlarla, onlardan sonra gelip İbrahim'in dinine bağlananlardır. "Bir de şu peygamber!" Yani Muhammed (s.a.v.), O'na en yakın olan insanlardandır. Cenâb-ı Allah, İbrahim'e verdiği Hanîf Dinini, daha da mükemmelleştirerek Hz. Muhammed'e vermiştir. Daha önce hiç bir nebi ve rasûle vermediğini Hz. Muhammed'e vermiştir. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki: «"Şüphesiz Rabbin beni dosdoğru bir yola, gerçek dine, doğruya yönelen ve puta tapanlardan olmayan İbrahim'in dinine iletmıştır."de. De İd: "Namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Müslümanların ilki olarak böylece emrolundum."» (el-En'âm, 161-163.)

«İbrahim, şüphesiz Allah'a yönelen ve O'na boyun eğen bir önderdi. Puta tapanlardan değildi. Rabbinin nimetlerine şükrederdi Rabbi de onu seçti ve doğru yola erıştirdi. Dünyada ona iyilik verdik. Doğrusu o, ahirette de iyilerdendir. Şimdi ey Muhammed! Sana, "Doğruya yönelen, puta tapanlardan olmayan İbrahim'in dinine uy" diye vahyettik.» (en-NaH 120-123.)

İbrahim b. Musa, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) Beyt'te resimler görünce, emir verip o resimleri imha ettirinceye kadar içine girmedi. Beyt'in içinde, ellerinde fal okları bulunan İbrahim ile İsmail'in resimlerini gördüğünde de şöyle dedi:

"Onları (bu resimleri yapanları) Allah kahretsin. Allah'a yemin olsun ki, İbrahim ile İsmail, fal oklarıyla asla fala bakmamışlardır." ^[37] Buharî'nin diğer bazı lafızları da şöyledir:

"Onları (bu resimleri yapanları) Allah kahretsin. Allah'a yemin olsun ki onlar, şeyhimizin (yani büyüğümüz ve atamız olan İbrahim'in) bu oklarla asla fala bakmamış olduğunu kesinlikle bilmektedirler."

Yüce Allah buyurdu ki: «İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim edip, Hakka yönelen İbrahim'in dinine uyandan, dir bakımından daha iyi kim olabilir? Allah, İbrahim'i dost edinmişti.» (en-Nisa, 125.)

Cenâb-ı Allah, insanları İbrahim'in dinine uymaya teşvik ediyor. Çünkü o, doğru, dürüst bir din ve dosdoğru bir yol üzerindeydi. Rabbinin bütün emirlerini yerine getirdi. Rabbi de onu bu özelliği dolayısıyla övdü "ve sözünü yerine getiren İbrahim..." ^[38] (en-Nccm, 37.) buyurdu. Bu nedenledir ki Rabbi onu kendine dost edindi. Dostluk, sevginin doruk noktasıdır. Şair demiş ki:

Can damarlarımın içine girdin ey dost.
Dosta bu nedenle Halil adı verilmiştir.

Hatenu'l-enbiya ve Seyyidü'l-mürselin Muhammed (s.a.v.)'de bu mertebeye, Allah dostu rütbesine yükselmiştir. Cündüb el-Beceli, İbn Mesud'dan naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Ey İnsanlar! Doğrusu, Allah beni dost edindi." ^[39] Bir başka hitabesinde de şöyle buyurmuştur:

"Ey İnsanlar! Eğer yeryüzünde kilerden birini dost edinecek olsaydım, mutlaka Ebu Bekir'i dost edinirdim. Ama arkadaşınızı (yani Rasûlullah) Allah'ın dostudur." ^[40]

Buharı, Amr b. Meymun'dan rivayetle dedi ki:

Muaz (r.a.) Yemen'e geldiğinde, halka sabah namazını kıldırdı. Namazda; "Allah, İbrahim'i dost edindi." ayetini okudu. Bunun üzerine cemaatten biri: "İbrahim'in anasının gözü aydın olsun." dedi.

İbn Mirdeveyh, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etti: Sahabelerden bir grup oturmuş, Rasûlullah'ı bekliyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), içerden çıkıp yanlarına yaklaştı. Kendi aralarında konuşmakta olduklarını işitti. Sözlerine kulak verdi. Biri diyordu ki: "Hayret!. Allah, kendi yaratıklarından birini dost edindi. İşte İbrahim O'nun dostudur."

Diğeri şöyle diyordu: "Allah'ın Musa ile konuşmasından daha tuhaf ne var?" Öbürü şöyle diyordu: "İşte İsa, Allah'ın ruhu ve kelimesidir." Bir diğeri de şöyle diyordu: "Adem, Allah'ın seçkin kıldığı bir peygamberdir."

Evet.. Onlar kendi aralarında böyle konuşurlarken Rasûlullah (s.a.v.) yanlarına gelip selam verdi ve şöyle dedi: "Hayret! edişinizi ve konuşmalarınızı duydum. İbrahim, Allah'ın dostudur, diyordunuz. Evet, öyledir. Musa ile Allah konuşmuştur, diyordunuz. Evet, öyledir. İsa, Allah'ın ruhu ve kelimesidir, diyordunuz. Evet, öyledir. Adem'i Allah seçmiştir, diyordunuz. Evet, öyledir. Dikkatinizi çekerim! Ben, Allah'ın sevgilisiyim. Ben bununla övünmüyorum. Bilesiniz ki ben, ilk şefa'at eden ve şefaati de ilk kabul edilenim. Ben bununla övünmüyorum. Cennet kapısının halkasını ilk oynatan ben olacağım. Allah bana o kapıyı açacak; beni ve beraberimdeki fakir mü'ninleri de Cennet'e koyacaktır. Ben kıyamet gününde, öncekilerle sonuncuların en üstünü olacağım. Ben bununla da övünmüyorum."

Hakim, "Müstedrek" adlı eserinde İbn Abbas (r.a.)'m şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah dostluğunun İbrahim'e, Allah ile konuşma mertebesinin Musa'ya, Allah'ı görme şerefine Muhammed'e verilmiş olmasını inkar mı ediyorsunuz?"

İbn Ebi Hatîm, İshak b. Yesar'm şöyle dediğini rivayet etti: "Cenâb-ı Allah, İbrahim (a.s.)'i dost edindiğinde onun kalbine (ilahi) korkuyu yerleştirdi. Öyleki kuşun havada uçarken kanat çırpmasının sesi nasıl gelirse, İbrahim'in kalp çarpıntısının sesi de uzaktan duyuluyordu."

Abid b. Umeyr dedi ki: "İbrahim (a.s.), insanları, evinde konuk ederdi. Bir gün konuk edecek adam aramaya çıktı ama kimseyi bulamadı. Eve döndüğünde, içeride bir adarn gördü. Ona: "Ey Allah'ın kulu! İzin almadan ne sebeple evime girdin?" diye sordu. O da: "Rabbinin izniyle girdim." dedi. İbrahim'in, "Sen kimsin?" diye sorması üzerine şu karşılığı verdi:

"Ben, Ölüm meleğiyim. Rabbin beni, Allah tarafından dost edinildiğini kendisine müjdeliyeyim, diye bir kuluna gönderdi." İbrahim sordu: "O kul kimdir? Allah'a yemin ederim ki, o kulun kim olduğunu bana bil-dirirsen, sonra o, yeryüzünün en uzak mıntıkasında da olsa yanma gider, ölüm bizi ayırmaya kadar komşusu olarak yanında kalırdım ve oradan hiç ayrılmazdım." Melek dedi ki:

- O kul sensin!
- Ben mi?
- Evet.. Sensin.
- Rabbin beni hangi nedenle dost edindi?
- Çünkü sen insanlara (mal ve yiyecek) verirsin; onlardan hiç bir şey istemezsin.

Bunu İbn Ebi Hatîm rivayet etmiştir.

Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok yerinde İbrahim (a.s.)'i övmüştür. Denildi ki: İbrahim (a.s.)'den , Kur'ân-ı Kerîm'in otuz beş ayetinde bahsedilmiştir. Bunun yalmz on beşi Bakara sûresindedir. Diğer, peygamberler arasında seçilerek adları belirtilen beş Ūlu'l-azm peygamberden biri de İbrahim (a.s.)'dir. Bununla ilgili olarak yüce Allah buyurdu ki:

«Peygamberlerden söz almiştık. Ey Muhammed! Senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan, Meryem oğlu İsa'dan sağlam bir söz almışızdır.» (el-Alizâb, 7.)

«Allah, Nuh'a buyurduğu şeyleri size de din olarak buyurmuştur. Ey Muhammed! Sana vahyettik; İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya da buyurduk ki: "Dine bağlı kalın, onda ayrılığa düşmeyin."» (eş-Şûrâ, 13.)

İbrahim (a.s.), Muhammed (s.a.v.)'den sonra, Ūlu'l-azm peygamberlerin en şerefliisidir. İbrahim ki, Rasûlullah miraca çıkışında yedinci kat gökte, o'nu, sırtını Beyt-i Ma'mur'a dayamış vaziyette görmüştür. Beyt-i Ma'mur'a günde 70.000 melek ibadet için girerler. Çıktıktan sonra da meleklerin kalabalık oluşundan ötürü sıra kendilerine gelmediği için, kıyamete kadar bir daha onlar Beyt-i Ma'mur'a giremezler.

Şüreyk'in, Enes'ten rivayet ettiği İsrâ hadisinde İbrahim'in altıncı kat gökte, Musa'nın da yedinci kat gökte olduğunu söylemesi hadisci-lerce eleştirilmiştir. Doğrusu, İbrahim'in yedinci kat gökte oluşudur.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etti.

"Asil oğlu asilin oğlu asil oğlu asil Yusuf b. Yakub b. İshak b. İbrahim Halüü'r-Rahman," ^[41] Sonra İbrahim'in, Musa'dar daha üstün olduğuna şu hadis-i şerif delâlet etmektedir:

"Üçüncüsü, bütün halkın, hatta İbrahim'in rağbet edeceği bir güne ertelendi." ^[42]

Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'in bildirdiği Makam-ı Mahmud'dur. Buyurmuş İd:

"Kıyamet gününde ben, ademoğullarının efendisiyim. Ben bununla " övünmüyorum." Rasûlullah (s.a.v.) bu sözlerinden sonra, kıyamet gününde insanların Adem'den, sonra Nuh'tan, sonra İbrahim'den, sonra Musa'dan, sonra İsa'dan şefaata dilene çeklerini bu pej'gamberlerin onlardan yüz çevireceklerini, sonuçta kendisine başvuracaklarını ve kendisinin de : "Ben şefaata etmeye ellilim, ehilim." diyeceğini anlatmıştır. Buharı, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Denildi İd:

- Ey Allah'ın Rasûlü! İnsanların en üstünü kimdir?

- İnsanların en üstünü, Allah'tan en çok korkanlarıdır.

- Bunu sormuyoruz.

- Öyleyse insanların en üstünü, Allah'ın peygamberi Yusuf tur. O, Allah'ın peygamberinin (Yakub'un) oğludur. O (Yakub) da Allah'm peygamberinin (İshak'm) oğludur. O (İshak) da Allah'ın dostunun (İbrahim'in) oğludur.

- Bunu sormuyoruz.

- Arapların aslını (ve Özünü) mı soruyorsunuz? -Evet...

- Cahiliyet devrinde onların seçkin olanları, (Hakkı kabul edip) anladıkları takdirde, İslâmiyet devrinde de seçkindirler. ^[43]

Gelelim İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadise: İbn Abbas, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: «"İnsanlar çıplak ve sünetsiz olarak haşroiunacaklardır. (O zaman) kendisine ilk giysi giydirilen, İbrahim aleyhisselam olacaktır." Hz. Peygamber (s.a.v.) böyle dedikten sonra şu ayeti okudu:

"Yaratmaya ilk başladığımız gibi - katımızdan verilmiş bir söz olarak - onu tekrar var edeceğiz."» (ei-Enhiya, 104.) ^[44]

İbrahim peygambere özgü olan bu belirli üstünlük; gelmiş, geçmiş ve gelecek insanların imrendiği, Makam-ı Mahmud'un sahibi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e özgü üstünlüklere erişemez.

Şimdi de İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği diğer hadise gelelim: Enes b. Malik (r.a.)'den rivayet edilmiştir: «Adamı biri Peygamber (s.a.v.)'e : "Ey yaratıkların en hayırlısı!" diye hitab etti. Peygamber (s.a.v.)'de: "O (dediğin) İbrahim'dir." diye karşılık verdi. Bu sözü Peygamber Efendimiz, atası İbrahim'e olan tevazu ve alçakgönüllülüğünün bir ifadesi olarak söylemiştir. Nitekim buyurmuş ki: .

"Beni diğer peygamberlerden daha üstün tutmayın." Bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur:

"Beni, Musa'dan üstün tutmayın. Çünkü kıyamet gününde herkes düşüp bayılacak. İlk aylan ben olacağım. Musa'yı, Arşın sütununu tutmuş vaziyette göreceğim. Bilmem ki benden önce mi âyılmıştır yoksa (dünyadayken) Tur-i Sina'da düşüp bayılmasının karşılığı olarak mı kıyamet gününde bayılmamış tır?"

Ancak bütün bunlar, Peygamber (s.a.v.)'in kıyamet gününde Adem oğullarının efendisi olacağım bildiren ve mütevatiren gelen rivayetlerle çelişmemektedirler. Ubeyy b. Ka'b'm rivayet ettiği bir hadiste de şöyle denmektedir:"... Üçüncüsü ise, İbrahim de dahil olmak üzere tüm yaratıkların rağbet edip imrenecekleri bir güne ertelendi." ^[45]

İbrahim (a.s.), Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra diğer peygamberlerin ve Ūlu'l-azm olanların en üstünü olduğu için, namaz kılanların teşeh-hüd esnasında ona salat getirmeleri emredilmiştir.

Kab b. Acre ve başkaları dediler ki: (Namazda) sana nasıl selam okuyacağımızı anladık. Peki ya sana salatı nasıl okuyacağız? Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki, "Şöyle okuyun: Allahım! İbrahim'e ve İbrahim'in aile efradına rahmet ettiğin gibi, Muhammed'e ve Muhammed'in aile efradına rahmet et. İbrahim'i ve İbrahim'in aile efradını mübarek kıldığın gibi, Muhammed ve Muhammed'in aile efradını da mübarek kıl. Şüphesiz sen, övülen ve üstün olansın." ^[46]

Yüce Allah buyurdu ki:

"İbrahim ki sözünü yerine getirdi." (cn-Nocm, 37.)

Müfessirler dediler ki: İbrahim, Allah'tan aldığı emirlerin tümünü yerine getirdi. İmanın tüm gereklerini ve teferruatını yerine getirdi. Yüce Rabbinin emirlerini yerine getirmesi, az faydalı işleri yapmasına engel olmuyordu. Ağır işlerle uğraşması, ona, küçük işleri yapmasını unutturmuyordu.

Abdürrezzak, İbn Abbas'm; "Rabbi, İbrahim'i bir takım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti." (ei-iîaka, 124.) ayet-i kelimesiyle ilgili olarak şöyle dediğini haber vermektedir.

"Allah, İbrahim'i temizlik konusunda denemişti. Temizlikle ilgili emirlerin beşi başı, beşi de bedeni alakalandırıyordu. Baştakiler şunlardı: 1-Bıyığı kısaltmak. 2-Ağıza su almak. 3-Buruna su almak. 4-Mis-vak kullanmak. 5-Baştaki saçları ikiye ayırmak. Bedendekiler de şunlardı: 1- Tırnakları kesmek. 2- Kasığı tıraş etmek. 3- Sünnet olmalı. 4-Koltuk altındaki tüyler yolmak. 5- İdrar ve dışkının vücuttaki kalıntılarını yıkamak."

Bunu, İbn Ebi Hatîm rivayet etmiştir.

Ebu Hüreyre de, Hz, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. "Fıtratın gereği beştir: 1- Sünnet olmak 2- Tıraş olmak 3-Bıyığı kısaltmak 4- Tırnakları kesmek. 5- Koltuk altlarındaki kılları yolmak." ^[47]

Veki', Hz. Aişe'den naklederek, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi: "On şey, fıtratın gereklerindendir: Bıyığı

kısaltmak. Sakalı koyvermek. Misvak kullanmak. Buruna su almak. Tırnakları kesmek. Parmak mafsallarını yıkamak. Koltuk altlarındaki tüyleri yolmak. Kasığı tıraş etmek. Gaita ve idrar çıkış yerlerini suyla temizlemek, sünnet olmak."

Yani İbrahim (a.s.), Rabbine huşu' ve ihlasla ibadet etmenin yanısı-ra bedensel faydaları da gözden kaçırmıyordu. Çeki düzen verip güzelleştirme gibi, her organın hakkını veriyordu. Uzun saç, uzun tırnak, diş kiri ve pislik gibi çirkin görünümlü şeyleri gidermeyi de ihmal etmiyordu. Cenâb-ı Allah, "İbrahim İd, kendisine verilen emirleri yerine getirdi." diyerek onu Övmüştü ya..

[48]

İşte onun bu özellikleri de bu cümledendir.

İbrahim (A.S.)'İn Cennetteki Köşkü

Hafız Ebu Bekr el- Bezzar, Ebu Hüreyre1 den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Cennet'te bir köşk vardır. - sanırım ki incidendir, dedi- Onda eğiklik ve çatlaklık yoktur. Allah, onu, dostu İbrahim (a.s.)'e bir ikram olarak hazırlamıştır." [49]

İbrahim (A.S.)'İn Evsafı

Yunus ile Hacin, Cabir'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylediler:

"Peygamberler bana gösterüdiler. Musa'yı gördüm. Baktım ki o, ayıp ve kusurlardan uzak adamlardan biri gibidir. Meryem oğlu İsa'yı gördüm.. Baktım ki o, gördüklerim arasında en çok Urve b. Mesud'a benziyor. İbrahim'i gördüm.. Baktım ki o

gördüklerim arasında en çok Dihye'ye benziyor." [50]

Esved b. Amir, İbn Abbas'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi:

"Meryem oğlu İsa'yı, Musa'yı ve İbrahim'i gördüm.. İsa sarışın, kıvrık saçlı ve geniş göğüslüydü. Musa, iri layım bir adamdı.' Sahabeler sordular:

— Ya İbrahim nasıldı?

— Arkadaşınıza (bana) bakın! (Yani bana benziyordu.)

Buharî dedi ki: Bazıları İbn Abbas'm yanında Deccal'dan ve onun iki gözü arasında "kafir" diye bir yazı bulunduğundarı bahsediyorlardı. Mücahidin işittiğine göre İbn Abbas o zaman şöyle demiş: "Ben böyle bir şey duymadım, Ancak Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu."İbrahimre gelince.. (Onu tanımak istiyorsanız) işte arkadaşınıza (bana) bakın. Musa ise kıvrık saçlı, oval yüzlü bir adam olup, kızıl tüylü ve ince liften yularlı bir devenin üzerindeydi. Vadiye doğru, baş aşağı indiğini görür gibiyim." [51]

İbrahim: (A.S.)İn Vefatı Ve Ömrü Hakkında Söylenenler

İbrahim (a.s.), Kenan oğlu Nemrud zamanında doğmuştur. Anlatıldığına göre Nemrud, meşhur kral Dahhak denilen adammış

1000 yıl hüküm süren bu kral, çok zalim ve zorbaymış. [52] Bazıları dediler ki: Nemrud, Nuh peygamberin hidayet içir kendilerine gönderildiği Rasib oğul-larındandır. Zamanında bir imparator gibi olup dünyaya hükmederdi. O zamanlar bir yıldız doğup, ay ile güneşin ışıklarını alt etti. O zamanın insanları bu olaydan ürküler; Nemrud da bundan korktu. Kahinlerle müneccimleri (astrologları) topladı. Bu olaydan ne anlam çıkardıklarını onlara sordu. "Senin halkın içinde bir çocuk doğacak. Senin saltanatın o çocuğun eliyle yıkılacak!" dediler. Bunun üzerine Nemrud, erkeklerin kadınlarla cinsel ilişki kurmalarının yasaklanmasını, o günden sonra doğacak çocukların öldürülmesini emretti. Bu emrin yürürlükte olduğu zaman zarfında İbrahim (a.s.) doğdu. Allah onu, o günahkar ve ahlaksızların sui kastından koruyup himaye etti. Onu göz alıcı ve parlak yüzlü bir genç olarak büyüttü; güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Ve önce anlattığımız işleri yaptı.

Sus beldesinde doğdu. Babil'de veya Sevad'da doğduğunu söyleyenler de olmuştur. Sevad, Kusa tarafındadır ki, Kusa da Irak'ta bir yerdir. Önce de anlattığımız gibi, İbn Abbas'a göre o, Şam'ın doğu tarafında Berze denen yerde doğmuştur. Allah, Nemrud'u o'nun eliyle helak edince, önce Harran'a, oradan da Şam topraklarına göç etmiştir. Daha evvel de söylediğimiz gibi Kudüs taraflarında ikamet etmiştir. İsmail ve İshak adlı oğulları doğmuştu. Kendisinden önce zevcesi Sare, Ehl-i Kitabı anlattıklarına göre 127 yaşındayken Kenan elinde, Habrun kasabasında vefat etmişti İbrahim çok üzülmüş, üzerine ağır dökmüştü. Beni Hays kabilesinden Afron b. Sahr adlı bir adamdan, 400 miskala bir mağara satın alarak Sare'yi oraya gömmüştü. Allah rahmet etsin.

Dediler ki: Sonra İbrahim, oğlu İshak'ı Refka ile evlendirdi. Refka, Nahoroğlu Betoil'in kızıydı.

Nahor da Tareh'in oğludur. İbrahim, gelini Refka'yı getirmesi için, kölesini gönderdi. Kölesi onu, süt anasını ve cariyelerini develere bindirerek beraberinde getirdi.

Daha sonra İbrahim de Kantora ile evlendi. Kantora da ona Zem-ran, Yakşan, Madan, Medin, Siyak ve Şoh adlı çocuklar doğurdu. Kan-tora'nın bu çocukları zürriyetsiz kaldılar.

İbn Asakir, selevin bir çoğundan, Ehl-i Kitap kaynaklı olup Azrail'in İbrahim'e geliş biçiminden bahseden haberler nakletmiştir. Bunların ne kadar doğru olduğunu Allah bilir. İbrahim (a.s.)'in ansızın öldüğünü söyleyenler de olmuştur. Davud (a.s.) da ansızın vefat etmiştir. Ama Ehl-i Kitap ve başkaları buna muhalif haberler nakletmişlerdir.

Dediler ki: Sonra İbrahim (a.s.) hastalandı ve 175 yaşındayken - kimine göre 190 yaşındayken - vefat etti. Beni Hay kabilesinin yaşadığı Habrun beldesinde, aynı kabileден Afron'un tarlasındaki mağaraya, zevcesi Sare'nin yanına defnedildi. Defin işini oğulları İsmail ile İshak üstlendiler. Allah'ın salat-ü selamı üzerlerine olsun. İbn Kelbî'nin de dediği gibi, İbrahim (a.s.)'in 200 sene yaşadığına delâlet eden bazı rivayetler varid olmuştur.

Ebu Hatîm İbn Hibban, Ebu Hüreyre'den naklen Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "İbrahim (a.s.) 120 yaşındayken, ken keserle sünnet oldu. Ondan sonra seksen yıl daha yaşadı."[\[53\]](#)

Muhammed b. Abdullah b. Cüneyd, Ebu Hüreyre'den naklen Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "İbrahim 120 yaşına vardığında sünnet oldu. Daha sonra seksen yıl yaşadı. Keserle sünnet olmuştu."

Yukarıdaki hadislerin metinlerinde geçen kadum kelimesini keser olarak tercüme ettik. İbn Hibban ise, Abdürrezzak'm, Kadum'un bir kasaba adı olduğunu söylediğini rivayet etmiştir.

Ben dedim ki: Sahih'deki rivayette şöyle denilmiştir: "İbrahim sünnet oldu. O zaman, doğumunun üzerinden seksen yıl geçmişti."

Başka bir rivayetteyse şu ifadelere rastlamaktayız. "İbrahim sünnet olduğunda seksen yaşındaydı."

Şu halde, sünnet oluşundan sonra kaç yıl yaşamış olursa olsun, bu iki rivayetin birbirleriyle çelişecek bir tarafı yoktur. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Muhammed b. İsmail el Hassam el-Vasîfî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir. Sirval giyen [\[54\]](#), saçını iki bölüme ayırarak tarayan, tıraş olan, keserle sünnet olan ilk insan, İbrahim (a.s.) olmuştur. Sünnet olurken 120 yaşındaydı. Sünnet olduktan sonra seksen yıl daha yaşadı. İlk misafir ağırlayan ve ilk olarak saçına ak teller düşen de o olmuştur.»

Malik, Said b. Müseyyeb oğlu Yahya'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İlk olarak misafir konuk edip ağırlayan, ilk olarak sünnet olan, ilk olarak bıyığını kısaltan, ilk olarak saçında ak teller gören insan, İbrahim olmuştur." Saçında ak teller görmeye başlayınca: 'Ya Rab! Bu nedir?' diye sormuştu. Cenâb-ı Allah ta: "Vakardır." deyince O: 'Ya Rab! Vakarımı artır." demişti.

Başka raviler, bu rivayetdeki hususlara şunları da eklemişlerdir: "Bıyığını ilk kısaltan, ilk tıraş olan ve ilk sirval giyen kimse, İbrahim olmuştur."

Kendisinin, oğlu İshak'm ve torunu Yakub'un mezarı, Davud oğlu Süleyman (a.s.)'m Habrun kasabasında inşa ettirdiği kare biçimindeki mahalledir. Habrun kasabası, bu gün Kudüs tarafında Halil beldesi olarak bilinen bir yerdir. Bu husus, İsrail oğulları zamanından günümüze kadar, nesilden nesile tevatür yoluyla naklen gelmiştir. Fakat mezarı, mezkur mahallenin illa da şu noktasındadır diye beirlenemez. Bununla ilgili olarak, masum Peygamberimiz'den her hangi bir açıklama gelmiş değildir. Şu halde o mahalle saygı göstermek, oranın kadrini yüceltmek, İbrahim'in veya o'nun peygamber olan evlatlarından birinin kabri çiğnenmiş olabilir diye oralara rastgele basmamak gerekir.

İbn Asalar, Vehb b. Münebih'in şöyle dediğini rivayet etti: "İbrahim Halil (a.s.)'in kabrinin yanında bir taş bulundu. O aşınmış taşın üzerinde şu şiir vardı:

Çokça cahil olamı, emeli avuttu.

Oysaki eceli gelenler ölürler.

Eceli geleni, gücü kurtaramaz.

Vakti dolan herkes Ölür.

Kendisinden öncekilerin Öldüğü bir kimse,

Nasıl olur da kendisi ebedi kalır.

Kabirde bulunan bir insana ancak,

Sağlığında işlediği ameli arkadaş olur."[\[55\]](#)

İbrahim Halil (A.S.)'İN Çocukları

İbrahim Halil (a.s.)'in ilk çocuğu, Mısırlı kıptîye Hacer'den doğan İsmail'dir. İkinci çocuğu İshak, amcası kızı Sare'den doğmuştur. Sare'den sonra İbrahim (a.s.),Ken'anlı Yaktin'in kızı Kantora ile evlenmiş; bu kadın ona altı çocuk doğurmuştur: Medin, Zemran, Süre, Yakşan, Neşik. Altıncısının adı belli değildir. Kantora'dan sonra da Emin kızı Hacon'la evlenmiş; bu da ona beş çocuk doğurmuştur: Keysan, Sunc, Emim, Lu-tan ve Nafis. Ebu

Kasım, "et-Ta'rif ve'l-İ'lam" adlı kitabında böyle anlatır.[\[56\]](#)

- [1] Buharî, Meğâzi 80. el-Enbiyâ, 17.
- [2] İbn Mace, Fi ten, İl. A.Jmed b. Hanbel, Müsned, I,14.
- [3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/195-197.
- [4] Buharî, V, 202. Kitabü't-Tefsîr. Eş-Şuarâ, Hadis No: 262.
- [5] Tefsîr-i Taberî, VII, 159. (Yukarıdaki ifadeler kısaltılarak alınmıştır.)
- [6] Buharî, el-Enblyâ, 8.
- [7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 280.
- [8] A.ge VI, 317.
- [9] Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 109.
- İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/198-210.
- [10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/211-213.
- [11] Ekz. Tarih-i Taberî, I,172-173.
- [12] Buharî, IV, 104, Bab-ü Halk-i Adem ve Zürriyetihî.
- [13] Buharî, el-Enbiyâ, 8.
- [14] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 403.
- [15] Sedum; Filistin'de ölü deniz kıyısında bulunan eski bir şehirdir ki, Lut kavminin yaşadığı yerdir.
- [16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/213-219.
- [17] Buharî, Ahkam, VIII, 119; Müslim, el-İmâre, II, 79.
- [18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/219-221.
- [19] Buharî, el-Enbiyâ, 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 347
- [20] Buharî", Musakat, III, 72.
- [21] Tarih-iTaberî, 1,181.
- [22] Buharî, Halk-] Adem, IV, 103.
- [23] Buharî, istizan, VII, 134.
- [24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/221-225.
- [25] Tefsîr-i Mûcahid, 544.
- [26] Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 68.
- [27] Tefsîr'den kasıt, İbn Kesîr Tefsiridir.
- [28] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/225-230.
- [29] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/231-235.
- [30] Buharî", Cizye, IV, 69; Müslim, Hacc, I, 383.
- [31] Bkz. İbn Kesîr Tefsiri (Bakara sûresi 125. ayet ve devamı.)
- [32] Tarih-i Taberî, 1,177.
- [33] Beyaz renkli çiçek ve ürün veren bir ağaç olup dağ tepesinde yetişir.
- [34] Buharî, Hacc, 24; Enbiya 210; Müslim, Hacc, 403, Tirmizî, Hacc, 48.
- [35] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/236-241.
- [36] İbn Mace, Tıp, Hadis No: 3525.
- [37] Buharî, Meğâzi, V, 87.
- [38] Halil, gedikten içeriye sızan demektir.
- [39] Buharî, Salat 82.
- [40] Buharî, Fezailü's-Sahabe, 3-5; Feraiz, 9.
- [41] Müsned, Ahmed b. Hanbel, IV, 181.
- [42] Buharî", Enbiyâ, 19.
- [43] Buharî", Enbiyâ, Hadis No: 55; Müslim, Pezaiî, 168.
- [44] Müslim, Cennet, 56; Tirmizî, Kıyamet, 3.
- [45] Buharî, Enbiya, 19.
- [46] Buharî", III, 315; IV, 197; Müslim, II, 16.
- [47] Camiü's-Sağır, Hadis No: 3953.

[48] Bkz. Tarih-i Taberî, I,197-201.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/241-250.

[49] Hey semi,Mecmau'z-Zevaid, VIII,201.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/250.

[50] Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 336.

[51] Buharî, IV,103, Bab-ü Halk-ı Adem ve zürriyyetihi.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/251.

[52] Tarih-i Taberî, I,163.

[53] Bkz. Buharî, Enbiyâ, 8, İstj'zan,'51; Müslim, Fezail, 151.

[54] Sirval göbekte diz arasın] örten uzun iç çamaşırı.

[55] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/251-254.

[56] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/254.

[Lut Peygamber](#)
[Suayb Peygamberin Mîleti Olan Medyenliler](#)
[İbrahim Peygamberin Çocukları](#)
[İsmail Peygamber](#)
[Şereflîoğlu Şereflî İbrahim'in Oğlu İshak \(A.S.\)](#)
[İsrail \(Yakub\)İN Sağlığında Meydana Gelen Hayret Verici Olaylar Ve Rahîl Hatunun Oğlu Yusuf Peygamber](#)

Lut Peygamber

İbrahim Halil (a.s.)'in hayatında meydana gelen büyük hadiselerden biri de Lut kavminin kıssası ve onların başlarına geler umumî felakettir. Şöyle ki: Lut (a.s.), Haran'ın oğludur. Haran ise, önce de belirttiğimiz gibi diğer adı Azer olan Tareh'in oğludur. Lut, İbrahim'in kardeşi oğludur. Daha önce de söylediğimiz gibi İbrahim, Haran ve Nahor kardeş idiler. Harrar şehrini kuranın bu Haran olduğu söylenir ki, bu zayıf bir görüştür. Çünkü bu, Ehl-i Kitab'm elindeki kaynaklara ters düşen bir görüştür. Doğruyu yine de Allah bilir. ^[1]

Lut (a.s.), kendisinin emir ve izni üzerine amcası İbrahim Halil (a.s.)'in mahallesinden çıkıp gitti; Ğur-ı Zağr'e bağlı Sedun şehrine yerleşti. Gur, buranın başkenti durumundaydı; oraya bağlı kasaba, köy ve kaza merkezleri vardı. Orada insanların en ahlaksızı, en inkarcısı, içi en çok kötü, hal ve gidişatları en fazla bozuk olan bir kavim yaşamaktaydı. Yol keser, meclislerinde kötü işler yaparlardı. "Yaptıkları kötülükten vazgeçmiyorlardı. Ne kötü şey yapıyorlardı." (d-Mâidc, 79.)

Kendilerinden önce hiç kimsenin yapmadığı bir fuhuş türü icad ettiler. Cenâb-ı Allah'ın, salih kullan için yaratmış olduğu kadınları bırakıp, erkeklere gidiyor ve erkek erkeğe cinsel ilişki kuruyorlardı. Lut, onları, ortağı olmayan tek Allah'a ibadet etmeye çağırırdı. Bu haramları, yasakları, çirkinlikleri ve fuhşiyatı işlemekten onları menetti. Fakat onlar, sapıklık ve azgınlıklarını devam ettirdiler; küfür ve ahlaksızlıklarını sürdürdüler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah; akıllarına gelmeyen, hesaplarında bulunmayan, geri çevrilmesi imkansız bir azabı üzerlerine indirdi. Onları, dünyadaki akıl ve basiret sahiplerinin

^[2] ders alacakları bir ibret haline getirdi. Bu nedenle de onların kıssasını, Kur'ân-ı Mübin'in birkaç yerinde anlattı, şöyle ki: « Lut'u da gönderdik. Milletine: "Dünyalarda hiç kimsenin sizden önce yapmadığı bir hayasızlığı mı yapıyorsunuz? Siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Doğrusu, çok aşırı giden bir milletsiniz." dedi. Milletinin cevabı sadece, "Onları kasabanızdan çıkarın, güya onlar temiz kalmaya uğraşan insanlarmış." demek oldu. Bunun üzerine Lut'u ve taraftarlarını kurtardık. Yalnız karısı, geride kalıp helake uğrayanlardan oldu. Geriye kalanların üzerine öyle bir yağmur yağdırdık ki, suçluların sonunun nasıl olduğuna bir bak!» (A'râf, so-84.)

«Andolsun ki, elçilerimiz müjde ile İbrahim'e geldiler. "Selam sana" dediler; "Size de selam" dedi, hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini ona uzatma diki anın görünce, durumlarını beğenmedi ve içine korku düştü. Onlar, "Korkma, biz Lut milletine gönderildik." dediler. Bu arada İbrahim'in ayakta duran kansı gülünce, "Ona İshak'ı, ardından Yakub'u müjdeleriz." dediler. "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, kocam da ihtiyar olmuşken nasıl doğurabilirim? Doğrusu bu, şaşılacak bir şey." dedi. "Ey evin hanımı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olmuşken, nasıl Allah'ın işine şaşarsın? O, Övülmeye layıktır, yücelerin yücesidir." dediler.

İbrahim'in korkusu gidip müjde kendisine ulaşınca, Lut milleti hakkında elçilerimizle tartışmaya girişti. Doğrusu, İbrahim çok içli, yumuşak huylu ve kendini Allah'a vermiş bir kimse idi. Elçilerimiz, "Ey İbrahim! Bundan vazgeç. Doğrusu, Rabbinin emri gelmiştir, Onlara, şüphesiz, geri çevrilemeyecek bir azab gelmektedir." dediler. Elçilerimiz Lut'a gelince, onun fenasına gitti; çok sıkıldı, "Bu, çetin bir gündür." dedi.

Milleti ona koşarak geldiler. Daha önce kötü işler yapıyorlardı. "Ey milletim! İşte bunlar benim kızlarım, onlar sizin için daha temizdir. Allah'tan sakının, konuk] arımın önünde beni rezil etmeyin. İçinizde aklı başında kimse yok mudur?" dedi. "Andolsun İd, senin kızlarınla bir işimiz olmadığını biliyorsun; doğrusu, ne istediğimizin farkmdasm." dediler. "Keşke size yetecek bir kuvvetim olsa veya sağlam bir yere sığınsam." dedi. "Ey Lut! Biz, Rabbinin elçilen^az. Onlar sana ilişeme-yecekler; geceleyin bir ara, ailenle beraber yola çık; karının dışında kimse geri kalmasın. Doğrusu, onların başına gelen onun başına da gelecektir. Vadeleri gün doğana kadardır. Gün doğması yakın değil mi?" dediler. Buyruğumuz gelince oraların altını üstüne getirdik; üzerine de Rabbinin katından, işaretli olarak yığın yığın sert taş yağdırdık. Bunlar, zalimlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır.» (Had, 69-83.)

«Onlara İbrahim'in konukların da anlat: İbrahim'in yanına girdiklerinde selam vermişlerdi. O: "Doğrusu biz sizderi korkuyoruz." demişti de: "Korkma, biz sana, bilgin bir oğlun olacağım müjdelemeye geldik." demişlerdi. "Ben kocamışken bana müjde mi veriyorsunuz? Neye dayanarak müjdeliyorsunuz?" deyince, "Seni gerçekten müjdeliyoruz," umutsuzlardan olma, demişlerdi. "Zaten sapıklardan başka kim Rabbinin rahmetinden umut keser." diyerek sormuştu. "Ey elçiler! İşiniz nedir?" Şöyle cevap vermişlerdi:

"Biz şüphesiz bir millete gönderildik. Lut'un ailesi bunun dışındadır. Karısı hariç, hepsini kurtaracağız. Karısının geride kalanlardan olmasını gerekli bulduk."

Elçiler Lut'un ailesine gelince Lut: "Doğrusu, siz tanınmamış kimselersiniz." dedi. "Biz sana sadece şüphe edip durduklar azabı getirdik. Sana gerçekle geldik. Biz doğru söylemekteyiz. Artık, geceleyin bir ara, aileni yola çıkar. Sen de arkalarından git. Hiç biriniz arkaya bakmasın.. Emrolunduğunuz yere doğru yürüyün." dediler.

Böylece Lut'a bunların sonlarının kesilmiş olarak sabahı edeceklerini bildirdik. Şehir halkı sevinerek geldiler. Lut: "Bunlar benim konuk-lanmdır. Onlara karşı beni mahçub etmeyin. Allah'tan korkun, beni rezil etmeyin." dedi. "Biz sana misafir kabul etmeyi yasak etmemiş miydik?" dediler. Lut: "Alacaksanız, işte benim kızlarım!" dedi.

Ey Muhammedi Senin hayatına yemin olsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı. Tanyeri ağarırken, çığlık onları yakala-yıverdi. Memleketlerini alt üst ettik. Üzerlerine sert taş yağdırdık. Bunda, görebilen kimseler için ibretler vardır. O şehirin kalıntıları işlek yollar üzerinde hâlâ durmaktadırlar. Bunda inananlar için ibret vardır.»(el-Hicr, 51-77.)

«Lut milleti de peygamberleri yalanladı. Kardeşleri Lut, onlara: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Doğrusu ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim, ancak âlemlerin Rabbine aittir. Rabbinizin sizin için yarattığı eşleri bırakıp ta, insanlar arasında erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Doğrusu, siz azmış bir milletsiniz" dedi, "Ey Lut! Bu sözlerinden vazgeçmezsen mutlaka kovulacaksın." dediler. Lut: "Doğrusu, yaptığımıza çok kızanlardanım. Rabbin! Beni ve ailemi bunların elinden kurtar." dedi. Bunun üzerine geride kalan yaşlı bir kadın dışında, onu ve ailesini, hepsini kurtardık. Diğerlerini yerle bir ettik. Üzerlerine de yağmur yağdırdık. Uyarılan fakat yola gelmeyenlerin yağmuru ne kötü idi! Şüphesiz bunda bir ders vardır. Ama çoğu inanmamıştır. Doğrusu, Rabbin güçlüdür, merhametlidir.»(eş-Şuarâ, 160475).

«Lut'u da gönderdik. Milletine şöyle dedi: "Göz göre göre bir hayasızlık mı yapıyorsunuz? Kadınları bırakıp şehvetle erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Evet, siz cahil bir milletsiniz." Milletinin cevabı sadece : "Lut'un ailesini kasabanızdan çıkarın. Güye onlar temiz kalmaya çalışan insanlarmış." demek oldu. Bunun üzerine onu ve ailesini kurtardık. Yalnız kansımn geride kalanlardan olmasını gerekli bulduk. Geride kalanların üzerine bir yağmur yağdırdık. Uyarılan fakat yola gelmeyenlerin yağmuru ne kötü idi!» (en-Ncml, 54-58.)

«Lut da milletine şöyle demişti: "Doğrusu, siz dünyalarda hiç kimsenin sizden önce yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz. Erkeklere yaklaşıyor, yol kesiyor ve toplantılarınızda fena şeyler yapmıyor musunuz?" Milletinin cevabı: "Doğru sözlüysen, bize Allah'ın azabını getir." demek oldu. Lut: "Rabbin! Bozgunculara karşı bana yardım et." dedi.

Elçilerimiz İbrahim'e müjde ile geldiklerinde: "Biz bu kasaba halkını yok edeceğiz. Çünkü oranın halkı zalim kimselerdir," dediler. İbrahim: "Ama Lut oradadır." dedi. Elçiler: "Biz orada olanları daha iyi biliriz. Onu ve geride kalanlardan olacak karısı dışında ailesini kurtaracağız." dediler. Elçilerimiz Lut'a gelince onun fenasına gitti; çok sıkıldı. Ona, "Korkma ve üzülme; doğrusu biz, seni ve geride kalacaklardan olan karının dışında aileni kurtaracağız. Bu kasaba halkına, yaptıkları yolsuzluklardan ötürü gökten, elbette bir azab indireceğiz," dediler. Andolsun ki, biz, düşünen kimseler için bu kasabadan apaçık bir belgeyi geride bırakmışızdır. (el-Ankebût, 28-35.)

«Şüphesiz Lut da peygamberlerdendir. Geridekiler arasında kalan yaşlı bir kadın dışında, Lut'u ve ailesinin hepsini kurtarmıştık. Sonra diğerlerini yok etmiştik. Ey İnsanlar! Sabah akşam, onların yerleri üzerinden geçersiniz. Akletmez misiniz?» (es-Sâffât, 133-138.)

Zârîyât sûresinde de İbrahim (a.s.)'in misafirlerinin kıssası ve misafirlerin de İbrahim'i bilgin bir oğul sahibi olmakla müjdeleyişleri anlatıldıktan sonra şöyle buyruluyor:

«İbrahim: "Ey elçiler! Göreviniz nedir?" dedi. Elçiler: "Suçlu bir milletin üzerine, Rabbinin katından işaretli olarak, aşu gidenlere mahsus sert taşlar göndermekle görevlendirildik." dediler. Bunun üzerine suçlu milletin arasında bulunan mü'minleri çıkardık. Zaten orada kendini Allah'a vermiş sadece bir tek ev halkı bulduk. Can yakıcı azabdan korkanlar için, o belde de bir işaret bir kalıntı bıraktık.» (ez-Zârîyât, 31-37.)

«Lut milleti, uyaran peygamberleri yalanladı. Biz de üzerlerine taş yağdıran bir rüzgar gönderdik. Ancak Lut'un taraftarlarını, katımızdan bir nimet olarak seher vakti kurtardık. Şükredene işte böyle mükafat verimiz. Lut, andolsun ki, onları bizim yakalamamızla uyarmıştı. Ama onlar, uyarmaları şüpheyle karşılayarak dinlemediler. Andolsun ki onlar, Lut'un konukları olan melekleri elde etmeye kalkıştılar. Bunun üzerine gözlerini kör ettik. "Azabımı ve uyarmalarımı dinlememenin sonucunu tadın." dedik. Andolsun ki, Kur'ân'ı öğüt olsun diye kolaylaştırdık. Yok mudur öğüt alan?» (el-Kamer, 33-40.)

Bu kıssalarla ilgili geniş açıklamaları İbn Kesîr tefsirimizde yapmışızdır. Cenâb-ı Allah, Lut ve kavmini, Kur'ân-ı Kerîm'i diğer yerlerinde de anlatmıştır. Nuh, Ad ve Semud ile beraber de anlatılmıştır.

Maksadımız, ayet ve hadislerden derleme yaparak, Lut kavminin yaptığı işleri ve üzerlerine inen azabı anlatmaktır. Lut (a.s.) onları, ortağı olmayan bir Allah'a kulluk etmeye, Rableri tarafından yasaklanan fuhsiyatı işlemekten de el çekmeye çağırıldığında ona icabet etmediler. İçlerinden bir tek kişi bile ona iman etmedi. Bilakis eski hallerini sürdürdüler. Sapıklık ve azgınlıklarından vazgeçmediler. Peygamber- lerini, aralarından çıkarıp kovmaya kalktılar. Kendilerine yapılan hitabı anlayacak akıllan olmadığı için, peygamberin çağrısına verdikleri cevap, şundan ibaret oldu:

"Lut'un ailesini kasabanızdan çıkarm. Güya onlar, temiz kalmaya çalışan insanlarıdır." (en-Ncml, 56.)

Aslında son derece övgüye şayan olan bir hususu, kovulmayı gerektiren bir yergi olarak ortaya atıldılar. Asm derecedeki inatları, onları böyle konuşmaya itti. Cenâb-ı Allah, Lut'u ve kansı dışındaki aile efradını temiz kıldı.. Onları, o kasabadan en güzel bir çıkarışla çıkardı. Kafir kavmini de orada ebedi bıraktı. Ancak orayı dalgalarından pis kokular gelen bir denize çevirdikten

sonra onları orada bıraktı. Gerçekte orası, o kafirler için alevli bir ateş, fokur fokur kaynatan bir sıcaklık idi. O denizin suyu da çok acı ve tuzluydu.

"Lut'u sürgün edin." demelerinin yegane sebebi, Lut'un onları ağır masiyetleri ve çok büyük fuhşiyatı işlemekten men'etmesi idi. İrtikab ettikleri fuhşiyatı, kendilerinden önce dünyada hiç bir millet işlemiş değildi. Bu nedenle onlar, üzerlerine inen azabla âlemlere ibret oldular.

Onlar yol kesiyor, arkadaşlarına hıyanet ediyor, toplantı yerlerinde gerek sözlerle gerekse fiili olarak her çeşit çirkinlikleri yapıyorlardı. Öyleki, yanlarında oturmakta olan kimselerden utanmadan, karşılıklı olarak yellenirlerdi. Kalabalık meclislerde dahi fuhuş yapmaktan çekinmezlerdi. Yapmakta oldukları pisliklere son vermelerini öğütleyen vaizlerin nasihatlerine kulak vermezlerdi. Geçmişte yapmış oldukları kötülüklerden ötürü pişmanlık duymazlardı. Gelecekte de değişmeye yönelik atılımları yoktu. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, onları çok ağır bir cezaya çarptırmıştı.

Lut'a söyledikleri sözlerden biri de şuydu:

"Eğer doğru sözlülerden isen, haydi bize Allah'ın azabını getir!" (el-Ankebût, 29.)

Lut'tan, kendilerini tehdit edip durmakta olduğu can yakıcı azabı getirmesini istediler. İşte o zaman kadri yüce peygamberleri, kendilerine beddua etti. Alemlerin Rabbinden ve peygamberlerin ilahından, boz- guncu millete karşı kendisine yardım etmesini istedi. O inançsızların yaptıkları işler Allah'ın ağırlığına gitti, O'nu öfkeliendirdi ve peygamberi Lut'un çağrısına icabet etti.

Şerefli elçilerini ve ulu meleklerini göreve gönderdi. Bunlar, İbrahim Halil (a.s.)'e uğrayıp, onun bilgin bir oğlunun doğacağı müjdesini verdiler. Yapmakla görevlendirildikleri büyük ve kapsamlı işi ona haber verdiler.

«İbrahim: "Ey elçiler! Göreviniz nedir?" dedi. Elçiler: "Suçlu bir milletin üzerine, Rabbinin katından işaretli olarak, aşır gidenlere mahsus sert taşlar göndermekle görevlendirildik." dediler.» (ez-zanyât, 31-34.)

«Elçilerimiz İbrahim'e müjde ile geldiklerinde: "Biz bu kasaba halkını yok edeceğiz, çünkü oranın halkı zalim kimselerdir." dediler.

İbrahim: "Ama Lut oradadır" dedi. Elçiler: "Biz orada olanları daha iyi biliriz; onu ve geride kalanlardan olacak karısı dışında ailesini kurtaracağız." dediler.» (c]-Ankebui, 31-32.)

"İbrahim'in korkusu gidip de müjde kendisine ulaşınca, Lut milleti hakkında elçilerimizle tartışmaya girişti." (Hûd, 74.)

Zira İbrahim, onların ilahî davete icabet edeceklerini, ya da Allah'a yönelip teslim olacaklarını ve küfürden kopup geri döneceklerini umuyordu. Bu nedenle Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Doğrusu, İbrahim çok içli, yumuşak huylu ve kendini Allah'a vermiş bir kimseydi. Elçilerimiz: "Ey İbrahim! Bundan vazgeç. Doğrusu, Rabbinin emri gelmiştir. Onlara, şüphesiz geri çevrilemeyecek bir azab gelmektedir." dediler.» (Hûd, 75-76.)

Yani Ey İbrahim! Bizimle bu konuyu tartışmaktan vazgeç de başka şeyler konuş. Çünkü onlar hakkında verilen karar kesindir. Onlara azab inmesi, helak edilmeleri ve yurtlarının tahrib edilmesi vacib olmuştur. "Doğrusu, Rabbinin emri gelmiştir." Yani onların helak edilmeleri emrini; emri geri çevrilemeyecek, azabına karşı konulamayacak ve hükmü aksatılamayacak biri vermiştir. "Şüphesiz geri çevrilemeyecek bir azab, onlara gelmektedir."

Said b. Cübeyr, Süddî, Katade ve Muhammed b. İshak dediler ki: «Meleklerin azab haberini vermelerinden sonra İbrahim (a.s.) onlara şöyle çıkıştı:

- İçinde 300 mü'min bulunan bir kasabayı helak eder misiniz?
- Hayır...
- İçinde 200 mü'min bulunan bir kasabayı helak eder misiniz?
- Hayır...
- İçinde kırk mü'min bulunan bir kasabayı helak eder misiniz?
- Hayır...
- İçinde on dört mü'min bulunan bir kasabayı helak eder misiniz?
- Hayır...
- Peki, ya içinde bir tek mü'min bulunan bir kasabayı helak eder misiniz?
- Hayır...
- "Orada Lut vardır."
- "Orada kimin bulunduğunu biz daha iyi biliriz."

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre İbrahim "(a.s.): Ya Rab! Aralarında elli salih kimse varken onları helak eder misin?" diye sordu. Nihayet bu sayıyı ona kadar indirerek sorusunu tekrarladı. Cenâb-ı Allah: "Aralarında on salih kimse varken onları helak etmem." dedi.»

«Elçilerimiz Lut'a gelince, onun fenasına gitti; çok sıkıldı. "Bu, çetin bir gündür." dedi. (Hûd, 77.)

Müfessirler derler ki: Melekler - ki bunlar da Cebrail, Mikail ve İsrafil idiler - İbrahim'in yanından ayrıldıklarında Lut'un kasabasına yöneldiler. Lut kavmini imtihan etmek ve onların aleyhlerine bir delil çıkarmak maksadıyla, güzel suretli parlak gençler görünümüne bürünerek Sedum beldesine geldiler. Gün batımından sonra Lut'a konuk oldular. Onları insan sanan Lut, ahlaksız kavminin onları evlerine alarak kendilerine kötülük yapacaklarından endişe duyduğu için onları evine konuk etti. Bu iş onun fenasına gitti; çok sıkıldı. "Bu, çetin bir gündür." dedi. Yani belası şiddetli bir gündür, demek istedi. Başkaları için

yaptığı gibi, bunları da geceleyin koruyup müdafaa etmesi gerekeceğinden dolayı böyle demişti. Ahlaksız kavmi, hiç bir erkeği evine konuk etmemesini Lut'a şart koşmuşlardı, ama o, bu işin başka çıkar yolu olmadığı için bunları evine konuk etmek mecburiyetinde kalmıştı.

Katade'nin anlattığına göre melekler, kendi tarlasında çalışmaktayken Lut'un yanına gelmişler; kendilerini evine konuk olarak almasını istemişler; o da utandığından dolayı kabul etmiş; kendilerini eve götürmek üzere önlerine düşüp yürümeye koyulmuş; bu kasabadan gidip başka bir yerde konaklarlar umuduyla, onlara dokunaklı sözler söylemeye başlamıştı. Örneğin demişti ki: "Vallahi yeryüzünde bu kasaba halkı kadar murdar insanlar görmedim." Böyle dedikten sonra biraz yürüdü. Sonra bu sözünü yineledi. Neticede aynı sözü onlara dört defa tekrarlamış oldu. Melekler, peygamberleri Lut (a.s.)'un, kendileri aleyhinde

tanıklıkta bulunmadıkça o kasaba halkını helak etmemekle emro-lunmuşlardı. [3]

Süddî'nin anlattığına göre melekler, İbrahim'in yanından çıkıp Lut'un kasabasına doğru yöneldiler, öğle vakti oraya vardılar. Sedum ırmağına vardıklarında Lut'un kızıyla karşılaştılar. Kızcağız, eve su götürmekteydi. Lut'un iki kızı vardı. Büyüğünün adı Reysa, küçüğü-nünki Zagarta idi. Melekler ona sordular: "Hanım kız! Konaklayabileceğimiz bir yer var mı?" Lut'un kızı, kend kasaba halkının onlara bir kötülük yapmasından korktuğu için: "Ben dönüp gelinceye kadar buradan ayrılmayın." dedi ve babasına gelerek şöyle konuştu: "Babacığım! Şehrin kapısında iki delikanlı seni sordular. Onlar kadar yakışıklı kimse görmüş değilim. Kasabalılar onları konuk edip te perişan hale düşürme-sinler." Çünkü kavmi, Lut'un, erkekleri kendi evine konuk

etmesini yasaklamış ve : "Bırak da erkekleri biz konuk edelim." demişlerdi. [4]

Lut'un kabul etmesi üzerine, kızı gidip konuklan eve getirdi. Ev halkından başkası, konukların geldiğini görmemişti. Karısı çıkıp durumu halka duyurdu ve : "Lut'un evinde bazı erkekler var. Onlar gibi güzel yüzlüsünü bu güne kadar görmüş değilim!" dedi. Bunu duyar duymaz erkekler, Lut'un evine koşarak geldiler.

"Daha önce kötü işler işliyordı."

Yani bu kötülüklerinin yamsıra önceleri bir çok büyük günahlar daha irtikab etmişlerdi.

Lut dedi ki: "Ey kavmim! İşte bunlar kızlarım. Bunlar sizin için daha temizdirler."

Bu sözüyle onları kendi kanlarıyla tatmin olmaya yöneltiyordu. Çünkü onların karılan, şer'an Lut peygamberin kızlar durumundaydılar. Zira peygamber, hadiste de anlatıldığı gibi ümmetinin babası durumundadır. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

"Peygamber, mü'minlere canlanndan daha yakındır. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır." (ei-Ahzâb, 6.)

Sahabe ve seleften bazılan, peygamberin, ümmetin babası olduğunu söylemişlerdir.

"Rabbimizin sizin için yarattığı eşleri bırakıp da, insanlar arasında erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Doğrusu siz, azmış bir milletsiniz." (eş-Şuarâ, 165-166.)

Ehl-i Kitabın iddia ettiği gibi Hz. Lut'un kızlarını o ahlaksız millete sunmuş olduğu görüşü asılsızdır. Bu iddialan yanlıştır.

Lut'a gelen melekler üç kişi oldukları halde, Ehl-i Kitap iki kişi olduğunu söyleyerek ikinci bir yanlış daha yapmışlardır. Akşam yemeğini de Lut'un yanında yediklerini söylemişlerdir. Bütün bu söyledikleri yanlıştır.

"Allah'tan sakının. Konuklanmm önünde beni rezil etmeyin. İçinizde aklı başında kimse yok mudur?" (Hüd: 78.) İnsan yaraşmayan o fuhşu işlemekten onları menetti. İçlerinde akıllı ve hayırlı bir kimse bulunmadığını, aksine tümünün beyinsiz, ahlaksız ve geri zekalı kafirler olduklarını bildirdi.

Onun bu sözleri, meleklerin sormadan duymak istedikleri şeylerdi. Övgüye layık ve şerefliilerin şerefliisi olan Allah'ın laneti üzerlerine olsun, o kavim, kendilerine doğruluğu emreden peygamberlerine şu cevabı verdiler:

"Andolsun ki, senin kızlarınla bir işimiz olmadığını biliyorsun. Doğrusu ne istediğimizin farkmdasm." (Had, 79.)

Allah kendilerine lanet etsin, şöyle diyorlardı: Ey Lut! Bizim kadınlarda gözümüz olmadığını, maksat ve isteğimizin ne olduğunu pekala biliyorsun. Şerefli peygamberlerine bu çirkin sözle karşılık verdiler. Can yakıcı azabın sahibi yüce Allah'ın satvetinden korkmadılar. Bunun üzerine o şerefli peygamber dedi İd: "Keşke size yetecek bir kuvvetim olsa veya sağlam bir yere sığmsam." (Hüd, 80.)

Bu çirkin sözlerinden ötürü hakkettikleri azabı üzerlerine indirmek için güç ve kuvvet sahibi olmak ya da onlara kar-şı kendisine yardımcı olacak bir aşireti olmasını arzuladı.

Zührî, Ebu Hüreyre'nin merfu bir rivayette şöyle dediğim nakletti: "Lut kavmine incek olan azab hususunda biz İbrahim'den daha çok kuşkulama hakkına sahibiz. Allah Lut'a rahmet etsin. Sağlam bir yere sığınmak istiyordu. Yusuf un.kaldığı kadar zindanda kalsaydım, davetçiye icabet ederdim."

Muhammed b. Amr b. Alkame, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sağlam bir yere (yani onu ve üstünlük sahibi olan Allah'a) sığındığı için Allah'ın rahmeti Lut'un üzerine olsun. Ondan sonra Cenâb-ı Allah'ın gönderdiği peygamberlerin tümü, kalabalık aşiret sahipleri olmuşlardır."

Yüce Allah buyurdu ki:

"Şehir halkı sevinerek geldiler. Lut: "Bunlar benim konuklanmdır. Onlara karşı beni mahçub etmeyin. Allah'tan korkun, beni rezil etmeyin. " dedi. "Biz sana misafir kabul etmeyi yasak etmemiş miydik?" dediler. Lut: "Alacaksınız, işte benim kızlanm." dedi." {cl-Hicr, 67-71.)

Bu kötü gidişatı ve fenalığı sürdürmekten onlan sakındırdı; kendi hanımlanna yanaşmalarını salıkladı.

Onlar, kötülüklerinden vazgeçmiyor, tavsiyeye kulak vermiyorlardı. Aksine Lut onları sakındırdıkça onlar, bu konukları elde etmek için taleplerinde ısrar ediyorlardı. Ertesi sabah başlarına gelecek felaketten ve kaderin kendileri için ısıttığı azab ateşinden haberleri yoktu.

İşte bu nedendir ki Cenâb-ı Allah, peygamberi Muhammed (s.a.v.)'in hayatına yemin ederek şöyle buyurmuştur: "Senin hayatına andolsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı." (el-Hicr,72.)

"Lut, andolsun ki, onlar bizim yakalamamızla uyarmıştı. Ama onlar uyarmaları şüpheyle karşılayarak dinlemediler. Andolsun ki, onlar Lut'un konukları olan melekleri elde etmeye kalkıştılar. Bunun üzerine gözlerini kör ettik. "Azabımı ve uyarmaları dinlememenin sonucunu tadın." dedik. Andolsun ki, sabah erken, önü alınmaz bir azab başlarına

geldi." (el-Kamer, 36-38.)

Müfessirler ve başkaları dediler ki: Allah'ın peygamberi Lut (a.s.), o ahlaksız milletin içeri girmelerine engel olmaya çalışıyor, kapıyı kilitleyerek onlara karşı konuklarını korumaya çalışıyordu. Fakat onlar açıp içeri girmek için kapıyı zorluyorlardı. O da kapının ardından seslenerek, bu yaptıklarının doğru olmadığını, bundan vazgeçmeleri gerektiğini onlara Öğütliyordu. Öğütlerini ısrarla yineliyordu. Sıkışıp çaresiz kalınca da: "Keşke size yetecek bir gücüm olsaydı veya sağlam bir yere sığınsaydım ve üzerinize azab indirseydim" dedi. Bu durumu gören melekler: "Ey Lut! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana ulaşamayacaklar-dır"dediler. (Hüd, sı.)

Rivayete göre Cebail (a.s.), evden çıkıp o ahlaksızların suratına kanadının ucuyla çarparak gözlerini kör etmiş. Öyleki, yüzlerindeki göz çukurları tamamen kapanıp dümdüz hale gelmiş, derler. Gözlerini kaybeden o ahlaksızlar, duvarlara tutunarak, el yordamıyla evlerine dönmeye başlamışlar. Dönerken de Allah'ın elçisi Lut peygamberi tehdit ederek: "Sabah olunca ona gösteririz." demişlerdi.

Yüce Allah buyurdu ki: "Andolsun ki, onlar Lut'un konukları olan melekleri elde etmeye kalkıştılar. Bunun üzerine gözlerini kör ettik. "Azabımı ve uyarmaları dinlememenin sonucunu tadın." dedik. Andolsun ki, sabah erken, önü alınmaz bir azab başlarına geldi." (el-Kamer,37-38.)

Şöyleld: Melekler, Lut'a yanaşarak, gecenin son kısmında karısı hariç, diğer aile efradını yanına alarak yola çıkmasını tenbihlediler. Kavminin üzerine inmekte olan azabın sesini duyduğunuzda; "İçinizden hiç kimse geri kalmasın." dediler. Kendisinin de çoban gibi, onların ardına yürümesini öğütlediler. "Ancak karını hariç..." Bu kelimeyi mansub olarak okuma durumunda manası böyle olur. "Aileni geceleyin yürüt." Ancak karını yanına alıp beraberinde götürmeyesin! Yalnız bu kelimesini merfu olarak okumak ta mümkündür. Bu durumda ayetin manası şöyle olur: "Sizden hiç kimse geride kalmayacaktır. Ancak karını geride kalacak, geriye dönüp bakacaktır." Kavminin başına gelen bela, onun da başına gelecektir. Fakat bu ayetin birinci şekilde mansub olarak okunup ona göre manalandırılması daha kuvvetli bir görüştür. Doğrusunu Allah bilir.

Süheylî, Lut'un karısının adının Valihe; Nuh'un karısının adının ise Vâlihe olduğunu söylemiştir.

Melekler, Allah tarafından hain ve şüpheçiler için melunluk örneği kılman bu asi ve yoldan çıkmışların helak edileceklerim müjdeleyerek Lut'a dediler ki:

"Şüphesiz onların vadeleri gün doğana kadardır. Gün doğması yakın değil mi?" (Hüd, sı.)

Lut (a.s.), aile efradı ile - bunlar, onun iki kızından ibaretti - geceleyin yola çıktığında, erkeklerden peşlerine takılan olmadı. Karısının da onlarla beraber yola çıktığını söyleyenler olmuşsa da, doğrusunu Allah bilir.

Bunlar o ahlaksızların beldesinden çıkıp kurtulduktan sonra gün

doğarken, ahlaksız ve kafir kavmin üzerine, Allah'ın geri çevrilemeyen emri geldi. Karşı konulması imkansız olan şiddetli azab, üzerlerine indi.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre melekler, Lut'a, kendi

kasabasının yanındaki dağın tepesine çıkmasını teklif ettiler. Ama o, bunu uygun görmedi. Oraya yalan bir kasabaya gitmek istediğini söyledi. Onlar da: "Peki öyle olsun, git. Oraya varıp yerleşinceye kadar seni bekleyeceğiz. Sen oraya varduktan sonra biz bunların üzerine azabı indiririz." dediler. Rivayete göre, halkın Gur-ı Zağî" dedikleri Şu'ur kasabasına gitti. Gün doğunca da, terketmiş olduğu kasabanın üzerine Allah'ın azabı indi.

Yüce Allah buyurdu ki: "Buyruğumuz gelince oraların altını üstüne getirdik. Üzerleri de Rabbinin katından, işaretli olarak yığın yığın sert taş yağdırdık. Bunlar, zalimlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır." (Hüd, 82-83.)

Derler ki: Cebail, kanadının ucuyla vurarak onları - içindeki insanlarla birlikte yedi kenti - yerlerinden söküp kopardı. 400 veya 4000 nüfus idiler. Hayvanlarıyla birlikte helak edildiler. Bu kentlere bağlı arazi, mekan ve işyerleri de tahrib edildi. Top yekun yerden koparılıp kaldırıldılar; horozlarının ötüşlerini, köpeklerinin ulumalarını melekler duyacak kadar göklere yükseltildiler. Sonra da ters döndürülerek yere bırakıldılar. Alt-üst edildiler. Mücahid'in dediğine göre, eskiden en yüksekteki yerleri, bu defa yere ilk defa düşen kısımlar oldu.

"Üzerlerine yığın yığın sert taşlar yağdırdık." "Siccil" kelimesi Arapçalaştırılmış Farsça kelimelerden biridir. Katı ve sert anlamına gelir. "Mandud" kelimesi ise peşpeşe, habire manasına gelir. O taşlar Rabbinin katında işaretlenmişlerdi. Her taşın üzerinde, kime isabet edip helak edeceği yazılıydı. Azab melekleri demişlerdi ki: "Suçlu bir milletin üzerine, Rabbinin katından işaretli olarak, aşın gidenlere mahsus sert taşlar göndermekle görevlendirildik." (cz-Zâriyât, 32-34.)

"Üzerlerine de yağmur yağdırdık. Uyarılan, fakat yola gelmeyenlerin yağmuru ne kötü idi!" (eş-Şuarâ, m.)

"Lut milletin kasabalarını yere batıran, onları gömdükçe gömen O'dur. Ey kişi! Rabbinin hangi nimetinde şüpheye düşersin?"

(en-Necm, 53-54.)

Onları ters çevirip yere batırdı, altlarını üstlerine getirdi. Üzerlerine yağmur gibi peşpeşe, yığın yığın sert taşlar yağdırdı. O taşlardan her birinin üzerinde, o beldede yaşamakta olan kafirlerden hangisini helak edecekse, o kişinin adı yazılıydı. Orada bulunanların da, oradan uzakta yaşamakta olup ta helak edileceklerin de adları o taşlar üzerine yazılmıştı.

Anlatıldığına göre Lut'un karısı, kendi kafir kavmiyle beraber geride kalmıştı. Kocasını Lut ve kızlarıyla beraber şehirder çıktığı, ancak çığılığı ve şehrin düşüşünü duyduğunda, geri dönüp kavmine doğru gittiği, öteden beri Rabbinin buyruğuna muhalefet ettiği, azabın indiğini görünce de "Vay benim milletimin başına gelenler!" diye feryad ettiği, bu esnada üzerine gökten bir taş düşerek kendisini öldürdüğü ve kavminin akibetine uğrattığı da anlatılır. Çünkü o da o ahlaksızların dininde imiş. Lut'un evine gelen konukları onlara haber veren bir casusmuş. Nitekim Yüce Allah buyurdu ki:

"Allah, inkar edenlere, Nuh'un karısıyla Lut'un karısını örnek gösterir: Onlar, kullarımızdan iki iyi kulun nikahdayken onlara hıyanet etmişlerdi de, iki peygamber Allah'tan gelen azabı onlardan savama-mışlardı. O iki kadına: "Cehennem'e girenlerle beraber siz de girin."

dendi." (et-Tahrim, 10.)

Bu ayette geçen hıyanetten kasıt, dinde hıyanettir. Yani sözü edilen iki kadın, kocalarının dinine girmemişlerdi. Yoksa buradaki hıyanet kelimesiyle, o iki kadının fuhuş yaptıkları kastedilmemektedir. Çünkü Cenâb-ı Allah, hiç bir peygamberin karısının fahişelik yapmasını takdir etmemiştir. Nitekim İbn Abbas ile selef ve halef imamlarından bazıları demişler ki: Peygamberlerden hiçbirinin karısı fuhuş işleyerek kocasını aldatmış değildir. Bunun aksini söyleyen, büyük bir hata işlemiş olur.

İfk hadisesinde iftiracılar Hz. Aişe hakkında ileri geri laflar edince Cenâb-ı Allah mü'minleri kınayıp azarladı, sakındırıp öğüt verdi. Müminlerin anası, Ebu Bekir es- Sıddık'ın kızı, Rasûluilah'm zevcesi Hz. Aişe'nin masum olduğunu bildirirken şöyle buyurmuştu: "Onu dilinize dolamıştınız. Bilmediğiniz şeyleri ağızınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz. Oysa Allah katında önemi büyüktü. Onu işittiğinizde: "Bu konuda konuşmamız yakışık olmaz; haşa, bu büyük bir iftiradır." demeniz gerekmez miydi?" (cn-Nûr, ib-i6.)

Yani, Ey Rabbimiz! Senin peygamberinin eşinin bu durumda olması mümkün değildir. Seni bundan tenzih ederiz.

«Bunlar (bu ceza) zalimlerden hiçbir zaman uzak kalmayacaktır.» (Hûd, 82.) Yani bu çeşit azab, Lut kavminin o çirkin fiilini işleyenlerden uzak olmayacaktır. Bu ayet-i kerimeye dayanan bazı âlimler, livata (oğlancılık) yapanların, evli de olsalar bekar da olsalar taşlanarak recme-dilmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Örneğin Şafii, Ahmed b. Hanbel ve bir grup imam bu görüştedir. Bu görüşteki âlimler, Ahmed b. Hanbel ile sünen sahiplerinin, İbn Abbas'tan rivayet etmiş oldukları şu hadisi de delil olarak ileri sürmüşlerdir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Lut kavminin fiilini yapanları gördüğünüzde; yapana da, yapılanı da öldürün."

Ebu Hanife'nin görüşüne göre, bu fiili işleyen kimse, dağın en yüksek noktasından aşağıya fırlatılır. Lut kavmine yapıldığı gibi, ardısırada taşlar atılır. Çünkü Cenâb-ı Allah: "Bunlar, (bu ceza) zalimlerden hiç bir zaman uzak kalmayacaktır." demiştir.

Cenâb-ı Allah, Lut kavminin yaşadığı beldeleri pis kokulu bir denize dönüştürmüştür. O denizin suyundan yararlanılmaz. Adiliğinden ve pislüğünden ötürü, oranın çevresindeki arazilerden de faydalanılmaz. Orası başkalarına öğüt ve ibret oldu. Emrine muhalefet eden, peygamberlerini yalanlayan, kendi hevesine uyup mevlasma karşı gelen kimselerden intikam almakta ne kadar güçlü olduğuna dair Allah'ın bir kudret delili oldu. Onları tehlikelerden kurtarıp, karanlıklardan çıkararak aydınlığa kavuşturmakla, mümin kullarına karşı ne kadar merhametli olduğunu gösteren ilahî bir rahmet delili oldu. Nitekim yüce Allah buyurdu ki: "Şüphesiz bunda Allah'ın kudretine işaret vardır. Ama çoğu inanmazlar. Rabbin şüphesiz güçlüdür, merhametlidir." (eş-Şuarâ,8-9.)

"Tanyeri ağarırken çığılık onları y akalayı verdi. Memleketlerini alt üst ettik. Üzerlerine sert taşlar yağdırdık. Bunda, görebilen insanlar için ibretler vardır. O şehirlerin kalıntıları, işlek yollar üzerinde hâlâ durmaktadırlar. Bunda, inananlar için ibret vardır." (ei-Hicr, 73-77.)

Cenâb-ı Allah'ın o beldeleri ve oralarda yaşamış olanları nasır değiştirdiğine, kalabalıklarla şenlenmişken o kalabalıkları nasıl helak edip yok ettiğine feraset ve basiretle bakan mü'minler için ibretler vardır. Tirmizî ve diğerlerinin merfu olarak rivayet ettikleri bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Mü'minin ferasetinden sakının. Doğrusu o, Allah'ın nuru ile bakar." Bu hadis-i şerifi irad buyurduktan sonra Peygamber (s.a.v.) Efen-' dimiz şu ayet-i kerimeyi okumuştur: "Bunda, görebilen insanlar için ibretler vardır."

"O şehirlerin kalıntıları, işlek yollar üzerinde hâlâ durmaktadırlar." (el-Hicr, 73.)

"Ey İnsanlar! Sabah akşam, onların yerleri üzerinden geçersiniz. Akletmez misiniz?" (cs-safrai, 137-138.)

"Andolsun ki, Biz, düşünen kimseler için bu kasabadan apaçık bir belgeyi geride bırakmışızdır." (ei-Ankebat, 35.)

"Bunun üzerine, suçlu milletin arasında bulunan mü'minleri çıkardık. Zaten orada, kendim Allah'a vermiş sadece bir tek ev halkı bulduk. Can yakıcı azabdan korkanlar için, o beldede bir işaret, bir kalıntı bıraktık." (ez-Zâriyât, 35-37.) Yani ahiret azabından korkan, görmediği halde Allah'tan korkan, Rabbinin huzurunda durup hesap vermekten korkan, nefisini kötü heveslerden men'eden, dolayısıyla ilahî yasakları çiğne-' mekten çekinen, günah işlemeyi terkedene, Lut kavmine benzemekten korkan kimseler için o harap beldede öğüt ve ibretler bıraktık. Her bakımdan olmasa bile bazı bakımlardan bir millete benzeyen kimse, o millettendir sayılır. Bazıları demişler ki:

Ayniyle Lut kavmi gibi olmasanız da Lut kavmine pek uzak da sayılmazsınız.

Akıllı, anlayışlı ve Kabbinden korkan kimse, onur ve üstünlük sahibi Allah'ın emirlerine uyar. Rasûlullah (s.a.v.)'ın tavsiyelerini kabul eder. Örneğin kendisi için yaratılmış olan helal eşleri ve güzel cariyele-riyle şehvetini tatmin eder. Her azılı fesatçıya uyup ta Allah'ın tehdidine muhatab olmaktan ve : "Bunlar (bu cezalar), zalimlerden hiç bir zaman uzak olmayacaktır." ayetinin kapsamına girmekten sakınır. [\[5\]](#)

Şuayb Peygamberin Mîletî Olan Medyenliler

Cenâb-ı Allah, A'râf sûresinde Lut kavminin kıssasını anlattıktan sonra, Medyenli'lerle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Onlara şöyle dedi: "Ey Milletim! Allah'a kulluk edin. O'ndan başka tanrını yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi. Ölçü ve tartıyı tam yapın. İnsanların eşyasını eksik vermeyin. Düzelttikten sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin. İnanıyorsanız bilin ki, bunlar sizin için hayırlıdır. Allah'a inananları yolundan alıkoyup ve o yolun eğriliğini dileyerek tehdid edip her yolda pusu kurup oturmayın. Azken, Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayın. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bakın. İçinizde mademki benimle gönderilene inanan bir topluluk ve inanmayan bir topluluk var. O halde Allah'ın aramızda hükmünü bildirmesine kadar sabredin. Allah hükmedenlerin en iyisidir."

Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri: "Ey Şuayb! Ya dinimize dönersiniz, ya da, andolsun ki seni ve inananları seninle beraber kasabamızdan çıkarırız." dediler.

Şuayb, onlara: "İstemezsek de mi? Allah bizi dininizden kurtardıktan sonra ona dönecek olursak, doğrusu Allah'a karşı yalanı uydurmuş oluruz. Rabbimizin dilemesi bir yana, dininize dönmek bize yakışmaz. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz yalnız Allah'a güvendik. Rab-bimiz! Bizimle milletimiz arasında hak ile sen hüküm ver. Sen, hükmedenlerin en hayırlısıms." dedi.

Milletinin inkar eden ileri gelenleri, "Şuayb'a uyarsanız, andolsun ki siz kaybedersiniz." dediler. Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde diz üstü çökuverdiler. Şuayb'ı yalanlayanlar, yurtlarında sanki hiç yaşamamışlar gibi oldular. İzleri bile kalmadı. Mahvolanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu. Şuayb onlardan döndü de, "Ey Milletim! Andolsun ki Rabbim sözlerini size bildirdim, öğüt verdim. İnkara millet için niçin üzüleyim?" dedi." (d-A'râf, 80-93.)

"Medyen halkına, kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Şöyle dedi: "Ey Milletim! Allah'a kulluk edin. Ondan başka tanrınız yoktur. Ölçüyü, tartıyı eksik tutmayın. Doğrusu ben sizi boyluk içinde görüyorum ve hakkınızda kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ey Milletim! Ölçüyü ve tartıyı tamamı/tamamına yapın. İnsanlara eşyalarını eksik vermeyin.

Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. İnanıyorsanız, Allah'ın geri bıraktığı helal kâr, sizin için daha hayırlıdır. Ben size bekçi değilim." "Ey Şuayb! Babalarımızın taptığım bırakmamızı emreden veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmamızı men'eden, senin namazın mıdır? Sen doğrusu, akli başında, yumuşak huylu birisin." dediler. "Ey Milletim!-Rabbimden benim bir belgem olduğu ve bana güzel bir nâzik da verdiği halde, ona karşı gelebilir miyim? Söylesenize! Size yasak ettiğim şeylerde, aylan hareket etmek istemem, gücümün yettiği kadar İslah etmekten başka bir dileğim yoktur. Başarım, ancak Allah'tandır. Ona güvendim, Ona yöneliyorum." dedi. "Ey Milletim! Bana karşı gelmeniz, Nuh milletine veya Hûd milletine yahut da Salih milletine gelen felaketin bir benzerini, salan başınıza getirmesin. Lut Milleti sizden uzak değildir. Rabbinizden mağfîret dileyin; O'na tevbe edin. Doğrusu Rabbim merhamet eder ve çok sever." "Ey Şuayb! Söylediklerinizi çoğunu anlamıyor ve doğrusu, seni aramızda güçsüz görüyoruz. Eğer taraftarların olmasaydı, seni taşlardık. Esasen bizim gözümüzde pek itibarın da yoktur." dediler. "Ey Milletim! Benim taraftarlarını size göre Allah'tan daha mı değerlidir ki Allah'a sırt çevirdiniz? Doğrusu Rabbim, yaptıklarınızı bilgisiyle kuşatmıştır." dedi. "Ey Milletim! Durumunuzun gerektirdiğim yapın. Doğrusu, ben de yapacağım. Kime rezil edici bir azabın geleceğini, kimin yalancı olduğunu bileceksiniz. Gözleyin, doğrusu, ben de sizinle beraber gözlüyorum." Buyruğumuz gelince, Şuayb'ı ve beraberindeki inananları - katımızdan bir rahmet olarak - kurtardık. Haksızlık yapanları bir çığlık yakaladı; oldukları yerde diz üstü çökuverdiler. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Bilin ki Semud milleti Allah'ın rahmetinden uzaklaştığı gibi Medyen halkı da uzaklaştı."

(Hûd, 84-95.)

"Ormanlık yerde oturan (Medyenli)ler, şüphesiz zalim kimselerdi. Bunun için onlardan öc aldık. Hâlâ her ila memleket de işlek bir yol üze-rindedirler." (d-Hicr, 78-79.)

"Ormanlık yerde oturanlar, Eykeliler de peygamberleri yalanladı. Şuayb onlara: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Doğrusu ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Ben, buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim, ancak âlemlerin Rabbi'ne aittir. Ölçüyü tam yapın. Eksiltenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların hakkını azaltmayın. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Sizi ve daha önceki nesilleri yaratandan korkun." dedi. "Sen büyülenmişsin. Bizim gibi bir insandan başka birşey değilsin. Doğrusu, seni yalancılardan sanıyoruz. Eğer doğru sözlü isen, göğün bir parçasını üstümüze düşür." dediler.

Şuayb:"Rabbim, yaptıklarınızı çok iyi bilir." dedi. Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine onları bulutlu bir günün azabı yakaladı. Gerçekten oğün büyük bir günün azabı idi. Doğrusu, bunda bir ders vardır. Fakat çoğu inanmamıştır. Rabbin şüphesiz güçlüdür, merhametlidir."(Gş-Şuarâ,IV6-191.)

Medyenliler, Arap bir millet olup kendi beldeleri olan Medyen'de yasarlardı. Medyen, Şam tarafında olup Maan topraklarına yakındı. Lut gölüne yakın olup Hicaz sınırnındaydı. Medyen kabilesi bilinen meşhur bir kabile olup İbrahim Halil (a.s.)'in oğlu Medyan'm oğlu Medyen'in evlatlarıdır. Bunların peygamberleri de Mikyil b.Yeşcen'in oğlu Şuayb (a.s.)'dir. Süryanicede ona Yetron derler, ancak bunda ihtilaf vardır. Şuayb'm babasının adının Yeşhar olduğunu söyleyenler vardır. Yeşhar da Yakub oğlu Lavi'nin oğludur. Kimine göre Şuayb'm babası Nüveyb'dir. Nüveyb de, Ayfa b..Medyen b.İbrahim'in oğludur. Diğer bazıları da Şuayb'm babasının Sayfur olduğunu söylemişlerdir. Sayfur'un babası da Ayfa b.Sabit b.Medyen b.İbrahim'dir. Şuayb (a.s.)'ın nesebi hakkında başka şeyler söyleyenler de vardır. İbn Asakirin dediğine göre anası veya anneannesi Lut'un kızıdır. Şuayb,

İbrahim'e iman edip onunla beraber Babil'den göç eden ve Şam'a girenlerdendir. Vehb b.Münebbih'in anlattığına göre Şuayb ile Mülgam, ateşe atıldığı gün İbrahim'e iman eden ve onunla birlikte Şam'a göç edenlerdendir. İbrahim (a.s.), ona ve Mülgam'a, Lut'un kızlarını eş olarak vermişti. Bunu İbn Kuteybe anlatmıştır. Ancak bu görüşler üzerinde tartışılabilir. Doğruyu er iyi bilen Allah'tır.

Sahabelerden Seleme b. Sa'd El-Anzî'nin biyografisi anlatılırken onun, Rasûlullah (s.a.v.)'m yanına gelerek Müslüman olduğu ve Anze kabilesine mensub olduğunu söylediği, Rasûlullah (s.a.)'m da Anze kabilesini şöyle övdüğü rivayet edilir:

"Anze, ne güzel bir kabiledir. Kendilerine tecavüz edildi, ama yardım görüp muzaffer oldular. Şuayb'm taraftarları ve Musa'nın

da hısımlarıdır." ^[6] Bu hadis sahihse, Şuayb'm, Musa'nın kayınpederi olup Arab-ı Aride'den Anze kabilesine mensub olduğuna delâlet eder. Fakat bunlar Anze b. Esed b. Rabia b. Nizar b. Ma'd b. Adnan'ın soyundan gelmemektedir. Çünkü bunlarla onun arasında çok uzun bir zaman geçmiştir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

İbn Hibban'm, "Sahih"inde peygamberlerden bahseden bölümünde Ebu Zerr'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Peygamberlerin dördü araplardandır: Hud, Salih, Şuayb ve bir de peygamberin... Ey Ebu Zerr!"

Seleften bazıları, Şuayb (a.s.)'a peygamberlerin hatibi unvanını vermişlerdir. Çünkü ö, milletini kendisinin peygamberliğine inanmaya davet ederken yüksek edebî ifadeler kullanmış. İbn İshak, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah

(s.a.v.), yanında Şuayb peygamberden söz edildiğinde, "O peygamberlerin hatibidir." derdi. ^[7]

Medyenliler kafir bir millet olup yol keser, gelip geçenleri korkutur sarmaş dolaş olmuş, dallı budaklı ağaçlara taparlardı. İnsanlar içinde muamelesi en kötü olanlar onlardı. Ölçü ve tartıda hile yaparlardı. Alırken fazla almaya, satarken de eksik vermeye uğraşırlardı. İçlerinden Şuayb'ı, Allah onlara elçi olarak gönderdi. Onları, ortağı olmayan tek Allah'a kulluk etmeye çağırdı. Eksik ölçüp tartmak, yolcuları korkutmak gibi kötü işlerden el çekmelerim tavsiye edip uyardı. Halkın bir bölümü kendisine inandı, ama çoğu onu yalanlayıp inkar etti. Nihayet Cenâb-ı Allah, şiddetli azabını onların üzerine indirdi. O, övülmeye layık olan dosttur. Nitekim buyurdu ki:

Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Onlara şöyle de-di:"Ey Milletim! Allah'a kulluk edin. Ondan başka tanrını yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi...» (ci-A'râf, 85.)

Yani size getirmiş olduğum şeylerin doğruluğuna, benim de Allah tarafından size gönderildiğime delâlet eden apaçık bir delil ve kesin bir belge gelmiştir. Bu belgeler de Şuayb'm gösterdiği ve tafsilatı hakkında bilgi sahibi olmadığımız bazı mucizeleridir.

"Ölçü,ve tartıyı tam yapın. İnsanların eşyasını eksik vermeyin. Düzelttikten sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin."

Halkına, adaletli olmalarını emretti. Haksızlık etmelerini yasakladı. Aksini yapmaları halinde onları ceza ile tehdit etti ve dedi ki:

"İnanıyorsanız bilin ki bunlar sizin için hayırlıdır. Tehdit edip her yolda pusu kurarak oturmayın." İnsanların mallarım haraç ve bağ adı altında alıyor, onları tehdit ediyor, yolları da korkulu hale getiriyorsunuz.

"Süddî, tefsirinde sahabeden naklederek dedi ki: Şuayb'm milleti, yoldan gelip geçenlerin mallarının onda birini alırlardı.

İshak b.Bişr, İbn Abbasın şöyle dediğim rivayet eder: Şuayb'm milleti, azgın kimseler olup yolları keser, gelip geçenlerin mallarının onda birini zorla alırlardı. Bu kötülüğü ilk icad edenler, onlardır.

"Allah'a iman edenleri, eğrilik dileyerek onun yolundan geri çeviriyorsunuz."

Onları maddi ve manevi yol kesicilikten men etmişti. Onlara hitaben sözlerini şöyle sürdürmüştü:

«Azken, Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayın. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bakın.» (ei-A'râf, 86.)

Azlıktan sonra kendilerini çoğaltmakla Allah'ın onlara bahşetmiş olduğu nimeti hatırlatmış ; tavsiyesine uymadıkları takdirde Allah'ın onlardan intikam alacağını bildirerek de onları sakındırmış ve bunun gerçekliğini ispatlayıcı delilleri önlerine koymuştu. Nitekim bir başka kıssada onlara şöyle demişti:

«Ölçüyü, tartıyı eksik tutmayın. Doğrusu, ben sizi bolluk içinde görüyorum ve hakkınızda kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum.» (Hûd, 84.)

Yani bu halinizi sürdürmeyin; yoksa Cenâb-ı Allah elinizdeki malın bereketim giderir, sizi yoksullaştırır ve sizi zengin kılan şeyleri giderir. Tabii İd bütün bunların yaraşıra ahirette de azab göreceksiniz. Hem bu dünyada hem öte tarafta ceza gören kimse, zararlı bir alışverişe girmiş olur.

Önce onları, ölçü ve tartıya hile karıştırmak gibi uygunsuz işleri yapmaktan sakındırdı. Aksi takdirde Cenâb-ı Allah'ın bu dünyada kendilerine bahşetmiş olduğu nimeti ellerinden çekip alacağım, ahirette de onları can yakıcı bir azaba çarptırıp şiddetli bir cezaya uğratacağımı söyleyerek uyardı. Sonra da tersim yapmaktan menedici bir eda ile, amira-ne bir tarzda onlara şöyle dedi.

«Ey milletim! Ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanlara eşyalarını eksik vermeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. İnanıyorsanız, Allah'ın geri bıraktığı helal kâr sizin için daha hayırlıdır. Ben size bekçi değilim.» (Hûd, 85-86.)

İbn Abbas ile Hasan Basrî: "Allan'm geri bıraktığı helal kâr, O'nun verdiği rızıktır ki, bu da insanların mallarını haksız yere ellerinden almaktan daha hayırlıdır. " dediler. İbn Cerir de şöyle dedi: "Ölçü ve tartıyı tamamı tamamına yaptıktan sonra arta kalan karınız, ölçü ve tartıya hile katarak insanların mallarını almanızdan sizin için daha hayırlıdır." Bu, şu ayetin ifade ettiği

manaya benzemektedir.

«Ey Muhammedi De ki: "Helal ile haram, harana şeylerin çokluğundan hoşlansan bile, eşit değildir.» (ei-Mâjde, 100.)

Yani az miktardaki helal mal, sizin için çok miktardaki haram maldan daha hayırlıdır. Çünkü helal mal miktarca az da olsa bereketlidir. Haram mal ise miktarca çok olsa da bereketsizdir. Nitekim yüce Allah buyurdu ki: «Allah faizi eksiltir, sadakaları bereketlendirir.» (ei-Bakara, 276.)

Rasûlullah (s.a.v.) da buyurdu ki:

«Şüphesiz faiz, her ne kadar miktarı çok olsa da akıbeti azlıktır.» [8] Bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur:

«Alışveriş yerlerinden ayrılmadıkları sürece, satıcı ile müşteri (akdi geçerli kılmak veya feshetmekte) serbestirler. Doğru söyleyip (maldaki ayıbı) açıklarlarsa, alışverişleri kendileri için bereketli olur. Şayet yalan söyleyip (maldaki ayıbı)

gizlerlerse, alışverişlerinin bereketi gider.» [9]

Özetle demek istediğimiz şu ki; miktarı az da olsa helal kazanç bereketlidir. Miktarı çok olsa da haram, hiçbir fayda vermez. Bu nedenle Allah'ın peygamberi Şuayb demiş ki: "Eğer inanıyorsanız, Allah'ın geri bıraktığı helal kâr, sizin için daha hayırlıdır." (Hûd, 86.) Şuayb (a.s.) in, "Ben size bekçi değilim." demesi ise şu manaya gelir: Ben ve benden başkalarının sizi görmesi için değil de, Allah'ın rızasını talep etmek ve onun sevabını ummak için. Rabbinizin buyruklarına uyun.

«Ey Şuayb! babalarımızın taptığını bırakmamızı emreden veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmamızı meneden, senin namazın mıdır? Doğrusu, sen akıllı başında, yumuşak huylu birisin." dediler.» (Hûd,87).

Onu alaya alıp küçümseyerek diyorlardı ki: Ey Şuayb! Kılmakta olduğun şu namazın mı; sadece senin tanrına kulluk edelim geçmiş ata ve dedelerimizin tapageldikleri tanrıları bırakalım veya yeryüzünde sırf sem'n hoşuna gidecek muameleleri yapalım, biz beğensek dahi senin razı olmayacağın işleri bırakalım diye bizi kısıtlılık altına almanı sana emrediyor? "Doğrusu, sen aklıbaşında, yumuşak huylu birisin." İbn Ab-bas, Meymun b.Mehran İbn Cüreyc, Zeyd b.Eslem ve İbn Cerir dediler ki Allah düşmanı olan Medyenliler, alayvari bir eda ile bu sözleri Şuayb peygambere söylediler. Hz.Şuayb ise onlara şöyle karşılık verdi:

«"Ey milletim! Rabbinimden benim bir belgem olduğu ve bana güzel bir rızık da verdiği halde O'na karşı gelebilir miyim? Söylesenize! Size yasak ettiğim şeylerde, aykırı hareket etmek istemem. Gücümün yettiği kadar ıslah etmekten başka bir dileğim yoktur. Başarım, ancak Allah'tandır. O'na güvendim, O'na yöneliyorum." dedi.» (Hûd, as.)

Şuayb (a.s.) yumuşak ifadelerle onlara yaklaşıyor, en açık işaretlerle onları Hakka çağırıyordu. Onlara diyordu ki: Ey yalanlayıcılar! Benim size elçi olarak gönderildiğime ilişkin, "Rabbundan bir belgem olduğunu ve bana (peygamberlik gibi) güzel bir rızık da vermiş " olmasına ne dersiniz? Ama siz bütün bunları göremiyorsunuz. Size artık ne yapabilirim? Önceki sayfalarda anlattığımız gibi Nuh (a.s.) da kavmine böyle bir hitapta bulunmuştu.

"Size yasak ettiğim şeylerde aykırı hareket etmek istemem." Yani size her neyi emrettiysöm, mutlaka o emre ben kendim de uyarım. Bir işi yapmaktan vazgeçmenizi tavsiye ettiysem, mutlaka o işten ben kendim de vazgeçerim. Bu emir ve yasaklara ilk uyan ben olurum. Bu, övgüye layık yüce bir sıfattır. Bunun tersi de, reddedilen ve yerilen bir sıfattır. Nitekim son devirlerinde İsrailoğulları uleması ve cahil hatipleri, halka verdikleri nasihatların tersini yapar olmuşlardı. Yüce Allah buyurdu ki:

«Kitabı okuyup durduğunuz halde kendinizi unuttur da başkalarına mı iyilikle emredersiniz? Düşünmez misiniz?» (e]-Bakara, 44.)

Bu ayeti tefsir ederken, Rasûlullah (s.a.v.)'m şu sahih hadisini de nakletmiştik: Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuş ki:

«(Kıyamet gününde bir) adam getirilip ateşe atılır. Bağırsakları karnından dışarı fırlar. Eşeğin kendi etrafında dönüşü gibi bağırsakla-nyla birlikte döner. Ateştekilere etrafına toplanarak şöyle derler: "Ey falan... Sana ne oldu? Sen başkalarına iyiliği emredip kötülüğü menetmez miydin?" O da "Evet, Öyle... Ben iyiliği emrederdim ama kendim iyilik yapmazdım. Kötülükten menederdim ama kendim kötülük yapardım." diye cevap verir.»

Peygamberler'e muhalefet eden ahlaksız bedbahtların niteliği işte budur. Rablerinden gıyaben korkan bilgin topluluklar ile asaletti, efendilere gelince, bunların durumları, Allah'ın peygamberi Şuayb'in dediği gibidir:

«Size yasak ettiğim şeylerde aykırı hareket etmek istemem. Dileğim, gücümün yettiği kadar düzeltmekten başka birşey değildir.» (Hûd, 88.)

Yani bütün işlerimde, gerek sözlerimde, gerek fiillerimde gücümün elverdiği oranda düzeltmekten başka bir amacım yoktur. Her hâlimde, "Başarım ancak Allah ile. O'na tevekkül ettim ve O'na yöneldim." Her bakımdan dönüşüm O'nadır."

Tergîb yani insanları Allah'a rağbet ettirip yöneltmek işte budur. Bundan sonra Şuayb (a.s.), insanları biraz da Allah'tan korkutuyor. Diyor ki:

«Ey milletim! Bana karşı gelmeniz Nuh milletine veya Hud milletine veyahut da Salih milletine gelen felaketin bir benzerin sakın başınıza getirmesin. Lut milleti sizden uzak değildir.» (Hûd, 89.)

Yani bana olan muhalefetiniz ve getirdiğim dine olan öfkeniz, sizi sapıklık, cehalet ve muhalefetinizi sürdürmeye itmesin. Yoksa Allah, benzerleriniz olan Nuh, Hud ve Salih'in yalanlayıcı ve muhalefet edici olan kavimlerine indirdiği gibi «izin de üzerinize azab ve gazabım indirir. "Lut kavmi sizden uzak değildir." Bu ayetini şu anlama geldiği söylenmiştir: Lut kavmi zaman bakımından sizden uzakta değildir. Küfür ve azgınlıkları dolayısıyla üzerlerine inen azab haberi size ulaşmıştır. Ayetin; "Lut kavmi, mahal ve mekan bakımından sizden uzakta değildir." anlamında olduğunu söyleyenler de vardır. Mezkur ayetin şu

anlama geldiğini söyleyenler de olmuştur: Lut kavmi, çeşitli hile ve şüphelerle insanların mallarını gizli açık almak, yol kesmek gibi çirkin fiil ve nitelikler bakımından sizden uzakta değildir.

Bu kavilleri uzlaştırmak mümkündür. Çünkü Lut kavmi, Şuayb kavminden zaman, mekan ve nitelik bakımından uzakta değildi. Sonra Şuayb peygamber, korkutma ve imrendirme ifadelerini birbirine katarak şöyle diyor: «Rabbinizden mağfiret dileyin. O'na yönelip tevbe edin. Şüphesiz Rabbinizi merhamet eden ve sevendir.» (Hûd, 90.) Yani bu kötü halinize son verin. Merhamet edip sevün Rabbinize yönelip tevbe edin, çünkü O, kendisine yönelip tevbe edenlerin tevbesini kabul buyuran ve kullarına merhamet edendir. Ananın yavrusuna gösterdiği şefkat ve merhametin daha fazlasını O, kullarına gösterir. Sevendir. Kulunun büyük günah işlemesinin ardısıra tevbe etmesinden sonra olsa dahi, kulunu sevendir.

«Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz. Doğrusu biz, seni aramızda zayıf biri olarak görüyoruz." dediler.» (Hûd, 91.) Rivayete göre İbn Abbas ile Said b.Cübeyr ve Sevrî, Hz.Şuayb'in gözünün kör olduğunu söylemişlerdir. Rivayet edilen merfî bir hadiste de şu ifadelere rastlamaktayız: Hz.Şuayb ilahî aşktan ötürü ağladı, nihayet gözlerini kaybetti. Neticede Allah onun gözlerini yine açtı ve sordu: "Ey Şuayb! Cehennem korkusundan mı yoksa Cennet arzusundan dolayı mı ağlıyorsun?" Şuayb cevap verdi: "Hayır ya Rab! Senin aşkımdan ağlıyorum. Sana bakıp seni gördükten sonra, bana ne yaparlarsa yapsınlar, umurumda değil!" Bunun üzerine Allah ona vahiy gönderdi: "Benimle buluşman sana mübarek olsun ey Şuayb! İşte bu

sebeplerdir İd, benimle konuşan İmran oğlu Musa'yı senin hizmetine verdim."^[10]

«Milleti Şuayb'a şöyle demişti. Eğer aşiretin olmasaydı seni mutlaka taşlardık. Sen bizim nazarımızda itibarlı biri değilsin.» (Hûd, 91.)

Aşırı derecedeki küfürlerinden ve çirkin inatlarından ötürü böyle demişlerdi. "Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz." Çünkü biz bu anlattıklarını sevmiyor ve istemiyoruz. Bizim bunlara eğilimimiz de yoktur. Nitekim Kureyşli kafirler de Rasûlullah (s.a.v.)'a demişlerdi ki: «"Ey Muhammed! Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda ağırlık, bizimle senin aranda anlaşmamıza engel vardır. İstedğini yap, biz de yapacağız." derler.» (Fussiet, 5.)

"Ey Şuayb! Doğrusu, biz seni aramızda zayıf biri olarak görüyoruz." Seni ezilip terkedilmiş biri olarak telakki ediyoruz. "Eğer aşiretin olmasaydı seni mutlaka taşlardık. Sen bizim nazarımızda itibarlı biri değilsin."

"Ey milletim! Benim aşiretim size göre Allah'tan daha mı değerlidir ki onlardan korkuyor, bana ilişmiyorsunuz? Ama Allah'ın azabından korkmuyorsunuz. O'nun elçisi olduğumdan dolayı bana ilişmiyor değilsiniz herhalde! Şu halde benim aşiretim size göre Allah'tan daha değerli olmuş oluyor ki, "Allah'a sırt çevirdiniz. Doğrusu, benim Rabbiniz, sizin yapmakta olduğunuz işleri (bilgisi ile) kuşatandır." Yapmakta olduğunuz işlerden haberdardır. Bütün bunları bilgisinin kapsamına almıştır. Kendisine döneceğiniz günde de bunların karşılığını size verecektir."

"Ey milletim! Durumunuzun gereğini yapın. Doğrusu, ben de yapacağım. Kime rezil edici bir azabın geleceğim, kimin yalancı olduğunu gözleyin. Ben de sizinle beraber gözlüyorum.» (Hûd, 93.)

Usûl ve metodlarına, yol ve yöntemlerine devam etmeleri, şiddetli bir tehdit veya güçlü bir korkutma ile emrediliyor, İleride dünya yurdunun iyi sonucunun kimin için, helakin de kimin için olduğunu anlayacaksınız. Bu dünyada "rezil edici azabın kime geleceğini"; ahirette de "ebedî azabın kimin üzerine ineceğini" bilecekiniz. "Verdiğimiz haber, müjde ve sakındırmalarda, ben ve sizden hangimizin doğru, hangimizin yalancı olduğunu da göreceksiniz. "Gözleyin...Ben de sizinle beraber gözleyenlerdenim."

«İçinizde mademki benimle gönderilene inanan bir topluluk ve inanmayan bir topluluk var; o halde Allah'ın aramızda hükmünü bildirmesine kadar sabredin. Allah hükmedenlerin en iyisidir.» (el-A'râf, 87.)

«Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, "Ey Şuayb! Ya dinimize dönersiniz, ya da andolsun seni ve inananları seninle beraber kasabamızdan çıkarırız." dediler. "İstemezsek de mi?" Allah bizi dininizden kurtardıktan sonra ona dönecek olursak, doğrusu, Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbinizin dilemesi bir yana, dininize dönmek bize yakışmaz. Kabbimizin ilmi herşeyi kuşatmıştır. Biz yalnız Allah'a güvendik. Rabbiniz! Bizimle milletimiz arasında hak ile sen hüküm ver. Sen hükmedenlerin en hayırlısıdır." dedi.» (el-A'râf, 88-89.) Kendi akıllarınca mü'minleri eski dinlerine döndüreceklerini sandılar ve onlardan bunu talep ettiler. Bunun üzerine Şuayb (a.s.), taraftarları olan mü'minleri savunmak için o kafirlerin karşısına dikilerek: "Biz istemese de mi?" dedi. Yani o mü'minler kendi arzularıyla sizin batıl dininize dönmezler. Ancak zor ve baskı altında tutulurlarsa belki dönerler. Çünkü imanın aydınlığı kalplere girip yerleştikten sonra artık hiç kimse ondan başka tarafa sapıp irtidat etmez. Bu nedenle Şuayb (a.s.) dedi ki:

"Allah bizi dininizden kurtardıktan sonra ona dönecek olursak, doğrusu, Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbinizin dilemesi bir yana, dininize dönmek bize yakışmaz. Biz yalnız Allah'a güvendik." O bize yeter. O bizi korur. Her işimizde O'na başvurur, O'na sığınırız:

Bundan sonra Şuayb (a.s.) kavmine karşı Allah'tan destek diledi; onların hakettikleri azabın çabuklaştırılması için Allah'tan yardım istedi ve şöyle dedi: "Rabbimiz! Bizimle milletimiz arasında hak ile sen hüküm ver. Sen hükmedenlerin en hayırlısıdır." Böyle dedi, onlara beddua etti. Allah, kendisini inkar edip yalanlayan ve elçilerine muhalefet edenlere karşı yardımını istedikleri zaman, peygamberlerinin duasını geri çevirmez." Bununla beraber onlar hal ve gidişatlarını ısrarla sürdürdüler. «Milletinin inkar eden ileri gelenleri, "Eğer Şuayb'e tabi olursanız, mutlaka zarara uğrayanlardan olursunuz." dediler.» (el-A'râf, 90.) Yüce Allah buyurdu ki:

«Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde dizüstü çöktü-verdiler.» (A'raf, 91.)

A'râf sûresinde anlatıldığına göre onları bir titreme yakalamış, yani üzerinde yaşamakta oldukları yer şiddetli bir sarsıntıyla sallanarak onları titretmişti. Bu sarsıntı ve titreme, onların cesedlerindeki ruhu çıkarmış; o yerin canlıları, cansız varlıklara dönüşmüştü. Cüsseleri de cansız, hareketsiz ve hissiz olarak dizüstü çökük vaziyette kalmıştı. Cenâb-ı Allah onlara çeşitli azab, işkence ve belayı birarada vermişti. Pis ve çirkin nitelikleri taşıdıkları için Cenâb-ı Allah hareketleri durduracak şiddetli bir titremeyi, sesleri kısacak bir çığlığı, her tarafından ve yönünden insanlara ateş kıvılcımı saçan bir gölgeyi onlara musallat kıldı. Lakin her sûrede Cenâb-ı Allah, cümlelerin dizisine ve ifadelerin akışına uygun olarak onların durumlarını haber vermiştir. Örneğin A'râf sûresinde anlatıldığına göre onlar Allah'ın peygamberi Şuayb (a.s.)'ı ve taraftarlarını titretmiş, onları memleketlerinden kovmakla tehdit etmiş, memleketlerinde kalmak istiyorlarsa eski dinlerine dönmeleri gerektiğini kendilerine bildirmişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah buyurdu ki: "Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde dizüstü çökü-verdiler." Evet...Titretmeye karşı titremeye, korkutmaya karşı da korkuya yakalanıverdiler. Bu da cümlelerin gelişine uygun ve önceki ifadelerin de akışına bağlıdır.

Hûd sûresinde anlatıldığına göre kendilerini bir çığlık yakalayiver-mişti de bunun üzerine yurtlarında dizüstü çökük vaziyette helak olmuşlardı. Çünkü onlar tahkir edici ve küçümseyici bir eda ile Allah'ın peygamberi Şuayb'e şöyle demişlerdi: «Babalarımızın taplığını bırakmamızı emreden veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmamızı mene-den senin namazın mıdır? Sen doğrusu akli başında, yumuşak huylu birisin.» (Hûd, 87.)

Güzel ve düzgün konuşan o güvenilir peygambere karşı kullandıkları bu çirkin kelimeleri sarfetmekten onları menedici bir çığlıktan burada bahsetmek münasib olmuştur. Bu nedenledir ki onları durgunlaş-tıracak bir titremenin yanı sıra, kendilerini susturan bir çığlık da geldi.

Şuarâ sûresinde anlatıldığına göre onları bulutlu bir günün azabı yakalamıştı. Bu da onların istediklerini yerine getirmek ve arzuladıkları şeye kendilerini yaklaştırmak için olmuştur. Şuayb (a.s.)'a demişlerdi ki:

«Sen ancak büyülenmişin birisin. Bizim gibi bir insandan başka birşey değilsin. Doğrusu, seni yalancılardan sanıyoruz. Eğer doğru sözlü isen, göğün bir parçasını üstümüze düşür." dediler. Şuayb: "Rabbim yaptıklarınızı çok iyi bilir." dedi.» (eş-Şuarâ, 185-188.) Her şeyi bilen ve işiten yüce Allah da şöyle buyurdu: «Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine onları bulutku bir günün azabı yakaladı. Gerçekten o gün, büyük bir gün idi.» (eş-Şuarâ, 189.)

Katade ve bazı müfessisier, Eykelilerin Medyenlilerden ayrı bir millet olduğunu söylemişse de, bu. zayıf bir görüştür. Bu görüşün sahipleri iki şeye dayanmaktadırlar:

1-Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bir ifade vardır: "Eykeliler peygamberlerini yalanladılar. Hani Şuayb onlara demişti ki..." (eş-Şuarâ, 176-177.) Bu ayette "kardeşleri Şuayb" denilmiyor da, sadece "Şuayb" diyerek yakın bir isim kullanılıyor. Halbuki Medyenlilerden sözedilirken, Kur'ân-ı Kerîm'de: "Medyen (halkın)'e kardeşleri Şuayb'ı gönderdik." (ei-AVâf, 85.) deniliyor. Demek ki Eykeliler ayrı, Medyenliler ayrı birer millettirler.

2-Eykelilerin, bulutlu bir günde azaba uğratıldıkları anlatılmakta; Medyenlilerin ise titreme ve çığlıkla azaplandırıldıkları anlatılmaktadır.

Şimdi de gelelim yukarıdaki iddiaları cevaplamaya:

1-"Eykeliler peygamberleri yalanladılar." sözünden sonra "kardeşleri Şuayb" denilmiyor da, sadece "Şuayb" diyerek yalın bir isim kullanılıyor ve kardeşlikten bahsedilmiyor. Çünkü bu ayette onlar ormana ve ağaca (Eyke'ye) tapmakla nitelendiriliyorlar. Böyle dedikten sonra burada kardeşlikten söz etmek, yerinde bir iş olmaz. Ama "Medyen (hal-km)'e kardeşleri Şuayb'ı gönderdik." derken, onlar bir kabileye nisbet edildikleri için,' orada Şuayb'm onların kardeşleri olduğunu söylemek uygun olmuştur. Arada böyle bir farkın olması latif, güzel ve yüksek, aynı zamanda nefis bir üslubun gereğidir.

2-Eykelilerin bulutlu bir günde azaba uğratılmış olmalarını ileri sürerek onların Medyenlilerden ayrı bir millet olduklarını söylemeye gelince, bu eğer Eykelilerin ayrı bir ümmet olduklarını ispatlayan bir delil ise, o zaman haklarında titreme ve çığlık gibi iki ayrı azaptan bahsedildiği için Medyenlileri de iki ayrı millet olarak telakki etmek gerekecektir ki bu da, bu işten azıcık anlayan bir kimsenin söyleyeceği bir söz değildir.

Şimdi de Şuayb (a.s.)'m hayatından bahseden ve Hafız tbn Asakir'in naklettiği hadise gelelim.

"Medyen milletiyle Eykeliler iki ümmettir. Allah onlara peygamber Şuayb (a.s.)'ı (elçi olarak) gönderdi."

Bu gerçekten garip bir hadistir. Bunun rivayet zincirinde geçen ra-vilerden basısı eleştirilmiştir. Öyle sanılıyor ki bu Yermük savaşında dirayetsiz bazısı raviler tarafından Abdullah b.Amr'a aktarılan israili-yat haberlerindenidir.

Sonra Cenâb-ı Allah, ölçü ve tartıyı eksik yapma gibi, Medyenli'le-rin işledikleri kötülükleri Eykelilerin de yapmış olduklarını söyleyerek onları yermiştir ki bu da, Eykelilerle Medyenlilerin aynı millet olduklarını ispatlamaktadır. Çeşitli azablara çarptırılarak helak edilmişlerdir.

Ancak bu azablardan her biri, ifadenin akışına uygun olarak ayrı ayrı yerlerde anlatılmışlardır. Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: «Onları bulutlu bir günün azabı yakaladı. Doğrusu o gün, büyük bir günün azabı idi.» (oş-Şuarâ, 189.)

Anlatıldığına göre onlara şiddetli bir sıcak isabet etmiş. Cenâb-ı Allah, yedi gün süreyle onlara rüzgar esintisi vermemiş, bunun yanı sıra su ve gölge onlara fayda sağlamamış, serin bodrumlara girmeleri de kendilerine yarar temin etmemişti. Böyle olunca da bulundukları yeri terkederek çöle çıkmışlar, bir bulut gelerek onları gölgelendirmişti. Gölgesinden yararlanmak için gelip bulutun altında toplanmışlardı. Hepsi tastamamam gelip o bulutun altında toplandıklarında, Cenâb-ı Allah o bulutun

içinden üzerlerine kıvılcımlar ve alev parçaları saçtı... Yer sarsılarak onları titretti. Gökten bir çığlık duyular ki derhal canları bedenlerinden ayrıldı ve cesedleri harab olup çöktü.

«Bu. yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde diz üstü çöktü-verdiler. Şuayb'ı yalanlayanlar, yurtlarında sanki hiç yaşamamışlar gibi oldular. İzleri bile kalmadı. Mahvolanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu.» (el-A'râf, 91-92.)

Cenâb-ı Allah, Şuayb'ı ve beraberindeki mü'minleri kurtardı. Nitekim Allah Teâlâ buyurmuştur ki:

«Buyruğumuz gelince Şuayb'ı ve beraberindeki mü'minleri -katımızdan bir rahmet olarak- kurtardık. Haksızlık yapanları bir çığlık yakaladı, oldukları yerde diz üstü çöktü-verdiler. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Bilin ki Semud milleti, Allah'ın rahmetinden uzaklaştığı gibi Medyen halkı da uzaklaştı.» (Hûd, 94-95.)

"Milletinin inkar eden ileri gelenleri, "Şuayb'e uyarsanız andolsun ki siz kaybedersiniz." dediler. Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde dizüstü çöktü-verdiler. Şuayb'ı yalanlayanlar, yurtlarında sanki hiç yaşamamış gibi oldular, İzleri bile kalmadı. Mahvolanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu." Tabii ki bu mahvoluş, onların mü'minlere: "Şuayb'a uyarsanız andolsun ki siz kaybedersiniz." demelerine karşılık olmuştu.

Sonra Cenâb-ı Allah, peygamberleri Şuayb'ın onları kınayıp kötülüklerini teşhir ettiğini de anlatıyor. «Şuayb onlardan döndü ve: "Ey milletim! Andolsun ki, Rabbimin sözlerini size bildirdim, öğüt verdim, inkarcı millet için niçin üzüleyim? dedi"» (el-A'râf, 93.) Yani onların helak oluşlarından sonra, bulundukları mahalden dönüp ayrıldığında: "Ey milletim! And olsun ki, Rabbimin sözlerini size bildirdim, öğüt verdim." dedi. Üzerime düşen eksiksiz tebliğ ve tam nasihat görevini ifa ettim, sizi doğru yola iletip hidayete ulaştırmak için olanca gücümle, büyük bir tutkuyla çalıştım. Fakat bunun size yararı olmadı. Çünkü Cenâb-ı Allah, sapıklıkta kalmasını dilediği kimseleri doğru yola iletmez. Onların yardımcıları da yoktur. Bundan böyle sizin için üzülecek değilim. Çünkü siz, öğüt kabul etmiyor ve insanların rüsvay olacakları günden de korkmuyorsunuz. Şu halde Hakk'ı kabul etmeyen, ona yönelip dönmeyen dolayısıyla Allah'ın geri çevrilemeyecek, kendisine karşı savu-nulamayacak ve kendisinden kaçılamayacak azabına çarptırılan, "inkarcı bir millet için niçin üzüleyim?"

Hafız İbn Asakir, "Tarih"inde İbn Âbbas'dan rivayet ederek dedi ki: Şuayb (a.s.), Yusuf (a.s.)'dan sonra yaşamıştır. Vehb b.Münebbih'ten nakledildiğine göre beraberindeki mü'minlerle birlikte Şuayb (a.s.), Mekke'de vefat etmiştir. Mezarları,

[\[11\]](#)

Ka'be'nin batısında Darü'n-Nedve ile Beni Senim mahallesi arasındadır.

İbrahim Peygamberin Çocukları

Önceki sayfalarda İbrahim (a.s.) ile milleti arasında geçen hadiseleri ve her iki tarafın nasıl bir sonuçla karşılaşmış olduklarını anlatmıştık. Onun zamanında cereyan eden Lut kavmi kıssasını, bunun ardından da Şuayb (a.s.)'m milleti olan Medyenliler kıssasını anlatmıştık. Çünkü bunun delili, yüce Allah'ın kitabının bir kaç yerinde anlatılmaktadır. Lut kavminin kıssasından sonra Cenâb-ı Allah Medyenlilerin kıssasını anlatmıştır ki, onlar da önce anlattığımız gibi doğru görüşe göre Eykelilerdir. Kur'ân-ı Azim'deki sıraya uyarak biz de Medyenlüler'i, Lut Kavminden sonra anlattık. Şimdi de İbrahim (a.s.)'in soyunu üstünlüğünü anlatmaya çalışacağız. Çünkü Cenâb-ı Allah onun soyuna kitap ve peygamberlik vermiştir. Kendisinden sonra

[\[12\]](#)

gönderilen her peygamber, onun evlatların dandır.

İsmail Peygamber

Önceleri de anlattığımız gibi İbrahim Halil (a.s.)'in bir kaç oğlu vardı, ama en meşhurları, her ikisi de büyük peygamber ve Allah elçileri olan iki kardeştir. Diğer kardeşlerinden daha büyük ve daha değerli olan bu iki kardeş, İsmail ile İshak'tır. Kurban edilmek istenen de sahih kavle göre, İbrahim'in ilk oğlu İsmail'dir. Mısırlı Kıbtîye Hacer'den doğmuştur. Allah'ı selamı, ikisinin de üzerine olsun.

Kurban edilmek istenenin İshak olduğunu söyleyen kimse, Tevrat ile İncil'i tahrif edip ayetlerini değiştiren ve göz önündeki Kur'ân'a muhalefet eden israiloğullarının nakillerim esas almıştır. İbrahim, ilk oğlunu -bir rivayete göre de biricik oğlunu- kurban etmekle emrolundu. Her ne olursa olsun, kurban edilmesi emredilen, delilin nassı ile İsmail (a.s.)'dir. Tevrat'ta konuyla ilgili ifade şöyledir: İbrahim 100 sene yaşadıktan sonra çocuk sahibi oldu. Bu ilk çocuğu İsmail idi. İsmail, maddeten de manen de babasının biricik oğluydu. Babasının maddeten biricik oğluydu. Çünkü kurban edileceği zaman onüç yaşım geride bırakmıştı. Babasının manen de biricik oğluydu. Çünkü denildiğine göre henüz süt emme çağındaki küçücük bir çocuk iken babası, annesi Hacer ile birlikte kendisini, memleketinden alıp götürmüş, Faran dağlarının eteklerine bırakmıştı. Faran, Mekke çevresindeki dağların adıdır. Evet, onları buraya bıraktı. Yanlarında az miktarda su ve azık vardı. Allah'a güvenip tevekkül ettiğinden dolayı, azık ve sularını bol miktarda temin etmeyi gerekli görmemişti. Allah onlara yeterdi. Onları koruma ve gözetimi ile kuşattı. O, ne güzel kefil ve vekildir. Kuluna en güzel yetecek olan da O'dur. İsmail babasının maddeten, manen biricik oğluydu fakat bu sırrı anlayacak olan nerede? Bu mertebeye ulaşacak olan nerede? Bunu ancak ferasetli" ve asil bir kimse idrak edebilir. Cenâb-ı Allah, İsmail'i yumuşak huyluluk, doğru sözlülük, sabırlılık, va'di yerine getirme, namaza devam etme, azabtan korunmak için ailesine de namaz kılmayı emretmek gibi sıfatlarla niteleyerek övmüştür. Bütün bunlara ek olarak İsmail, insanları en büyük Rabb'e kulluk etmeye davet etmiştir. Yüce Allah buyurmuş ki:

«Biz ona yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik. Çocuk kendisinin yanı sıra yürümeye başlayınca: "Ey oğulcuğum! Doğrusu, ber uykudayken seni boğazladığımı görüyorum. Bir düşün, ne dersin?" dedi. "Ey babacığım! Ne ile emrolundunsa yap. Allat dilerse sabredenlerden olduğumu göreceksin." dedi.» (cs-Sâfat, 101-102.) Babasının isteğine boyun eğdi ve sabredeceğine de söz verdi. Bu va'dini yerine getirdi ve bu işe de sabretti.

«Ey Muhammed! Kitapta İsmail'e dair anlattıklarımızı an. Çünkü o, sözünde doğru bir kimseydi. Tarafımızdan gönderilmiş bir peygamberdi. Çevresinde bulunanlara namaz kılmalarını, zekat vermelerini emrederdi. Rabbinin katında hoşnutluğa ermişti». (Meryem, 54-55.)

«Ey Muhammed! Güçlü ve anlayışlı olan kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'u da an. Biz onları ahiret yurdunu düşünen, içter bağılı kimseler kıldık. Doğrusu, onlar katımızda seçkin iyi kimselerdendirler. İsmail'i, Elyesa'yı, Zülkifl'i de an. Hepsi iyilerdendir.» (Sâ'd, 45-48.)

«Ey Muhammed! İsmail, İdris ve Zülkifl hakkında anlattığımızı da an; onların her biri sabredenlerdendi. Onları rahmetimizi kattık, doğrusu, onlar iyilerdendi.» (el-Enbiya, 85-86.)

«Nuh'a ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına vahyettiğimiz gibi Ey Muhammed, şüphesiz sana da vahyettik...» (en-Nisâ, 163.)

«Ey mü'minler!"Allah'a, bize gönderilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına gönderilene inandık." deyin.» (el-Bakara,136.)

«Yoksa İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarının Yahudi veya Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz. Peki, siz mi yoksa Allah mı daha İyi bilir?» (el-Bakara, 140.)

Cenâb-ı Allah, İsmail'in bütün güzel niteliklerini anlatmış, onu kendi peygamberi ve elçisi yapmış, cahillerin isnatlarından onu ibra etmiştir. Ona indirilen ilahî hükümlere inanmalarını da mü'min kullarına emretmiştir.

Neseb âlimleriyle tarihçilerin anlattıklarına göre ata ilk binen, İsmail (a.s.) olmuştur. Daha önceleri atlar yabanî idiler. Atı ehlileştirdi ve ata bindi. Said b.Yahya el-Ümevî, "Meğazi" adlı eserinde Abdullah b.Ömer'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir. «At edinin ve onu (bir miras gibi) nesilden nesile devredin. Çünkü o, atanız İsmail'in mirasıdır.»

Atlar daha önceleri yabanî idiler. İsmail (a.s.) kendine özgü çağın-şıyla atları kendine çağırdı, onlar da onun bu çağrısına uyup ehlileşt-i-ler. İlk olarak Arapça'yı gramerine uygun bir biçimde konuşan da odur. İsmail (a.s.) Arapça'yı Mekke'de kendi yanlarında konaklayıp yerleşen Arab-ı Arib'e'den yani asıl Arap ırkından olan Cürhüm ve Amalika kabi-leleriyle Yemenlilerden öğrendi. Bunlar Hz.İbrahim öncesinden gelen eski Araplardır.

Saidb.Yahya el-Ümevî, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «Dili fasih Arapça'yla açılan (fasih Arapça'yı ilk konuşan) İsmail olmuştur. O zamanlar henüz on dört yaşındaki bir çocukmuş.»

Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi İsmail (a.s.) büyüdüğünde Amalika kabilesine mensup bir kadınla evlendi. Babası İbrahim (a.s.), ayrılmasını emredince o kadından ayrıldı. Ümevî'nin anlattığına göre bu kadın, Sa'd b. Usame b.Ekil el-Amaliki'nin kızı Ammare idi. Bundan boşandıktan sonra İsmail başka bir kadınla evlendi. Babası bu ikinci evliliği devan ettirmesini emretti. O da bu evliliğim devam ettirdi. Bu karısı Medad b. Amr el -Cürhümi'nin kızı Seyyide idi. Seyyide'nin İsmail'in üçüncü karısı olduğunu söyleyenler de olmuştur. Seyyide hanım, İsmail'e oniki erkek evlad doğurdu. Merhun Muhammed b.İshak, adlarını şöyle sıralamıştır: Nabit, Kayzar, Ezbil, Mişa, Müsmi, Maş, Duşa, Erer, Yatur, Nebş, Tayma Kayzuma. Ehl-i Kitap kaynaklarında da Hz. İsmail'in oğulları böyle adlandırmırlar. Onlara göre de İsmail (a.s.)'in evlatlar oniki tane olup hepsi de, haklarında müjdeler bulunan ulu kişilerdir. Ancak Ehl-i Kitap bunu tevil ederken yalan söylemişlerdir.

İsmail (a.s.), Cürhüm ve Amalika kabileleleriyle Yemenlilerin bulundukları yerlerle bu yerlerin çevresine peygamber olarak gönderilmişti. Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun.

Ecel gelip kapısını çaldığında kardeşi İshak'a vasiyetini yaptı. Kızı

Nesme'yi İshak'm oğlu İs ile evlendirdi. Nesme, Rûm'u doğurdu. Onun soyundan gelenlere -İs'in temndeld sarı renkten dolayı Beni Asfer, yani sarıoğulları denir, Nesme, Yunan adlı bir çocuk daha doğurdu. İs'in oğullarından biri de Eşban'dır. Eşban'm da İs ile Nesme'nin evliliklerinin ürünü olduğunu söyleyenler olmuşsa da , İbn Cerir et-Taberî bu hususta çekimser kalmıştır.

Allah'ın peygamberi İsmail (a.s.), 137 yaşındayken vefat etmiş; anası Hacer ile birlikte Ka'be'nin yanında Hatim denen yere gömülmüştür. Ömer b. Abdülaziz'in şöyle dediği rivayet edilir. İsmail (a.s.), Mekke'nin sıcaklığından ötürü Rabbine yakmıştı da, Rabbi ona şöyle vah-yetmişti. "Defnedildiğin yere Cennet'ten bir kapı açacağım. Kıyamet gününe kadar oradan sana Cenne esintisi gelecektir."

Hicaz Araplarımn tümü, İsmail'in oğlu Nebit ile Kayzar'm neslidirler. [\[13\]](#)

Şereflioğlu Şerefli İbrahim'in Oğlu İshak (A.S.)

Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi İshak (a.s.), kardeşi İsmail'in doğumunun üzerinden ondört yıl geçtikten sonra, yani babası İbrahim 100 yaşındayken doğdu. Kendisinin doğacağı melekler müjdelediklerinde anası Sâre doksan yaşındaydı.

Yüce Allah buyurmuş ki:

«Ona iyilerden olan İshak'ı peygamber olarak müjdeledik. Kendisini ve İshak'ı mübarek kıldık. İkisinin soyunda iyi olan da vardır, açıktan açığa kendisine yazık eden de vardır.» (cs-Saffit, 112-113.)

Cenâb-ı Allah, İshak peygamberi, kutsal kitabının birden fazla yerinde övgüyle anmıştır. Önceki sayfalarda naklettiğimiz Ebu Hürey-re'den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

«Şereflioğlu şereflioğlu şereflioğlu şerefli İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub'un oğlu Yusuf.» [\[14\]](#)

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre babası İbrahim'in sağlığında İshak, Betvail kızı Refka ile evlenirken kırk yaşındaydı. Karısı kısırdı. Allah'a yalvarıp dua etti. Karısı hamile oldu ve ikiz oğlan doğurdu. İlk doğanın adı İso idi. Araplar ona İs derler ki, Rumların atasıdır. İkincisi ise doğarken kardeşi İs'in topuğunu yakalamış olduğu için Yakub adını almıştır. Diğer adı da İsrail'dir ki, israiloğullarının atasıdır.

Anlatıldığına göre İshali (a.s.), İso'yu ilk çocuğu olduğundan ötürü Yakub'dan daha çok severmiş. Anaları Refka ise, daha sonra doğduğu ve dolayısıyla daha küçük olduğu için Yakub'u daha fazla severmiş.

Derler ki: İshak (a.s.) yaşlanıp da gözlerinin ferî zayıflayınca, günlerden bir gün oğlu İs'e canının nefis bir yemek çektiğini söylemiş. "Git, benim için bir hayvan avlayıp pişir de, ömrüne ve malına bereket katılması için sana dua edeyim." demiş.

İs, avcı bir kimseydi. Babasının arzusunu yerine getirmek için ava çıktı. Bu arada anası Refka, İs'in kardeşi Yakub'a seçme hayvanlarından iki oğlak keserek, babasının arzuladığı yemeği hazırlamasını, kardeşi İs birşey getirmeden onun hemen bu yemeği babasına takdim etmesini tenbihledi ki, babası, İs'e dua edeceğine Yakub'a dua etsin. Refka bu tenbihatı yaptıktan sonra kalkıp Yakub'a İs'in elbisesini giydirdi. Boğazına ve pazulanna da oğlakların derilerini yapıştırdı. Çünkü İs'in vücudu çok kıllıydı, ama Yakub'un ki Öyle değildi. Yakub oğlakları kesip yemeği hazırladı, getirip babasına sundu. "Sen kimsin?" diye sorunca, "Ben senin oğlunum." dedi. Böyle deyince babası İshak onu kucakladı, bağrına bastı, eliyle vücudunu araştırdı ve: "Ses Yakub'un sesi, ama vücut ve elbise İs'in vücudu ve elbisesi." dedi. Yemeği yedikten sonra ona kardeşleri arasında kadri yüce, otoriter, sözü dinlenir, halkı tarafından da itaat edilen biri olması, rızkının ve neslinin bereketi için dua etti.

Yakub babasının yanından çıktıktan sonra kardeşi İs babasının istediği yemeği hazırlamış olarak geldi. Yemeği takdim edince de babası İshak: "Oğlum bu da nesi?" diye sordu. İs "Arzulamış olduğun yemektir, babacığım!" diye cevap verdi. Babası: "Biraz önce yemek getirmiş, ben de yeyip senin için dua etmemiş miydim?" dedi. Bunun üzerine İs: "Hayır vallahi" dedi ve kardeşinin atak davranarak kendisinden önce yemek getirdiğini anladı; içi, kardeşi Yakub'a karşı öfke ve hınçla doldu. Anlatıldığına göre kardeşine, "Babamızın vefatından sonra seni Öldürürüm." diye tehdit savurmuştu. Yemeği yedirdikten sonra babasının kendisi için de dua etmesini istemişti. Babası onun iç^ri de dua etti. Soyunun yeryüzünde hükümlan olması, rızık ve ürünlerinin bereketi için dua etti.

Anaları, İs'in Yakub'u ölümle tehdit ettiğini duyunca oğlu Yakub'a Harran'da yaşamakta olan kardeşi ve Yakub'un da dayısı olan Laban'm yanına gitmesini, kardeşi İs'in Öfkesi yatışmıca kadar orada kalmasını, Laban'm kızlarından biriyle evlenmesini tavsiye etti. Kocasını İshak'tan da Yakub'a bu yolda tavsiyede bulunmasını, ona dua etmesini istedi. Kocasını da isteğine uydu.

Yakub (a.s.) da o gün akşam vakti yola çıktı. Yolda gece bastırınca bir yerde uyudu. Bir taşı alıp yastık gibi başının altına koydu ve uzanıp uykuya daldı. Rüyasında yerden göğe doğru uzanan bir merdiven gördü. Bazı melekler merdiven üzerinde inip çıkıyorlardı. Kutlu ve Yüce Rab da ona hitaben şöyle diyordu.: "Seni mübarek kılacak ve soyunu çoğaltacağım. Üzerinde bulunduğun bu yerleri sana ve senden sonra ha-leflerine vereceğim."

Uykudan uyandığında gördüğü rüyadan ötürü sevindi. Ailesine salimen döndüğü takdirde, uyuduğu şu yerde onur ve üstünlük sahibi Allah için bir mabed inşa etmeyi, buralardan elde edeceği ürünün onda birini Allah için vermeyi adadı. Sonra, yastık olarak kullandığı taşı, daha sonra tanıyabilmek için yağladı. Taşın bulunduğu yere "Allah'ın evi" adını verdi. Orası, bugün

Mescid-i Aksa'nın bulunduğu yerdir. İleride de anlatılacağı gibi, Mescid-i Aksa'yı Yakub (a.s.) inşa etmiştir. [\[15\]](#)

Yakub (a.s.) Harran'da yaşamakta olan dayısının yanına geldiğinde dayısının iki kızı olduğunu gördü. Büyüğünün adı Leyya, küçüğünü-nünkü ise Rahil idi. Rahil, hüsn-ü cemal sahibi güzel bir kızdı. Yakub bu kıza talib oldu. Dayısı yedi yıl süreyle davalarını otlatması şartıyla bu kızını kendisine vereceğini va'd etti. Yakub yedi yıl çobanlık etti. Süre geçince etraftaki insanlar dayısına, "Haydi bakalım kızını Yakub'a ver." dediler. Dayısı geceleyin büyük kızı Leyya'yı Yakub'un gerdek odasına soktu. Leyya çirkin görünümlü ve gözlerinin ferî zayıflamış bir kızdı. Sabah olunca Yakub bir de gördü ki, Leyya ile evlenmiş. Dayısına "Beni aldattın. Ben senden Rahil'i istemiştim." dedi. Dayısı ona dedi ki: "Evde büyük kız dururken küçüğünü kocaya vermek bizde âdet değildir. Ama Rahil'i seviyorsan yedi yıl daha bana çobanlık et. Onu da sana veririm." Bunun üzerine Yakub (a.s.), dayısına yedi yıl daha çobanlık etti. Süre dolunca Rahil'i de aldı. Onunla da gerdeğe girdi. Onların dininde bir erkeğin iki bacıyla bir arada evli bulunması caiz idi. Bu uygulama daha sonra Tevrat şeriatı ile nesh edildi. Yalnız bu bile, bu hususta neshin vukubulduğuna dair yeterli bir delildir. Çünkü Yakub'un böyle bir evlilik yapmış olması, bunun mubah ve caiz olduğuna delâlet etmektedir. Zira o masumdur. Yakub'un dayısı Laban, her iki kızma birer cariyeye hediye etmişti. Leyya'ya

hediye ettiği cariyenin adı Zülfa, Rahil'e hediye ettiği cariyenin adı ise Belha idi. [\[16\]](#)

Cenâb-ı Allah Leyya'mın kusur ve eksikliğini, kendisine evlat vererek telafi edip güzelleştirdi. Kocasını Yakub'a ilk olarak Rabil'i doğurdu. Sonra Şem'on, Lavi ve Yahoza'yı doğurdu. Rahil hamile kalamadığı için onu kıskandı. Cariyesi Belha'yı

kocasını Yakub'a hediye etti. Yakub da Belha ile gerdege girdi. Hamile kalan Belha Yakub'a bir erkek çocuk doğurdu. Adını Dan koydular. İkinci kez hamile kaldı. Yine bir erkek çocuk doğurdu. Onun adını da Niftali koydular. Bunu gören Leyya da cariyesi Zülfa'yı kocası Yakub'a hediye etti. Bu da Cad ve Esir adlarında iki erkek çocuk doğurdu. Sonra Leyya tekrar hamile kaldı ve beşinci bir erkek çocuğu daha doğurdu. Adını İshahir koydular, bundan sonra doğurduğu altıncı erkek çocuğuna Zabılan adını verdiler. Son olarak da Dina adlı bir kız çocuğu doğurdu. Böylece Yakub'dan toplam olarak yedi çocuğu doğmuş oldu. Sonra Rahil, Allah'a dua ederek kendisine Yakub'dan bir erkek çocuk kazandırmasını diledi. Allah onun yakarışını duydu ve duasına icabet etti de Rahil, Allah'ın peygamberi Yakub'dan hamile kaldı. Kocasına şerefli, ulu, güzel ve hüsn-ü cemal sahibi bir erkek çocuk doğurdu, adını da Yusuf koydu.

Bütün bunlar olup biterken onlar Harran'da ikamet ediyorlardı. Yakub, dayısının iki kızıyla evlendikten sonra altı yıl daha ona çobanlık etti. Böylece dayısının yanında yapmış olduğu çobanlık süresinin toplamı yirmi yılı bulmuştu. Yakub, dayısı Laban'dan baba ocağına dönmek için artık kendisine izin istedi. Dayısı: "Senin sayende malım bereketlendi. Malımdan dile ne dilerse." dedi. Yakub da: "Davarlarının bu sene doğuracakları alaca renkli yavruları, beyaz renkli olup da üzerinde siyah benekler bulunan, siyah renkli olup üzerinde beyaz benekleri bulunan yavruları, ayrıca doğacak olan beyaz renkli ve boynuzsuz oğlaklara bana verirsin." deyince, dayısı "Evet..." karşılığını verdi.

Bu anlaşmayı duyan dayısı oğulları davalarının yanına koşup bu evsafaiki koç ve tekeleri sürüden ayırıp üç gün uzaklıktaki bir mesafeye götürdüler İd dışı hayvanlar bu nitelikteki yavrulara gebe kalmaları.

Onların bu oyunlarını boşa çıkarmak için Yakub (a.s.)'da badem ağacından değnekler edinip kabuklarını enlemesine, siyah-beyaz şeritler bırakacak şekilde soydu. Bu benekli değnekleri, davalarının su içmeye gelirken geçtikleri yollara dikti ki bunları gören hayvanlar ürküp kaşıssınlar ve karını arın daki yavruları da hareketlenip bu benekli değneklerin rengini alsınlar. Bu harikulade bir durum olup, mucizeler zincirinde bir halka olarak yerini alacaktı.

Neticede Yakub (a.s.)'un bir çok davar, binek ve köleleri oldu. Dayısının ve oğullarının yüzlerindeki çizgiler, ona karşı değişik bir şekil aldı. Ondaki sıkılık gibi olmuşlardı.

Cenab-ı Allah , Yakub (a.s.)'a, babasının ve kavminin yurduna dönmesini vahyetti; kendisiyle beraber olacağını ona va'detti. Yakub bu meseleyi ailesine açtı, onlar da kendisine hiç tereddüt etmeden muvafakat ettiler. Ailesi ve malıyla birlikte göçünü yükleyip yola çıktı. Hanımı Rahil, babasının putlarını da çalarak beraberinde getirmişti. Harran'ın sınırlarını aşip kenti geride bıraktıklarında dayısı ve kayınpederi Laban, adamları ile birlikte gelerek onlara kavuştu. Kavuşur kavuşmaz, kendisine haber vermeden yola çıktıkları için Yakub'u kınadı: "Bana bilgi vermeniz gerekmez iniydi? Sizi tören, şenlik ve davulla uğurlar, kızlarını ve torunlarıyla vedalaşırdık. Hem niye putlarınızı aldınız?" dedi. Putlarından haberi olmayan Yakub (a.s.), put falan almadıklarını söyledi. Kayınpederi ve dayısı Laban, kızları ile cariyelerinin yanına gidip eşyalarını kontrol etti; bir şey bulamadı. Yakub'un hanımı Rahil, babasının putlarını devenin semeri altına gizlemişti. Kendisi de devenin üstünde idi. Babasının putları araması esnasında "Aybaşı halindeyim." diyerek özür beyan etmiş ve deveden inmemişti. Babası da bu mazeretinden "dolayı ona birşey diyememiş ve deveden indirememişti. Bu arada iki taraf CeTad tepesinde bir anlaşma yaptılar: Yakub, dayısının kızlarını horlamıyacak ve onların üzerine kuma getirmeyecekti. Ne Yakub, ne de kayınpederi Laban, bu tepeyi geçip birbirlerinin mıntıkasına girmeyeceklerdi. Cel'ad tepesinde bir yemek yapıp hep birlikte yediler; birbirleriyle veda'laştıktan sonra herkes kendi beldesine döndü. Yakub (a.s.), Sair toprağına yaklaştığında melekler kendisini karşılayarak, memleketine kavuşmuş olduğunu kendisine müjdelediler. O da kendisine yumuşak davransın ve alçak gönüllü olsun, diye kardeşi İs'e ulak gönderdi. Ulak, Yakub (a.s.)'a döndü ve İs'in, atma binerek dört yüz adamla birlikte kendisine doğru geldiği haberini verdi. Yakub bu haberi duyunca korktu ve kardeşi İs'in şerrinden kendisini koruması için Allah'a el açtı, yalvarıp yakardı. Kendisine vermiş olduğu sözü Rabbine hatırlattı; O'nun huzurunda boyun büküp çokça dua etti. Kardeşi İs için de büyük hediyeler hazırladı. Hediyeleri şunlardı: 200 koyun, 200 keçi, yirmi teke, yirmi koç, otuz sütlü deve, kırk inek, on öküz, on katır, on eşek. Kölelerine, bu hayvan sınıflarını ayrı ayrı sürüler halinde yürütmelerini, her sürü arasında belli bir boşluk bırakmalarını, İs ile karşılaştıklarında ve İs: "Sen ve beraberindeki bu mallar kime aittir?" diye sorduğunda, "Ben, Yakub'a aittir. Beni ve bunları efendim İs'e hediye etti." diye cevap vermelerini, her sürünün başındaki sorumlusunun hep aynı şekilde konuşmasını, ve, "Yakub da aramızdan geliyor." diye İs'e haber vermelerini emretti. Yakub (a.s.), iki zevcesi, zevcelerinin cariyeleri ve on bir oğluyla birlikte, o hediyelek sürülerle kölelerden tam iki gece sonra geldi. Beraberindekileri geceleyin yürütüyor, gündüzlerin gizliyordu. İkinci gece fecir vakti olduğunda, erkek kılığında bir melek ile karşılaştı. Yakub onu insan sanarak, altıtmek için onunla boğuştu. Rivayete göre onu yendi. Ancak melek onun kalçasına bir darbe vurduğu için Yakub (a.s.) topalladı. Tanyeri ağardığında melek ona: "Adın nedir?" diye sordu. O da: "Yakub'tur." diye cevap verince melek: "Bu günden sonra seni sadece İsrail adıyla çağırarak yarasır." dedi. Yakub ona: "Sen kimsin, adın nedir?" diye sorar sormaz o gidince, onun bir melek olduğunu anladı. Bacağı aksaklaştığından dolayı, Yakub (a.s.)'un soyundan gelen İsrailoğulları, hayvanın uyluğundan ayak bileğine kadar uzanan damarı yemezler, etten ayırıp atarlar.

Yakub uzaklara baktı. Kardeşi İs'in dört yüz piyade ile kendisine doğru gelmekte olduğunu gördü. Aile efradının önüne geçerek, kardeşini karşılamaya çıktı. Ağabeyini görünce de huzurunda yedi defa secde etti. O zamana göre büyükler böyle selamlanırdı. Dinlerine göre bu meşru idi. Nitekim melekler de selamlamak ve tebrikatta bulunmak amacıyla Adem (a.s.)'e secde etmişlerdi. Kardeşleri ve babası da Yusuf (a.s.)'a secde etmişlerdi ki, yeri geldiğinde bu meseleyi genişçe ele alacağız.

İs, Yakub'u görünce kendisine yaklaştı. Kucaklayıp bağrına bastı, öpüp ağladı. Gözünü kaldırıp, Yakub'un eşlerine ve

çocuklarına baktığında ona, "Bunları da nerden buldun?" diye sordu. Yakub da: "Allah bunları senin kölene bahşetti." diye cevap verdi. İki cariyesi, çocuklarıyla birlikte İs'e yaklaşıp huzurunda secdeye kapandılar. Öte yandan Ya-kub'un ilk eşi Leyya ve oğlu beri gelip secdeye kapandı. Ardısıra ikinci eşi Rahil, oğlu Yusuf la birlikte beri gelerek secdeye kapandılar. Yakub (a.s.), hediyesini kabul etmesini kardeşi İs'den İsrarla rica etti. O da kabul etti.

İs, geri dönüş yoluna koyuldu. Yakub da aile efradı ve beraberindeki köleler, davarlar ve diğer hayvanlarla birlikte ağabeyinin arkasından gitti. Sair dağlarına doğru yol alıyorlardı. Sahor denen yere vardıklarında, orada kendisi için bir ev yaptı. Bir süre orada kaldı. Sonra Kudüs'e bağlı Şahmı köyüne uğradı, orada 100 koyun vererek Ben Cemor'un tarlasını satın aldı. Çadırını (tarla içine kurdu. Orada bir mabed inşa etti. Mabedin adını da "II" koydu. II, İsrail tanrısı demekti. Cenâb-ı Allah, ilahî davet yayması için orada bir tapmak yapmasını emir buyurmuştu. Yaptığı tapmak, bugün Kudüs'teki Mescid-i Aksa'dır. Kendisinden sonra Hz. Süleyman bu mescidi onarmıştı. Burası, daha önce Yakub, (a.s.)'un Harran'a giderken uyuduğu ve başının altına yastık olarak koyduğu işaretli taşın bulunduğu yer idi ki, bunu önceki sayfalarda anlatmıştık.

Bu arada Ehl-i Kitap kaynakları Yakub (a.s.)'un zevcesi Leyya'dan doğan kızı "Dina" ile ilgili bir hadiseyi anlatırlar. Cemoroğlu Şahim bu kızı kaçırıp kendi evine götürmüş, sonra da onu, babası Yakub'dan ve kardeşlerinden, kendisiyle evlendirmelerini istemiş. Ancak Dina'nın kardeşleri onlara: "Ailece tümünüz sünnet olursanız bacımızı size veririz. Birbirimize hısım oluruz. Yoksa sünnetsiz kimselerle biz hısım olmayız." demişlerdi. Onlar da bu şartı kabul ederek sünnet olmuşlardı. Sünnet oluşlarının üçüncü gününde kesim yerindeki acı şiddetlenmiş, kendilerinden geçmişlerdi ki, tam o anda Yakub'un oğulları saldırarak hepsini baştan sona kırıp geçtiler. Kafirliklerinin yanı sıra, işledikleri fiilin çirkinliğinden ötürü Şahim ile babası Cemor'u da öldürdüler. Tapmakta oldukları putlarını da parçaladılar. Mallarını ganimet olarak aldılar. Bilahare Yakub'un ikinci hanımı Rahil hamile oldu, Bünyamin'i dünyaya getirdi. Çok şiddetli doğum sancıları çektiği için, bu çocuğunun doğumundan hemen sonra öldü. Yakub onu Efras denen yere defnetti.

Yakub'un on iki erkek evladı vardı: Robil, Şemon, Lavı, Yahoza, İsa-hir ve Zabilon, Leyya hatundan; Yusuf ile Bünyamin, Rahile hatundan; Dan ile Niftalî, Rahil'in cariyesinden; Cad ile Esir de Leyya hatunun cariyesinden doğmuşlardır. Allah'ın selamı üzerlerine olsun.

Yakub, babası İshak'm yanına geldi. Onun yaşamakta olduğu Habron köyünde ikamet etti. Habron, İbrahim peygamberin de medfun bulunduğu bir köy olup Kenan ilinde bulunmaktadır. Sonra İshak (a.s.) hastalandı, 182 yaşındayken vefat etti. Oğulları İs ile Yakub, kendisim İbrahim peygamberin gömülü bulunduğu mağaraya defnettiler. Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi, o mağarayı Hz. İbrahim satın almıştır. (Yahudiler'in Ahd-i Kadim'inde anlatılan bu mevzularda Islâmî kaynaklar

değinmemektedirler.) [\[17\]](#)

İsrail (Yakub)İN Sağlığında Meydana Gelen Hayret Verici Olaylar Ve Rahîl Hatunun Oğlu Yusuf Peygamber

Cenâb-ı Allah, Hz. Yusuf tan ve onun karşılaştığı durumlardan bahseden bir Sûre-i Kur'âniyye inzâl buyurmuştur ki, bu sûrede anlatılan hikmetli işler, adab, Öğüt ve tavsiyeler üzerinde iyice düşünülüp ibret alınsın.

"Elif-Lam-Râ. Bunlar, apaçık kitabın ayetleridir. Biz onu, anlayası-nız diye, Arapça okunmak üzere gönderdik. "Ey Muhammedi Biz bu Kur'an'ı vahyederek, kıssaları sana en güzel şekilde anlatıyoruz. Oysa daha Önce sen bunlardaki habersizdin." (Yûsuf, 1-3.)

Kur'ân-ı Kerîm'in bazı sûrelerinin başında bulunan heca harfleri (hurûf-u mukattaa) ile ilgili olarak, Bakara sûresinin baş taraflarında gerekli açıklamayı vermiştik. Bu konuyu daha iyi öğrenmek isteyen, İbn Kesir Tefsirinin Bakara sûresine müracaat etsin. Ancak burada kısa bir açıklama yapmamız gerekiyor. Şöyleki: Cenâb-ı Allah, kulu ve şerefli elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e açık bir Arap diliyle indirmiş olduğu, manası net ve vazıh bir şekilde anlaşılabilen, akıllı ve zeki olan herkesin anlayabileceği kutsal kitabı Kur'ân-ı Kerîm'i övüyor. O, gökten inen kitapların en şerefli olup, meleklerin en şerefli Cebrail tarafından, yaratıkların en şerefli Hz. Muhammed (s.a.v.)'e, en şerefli bir zamanda ve en şerefli bir mekanda, en fasih bir dil ve en açık bir beyan ile indirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de geçmişin haberlerinden veya gelecekte bahsedilirken, en güzel cümleler ve en açık ifadeler kullanılır. İnsanların, üzerinde ihtilafa düştükleri hususlarda gerçek ortaya konulur; batıl yok edilir, çürütülür ve reddedilir.

Kur'ân-ı Kerîm'de emir ve yasaklardan söz edilirken kanunların en adaletlisi ve gidilecek yollarla, uygulanacak yöntemlerin en belirginini anlatılıp gösterilir. Nitekim yüce Allah buyurmuş ki:

"Rabbinin sözü, doğruluk ve adaletle tamamlandı." (ei-En'âm, 115.)

Yani Rabbinin sözü, haberlerde doğruluk, emir ve yasaklarda da adaletle tamamlandı. İşte bu sebeple Rabbimiz buyurmuş ki: "Ey Muhammed! Biz bu Kur'an'ı vahyederek, kıssaları sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Oysa daha önce sen bunlardaki habersizdin." (Yûsuf, 3.)

"Ey Muhammed! İşte sana da buyruğumuzla Cebrail'i gönderdik. Sen kitab nedir, iman nedir önceleri bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi onunla doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz sen de insanlara göklerde olanlar, yerde olanlar kendisinin olan Allah'ın yolunu, doğru yolu göstermektesin, iyi bilin ki işler sonunda Allah'a döner. " (eş-şura, 52-53.)

"Ey Muhammed! Geçmiş olayları sana böyle anlatırız. Katımızdan sana da bir kitap verdik. Kim ondan yüz çevirirse bilsin ki

o, kıyamet günü bir günah yükü yüklenecektir. Devamlı, sırtlarında kalacak bu yük, kıyamet günü onlar için ne kötüdür!" (Tâ-Hâ, 99-101.)

Yani bu Kur'an'dan yüz çevirip başka kitaplara uyan kimse, bu tehdidin muhatabı olur. Nitekim müminlerin emiri Hz. Ali'den rivayet edilen bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Kur'an'dan başka yerde hidayet arayan kimseyi Allah sapıklığa düşürür!" (Tirmizî).

İmam, Ahmed b. Hanbel, Cabir (r.a.)'den rivayet etti ki, Hz. Ömer (r.a.), Ehl-i Kitaptan elde etmiş olduğu bir kitap ile Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına geldi. Kitabı ona okudu. Rasûlullah (s.a.)'da öfkeleni ve şöyle buyurdu: "Buna hayret mi ediyorsunuz, ey Hattab'm oğlu? Nefsim kudret elinde bulunan (Allah)a andolsun ki, ben size onu (Kur'an'ı) saf ve bembeyaz olarak getirdim. Ehl-i Kitap'tan bir şey sormayın. (İcabında) size hakkı haber verirler, siz onu yalanlarsınız. Size batılı haber verirler, siz onu tasdik edersiniz. Nefsim kudret elinde bulunan (Allah)a andolsun ki, Musa hayatta olsaydı, bana tabi olmaktadır."

başka seçeneği olmazdı. ^[18]

Bir başka rivayette de Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Nefsim kudret elinde bulunan (Allah)a andolsun ki, Eğer Musa (a.s.) aranızda olsaydı ve sonra siz ona tabi olup beni bir aks aydınız, mutlaka sapıklığa düşerdim. Ümmetlerden siz benim

payımsınız; peygamberlerden de ben sizin paymızım." ^[19] Bu hadisin rivayet yollarını ve lafızlarını, İbn Kesir Tefsirinde, Yûsuf sûresinin baş t ar afi arında naklettim.

O rivayetlerden birinde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) cemaate hitab etmiş ve hutbesinde şöyle buyurmuş: "Ey İnsanlar! Kapsamlı manalar ifade eden, özlü sözler bana verildi. Bunları saf, arı ve bembeyaz bir halde size getirdim. Bunlarda şaşkınlığa kapımayasınız! Şaşkınlığa düşenler de sizi aldatmasınlar!"

Evet, böyle buyurduktan sonra da, Ehl-i Kitap'tan elde edilmiş olan sahifenin kendisine verilmesini emretti. O sahifeyi harf harf imha etti:

«Yusuf babasına: "Babacığım! Rüyamda on bir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm." demişti. Babası şunları söyledi: "Oğulcuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma, yoksa sana tuzak kurarlar. Zira şeytan, insanın apaçık düşmanıdır. Rabbin seni böylece rüyandaki gibi seçecek, sana rüyaları yorumlamayı öğretecek; daha önce, ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi, sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Doğrusu, Rabbin bilir, Hakîm'dir."» (Yûsuf, 4-6.)

Önceki sayfalarda anlattığımıza göre Yakub (a.s.)'un on iki erkek evladı vardı ki, onların adlarını da saymıştık. İsrailoğullarının kolları ve zürriyetleri tümüyle bunlara mensuptur. Yakub'un on iki oğlunun en şanlısı ve ulusu, Yusuf idi. Bazı âlimlere gö* e bu on iki kardeş içinde Yusuf tan başka peygamber yoktur. Yusuf un kardeşlerinden hiçbirine vahiy inmiş değildir. Onların yaptıkları işlerle söyledikleri sözler hakkında bu kıssada anlatılanlar, onların peygamber olmadıkları görüşünü teyid ediyor.

«"Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve esbat'a indirilene iman ettik" de.» (Âi-i İmrân, 84.)

Bu ayet-i kerimeyi delil olarak ileri sürüp, Yusuf un kardeşlerinin, ayet-i kerimde geçen esbat kapsamına girdiğini söyleyerek peygamber olduklarına inananların istidlalleri, kuvvetli bir istidlal değildir. Çünkü ayette geçen esbat kelimesinden kasıt, İsrailoğullarının kolları, kabileleri ve semavi vahye muhatab olmuş içlerindeki peygamberlerdir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Yusuf sûresinde kardeşlerinin adından değil de sadece Yusuf un adından bahsedilmiş olması, kardeşleri arasında sadece onun peygamberlikle özelliği görüşünü teyid etmektedir. İmam Ahmed b. Hanbel'in, İbn Ömer'den rivayet etmiş olduğu şu hadis bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Şereflioğlu Şereflioğlu Şereflioğlu Şerefli İbrahimioğlu İshak oğlu Yakub'un oğlu Yusuf." ^[20]

Müfessirler ve tarihçilerin anlattıklarına göre Yusuf (a.s.), henüz bulûğ çağına ermemiş bir çocuk iken, rüyasında on bir yıldızın (bu, onun on bir kardeşine işarettir), güneş ile ayın (bu babasıyla anasına işarettir) kendisine secde ettiklerini görmüştü. Bundan ürküntü de duymuştu. Uyandığında, rüyada gördüklerini babasına anlatmıştı. Babası onun dünyada ve ahirette yüce bir makama ve yüksek bir mertebeye ulaşacağını, böyle bir makam sahibi olması dolayısıyla da babasının ve kardeşlerinin kendisine saygı göstereceklerini, önünde eğileceklerini anladı. Kendisini kıskanmasınlar, çeşitli komplikasyonlarla ona tuzak kurup başına türlü gailer getirmesinler diye bu rüyasını kardeşlerinden gizlemesini ve onlara anlatmamasını Yusuf a emretti. Bu da Yusuf un kardeşlerinin peygamber olmadıklarını gösteriyor. Bu nedenle bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"İhtiyaçlarınızı gidermek için, ihtiyacınızı gizleyerek avantaj sahibi olun. Çünkü nimet sahibi olan. herkes başkalarının

kıskanılır." ^[21] Ehl-i Kitap kaynaklarında nakledildiğine göre Yusuf (a.s.), gördüğü rüyayı, babasının yanısıra kardeşlerine de anlatmıştır ki, bu yanlıştır.

"Rabbin seni böylece seçecek." Bu rüyayı sana gösterdiği gibi, rüyayı gizlediğin takdirde, seni çeşitli lütuflara mazhar kılacak ve rahmetinin cilvelerini gösterecektir. Böylece, "Rabbin sem seçecek ve" başkalarının anlayamadıkları, "Rüyaları yorumlamayı sana öğretecektir. Daha önce ataların İbrahim ile İshak üzerinde tamamladığı gibi" sana vahiy göndererek, "Senin üzerinde" senin sebebinle kendilerine dünya ve ahiret hayrım vererek, "Yakub ailesi üzerinde de nimetini tamamlayacaktır." Yani Rabbin-baban Yakub'a, deden İshak'a, büyük deden İbrahim'e verdiği gibi sana da peygamberlik vererek in'am ve ihsan da bulunacaktır. "Şüphesiz senin Rabbin bilendir, hikmet sahibidir."

Bir başka ayette de «Allah, risaletini nereye bırakacağını daha iyi bilir.» diye bu vurulmaktadır; (ei-En'am, 124.) İşte bu sebeptendir ki, Rasûlullah (s.a.v.)'a, insanların en üstünü kimdir? diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir: «Halilullah oğlu, Allah peygamberinin oğlu Allah peygamberinin oğlu, Allah peygamberi Yusuf tur."

İbn Cerir et-Taberiile İbn Ebi Hatîm, tefsirlerinde, Cabir (r.a.)'den şöyle bir rivayette bulunmuşlardır: «Büstanetü'l-Yehud adıyla bilinen bir adam Rasûlullah (s.a.v.)'m yanına geldi ve şöyle dedi: "Ya Muham-med! Yusuf un, rüyasında kendisine secde ettiklerini gördüğü yıldızların adlarını bana bildirir misin?" Peygamber (s.a.v.) bir süre sustu, cevap vermedi. Nihayet Cebrail inerek ona yıldızların adlarını bildirdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona haber salıp huzuruna çağırttı. Gelince de ona: "O yıldızların adlarını sana söylersem iman eder misin?" diye sordu. Evet, deyince Rasûlullah (s.a.v.) ona cevaben dedi ki: "Adları şöyledir: Cüryan, Tank, Ziyal, Zülketfân, Kabis, Vesab, Amudan, Fey-lak, Musbih, Daruh, Zülfer' Ziya ve Nûr." Yahudi dedi ki: "Evet.. Vallahi, bu saydıkların o yıldızların'adlarıdır."

Ebu Ya'lâ'nın bildirdiğine göre Yusuf (a.s.), rüyasını babasına anlatırken, babası kendisine şöyle demiş: "Bu darmadağın bir iş.. Bunu Allah bir araya getirip düzene sokacaktır." Rüya da gördüğü güneş, babası; ay ise, anasıdır. ^[22]

«Andolsun ki, Yusuf ve kardeşlerinin olayında, soranlara nice ibretler vardır. Kardeşleri: "Biz birbirimize bağlı bir topluluk olduğumuz halde, babamız, Yusuf u ve kardeşini daha çok seviyor. Doğrusu, babamız apaçık bir sapıklık içindedir. Yusuf u öldürün veya onu bir yere bı-rakıverin ki, babanız size kalsın; ondan sonra da iyi kimseler olursunuz." dediler. İçlerinden biri: "Yusuf u öldürmeyin, onu bir kuyunun derinliklerine bırakın. Böyle yaparsanız yolculardan onu bulup alan olur." dedi.» (Yûsuf, 7-10.)

Cenâb-ı Allah bu kıssada yer alan ayet, hikmet, öğüt, delâlet ve bey-yinelere dikkat çekmektedir. Sonra da kendileri birbirlerine bağlı bir topluluk oldukları halde babalarının Yusuf ile Öz kardeşi Bünyamin'i kendilerinden daha fazla sevmesini kıskanışlarını anlatmakta ve şöyle dediklerini bildirmektedir: Oysa biz, Yusuf ile öz kardeşine oranla babamızın sevgisine daha fazla layıkız. "Doğrusu, babamız apaçık bir sapıklık içindedir." Sevgide bize karşı o ikisini öne almakla, yanlış bir yola sapmaktadır.

Böyle dedikten sonra da, babaları sırf kendilerine kalsın, sadece kendilerini sevsin diye Yusuf u öldürmek veya geri dönemeyeceği uzak bir yere bırakmak konusunda birbirleriyle müşavere yapmaya başladılar. Onu öldürdükten veya uzaklaştırdıktan sonra tevbe edip iyi insanlar olacaklarını da tasarlıyorlardı. Yusuf u öldürmek üzerinde görüşler ağır basınca "İçlerinden biri dedi ki" Bu biri, tefsirci Mücahid'e göre Şe-mün; Süddî'ye göre Yahoza; Katade ile Muhammed b. İshak'a göre kardeşlerin en büyüğü Robil'dir. Evet.. Bu dedi ki: "Yusufu öldürmeyin. Onu bir kuyunun derinliklerine bırakın. Böyle yaparsanız, yolculardan onu bulup alan olur." Benim bu teklifim, onu öldürmeye ve sürgün etmeye göre akla daha yatkındır. Sonuçta hepsi bu teklifi kabullendiler. Bunu gerçekleştirmek için babalarının yanına geldiler.

«"Ey babamız! Yusuf un iyiliğini istediğimiz halde, onu niçin bize emniyet etmiyorsun? Yarın onu bizimle beraber gönder de gezsin, oynasın; biz onu koruruz." dediler. Babaları: "Onu götürmeniz beni üzüyor, siz farkına varmadan onu kurdun yemesinden korkuyorum." dedi. "An-dolsun ki, biz kuvvetli bir toplulukken kurt onu yerse, biz aciz sayılırız." dediler.» (Yûsuf, 11-14.)

Babalarından, kardeşleri Yusufu kendileriyle birlikte göndermesini istediler. Onun da kendileriyle birlikte gezip oynamasını ve açılmasını istediklerini söylediler, ama Allah'ın bildiği asıl amaçlarını gizlediler. Yaşlı babalan-Allah'ın salat-ü selâmı üzerine olsun- dedi ki: Günün bir anında dahi ondan ayrı kalmak bana zor geliyor. Kaldı ki sizin oyunla veya kendi durumunuzla meşgul olurken kurdun gelip onu yemesinden; siz farkında olmadığınız ve kendisi de küçük olduğu için kurda karşı kendini savunamamasından korkuyorum. "Andolsun ki, biz kuvvetli bir toplulukken kurt onu yerse, biz aciz sayılırız." dediler. Yani o ara-mızdayken kurt gelip onu yerse veya bir toplulukken onu unutup başka şeylerle meşgul olur da böyle üzücü bir olay meydana gelirse, demek ki biz aciz bir grup sayılırız, dediler.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre babası, Yusufu kardeşleri yola çıktıktan sonra peşleri sıra yola çıkarmış; o da yolunu kaybetmiş, adamın biri ona, kardeşlerinin gittikleri yolu göstermiş... Bu da Ehl-i Kitabın ifade yanlışlıklarından biridir. Yakub (a.s.) onu onlarla beraber göndermek istemezken, nasıl olurdu da yalnız olarak yola çıkarırdı?!

«Yusufu götürüp bir kuyunun derinliklerine bırakmayı kararlaştırdılar. Biz ona, kardeşlerinin bu işlerini kendileri farkına varmadan haber vereceksin, diye vahyettik. Akşam üstü ağlayarak babalarına geldiklerinde: "Ey babamız! İnan olsun biz yarış yapıyorduk; Yusufu eşyamızın yanına bırakmıştık; bir kurt onu yedi. Her ne kadar doğru söylüyorsak da sen bize inanmazsın." dediler. Üzerine başka bir kan bulaşmış olarak Yusuf un gömleğini de getirmişlerdi. Babalan: "Sizi nefsiniz bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana güzelce sabır gerekir. Anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir." dedi.» (Yûsuf, 15-is.)

Yusufu kendileriyle gönderinceye kadar babalarının peşini bırakmadılar. Israrları sonucunda Yusufu yanlarına katıp gönderdi. Babalarının yanından ayrılıp gözden ırak olduklarında Yusuf a küfretmeye, söz ve davranışlarıyla onu aşağılamaya başladılar. Onu bir kuyunun dibine atmaya karar verdiler. Kuyuya attıklarında Cenâb-ı Allah, Yusuf a vahiy göndererek şu haberi verdi: Bu sıkıntıdan mutlaka kurtulup bir genişliğe kavuşacaksın. Sen yüksek bir makamda hükümrân, onlar da sana muhtaç ve senden korkar oldukları bir pozisyondayken, "Kendileri farkına varmadan" bu işlerini onlara haber vereceksin.

Ayette geçen "Onlar farkına varmadan" diye meallendirdiğimiz cümlemin manasıyla ilgili olarak Mücahid ve Katade dediler ki: Onlar farkına varmadan, Allah'ın sana vahyetmesi yoluyla bu yaptıklarını bilahare sen onlara haber vereceksin.

İbn Abbas (r.a.) ise bununla ilgili olarak şöyle dedi: Onların seni ta-nıyamayacakları bir pozisyondayken sen, bu yaptıklarını

onlara haber vereceksin.

Kardeşleri Yusufu kuyuya bırakıp geri dönerlerken gömleğini azıcık kana bulayıp yanlarına aldılar. Akşamleyin, kardeşlerinin başına gelen beladan ötürü ağlar gibi yaparak babalarının yanına geldiler.

Bu nedenle geçmişlerden bazıları demişler ki: Zulümden yakınan kimsenin ağlamasına aldanma. Ağlamakta olduğunu görmene rağmen zulmetmiş nice kimseler vardır! Yusuf'un kardeşlerinin ağlamalarını düşün. Geceleyin, zifiri karanlıkta ağlayarak babalarının yanına gelmişlerdi. Mazeretlerini beyan etmek için değil de zulümlerini örtbas etmek için böyle yapmışlardı. "Ey babamız! İnan olsun biz yarış yapıyor-

duk. Yusuf'u eşyamızın (elbiseleriraizını) yanına bırakmıştık." Yarış es-nasıda ondan uzak olduğumuz bir anda, "Bir kurt onu yedi. Her ne kadar doğru söylüyorsak da sen bize inanmazsın." dediler. Sence her ne kadar itham altında değilsen de. "Bir kurt onu yedi." diye haber verişimizi doğrulamıyorsun. Bizi nasıl suçlarsın ki? Kurdun onu yiyeceğinden korkmuştun. Etrafında bir kalabalık oluşturacağımızdan dolayı kurdun onu yemeyeceğini sana garanti etmiştik. Fakat onu yalnız bırakıp yarışa dalmakla da, senin yanında doğru konuşmuş sayılmadık. Hal böyleyken bizi doğrulamamakta haklısın, ey babamız!

Üzerine başka bir (uydurma) kan bulaşmış olarak Yusuf'un gömleğini de getirmişlerdi."Babalarını, Yusufu kurdun yediğine inandırmak için de, yeni doğmuş bir oğlağı keserek kanından birazım Yusuf'un gömleğine sürdüler. Fakat gömleği parçalamayı unuttular. Yalanın afeti unutmaktır. Üzerlerinde şüphe alametleri belirince, bu mizansenlerine babalan inanmadı; oyunları bozuldu. Çünkü babaları, onların Yusuf'a olan düşmanlıklarını ve kıskançlıklarını biliyordu. Allah onu oğulları arasında peygamberlikle mümtaz kılacağından dolayı, küçüldüğünde dahi Yusuf'ta ululuk ve mehabet işaretleri görünüyordu. Bu sebeple babası onu diğer oğullarından daha çok seviyordu. Diğer kardeşleri de bu nedenle Yusufu kıskanmışlardı.

Berberlerinde götürmelerine izin vermesi için babalarını ikna edince Yusuf'u alıp götürdüler. Götürür götürmez de onu kuyunun derinliklerine attılar. Yaptıkları kötülüğe hepsi fikirbir ligiyle muvafakat etmiş oldukları halde suçlarını örtbas etmek için, akşamleyin ağlaşa-rak babalarının yanına geldiler. Bu sebeple babalan: "Nefsiniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana güzelce sabır gerekir. Anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir." dedi.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Yusufu kuyuya atmaya teklif eden, Robil'dir. Böyle yapmakla da, diğer kardeşlerinden habersiz olarak Yusufu, gelip kuyudan çıkararak babasına iade etmeyi planlamıştı. Fakat kardeşleri Yusufu ondan habersiz olarak, Mısır'a giden kervana sattılar. Robil, günün son vaktinde gelip Yusufu kuyudan çıkarmak istediğinde, onu orada bulamayınca feryad-ü figan etti, üzerindeki elbiselerini parçalayıp yırttı. Öte yandan diğer kardeşleri, bir oğlak yakalayıp kestiler, kanını Yusuf'un gömleğine sürdüler. Yakub (a.s.), onların bu komplosunu öğrenince ağlayıp elbiselerim parçaladı, siyah bir örtüye büründü ve günlerce hüznlenerek oğlunun yasını tuttu. Bu cümlelerdeki bozukluk, Ehl-i Kitab'ın tasvir ve ifade yanlışlıklarından kaynaklanmaktadır.

«Bir kervan konup sucularını gönderdiler. Sucu, kovasını kuyuya saldı. "Müjde! İşte bir oğlan!" dedi. Yusufu alıp onu ticarî bir mal olarak sakladılar. Oysa Allah, yaptıklarına bilir. Onu yanlarında alıkoymak istemediklerinden Ötürü ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar.

«Mısır'da onu satın alan kimse karısına: "Ona güzel bak. Belki bize faydası olur, yahut da onu evlad ediniz." dedi. Biz işte böylece Yusufu o yere yerleştirdik. Ona, rüyaların nasıl yorumlanacağını öğrettik. Allah, işinde hakimdir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Erginlik çağına varınca ona hikmet ve bilgi verdik. İyi davranışları böyle mükafat-landırırız.» (Yûsuf, 21-22.)

Cenâb-ı Allah, Yusuf'un kuyuya bırakıldıktan sonraki durumunu anlatıyor. Şöyle ki: Kuyuya bırakıldıktan sonra Yusuf, Allah'ın kendisine lütfederek bu sıkıntısını giderip genişlik vermesini bekliyordu. O sırada bir kervan geldi. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre bu kervanın yükü fiştik, butum ve bademden ibaret olup Şam'dan gelmekte ve Mısır'a gitmekteydi. Sucularını, su çekip getirmesi için kuyuya gönderdiler. Adam kovayı kuyuya sarkıtınca Yusuf kovaya tutundu. Adam, kovada Yusuf'un çıktığını görünce "Müjde! İşte bir oğlan." dedi. Yusufu alıp onu mal olarak sakladılar." O'nu, beraberlerindeki ticaret eşyasından bir köle olarak saydılar. "Oysa Allah, onların yaptıklarını bilir." Yani kardeşlerinin ona karşı düzenledikleri suikasti ve kervancı-ların da onu bir mal olarak gizleyişlerini bilir. Bununla birlikte Cenâb-ı Allah bu meselede büyük bir hikmet, Mısırlılara rahmet ve ezelde takdir edilen bir kader bulunduğundan dolayı olayın akışını değiştirmiyordu. Bu çocuk, esir alınmış bir köle hüviyetiyle Mısır'a girecek, sonra da Mısır'ın idaresini ele alacaktı. Bu çocuk vesilesiyle Allah, Mısırlıları dünya ve ahirette tavsif edilemeyecek derecede sınırsız faydalara kavuşturacaktı.

Yusuf'un kardeşleri, kervanın gelip Yusufu kuyudan aldığını duyunca peşlerine düşüp onları yakaladılar ve: "Bu bizim kaçak kölemizdir." dediler. Onu kervana az bir paha ile sattılar. "Onu yanlarında alıkoymamak için ucuz bir fiyata, bir kaç dirheme sattılar." İbn Mesud, İbn Abbas, Nevfel Bekalî, Süddî, Katade ve Atiyye el-Avfi'ye göre onu yirmi dirheme sattılar. O parayı da ikişer dirhem olarak kendi aralarında paylaştılar. Mücahid'e göre yirmi iki dirheme, Muhammed b. İshak'a göre ise kırk dirheme sattılar. Doğrusunu Allah bilir.

"Mısır'da onu satın alan kimse, karısına: "Ona güzel bak. Belki bize faydası olur veyahut da onu evlat ediniz." dedi.

Bu da Allah'ın Yusuf'a bir lütfü, merhamet ve ihsanı idi. Çünkü onu satın alan kimse, onu kendi aile efradından biri yaparak ona dünya ve ahiretin hayrını vermek istemişti. Anlatıldığına göre onu satın alan, Mısır'ın hazinelerini elinde bulunduran hazine bakanı idi. İbn İshak'ın naklettiğine göre onun adı İtfir b. Ruhayb idi. O zaman Mısır'ın kıra-lı, Amalika kabilesine mensup Reyyan b. Velid adındaki bir şahıstı. Evet.. Yusufu satın alan Mısır azizinin karısının adı, Remayıl kızı Rail

idi. Diğerlerinin nakline göre adı Züleyha idi. Öyle görülüyor ki Züleyha, onun lakabıdır. Sa'lebî'nin İbn Hişam er-Rifaî'den

naklettiğine göre adı, Yunus kızı Feka idi.

Muhammed b. İshak'm, İbn Abbas'tan naklettiğine göre Yusuf u Mısır'a getirip orada satan kişi, Malik b. Za'r b. Nuyet, b Medyan b. İbrahim'dir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn İshak, İbn Mesud'un şöyle dediğini nakletmiş tir: İnsanların en ferasetlisi üç kişidir: Bunlardan biri, kârısına: 'Yusuf a iy bak." diyen Mısır azizidir. Diğeri, Hz. Musa için babasına :

"Babacığım! Onu ücretli olarak tut. Ücretle tuttuklarının en iyisi, bu güçlü ve güvenilir adamdır." diyen, kızdır ki, o da Şuayt peygamberin kızıdır. (ei-Kasas, 26.) Bu üç ferasetli kimsenin üçüncüsü de, kendi yerine Hz. Ömer'i halife olarak bırakan Hz Ebu Bekir'dir. Sonra denildi ki, Mısır azizi onu yirmi dinara satın aldı. Onu ağırlığınca misk, ağırlığınca ipek ve ağırlığınca gümüşle satın aldığı söyleyenler de vardır. Doğrusunu Allah bilir.

"Biz işte Yusuf u böylece o yere yerleştirdik."

Yani Mısır azizi ile eşine onu takdir ettirdik; ona iyi davranıp itina gösterdiler. O'nu o yere yerleştirdik ki, "Kendisine rüyaların yorumunu öğretilim. Allah, işinde hakimdir." Yani bir işi yapmak istedi mi o işi, kulların anlayamayacağı bazı sebeplere bağlar." Ama insanların çoğu bilmezler."

"Güç ve kuvvet çağına erince ona hikmet ve bilgi verdik. İyi davrananları böyle mükafatlandırırız." Bu ayet gösteriyor ki, Yusuf (a.s.), güç ve kuvvet çağına ermeden bu badirelerle karşılaşmıştır. Güç ve kuvvet çağı da, kırk yaş sınırındır. O yaşlarda peygamberlere, âlemlerin Rabbin-den vahiy gönderilir.

Kişinin güç ve kuvvet çağına hangi yaşlarda vardıği konusunda ihtilaf edilmiştir. Malik, Rabia, Zeyb b. Eşlem ve Sadî'ye göre kişi, bulûğa ermekle bu çağa da ermiş olur. Said b. Cübeyr'e göre kişi on sekiz yaşma ayak basmakla; Dahhak'a göre yirmi yaşına ayak basmakla; İkrime'ye göre yirmi beş yaşına ayak basmakla; Süddî'ye göre otuz yaşma ayak basmakla; Mücahid ile Katade'ye göre otuz üç yaşına ayak basmakla; Hasen'e göre ise kırk yaşına ayak basmakla güç ve kuvvet çağına da erer. Hasen'in bu görüşünü şu ayet de teyid etmektedir:

"Sonunda güç ve kuvvet çağına erince ve kırk yaşma varınca.." (el-Ahkâf, 15.)

"Evinde bulunduğu kadın onu kendine çağırdı. Kapıları sıkı sıkı kapadı ve "Gelsene" dedi. Yusuf: "Günah işlemekten Allah'a sağımırm, doğrusu, senin kocan benim efendimdir. Bana iyi baktı. Haksızlık yapanlar, şüphesiz başarıya ulaşamazlar." dedi. Andolsun ki, kadın, Yusuf a karşı istekli idi. Rabbinden bir işaret görmeseydi, Yusuf da onu isteyecekti. İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Doğrusu, o bizim öz kullarımızdandır. İkisi de kapıya koştu. Kadın, arkadan Yusuf un gömleğini yırttı; kapının önünde kocasına rastladılar. Kadın, kocasına: "Ailene 'fenalık etmek isteyen bir kimsenin cezası ya hapis, ya da can yakıcı bir azab olmalıdır." dedi. Yusuf: "Beni kendine o çağırdı." dedi. Kadın tarafından bir şahid, "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiş, erkek yalancılardandır; şayet gömleği arkadan yırtıl-mışsa kadın yalan söylemiştir, erkek doğrulardandır." diye şahidlik etti.

Kocası gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, karışma hitaben: "Doğrusu, bu sizin tuzağımızdır. Siz kadınların tuzağı büyüktür" dedi. Yusuf a dönerek: 'Yusuf! Sen buna aldırma"; kadına dönerek: "Sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü suçlusun." dedi.» (Yûsuf, 23-29.)

Cenab-ı Mevla, Mısır azizinin karısının - çok güzel ve zengin olmakla birlikte - kendisine layık olmayan bir pozisyonda bulunan Yusuf u nasıl baştan çıkardığını; gençliğinin baharında bulunan o yüksek merte-beli kadının kapıları kendisiyle Yusuf un üzerine nasıl kilitlediğini, ona karşı nasıl hazırlanıp cilvelendiğini, en güzel ve en gösterişli giysilerini giyip süslendiğini anlatıyor. Bütün bunların yanı sıra o, bir vezir karısıydı. İbn İshak'm dediğine göre o kadın aynı zamanda Mısır hükümdarı Kral Reyyan'm da kız kardeşiydi.

Evet.. O kadın bütün bu özellik ve niteliklere sahipti. Yusuf da göz alıcı güzelliğe sahip bir gençti. Ancak o, peygamberler sülalesinden bir peygamberdi. Rabbi onu fuhuştan ve kadınların tuzağından kurtarıp korudu. O, necip efendiler efendisi ve yedi seçkin gurubun en üstünüdür. Bu yedi seçkin gurubun kimler olduğunu Hz. Peygamber şöyle bildirmiştir:

"Allah'ın (Arşının) gölgesinden başka bir gölgenin bulunmadığı (kıyamet) gün (ün) de Allah, yedi kimseyi gölgelendirecektir. (Bu yedi kişi şunlardır): Adil imam. Tenhada Allah'ı anıp gözleri yaşaran. Gönlü . mescidlere takılı olan adam. (Bu kişi) mescidden çıktığında, oraya tekrar dönünceye kadar (gönlü oraya takılı kalır.) Allah rızası için birbirini seven iki adam. Bunlar Allah'ın rızasına uygun olarak bir araya gelir; yine onun rızasına uygun olarak birbirlerinden ayrılırlar. Sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek şekilde gizleyerek sadaka veren adam. Allah'a ibadet ederek yetişen genç. Mevki ve güzellik

sahibi bir kadının kendine çağırması durumunda, "Ben Allah'tan korkarım." diyen adam." [24]

Yani o kadın, Yusuf u kendine çağırdı. Bu kötü işi yapmaya şiddetli bir tutkusu da vardı. Fakat Yusuf: "Günah işlemekten Allah'a sığınırım. Doğrusu, senin kocan benim efendimdir, bana iyi baktı. Haksızlık yapanlar, şüphesiz başarıya ulaşamazlar." dedi.

"Andolsun ki, kadın, Yusuf a karşı istekli idi. Rabbinden bir işaret görmeseydi, Yusuf da onu isteyecekti." Bu sonuncu ayetin ifade ettiği manayla ilgili olarak, İbn Kesir tefsirinde yeteri kadar açıklama yapmışızdır. Müfessirlerin bununla ilgili görüşlerinin çoğu Ehl-i Kitap kaynaklarından alınmıştır. Bu görüşlere değinmemek bizim için daha uygun olacaktır. İnanılması gereken şudur ki, Yusuf u Allah korumuş, günahdan uzak tutmuş, fuhşa karşı muhafaza etmiştir. Bu nedenle şöyle buyurmuştur: "İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Doğrusu o, bizim öz kullarımızdandır.»

«İkisi de kapıya koştu." Yusuf, ondan kaçıp kurtulmak için kapıya doğru koştu. Kadın da onu yakalamak için peşinden koştu. "Kapının önünde kocasına rastladılar." Önce kadın söze başlayarak kocasını Yusuf a karşı kışkırtmak istedi ve kocasına: "Ailene fenalık etmek isteyen bir kimsenin cezası ya hapis, ya da can yakıcı bir azab olmalıdır." dedi. Kendisi suçlu olduğu halde, Yusuf u suçladı. Namusunu temize çıkarmak ve lekeden arındırmak istedi. Bunun üzerine Yusuf: "Beni kendine o çağırırdı." dedi. Mecburiyet karşısında gerçeği söyleme ihtiyacını duydu. "Kadın tarafından bir şahit, şahidlik etti."

[25]

Anlatıldığına göre o şahit, beşikteki bir çocukmuş. İbn Abbas ta bu görüştedir.

Bazıları bu şahidin, kadının kocası Kıtıfır'ın yakını olduğunu söylerken; bazıları da bu şahidin, o kadının yalanı olduğunu söylemişlerdir. O şahidin beşikteki bir çocuk değil de, tam bir adam olduğunu söyleyenler İbn Abbas, İkrime, Mücahid, Hasen Katade, Süddî, Muhammed b. İshak ve Zeyd b. Eşlem gibi zatlardır.

O şahit dedi ki: "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiş, erkek yalancılardandır." Çünkü bu takdirde Yusuf kadına saldırmış olacak, kadın da kendini savunmuş ve Yusuf un gömleğini ön taraftan yırtmış olacaktır. "Şayet gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. Erkek doğrulardandır." Çünkü bu takdirde Yusuf ondan kurtulmak için kaçmış; kadın da onu yakalamak için peşinden koşmuş, elbisesini tutup gömleğini arkadan yırtmıştır.

Yapılan kontrol sonucunda, gömleğin arkadan yırtılmış olduğu görüldü.

"Kocası gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, karısına hitaben: "Doğrusu, bu sizin tuzağınızdır. Siz kadınların düzeni büyüktür." Yani bu olup bitenler, hep sizin dümeninizin eseridir. Onu baştan çıkarmaya çalışan sensin. Sonra da onu asılsız bir şeyle suçluyorsun. Kocası sözü değiştirerek: "Yusuf! Buna aldırma." dedi. Yani bu işten kimseye söz etme. Çünkü bu tür işleri gizleyip örtbas etmek daha münasiptir. Karısına dönerek ona da, işlediği bu günahtan ötürü Allah'tan mağfiret dileyip tevbe etmesini tavsiye etti. Kul Allah'a yönelip tevbe ederse. Allah ta onun tevbesini kabul buyurur.

Mısırlılar her ne kadar putlara tapıyor duy salar da, günahları affedenin veya günahtan ötürü insanı sorgulayanın, ortaksız ve bir Allah olduğunu biliyorlardı. İşte bu sebeple kocası o kadına, tevbe etmesini tavsiye etti. Ve bazı bakımlardan onu kınadı. Çünkü kadın, sabredilemeyecek ve dayanılıp karşı konulamayacak bir durumla yüz yüze gelmişti. Ancak Yusuf, iffetli, ırzı temiz ve nezih bir insandı.

Kadının kocası dedi İd: "Günahının bağışlanmasını dile. Çünkü suçlusun."

«Şehirde bir takım kadınlar: "Vezirin karısı, kölesinin olmak istiyormuş. Sevgisi bağrını yakmış. Doğrusu, onun besbelli sapıtmış olduğunu görüyoruz." dediler. Kadınların kendisini yermesini işitince, onları davet etti; koltuklar hazırladı. Geldiklerinde her birine birer bıçak verdi. Yusuf a1. "Yanlarına çık." dedi. Kad.in.lar Yusuf w görünce şaşırıp ellerini kestiler ve: "Allah'ı tenzih ederiz ama, bu insan değil, ancak bir melektir." dediler. Vezirin karısı: "İşte sözünü edip beni yerdığınız bu-dur. Andolsun ki onun olmak istedim. Fakat o, iffetinden dolayı çekindi. Emrimi yine yapmazsa, andolsun ki hapse tıkalacak ve kahre uğrayacak." dedi. Yusuf: "Rabbim! Hapis benim için, bunların istediklerini yapmaktan daha iyidir. Eğer tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara gönül verir ve cahillerden olurum." dedi. Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzağına engel oldu. Zira o, iştir ve bilir.» (Yûsuf, 30-34.)

Cenâb-ı Mevla, şehirdeki bir takım üst düzey yöneticilerinin ve önde gelenlerin kadınlarının, vezirin karısını, kendi hizmetçisine aşık olmasını, bağrının onun sevgisiyle yanıp tutuşmasını, onu kendisine çağırmasını ayıplamalarını anlatıyor. Evet o kadın, Yusuf la aynı mertebede değildi. Aralarında denklik yoktu. Yusuf, bir köleydi. Şehirdeki bazı kadınlar bu nedenle: "Doğrusu, onun besbelli sapıtmış olduğunu görüyoruz." dediler. Yani o, bu işi yerinde yapmamıştır, dediler.

"Kadınların kendisini yermesini işitince.." Kendisini ayıplayıp tahkir ettiklerini, kölesine aşık oluşu nedeniyle aleyhinde konuştuklarını, aslında kendisi bu işte mazur olmakla birlikte yine de kendisi hakkında ileri geri konuştuklarını duyunca; bu mazeretini o kadınlara açıldamak ve bu kölenin sandıkları gibi sıradan bir köle olmadığı, hele kendilerinin kölelerine hiç benzemediğini anlatmak istedi. Onları davet edip evinde topladı. Şanlarına yaraşır bir ziyafet hazırladı. Yiyecekler arasına, bıçakla kesilmesi gereken turunc ve benzeri şeyler de kattı. Konuk kadınlardan her birinin eline birer de bıçak tutuşturdu.

Tabii ki Yusuf u da hazırlamış, en güzel elbiselerini giydirmişti. Ter-ü taze bir gençti. Bu süslü haliyle kadınların yanma

[26]

çıkmasını ona emretti. Yusuf, konuk kadınların huzuruna çıktı. Dolunaydan daha parlak, bedr-i münir'den daha güzeldi.

"Yusuf u görünce onu ululadılar." şaşırıp kaldılar. Ademoğulları içinde onun gibisinin olamayacağı düşündüler. Güzelliği karşısında hayretten donakaldılar; kendilerinden geçtiler; ellerindeki bıçaklarla farkında olmaksızın ellerini kesip yaraladılar; yaranın acısını da hissetmiyorlardı. 'AUah'ı tenzih ederiz ama bu insan değil, ancak güzel bir melektir." dediler.

İsrâ hadisinde Peygamber Efendimiz şöyle buyurmaktadır: "Yûsuf a uğradım. Bir de gördüm ki ona güzelliğin yarısı verilmiş." Süheylî ve diğer imamlar dediler ki: Bu hadiste geçen "güzelliğin yarısı" sözünden kasıt, Hz. Adem'in güzelliğinin yarısıdır. Çünkü Adem'i, Cenâb-ı Allah kendi eliyle yaratmış, ona kendi ruhundan üflemiştir. Bu nedenle Adem (a.s.), beşeri güzelliğin doruğuna ulaşmıştır. İşte bunun içindir ki cennetlikler, Hz. Adem'in boyunda ve güzelliğinde olarak Cennet'e gireceklerdir. Yusuf (a.s.)'da, Adem (a.s.)'in yarı güzelliğindeydi. İkisi arasında gelip geçmiş insanlardan hiçbiri, ikisinden daha güzel olmuş değildir. Nitekim Havva'ya en çok benzeyen kadın da, İbrahim peygamberin zevcesi Sâre'dir.

İbn Mesud'un anlattığına göre Yusuf un yüzü, şimşek gibi parlaktı. Bir iş için yanma bir kadın geldiğinde, o, yüzünü örterdi. Rivayete göre, insanlar görmesinler diye çoğu zaman yüzüne peçe takarmış. Bu nedenledir ki Yusuf peygamber huzurlarına çıktığı zaman konuk kadınlar, ona aşık olmakta, vezirin karısını haklı bulmuşlardı. Onu karşılarında görünce dehşete kapılmış,

hayretten dona kalmış, kendilerinden geçmiş ve ellerindeki bıçakla kendi ellerini kesip yaralamışlardı.

"İşte sözünü edip beni yerdiğiniz budur." dedi. Sonra, iffetli ve nezih bir insan olduğunu söyleyerek onu övdü. "Andolsun ki onun olmak istedim. Fakat o iffetinden dolayı çekindi. Emrimi yine yapmazsa, andolsun ki hapse tıklılacak ve kahre uğrayacaktır." dedi.

Orada bulunan diğer kadınlar, hanımına itaat etmesi ve emrini dinlemesi için Yusuf a tavsiyede bulundular. Ama o bunu şiddetle reddetti. Çünkü o, peygamberler sülalesinden bir peygamberdi. Alemelerin Rab-bine dua ederek şöyle dedi: "Rabbim! Hapis benim için bunların istediklerini yapmaktan daha iyidir. Eğer tuzaklarım benden uzaklaştırmazsan onlara gönül verir ve cahillerden olurum."

Yani sen beni nefsimle başbaşa bırakırsan, zayıf olduğum için ben ona karşı koyamam. Allah dilemedikçe ben kendi nefsim ne fayda ne de zarar verebilirim. Ben zayıfım.. Meğer ki sen güçlü kılıp kuvvetlendiresin; kendi gücün ve kuvvetinle beni günahlara karşı koruyup muhafaza edesin.

«Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzağına engel oldu. Zira o, iştir ve bilir. Sonra, kadının ailesi, delilleri Yusuf un lehinde gördüğü halde, onu bir süre için hapsedmeyi uygun buldu. Hapse, onunla beraber iki delikanlı daha girdi. Biri: "Rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm." dedi; diğeri: "Başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm." dedi. "Bize bunun yorumunu bildir. Seni iyilerden biri olarak görüyoruz." Yusuf: "Rabbimin bana öğrettiği bilgi ile, daha yiyeceğiniz yemek gelmeden size onu yorumlarım. Doğrusu ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkar eden bir milletin dinini bırakmışımdır. Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Allah'a herhangi bir ortak koşmak bize yaraşmaz. Bu, Allah'ın bize ve insanlara olan lutfu-dur. Fakat insanların çoğu şükretmez." dedi. "Ey mahpus arkadaşlarım! Ayrı ayrı bir sürü uydurma Rabler mi daha iyidir, yoksa her şeyden üstün tek Allah mı? Allah'ı bırakıp taptığınız, sizin ve babalarınızın adlandırdığı putlardan başka birşey değildir. Allah onların doğru olduğuna dair bir delil indirmemiştir.

Hüküm vermek ancak Allah'a aittir. Kendisinden başkasına değil, ona tapmanızı emretmiştir. Bu, dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler. Ey mahpus arkadaşlarım! Biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Sorduğunuz, işte böylece kesinleşmiştir." (Yûsuf, 34-4.)

Cenab-ı Mevla, vezir ile karısının, Yusuf un suçsuzluğunu anladıktan sonra dahi bir süre için onu zindana atmayı uygun buldukları haberini veriyor. Zindana atmayı kararlaştırdılar ki; halk hep bu meseleyi konuşmasın, bu işi az da olsa unutsun, kadının - zahiren de olsa - durumu kurtarılsın, onu elde etmek isteyenin Yusuf olduğu ve bu sebepten ötürü onun zindana atılmış olduğunu sansınlar. Ama hakikatte onu zulüm ve düşmanlık sonucu zindana attılar. Bu, Allah'ın takdiri idi. Onu günahattan korumak için Allah tarafından alınmış bir tedbirdi. Zindana atılmakla Yusuf, vezirin ailesinden uzaklaşmış, onlarla bir arada yaşamaktan kurtulmuştu. İmam Şafii'nin naklettiğine göre sofilerin bazıları demişler ki: Günah işleyecek bir şeyi bulmamak da, Allah'ın insanı günahattan koruması demektir. "Hapse, onunla beraber iki delikanlı daha girdi." Rivayete göre bunlardan biri, kralın şarap sunucusu, yani sakisi idi. Adı da Nebo'ydü. Diğeri de kralın yemeğini kendisine götüren 'ekmekçi başı" siydi. Türkler bu işi yapana çeşniğır derler. Denildiğine göre bunun adı da Mücelles'di. Kral bazı işlerde bunları suçlu görüp zindana attırmıştı. Bunlar zindanda Yusuf u gördüklerinde, onun simasını, davranışlarını, sözlerini, hareketlerini, Rabbine çokça ibadet edişini, Allah'ın yaratıklarına iyi davranmasını beğenip takdir etmişlerdi.

Her biri, kendi durumuna uygun bir rüya görmüştü.

Müfessirlerin anlattıklarına göre bu iki delikanlı, rüyalarını aynı gecede görmüşlerdi. Saki, rüyasında üzüm ağacından yapraklı ve sal-kımlı üç dal görmüştü. Üzümler iyice olgunlaşmıştı. Bu üzümleri alıp kralın kâsesine sıkmış; içmesi için krala sunmuştu. Ekmekçi başı ise rüyasında, başının üzerinde üç sepet ekmek taşımakta olduğunu, aç kuşların da gelip üstteki sepette bulunan ekmekleri yediklerini görmüştü...

Bu gördüklerini Yusuf a anlatmışlar, bunları kendilerine yorumlamasını istemişler ve: "Seni iyilerden biri olarak görüyoruz." demişlerdi. Yusuf da, rüya yorumlamayı bildiğini ve bu işin ehli olduğunu bildirdi: "Daha yiyeceğiniz yemek gelmeden size onu yorumlarım." dedi.

Bazıları bu ayetin şu anlamı ifade ettiğini söylemişlerdir: Gördüğünüz rüya gerçekleşmeden, ben onu size yorumlarım. Ve yorumladığım gibi de gerçekleşir. Diğer bazılarıysa mezkur ayetin şu anlamı ifade ettiğini söylemişlerdir: Size gelecek olan yiyecek, ekşi ya da tatlı olarak size gelmeden ben onu size bildiririm. Bu, tıpkı Hz. İsa'nın şöyle demesine benziyor: "Yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim." (Al-i İmran, 49.)

Hız. Yusuf, zindandaki arkadaşlarına şöyle demişti: Rüya yorumlamayı Allah bana öğretmiştir. Çünkü ben ona iman etmiş, onu birlemlerim. Şerefli atalarım; İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uymuşum-dur. "Allah'a bir şeyi ortak koşmak bize yaraşmaz. (Bizi bu yola iletmesi nedeniyle) bu, Allah'ın bize ve (kendilerine davette bulunup doğru yolu göstermemizi, fitratlarına yerleşmiş olan hakikat yolunu bildirmemizi bize emretmekle de) insanlara olan bir lütfudur. Ama insanların çoğu şükretmezler."

Sonra Yusuf onları tevhid inancını kabullenmeye davet etti; Allah'tan başkalarına tapmayı yermeye çağırdı. Putperestliğin Önemli bir iş olduğunu anlatmaya ve putları da tahkir etmeye teşvik etti ve dedi ki: "Ey mahpus arkadaşlarım! Ayrı ayrı bir sürü uydurma Rabler mi daha iyidir, yoksa her şeyden üstün tek Allah mı? Allah'ı bırakıp taptığınız, sizin ve babalarınızın adlandırdığı putlardan başka birşey değildir. Allah onların doğru olduğuna dair bir delil indirmemiştir. Hüküm vermek, ancak Allah'a aittir." Yani yaratıkları üzerinde tasarrufta bulunur, dilediği işi yapar, dilediği kimseyi doğru yola iletir, dilediğini de

sapıklıkta bırakır. "Kendisinden başkalarına değil, (ortaksız olarak) sadece kendisine kulluk etmenizi emretmiştir. Bu, dosdoğru dindir. Ama insanların çoğu bilmezler." Net ve açık olmasına rağmen, insanların çoğu bu yolda yürümezler.

Yusuf'un bu durumda onları tevhide davet edişi, son derece mükemmeldi. Çünkü onu tazim ediyor ve ona karşı saygılı davranıyorlardı.

Söyleyeceklerini dinlemeye hazır vaziyetteydiler. Böyle bir durumda onları, kendisinden sorup istediklerinden daha faydalı bir şeye davet etmesi münasib olmuştu. Sonra, kalkıp görevim yapmış, kendisine gösterilen hidayet yolunu onlara da göstererek irşadda bulunmuş ve şöyle demişti: "Ey mahpus arkadaşlarım! Biriniz efendisine şarap sunacak." Bunun saki olduğunu söylediler. "Diğeri asılacak ve kuşlar başından yiyecektir." Bunun da ekmekçibaşı olduğunu söylediler, "Sorduğunuz iş de böylece kesinleşmiştir." Yani rüyada gördükleriniz mutlaka bu şekilde gerçekleşecektir.

Bu nedenle bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Rüya, tabir edilmediği sürece (onu gören) kişinin (başı) üzerinde (göçüp gitmeye hazır olan bir) kuş gibidir. Ama tabir edildiğinde (mutlaka) gerçekleşir."

Ibn Mesud, Mücahid ve Abdurrâhmaî b. Zeyd b. Eslem'in naklettiklerine göre o iki delikanlı, rüyalarının bu şekilde tabir edilmesinden sonra : "Biz, rüya falan görmedik." demişlerse de Yusuf (a.s.) onlara: "Sorduğunuz iş de böylece kesinleşmiştir." diye cevap vermiştir.

«İkisinden, kurtulacağım sandığı kimseye Yusuf: "Efendinin yanında beni an." dedi. Ama Şeytan, efendisine onu hatırlatmayı kendisine unutturdu ve Yusuf bu yüzden daha bir kaç yıl hapiste kaldı.» (Yûsuf, 42.)

Cenab-ı Mevla, Yusuf'un, o iki delikanlıdan, kurtulacağını sandığı sakiye: "Efendinin yanında beni an." dediğini haber veriyor. Yani "Benim durumumu ve suçsuz olarak zindanda bulunduğumu krala anlat." demişti. Bu da, insanın sebeplere sarılmasının caiz olduğunu göstermektedir. Sebeplere tevessül etmek, âlemlerin Rabbi Allah'a tevekkül etme olgusuna ters düşmez.

"Şeytan, efendisine onu hatırlatmayı kendisine unutturdu." Yani o iki delikanlıdan, kurtulan biri olan sakiye, Yusufun tavsiye ettiği şeyi krala hatırlatmasını Şeytan unutturdu.

Mücahid, Muhammed b. İshak ve diğerleri, bunun doğru ve Ehl-i Kitap kaynaklarından alman bir görüş olduğunu söylemişlerdir. Şeytanın o delikanlıya unutturması nedeniyle Yusuf, "Daha bir kaç yıl zindanda kaldı." Bu ayet-i kerimenin aslında bulunan ve "bir kaç" diye tercüme ettiğimiz (Bidı1) kelimesi, üç ila dokuz sayıları arasını gösterir. Bazılarına göre üç ila yedi sayılan arasını; diğer bazılarına göre ise üç ila beş sayıları arasını gösterir. On rakamının altındaki sayıları gösterdiğini söyleyenler de olmuştur. Bu görüşleri Sa'lebî nakletmiştir. Bidı' kelimesi, müzekkerlerin başında bulunduğu zaman kendisi müennes olur. "Bir kaç erkek" gibi.

Bu kelime, müenneslerin başında bulunduğu zaman kendisi mü-zekker olur. "Bir kaç kadın" gibi.

Nahiv âlimlerinden Ferra, bidı' kelimesinin on rakamının altındaki sayılar için kullanılmasının uygun olmayacağını bildirerek, bu küçük sayılar için (Neyyif) kelimesinin kullanılması gerektiğini söylemiştir Oysa ki Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyumîyor:

"Zindanda daha bir kaç yıl kaldı."

Bir başka ayette de şöyle buyuruluyor:

"Onlar (Rumlar) bu yenilgilerinden sonra yeneceklerdir. Bir kar (3-9) yıl İçinde.." (er-Rûm, 3-4.)

Bu ayet, Ferra'nın görüşünü çürütmektedir.

Ferra dedi ki: Onu aşkın..., yirmiyi aşkın.... denilebilir. Bu, doksana kadar devam edebilir. Ama yüzü aşkın..., bini aşkın... denilemez.

Cevheri, Ferra'ya muhalefet ederek dedi İd: (Onu aslan...) denilebilir. Ama (yirmiyi aşkın...) ya da (doksanı aşkın...) denilemez.

Sahih hadiste Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuş ki:

"İman altmış küsur (bir kaç) şubedir."

Bu hadisin başka bir rivayetinde şu ifadelere rastlamaktayız: "İman, yetmiş şubedir. Bu şubelerin en yükseği, 'Lâ ilahe illallah' sözüdür. En alttaki ise, eza verici şeyleri yoldan kenara atmaktır."

"Şeytan onu efendisine hatırlatmayı kendisine unutturdu." Bu ayetteki kelimesinin sonundaki zamirin Yusuf'a raci olduğunu söyleyen kimsenin sözü - her ne kadar İbn Abbas ile İkrime de böyle de-mişlerse dahi - zayıftır. İbn Cerir'in bununla ilgili olarak rivayet etmiş olduğu hadis, her balamdan zayıftır. Bunun rivayet senedinde İbrahim b. Yezid el-Huri el-Mekkî yalnız

kalmıştır ki, o da metruk bir kimsedir. ^[28] Hasen ile Katade'nin mürsel olarak rivayet ettikleri hadis kabul edilemez. Hele böyle bir yerde hiç mi hiç kabul edilmez. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Şimdi de Yusuf peygamberin uzun süre zindanda kalış sebebini anlatırken İbn Hibban'ın, "Sahih"inde rivayet etmiş olduğu hadise gelelim: Fadl b. Habbab el- Cumhî, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu söylemiştir «Allah Yusuf'a rahmet etsin. "Efendinin yanında beni an" demiş olmasaydı, beklemiş olduğu (o uzun) süre kadar zindanda kalmazdı. Allah Lut'a da rahmet etsin. Millette: "Size yetecek bir gücüm olsaydı ya da sağlam bir yere sığmsaydın" dediğinde (gerçekten) sağlam bir yere (Allah'a) sığınıyordu. Allah ondan sonra hiçbir peygamber göndermedi ki kalabalık bir millet içinde olmasın.»

«Kral: "Ben, yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak görüyorum. Ey erkan! Eğer rüya yormasını biliyorsanız rüyanı söyleyiniz." dedi. Etrafindakiler: "Bir takım karışık rüyalar; biz böyle

rüyaların yorumunu bilmeyiz." dediler. Hapisteki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra Yusuf u hatırladı ve: "Ben size bunu yorumlayacağım, hele beni gönderin." dedi. Hapishaneye varıp: "Ey doğru sözlü Yusuf! Rüyada görülen yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi; yedi yeşil başak ve bir o kadar kuru başak nedir? Bize yorumla; ben de insanlara ulaştırayım da bilsinler," dedi. Yusuf: "Devamlı yedi sene ekin ekip, biçtiğiniz ekinin yediğinizden artanını başağında bırakın. Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelir, bütün biriktirdiğinizi yer, yalnız az bir miktar saklarsınız. Sonra halkın yağmur göreceği bir yıl gelir, o zaman (meyva) sıkıp (hayvan) sağlarlar." dedi.» (Yûsuf, 43-49.)

Bu da, Yusuf un zindandan itibarlı ve saygın bir konum da çıkışının sebeplerinden biri oldu. Mısır kralı Reyyan b. Velid b. Nuh bu rüyayı görmüştü.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre kral, rüyasında kendini bir nehir kıyısında görmüş.. Nehirden yedi semiz inek çıkarak oradaki bir merada otlamaya başlamışlar.. Daha sonra aynı nehirde yedi zayıf inek daha çıkarak öncekilerle birlikte aynı yerde otlamaya başlamışlar.. Bilahare bu zayıflar, semizlere saldırarak onları yemişler.. Bunu gören kral, ürkerek uykudan uyanmış. Az sonra tekrar uykuya dalmış; bu defa da rüyasında tek sap üzerinde yedi yeşil başak görmüş.. Öte tarafta da yedi kuru ve ince başak görünürmüş.. Bu başaklar, önceki yemyeşil başakları yemişler.. Bunu gören kral, uykudan korkuyla uyanmış. Kral bu rüyayı erkanına anlattığında, içlerinden hiç kimse bunu güzelce yorumlayamamış. Aksine, "Bunlar karışık rüyalar." demişlerdi. Geceleyin görmüş olduğun bu karışık rüyaları yorumlaya-mayız. Belki de bunların yorumu yoktur. Bu alanda bizim ihtisasımız yoktur. "Biz rüyaların yorumunu bilenler değiliz." demişlerdi. İşte bu esnada, zindandaki o iki delikanlıdan kurtulmuş olup Yusuf tan, kendisini efendisinin yanında anma tavsiyesi almış olan sala, Yusuf u hatırladı. Saki, Allah'ın takdir ve hikmetinin bir tecellisi olarak Yusuf u o zamana kadar unutmuştu. Kralın rüya görmüş olup etrafındaki kimselerin de bu rüyayı yorumlamaktan aciz kaldıklarını duyunca Yusuf u ve onun kendisini kralın yanında anma tavsiyesini hatırladı. "O ikisinden, kurtulmuş olup, bir kaç yıl sonra hatırlayan (saki) dedi ki:"

İbn Abbas, İkrime ve Dahhak'tan nakledildiği gibi bazı kıraat imamları yukarıdaki ayette geçen "ümmetin" kelimesini "ümhin" şeklinde okumuşlar. Yani, "Unuttuktan sonra hatırladı." manasım çıkarmışlardır. Mücahid ise "ümtin" şeklinde okumuştur ki, bu da unutmak manasını ifade eder. Bu kelimeyi unutmak anlamında kullanan bir şair demiş ki:

Unuttum, daha önce ben hiçbir sözü unutmazdım.

Zaman böyledir işte; akılları terk ediyor. Sarayda şakilik yapan eski hükümlü, krala ve millete dedi ki: "Ben size o (rüya)nın yorumunu haber veririm. Hemen beni (zindana) gönderin." Yani beni Yusuf a gönderin, dedi. Zindana gidip dedi ki: "Yusuf! Ey çok doğru konuşan (insan)! Bize şu rüyayı çöz: Yedi semiz ineği yedi zayıf (inek) yiyor ve yedi yeşil, yedi de kuru başak (neyi gösterir)? Umarım ki (rüyanın yorumunu öğrenir), dönüp insanlara giderim, onlar da bilirler."

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre saray sakisi, Yusuf u krala hatırlattığında kral, onu huzuruna çağırarak, gördüğü rüyayı ona anlatmış, o da rüyasını yorumlamıştı.

Fakat bu haber yanlıştır. Doğrusu, bu bilgisiz kişilerin savurdıkları iftira ve hezeyanlar değil, Cenâb-ı Allah'ın kutsal kitabı Kur'ân'da anlattıklarıdır.

Yusuf hiç duraksamadan, herhangi bir şart koşmadan ve derhal zindandan çıkarılma talebinde bulunmadan, kendi bildiklerini ortaya koydu; sorularını cevapladı, kralın rüyasını şöyle yorumladı: Yedi sene bolluk göreceksiniz; bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, "Sonra onun ardından bir yıl gelecek ki, o yılda insanlara bol yağmur verilecek." O yılda bol yağmur, zenginlik ve refah göreceklere. O yıl (bol bol mey-va) sıkacaklar (hayvan sağacaklar dır.)" Üzüm, zeytin, susan ve diğer şeyler sıkacaklardır...

Yusuf, kralın rüyasını yorumladı, onlara hayır rehberliği yaptı. Bolluk ve kıtlık zamanlarında neler yapmaları gerekeceğini onlara anlattı. Bolluk devresi olan ilk yedi yılda, yiyeceklerinden artacak olan buğdayları başaklarından çıkarmaksızın saklamalarını, kıtlık devresi olan ikinci yedi yıldaysa tohumluk buğdayın bir kısmını da yiyerek tohumu azaltmalarını onlara tavsiye etti. Oysaki tohumluk buğday, tarladan eve getirilmez. Ama bir kısmını getirip yemek mecburiyetinde kalacaklarını önceden bildirmesi, onun bilgi, görgü ve anlayışının mükemmelliğini ispatlamaktadır.

Hükümdar: "Onu bana getirin!" dedi. Yusuf a elçi gelince, "Efendine dön, kadınlar niçin ellerini kesmişlerdi bir sor; doğrusu, Rabbim onların hilesini bilir." dedi. Hükümdar kadınlara: "Yusuf un olmak istediğiniz zaman durumunuz neydi?" dedi. Kadınlar: "Haşa! Onun bir fenalığını görmedik!" dediler. Vezirin karısı: "Şimdi gerçek ortaya çıktı; Onun olmak isteyerek bendim; doğrusu, Yusuf doğrulardandır." dedi. Yusuf, "Maksadım, vezire, gıyabında ihanet etmediğimi, hainlerin tuzaklarını Allah'ın başarıya erdirmediğini bilmesini sağlamaktır." dedi. (Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu, Rabbim bağışlayandır, merhamet edendir." (Yûsuf, 50-53.)

Kral, Yusuf (a.s.)'un bilgisinin mükemmelliğini, aklının tamamlılığı-m, doğru görüşlülüğünü ve anlayışlılığını iyice öğrendikten sonra, has adamları arasına katmak için Yusuf un huzura getirilmesini emretti.

Elçi, onu zindandan çıkarmak için yanına geldiğinde Yusuf, zalimce ve düşmanca bir uygulama sonucunda zindana atılmış olduğunu, kendisine isnad edilen iftiralardan tamamen uzak ve masum olduğunu herkesin açıkça anlaması için, zindandan hemen çıkmak istemedi. Yanına gelen elçiye: "Efendine dön, kadınlar niçin ellerini kesmişlerdi? Bir sor; doğrusu, Rabbim onların hilesini bilir." dedi.»

Bu sözlerin şu anlama geldiğini söyleyenler de olmuştur: Efendim Azız, bana isnad edilen suçlardan uzak ve masum olduğumu

bilir. Krala uğra da ellerim kesen o kadınlara sorsun: Onlar benim nefsimden kam almak istedikleri., doğru ve uygun olmayan işi yapmaya beni teşvik ettikleri zaman ben, onların bu gayr-ı meşru isteklerine karşı nasıl direnmişim? Bunu onlara sorsun.

O kadınlar sorguya çekildiklerinde, kendi yaptıklarını ve Yusuf'un övgüye layık bir davranış sergilediğini itiraf ettiler. Dediler ki: "Haşa, Allah için (doğru söylemek lazım), biz ondan hiç bir kötülük görmedik!" Tam o esnada «Kadınlar: "Haşa! Onun bir fenalığını görmedik." dediler. Vezirin karısı: "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Onun olmak isteyen bendim; doğrusu, Yusuf doğrulardandır." dedi.» Suçsuz olup beni baştan çıkarmak istemediği; böhlan, iftira, zalimce ve düşmanca uygulama sonucunda zindana atıldığına dair söyledikleri doğrudur.

«Yusuf, "Maksadım, vezire, gıyabında ihanet etmediğimi, hainlerin tuzaklarını Allah'ın başarıya erdirmediğini bilmesini sağlamaktı." dedi.»

Bazılarıysa bu sözün tamamen Züleyha'ya ait olduğunu söylemişlerdir. Yani demek istemişti ki: Ben bu itirafta bulundum ki kocam, aslında kendisine hainlik etmediğimi, Yusuf'tan kam almak istedimse de sonuçta fuhuş işlemendiğimi anlasın.

Son devir müfessirleriyle diğer bazı ulemeden oluşan bir çok gruplar bu görüşü teyid etmişlerdir. Ancak İbn Cerir et-Taberî ile İbn Ebi Hatîm, birinciden yani mezkur sözün Yusuf (a.s.)'a ait olduğunu söyleyenlerin görüşünden başka bir görüş nakletmiş değildirlir.

«Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu, Rabbin bağışlayandır, merhamet edendir.»

Bu sözlerin Yusuf'a ait olduğunu söyleyenlerin yanısıra, Züleyha'yı ait olduğunu söyleyenler de vardır. Önceki ayet için geçerli olan tafsilaj bu ayet için de geçerlidir. Ama tamamen Züleyha'ya ait olduğunu söylt yenlerin görüşü, daha uygun ve daha kuvvetlidir. Doğruyu en iyi bile Allah'tır.

«Hükümdar: "Onu bana getirin, yanıma alayım." dedi. Onunla konuşunca: "Bugün senin yanımda önemli bir yerin ve güvenilir bir â&~ rumun vardır." dedi. Yusuf: "Beni memleketin hazineleri me'mur et, çünkü ben korumasını ve yönetmesini bilirim." dedi. Yusuf'u böylece o memlekete yerleştirdik; istediği yerde oturabilirdi. Rahmetimizi tıpkı bu misalde olduğu gibi istediğimize veririz; iyi davrananların ecrini zayi etmeyiz. Ama ahiret ecri, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir.» (Yûsuf, 54-57.)

Kral, Yusuf (a.s.)'un ırzı temiz ve kendisine isnad edilen suçlardan uzak olduğunu anlayınca, «Onu bana getirin, yanıma alayım, dedi." dedi. Yani onu has adamlarım arasına katıp devlet erkânı zümresine sokacak, ayan ve yakın adamlarımdan biri kılacağım, dedi. Yusuf'la konuşup onun durumunu anlayınca, "Bugün senin yanımda önemli bir yerin ve güvenilir bir durumun vardır." dedi.

Yusuf: "Beni memleketin hazinelerine memur et, çünkü ben korumasını ve yönetmesini bilirim" dedi.» Kraldan, kendisine azık ambarlarının koruma ve idaresini vermesini istedi. Çünkü yedi bolluk yılından sonra o gıda depolarında bir aksama meydana geleceğini biliyordu. Bunu bildiğinden dolayı gelecekteki kritik günlerde gerekli ihtiyat tedbirlerini almak ve Allah'ı memnun edecek tarzda halka karşı merhametli davranmak için bu görevi istedi. Kendisine teslim edilecek şeyleri koruma hususunda güçlü ve muktedir, aynı zamanda gıda ambarları için lazım gelen bilgileri bilen, eşyayı muhafaza etmesini beceren bir insan olduğunu da krala bildirdi. Yusuf'un böyle yapmasında, kendisini güvenilir ve yeterli bulan kimseler için, idari görev talebinde bulunulabüece-ğine dair bir delil vardır.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Firavun (o zamanki Mısır kralı) Yusuf'u gerçekten ağırlamış, onu tüm Mısır halkı üzerinde yetkili kılmış, mührünü ona vermiş, ipek kaftan giydirmiş, başına altın taç takmış, onu ikinci bineğine bindirmiştir. Huzurunda, "Ey kralımız, efendimiz! Sen ve sultanımız Yusuf]" diye çağırılır olmuştur. Kral, ona: "Şahsen ben senden daha.büyük değilim. Sadece kürsüm seninkinden biraz daha büyüktür." dermiş. Anlatıldığına göre Yusuf, o zamanlar otuz yaşındaymış. Kral, kendisini soylu bir kadınla evlendirmiş. Sa'lebî'nin anlattığına göre kral, veziri Kıtıfî'yi görevden azledip yerine Yusuf'u tayin etmiştir.

Denilir ki, kral Ölünce, Kıtıfî'nin karısı Züleyha, Yusuf'la evlenmiştir. Yusuf gerdeğe girince, onun bakire olduğunu görmüş. Çünkü Züleyha'nın kocası, kadınlara yaklaşma zmış. Yusuf'la Züleyha'nın evliliğinden; biri Efrayim, diğeri Mensa olmak üzere ilâ erkek çocuk doğmuş. Artık bundan sonra Mısır'ın yönetimi tamamıyla Yusuf'un eline geçmiş. Onları adaletle idare etmiş.. Kadın erkek bütün halk tarafından sevildiği, otuz üç yaşında Mısır'a sultan olduğu rivayet edilir. Önceleri kral kendisine yetmiş dille hitapta bulunmuş; Yusuf da, kendisine hangi dille hitab ediliyorsa, cevabını da o dille vermiştir. Böylesine genç birinin

yetmiş dili bilmesi, kralın hoşuna gitmiş ve Yusuf'u takdir etmiştir. Doğruyu Allah bilir.

«Yusuf'u böylece o memlekete yerleştirdik; istediği yerde oturabilirdi.»

Yani zindandan ve sıkıntıdan sonra, Mısır diyarında, dilediği yerde konaklama yetkisine sahip oldu. Her nereye konaklarsa saygı, ikram ve tazimle karşılanır; imrenilecek muameleler görürdü. «Rahmetimizi tıpkı bu misalde olduğu gibi istediğimize veririz. İyi davrananların ecrini zayi etmeyiz.»

Yani bütün bu saydıklarımız, ahirette kendisi için hazırlanan bol hayır ve güzel mükafata ek olarak mü'min kula Allah'ın bahşettiği sevap ve mükafatıdır. "Ama ahiret ecri, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir."

Rivayete göre vezir Kıtıfî ölünce kral, onun karısı Züleyha'yı Yusuf'la evlendirmiş, ayrıca ondan boşalan vezirlik makamına da Yusuf'u tayin etmiş, böylece o gerçek bir vezir, yani başvezir olmuştur.

Muhammed b. İshak'm naklettiğine bakılırsa Mısır kralı Velid b. Reyyan, Yusuf (a.s.) yasıtasıyla gerçek dinî kabul etmişti. Doğruyu Allah bilir. Şairin biri demiş ki: "Korku dar boğazının ardından güvenliğin, genişliği gelir. İlk başta sevinç nedeni olan şey, sonsuz bir üzüntü nedeni olabilir. Ümitsiz olma; zira Allah, zindandan kurtardıktan sonra, Yusuf u hazinelerin başına sahib kılıvermişti."

«Yusuf un kardeşleri gelip yanma girdiler, kendisini tanımadıkları halde o onları tanıdı. Onların yüklerini hazırlatınca şöyle dedi: "Baba bir kardeşinizi de bana getirin. Siz Ölçüyü bol tuttuğumu ve benim misafir konuklayanların en iyisi olduğumu görmüyor musunuz? Eğer onu bana getirmezseniz bundan böyle benden bir ölçek bile alamazsınız ve bana artık yaklaşmayın da. Kardeşleri: "Babasını ikna etmeye çalışacağız ve her halde bunu yaparız." dediler. Yusuf adamlarına: "Karşılık olarak getirdiklerini de yüklerine koyun. Belki ailelerine varınca onu anlarlar da bir daha dönerler." dedi.» (Yûsuf, 58-62)

Cenâb-ı Allah, yiyecek bulmak amacıyla Yusuf un kardeşlerinin Mısır diyarına gelişlerim anlatıyor. Bu gelişleri, kıtlık senelerinin herkesi ve her ülkeyi etkileyicinden sonra olmuştur. O zamanlar Yusuf, Mısır'ın hem dünyevî hem de dinî lideriydi. Makamına girdiklerinde kendisini tanımadıkları halde o, onları tanıyordu. Çünkü Yusuf un bunca maceradan sonra bu kadar yükselip mevki ve itibar sahibi olacağı, onların hatırlarından geçmezdi.*İşte bu nedenle kendisi onları tanıdığı halde onlar kendisini tanııyorlardı.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre kardeşleri makama girdiklerinde Yusuf a secde etmişler, Yusuf onları tanımış, ama onlar tarafından tanınmak istememişti. Onları azarlayarak: "Siz casussunuz. Beldelerimizin en iyisini elimizden almak için buraya geldiniz." demiş. Onlar da şöyle karşılık vererek kendilerini savunmuşlardı: "Böyle bir işi yapmaktan Allah'a sığınırız. Milletimizin basma gelen kıtlık, açlık ve bitkinlik felaketi dolayısıyla, kavmimiz için azık almaya geldik. Biz Kenan ilinder gelmiş olup aynı babanın oğullarıyız. Oniki erkek kardeşlik. Birimiz gidip kayboldu. En küçük kardeşimiz de babamızı yanında kaldı..."Yusuf: "Sizin durumunuzu mutlaka öğrenmem gerek." dedi. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Yusuf, onları üç gün hapsettikten sonra çıkardı. Babalarının yanında kalan en küçük kardeşlerini gidip getirmeleri için, Şem'un adlı kardeşini yanında alıkoydu.

Bu rivayetlerin bazısında ihtilaf vardır.

'Yusuf onların yüklerini hazırlatınca....." yani kendi âdetince herkese bir deve yükü kadar azık verince, dedi ki; "...Baba bir kardeşinizi bana getirin". Yusuf, onlardan, durumlarını ve kaç kardeş olduklarını sormuştu. Onlar da on iki kardeş olduklarını, bir kardeşlerinin gidip kayıplara karıştığını, onun öz kardeşinin de halen babalarının yanında durduğunu anlatmışlardı. Yusuf, "Önümüzdeki yıl azık almaya geldiğinizde, onu da yanınıza alarak bana getirin." dedi. "...Sizlere ölçüyü bol tuttuğumu ve benim misafir konukl ayanların en iyisi olduğumu görmüyor musunuz?" Sizi güzelce ağırlayıp ikramda bulundum. Bir sonraki yıl azık almaya gelecekleri zaman, küçük kardeşlerini de beraberlerinde getirmeleri için onları teşvik etti. Getirmeyecek olurlarsa, peşinen onları tehdid ederek şöyle dedi: "Eğer onu bana getirmezseniz, bundan böyle benden bir ölçek bile alamazsınız ve bana artık yaklaşmayın." Yani size azıkfalan vermem. Bu defa sizi ağırlayışımın tersine, o zaman size hiç ikramda bulunmam ve sizi hiç ağırlamam, dedi. Öz kardeşine duyduğu Özlemi dindirmek için onu yanına getirmeleri maksadıyla, yerine göre onları teşvik etti, yerine göre de tehdid etti. «Kardeşleri: "Babasını ikna etmeye çalışacağız." dediler. Onu beraberimizde getirip seninle görüştürmek için mümkün olan her çareye başvuracak ve bütün gücümüzü sarfedeceğiz. «.. .Ve herhalde bunu yaparız." yani bu arzunu gerçekleştirmeye gücümüz kafi gelecektir, dediler.

Sonra Yusuf, uşaklarına, kardeşlerinin getirmiş oldukları sermayelerini, onlar farkında olmadan yine yüklerinin içine koyup gizlemelerini emretti. «Yusuf adamlarına: "Karşılık olarak getirdiklerini de yüklerine koyun, belki ailelerine varınca onu anlarlar da bir daha dönerler." dedi.». Bazıları dediler ki: Yusuf, onların memleketlerine döndükleri zaman sermayelerini yüklerinin içinde bulduklarında, onu geri vermek için tekrar yanına gelmeleri maksadıyla sermayelerini yüklerinin içine koydurttu. Diğer bazıları: 'Yusuf, bir sonraki yıl, azık almak için sermaye temin edememelerinden dolayı yanına gelemeyeceklerinden endişe duyduğu için, sermayelerini yüklerinin içine koydurttu." dediler. Verdiği azık karşılığında onlardan bedel almayı hoş karşılamadığı için sermayelerini yüklerinin içine koydurttuğunu söyleyenler de vardır. Yusuf un kardeşlerinin sermayelerinin ne olduğu hususunda müfessirler farklı beyanlarda bulunmuşlardır. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre sermayeleri, gümüş'dolu kutularla benzeri şeyleden ibaret-miş. Doğrusunu Allah bilir.

«Babalarına döndüklerinde, "Ey Babamız! Bize yiyecek yasak edildi, kardeşimizi bizimle beraber gönder de yiyecek alalım Onu elbette koruruz." dediler. "Daha önce kardeşini size emanet ettiğim gibi onu da, size emanet eder miyim? Ama Allah en iyi koruyandır, o, merhametlilerin en merhametlisidir." dedi. Yüklerini açınca karşılık olarak götürdükleri malların kendilerine iade edilmiş olduğunu gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz; işte mallarınız da bize iade edilmiş; ailemize onunla yine yiyecek getirir, kardeşimizi de korur ve bir deve yükü de arttırmış oluruz. Esasen bu az bir şeydir." dediler. Babaları: "Hepiniz helak olmadıkça onu bana getireceğinize dair Allah'a karşı sağlam bir söz vermezseniz, sizinle göndermeyeceğim." dedi. Söz verdiklerinde: "Sözümüze Allah vekildir!" dedi. Babaları: "Oğullarım! Tek bir kapıdan değil ayrı ayn kapılardan girin. Ama Allah katında size bir faydam olmaz, hüküm ancak Allah'ındır, O'na güvendim, güvenenler de O'na güvensinler." dedi. Babalarının emrettiği gibi girdiler. Esasen bu, Allah katında onlara bir fayda sağlamazdı, ancak Ya'kub, içindeki bir arzuyu ortaya koymuş oldu. O, şüphesiz kendisine öğrettiğimizi bilir, fakat insanların ÇOğu bilmezler.(Yûsuf, 63-68.)

Cenâb-ı Allah, onların babalarına döndükten sonraki durumlarını anlatarak şöyle konuştuklarını naklediyor: «"Ey babamız! Jttzden yiyecek yasak edildi...". Eğer kardeşimizi bizimle beraber göndermezsen, önümüzdeki yıl bize azık verilmeyecektir.

Ama bizimle beraber günde-rirsen, aızığımızı verirler, dediler. 'Yüklerini açtıklarında karşılık olarak götürdükleri mallarının kendilerine iade edilmiş olduğunu gördüler. "Ey Babamız! Daha ne isteriz, mallarımız da bize iade edilmiş; ailemize onunla yine yiyecek getirir, kardeşimizi de korur ve bir deve yükü de artırmış oluruz. Esasen bu az birşeydir." dediler.» Cenâb-ı Allah, Ya-kub'un diğer oğlunun da Mısır'a gitmesi karşılığında alınacak olan bir deve yükü aızığın "az bir ölçek" olduğunu bildirdi. Yakub, oğlu Bünya-min'e çok tutkundu. Çünkü ondan Yusuf'un kokusunu almakta ve öylece teselli bulmaktaydı. Onu görmekle Yusuf'u görmüş gibi oluyordu. Bu nedenle dedi İd: «Babaları: "Hepiniz helali olmadıkça onu bana geri getireceğinize dair Allah'a karşı sağlam bir söz vermezseniz, sizinle göndermeyeceğim." dedi. Söz verdiklerinde "Sözünüze Allah vekildir." dedi.»

Sağlam sözler ve ahidler verdiler. Yakub, oğlunun geri getirilmesi için gerekli tebdiri de aldı. Ama tebbir, kaderin gelişini önleyemezdi. Kendisinin ve milletin yiyeceğe ihtiyacı olmasaydı, Yakub, kıymetli oğlu Bünyamin'i Mısır'a göndermezdi. Ama kaderin de hükmü vardır. Cenâb-ı Allah dilediğim takdir eder, dilediğini seçer, dilediği hükmü verir. Çünkü O, her işini yerli yerince yapan ve her şeyi bilendir.

Yakub, oğullarına, Mısır'a aynı kapıdan girmemelerini, ayrı ayrı kapılardan girmelerini tavsiye etti. Denildiğine göre, onlara nazar değmesin diye böyle bir tavsiyede bulunmuştur. Çünkü oğulları güzel görünümlü ve alımlı idiler. Yusuf'tan haber alır veya onun izine rastlarlar umuduyla onlara böyle bir tavsiyede bulunduğunu söyleyenler de vardır. Fafcat birinci gerekçe, daha kuvvetlidir. Bu nedenle Yakub, oğullarına demişti ki: «Babaları: "Oğullarım! Tek bir kapıdan değil ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah katında size bir fayda olmaz, hüküm ancak Allah'ındır, O'na güvendim, güvenenler de O'na güvensinler" dedi.» Cenâb-ı Allah buyuruyor İd: «Babalarının emrettiği gibi girdiler. Esasen bu, Allah katında onlara bir fayda sağlamazdı, ancak Ya'kub, içindeki bir arzuyu ortaya koymuş oldu. O, şüphesiz kendisine öğrettiğimizi bilir, fakat insanların çoğu bilmezler.»

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Yakub, oğulları ile Mısır azizine hediye olarak fıstık, badem, bal ve butum göndermişti. Aziz, önceki sermayeleri olan dirhemleri almış, diğer hediyeleri almamıştı.

«Yusuf'un yanına girdiklerinde, kardeşini (Bünyamin'i) bağrına bastı ve: "Ben senin kardeşimim, onların yaptıklarına artık üzülme!" dedi. Yusuf onların yüklerini yükletirken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu. Sonra bir münadî şöyle bağırdı: "Ey kervancılar, siz hırsızısınız!" Geri dönerek, "Ne kaybettiniz?" dediler. "Hükümdarın su kabını kaybettik, onu getirene bir deve yükü mükafat verilecek, buna ben kefil oluyorum." dediler. Hz. Yusuf'un kardeşleri: "Allah'a yemin ederiz ki memleketi ifsad etmeğe gelmediğimizi ve hırsız da olmadığımızı biliyorsunuz." dediler. "Yalancı iseniz hırsızlığın cezası nedir?" dediler. "Cezası, kimin yükünde bulunursa, ceza olarak ona elkonulur; biz zalimle'i böyle cezalandırırız!" dediler. Yusuf, kardeşinin yükünden önce onlara ramkini aramaya başladı; sonra kardeşinin yükünden su kabını çıkardı, işte biz Yusuf'a böyle bir plan kullanmasını vahyettik. Çünkü hükümdarın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı, meğer ki Allah dileye. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Her ilim sahibinden üstün bir bilen bulunur." Çalmışsa, daha önce kardeşi de çalmıştı." dediler. Yusuf bunu içinde sakladı, onlara açmadı. İçinden, "Durumunuz pek kötüdür; anlattığınızı Allah daha iyi bilir." dedi. Kardeşleri: "Ey Vezir! Onun yaşlanmış, kocamış bir babası vardır. Bizden birini onun yerine al. Doğrusu, biz senin iyi davrananlardan olduğunu görüyoruz." dediler. "Maazallah! Biz, malımızı kimde bulmuşsak ancak onu akkoruz, yoksa haksızlık etmiş oluruz!" dedi. (Yûsuf, 69-79.)

Cenâb-ı Allah, Yusuf'un kardeşlerinin, kardeşleri Bünyamin ile beraber öz kardeşleri Yusuf'un yanına girişlerim, onun Bünyamin'i yanına almasını, ona kendi öz kardeşi olduğunu gizlice bildirdiğini, bunu onlara açıklamamasını tenbihleyip kendisine yapmış oldukları kötülükten Ötürü onu teselli ettiğim haber veriyor.

Bundan sonra Yusuf, öz kardeşi Bünyamin'i onlardan alıp kendi yanında tutmanın çaresini araştırdı. Uşaklarına, kendi tasım farkında olmadıkları bir anda Bünyamin'in yüküne koymalarını emretti. Yola çıkacakları sıra, bir ünleyici onlara, kralın tasım çaldıklarını bildirdi. Geri verdikleri takdirde, kendilerine mükafat olarak bir deve yükü azık verileceğini va'detti. Bu mükafatın verileceğini garantileyip tekeffül etti.

Kendilerini hırsızlıkla suçlayan ünleyiciye dönüp geldiler; kendilerine karşı sarfettiği sözden ötürü onu kınayıp ayıpladılar: «"Allah'a yemin ederiz ki memleketi ifsad etmeye gelmediğimizi ve hırsız da olmadığımızı biliyorsunuz." dediler.» Bize isnad ettiğiniz hırsızlıkla ilgimiz olmadığını bildiğiniz halde bizi, tas çalmakla suçluyorsunuz!

(Yusuf'un adamları); "Peki, dediler. Yalancı iseniz hırsızlığın cezası nedir?"

"Cezası, kimin yükünde bulunursa ceza olarak ona el konur; biz zalimleri böyle cezalandırırız!" dediler.

Yusuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı; sonra kardeşinin yükünden su kabını çıkardı." ki onlara karşı kurduğu tuzak tam kıvamını bulsun. Ve onu itham etmesinler. «...İşte biz Yusuf'a böyle bir plan kullanmasını vahyettik. Çünkü hükümdarın kanunlarına göre kardeşim alıkoyamazdı...» Eğer onlar, "Cezası, kimin yükünde bulunursa, ceza olarak ona el konulur." diyerek itirafta bulun-masalardı, Mısır kanunlarına göre Bünyamin'i yanında alıkoyamazdı. «...Meğer ki Allah dileye. Dilediğimizi derecelere yükseltiriz...». "Her ilim sahibinden üstün bir bilen bulunur."

Yusuf, kardeşlerinin hepsinden daha bilgiliydi. Onlara göre görüşü daha mükemmel, azmi daha güçlü ve aldı daha kamil idi. Allah kendisine emrettiği için, onlara karşı böyle bir çareye başvurdu. Çünkü bu çareye başvurmalarının sonucunda; babasının ve kavminin yanına gelmeleri gibi büyük bir maslahat elde edilecekti.

Kardeşleri, kralın tasımın, Bünyamin'in yükünden çıktığını gördüklerinde, "Çalmışsa, daha önce kardeşi de çalmıştı." dediler. Rivayete göre Yusuf, çocukluğunda babaannesinin putunu çalıp parçalamış.

Bir başka rivayete göre ise halası kendisini çok sevip yanında alıkoyup beslemek ve büyötmek istediğinden, îshak'm kemerini, elbiselerinin altından Yusuf un beline sarmış. Yaşı küçük olduğundan, halasının bu düzeni kurduğunun farkında bile olmamış. Arama sonucunda kemeri Yusuf un üzerinde, elbiseleri arasında saldı bulmuşlar.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre Yusuf, küçüklüğünde evden yemek çalar, götürüp yoksullara yedirirmiş.

Kardeşlerinin kendisini hırsızlıkla suçlamalarının başka nedenleri olduğunu bildiren rivayetler de vardır.

Kardeşleri:" Çalmışsa, daha önce kardeşi de çalmıştı." dediler. Yusuf bunu içinde sakladı. Onlara açmadı. İçinden, "Durumunuz pek kötüdür, anlattığınızı Allah daha iyi bilir." dedi.» Yumuşak huylu, âlicenap ve bağışlayıcı bir insan olduğundan dolayı, açıkça değil de gizlice onlara karşı bu sözleri söyledi.

Onlar da merhamet dilenmek amacıyla Yusuf un makamına gelip şöyle dediler: "Ey vezir! Onun yaşlanmış, kocamış bir babası vardır. Bizden birini onun yerine al. Doğrusu, biz senin iyi davrananlardan olduğunu görüyoruz." dediler.» Yusuf: "Ma'azallah!

Biz malımızı kimde bul-muşsak ancak onu akkoruz, yoksa haksızlık etmiş oluruz!" dedi.

Yani suçluyu bırakıp suçsuzu yakaladığımız takdirde, haksızlık edenlerden oluruz. Böyle bir şey yapmayız, yapılmasına da göz yummayız! Yalnız, kabımızı yükünde bulduğumuz kimseyi burada alıkoyarız.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre o esnada Yusuf kendini onlara tanıtıcı ip uçları veriyordu. Bünyamin'i kendi yanında alıkoyacağından dolayı endişelenmiş oldukları için bu ip uçlarını pek iyi anlayamamışlardı.

"Ümitsizliğe düşünce, konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri şöyle dedi:" Babanızın Allah'a karşı sizden bir söz aldığım, daha önce Yusuf meselesinde de ileri gittiğinizi bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verene veya Allah hakkımda hüküm verene kadar -ki o hükmedenlerin en iyisidir- bu yerden ayrılmayacağım. Siz dönün, babanıza gidin ve deyin ki: "Ey Babamız! Senin oğlun hırsızlık yaptı, bu bildiğimizden başka birşey görmedik; görölmeyeni de bilmeyiz; bulunduğumuz kasabanın halkına ve beraberinde olduğumuz kervana da sorabilirsin; biz şüphesiz doğru söylüyoruz." Yakub: "Sizi nefsiniz bir iş yapmaya sürükledi, artık bana güzelce sabır gerekir; belki Allah, hepsini birden bana getirecektir, çünkü o, bilendir, Hakimdir." dedi. Onlara sırt çevirdi, "Vah Yusuf a yazık oldu!" dedi ve üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık acısını içinde saklıyordu. "Allah'a yemin ederiz ki, Yusuf u anıp durman, seni bitkin düşürecek veya helak olacaksın." dediler. Yakub: "Ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a açarım. Allah katından, sizin bilmediklerinizi bilirim." dedi. (Yûsuf, 80-86.)

"Ey oğullarım! Gidin, Yusuf u ve kardeşini arayın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin; doğrusu, kafirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümidim kesmez!" (Yûsuf, 87.)

Cenâb-ı Allah, Yusuf un kardeşlerinin, Bünyamin'i almaktan ümit kestikleri andaki durumlarını haber veriyor: Kendi aralarında bu meseleyi konuşmak üzere bir kenara celâldiler. Büyük kardeşleri Robil dedi ki: «"...Babanızın Allah'a karşı sizden bir söz aldığım, daha önce Yusuf meselesinde de ileri gittiğinizi bilmiyor musunuz?...» Hepiniz kuşatılıp engellenmedikçe kardeşiniz Bünyamin'i babanıza götüreceğinize dair, Allah adına kuvvetli bir söz verdiniz. Ama şimdi bu sözünüze muhalefet ettiniz. Daha önce, Bünyamin'in kardeşi Yusuf hakkında da taksirli davrandınız. Artık bende, babamın karşısına çıkacak yüz kalmadı. Yanma dönmek üzere, «Artık babam bana izin verene veya Allah hakkımda hüküm verene...» yani kardeşimi babama geri götürmeye beni muktedir kılmaya «kadar -ki o, hükmedenlerin en iyisidir- bu yerden ayrılmayacağım. Siz dönün, babanıza gidin ve deyin ki: "Ey Babamız! Senin oğlun hırsızlık yaptı..."»

Zahiren gördüklerinizi ona anlatın. "Biz, ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Tasın, Bünyamin'in yükünden çıktığım gördük. Ötesini bilmiyoruz.) Biz, gizliyi bilenler değiliz. (İnanmazsan) içinde bulunduğumuz şehre ve beraber geldiğimiz kervana sor." Yani sana anlattığımız, kardeşimizi hırsızlık suçundan dolayı,tutukladıkları haberi, Mısır'da herkesin duyduğu, içinde bulunduğumuz ve şu anda burada bulunan kervanın dahi bildiği meşhur bir haberdir. «Bu bildiğimizden başka birşey görmedik; görölmeyeni de bilmeyiz; bulunduğumuz kasabanın halkına ve beraberinde olduğumuz kervana da sorabilirsin...»

«.. "Biz şüphesiz doğru söylüyoruz." Yakub: "Sizi nefsiniz bir iş yapmağa sürükledi, artık bana güzelce sabır gerekir."...» Yani hakikat, sizin anlattığınız gibi değildir. Bünyamin hırsızlık etmiş değildir. Çünkü onun ahlak ve karakteri, bunu yapmasına izin vermez.

İbn îshak ve diğerleri dediler ki: Yusuf a yaptıkları kötölükten sonra Bünyamin hakkında ihmalkâr davrandıkları için Yakub.ağzma geleni onlara söyledi. Bu nedenledir ki geçmişlerden,bazıları şöyle demişlerdir: İşlenen bir kötölüğün cezası, ondan sonra gelen bir kötölük olur.

Bundan sonra Yakub dedi ki:«,, ."Belki Allah hepsim birden bana getirecektir ,çünkü O, bilendir, Hakimdir."...» dedi. " Yani benim durumumu ve sevdiklerimden ayrı düştüğümü bilendir. Takdirini ve yaptığı işleri hikmetle yapandır. O, sonsuz hikmetin ve kesin delilin sahibidir. Böyle dedikten sonra: "Onlara sırt çevirdi, "Vah, Yusuf a yazık oldu!" dedi.

Bu yeni üzüntüsü, ona eski üzüntüsünü hatırlattı. Yüreğindeki durgun ve gizli kederi harekete geçirdi.

Nitekim şair demiş ki:

"Gönlünü, dilediğin aşk mahallesine taşı, Ama aşk ve sevgi, hep ilk sevgilinin olur."

Bir başka şair de şöyle demiş:

"Mezarların yanında gözlerimden yaşlar boşandı.

Ve ağladığım için arkadaşım beni ayıpladı.

Taşlı ve topraklı kumlar arasına yerleşmiş,

Her mezarı gördükçe ağlar mısın? deyip kınadı.

Ona dedim: Hüzünlerin yenisi, eskilerini canlandırdı.

İlişme bana, bence Malik'in İd gibidir mezarların tamamı."

Yakub peygamber çok ağladığından, üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık acısını içinde saklıyordu. Kederinden, hüznünden Yusuf a olan özlem acısını içinde saklıyordu. Oğulları onun çekmekte olduğu ayrılık acısını ve elemim görünce, kendisine olan merhamet ve tutkunluklarından dolayı dediler İd: «Allah'a yemin ederiz ki, Yusuf u anıp durman seni bitltn düşürecek veya helak olacaksın.» Onu devamlı surette hasretle ana ana, bedenini zayıflatarak hastalanacak ve gözünü kaybedeceksin! Kendine biraz acı! Yakub: «Ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a açarım. Allah katından sizin bilmediklerinizi bilirim.» Oğullarına diyordu ki: Hâlimden ne size, ne de hiç bir kimseye şikayet edecek değilim. Ben hâlimi sadece, onur ve üstünlük sahibi Allah'a şikayet ediyorum ve biliyorum ki, içinde bulunduğum sıkıntıdan kurtulmak için bana bir çıkış yolu açacak ve beni genişliğe kavuş tur acak tır. Yusuf un rüyasının mutlaka gerçekleşeceğini, sizin ve benim - o rüya gereğince - ona secde etmemiz gerektiğini de biliyorum.

Sonra Yusuf u, kardeşini ve ikisinin ne halde olduklarını araştırmaları için onlara teşvikte bulunarak şöyle dedi: «Ey Oğullarım! Gidin, Yusuf u ve kardeşini arayın. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin, doğrusu, kafirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez.» Yani darlıktan sonra genişliğe kavuşacağınız hususunda umutsuzluğa kapılmayın. Zira Allah'ın rahmetinden, sıkıntıdan sonra genişlik vereceğinden, zorluklar anında kullarına takdir edeceği ferahlıklardan, ancak kafir kavim ümidini keser.

«Kardeşleri vezirin yanına vardıklarında: "Ey Vezir! Biz ve çoluk çocuğumuz darlığa uğradık; pek değersiz bir malla geldik; ölçeği bize tam yap ve sadaka ver; Allah sadaka verenleri şüphesiz mükafatlandırır." dediler. "Siz Yusuf ve kardeşine bilmeden neler yaptığının farkında mısınız? dedi. 'Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. "Ben Yusuf um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu; doğrusu, kim kötülükten sakmır ve sabrederse bilsin ki Allah iyi davrananların ecrini kafiyen zayı etmez/" dedi.» "Allah'a yemin ederiz ki, Allah seni bizden üstün tutmuştur; doğrusu, biz suç işlemiştik." dediler. Yusuf: "Bugün azarlanacak değilsiniz, Allah sizi bağışlar. O, merhametlilerin merhametlisidir, bu gömleğimi götürün, babamın yüzüne sürün, görmeğe başlar; bütün çoluk çocuğunuzla bana gelin." dedi.» (Yûsuf, 88-93.)

Cenab-ı Mevla, kardeşlerinin tekrar Yusuf a dönüşlerini, onun huzuruna çıkışlarını, yanındaki azığı arzulayıp isteyişlerini, kardeşleri Bünyamin'i kendilerine lütfedip vermesini dileyişlerini haber veriyor. «Kardeşleri vezirin yanına vardıklarında: "Ey Vezir! Biz ve çoluk çocuğumuz darlığa uğradık..." Kıtlığa maruz kaldık. Nüfusumuz kalabalık-laştı. Topraklarımız da kuraklık yüzünden ürün vermez oldu. «...Pek değersiz bir malla geldik...» Sermayemiz azdır. Böyle bir sermayeyi kimseler kabul etmez. Meğer ki bizi bağışlayasın, azımızı çoğa sayasın...

Sermayeleri kalitesiz dirhemlermiş. Ya da çok az miktarda imiş. Sermayelerinin badem, butum ve benzeri şeylerden ibaret olduğunu söyleyenler de vardır. İbn Abbas (r.a.)'m dediğine göre sermayeleri eski haral ve halatlardan ibaretmiş. Kardeşleri, yalvarışlarına devamla şöyle demişlerdi: «.. Ölçeği bize tam yap ve sadaka ver; Allah sadaka verenleri şüphesiz mükafatlandırır." dediler.»

Süddî'nin dediğine göre bu ayet şöyle manalandırılır: Allah doğru söyleyenleri mükafatlandırır.

İbn Cüreyc'in dediğine göre ise bu ayet şöyle manalandırılır: Kardeşimiz Bünyamin'i bize geri vermekle tasaddukta bulunanları Allah mükafatlandırır. Süfyan b. Uyeyne dedi ki: Peygamberimiz Muham-med (s.a.v.)'e sadaka vermek, bu ayetle haran kılınmıştır.

Yusuf, kardeşlerinin perişan hallerini görünce ve getirdikleri değersiz maldan başka bir şeylerinin kalmadığını anlayınca, şefkatle üzerlerine eğildi; Rabbinin emirlerim onlara söyledi. Kendi şerefli alnında ve onların bilmekte oldukları mutantar halinde onlar için hasret çekti: «Siz, Yusuf ve kardeşine bilmeden neler yaptığının farkında mısınız?" dedi.»

Büyük bir şaşkınlık geçirdiler. Defalarca yanma gelip gittikleri halde onu tanıyamamışlardı. «'Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. "Ben Yusuf um, bu da kardeşim..."» Kendisine, elinizden gelen her türlü kötülüğü yaptığınız Yusuf, işte benim, dedi. "Bu da kardeşim." demekle, önceki sözünü te'kid etmiş; her ikisi için kalplerinde gizledikleri çekeme-mezliğe ve kurmakta oldukları tuzağa dikkatlerini çekmişti. «...Allah bize iyilikte bulundu...» O, iyilik ve atfeti ile bize ihsanda bulundu. Bizi himaye etti. Onurumuzu kurtardı; çünkü daha önce Rabbimize taatte bulunmuş, bize yaptığınız zulme karşı şahııı olmuş, babamıza da iyilik yapıp itaatkar davranmıştık. O da bizi fazlasıyla sevmiş ve bize şefkat göstermişti. «...Doğrusu kim kötülükten sakınır ve sabrederse bilsin ki Allah iyi davrananların ecrini kafiyen zayı etmez." dedi. "Allah'a yemin ederiz ki, Allah seni bizden üstün tutmuştur; doğrusu biz suç işlemiştik." dediler.» İşte şimdi senin huzurundayız.

«...Yusuf: Bu gün azarlanacak değilsiniz...» dedi. Daha önce yaptığınız kötülüklerden ötürü artık sizi kınayacak değilim. «...Allah sizi bağışlar. O, merhametlilerin merhametlisidir...»

Bu ayet-i kerimeyi yukarıda manalandırırken kelimesi üzerinde durak işareti bulunuşunu esas aldık ve «...Bu gün azarlanacak değilsiniz...» şeklinde manalandırdık. Ama durak işaretini kelimesi üzerinde kabul ederek; "Sizi kınama yok; bugün Allah sizi bağışlar." şeklinde manalandırmanın görüşü zayıftır. Birinci manalandırma doğrudur.

Sonra Yusuf, kardeşlerine, gömleğini (tenine temas eden iç gömleğini) alıp babalarına götürmelerini ve gözlerinin üzerine bırakmalarını emretti. Böyle yaptıkları takdirde, babalarının ağaran gözlerinin, Allah'ın izniyle yeniden göreceğim onlara bildirdi. Bu da harikulade bir durum olup, Yusuf un peygamberliğinin en güçlü delili ve en büyük mu-cizesiydi. Daha sonra da onlara, çoluk çocuklarının tamamını alarak hayır, bereket ve huzur diyarı olan Mısır'a topluca gelmelerini emretti. Ayrılıktan

ve dağmıklıktan sonra aileyi, en mükemmel ve en güzel bir şekilde derleyip topladı, hepsini bir araya getirdi.

«Kervan, memleketlerine dönmek üzere ayrıldığında, babaları: "Doğrusu, ben, Yusuf'un kokusunu duyuyorum; ne olur, bana bunak demeyin." dedi. Çevresindekiler: "Allah'a yemin ederiz ki sen, hâlâ eski şaşkınlığındasın." dediler.

Müjdecî gelip, gömleği Yakub'un yüzüne bıraktınca, hemen gözleri açıldı. Bunun üzerine Yakub: "Ben size, Allah katından sizin bilmediğinizi biliyorum dememiş miydim?" dedi. Oğulları: "Ey Babamız! Suçlarımızın bağışlanmasını dile, bizler hiç şüphesiz suçluyuz." dediler. Yakub: "Rabbimden bağışlanmanızı dileyeceğim; O, şüphesiz bağışlar ve merhamet eder" dedi.» (Yûsuf, 94-98.)

Abdürrezzak, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Kervan dönmek üzere ayrıldığında..." Yusuf'un gömleğini getiren kervan Mısır'dan ayrılp yola koyulunca oradan bir rüzgar eserek Yusuf'un gömleğinin kokusunu Yakub'a ulaştırdı. Yakub dedi ki: «...Doğrusu ben, Yusuf'un kokusunu duyuyorum...» Yusuf'un kokusunu üç günlük bir mesafeden duyuyordu. Hasan Basrî ile İbn Cüreyc el-Mekkî'nin anlattıklarına göre, Yakub ile Yusuf'un arasında seksen fersahlık bir mesafe vardı ve seksen yıl süreyle birbirlerinden ayrı kalmışlardı.

Yakub, Yusuf'un kokusunu duyduğunu söylediğinde, çevresinde bulunanlar, ağır sözler sarfederek kendisine şöyle demişlerdi: «...Allah'a yemin ederiz ki sen, hâlâ eski şaşkınlığındasın!...» dediler.»

"Müjdecî gelip gömleği Yakub'un yüzüne bıraktınca, hemen gözleri açıldı...» Gözleri açılıp yeniden görmeye başlayınca da oğullarına:

«...Ben size Allah katından sizin bilmediğinizi biliyorum, dememiş miydim?" dedi.» Yani Yusuf la olan ayrılığına son vererek bizi buluşturacağını, gözümü onunla aydınlatacağını, ondaki güzelliği ve hoşuma giden yönlerini bana göstereceğini size söylememiş miydim? dedi. Böyle der demez de oğulları: "Ey Babamız! Suçlarımızın bağışlanmasını dile, bizler hiç şüphesiz suçluyuz." demeye başladılar. İşledikleri günahtan, ona ve oğlu Yusuf'a yaptıkları kötülükten, yapmaya niyetlendikleri fenalıklardan ötürü bağışlanmaları için, Allah'tan kendileri için mağfiret dilemesini istediler. O kötü işi yapmadan önce, ileride bu günahlarından ötürü tövbe etmeye niyetlendikleri için, Cenâb-ı Allah onları, Yakub'un gözlerinin açılması esnasında tevbe etmeye muvaffak eyledi. Babaları, kendileri için mağfiret talebinde bulunmaya söz verdi ve dedi ki: «...Rabbimden bağışlanmanızı dileyeceğim; O, şüphesiz bağışlar ve merhamet eder...»

İbn Mesud, İbrahim et-Teymin, Amr b. Kays, İbn Cüreyc ve diğerleri dediler ki: Yakub, oğullarını tevbe için seher vaktine kadar bekletti.

İbn Cerir, Muharib b. Dessar'ın şöyle dediğini rivayet etti: Hz. Ömer, mescide geldiğinde bir adamın şöyle dediğini işitti: "Allahım! Beni çağır, ben de çağırna icabet ettim. Bana emir verdin. Emrine uydum. İşte şimdi de seher vaktidir. Ben bağışla." Hz. Ömer, duyduğu bu sese kulak verdi; baktı ki ses, Abdullah b. Mesudun evinden geliyor. Abdullah'a, bu şekilde dua edişinin nedenini sordu. O da dedi ki: Hz. Yakub, tevbe için oğullarını, "Sizin için Rabbime istiğfar edeceğim." diyerek seher vaktine kadar bekletmiştir. Ayrıca Cenâb-ı Allah da: "Seherlerde istiğfar edenleri (Allah görmektedir.)" diyerek müjdelemektedir. (Al-i İmrân, 17.)

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Rabbimiz her gece dünya semasını inerek: "Tevbe eden yok mudur ki tevbesini kabul edeyim? Dilekte bulunan yok mudur ki ona (dilediğini) vereyim? Bağışlanma dileyen yok mudur ki onu bağışlayayım?"

Bir hadiste anlatıldığına göre "Yakub, (istiğfar için) oğullarını cuma gecesine kadar bekletmiştir."

İbn Cerir, İbn Abbas'tan rivayet ederek dedi ki: «..."Sizin için Rabbime istiğfar edeceğim"..."» ayetiyle ilgili olarak Rasûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir. "Cuma gecesine kadar, "Sizin için Rabbime istiğfar edeceğim." sözü, kardeşim Yakub'un oğullarına söylediği sözdür."^[29]

Yusuf'un yanına geldiklerinde o, anasını babasını bağırma bastı "Allah'ın dileğince, güven içinde Mısır'a yerleşin!" dedi. Ana babasını tahtın üzerine oturttu, hepsi onun önünde (Allah'a secde edip) eğildiler. O zaman Yusuf: "Babacığım, dedi. İşte bu, vaktiyle gördüğüm rüyanın çıkışıdır; Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan, benimle kardeşlerim arasını bozduktan sonra, beni hapisten çıkaran, sizi de çölden getiren Rabbim, bana pek çok iyilikte bulundu. Doğrusu, Rabbim dilediğine lütuikardır, O, şüphesiz bilendir, Hakimdir." dedi. "Rabbim! Bana hükümlanlık verdin, rüyaların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaradanı! Dünya ve ahirette işlerimi yoluna koyan sensin; benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat." (Yûsuf, 99-101.)

Burada, birbirini sevenlerin, uzun bir ayrılıktan sonra bir araya gelip buluşmaları anlatılıyor. Denildiğine göre Yusuf la Yakub, seksen yıl süreyle birbirlerinden ayrı kalmışlardır. Seksen üç yıl süreyle ayrı kaldıklarını söyleyenler de olmuştur. Bu iki süre, Hasen'den rivayet edilmiştir. Katade'nin dediğine göre otuzbeş yıl süreyle birbirlerinden ayrı kalmışlardır.

Muhammed b. İshak'ın anlattığına göre onsekiz yıl süreyle birbirlerinden ayrı kalmışlardır. Ehl-i Kitap, Yusuf la babasının kırk yıl süreyle birbirlerinden ayrı kaldıkları görüşündedirler.

Bu kıssanın zahirî ifadeleri, Yusuf la babasının birbirlerinden ayrı kalış sürelerini yaklaşık olarak belirlemektedir. Şöyle ki: O kadın kendisinden murad almak istediği zaman Yusuf onyediydi. Tabii ki Yusuf ona uymamıştı. Dolayısıyla bir kaç yıl da zindanda kaldı. İkrime ve diğerlerine göre yedi yıl zindanda kaldı. Sonra zindandan çıkarıldı ve yedi yıl süreyle Mısır'da bolluk görüldü. Bundan sonra halk, yedi yıl süren bir kıtlıkla karşılaştı. Kıtlığın ilk senesinde azık almak için sadece kardeşleri yanına geldiler. İkinci sene azık almaya geldiklerinde, kardeşi Bünyamin'i de beraberlerinde getirdiler. Üçüncü sene

geldiklerinde kendini onlara tanıttı ve tüm aile bireylerini yanlarına alarak Mısır'a gelmelerini onlara emretti. Bunun üzerine hepsi toplanıp Mısır'a gittiler. «...Yusuf un yanına geldiklerinde, o, anasını babasını bağrına bastı...» Kardeşlerinden ayrı olarak özel surette ona-babasıyla bir araya gelip görüştü. «..."Allah'ın dileğince, güven içinde Mısır'a yerleşin." dedi. Denildiğine göre Yusuf un bu ifadelerinde takdim - tehir vardır. Takdiri de şöyledir: Yusuf: Mısır'a girin, dedi. Sonra da ana-babasını kendine çekip kucakladı. İbn Cerir, burada takdim-tehir bulunduğu görüşünü, zayıf görmektedir ki, o mazurdur. Bir diğer rivayete göre Yusuf, onları şehir dışında, çadırların bulunduğu yerde karşılamış; Mısır'a yaklaştıklarında, onlara: "Allah'ın dilediğince, güven içinde Mısır'da yerleşin."...» demişti.

Süddî, böyle demiştir. Böyle bir takdirde bulunmaya gerek yoktur; Mısır'a girin," sözünde Mısır'a yerleşin ve Allah'ın dileğiyle orada ikamet edin." manası saklı olur denilirse, bu da güzel ve yerinde bir takdir olur. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Yakub, Caşır (Belbis) mevkiine vardığında, Yusuf onu karşılamaya çıktı. Gelişini müjdelemesi için Yakub, oğlu Yahuza'yı Yusuf a göndermişti. Yine Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Mısır kralı, Caşır mevkiini Yakub ile oğullarına; orada davarlarıyla beraber kalıp ikamet etmeleri ve yaşamaları için mülk olarak verdi.

Bir grup müfessirin anlattıklarına göre, Allah'ın peygamberi Ya-kub'un (İsrail'in) gelmesi yakın olunca, Yusuf onu karşılamaya çıkmak istedi ve çıktı. Yusuf a bir jest ve Yakub peygambere olan hürmetlerinden dolayı kral ve askerleri de atlara binip Yusuf la beraber karşılamaya çıktılar. Yakub da krala dua etti. Onların gelişlerinin uğur ve bereketi dolayısıyla, kıtlığın geri kalan süresi dolmadan, Cenâb-ı Allah kıtlığa son verdi. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Mesud'un dediğine göre Yakub'la birlikte Mısır'a giden oğul ve torunları toplam olarak altmış üç kişiydi. Abdullah b. Şeddad'm dediğine göre ise seksen üç kişiydiler. Mesruk'tan gelen rivayete göre, 390 kişi olarak Mısır'a girmişlerdir.

Anlatıldığına göre bunların sayısı zamanla o kadar çoğalmış ki, Musa peygamberle birlikte Mısır'dan çıktıklarında 600.000'den fazla savaşçıları varmış. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Mısır'a yetmiş kişi olarak girmişlerdir. O kaynaklarda adları da belirtilmiştir. Yusuf, «Ana-babasını tahtın üstüne oturttu...» Anasının o zamandan önce ölmüş olduğu söylenmiştir. Bu görüş Tevrat âlimlerince de benimsenmiştir. Bazı müfessirlerin görüşüne göre Cenâb-ı Allah, o zaman Yusuf un anasını diriltmiştir.

Başkaları da demişler ki: O zaman babasıyla birlikte tahtın üstüne çıkardığı kadın, Yusuf un anası değil de teyzesiydi. Teyze de ana gibidir. İbn Cerir et-Taberî ve diğerleri dediler ki: Kur'ân-ı Kerîm'in zahir ifadeleri, Yusuf un anasının o güne dek hayatta kalmış olduğunu gerekli kılmaktadır. Ehl-i Kitabın buna muhalif beyan ve nakilleri, nazarı itibara alınmamalıdır. Kuvvetli olan görüş budur. Doğrusunu Allah bilir.

Yusuf, ana-babasını tahtın üstüne çıkardı. Yanında oturttu. «...Hepsi onun önünde (Allah'a secde edip) eğildiler.» dedi. Saygı ve ikram için ana-babası ve onbir kardeşi, onun huzurunda secdeye kapandılar. İnsana secde etmek, onların dinlerinde meşru

idi. Diğer şeriatlarda da bu hüküm vardı. Nihayet bu, bizim dinimizde yasaklanmıştır. [\[30\]](#)

«...O zaman Yusuf: "Babacığım! İşte bu, vaktiyle gördüğüm rüyanın çıkışıdır."...» dedi.

Daha önce görüp de sana anlattığım rüyanın yorumu işte budur. Hani rüyamda güneşle ayın ve onbir yıldızın secde eder olduklarını görmüştüm. Sana anlattığımda, bu rüyamı gizlememi bana emretmiş ve bana bazı vaadlerde bulunmuştun. «..'.Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, beni hapisten çıkaran. ...» Keder ve sıkıntıdan sonra, Mısır diyarının her tarafında beni, sözü geçen bir hakim laldı. «.. .Sizi çölden getiren Rabbim bana pek çok

iyilikte bulundu...» Beni zindandan çıkardı. Bana yaptıkları zulümden sonra, Rabbim beni Mısır'a sultan kıldı. [\[31\]](#) «...Doğrusu, Rabbim dilediğine lütfkardır...» Yani bir işin yapılmasını istediği zaman onun sebeplerini hazırlar. Kullan farkında olmadan, bir çok yönden o işi kolaylaştırır. Kendi ince sanatı ve yüce kudretiyle onu, rahatlıkla yapılabilecek bir iş haline getirir. «...O, şüphesiz bilendir...» Bütün işleri bilir. Yaratma, takdir ve yasamasında da her işi yerli yerince yapan bir «...Hakimdir...»

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Yusuf, kendi eli altında bulunan azık ve gıda mallarını Mısırlılara sattı. Karşılığında da onların altın, gümüş, ev eşyası ve emlakleri gibi tüm mal varlıklarını aldı. Sonunda canlarını bile satın alarak hepsini köle haline getirdi. Sonra çalışıp elde edecekleri ürünün beşte birini krala vermeleri karşılığında tarlalarını serbest bıraktı ve kendilerine özgürlüklerini bağışladı. Bu uygulama, o günden sonra Mısırlılar için bir kanun haline geldi.

Sa'lebî'nin anlattığına göre kıtlık senelerinde Hz. Yusuf, - Mısır hazinelerini elinin altında tutmasına rağmen - karnını doyurmamış.. Aç kimseleri unutamamış. Öğle vaktinde olmak üzere, günde sadece bir öğün yemek yemiş. Onun böyle yaptığını öğrenen sonraki krallar da bu âdete uymuşlardır. Mü'ninlerin emîri Hattab oğlu Ömer de, bolluk ve bereket yılları gelinceye kadar, kıtlık yıllarında karnını hiç doyurmamış. Şafî'nin naklettiği bir rivayete göre Arablardan biri, kıtlık senesi geçtikten sonra Hz. Ömer'e şöyle demiş: "Sıkıntın gitti. Doğrusu sen, yüksek karakterli hür bir kadının oğlusun."

Nihayet Yusuf, üzerindeki ilahî nimetin tamamlandığını, perişan halinin düzeldiğini, bu dünyanın kimseye hep aym surette baki kalmayacağım, dünyadaki her şeyin ve herkesin vadesi dolduğunda yok olacağını, tamamlıktan sonra mutlaka noksanlığın geleceğini anladıktan sonra Rabbine gereği gibi övgüde bulundu. O'nun lütuf, ihsan ve iyiliğinin büyüklüğünü itiraf etti. Kendisinden dilekte bulunanların en hayırlısı ve en iyisi olan Allah'tan, kendisini vefat ettireceği zaman müslü-man olarak vefat ettirmesini ve iyi kullarının arasına katmasını diledi. (D

Nitekim dua esnasında da şöyle denilir: "Allahım! Bizi Müslüman olarak yaşat. - vefat ettireceğin zaman- bizi Müslüman olarak vefat ettir."

Hız. Yusuf un, ölüm döşegindeyken böyle bir dilekte bulunmuş olması muhtemeldir. Nitekim Hız. Peygamber de ölüm döşegindeyken ruhunun Refik-i A'lâ'ya, nebi ve mürseller gibi iyi arkadaşların yanına yüceltilmesini dileyerek üç defa, "Allahım! Refik-i A'lâya..." demiş ve sonra da ruhunu teslim etmişti.

Hız. Yusuf un sıhhat ve afiyetteyken ölüm temennisinde, bulunmuş olması da muhtemeldir. Çünkü onların şeriatlarına göre, ölme temennisinde bulunmak caizmiş. Nitekim İbn Abbas-'m da şöyle dediği rivayet olunmuştur: "Yusuf tan önce hiçbir peygamber, ölüm temennisinde bulunmamıştır."

Ama fı.tne hali dışında Ölüm temennisinde bulunmak, İslâmiyet'te yasaklanmıştır. Nitekim Alımed b. Hanbel'in rivayet ettiği Muaz'm hadisinde şöyle bir duadan söz edilmektedir: "(Ey Rabbim!) Bir kavmi fitneye düşürmek istediğin zaman, bizi fitneye düşürmeden canımızı al!".

Bir başka hadiste de şöyle buyurulmaktadır: "Ey Ademoğlu! Ölüm senin için fitneden daha iyidir!"

Hız. Meryem de şöyle demiştir:

"Keşke ben bundan önce ölmüş olsaydım da, unutulup gitseydim."» dedi. (Meryem, 23.)

Dedikodular ayyuka çıkıp, savaş şiddetlendiği, fitne büyüdüğü ve olaylar da korkunç boyutlara ulaştığı zaman Hız. Ali de ölümünü istemiştir. Zor durumlarla karşılaştığı ve muhaliflerinden korkunç saldırılar gördüğü zaman, Sahih adlı hadis kitabının sahibi Buharı de ölüm temennisinde bulunmuştur.

Rahatlık ve kadersizlik durumlarında ölüm temennisinde bulunmaya gelince, Enes b. Malik'in rivayet ettiği, Buharı ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadiste, peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Sizden biri, kendisine isabet eden (hastalık ve benzeri) bir sıkıntı nedeniyle ölüm temennisinde bulunmasın. İyi biri ise, sıkıntısı belki daha da artar, günahkar biri ise belki kınanır. (Ölümünü istemesin) Ama şöyle desin: Allahım! Yaşamak benim için daha iyi ise, beni yaşat.. Ölüm benim için daha iyi ise, beni öldür."

Allah'ın peygamberi Yusuf un ölüm temennisinde bulunduğu bir gerçektir.. Yani can çekişirken ya da üzerindeki ilahî nimetin tamamlandığını gördüğü zaman bu dilekte bulunmuştur.

İbn İshak, Ehl-i Kitap kaynaklarında bu konuda şu bilgilerin bulunduğunu söylemiştir: Yakub, Mısır diyarında Yusuf un yanında on yedi sene ikamet etti. Sonra da vefat etti. Yusuf a, kendisini babası İshak ile dedesi İbrahim'in yanına defnetmesini vasiyet etti.

Süddî'nin anlattığına göre Yusuf, babasının cesedini mumyalayıp Şam taraflarına götürdü; babası İshak ile dedesi İbrahim'in yanına defnetti. Allah'ın selamı üzerlerine olsun.

Ehl-i kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Hız. Yakub, 130 yaşındayken Mısır'a gitmiş; orada Yusuf un yanında onyedi sene yaşamış... Bu kaynaklarda böyle denildiği halde Yakub'un topîain ömrünün 140 sene olduğunu söylemektedirler ki, bu da Ehl-i Kitap'ın ya kendilerinin, ya da kitaplarının bir yanlışsıdır. Ya da 140 sayısının üzerindeki küsuratı, âdetleri icabı düşürmüşlerdir. Fakat böylesine önemli bir konuda nasıl olur da küsuratı düşürürler? Yüce Allah kutsal kitabında şöyle buyurmaktadır: «Yoksa Yakub can verirken sizler yanında mı idiniz? O, oğullarına: "Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?" diye sormuştu. Onlar da: "Senin Tanrı'na ve ataların İbrahim, İsmail, İshalim Tanrı'sı olan tek Tanrı'ya kulluk edeceğiz, bizler O'na teslim olmuşuzdur." demişlerdi.» (el-Bakara,133.)

Yakub, oğullarına ihlası tavsiye etmişti. İhlas, İslâm'ın en yüce prensiplerinden biridir. Cenâb-ı Allah da, peygamberlerin tümünü İslâmı prensipleri tatbik etmeleri için göndermiştir. Ehl-i Kitap kaynakları bunu reddetmekte ve şöyle bir ifade kullanmaktadırlar: Yakub, her oğluna ayrı ayrı vasiyette bulundu. İleride nelerle karşılaşacaklarını onlara bildirdi. Yahuza'ya da, kendi soyundan doğacak ve milletlerce itaat edilecek büyük bir peygamberin - ki o da Meryem oğlu İsa'dır - geleceğini müjdeledi. Doğrusunu Allah bilir.

Rivayete göre Yakub vefat ettiğinde Mısırlılar, yetmiş gün onun üzerine ağladılar. Yusuf tabiplere emir verdi. Yakub'a koku sürdüler. Cesedi, kırk gün kokular içinde kaldı. Sonra Yusuf, babasının cesedini Kudüs tarafına götürüp dedesinin yanına defnetmek için Mısır kralın-dan izin istedi. Kral izin verdi. Kendisiyle birlikte Mısır'ın önde gelen büyükleri de yola çıktılar. Habron denen yere vardıklarında Yakub'u, İbrahim peygamberin Afron b. Sahr el- Haysf den satın aldığı ve kendisinin de gömülü bulunduğu mağaraya defnettiler. Yedi gün süreyle Yusuf a taziyyette bulundular. Sonra Mısır'a döndüler. Kardeşleri de Yusuf a taziyyetlerini sundular, boyun büküp merhamet dilendiler. Yusuf da onlara ikramda bulundu. Kendileri için rahatlayacakları bir yer temin etti. İmkanlar tanıdı. Onlar da Mısır'da ikamet ettiler.

Nihayet vadesi dolup ölüm döşegine yattığında Yusuf, kardeşlerine, cesedini mumyalayıp muhafaza etmelerini, Mısır'dan çıktıkları zaman beraberlerinde alıp götürmelerini ve atalarının yanına gömmelerini vasiyet etti. Vefat etti. Kardeşleri, cesedini mumyalayıp bir tabuta koydular. Nihayet Musa (a.s.), cesedi alıp atalarının yanına gömdü. Rivayete göre Yusuf (a.s.), 120

[32]

yaşındayken vefat etmiştir.

[1] Bkz. Tarih-i Taberî, I, 205.

[2] Bkz. Tarih-i Taberî, I, 206.

[3] Tarih-i Taberî, I, 210

[4] A .ge.,I,210

[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/255-268.

[6] el-İstiâb (eî-isabe fî Temyizi's-Salıabe'nin kenarında) II, 89-90.

[7] Tarih-İTaberî, 1,229.

[8] Müsned, Ahmed b. Hanbel, I, 395-424.

[9] Buharı, 2/11,12,18,19; Müslim, 5/10.

[10] Suyutî, Dürr, IV, 470.

[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/269-281.

[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/281.

[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/281-284.

[14] Müsned, Ahmed b. Hanbel, IV, 101.

[15] Tarih-İTaberî,!, 224.

[16] Tarih-i Taberî, I, 225.

[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/285-291.

[18] Müsned, Ahmed b. Hanbel, III, 387.

[19] A .ge.,III, 471;IV,266.

[20] Müsned, Ahmed b. Hanbel, II, 196.

[21] Suyûtî, Camiu s-Sağır, Hadis No: 985.

[22] Tefsir-i Taberî,XII, 91.

[23] Tarih-i Taberî, XII, 99.

[24] Suyutî, Camiu s-Sağır, Hadis No: 4645, 4646, 4647.

[25] Tefsîr-i Taberî, XII, 116.

[26] Tarih-i Taberî, I, 238; Tefsir-i Taberî, XII, 118.

[27] Bkz. Tefsîr-i Taberî, XII, 122-123.

[28] Bkz. Tefsir-i Taberî, XII, 133.

[29] Tefsir-i Taberî, XIII, 42; Tarih-i Taberî, I, 253.

[30] Tefsir-i Taberî, III, 43.

[31] Tarih-İTaberî,I, 255.

[32] Tarih-İTaberî, I, 256.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/292-328.

[Hz. Eyyüb'ün Kıssası](#)

[Zülkifl'in Kıssası](#)

[Tümden Helak \(Yok\) Edilen Ümmetler](#)

[Ashab-I Ress \(Ressliler\)](#)

[Yasin Kavmi](#)

[Hz. Yunus](#)

[Hz. Yunus'un Fazilet Ve Üstünlüğü](#)

[Hz. Musa](#)

[Fasıl](#)

Hz. Eyyüb'ün Kıssası

İbn İshak'm anlattığına göre Hz. ETryüb, Rumlardandı. Babası, Ra-zih oğlu Muş'tur. Mus ise, îshak oğlu İs'in oğludur. Bilindiği gibi îshak da, İbrahim (a.s.)'in oğludur.

Diğerleri dediler ki: Eyyüb'ün babası, Raoyil oğlu Muş'tur. Raoyil, İshak oğlu İs'in oğludur. îshak da Yakub peygamberin oğludur. Eyyüb peygamberin nesebi hakkında değişik haberler verenler de vardır.

İbn Asakir'in anlattığına göre Eyyüb {a.s.}'ün anası, Lut peygamberin kızıdır. Babasının, ateşe atıldığı günde İbrahim (a.s.)'e inanan mü'mini erden olduğu söylenir. Tabii, içine atıldığı ateş, İbrahim peygamberi yakmamış ti.

Meşhur olan kavi, birincidir. Aşağıdaki ayet-i kerimde de açıklandığı gibi Eyyüb, Hz. İbrahim'in soyundandır:

"O'nun (İbrahim'in) soyundan Davud'a, Süleyman'a, Eyyüb'e, Yusuf a, Musa'ya ve Harun'a..." (ci-En'am, 84.)

Sahih görüşe göre bu ayetteki kelimesinin sonundaki zamir, Nuh'a değil de İbrahim'e racidir.

Hz. Eyyüb'ün, kendilerine vahiy gelen peygamberlerden biri olduğu hakkında ayet-i kerime vardır: "Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi (Ya Muhammed) sana da vahyettik. Nitekim İbrahim'e, İsmail'e, îshak'a, Yakub'a, torunlar (in) a, İsa'ya, Eyyüb'e de vahyetmiştik." (en-Nfeâ, 163.)

Sahih görüşe göre Hz. Eyyüb, İshak (a.s.)'in oğlu İs'in soyundandır. Denildiğine göre karısı da, Yakub kızı Leyya'dır. Efrayim kızı Rahime olduğunu söyleyenler de vardır. Yakub'un oğlu Mensa'nın kızı Leyya olduğu da gelen rivayetler arasındadır ki meşhur olan rivayet de budur. Bu nedenle bu rivayeti burada andık.

Eyyüb'ün kıssasından sonra da Allah'ın izniyle Beni İsrail peygamberlerini anlatacağız. Güvencimiz ve dayanağımız, Allah'tır. Yüce Allah buyuruyor ki:

«Eyyüb de: "Başıma bir bela geldi (sana sığındım), sen merhametlilerin merhametlisisin!" diye Rabbine nida etmişti. Biz de onun duasını kabul etmiş ve başına gelenleri kaldırmıştık. Katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir hatıra olmak üzere ona tekrar ailesini ve kaybettikleri ile bir misimi daha verdik". (d-Enbiyâ, 83-84.)

«Ey Muhammedi Kulumuz Eyyüb'ü de an; O, Rabbine: "Doğrusu, şeytan bana yorgunluk ve azab verdi." diye seslenmişti "Ayağını yere vur! İşte sana yıkanacak ve içilecek soğuk bir su." dedik. Katımızdan bir rahmet ve akıl sahihlerine bir öğüt olmak üzere, ona tekrar aile ve geçmiş olanlarla bir mislini daha vermiştik. Ey Eyyüb!: "Eline bir demet sap alıp onunla vur, yeminini bozma." demiştik. Doğrusu, biz onu sabırlı bulmuştuk. Ne iyi kuldu; daima Allah'a yönelirdi.» (Sâd, 41-44.)

İbn Asakir, Kelb'i'nin şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber olarak insanlara Allah tarafından gönderilen ilk insan İdris'tir. Sonra sırasıyla Nuh, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub, Yusuf, Lut, Hud, Salih, Musa, Harun, İlyas, Elyesa', sonra Örfi b: Sürveylih b. Efırayım b; Yusuf b. Yakub, sonra Yakub'un soyundan Meta oğlu Yunus, sonra Eyyüb b. Zareh b. Amo b. Liyfriz b. İs b. İshak b. İbrahim'dir.

Yalnız bu sıralamanın bazı yerleri üzerinde tartışılabilir. Çünkü meşhur rivayete göre Hud ile Salih, Nuh'tan sonra, bir başka görüşe göre de İbrahim'den sonra peygamber olarak gelmişlerdir. Doğruyu en iyi bilen, Allah'tır.

Müfesssilerle tarihçiler ve diğerleri dediler ki: Hz. Eyyüb çok zengin bir insandı. Büyükbaş, küçükbaş hayvanları, köleleri Havran mntıkasında Seniyye denen yerde geniş arazileri, her sınıftan ve her çeşitten malları vardı. Çok sayıda evlada ve büyük bir aşirete sahipti. Gün geldi.. Bütün bunları Cenâb-ı Allah onun elinden aldı. Vücudu, çeşitli hastalıklara yakalanarak türlü belaya müptela olarak imtihan edildi. Vücudunda dilinden ve kalbinden başka sağlam bir organı kalmadı. Bu iki organıyla da yüce Rabbini zikredip anıyordu. Bütün bu bela ve sıkıntılar içinde kalmışken yine sabrediyor, her şeyi Rabbinden biliyor ve çareyi yine ondan bekliyordu. Sabah-akşam, gece-gündüz Allah'ı zikredip anıyordu.

Hastalığı uzun sürdü. Öyleki, yanında oturanlar kendisinden tiksindiler. Kendisiyle sohbet edecek bir kimseyi bulamaz oldu; ikamet ettiği beldeden dışarı atıldı; bir çöplüğe bırakıldı; insanlar kendisini yalnız bıraktılar; karısından başka kendisine şefkat gösteren bir kimse görülmedi. Yalnız o, Eyyüb un hukukuna riayet etti. Kocasının, kendisine yaptığı eski iyilikleri ve önceleri göstermiş olduğu şefkati unutmadı. Yanma gidip gelir, ihtiyaçlarını temin eder, def-i hacette bulunmasına yardım ederdi. Fakat bir zaman sonra karısının da durumu zayıfladı, malı azaldı ve ücret karşılığında, halka hizmetçilik yapmaya başladı ki, alacağı ücretle Eyyüb'ün yiyecek ve diğer ihtiyaçlarını temin etsin. Allah ondan razı olsun ve onu hoşnud etsin. Çünkü o kadın; malından, çocuklarından mahrum kalmak, kocasının hastalanması, yoksulluk, önceleri onurlu bir kadinken sonralan halka hizmetçi olmak, mesut ve müreffeh

iken fakirlik ve mahrumiyete maruz kalmak gibi türlü belalara karşı hep sabretmişti. Doğrusu hepimiz Allah'a aidiz ve şüphesiz

[1]

ki ona dönücüleriz.

Bir hadis-i şeriflerinde Hz. Peygamber şöyle buyurmuşlardır: "İnsanlar içinde en çok belaya uğrayanlar, peygamberlerdir. Sonra salih kimselerdir. Sonra sırasıyla bunlara benzeyenlerdir."

Bir başka hadiste de şöyle buyurulmuştur:

[2]

"Kişi dindarlığı oranında belaya maruz kalır. Eğer dinine bağlılığı sıkıysa, uğradığı belalar fazlalaşır."

Uğradığı bütün bela ve sıkıntılar, Eyyüb'ün yalnızca sabır ve tevekkülünü, haindim ve şükürünü arttırdı. Öyleki onun sabrı ve uğradığı türlü belalar, insanlar için örnek teşkil etmiştir.

Mücahidin dediğine göre Hz. Eyyüb'ün yakalandığı hastalık, çiçek hastalığıdır.

Hz. Eyyüb'ün hastalığının ne kadar sürdüğü hususunda farklı görüşler vardır. Vehb b. Münebbih'e göre hastalığı ne fazla ne eksik, tam üç yıl; Enes'e göre ise yedi yıl bir kaç ay sürmüştür. Hastalığı ağırlaşm-ca, Beni İsrail'e ait bir çöplüğe atılmış ve vücudunda bir çok kurtçuklar dolaşmaya başlamış. Nihayet Cenâb-ı Allah onu genişliğe ve ferahlığa kavuşturarak sıkıntısını gidermiş, büyük mükafatlarla ödüllendirip sevabını fazlalaştırmış ve onu güzelce övmüştür. Hamid dedi ki: Eyyüb'ün hastalığı on sekiz yıl sürdü. Süddî'nin anlattığına göre vücudundan etler parça halinde düşmeye başlamış, bedeninde sinir, damar ve kemikten başka bir şey kalmamıştı. Bulunduğu çöplüğe karısı kül getirerek altına serermiş. Bu felaket uzun süre devam edince de Eyyüb'e: «Seni genişliğe kavuşturması için Rabbine dua etsen iyi olmaz mı?» demiş.

Bunun üzerine Eyyüb, karısına şöyle demiş: «Hanım! Yetmiş sene sıhhatli yaşadım. Allah için yedi sene bu hastalığa sabretmem çok mudur?» Hz. Eyyüb'ün karısı bu sözlerden ötürü rahatsızlanmış ti. Ücret karşılığında halka hizmet eder,

[3]

kocasına yiyecek temin edermiş.

Bir zaman sonra, Eyyüb'ün karısı olduğunu bildikleri ve kocasmda-ki hastalığı kendilerine de bulaştıracağından korktukları için insanlar, karısına artık hizmetçilik yaptırmıyor ve aralarına katmıyorlardı. Kadıncağız artık kimsenin kendisine hizmetçilik yaptırmadığını görünce, para kazanamayacağından dolayı kendi saç örgülerinden birini keserek, bol ve lezzetli yiyecekler karşılığında eşraftan birinin kızma sattı. Aldığı yiyecekleri Eyyüb'e götürdü. Eyyüb, "Bunları nereden buldun?" diyerek sordu. Karısı da halka hizmetçilik yaparak kazandığını söyledi. Ertesi gün olunca, yine kendisine iş verecek bir kimse bulamadı. Bu kez de diğer örgüsünü kesip yiyecek karşılığında sattı. Eyyüb, bunları nereden bulduğunu sordu. Nereden bulup getirdiğini söyleyinceye kadar da yemeyeceğine yemin etti. Bunun üzerine karısı başını açtı. Karısının saçlarının kesilmiş olduğunu görünce de, Allah'a şöyle bir yakarıшта bulundu: "Râbbim! Bu dert bana dokundu. Sen merhametlilerin en merhametlisisin!"

İbn Ebi Hatîm, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: Eyyüb un iki kardeşi vardı. Bir gün yanma geldiklerinde, fazla derecede koktuğundan Ötürü yanına yaklaşmamış, biraz uzağında durmuşlardı. Biri ötekine şöyle demişti: "Cenâb-ı Allah, Eyyüb'ün bir hayır yaptığını bilseydi, onu böyle bir belaya uğratmazdı."

Eyyüb (a.s.) bu sözden çok rahatsızlanmış ve şöyle demişti: "Alla-hım! Bir yerde aç bir kimse bulunduğunu bildiğim halde bir gece bile olsa tok yatmadığımı biliyorsan beni doğrula." Eyyüb'ün doğru konuştuğunu söyleyen bir sesin gökten geldiğini o iki kardeşi işittiler. Sonra Eyyüb şöyle dedi: "Allahım! Bir yerde çıplak bir kimse bulunduğunu bildiğim halde benim iki gömleğim olmadığını (ve mutlaka birini o çıplağa giydirdiğimi) biliyorsan beni doğrula." Eyyüb'ün doğru konuştuğunu söyleyen bir sesin gökten geldiği o iki kardeşi işittiler. Sonra Eyyüb, secdeye kapanarak şöyle dedi: "Allahım! Senin onuruna yemin ediyorum ki, sen bu belayı üzerimden defetmedikçe ben, başımı secdeden kaldırmayacağım." Evet., hastalığı vücudunu terkedinceye kadar başını secdeden kaldırmadı.

İbn Ebi Hatim ile İbn Cerir Taberî dediler ki: Yunus b. A'la, Enes b. Malik'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söyledi: «Allah'ın peygamberi Eyyüb'ün hastalığı on sekiz yıl sürdü. Yakın, uzak herkes onu terkettti. Sadece en yakınlarından iki arkadaşı onu ter-ketmediler. Sabah-akşam ona uğrarlardı. (Günün birinde) biri ötekine dedi ki: "Biliyor musun? Vallahi Eyyüb, dünyalarda hiç kimsenin işlemediği bir günah işlemiştir." Dinleyen arkadaş sordu: "İşlediği günah nedir?" Öteki dedi ki: "Öyle bir günah işledi ki, on sekiz seneden beri Rabbi ona merhamet etmedi ve sıkıntısını gidermedi." Yanına vardıklarında, arkadaş, dayanamayıp bunu Eyyüb'e anlattı. Eyyüb da şu karşılığı verdi: "Ne dediğini anlamıyorum. Yalnız Cenâb-ı Allah biliyor ki ben, birbirleriyle tartışan iki adama uğrayacağım. Onlar Allah'ı zikrederler. Ben de evime

[4]

dönüp Allah hakkında doğru olmayan şeyler söylenmesin diye onların günahlarının affı için gerekeni yapacağım."»

Eyyüb (a.s.) def-i hacette bulunmak için dışarı çıkardı. İhtiyacım giderdikten sonra da karısı, yatağına dönünceye dek elini tutup kendisine destek olurdu. Bir gün karısı, yanma gelmekte gecikti. Cenâb-ı Allah, Eyyüb'e bulunduğu yerde vahiy'gönderdi:

"Ayağımı (yere) vur, işti)

te yıkanacak ve içilecek serin (bir su)."

Karısı da, def-i hacete giden Eyyüb'ün geri gelmediğini, ve geciktiğini gördü. Peşine düştü. Kendisine bakmakta olan bir erkek gördü. Erkek (Eyyüb) de ona yöneldi. Üzerindeki hastalığı Cenâb-ı Allah gidermişti. Hastalanmaz dan önceki halinden de güzel olmuştu. Karısı onu görünce sordu: "Allah ömrünüze bereket katsın. Şu hasta peygamberi gördünüz mü? Şuna muktedir olan Allah'a yemin ederim ki, onun sıhhatlilik zamanındaki haline senin kadar benzeyen bir adam görmüş değilim!" Eyyüb, "İşte o benim." dedi...

Hz. Eyyüb'ün bili arpa, diğeri buğday olmak üzere iki harmanı vardı. Cenâb-ı Allah iki bulut gönderdi. Bulutlardan biri buğday

harmanının üzerine geldiğinde, taşırarak kadar oraya altın yağdırdı. Diğer bulut da arpa harmanının üzerine geldiğinde,

taşırarak kadar oraya gümüş yağdırdı." [5]

İbn Ebi Hatîm, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etti: Cenâb-ı Allah, Eyyüb'e Cennet'ten gönderdiği elbiseleri giydirdi. C güzelim elbiseleri giyen Eyyüb, bulunduğu yerden uzaklaşarak bir tarafta oturdu. Karısı geldi, kendisini tanıyamadı ve "Ey Allah'ın kulu! Az önce şurada bulunan hasta adam nereye gitti acaba? Korkarım ki köpekler, ya da kurtlar onu alıp götürdüler." dedi. Bir saat kadar onunla konuştu, yine de tanıyamadı. Sonunda kocası, "Yazıklar olsun sana.. BenEyyüb'üm !" deyince karısı, "Benimle alay mı ediyorsun, ey Allah'ın kulu?" diye sordu. Eyyüb yine cevap verdi: "Yazıklar olsun sana... Ben Eyyüb'üm. Allah, cesedimi bana geri verdi."

İbn Abbas'm dediğine göre Cenâb-ı Allah, Eyyüb'e malını ve çocuklarını aynen geri verdi. Bir o kadarını da fazladan verdi. Vehb b. Münebbih'in anlattığına göre Cenâb-ı Allah, Eyyüb'e şöyle vahyetti: "Aileni ve malım şana geri verdim. Bir o kadarın da fazladan, bahşettim. Şu su ile yıkan. Senin şifa sebebin bu sudadır. Dostların ve arkadaşların için de kurban kes ve bağışlanmalarım benden dile. Çünkü onlar, senin durumun hakkında bana isyan ettiler."

Yine İbn Ebi Hatîm, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: Cenâb-ı Allah, Eyyüb'e afiyet verdikten hemen sonra üzerine altından çekirgeler yağdırdı. Yağan altın çekirgeleri eliyle toplayıp elbisesinin içine saklıyordu. Kendisine: "Ey Eyyüb! Doymaz mısın-?" diye soruldu. O da: "Ey Rabbim! Seni

rahmetinden kim doyar?" dedi. [6]

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Eyyüb'ün üzerine bol miktarda altından çekirgeler yağdırıldı. Onları avuçlayıp elbisesinin içine bırakıyordu. Kendisine: "Ey Eyyüb! sana verdiklerimiz yetmedi mi?" denildi. C da: "Evet, ey Rabbim! Fakat bunlardan kim vazgeçebilir?" diye cevap verdi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasulul-lah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bir ara Eyyüb, çıplak vaziyette yıkanıyordu. Üzerine bol miktarda altından çekirgeler yağdı. Onları avuçla toplayıp elbisesinin içine saklamaya başladı. Onur ve üstünlük sahibi olan Rabbi ona seslenerek sordu: "Ey Eyyüb! Şu gördüğün şeylere ihtiyacın olmayacak kadar seni zengin-leştirmedim mi?" Bunun üzerine Eyyüb: "Doğrudur, ey Rabbim! Ama senir

bereketine muhtaç olmamak mümkün değil." cevabını verdi." [7]

Ey Eyyüb! "Ayağınla (yere) vur!" Eyyüb bu ilahî emri yerine getirdi. Cenâb-ı Allah oracıkta kendisi için serin sulu bir pınarı fişkırttı. O pınarın suyuyla yıkanıp o sudan içmesini emretti. Bu emri de yerine getirdi. Allah ta onun vücudundaki gizli-açık bütün acı, elem, hastalık ve illetleri giderdi. Bütün bunların yerine ona gizli-açık sıhhat, afiyet, bol miktarda mal ve güzellik verdi. Üzerine mal ve servet yağdı. Bol miktarda altından çekirgelerle taltif edildi.

Cenâb-ı Allah, çoluk çocuğunu da kendisine geri verdi. "Ona hem ailesini, hem de bir katını vermiştik."

Denildiğine göre Cenâb-ı Allah, onun çocuklarını aynen diriltmiş-tir. Başka bir kavle göre ise yüce Allah, ahirette asıllarını kendisine göstermek üzere benzerlerini dünyada ona verdi.

Bütün bunları «...Katımızdan bir rahmet ...» olarak ona verdik. Kendi rahmetimizle ondaki sıkıntının şiddetini kaldırdık. Ona acıyıp şefkat ettiğimizve ihsanda bulunduğumuzdan dolayı sıkıntısını giderdik. «...Ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere...» Yani mal ve beden bakımından imtihana tabi tutulanlara bir öğüt olarak bunu size anlattık. Bu gibi kimseler, Allah'ın peygamberi Eyyüb'u örnek alsınlar. Çünkü Cenâb-ı Allah, Eyyüb'u, onlara verdiğinden daha büyük belalarla imtihan etmiş, ama o, bu sıkıntısı gidinceye kadar hep sabretmiş ve kurtuluşu Allah'tan beklemişti. Yukarıdaki ayet-i kerimeye dayanarak Eyyüb'ün zevcesinin adının Rahme olduğunu söyleyen kimse, yolunu ve hedefini şaşırılmış kimsedir.

Dahhak, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cenâb-ı Allah, Eyyüb'e gençliğini fazlasıyla geri verdi. Erkekli kızlı yirmi altı çocuğu oldu.

Hastalıktan kurtulup şifa bulduktan sonra da Rum diyarında Ha-nif dinine bağlı kalarak yetmiş yıl daha yaşadı. Vefatından sonra kavmi, bu dini değiştirdiler.

«Ey Eyyüb! "Eline bir demet sap alıp onunla vur, yeminini bozma." demiştik. Doğrusu, biz onu sabırlı bulmuştuk. Ne iyi kuldu daima Allah'a yönelirdi.» (sad, 44.)

Bu, yüce Allah'tan kulu ve elçisi Eyyüb'e tanınan bir ruhsattır. Eyyüb, karısına yüz sopa vurmaya yemin etmişti. Rivayete göre karısı saç örgüsünü kesip sattığı için Eyyüb onu sopalamaya yemin etmiş. Başka bir rivayete göre karısı, tabip görünümüne bürünen şeytanla karşılaşmış; Şeytan da ona Eyyüb için ilaç adları ve reçeteleri vermiş.. Karısı" da Eyyüb'ün yanma gelerek bu durumu ona haber vermiş. Eyyüb da, bunları ona anlatanın Şeytan olduğunu anlamış. Dolayısıyla ona yüz sopa vurmaya yemin etmiş. Eyyüb şifa bulunca da Cenâb-ı Allah ona bir yemin çözme çaresi olarak yüz adet sap alıp bir demet haline getirmesini ve bu demetle karısına bir defa vurmasını emretmişti. Böylece yemininin gereğini yerine getirmiş olacaktı. İşte bu, Allah'tan korkan ve ona itaat edenler için bir çıkış yolu ve çare idi. Bu çare özellikle onun sabırlı, çilekeş, sadık, dürüst ve iyiliksever karısı için bulunmuştu. Allah ondan razı olsun.

Bu ruhsat ve çarenin sebebinin Cenâb-ı Allah şöyle açıklıyor: «Doğrusu, biz onu sabırlı bulmuştuk. Ne iyi kuldu, daima Allah'a yönelirdi.»

Fıkıhçıların çoğu bu ruhsatı, yemin ve adak konusunda kullanmışlardır. Diğer fıkıhçılar bu işi daha da genişleterek,

"Yeminlerden kurtulmak için hileler" bölümlerini fıkıh kitaplarında işlemişlerdir. Bu bölümün başına da yukarıdaki ayet-i kerimeyi yerleştirmişlerdir. Bu bölümde garip ve tuhaf şeylerden bahsetmişlerdir, Taberî ile diğer tarihçiler, Eyyüb peygamberin doksan üç yaşındayken vefat ettiğini söylemişlerdir. Daha fazla yaşadığını söyleyenler de vardır. Vefat ederken oğlu Havmel'e vasiyette bulunmuştur. Kendisinden sonra idareyi oğlu Bişr ele almıştır. İnsanların çoğu bunun Zül'kifl olduğu inancındadırlar. Doğruyu Allah bilir. Bu oğlu da -bazılarına göre bu da peygamberdir- yetmiş beş yaşındayken vefat etmiştir. [8]

Zülkifl'in Kıssası

Cenâb-ı Allah, Enbiyâ sûresinde Eyyüb (a.s.)'ün kıssasını anlattıktan sonra şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed! İsmail, İdris ve Zülkifl hakkında anlattığımızı da an; onların her biri sabredenlendendi. Onları rahmetimizi içine aldık; doğrusu, onlar iyilerdendi.» (cl-Enbiyâ, 85-86.) «Ey Muhammed! Güçlü ve anlayışlı olan kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'u da an. Biz onları ahiret yurdunu düşünen içter bağlı kimseler kıldık. Doğrusu, onlar katımızda seçkin, iyi kimselerdendirler. İsmail'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de an. Hepsi iyilerdendir.» (Sâd, 45-48.) Kur'ân-ı Kerîm'de bu büyük peygamberlerle birlikte anılması, Zülkifl'in de peygamber olduğuna delâlet etmektedir. Rabbinder onun üzerine salat-ü selâm olsun. Meşhur olan görüş budur. Bazıları onun peygamber değil de salih bir insan ve adaletli bir hakem olduğunu söylemişlerdir. Taberî, bu hususta çekimser kalmıştır. Doğrusunu Allah bilir. Taberî ile Ebu Nuceyh, Mücâhid'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Zülkifl peygamber değil de salih bir adamdı. Milletine, işlerini görmeyi, idarelerini yürütmeyi, aralarında adaletle hükmetmeyi tekeffül etti. Ve tekeffül ettiği şeyleri yaptı da. Bu nedenle Zülkifl adını aldı. Taberî, Mücâhid'in şöyle dediğim rivayet eder: Elyesa' yaşlanınca: "Artık yerime bir halef bıraksam da, ben hayattayken halkımın idaresini yürütse ve halka nasıl muamele ettiğini görsem..." dedi. Halkı topladı, onlara şöyle dedi: "Şu üç şartımı kim kabul ederse, onu kendime halef tayin edeceğim. Gündüzleri oruç tutacak, geceleri namaz kılacak ve öfkelenmeyecek." Halk arasında hor görülen bir adam ayağa kalkarak: "Bu şartları, kabul ediyorum" dedi. Elyesa: "Sen gündüzleri oruç tutacak geceleri namaz kılacak ve kimseye öfkelenmeyeceksin, öyle mi?" diye sordu. O da "Evet" cevabım verdi. Fakat o gün, Elyesa onu reddetti. Ertesi gün yine halka aynı sözlerle hitapta bulundu. Herkes susmuş iken yine o adam ayağa kalkarak, "Bu şartları kabul ediyorum." dedi. Bunun üzerine Elyesa, onu (Zülkifl'i) kendine halef tayin etti. İblis, buyruğu altında bulunan şeytanlara: "Falan adama (ZülcüTe) göz kulak olun, onu yoldan çıkarmaya çalışın." diyerek emir verdi. Fakat o adam, şeytanların tümünü aciz bırakıp yendi. Bunun üzerine İblis, "Siz beni onunla başbaşa bırakın, ber onun hakkından gelirim." dedi. Yoksul ve yaşlı bir adam kılığına bürünerek yanma gitti. Öğleyin istirahat uykusuna varmak için yatağına uzanacağı vakitte yanma girdi. Halbuki Zülkifl geceleri uyumaz, sadece öğle aralığında biraz uyurdu, iblis kapıyı çaldı. "Kimsin?" diye sorunca, "Haksızlığa uğramış yaşlı bir adam." dedi. Zülkifl kapıyı açtı. İblis güya derdini ona anlatmaya başladı: "Benimle kavmim arasında bir dava vardır. Bana haksızlık ettiler. Bana şunu, şunu yaptılar...." Konuşmayı uzatarak adamın uykusu saatini geçirdi. Zülkifl: "Makamıma gider gitmez senin hakkını onlardan alacağım." dedi ve hemen meclise gitti. Orada hazır bulunanlar arasında o yaşlı mazlumu (!) bulma ümidiyle etrafına bakındı, ama bulamadı. Ertesi gün yargı meclisine geldiğinde çeşitli dava sahiplerinin davalarını görmeye başladı. Onu bekledi, ama o yine gelmedi. Öğlen vakti istirahat etmek için evine gitti. Yatağına uzanacakken kapı çalındı. "Kim o?" diye sordu. "Haksızlığa uğrayan yaşlı bir adam.." dedi. Zülkifl kapıyı açtı. "Yargı meclisinde bulunduğum zaman yanıma gel demedim mi sana?" diye ona çıkıştı. İblis şû karşılığı verdi: "Efendim, onlar çok murdar insanlardır. Senin makamda oturduğün zaman bana, "Senin hakkını vereceğiz." diyorlar. Sen oradan çıkıp gittikten sonra da hakkımı inkar ediyorlar!" Zülkifl: "Hadi git bakalım. Ben meclise gidince, orada beni bul." dedi. İblis, yine onun uykusu saatini geçirmişti. Zülkifl meclise gitti. Onu bekledi, ama o gelmedi. Uykusu bastırdı. Uykulamaya başladı. Adamlarına: Hiç kimseyi bu kapıya yaklaştırmayın da biraz uyuyayım. Çünkü uykudan gözlerim açılmıyor artık." diyerek tenbihatta bulundu. Tam uyuyacağı sırada, İblis, onun istirahat odasının kapısına geldi. Nöbetçi: "Geri dön." dedi. İblis: "Dün de yanma gelmiş, derdimi ona anlatmıştım." diyerek içeri girmeye çalıştıysa da nöbetçi: "Hayır vallahi kimseyi yanına yaklaştırmamak için kendisinden emir aldık." diyerek girmesine müsaade etmedi. Kapıdan giremeyince, duvarda bir ışık deliği gördü ve oradan içeriye süzülüp akıverdi. Zülkifl'i uyandırmak için de kapıyı arkadan çalmaya başladı. Uyanınca da nöbetçiye: "İçeriye kimseyi bırakmamamı sana emretmemiş miydin?" diyerek sordu. Nöbetçi: "Doğrudur, ama vallahi hiç kimseyi kapıdan içeri bırakmadım. Bakalım bu adam nereden senin yanma girmiş?" dedi. Zülkifl yataktan kalkıp kapının yanına geldi. Kapının kendi kilitlediği gibi kilitli olduğunu gördü. Ama buna rağmen adam içeride, yanında duruyordu işte. Zülkifl onu tamdı ve: "Allah'ın düşmanı değil misin?" diye sordu. İblis de: "Evet.. Her seferi beni yendin. Bütün bunları, seni öfkelenmek için yaptım, ama başaramadım."

Allah ona Zülkifl adını verdi. Çünkü o, halkına karşı bir işi tekeffül etmiş ve o işi de yapmıştı. [9] İbn Ebi Hatîm, Kinane b. Ahnes'in şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Musa el- Eş'ari'nin şu minberde şöyle dediğini işittim:

Zülkifl peygamber değildi. Ama salih bir adamdı, her gün yüz namaz kılardı. Zülkifl, kendisinden sonra her gün yüz namaz kılacağına tekeffül etti ve kıldı. İşte bu nedenle Zülkifl adını aldı."^[10]

Gelelim Ahmed b. Hanbel'in bu konuda rivayet ettiği hadise.. Esbat b. Muhammed, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti Rasûlullah (s.a.v.)'dan öyle bir hadis işittim ki, onu sadece bir veya iki defa - yedi defaya kadar saymış - duymuş olsaydım başkasına nakletmezdim. Rasû-lullah'm şöyle dediğini işittim:

"Kül, İsrailoğullarındandı. İşlediği hiçbir günahı korkmaz ve çekinmezdi. Yanma bir kadın geldi. (Kin), kendisiyle yatması için ona altmış dinar verdi. Erkeğin kendi karısıyla yaptığı şekilde o kadının önüne oturunca kadın titreyip ağlamaya başladı. Kafi, "Seni ağlatan nedir? Seni zorladım mı?" dedi. Kadın: "Hayır. Ama bu (zina), daha önce hiç yapmadığım bir iştir. Muhtaçlık beni bu işe sürükledi." dedi.

Kifl: "Şimdi bu yaptığım daha önce hiç yapmamış mısın?" dedi. Sonra da kadının üstünden indi. Ve "Dinarları da alıp git." dedi. Daha sonra Kifl, Allah'a hiç isyan etmedi. Zaten o gece vefat etti. Sabah olduğunda, kapısının üzerine: "Allah, Kifl'i bağışlamıştır." ifadesi yazılmıştı."^[11]

Bu gerçekten garip bir hadistir. Senedi üzerinde de tartışılabilir. Sahih de olsa, içinde geçen isim Kifl'dir. Bu, Kur'ân'da geçer Zülkifl'den başka bir adamdır. Doğrusunu Allah bilir.^[12]

Tümünden Helak (Yok) Edilen Ümmetler

Bu ümmetlerin helak edilişleri, Tevrat'ın nüzulünden önce olmuştur. Bunun ispatı da şu ayettir:

«İnsanlar düşünsünler diye Kitabı, açık belgeler, doğruluk rehberi ve rahmet olarak verdik.» (ci-Kasas, 43.)

Taberî, İbn Ebi Hatim ve Bezzar'm, Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet ettikleri bir hadiste ise şöyle denmektedir: «Tevrat'n yeryüzüne indirilmesinden sonra Cenâb-ı Allah, maymunlara dönüşen kasaba halkından başka hiç bir kavmi ne gökten inen, ne de yerden çıkan bir azab ile helak etmemiştir. Baksanıza, Cenâb-ı Allah ne buyurmuş: "Andolsun ki, Musa'ya, ilk nesilleri yok ettikten sonra kitabı (Tevrat'ı) verdik."

Helak edilen ümmetlerden biri de Ashab-ı Ress'dir.^[13]

Ashab-I Ress^[14] (Ressliler)

Bunlarla ilgili olarak Furkan sûresinde Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor:

"Ad, Semud milletleri ile Resslileri ve bunların arasında birçok nesilleri de yerle bir ettik. Her birine misaller vermiştik. Amz dinlemedikleri için hepsini kırdık, geçirdik. (ei-Furkân, 38-39.)

"Onlardan önce Nuh milleti, Ressliîler, Semud, Ad, Firavun milletleri, Lut'un kardeşleri, Eykeliler, Tübba' milleti de yalanlamışlardı. Evet; bunların hepsi peygamberleri yalanlamışlardı da verdiğim söz, aleyhlerinde gerçekleşmişti." (ei-Kâf, 12-14.)

Bu ve bundan önceki ayet, anılan milletlerin kırılıp yerle bir edildiklerini kesin bir ifadeyle anlatmaktadır ki o da, onların helak edilmiş olmalarıdır. Bu Kur anî ifadeler, Resslilerin Burûc sûresinde anlatılan hendek sahipleri olduğu görüşünü tercih eden Taberî'nin seçiminin doğru olmadığı göstermektedirler. Zira İbn İshak ve bazı tarihçilere göre hendek sahipleri, Hz.

İsa'dan sonra yaşamış bir kavimdir. Bu görüş üzerinde de ihtilaf vardır.^[15]

Taberî'nin rivayetine göre İbn Abbas, Resslilerin, Semud kavminin oturdukları kasabalar arasında bulunan bir kasaba halkı olduklarını söylemiştir.^[16]

Hafız İbn Asakir, "Tarih'inin baş taraflarında Şam'ın kuruluşundan bahsederken; Ebu'l-Kasım b. Abdullah b. Cerdad'm ve diğer âlimlerin tarihlerinden alıntılar yaparak Resslilerin huzur içinde olduklarını anlatmış; Cenâb-ı Allah onlara Hanzele b. Safuar adında bir peygamber göndermiş; fakat onlar, bu peygamberi yalanlayıp öldürmüşlerdi. Ad b. Avs b. İram b. Sam b. Nuh ile oğlu Resslilerden oldular. Ahkaf denen mıntıkaya yerleştiler. Cenâb-ı Allah Resslileri helak etti. Yemen'in dört bir yanına dağıldılar. Ayrıca yeryüzünün her tarafına da dağıldılar. Nihayet Cebron b. Sa'd b. Ad b. Avs b. İrem b. Sam b. Nuh, Şam şehrinin bulunduğu yere geldi; bir şehir kurdu ve kurduğu şehre de Cebron adını verdi. O şehir, sütunlu İrem şehriydi. Şam'daki kadar, başka hiçbir şehirde çok sayıda taşın sütun yoktur. Cenâb-ı Allah onlara Hud b. Abdullah b. Rebah b. Halid b. Helud b. Adı peygamber olarak gönderdi. Fakat onlar, Hud peygamberi yalanladılar. Bu yüzden yüce Allah kendilerini helak etti.^[17]

Bu anlatılanlar gösteriyor ki, Ressliîler, Ad milletinden asırlar önce yaşamış bir kavimdirler. Doğrusunu Allah bilir. İbn Ebi Hatîm'in rivayetine göre İbn Abbas, Ress'in, Azerbaycan'daki bir kuyu olduğunu söylemiştir. Sevrî'nin rivayetine göre

İkri-me, Ress'in bir kuyu olduğunu, oradaki halkın da kendi peygamberlerini o kuyuya gömdüklerini söylemiştir.

İbn Cüreyc'in rivayetine göre İkrime, Resslilerin, Yemame'ye bağlı Felec kasabasında yaşayan Yasin kavmi olduklarını söylemiştir. Eğer Yasin kavmi iseler, bunlar umumi bir felakete maruz kalarak helak olmuşlardır. Nitekim onlarla ilgili olarak bir ayet-i kerimde şöyle buyu-ruluyor:

"Sadece tek bir çığlık... o kadar, hemen sönüp gittiler." (Yâsîn, 29.)

Ressliİer, Yasin kavminden başkaları olsalar dahi, yine helak edilip yerle bir edilmişlerdir. Her halükârda hakikat, Taberî'nin dediklerine aykırı düşmektedir.

Ebu Bekir Muhammed b. Hasen en- Nekkaş dedi ki: Resslilerin bir kuyuları vardı. Oradan su içer ve tarlalarının tümünü sularlardı. Davranışı güzel olan adaletli bir hükümdarları vardı. Vefat ettiğinde, onun için çok üzüldüler. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra şeytan, ölmüş hükümdarlarının kılığına bürünerek onlara göründü ve: "Ben ölmedim. Ama neler yaptığınızı göreyim diye gözünüzden kayboldum." dedi. Halk bu işe çok sevindi. Halka, kendisiyle aralarına perde koymalarını emretti ve artık hiç ölmeyeceğini onlara söyledi. Çoğu kimse de onun bu sözüne inanıp fitneye kapıldılar ve ona tapmaya başladılar. Allah kendilerine bir peygamber gönderdi. Peygamber, hükümdar kılığına bürünen bu şahsın şeytan olduğunu ve perde arkasından kendilerine hitab ettiğini söyledi. Ona tapmaktan vazgeçmelerini, yalnızca ortaksız olan tek Allah'a kulluk etmelerini emretti.

Süheylî dedi ki: Adı Hanzele b. Safuan olan o peygambere uykudayken vahiy gelirdi. Halk ona saldırdı. Onu öldürüp kuyuya attılar. Kuyunun suyu çekildi. Önceleri bol bol su içerken susuz kaldılar; ağaçları kurudu, ürünsüz kaldılar. Yurtları harab oldu. Etrafları insanlarla şen-lenmişken bilahare ortalarda kimseler görünmez oldu. Yalnızlığa itildiler. Son ferdlerine kadar helak edildiler. Evlerinde, cinler ile vahşi hayvanlar yaşamaya başladı. Yaşadıkları mahalde cinlerin fısıldaşmasm-dan, aslanların kükremesinden ve sırtlanların ulumalarından başka bir ses duyulmaz oldu.

Taberî, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet ederek Rasûlul-lah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi:

"Kıyamet gününde Cennet'e giren ilk insan, siyahı bir köle olacaktır. Çünkü Cenâb-ı Allah bir kasaba halkına bir peygamber göndermişti. O siyahı köleden başka ona inanan olmamıştı. Sonra o kasaba halkı o peygambere saldırmış, bir kuyu kazarak onu kuyunun içine atmışlar, sonra da üzerine sert ve ağır bir taş bırakmışlardı. İşte o siyahı köle gidip odun toplar, odunları sırtında taşıyarak getirip satar, parasıyla da yiyecek ve içecek satın alırdı. Sonra da o kuyunun yanına gelir, Allah'ın yardımıyla o kayayı kaldırır, yiyecekleriyle içeceklerini kayanın altından kuyuya sarkıttı. Sonra da kayayı eski haline getirirdi ve yerine yerleştirirdi. Bu durum, Allah'ın dilediği bir süre kadar devam etti. Sonra bir gün, yine her zaman yaptığı gibi odun toplamaya gitti. Odun topladı, demet haline getirip bağladı. Sırtına alacaktı ki, üzerine bir ağırlık çöktü ve uzanıp uyudu. Cenâb-ı Allah uykusunu ağırlaştırdı. Oracıkta yedi yıl uyudu. Uyanıp gerindi. Diğer taraûna döndü, uzandı ve uyumaya başladı. Cenâb-ı Allah yine uykusunu ağırlaştırdı. Yedi yıl daha uyudu. Sonra uyanıp kalktı ve odun demetini sırtına aldı. O sadece gündüzleyin bir saat kadar uyuduğunu sanıyordu. Köye geldi, odununu sattı. Sonra mutad şekilde yiyecek ve içecek satın aldı. Kuyunun bulunduğu yere gitti. Peygamberi aradı, ama bulamadı. Milleti fikir değiştirmiş, peygamberlerini kuyudan çıkarmış, ona iman

etmiş ve onu tasdik etmişlerdi." [19]

Bu hadis mürseldir. Üzerinde tartışılabilir. Taberî, Muhammed b. Kab el-Kurazî'nin sözlerine dayanarak bu kıssayı anlatmıştır. Doğrusunu Allah bilir. Taberî'nin kendisi de bunu reddederek şöyle demiştir: Bu kıssada anlatılanların, Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan Ressliler olduklarını söylemek doğru olmaz. Çünkü Cenâb-ı Allah, Resslilerin helak edilmiş olduklarını bildirmiştir. Bu hadiste anlatılan kavim, bilahare fikir değiştirerek peygamberlerini kuyudan çıkarmış ve ona iman etmişlerdir. Fakat inançsız ataları yok edilip helak olduktan sonra kendileri bazı olaylarla karşılaşmış ve o nedenle peygamberlerine iman etmişlerse, buna bir diyeceğimiz yoktur. Doğruyu Allah bilir.

Sonra Taberî, bunların hendek sahipleri (Ashab-ı Uhdud) oldukları Ş, görüşünü tercih etmiştir ki, bu zayıf bir görüştür. Halbuki hendek sahipleri, tevbe etmedikleri takdirde, ahiret azabıyla tehdit edilmişlerdir. Helak edildikleri açıkça

bildirilmemiştir. Fakat Resslilerin helak edildikleri açıkça bildirilmiştir. Doğrusunu Allah bilir. [20]

Bunlar, Yâsîn sûresinde anlatılan şehrin halkıdır. Bunlar hakkında Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur.

«İnsanlara, halkına elçiler gelen kasabaları anlat: Onlara iki elçi göndermiştik; onu yalanladıkları için üçüncü biriyle desteklemiştik. Onlar: "Biz size gönderildik." demişlerdi. Kasabalılar: "Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Rahman da birşey indirmemiştir. Sadece yalan söylüyorsunuz." demişlerdi. Elçiler: "Doğrusu, Rabbimiz bizim size gönderildiğimizi bilir; bize düşen ancak apaçık tebliğdir." demişlerdi. Kasabalılar: "Doğrusu, sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık; vazgeçmezseniz and olsun ki sizi taşıyacağız Ve bizden size can yakia bir azab dokunacaktır." demişlerdi. Elçiler: "Uğursuzluğunuz kendiniz dendir. Bu uğursuzluk size öğüt verildiği için mi? Hayır; siz, aşırı giden bir milletsiniz." demişlerdi. Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam gelmiş ve şöyle demişti: "Ey Milletim! Gönderilen elçilere uyun." "Sizden bir ücret istemeyenlere uyun onlar doğru yoldadırlar." "Beni yaratana ne diye kulluk etmeyeyim? Siz de ona döneceksiniz." "Onu bırakıp da tanrılar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek isterse, o tanrıların şefaati bana fayda vermez, beni kurtaramazlar." Doğrusu, o takdirde apaçık bir sapıklık içinde olurum." "Şüphesiz ben Rabbinize inandım, beni dinleyin." Ona, "Cennet'e gir." denince, "Keşke milletim Rabbinin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydi!" demişti. Ondar sonra milleti üzerine gökten bir ordu indirmedik; zaten indirecek de değildik; sadece tek bir çılgılık... o kadar, hemen SÖNÜP gittiler.» (Yâsîn, 13-29.)

Eski-yeni bir çok âlimlerden gelen meşhur rivayete göre bu sûrede sözü edilen şehir, Antakya'dır. İbn İshak'ın rivayetine göre İbn Abbâs, Ka"bü'l-Ahbar ile Vehb b. Münebbih demişler ki: Antakya'nın, Antikos oğlu Antikos adlı bir kralı vardı; putlara tapardı. Cenâb-ı Allah ona Sadık, Masduk ve Selom adlarında üç elçi gönderdi.

Açıkça anlaşılıyor ki bunlar, Allah'ın elçileriydiler. Katade'nin görüşüne göre bunlar, Hz.İsa'nın elçileriydiler. Aynı görüşü paylaşan Ta-berî de , Şuayb el-Cübaî'nin şöyle dediğim nakleder: İlk iki elçiden birinin adı Semon, diğerinin adı da Yuhanna idi, üçüncüsünün adı ise Pols' idi. Halk onları yalanladı. Tabii ki gönderildikleri yer de Antakya şehri idi. Bu, gerçekten zayıf bir kavildir. Çünkü İsa peygamberin üç havariyi elçi olarak göndermesi zamanında ona ilk iman edenler, Antakyalılar olmuştur. Bu nedenle de Antakya, Hristiyanlara dokunulmayan dört şehirden biri olmuştur. Bu dört şehir; Antakya, Kudüs, İskenderiye ve Roma'dır. Sonraları İstanbul da bu şehirlere katılmıştır.

Evet, Kur'ân-ı Kerîm'de sözü edilen bu şehrin insanları helak edildiler. Nitekim elçilerin arkadaşı olan o imanlı kimseyi öldürmelerinden sonra helak edilmiş oldukları kıssalarının son kısmında da bildirilmektedir: «Sadece tek bir çılgılık... o kadar. Hemen sönüp gittiler.»

Ama şunu da belirtelim ki, Kur'ân'da bahisleri geçen üç elçinin çok önceleri Antakya'ya gönderilmiş olup halk tarafından yalanlanmış olmaları, dolayısıyla da o inaçsız halkın helak edilmiş olması; bundan sonra Antakya'nın yeniden imar edilip şenlenmesi, Hz. İsa'nın zamanında da onun gönderdiği elçilere yani Antakyah neslin iman etmiş olması, pek olmayacak bir şey değildir. Yine de doğrusunu Allah bilir.

Kur'ân'daki bu kıssanın, İsa'nın havarîleriyle ilgili olduğunu söyle-. yenlerin bu görüşleri, önce açıklanan sebepler dolayısıyla zayıftır. Kur'ânî ifadelerden açıkça anlaşıldığına göre, sözü edilen elçiler, Allah tarafından gönderilmiş elçilerdir.

İnsanlara: «Halkına elçiler gelen kasabaları anlat: Onlara iki elçi göndermiştik; onu yalanladıkları için üçüncü biriyle desteklemiştik. Onlar: "Biz size gönderildik." demişlerdi.»

Fakat o şehir halkı, onların da kendileri gibi insanlar olduklarını söyleyerek Allah elçisi olduklarını kabul etmemişlerdi. Kafir ümmetlerin, peygamberlerine söylediklerinin tıpkısını bunlar da elçilere söylemişlerdi. Allah'ın bir insanı, peygamberlikle görevlendirmesini ıraksa-mışlardı. Elçiler de onlara cevaben şöyle demişlerdi: Size gönderilen ilahî elçiler olduğumuzu şüphesiz ki Allah biliyor. Şayet Allah'a karşı yalan söylersek, o bizi cezalandırır ve bizden şiddetli bir intikam alır. «...Bize düşen, ancak apaçık tebliğdir...» Allah katından getirdiğimiz hükümleri size bildirmekle görevliyiz. Allah'tır ki dilediğini doğru yola iletir, dilediğini de sapıklıkta bırakır. Halk: «...Doğrusu, sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık; vazgeçmezseniz and olsun ki sizi taşıyacağız ve bizden size can yakıcı bir azab dokunacaktır." demişlerdi»

Elçileri ölüm ve hakaretle tehdit ettiler. Elçiler: «...Uğursuzluğunuz kendinizdendir.» Yani uğursuzluğunuzun sebebi sizsiniz^ dediler. Bu uğursuzluk, «...Size öğüt verildiği için mi?...» Size hidayeti anlattığımız ve sizi doğru yola davet ettiğimiz için, bizi öl timle ve hakaretle tehdit ettiniz. «...Hayır; siz aşırı giden bir milletsiniz...» Hakkı kabul etmez ve Hakkı istemezsiniz.

"Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam gelmiş...» Elçilere yardım etmek ve onlara inandığım açıklamak için, «. .Ey Milletim Gönderilen elçilere uyun. Sizden bir ücret istemeyenlere uyun, onlar doğru yoldadırlar.» Sizden bir ücret istemeden sizi sırl Hakka davet ediyorlar demişti. Sonra onları ortaksız olan tek Allah'a kulluk etmeye çağırmış; Allah'tan başka dünyada da ahirette de fayda vermeyen şeylere tapmaktan onları men'etmiş ve sözünü şöyle sürdürmüştü: Allah'a kulluk etmediğim ve ondan başka şeylere taptığım takdirde «...Doğrusu, apaçık bir sapıklık içinde olurum!» Elçilere hitaben: «"Şüphesiz ber Rabbinize inandım, beni dinleyin."» demişti. Benim bu söylediklerimi dinleyin ve böyle konuştuğuma da Rabbiniz katında benim için tanıklık edin.

Bazılarına göre bu ayetin manası şöyledir: Ey Milletim! Benim, Allah'ın elçilerine açıkça iman ettiğimi duyun! Tam böyle derken onu öldürdüler. Kimine göre onu taşıyarak, kimine göre de dişleriyle onun etini koparıp parçalayarak öldürdüler. Kimine göre de hep birden üzerine atılarak onu öldürdüler. İbn İshak'm, İbn Mesud'dan rivayet ederek dediğine göre on

ayakları altına alıp bağırsaklarını dökerek parçalamış ve Öldürmüşlerdi.

Sevrî'nin, Ebu Miclez'den yaptığı rivayete göre o inanmış adamın adı, Habib b. Merî'dir. Neccarlık (marangozlukla uğraşmış Kimine göre dokumacılıkla, kimine göre kunduracılıkla, kimine göre de kumaş ve elbise boyacılığıyla uğraşmış. O şehrin kenarındaki bir mağarada ibadetle meşgul olduğunu söyleyenler de olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Abbas(r.a.) demiş ki: Habib Neccar, ağır bir cüzzam hastalığına yakalanmıştı. Çok sadaka veren bir kimseydi. Milleti kendisini öldürdü. Ona: «..."Cennet'e gir." denilince..." Allah onu Cennet'e koydu. Cennet' teki sevinç, neşe ve parlaklığı görünce de, «... .Keski milletim, Rabbi-min beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydi!..." Benin inandığıma inanır ve benim kazandıklarımı kazanırlardı, dedi.

Hayattayken, "Ey Milletim! Elçilere uyun." diyerek kavmine nasihat etmişti. Vefatından sonra onlara şu sözleriyle öğüt verdi: "Keşke milletim, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydi!" Kendi gördüğü ilahî

[21]

ikramları ve elde ettiği mertebelerle kazana, kavminin de görmesini istemişti.

Katade'nin anlattığına göre Cenâb-ı Allah, Habib Neccar'm öldürülüşünden sonra milletini kınamadı, «...Sadece tek bir çılgılık... o kadar, hemen sönüp gittiler.»

"Ondan sonra milleti üzerine gökten bir ordu indirmedik; zaten indirecek de değildik." Yani onlardan intikam almak için üzerlerine gökten bir ordu indirmeye ihtiyacımız da olmadı.

Mücahid ve Katade dediler ki: "Ondan sonra milleti üzerine gökten bir ordu indirmedik." Yani onlara başka elçi göndermedik. Taberî'nin dediğine göre ayetteki ordu kelimesini, aslî anlamında kabul etmek daha uygun olur. Bence de kuvvetli olan görüş budur. Bu nedenle Cenâb-ı Allah demiş ki: "Zaten indirecek te değildik." Elçilerimizi yalanlayıp velimizi ve dostumuzu öldürdükleri zaman onlardan intikam almak için üzerlerine gökten bir ordu indirmedik. "Sadece tek bir çılgılık... o kadar, hemen sönüp gittiler."

Müfessirler dediler ki: Cenâb-ı Allah, onlara Cebrail'i gönderdi. Oturmakta oldukları şehir kapısının iki yanını tuttu. Sonra onlara öyle şiddetli bir ünleyişle ünledi ki; sesleri kısılıverdi, hareketsiz kalıverdi-ler. Gözleri bile açılıp kapanamaz oldu. Bütün bu anlatılanlar gösteriyor ki, ayette geçen şehir, Antakya şehri değildir. Çünkü ayette anlatılanlar, Allah'ın elçilerini yalanladıklarından dolayı helak edilmişlerdi. Antakyahlarsa, İsa'nın elçi olarak kendilerine gönderdiği kimselere uyup iman etmişlerdir. İsa'ya ilk inanan şehir halkı, Antakyahlar olmuştur.

Taberanî'nin Hüseyin el-Aşkar kanalıyla İbn Abbas'tan rivayet ettiği hadise gelelim. Rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "İlkler üçtür: Musa'ya inananların ilki Yuşa'b. Nun'dur. İsa'ya inananların ilki Yasin şehri (Antakya) halkıdır. Muhammed'e inananların ilki de Ebu Talip oğlu Ali'dir." Bu, şahinliği sabit olmayan bir hadistir. Çünkü rivayet senedinde adı geçen Hüseyin el-Aşkar, Gulat-ı Şia'dandır. Bunu ondan başka rivayet eden birinin olmayışı, bu hadisin tümünden zayıflığına delâlet eder. Doğrusunu Allah bilir.

[22]

Hz. Yunus

Cenâb-ı Allah, Yunus sûresinde şöyle buyurmuştur:

"Bir kasaba halkı inanmalı değil miydi ki, imanları kendilerine fayda versin! İşte Yımus'un milleti, inandığı zaman, dünya hayatında rezilliği gerektiren azabı onlardan kaldırdık ve onları bir süre daha bu dünyada geçindirdik." (Yûnus, 98.)

«Zünnun (Yûnus) hakkında söylediğimizi de an. O, öfkelenerek giderken, kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Fakat sonunda karanlıklar içinde: "Senden başka tanrı yoktur, sen münezzehsin, doğrusu, ben haksızlık edenlerdenim." diye seslenmişti. Biz de ona cevap verip onu üzüntüden kurtarmıştık. İnananları işte böyle kurtarıyoruz.» (el-Enbiyâ, 87-88.)

«Doğrusu, Yunus da peygamberlerdendir. Dolu bir gemiye kaçmıştı. Gemide olanlarla karşılıklı kurra çekmişti de yenilenlerden olmuştu; bu sebeple denize atılmıştı. Yenilgiye uğramışken onu bir balık yutmuştu. Eğer Allah'ı teşbih edenlerden olmasaydı (insanların) yeniden diril-tilecekleri güne (kıyamete) kadar balığın karnında bekleyecekti. Halsiz bir vaziyette onu dışarı çıkardık. Onun için, geniş yapraklı bir bitki yetiştirdik. Onu 100.000 veya daha çok kişiye peygamber olarak gönderdik. Sonunda ona inandılar. Bunun üzerine biz de onları bir süreye kadar geçindirdik.» (es-Sârrat, 139-148.)

«Ey Muhammedi Sen, Rabbinin hükmüne kadar sabret, Balık sahibi Yunus gibi olma. O, pek üzgün olarak Rabbine seslenmişti. Rabbinin katından ona bir nimet ulaşmasaydı, kınanmış olarak sahile atılacaktı. Rabbi onu seçip iyilerden kıldı.» (el-Kalem, 48-50.)

Müfessirlerin anlattıklarına göre Cenâb-ı Allah, Yunus peygamberi, Musul'a bağlı Ninova halkına peygamber olarak göndermişti. Yunus, Ninovalıları onur ve üstünlük sahibi Allah'a kulluk etmeye çağırmıştı ama halk onu yalanlamış, küfür ve inatlarında ısrar etmişlerdi. Bu halleri uzun süre böyle devam edince de, Yunus aralarından çıkıp gitmiş; giderken de üçten sonra kendilerine gelecek bir azab ile onları tehdid etmişti.

İbn Mesud, Mücahid, Said b. Cübeyr, Katade ve bir çok selef ulemasıyla halef uleması dediler ki: Yunus, onların aralanından çıkınca ve onlar da başlanma gelecek olan azabı hakedince Cenâb-ı Allah, kalb-lerine-pişmanlık ve tevbe bıraktı. Peygamberlerine yaptıklarından Ötörü nadim olup Allah'a yöneldiler. Canlarına eziyet vermek için de kıldan örülmüş giysiler giyindiler. Sonra yüce Rabblerine feryad-ü figan ile yalvarıp yakardılar. Hayvanlarla yavrularını birbirlerinden ayırdılar.

Allah'ın huzurunda boyun büküp meskenet gösterdiler. Erkekler, kadınlar, oğullar, kızlar ve analar hep ağlaştılar. İrui-ufakh hayvanlarla davarlar ve binekler bağıştılar. Develerle yavruları, ineklerle buzağılan, koyunlarla kuzuları böğürüp meleştiler. Çok korkunç bir an yaşadılar. Yunus'a yaptıkları haksızlık nedeniyle kendilerine yaklaşmakta olan, karanlık gece parçaları gibi başlarının üstünde dönen azabı, Cenâb-ı Allah kendi gücü, kuvveti, rahmeti ve şefkati ile üzerlerinden kaldırdı. Bu nedenle de buyurdu ki: "Bir kasaba halkı inanmalı değil miydi ki, imanları kendilerine fayda versin." Yani geçmiş nesillerden olan bir kasaba halkı, yedisinden yetmişine kadar tümüyle iman etmeli değil miydi?

Bu ayet, böyle bir kasaba halkının mevcut olmadığını yani istisnasız bütün ferdleri iman etmiş bir kasaba halkının mevcut olmadığını gösteriyor. Aksine, durum şu ayette anlatıldığı gibidir:

«Doğrusu, uyarıcı göndermiş olduğumuz her kasaba halkının varlıklı kimseleri, onlara: "Biz sizinle gönderilen şeyi inkar ediyoruz" diye. gelmişlerdir.» (Sebc, 34.)

«İşte Yunus'un milleti, inandığı zaman, dünya hayatında rezilliği gerektiren azabı onlardan kaldırdık ve onları bir süre daha bu dünyada geçindirdik.» Evet, onlar, yediden yetmişe tüm ferdleriyle birlikte iman etmişlerdi.

Ninovahlıların bu imanlarının kendilerini dünyevî azabtan kurtardığı gibi ahirette de kendilerine fayda sağlayıp sağlamayacağı ve uhrevî azaptan kurtarıp kurtarmayacağı hususunda müfessirler muhtelif görüşler beyan etmişlerdir. Kimine göre bu imanları, onlara ahirette de fayda verir. Kimine göre fayda vermez. Allah bilir ya, ayetin akışından da anlaşıldığına göre bu imanlarının ahirette de kendilerine fayda vereceği kuvvetle muhtemeldir. Zira Cenâb-ı Allah buyuruyor ki: "İman ettikleri zaman, dünya hayatında rezilliği gerektiren azabı onlardan kaldırdık."

«Onu 100.000 veya daha çok kişiye peygamber olarak gönderdik. Sonunda ona inandılar. Bunun üzerine biz de onları bir süreye kadar geçindirdik.» (es-SSfiat, 147-148.)

Bu dünya hayatında bir süre daha geçindirilmiş olmaları, ayrıca uhrevî azabın da onların üzerlerinden kaldırılmasına mani teşkil etmez. Onlar kesin olarak en azından 100.000 kişiydiler. Daha fazla oldukları hususundaysa ihtilaf vardır. Mehhul'a göre ise 110.000 kişiydiler. Tirmizi'nin rivayetine göre Ubeyy b. Ka'b, "Onu (Yunus *u) 100.000 veya daha çok kişiye peygamber olarak gönderdik." mealindeki ayeti Rasûlullah (s.a.v.)'a sormuş, o da; Yunus kavminin 120.000 kişi olduğunu bildirmiştir. - İbn Abbas'm dediğine göre 130.000 kişiymişler. Yüz otuz küsur bin, hatta 140.000 küsur kişi olduklarını İbn Abbas'm söylemiş olduğu, gelen rivayetler arasındadır.

Said b. Cübeyr ise, 170.000.kişi olduklarını söylemiştir.

Yunus'un, balık tarafından yutulduktan sonra mı yoksa daha önce mi, Ninovalılara peygamber olarak gönderildiği hususunda ihtilaf vardır. Ya da Yunus'un gönderildiği kavimlerin iki ayrı ümmet oldukları söylenerek bu konuda üç görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşler Taberî Tefsiri'nin ilgili bölümünde açıklanmıştır. [\[23\]](#)

Yunus (a.s.), kavminin inkarı nedeniyle öfkelenerek giderken denizde seyretmek üzere olan bir gemiye bindi. Gemi yola koyuldu. Seyir halinde olan geminin etrafım dalgalar kuşattı. Dalgalar yükseline, gemi sarsılmaya başladı ve içindeki yükleri taşıyamaz hale geldi. Müfes-sirlerin anlattıklarına göre nerdeyse boğulacaklardı. Kendi aralarında kurra çekmeye, kurra kime isabet ederse yükü hafifletmek için- onu denize atmayı kararlaştırmak üzere bir araya gelip kendi aralarında müşaverede bulundular. Kurra çekince, kurra, Allah'ın peygamberi Yunus'a çıktı. Fakat kendini denize atmasına diğerleri müsaade etmediler. Yeniden kurra çektiler. Kurra, yine Yunus'a çıktı. Kendini denize atmak için elbiselerini çıkarmaya kalktı, ama yine onu bırakmadılar. Kurra çekme işini, üçüncü kez tekrarladılar. Bu defa da kurra ona isabet etmişti. Çünkü Cenâb-ı Allah, onun başına büyük bir iş getirmek istiyordu. Yüce Allah buyuruyor ki: "Doğrusu, Yunus da peygamberlerdendir. Dolu bir gemiye kaçmıştı. Gemide olanlar karşılıklı kurra çekmişti de yenilenlerden olmuştu. Bu sebeple denize atılmıştı. Yenilgiye uğramışken onu bir balık yutmuştu."

Evet; kurra kendisine çılanca onu denize atmışlardı. Cenâb-ı Allah, denizden ona büyük bir balık göndermişti de balık onu yutmuştu. Rab-bi, balığa, Yunus'un etini yememesini, kemiklerini kırıp parçalamamasını emretmişti. Bunun kendisine rızık olmayacağını bildirmişti. Balık ' onu yuttu. Karnındayken ona bütün denizleri gezdirdi. Yunus'u yutan balığı daha büyük bir balığın yutmuş olduğu da söylenir.

Balığın karnına yerleşince, öldüğünü sanmıştı. Organlarını hareket ettirdi; organlarının hareket etmekte olduklarını gördü.. Canlı olduğunu anladı, hemen Rabbine secdeye kapanarak şöyle dedi: "Ey Rabbim! Öyle bir yerde sana secde ediyorum ki benden önce hiç kimse, böyle bir yerde sana ibadet etmiş değildir."

Balığın karnında ne kadar süreyle kaldığı hususunda görüş ayrılıkları vardır. Mücahid, Sa'bî'den naklederek dedi ki: Balık onu kuşluk vaktinde yuttu, ama akşamleyin dışarı attı. Katade'nin anlattığına göre üç gün; Cafer es-Sadık'm dediğine bakılırsa yedi gün süreyle balığın karnında beklemiştir. Ümeyye b. Ebi Sait'in şu şiiri de buna tanıklık etmektedir:

"Sen, kendi lütfunla kurtardın Yunus'u,

Balığın karnında birkaç gece kalmıştı."

Said b. Ebi'l-Hasen ile Ebu Malik, Yunusun balığın karnında kırk gün kaldığını söylemişlerdir. Orada ne kadar kalmış olduğunu en iyi bilen, elbetteki Allah'tır. [\[24\]](#)

Balık onu yuttuktan sonra tuzlu ve dalgalı denizlerin derinliklerinde gezdirdi. Yunus, oralarda balıkların Allah'ı teşbih edişlerini duydu. Kumların ve çakılların bile, taneyi ve çekirdeği yaran; göklerle yerin ve ikisi arasındaki şeylerin, toprak

altındaki mevcudatın Rabbine teşbih edişlerini de duydu. Onur ve üstünlük sahibi olan, sırları ve fısıldaşma-ılan bilen, sıkıntı ve belaları gideren, zayıf ve cılız da olsalar sesleri işiten, ince de olsalar gizlilikleri bilen, her ne kadar büyük de olsalar dualara icabet eden Allah'ın da bildirdiği gibi tam o esnada ve orada, yani balığın karnında lisan-ı hal ve lisan-ı kal ile Rabbine yalvarıp yakardı. Evet; konuşanların en doğru sözlüsü, âlemlerin Rabbi ve rasüllerin ilahı olan Allah haber veriyor ki:

"Zünnun (Yunus) hakkında söylediğimizi de an. O, (halkına) öfkelenerek giderken, kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Fakat sonunda karanlıklar içinde: "Senden başka tanrı yoktur, sen münezzehsin, doğrusu, ben haksızlık edenlerdenim." diye seslenmişti. Biz de ona cevap verip onu üzüntüden kurtarmıştık. İnananları işte böyle kurtarıyoruz."

Ayet-i kerimede geçen ve, "Onu sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı." cümlesindeki fiili güç yetirme manasına gelebileceği gibi, takdir etme manasına da gelebilir. Bu da meşhur bir lügattir. Nitekim şair demiş ki:

"Şu geçen zaman bir daha geri gelmeyecektir, Kutlusun, takdir ettiğin olur, emir senindir."

"Karanlıklar içinde seslenmişti." İbn Mesud, Amr b. Meymun, Said b. Cübeyr, Muhammed b. Ka'b, Hasen, Katade ve Dahha dediler ki: Ayet-i kerimede geçen "karanlıklar"dan kasıt; balığın karnındaki karanlık, denizin karanlığı ve gecenin karanlığıdır.

Salim b. Ebi Ca'd dedi ki: Yunus'u yutan balığı bir başka balık yuttu.

İki balığın karnındaki karanlığa gecenin de karanlığı eldendi. Böylece üç karanlık üst üste eklendi. Ayet-i Kerimedeki "karanlıklar" sözüyle buna işaret edilmiştir. Cenâb-ı Allah buyuruyor ki: «(Yunus) eğer Allah'ı teşbih edenlerden olmasaydı, (insanların) yeniden diriltilecekleri güne (kıyamete) kadar balığın karnında bekleyecekti.» Yani Yunus, balığın karnındayken Allah'ı teşbih etmeseydi, ondan başka tanrı bulunmadığına tanıklıkta bulunmasaydı, boyun eğip Allah'ın varlığını, üstünlüğünü itiraf etmeseydi, tevbe edip ona yönelmeseydi, kıyamet gününe dek orada bekleyecekti. İnsanların mezarlarında diriltilecekler! günde, o da balığın karnında diriltilip dışarı çıkarılacaktı.

Başkalarıysa, mezkur ayetin şu manayı ifade ettiğini söylemişlerdir: Eğer Yunus, balığın karnına girmeden önce Allah'ı çok anan, ona itaat eden ve namaz kılanlardan biri olmasaydı, kıyamete dek balığın karnında bekleyecekti.

Taberî'nin de tercih ettiği bu görüşü, Dahhak b. Kays, İbn Abbas, Hasan Basrî, Katade ve diğerleri ileri sürmüşlerdir. Ahmec b. Hanbel ile bazı sünen sahiplerinin rivayet ettikleri şu hadis de bu görüşü doğrulamaktadır. Rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), İbn Abbas'a hitaben şöyle demiş: "Ey çocuk, sana bazı kelimeler öğreteceğim: Allah'ı(n hukukunu) koru ki Allah da seni korusun. Allah'ı(n hukukunu) korursan, onu karşında bulursun. Genişlikte Allah'ı tanırsan, sıkıntı halinde o da seni tanır.

Taberî, Tefsirinde, Bezzar'da Müsned'inde, Ümmü Seleme'nin kölesi Abdullah b. Raff'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu söyledi: "Cenâb-ı Allah, Yunus'u balığın karnında hapsedmek istediğinde balığa şöyle vahyetti: «Yunus'u al, ama onun etini tırmalayıp parçalama, kemiklerini de kırma.» Balık onu yutup denizin dibine götürünce, orada bazı sesler duydu. "Bu da ne?" diye kendine sordu. Balığın karnındayken Cenâb-ı Allah ona, "Bu duyduğun-ses, deniz hayvanlarının tesbihatıdır." diye vahyetti. Balığın karnında olduğu halde o da-tesbihata başladı. Melekler onun teşbihte bulunduğunu duyduklarında, "Ey Rabbimiz! Tuhaf bir yerden gelen cılız bir ses işitiyoruz (Bu neyin nesi)?" diye sordular. Allah (c.c)'da şöyle cevap verdi: "O, benim kulum Yunus'tur. Bana karşı çıktı, ben de onu. denizdeki bir balığın karnında hapsedtim." Melekler: "Her gün, her gece salih amelleri sana arzedilen salih bir kul hâlâ hapiste midir?" diye sorunca, Cenâb-ı Allah "evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine melekler Yunus'a şefaatchi oldular da Cenâb-ı Allah, balığa emir verdi; balık ta, Allah'ın buyurduğu gibi, "O hasta haldeyken onu sahile attı."»

[25]

Bu anlattığımız hadisin senedi de metni de lafzı da Taberî'ye aittir.

İbn Ebi Hatim, Tefsir'inde, Enes b. Ma'lik'ten rivayet ederek Rasû-lullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi:

"Peygamber Yunus (a.s.), balığın karnındayken bu kelimelerle dua etmek gerektiğim anlayınca dedi ki: "Allahım! Senden başka tanrı yoktur. Noksanlıklardan münezzehsin. Doğrusu, ben haksızlık edenlerdenim." Bu duası, Arş'm altına kadar gitti. Melekler dediler ki:

- Rabbimiz! Çok cılız, ama tanıdık bir ses.. Garip beldelerden geliyor.

- Bu sesifn sahibini) tanımıyor musunuz?

- Hayır ey Rabbimiz.. Kimdir o?

- Kulum Yunus1 tur.

- Sürekli olarak makbul ameli ve müstecap duası sana arzedilen kulun-Yunus ha? Genişlik zamanında yaptıklarından ötürü merhamet edip de onu beladan kurtarmaz mısın?

-Olur...

Bunun üzerine Cenâb-ı Allah balığa emir verdi de, balık onu ağaçsız boş bir yere attı."

İbn Ebi Hatim, bu hadisin devamı da bulunduğunu söyleyerek Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini nakletmektedir: 'Yunus, ağaçsız ve boş bir yere atıldı. Cenâb-ı Allah, onun için geniş yapraklı bir bitki bitirdi." Geniş yapraklı bitkinin ne olduğu sorulunca da Ebu Hüreyre şu cevabı verdi: "Kabak ağacıdır. Cenâb-ı Allah onun için yabani dişi oğlaklar da yarattı. Oğlaklar, yerdeki haşeratı yiyorlardı. Bitki yetişinceye kadar bu oğlaklar, Yunus'a sabah-akşam süt veriyorlardı."

Bu meseleyle ilgili olarakÜmeyye b. Ebi Salt, bir şiirinde şöyle der:

"Rahmet eseri olarak Allah onun için geniş yapraklı bitki bitirdi.

Eğer Allah mevcud olmasaydı, açlıktan zayıflardı."

"Hasta haldeyken onu boş ve ağaçsız bir yere attık." Yeni doğan civciv gibi olup üzerinde tüy diye birşey yokken balığın karnından dışarı atıldı. Anasından yeni doğan bir bebe gibi vücudu pelte haldeydi. "Onun için geniş yapraklı bir ağaç bitirdik."

[26]

İbn Mesud, İbn Abbas, Süddî ve diğerlerinin dediklerine göre bu geniş yapraklı ağaç, kabak ağacıdır. Bazı âlimler, dediler ki: Cenâb-ı Allah'ın onun için kabak ağacını bitirmiş olmasında bir çok hikmetler vardır. Bu hikmetlerden bazıları şunlardır: Kabak ağacının yaprakları son derece yumuşaktır, çoktur, gölgesi de fazladır. İlk çıkışından son demine kadar kabaklar, çiğ veya pişmiş olarak; kabuğuyla, çekirdeğiyle beraber yenir. Kabakta daha birçok faydalar vardır. Dimağı da kuvvetlendirir.

Cenâb-ı Allah'ın Yunus için çölde otlanıp sabah-akşam kendisine süt veren dişi keçiler yaratmış olduğuna dair Ebu Hüreyre'nin söylediklerini daha önce nakletmiştik. Bütün bunlar, Allah'ın Yunus'a olan rahmet, in'am ve ihsanının eseridir. Bu sebeple Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: "Biz de ona cevap verip onu üzüntüden kurtarmıştık." İçinde bulunduğu darlıktan ve sıkıntıdan kurtarmıştık, "İnananları işte böyle kurtarıyoruz." Bize dua edip bizden eman dileyen ve bize sığınan herkese böyle yaparız.

Taberî'nin rivayetine göre Sa'd b. Ebi Vakkas şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle dediğini işittim:

"Allah'ın adıdır ki onunla dua edildiğinde dua kabul buyrulur, onunla bir dilekte bulunulduğunda dilek, yerine getirilir. (Bu dediğim) Yunus b. Meta'nın duasıdır. Dedim ki, "Ya Rasûlallah, bu sadece Yunus'a mı yoksa bütün Müslümanlara mı mahsustur? Buyurdu ki: Bu adla dua ettiklerinde bu özel olarak Yunus'a, genel olarak ta mü'minlere mahsus olur. Cenâb-ı Allah'ın şu sözünü duymadın mı?: "Nihayet karanlıklar içinde (kalıp): "Senden başka tanrı yoktur. Sen eksikliklerden uzaksın, yücesin. Doğrusu, ben haksızlık edenlerdenim." diye yalvardı: Biz de onun duasını kabul ettik ve onu tasadan kurtardık. İşte biz, inananları böyle kurtarıyoruz."»

[27]

Bu kelimelerle dua edenlerin duasını kabul buyuracağına dair Allah'ın şartı vardır."

İbn Ebi Hatîm'in rivayetine göre Sa'd b. Ebi Vakkas şöyle demiştir: RasûluUah (s.a.v.) buyurdu ki: "Yunusun duasıyla duada bulunanların duaları kabul buyrulur."

Bu iki rivayet, Sa'd b. Ebi Vakkas'tan gelmektedir. Ayrıca bunlardan daha güzel olan üçüncü bir rivayet vardır: Ahmed b. Hanbel, Sa'd b. Ebi Vakkas'm şöyle dediğim rivayet eder: «Mescitte Osman b. Affan'a uğradım, selam verdim ama selamımı almadı, bana tuhaf tuhaf baktı. Hattab oğlu Ömer'e gittim: Ey mü'minlerin emiri! İslâm'a birşey mi oldu? diye sordum. Hayır, ne var? dedi. Ben de dedim ki: Pek birşey olduğu yok. Yalnız az önce mescitte Osman'a uğradım. Selam verdim; bana tuhaf tuhaf baktı ve selamıma karşılık vermedi. Ömer, Osman'a birini göndererek yanına çağırttı. Yanına geldiğinde: "Kardeşin (Sa'd)m selamını almana engel olan sebep neydi?" diye sordu. "Hayır, böyle birşey yapmadım" dedi. Ben de, "Yaptı." dedim. Nihayet yemin etti, ben de yemin ettim. Sonra yaptığını hatırladı ve tevbe estağfurullah diyerek söze başladı! "Evet.. Doğrusu, az önce bana uğradın. Yanıma geldiğin sırada, RasûluUah (s.a.v.)'dan duymuş olduğum bir sözü kendi kendime tekrarlıyordum. And olsun ki o sözü her hatırladığımda, gözüme ve kalbime perde çekilir (Hiç birşeyi görmem, hiç birşeyin farkında olmam.)"

"O sözü ben sana bildireyim." dedim. Rasûlullah (s.a.v.) bize bir duanın baş kısmını anlattı. Sonra bir Arabî gelerek onu meşgul etti. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.), oturduğu yerden kalktı, ben de peşine takıldım. Beni geçip geride bırakmasından korktum. Ayağımı yere vurdum. Dönüp baktı, "Kim o, Ebu İshak (Sa'd) mı?" diye sordu. Ben de, "Evet Ya Rasûlallah" dedim. "Ne var?" dedi. Ben de şöyle dedim: "Vallahi birşey yok. Yalnız bize bir duanın baş kısmını anlattın. Sonra bir Arabî gelip seni meşgul etti de..." Cevaben buyurdu ki: "Evet.. O, Zünnun (Yunus'un balığın karnındayken yapmış olduğu duadır: «Sender başka tanrı yoktur. Sen noksanlıklardan uzaksın, münezzehsin. Doğrusu ben haksızlık edenlerdenim." Bir Müslüman her hangi

[28]

bir iş için bu şekilde dua ederse, duasına mutlaka cevap verilir.»

Hiz. Yunus'un Fazilet Ve Üstünlüğü

"Doğrusu, Yunus da peygamberlerdendir." Cenâb-ı Allah, Nisa ve En'âm sûrelerinde onu, yüce peygamberler arasında anmıştır. Hepsine en yüksek salat-ü selâmlar olsun.

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu İd: «Bir kulun, ben Meta oğlu

[29]

Yunus'tan daha iyiyim demesi yakışık almaz.»

Buharî, İbn Abbas'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Bir kulun, ben Meta oğlu Yunus'tan

[30]

daha iyiyim demesi yakışık almaz.»

Taberanî, İbn Abbas'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Bir kimsenin, Allah katında ben Meta oğlu Yunus'tan daha iyiyim demesi yakışık almaz."

"Hayır, dünyada Musa'yı seçen (Allah)a andolsun M..." diyen Yahudi'yi tokatlayan bir Müslümanm hikayesinin son kısmında

[31]

Buharî şöyle demiştir: «Ben, Meta oğlu Yunus'tan daha üstün bir kimse bulunduğunu söylemem.»

Bazı hadislerinde Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

«Bir kimsenin beni, Meta oğlu Yunus'tan üstün tutması yakışık almaz.»

«Beni peygamberlerden ve de Meta oğlu Yunus'tan üstün tutmayın.»

[32]

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz, diğer nebi ve mürsellere olan tevazuundan dolayı böyle demiştir.

Hz. Musa

Musa, Kahisoğlu İmran'ın oğludur. Kahis, Lavioğlu Azir'in oğludur. Lavi de, İshak oğlu Yakub'un oğludur. İshak ise, İbrahim peygamberin oğludur. Cenâb-ı Allah, Musa (a.s.) hakkında şöyle buyurmuştur:

«Ritab'da Musa'yı da an. Çünkü o, içi temiz (bir insan)dı ve gönderilmiş bir peygamberdi. Ona Tur'un sağ tarafından seslendirildi ve onu, (kendisiyle) özel konuşmak için (bize) yaklaştırdık. Ona, rahmetimizden dolayı kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan ettik.» (Meryem, 51-53.)

Cenâb-ı Allah, Musa'yı Kur'ân-ı Kerîm'in birkaç yerinde anmıştır. Onun kıssasını, fazla uzatmadan Kur'ân-ı Kerîm'in birkaç yerinde anlatmıştır. Allah izin verirse burada kitaptan, sünnetten, selef ulema-sıyla diğerlerinin anlattıkları israiliyat haberlerinden nakiller yaparak, Musa'nın yaşantısını başından sonuna kadar anlatmaya çalışacağız. Her hususta güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır. O buyurmuş ki:

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, »

«Tâ-sîn-mîm. Bunlar, apaçık kitabın ayetleridir. İnanan bir kavim için Musa ile Firavun'un haberinden bir parçayı, doğru olarak sana okuyacağız: Firavun o yerde ululandı. (Zorbalığa kalktı). Halkım çeşitli gruplara böldü. Onlardan bir zümreyi (İsrailoğullarım) zayıflatıyor, oğullarım kesiyor, kadınlarını sağ bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı. Biz de istiyorduk ki o yerde zayıflatılanlara lütfedelim, onları önderler yapalım, onları (ötekilerin mülküne) mirasçı kılalım. Ve onları o yerde (Mısır'da ve Şam'da) hakim kılalım. Firavun'a, Haman'a ve askerlerine, onlardan (yani İsrailoğulları yüzünden başlarına gelmesinden) korktukları şeyi gösterelim.» (el-Kasas, 1-6.)

Cenâb-ı Allah, yukarıdaki ayetlerde Musa'nın kıssasını Özetle veriyor, sonra da genişçe açıklıyor. Musa ile Firavun'un haberini peygamberi Muhammed (s.a.v.)'e doğru olarak okuduğunu bildiriyor. Öyleki, bu ayetleri duyan, Musa ile Firavun arasında cereyan eden hadiseleri ayan beyan görmüş gibi olur.

"Firavun, o yerde ululandı (zorbalığa kalktı). Halkını çeşitli gruplara böldü." Azıp serkeşlik etti, dünya hayatım ahirete tercih etti. Yüce Rabbe itaatten yüz çevirdi, halkını gruplara ayırdı, bir grubu (İsrail oğullarını) zayıflatıyordu. İsrailoğulları, Yakub peygamberin soyundarıdılar. O zaman, yeryüzünün en iyi ve en seçkin insanlarıydılar. Cenâb-ı Allah onlara; zalim, zorba, kafir ve ahlaksız bir hükümdarı (Fi-ravun'u) musallat etti. Onları köleleştiriyor; en düşük mesleklerde ve en kötü işlerde çalıştırıyordu. Bu da yetmezmiş gibi, "Oğullarını kesiyor, kadınlarını sağ bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardan idi."

Onu bu kötü işleri yapmaya iten sebep şuydu: İsrailoğulları, İbrahim peygamberden kendilerine ulaşan haberleri kendi aralarında okuyup inceliyorlardı. Bu haberlerden biri de; İbrahim soyundan bir çocuğun doğacağı ve Mısır kralının ölümünün de o çocuğun eliyle olacağı haberi idi. Allah bilir ya bu da, İbrahim (a.s.)'in zevcesi Sâre'nin Mısır ülkesinden geçmekteyken Firavun'un ona kötülük yapmak istemesi ve Allah'ın da onu Firavun'dan korumasından sonra bir müjde olarak Allah tarafından haber verilmişti. Bu müjdeyi İsrailoğulları'nın hepsi biliyorlardı. Mısırlı kiptiler de bunu kendi aralarında söyleşmeye başlamışlardı. Bunu haber alan Firavun, meseleyi bazı kumandanlarına ve maiyet erbabına, bir gece sohbetinde açtı. O anda da, başına bela olacak çocuğun dünyaya gelip yaşamasından kurtulmak için, İsrailoğullarının yeni doğan erkek çocuklarının öldürülmesini emretti; ama tedbir, onu kaderin hükmünden kurtaramayacaktı!

Süddâ'nin anlattığına göre Firavun, şöyle bir rüya görmüş: Kudüs taraflarından bir ateş gelerek Mısır'ın evlerini ve Kiptîlerini tamamını yakmış. Yalnız bu ateş, İsrailoğullarına zarar vermemiş... Uykudan uyanınca Firavun, bu rüyadan dolayı ürküp dehşete kapılmış. Kahinleri, rüya yorumcularını ve büyücüleri etrafına toplamış, bu rüyadan ne anladıklarını onlara sormuştu. Onlar da şu cevabı vermişlerdi: İsrailoğullarından bir oğlan doğacak. Mısırlıların helaki onun eliyle olacaktır... Bunun üzerine Firavun, İsrailoğullarının yeni doğan oğullarının öldürülmesini, kızlarının da hayatta bırakılmasını emretmişti. İşte bu sebeple Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur: "Biz de istiyorduk ki, o yerde zayıflı atıl anı ar a (İsrailoğulları arma) lütfedelim, onları önderler yapalım. Onları (ötekilerin mülküne) mirasçı kılalım ve onları o yerde (Mısır'da ve Şam'da) hakim kılalım. Firavun'a Haman'a ve askerlerine, onlardan (yani İsrailoğulları yüzünden başlarına gelmesinden) korktukları şeyi gösterelim." Yani güçsüzü güçlü, aşağılanmış onurlu, ezilmiş de ezen kılalım. Bütün bunları, İsrailoğulları gördüler. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: «Hor görülün kavmi, bereketlendirdiğimiz yerin doğularına ve batılarına mirasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz, sabırlarına karşılık yerine geldi.» (el-A'râf, 137.)

«Ama biz Firavun ve adamlarını bahçelerden, pınar başlarından, hazinelerden ve şerefli makamlardan çıkardık. Böylece oralara İsrailoğullarını mirasçı kıldık. (eş-Şuarâ, 57.59.)

Bununla ilgili tafsilat, yerinde verilecektir, inşaallah. Demek istediğim şu ki Firavun, Musa'nın yaşamaması için gerekli bütün tedbirleri aldı. Adamlarıyla ve ebelerle gebe kadınları kontrol ettirdi. Kontrolcü-ler, gebe kadınların ne zaman doğuracaklarını tespit ediyorlardı. Oğlan doğuran kadının çocuğunu, o cani kontrolcüler hemen kesip boğazlıyorlardı.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Firavun, İsrailoğulları'nın sadece güçlerini kırmak, onlarla savaşacak olursa

kendisine karşı direnmelerini Önlemek için, doğan erkek çocuklarının öldürülmesini emretmişti.

Bu görüş üzerinde tartışılabilir. Daha doğrusu bü yanlış bir görüştür. Halbuki Musa (a.s.), peygamber olarak Firavun kavmine gönderildikten sonra Firavun, İsrailoğullannm yeni doğan erkek çocuklarının Öldürölmelerini emretmiştir. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Musa katımızdan onlara gerçeğı getirince: "Onunla beraber iman etmiş kimselerin oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın." dediler.»(el-Mü'min, 25.)

Bu nedenledir ki İsrailoğulları, Musa'ya şöyle demişlerdi: "Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da eziyet çektik." (ei-A'râf, 129.)

Doğrusu şu ki Firavun, Musa'nın varlığından kurtulmak için, İsrailoğullarının erkek çocuklarının öldürölmesini daha önceleri emretmiştir.

Evet, işte böyle.. Kader ona diyordu ki: Hakimiyet alanının genişliğine, gücünün fazlalığına, askerlerinin çokluğuna aldanan ey zorba hükümdar! Kaderine muhalefet edilemeyen, gücüne karşı direnilemeyen, kuvvetine karşı konulamayan Yüce Allah hüküm verdi ki: Kendisinden sakınmakta olduğun, ona karşı duyduğün korku nedeniyle sayılamayacak kadar erkek çocuk öldürdüğün yeni doğmuş çocuk (Musa), mutlaka senin konağında, senin yatağında gelişip büyüyecek, evindeki yiyecek ve içeceklerle beslenecektir. Onu evlat edininp yetiştirecek ve esirgeyecek olan da sen olacaksın. Ama onun varoluşunun sırrım ve manasını kavrayamayacaksın. Sonra dünya ve ahiretteki helakin, onun eliyle olacaktır. Çünkü sen, onun sana getireceğı Hakka muhalefet edeceksin. Ona vahyedilen şeyleri yalanlayacaksın. Sen ve diğer insanlar, göklerle yerin Rabbinin dilediğini yapan, güçlü, kuvvetli, büyük azab sahibi ve karşı konulamayan bir iradenin sahibi olduğunu bilersiniz, diye senin helakin, onun eliyle olacaktır!

Bazı müfessirlerin anlattıklarına göre, erkek çocuklarının öldürölmesi dolayısıyla İsrailoğullannın sayılarının azalmakta olduğunu gören Kiptiler (Mısır yerlileri), Firavun'a çıkarak şikayetlerini arzetti-ler ve İsrailoğullannın küçük oğullarınır öldürölmesi nedeniyle ileride, yetişmiş erkeklerinin de tükenip yok olacaklarından, dolayısıyla onların gördükleri ağır işleri kendilerinin yapmak mecburiyetinde kalacaklarından endişe duyduklarını Firavun'a bildirdiler. Bunun üzerine Firavun, İsrailoğullannın yeni doğan erkek çocuklarının bir sene öldürölmesi, bir sene Öldürölmem esi emrini verdi. Harun (a.s.), çocukların öldürölmedikleri senede doğmuştu, ama Musa, çocukların öldürölme emrinin geçerli olduğu senede doğmuştu. Anası sıkıntı çekmiş, endişe-lenmişti. Gebe kaldığı günden sonra tedbir almaya başlamıştı. Hamileliğini belli etmemeye çalışıyordu. Musa'yı doğurunca da, onu bir tabuta koyması için kalbine ilham doğdu. Tabuta bir ip bağladı. Evi de Nü kıyı-smdaydı. Çocuğunu emziriyordu. Bir kimsenin gelip görmesinden korktuğı zaman, çocuğı tabuta koyuyor, tabutu nehire bırakıyor, ipin ucunu da elinde tutuyordu. Gelenler oradan uzaklaşınca da tabutu yine yanma çekiyordu. Yüce Allah buyuruyor ki:

«Musa'nın annesine vahyettik ki: "Onu emzir, başına birşey gelmesinden korkuyorsan (bir sandık içinde) onu denize (Nil'e) bırak. Korkma, üzülmə, Biz onu tekrar sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden yapacağız." Nihayet onu Firavun ailesi aldı ki, kendilerine bir düşman ve başlarına bir dert olsun. Gerçekten Firavun, Haman ve askerleri ya-nılıyorlardı. Firavun'ur karısı (çocuğı sandıktan çıkarınca: "Bana da, sana da göz bebeğı olacak çok sevimli bir çocuk). Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniz." dedi. (Onu almakla hata ettiklerim) anlamıyorlardı.» (cl-Kasas, 7-9.)

Ayet-i kerimede geçen vahiy kelimesi, ilham ve irşad anlamında bir vahiydir. Nitekim buna örnek olarak bîr diğer ayet-i kerimede şöyle bu-yurulm aktadır:

"Rabbin bal arısına (şöyle) vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan ev edin! Sonra her çeşit meyvalardar ye de Rabbinin yollarında boyun eğerek yürü!" Onun karınlarından, renkleri çeşit çeşit bir içecek çıkar..." (cn-Nahl, 68-69.)

Bu ayetlerde geçen vahiy, İbn Hazm ile bazı kelimcilerin iddia ettikleri gibi peygamberlik vahyi değildir. Doğru olan, bu ayetlerde geçen vahyin, ilham ve irşad anlamında kullanılmış olmasıdır. Bunun böyle olduğunu, Ebü'l- Hasen el-Eş'arî de ehl-i sünnet vel-cemaatten nakletmiş tir.

Süheylî'nin dediğine göre Musa'nın anasının adı, Ayariha'dır. Aya Zihht olduğunu söyleyenler de vardır. Söylenmek istenen şudur ki, Musa'nın annesine yol gösterildi, onu tabuta koyup Nil'e bırakma düşüncesi aklına bırakıldı.'Korkmaması ve tasalanmaması için, kalbine telki-nat yapıldı. Denildi ki: Çocuğun gitse de, ileride Allah onu sana geri verecek, onu kitap sahibi bir peygamber kılacak, dünyada ve ahirette sözü geçecektir.

Anası, kendisine emredileni yaptı. Musa'nın içinde bulunduğu tabutu bir gün yine Nil'e salıverdi, ama tabutun ipini kıyıya bağlamayı unuttu". Sular, tabutu alıp Firavun'un kıyıdaki evinin önüne bıraktılar. «Nihayet onu, Firavun ailesi aldı ki kendilerine bir düşman ve başlarına bir dert olsun."

Bazıları dediler ki: Ayet-i kerimede geçen fiilin başındaki lam harfi, takibiye lamıdır. Bu eğer fiiline müteallik ise doğrudur. Ama eğer cümleinin ifade ettiği manaya müteallik ise, diğer lamlar gibi taliiye olur. İleti bildirir. O zaman ayetin manası şöyle olur: "Firavun ailesi, kendilerine bir düşman ve başlarına bir dert olsun diye Nil'den çıkarmaya hazırlandılar." Doğru olan manayı, Allah daha iyi bilir. Bu ikinci takdiri, şu ayet-i kerimede teyid ediyor: «Gerçekten Firavun, (onun kötü veziri) Hamar ve askerleri yanılyoiardı." Doğru yolda olmadıklarından dolayı da ceza, azab ve pişmanlığı hakkettiler.

Müfessirlerin anlattıklarına göre Firavun'un sarayındaki cariyeler, onu kilitli bir sandık içinde Nil'den çıkarıp aldıklarında, tabutun kapağını açmaya cesaret edememişler, olduğu gibi getirip Firavun'un karısı Asiye'nin önüne bırakmışlardı. Asiye,

Yusufl Peygamber zamanında Mısır Firavunluğu yapan Reyvan b. Velid'in oğullarından Abidin oğlu Muzahim'in kızıdır. Asiye'nin, İsrailoğullarından;ve Musa'nın aşiretinden olup, hatta Musa'nın halası olduğunu söyleyenler de vardır. Bunu, Süheyl

[33]

nakletmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

İleride İmran kızı Meryem'in kıssasını anlatırken Asiye hakkındaki övgüleri ve her ikisinin de Cennet'te Rasûlullah (s.a.v.)'n zevceleri olacakları da anlatılacaktır.

Tabutun kapağını açıp Musa'nın üzerindeki örtüyü kaldırıncı, yüzünün nebevi nurlarla ve kendisine özgü bir heybetle parlamakta olduğunu gördü. Görünce de onu sonsuz bir şevkle sevmeye başlamıştı. Firavun, yanına gelip de "Bu da nesi?" deyip çocuğın öldürölmesini emredince Asiye, çocuğu savunmuş ve kendisine bağışlanmasını dileyerek "(Ey Firavun), benim için de, senin için de bir göz bebeği!" demişti. Fira-vun'sa; "Senin için belki, ama benim için hiç te öyle değildir." Yani benim bu çocuğa ihtiyacım yoktur, demişti. Zaten insanın başına ne bela gelirse, hep dilinden gelir! Ama karısı Asiye, "(Bu çocuğun) belki bize faydası dokunur." demişti. Bu sebeple de Cenâb-ı Allah onu, Musa'dan umduğu faydaya kavuşturdu. Şöyle ki: Dünyada Musa sebebiyle doğru yolu buldu. Ahirette de onun sebebiyle Rabbi kendisini Cennetine yerleştirdi, "Ya da onu (Musa'yı) evlat ediniriz." demişti. Firavun ailesinin hiç çocukları olmamıştı. Böyle yaparken, yani Musa'yı Nil'den çıkarıp evlerine alırken onlar, Cenâb-ı Allah'ın Firavun ile askerlerine karşı hazırladığı azap ve intikamın "farkında değillerdi."

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Musa'yı Nil'den çıkarıp saraya getiren, Firavun'un kızı Derbete'dir. Firavun'un erkek çocuğu hiç yoktu. Fakat böyle demekle onlar, Allah'ın kitabına karşı yalan-yanlış şeyler söylemiş olmaktadırlar. Zira Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: "Musa'nın anası, gönlü bomboş sabahı etti. İnananlardan olması için kalbini pekiştirme sev dik, neredeyse saraya alman çocuğun kendi oğlu olduğunu açığa vuracaktı. Musa'nın ablasına: "Onu izle." dedi. O da, kimse farkına varmadan, Musa'yı uzaktan gözetledi. Önceden, sütannelerin memesini kabul etmemesini sağladık. Musa'nın ablası: "Size' sizir adınıza ona bakacak, iyi davranacak bir ev halkını tavsiye edeyim mi?" dedi. Böylece onu, annesinin gözü aydın olsun, üzüölmesin, Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin diye, ona geri çevirdik. Fakat çoğu bilmezler." (el-Kasas, 10-13.)

İbn Abbas, Mücahid, İkrime, Said b. Cübeyr, Ebu Ubeyde, Hasen, Katade, Dahhak ve diğerleri dediler ki: "Musa'nın anası gönlü bomboş sabah etti." Yani kalbinde dünya işlerine yer kalmamış, Musa'dan başka birşeyi düşünemez olmuştu. "Neredeyse, saraya alman çocuğun kendi oğlu olduğunu açığa vuracaktı." "İnananlardan olması için kalbini pekiştirmeseydik." böyle bir açıklamayı yapacaktı. "Musa'nın ablasına: "Onu izle." dedi. Haberini bana ulaştır, diye emir verdi. "O da Musa'yı uzaktan gözetledi." Onunla ilgileniyormuş gibi yaparak, uzaktan uzağa onu gözetledi. Ama "Onlar (Firavun'un sarayındakiler) bunu farkedemediler." Çünkü Musa (a.s.), Firavun'un sarayına alındıktan sonra onu emzirmek istediler. Ne bir kadının memesini emdi, ne de yiyecek yedi. Ona ne yapacaklarını bilemediler, şaşıp kaldılar. Her imkanı kullanarak ona birşeyler yedirmek istediler, ama Cenâb-ı Allah'ın da bildirdiği gibi o, yemedi: "Önceden sütannelerin memesini kabul etmemesini sağladık." Onu ebeler ve bakıcı kadınlarla birlikte, kendisini emzirebilecek birini bulmaları için çarşıya gönderdiler. Bunlar bir ara çarşıda durmuşlar, halk da meraklı bakışlarla Musa'ya eğilip bakmaktayken Musa'nın ablası onları görüp yanlarına geldi; onu tanıdığım belli etmedi. "Size, sizin adınıza ona bakacak, iyi davranacak bir ev halkını tavsiye edeyim mi?" dedi. Onlar da: "Bu ev halkının ona iyi davranacaklarını ve ona şefkatle bakacaklarını nereden biliyorsun?" diye sordular. O da:

[34]

"Kralın buna sevineceğini bildiklerinden ve ondan fayda umduklarından dolayı böyle yapacaklardır." dedi.

Bunun üzerine Musa'nın ablasıyla birlikte o görevli kadınlar Musa'nın anasının evine gittiler. Anası onu kucadına alıp emzirmeye başlayınca Musa, onun memesini ağzına alıp emmeye başladı. Görevli kadınlar buna çok sevindiler. Müjdeci, bunu Asiye'ye bildirmeye gitti. Asiye, Musa'nın annesini saraya çağırıldı ve sarayda kendisinin yanında kalmasını istedi. Ona iyi davranacağım da söyledi. Fakat Musa'nın annesi: "Kocam ve çocuklarım var.. Ben bunu yapamam. Ancak çocuğu evime götürmemi kabul ederseniz orada onu emziririm." diyerek sarayda kalmayı kabullenmedi. Bunun üzerine Asiye, ister istemez Musa'yı annesiyle beraber evine gönderdi, çocuğu emzirmesine karşılık ona maaş bağladı. Nafakalar, giysiler ve bağışlar ihsan etti.

[35]

Anası, Musa'yı tekrar evine götürdü. Kopan bağlarını Allah yeniden birbirine bağladı. Nitekim yüce Allah buyurdu ki: «Böylece onu annesinin gözü aydın olsun, üzüölmesin, Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin, diye ona geri çevirdik; Fakat çoğu bilmezler." Onu anasına geri vereceğimize ve onu peygamber kılacağımıza söz vermiştik. Onu geri vereceğimize dair sözümüzü yerine getirmekle, peygamber kılacağımıza ilişkin va'dimizin gerçekliğini de ispatlamış olduk.

Cenâb-ı Allah, bir gece Musa ile konuşurken, bütün bu iyilik ve ihsanlarını ona hatırlatmış ve şöyle demişti: "Ey Musa! San başka bir defa da iyilikte bulunmuş ve annene vahyedilmesi gerekeni vahyetmiştik. Musa'yı bir sandığa koy da suya bırak. Su, onu kıyıya atar; bana da, ona da düşman olan biri onu alır. Ey Musa! Gözümün önünde yetişesin, diye seni sevgili kıldım.» (Tâ-Hâ, 37-39.)

Musa'yı her gören, onu mutlaka sevmeye başladıldı. Katade ile birden fazla selef uleması dediler İd: Musa'nın en nefis yiyecekleri yiyeölmesi, en şık elbiseleri giy^ebilmesi için Cenâb-ı Allah onu sevimli kılmıştı. Cenâb-ı Allah da onu muhafaza ederek ve başkasının yapamayacağı şeyleri takdir ederek bu nimetleri ona ihsan etmişti: «Kızkardeşin, Firavun'un sarayına giderek: "Ona bakacak birini size göstereyim mi?" diyordu. Böylece, annen üzüölmesin, sevin, diye seni ona iade etmiştik. Sen bir cana kıymış tın, seni üzüntüden kurtarmış ve seni bir çok musibetlerle denemiştik.» (Ta-Hâ, 40.)

Musa'nın, denenmek için karşılaştığı musibetlerle ilgili açıklamaları, Allah dilerse bu bölümden sonra vereceğiz. Her hususta güvencimiz ve dayanağımız odur.

"Musa, güçlülük (ve olgunluk) çağına gelip olgunlaşmca, ona hikmet ve ilim verdik. İyi davrananları böyle mükafatlandırırız. Musa, halkının haberi olmadığı bir zamanda şehre girdi. Biri kenel: adamlarından, diğeri de düşmanlarından olan iki adam doğuşür buldu. Kendi tarafından olan kimse, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Musa, düşmanını iter itmez ölümüne sebep oldu. "Bu şeytanın işidir; çünkü o, apaçık saptıran bir düşmandır." dedi. «Musa: "Rabbim! Doğrusu, ben kendime yazık ettim, beni bağışla," dedi. Allah da onu bağışladı. O, şüphesiz bağışlayandır, merhamet edendir.»

«Musa: "Rabbim! Bana verdiğin nimete andolsun ki, suçlulara asla yardımcı olmayacağım" dedi.» (ei-Kasas, 14-17.)

Cenâb-ı Allah onu kendisine geri vermekle anasına ihsanda bulunduğunu anlattıktan sonra Musa'nın güçlülük ve olgunluk çağına yani bedeni ve ahlakî olgunluğa erdikten sonra - ki bir çok âlimlere göre kişi kırk yaşına vardıktan sonra bu olgunluğa erişir - ona ilim ve hikmet verdik. Bundan maksat da nübüvvet ve risalettir. Zaten onu, peygamber kılacağımızı daha önceleri annesine müjdelemiştik: "Onu (Musa'yı), sana geri verecek ve onu peygamberlerden kılacağız."

Daha sonra Cenâb-ı Allah, onun Mısır diyarından çıkışının, Med-yen'e gidip oraya yerleşmesinin sebeplerini açıklamaya başlıyor. Vadeyi, Medyen şehrinde bekleyerek dolduruyor. Orada Cenâb-ı Allah'ın kendisine neler söylediğini ve ne gibi ikramlarda bulunduğunu daha sonra açıklayacağız.

"Musa, halkının haberi olmadığı bir zamanda şehre girdi." Said b. Cübeyr, İkrime, Katade ve Süddî'ye göre öğle vakti; İbî

[36]

Abbas'a göre ise akşamla yatsı arası bir vakitte şehre girmiştir.

"Orada iki adamı doğuşür buldu." Birbirleriyle vuruşuyor, birbirlerinin üzerine atılıyorlardı. Doğuşenlerden biri, kendi taraftarlarından (İsrailoğullarından); diğeri ise, düşmanlarından (Kıptîlerden) idi. Kendi tarafından olan kimse, düşmanına karşı ondan yardım istedi."

Firavun tarafından evlat edinüldüğü ve onun sarayında büyütüldüğü için Musa'nın, Mısır diyarında otoritesi vardı. Onu kendileri emzirdikleri için süt bağı nedeniyle güya onun dayıları olduklarını söylemekte olan İsrail oğulları da Musa sebebiyle şeref ve itibar sahibi olmuşlardı, İsrailoğullarından olan adam, dövüşmekte olduğu Kıptîye karşı Musa'dan yardım isteyince, Musa, Kıptîyi iteledi. Mücahid'in dediğine göre onu yumrukladı. Katade nin dediğine göre ise, elindeki bir bastonla ona vurdu da, «Adamın Ölümüne sebep oldu.» İşîûi bitirdi. O Kıptî, yüce Allah'ı inkar eden ve ona ortak koşanlardandı. Musa onu büsbütü öldürmek istememişti; sadece onu, dövüşmekten menetmek istemişti. Bununla beraber Musa: «Bu şeytanın işidir. Çünkü o, apaçık saptıran bir düşmandır.» dedi. Musa: "Rabbim! Doğrusu, ben kendime yazık ettim. Beni bağışla." dedi. Allah da onu bağışladı. O, şüphesiz bağışlayandır, merhamet edendir. Musa: «Rabbim! Bana verdiğin nimete (onur ve itibara) andolsun ki, suçlulara asla yardımcı olmayacağım.» dedi.

«Şehirde korku içinde etrafı gözetip dolaşarak sabahladı. Dün kendisinden yardım isteyen kimse, bağırarak ondan yine yardım istiyordu. Musa ona: "Doğrusu, sen besbelli bir azgınsın." dedi. Musa, ikisinin de düşmanı olan kimseyi yakalamak isteyince: "Ey Musa! Dün bir cana kıydığın gibi bana da mı kıymak istiyorsun? Sen ıslah edenlerden olmak değil, ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun." dedi. Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi: "Ey Musa! İleri gelenler, seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen uzaklaş. Doğrusu, ben sana öğüt veriyorum." dedi. Musa, korku içinde çevresini gözetleyerek oradan çıktı. "Rabbim! Beni zalim milletten kurtar." dedi.» (d-Kasas, 18-21.)

Yüce Allah, Musa'nın, bu adamı öldürdüğü haberini alan Firavun ile onun ileri gelen adamlarının kendisi hakkında kötü düşüneceklerinden korktuğunu haber veriyor. Firavun ile adamlarının, Musa'nın İsrailoğullarından olan adama yardım etmek amacıyla Kıptîyi öldürdüğünü zannedeceklerini, dolayısıyla kendisi aleyhindeki şüphelerinin kuvvetleneceğini düşündü ve bunun da korkunç olaylara yol açacağını tahmin etti. O günün sabahında, "Korku içinde etrafı gözetip dolaşıyor." sağna, soluna bakıyordu. Bir de ne görsün: Dün kendisinden yardım istemiş olan ve İsrailoğullarından olan adam, bağırarak yine ondan yardım istiyordu. Bu defa başka biriyle kavga etmekte olduğundan dolayı, Musa'dan yine yardım istiyordu. Kavgacı ve şirret bir adam olduğundan dolayı, Musa onu azarlayıp kınadı ve "Doğrusu sen, besbelli bir azgınsın." dedi. Sonra hem kendisinin, hem de İsrailoğullarından olan kavgacı herifin düşmanı olan Kıptîyi yakalamak, kavgadan men etmek ve İsrailoğullarından olan adamı ondan kurtarmak isteyerek kıptînin üzerine yürüdü. Bunun üzerine diğeri: "Ey Musa! Dün bir cana kıydığın gibi bana da mı kıymak istiyorsun? Sen ıslah edenlerden olmak değil, ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun." dedi.

Bazılan dediler ki: Bu sözü İsrailoğullarından olan o adam söylemiştir. Musa'nın bir önceki gün yaptıklarını görmüştü. Kıptînin üzerine yürüyen Musa'nın, daha önce kendisini azarladığı için kendisine vurmaya kasdettiğini sanmıştı da, bu nedenle Musa'ya karşı o sözleri sar-fetmiş idi. Musa onu, "Besbelli sen, azgın bir kimsesin." diyerek azarlamış olduğundan dolayı, o da Musa'ya karşı ileri geri konuşmuştu. Musa'nın dün bir adam öldürmüş olduğunu da halka duyurmuştu. Kıptî, Firavuna giderek ondan, Musa'ya karşı kendisine yardım etmesini istedi. Bu, bir çoklarının anlatmadığı bir husustur. Yukarıdaki sözleri, Musa'ya karşı o Kıptînin söylemiş olması da muhtemeldir. Musa'nın, kendisine karşı yürüdüğünü, görüp İsrailoğullarından olan hasmına yeniden yardım edeceğini zannedince, Musa'ya karşı ileri geri konuştu. Zan ve önsezi kabilinden düşünerek, dün bir adam öldüren Musa, bu gün de beni öldürecek dedi. Ya da, hasmının Musa'dan yardım isterken, bu anlama gelen sözlerinden dolayı böyle düşünmüştü. Doğrusunu Allah bilir.

Bir önceki gün öldürülen adamın katilinin Musa olduğu Firavun'a bildirilince, yakalanmasını emretti. Firavun un adamlar Musa'yı yakalamadan önce, öğütçü bir adam kestirmeden koşarak Musa'nın yanına geldi. "Şehrin öbür ucundan bir adam

koşarak geldi." Musa'nın başına bir iş gelmesinden korktuğu için "Ey Musa! İleri gelenler, seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen (şehirden) çık (ip git). Doğrusu ben, sana öğüt veriyorum." dedi. ^[37]

"Musa, korku içinde çevresini gözetleyerek oradan çıktı." O adamdan bu haberi alır almaz, rastgele bir yola giderek Mısır'dar çıktı. Yolları tanımıyor, nereye gideceğini bilmiyordu. Şöyle yalvarıp niyaz ediyordu: «Rabbim! Beni zalim millettten kurtar.» «Medyen'e doğru yöneldiğinde: "Rabbimin bana doğru yolu göstereceğini umarım." dedi. Medyen suyuna geldiğinde, davarlarını sulayan bir insan topluluğu buldu. Onlardan başka, hayvanlarını sudan alıkoyan iki kadın gördü. Onlara: "İşiniz nedir?" dedi. "Çobanlar ayrılana kadar biz sulamayız. Babamız çok yaşlıdır. Onun için bu işi yapıyoruz." dediler. Musa, onların davarlarını suladı; sonra gölgeye çekildi. "Rabbim! Doğrusu, bana indireceğin hayra muhtacım." dedi.» (ei-Kasas, 22-24.)

Yüce Allah, kendisiyle konuşma şerefine erişen kulu ve elçisi Musa'nın, Firavun'un adamlarına yakalanma endişesiyle korku içinde etrafa göz gezdirerek, nereye gideceğini ve hangi tarafa yöneleceğini bilmeden Mısır'dan çıkışını anlatıyor. Musa, yolları tanımıyordu, çünkü daha önce Mısır dışına çıkmış değildi.

«Medyen'e doğru yöneldiğinde» kendisini o şehre götürecek yola girdiğinde, "Rabbimin bana doğru yolu göstereceğini umarım." dedi. Yani bu yolun, beni hedefime ulaştıracağını umarım, dedi. Gerçekten de o yol, kendisini hedefine ulaştırmıştı. "Medyen suyuna geldiğinde..." orada bir kuyu vardı. Halk oradan su içiyor, davarlarına da su veriyorlardı. Medyen, Cenâb-ı Allah'ın Eykelileri helak etmiş olduğu şehirdir. Eyke-liler, Şuayb (a.s.)'ın milleti idiler. Âlimlerin bu konudaki iki kavlerinden birine göre Eykelilerin helaki, Musa (a.s.)'nın zamanından önce olmuştur. Musa, ayette sözü edilen suyun yanma varlığında, "Orada davarlarını sulayan bir insan topluluğu buldu. Onlardan başka, hayvanlarını sudan alıkoyan iki kadın gördü." Orada bulunanlarınkine karışmasınlar diye davarlarını su başına bırakmıyorlardı. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre orada yedi kız duruyormuş. Bu yanlıştır. Belki yedi bacı idiler, ama kuyu başında davarlarını sulamak için bekleyenler iki kızdı. Musa, onlara "İşiniz nedir?" dedi. "Çobanlar ayrılana kadar biz sulamayız. Babamız çok yaşlıdır. Onun için bu işi biz yapıyoruz." dediler. Güçsüz olduğumuz için, ancak çobanlar kuyu başından ayrıldıktan sonra hayvanlarımızı suluyoruz. Babamız yaşlı ve zayıf olduğundan dolayı bu işi biz yapıyoruz, dediler. "Musa, onların davarlarını suladı."

Müfessirler dediler ki: Çobanlar, davarlarını sulama işini tamamladıktan sonra kuyunun ağzına büyük bir kaya parçası bıraktılar. Zaten hep öyle yaparlardı. O iki kız, onlardan sonra kuyu başına gelerek, halkın davarlarından artakalan suyla kendi hayvanlarını sularlardı. Ama o gün Musa, kuyu başına gelerek, kuyunun ağzındaki o büyük kaya parçasını tek başına kaldırdı. Sonra o iki kıza su verdi, davarlarını da suladı. Hz. Ömer demiş İd: O kaya parçasını ancak on kişi yerinden kal-dırabilirmiş. Sadece büyük bir kova su çekmişti, bu da onlara yetmişti. Daha sonra Musa, gölgeye yöneldi. Altında oturduğu ağacın koyu bir gölgesi vardı. Taberî'nin İbn Mesud'dan naklettiğine göre Musa, ağacın yemyeşil olduğunu görünce sevindi ve,«Rabbim! Doğrusu bana indireceğin hayra muhtacım.» dedi.

İbn Abbas'm anlattığına göre Mısır'dan Medyen'e giderken bakladan ve ağaç yaprağından başka bir şey yememiş, daha doğrusu yiyeme-mişti. Yalın ayak yürüdüğünden ayaklarının altı parçalanmıştı, gölgede oturmuştu. O, Allah'ın seçkin bir kuluydu. Açlıktan karnı beline yapışmıştı. Yediği taze baklalar, karnında duruyordu. O, hiç değilse yarım bir hurmaya bile muhtaçtı. Ata b. Saib dedi ki: Musa: «Rabbim! Doğrusu, bana indireceğin hayra muhtacım.» dedi. Böyle derken de sesini o kadına işittirdi "Derken o iki kızdan biri, utana utana yürüyerek ona geldi:"Babam seni çağırıyor, bizim için (hayvanları) sulamanın ücretini verecek." dedi. (Musa) o (kızların babalan)na gelip (başından geçen) hikayeyi anlatınca o: "Korkma, o zalim kavimden kurtuldun." dedi.

O kızlardan biri: "Babacığım, dedi. Bunu (çoban) tut işte. Çünkü ücretle tuttuklarımızın en hayırlısı budur. Hem de güçlü ve güvenilir (adam)dır." (Kızların babası, Musa'ya) dedi ki: "(Bak), bana sekiz yıl hizmet etmen şartıyla şu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer (bu süreyi) on (yıl)a tamamlarsan artık o, senin tarafından (bir iyilik) dir. Ben sana zahmet vermek istemem. İnşaallah beni iyilerden bulacaksın." Musa dedi: "Bu seninle benim aramızda (bir sözleşmedir.) Demek hangi süreyi yerine getirsem bana düşmanlık yok. Allah, söylediklerimize vekildir." (ei-Kasas, 25-28.)

Musa (a.s.) gölgede oturup da, "Rabbim! Doğrusu, bana indireceğin hayra muhtacım" derken bu sözlerini, rivayete göre o iki kadın işitmişler, hemen babalarının yanma gitmişler; babaları, eve çabuk dönmelerini tuhaf karşılamış, onlar da Musa'nın durumunu ve yaptıklarını babalarına anlatmışlar. Babaları, kızlardan birine, gidip Musa'yı getirmesini emretmişti: "O sırada kadınlardan biri utana utana yürüyüp ona geldi: "Babam sana sulama ücretini ödemek için seni çağırıyor." dedi." Musa herhangi bir korkuya kapılmasın diye Şuayb'in kızı bunu ona açıkça söyledi. Bu da onun ne kadar haya sahibi ve iffetli olduğunu göstermektedir. "Musa ona gelince başından geçeni anlattı." Firavun'dan kaçıp kurtulmak için Mısır'ı terkedip buralara geldiğini ona anlattı. O yaşlı adam: "Korkma, artık zalim millettten kurtuldun". Yani onların hüküm alanlarının dışına çıktın, artık onların devletinde değilsin, dedi.

Bu yaşlı adamın kim olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Bazıları onun Şuayb (a.s.) olduğunu söylemişlerdir. Alimlerin çoğuna göre meşhur olan görüş de budur. Bir grup tarihçi, milletin helak oluşundan sonra Şuayb (a.s.)'m uzun bir ömür yaşamış olduğunu, nihayet Musa'nın onunla buluşup kızıyla evlendiğini açıkça ifade etmişlerdir.

İbn Ebi Hatîm ve başkalarının Hasan Basrî'den rivayet ettiklerine göre Musa'nın kendisiyle buluşmuş olduğu adamın ad Şuayb'dır, Su işlerine bakarmış. Yoksa Medyen'in sahibi olan peygamber Şuayb değildir. Kimine göre o adam, Şuayb'ın kardeşi oğlu, kimine göre amcası oğlu, kimine göre Şuayb in milletinden olan mümin bir kimse, kimine göre de Yatiron adlı bir

adamdır. Kitabîler'in kaynaklarında anlatıldığına göre Yatiron, Medyen şehrinin kahini, bilgini ve büyüğümüŖ. İbn Abbas ile Ebu Ubeyde b. Abdullah, o yaŖlı adamın adının Yatiron olduğunu söylemiŖlerdir. Buna ek olarak Ebu Ubey de, onun, Ŗu-ayb'in kardeŖioėlu olduğunu söylemiŖtir. İbn Abbas ise ayrıca onun Medyen şehrinin hakimi olduğunu söylemiŖtir. YaŖlı adam, Musa'yı evine konuk etti, ona ikramda bulundu. Musa da baŖından geçenleri ona anlatınca o, artık tehlikeyi atlattığını ve zalim milletten kurtulduğunu ona müjdeledi. Tam o esnada kızlarından biri: "Babacığım! onu ücretle tut." dedi. Yani davarlarını gütmesi için onu ücretle oban alarak yanında tut. Böyle dedikten sonra ayrıca onun güçlü ve güvenilir bir kimse olduğunu söylerek onu medhetti.

Ömer, İbn Abbas, Kadı Ŗreyh, Ebu Malik, Katade, Muhammed b. İŖhak ve diğerlerinin anlattığıdanına göre kız, Musa'y fazlasıyla vnce babası, Onun bu kadar iyi, güçlü ve güvenilir biri olduğunu nereden biliyorsun? diye sormuŖ. Kız da Ŗu cevabı vermiŖti: Kuyunun ağzına kapatılan ve ancak on kiŖinin kaldıracılabileceği kaya parçasını o tek baŖına kaldırdı. O'nu alıp eve getirirken önüne dŖp yürümeye baŖladım. Bana: "Arkamdan yürü. YanlıŖ yola saparsam çakıl taŖı atarak bana doğru yolu gösterirsin. Böylece, ben de hangi yoldan gideceğimi ėrenmiŖ olurum." dedi. [\[38\]](#)

İbn Mesud, insanlar içinde en ferasetli ve en uzak grŖl olanların  kiŖi olduklarını söylemiŖtir: Bunlardan biri Musa'nır eŖidir ki, babasına Ŗyle demiŖti: "Babacığım! Onu ücretle tut. cretle tuttuklarının en iyisi, bu güçlü ve güvenilir adamdır." İkindisi, Yusufu köle diye satın alan ve karısına Ŗu tenbihte bulunan, Mısır azizi (veziri) dir: "Karıcığım ona iyi bak." ncs de, kendisinden sonra halife olması için Hz. Ömer'i tayin eden Hz. Ebu Bekir'dir.

Kızların babası olan yaŖlı adam, Musa'ya Ŗyle demiŖti:

"Bana sekiz yıl hizmet etmen Ŗartıyla Ŗu iki lazımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer (bu süreyi) on (yıl)a tamamlarsan artık o, senin tarafından (bir iyilik) dir. Ben sana zahmet vermek istemem. İnŖaallah beni iyilerden bulacaksın."

Ebu Hanife'nin ashabından bir cemaat bu ayeti delil göstererek, bir kimsenin, "Ŗu iki klemden birini, ya da Ŗu iki elbiseder birini satıyorum." demesi halinde yapılan alıŖveriŖin sahih olacağını söylemiŖlerdir. Ancak bu, tartıŖma götürür bir hkmdr. Çünkü bu szleŖme değil, taraflardan birinin diğerinden fayda ye kazanç temin etmek için yaptıkları bir pazarlıktır. Doğrusunu Allah bilir. -

Ahmed b. Hanbel'in ashabı, yiyecek ve giyecek verme karŖılıėında iŖi kiralamanın caiz olduğuna Ŗu hadisi delil gstermiŖlerdir: Muhammed b. Musaffa el-Humus, Mesleme b. Ali'den, o da Ali b. Rabah'tan rivayet etti ki; Ali b. Rebal Ŗyle demiŖtir Utbe b. Nadr'in Ŗyle dediğini iŖittim: Rasûlullah (s.a.v.)'m yanında bulunuyorduk. T-sn-mim sresini okudu. Srenin Musa'dan bahseden bölümüne gelince Ŗyle dedi:

"Musa (a.s.) sekiz ya da on sene süreyle karnını doyurma ve cinsel organının iffetini koruma (evlenme) karŖılıėında iŖilik yaptı."

Bu hadis bu bakımdan sahih değildir. Çünkü bu hadisin rivayet zincirinde adı geçen Mesleme b. Ali el-HuŖen ed-DmaŖk el-Belai, hadis imamları nazarında zayıf olan bir kimsedir. Onun rivayeti, delil olarak kabul edilemez. Ancak yukarıdaki hadis, baŖka bir kanaldan da rivayet edilmiŖtir:

İbn Ebi Hatîm, Ali b. Rebah el-Lahm'den rivayet etti ki: Ali b. Rebah, Rasûlullah'm ashabından olan Utbe b. Nadr es Slem'nin Ŗyle dediğini iŖittiėini sylemiŖ: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Musa (a.s.), karnım doyurmak ve tenasül organının iffetini korumak (evlenmek) karŖılıėında iŖilik yaptı."

Sonra Musa, yaŖlı adama Ŗyle dedi: "Bu, seninle benim aramızda (bir szleŖmedir). Demek hangi süreyi yerine getirsem, bana dŖmanlık yok. Allah, Ŗyle diklerimize vekildir."

Musa, kayınpederine diyordu ki: "Dediğin gibi olsun. Ama iki süreden hangisini tamamlarsam, bana dŖmanlık etmeyeceksiniz. Aramızda konuŖtuklarımızı Allah iŖitiyor, bu szleŖmemize o tanıktır. Bu söylediklerimize O vekildir." Bununla beraber Musa, yine de o iki süreden çok olanını tamamladı ki, o da tamtamına on yıldı.

Buharı, Said b. Cübeyr'in Ŗyle dediğini rivayet eder: Hireli bir Yahudi, Musa'nın iki süreden hangisini tamamlamıŖ olduğunu bana sordu. Ben de, "Bilemem. Ancak Arapların büyük limine gidip soracağım." dedim. İbn Abbas'a gidip sordum. Bana:

"Musa, en çok ve en iyi olanını tamamladı. Doğrusu, Allah'ın elçisi, yaparım dediğini yapar." dedi. [\[39\]](#)

İbn Abbas (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ŗyle buyurduğunu söyledi: "Musa'nın iki süreden hangisini tamamladığım Cebrail'e sordum. "En tamam ve en mükemmel olanım..."diye cevap verdi."

Sneyd, Mücahid'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz bunu Cebrail'e sordu. Cebrail'de İsrail'e sordu. İsrail d yüce Rabba sordu. O da buyurdu İd: "İki süreden en iyi ve en tamam olanını tamamladı."

Taberî de Muhammed b. Ka'b kanalıyla yaptığı rivayette, Rasûlullah (s.a.v.)'a, Musa'nın iki süreden hangisini tamamladığı sorulduğunu ve onun Ŗu cevabı verdiğini söylemiŖtir: "İki süreden en tamam ve en mükemmel olanını tamamlamıŖtır."

Bezzar ile İbn Ebi Hatim, Ebu Zerr'den rivayet ettiler ki: Musa'nın iki süreden hangisini tamamladığı Rasûlullah'a soruldu. C da, "En tamam ve en mükemmel olanını tamamlamıŖtır." diye cevap verdi. "İki kadından hangisiyle evlendiği sana sorulursa küçük olanıyla evlendi dersin."

Bezzar ile İbn Ebi Hatîm, Utbe b. Nadr'dan rivayet ettiler İd, Rasûlullah (s.a.v.) Ŗyle buyurdu: «"Musa, karın tokluğı v tenasül organının iffetini koruma (evlenme) karŖılıėında iŖilik yaptı. Süreyi tamamlayınca da...." İki süreden hangisini

tamamladı, ya Rasûlallah? diye sordular: "En iyi ve en mükemmel olamını tamamladı." diye cevap verdi.»
 Musa, süreyi doldurup ta Şuayb'den ayrılmak isteyince karısına, kendi geçimlerine yetecek kadar koyun vermesini babasından istemesini söyledi. Şuayb de, o sene, analarının renklerinden ayrı renkte doğacak olan kuzuları onlara vereceğini söyledi. Doğuracak olan koyunların renkleri siyah olup çok güzeldiler. Analarından ayrı renkte doğacak olan kuzuların kendilerine verileceğini duyan Musa, hemen koşup bir değneğin ucunu yardı, sonra da havuzun dibine bıraktı. Koyunları havuz başına getirip suladı. Musa'nın kendisi de havuz başında durdu. Suyunu içip geri dönen koyunların böğürlerine birer birer vurdu. Bir ya da iki koyun dışındaki diğer koyunların hepsi ildz doğurdu, bol bol süt verdi. Yavruları da, kendi renklerinden başka renkteydiler. Doğurmayan ve süt vermeyen o bir ya da iki koyunda zaten süt yoktu, memeleri uzun değildi, memeleri dardı, çok küçük olduğundan meme uçları ele gelmiyordu. Hz. Peygamber buyurdu ki: «Eğer Şam'ı fethederseniz bu koyunları (n devan eden) kalıntılarını görürsünüz. Bunlar, Samirî (kabilesinin) koyunlarıdır.» Bu hadisin merfuluğu üzerinde tartışılabilir. Taberî'nin dediği gibi mevkuf da olabilir. Taberî, Enes b. Malik'ten rivayet etti ki: "Allah'ın peygamberi Musa, Şuayb ile aralarında belirlenen süre dolunca oradan ayrılmak istediğini söyledi. Şuayb: "Bu sene, analarının renklerinden ayrı renklerde doğacak olan kuzular senin olsun." dedi. Bunu duyar duymaz Musa, hemen suyun yanına koştu; suyun üzerine halat parçaları attı. Su içmeye gelen koyunlar, su üzerindeki halat parçalarını görünce ürktüler, birbirlerine karıştılar. Biri dışında hepsi alaca renkte kuzular doğurdular. Böylece Musa, o sene doğan kuzuların hepsini almış oldu.»

Bu hadisin rivayet senedi sağlamdır, ravileri de güvenilir (sika) kimselerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Önceld bölümlerde Elıl-i Kitap kaynaklarından alıntılar yaparak anlattığımıza göre; dayısı Laban'dan ayrılırken kendisine c sene doğacak olan alaca renkli kuzuları vereceğini duyan Yakub da Musa'nın yaptığı gibi yapafak koyunların alaca renkli kuzular doğurmalarını sağlamıştı. Doğrusunu Allah bilir.

«Musa süreyi tamamlayıp ailesiyle birlikte yola çıkınca, Tur'un (sağ) yanında bir ateş gördü. Ailesine dedi ki: "Siz durun, ben bir ateş gördüm, belki ondan size bir haber getiririm, yahut bir ateş koru (getiririm) de ısınırsınız." Oraya gelince o mübarek yerdeld vadinin sağ kıyısında bir ağaçtan kendisine seslenildi: "Ey Musa, muhakkak âlemlerin Rabb'i Allah, benim, ben! Asanı at." (Musa, attığı kocaman) asasının, küçük bir yılan gibi titreş (ip hareket et) tiğini görünce (korkudan) öyle dönüp kaçtı (ki) arkasına bile bakmadı. "Ey Musa! Dön, korkma, sen gü-vendfc olanlardansın. Elini koynuna sok, kusursuz olarak bembeyaz çıksın ve kanadını korkudan kendine çek.. (Kendine gel, emin ol). İşte bunlar, Firavun'a ve onun adamlarına (göstermek için) Rabbinden sana (verilen) ild delildir. Çünkü onlar yoldan çıkan bir kavim olmuşlardır."»(el-Kasas, 29-32.)

Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Musa, iki süreden en uzun olanını tamamladı. Mücahidin dediğine göre on sene işçilik (çobanlık) yaptıktan sonra, on sene daha o işte çalışmıştı. "Süreyi tamamlayıp ailesiyle birlikte yola çıkınca..." Bir çok müfessirin anlattığına göre, ka-yınpederinin yanından ayrılırken ona, ailesini özlediğini söylemişti. Mısır'da bulunan ailesini gizlice ziyaret etmek amacıyla yola çıkmıştı. Yola çıkarken de yanında zevcesi, çocukları ve bir sürü de koyunu vardı. Bunları çobanlık yaparken elde etmişti. Soğuk ve karanlık bir gecede yola çıktılar. Yolu kaybettiler. Bilinen yolları bulamadılar. Çakmağını çakıyor, ama çakmağı bir türlü ateş almıyordu. Zifiri karanlık bastırılmış, soğuk da şiddetlenmişti. İşte tam o anda Tur'un sağında, batı tarafında bir ateşin alevlenmekte olduğunu gördü. Ailesine dedi ki: "Siz durun, ben bir ateş gördüm." Allah bilir ya, öyle sanıyorum ki o ateşi sadece kendisi görmüştü. Çünkü o ateş, aslında ilahî bir nurdu. Onu herkesin görmesi mümkün değildi. Oraya gideyim de "Belki size ondan bir haber getiririm, yahut bir ateş koru (getiririm) de ısınırsınız."

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre onlar soğuk ve karanlık bir gecede yollarını şaşırılmışlardı. Bir diğer ayette de buna şöyle değiniliyor: «Musa'nın haberi sana geldi mi? O bir ateş görmüştü de, ailesine: "Durun, ben bir ateş gördüm, ya ondan size bir kor getirir, ya da ateşin yaranda bir yol gösteren bulurum." dedi.» (Tâ-Hâ, 9-10.)

Bu ayette de gecenin karanlık olduğu ve yollarını kaybetmiş oldukları anlatılmaktadır. Nemi sûresindeyse, karşılaştıkları durumlar hep bir arada anlatılmaktadır. Şöyle ki:

«Musa, ailesine: "Ben bir ateş gördüm; size oradan bir haber getireceğim, yahut ısmasınız diye tutuşmuş bir odun getireceğim." demişti.»(en-Neml, 7.)

Evet doğru, onlara bir haber getirmişti, hem de ne haber!. Ateşin yanında bir yol gösterici bulmuştu, hem de nasıl bir yol gösterici!. Oradan bir nûr almıştı hem de ne nûr!.. «Oraya gelince o mübarek yerdeki va-di'nin sağ kıyısında bir ağaçtan kendisine seslenildi: "Ey Musa! Muhakkak âlemlerin Rabbi Allah benim, ben!"» (ei-Kasas, 30.)

Nemi sûresindeyse Musa'nın, ateşin yanma gidişinden şöyle söz ediliyor: "Oraya geldiğinde, kendisine şöyle nida olunmuştu: "Ateşin yanında olan ve çevresinde bulunanlar mübarek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah münezzehtir." Dilediğini yapan ve dilediği şekilde hükmeden Allah, eksikliklerden uzaktır. "Ey Musa! gerçek şu ki; Ben güçlü ve Hakîm olan Allah'ım.» (on-Nemi, 8-9.)

Tâ-hâ sûresindeyse bu konuya şöyle değinilmektedir: «Musa ateşin yanma gelince: "Ey Musa!" diye seslenildi: "Ben şüphesiz senin Rabbi-nim; ayağmdakini çıkar, çünkü sen, kutsal bir vadi olan Tuva'dasm. Ben seni seçtim; artık vahyolunanları dinle. Şüphesiz ben Allah'ım, Benden başka tanrı yoktur, Bana kulluk et; Beni anmak için namaz kıl; herkes işlediğinin karşılığını görsün diye, zamanım gizli tuttuğum kıyamet mutlaka gelecektir. Bana inanmayan ve hevesine uyan. kimse seni ondan alıkoymasın, yoksa helak olursun!"» (Tâ-Hâ, 11-16.)

Eski-yeni birçok müfessir demişlerdir ki: Musa, gördüğü ateşe doğru yürüdü, oraya varınca da, yeşil bir çalının içinde ateşin alevlenmekte olduğunu gördü. Yemyeşil bir çalı ağacının içinden harıl harıl bir ateşin yanmakta olduğunu görmesi onu

fazlasıyla şaşırtmıştı. O çalı ağacı da Tur dağının sağ tarafının batı yakasındaydı. Nitekim Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor: "Ey Muhammedi Musa'ya hükmümüzü bildirdiğimiz zaman, sen batı yönünde, Musa'yı bekleyenler arasında değildin, onu görenler arasında da yoktun." (ei-Kasas, 44.)

Musa, Tuva denen vadide idi, kibleye yönelmişti. Alev saçmakta olan çalı ağacı, Turun sağ tarafının batı yanında idi. Rabbi ona mukaddes Tuva vadisinde seslendi. Öylesine kutlu bir gecede o mübarek yere hürmeten ayaklarındaki ayakkabıları çıkarmasını emretti. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre gördüğü nurun şiddeti o kadar fazlaydı ki, gözlerini kaybetmekten korktuğu için elini yüzüne kapadı. Sonra Cenâb-ı Allah ona dilediği şekilde hitapta bulundu:

«Muhakkak âlemlerin Rabbi Allah benim, ben!» (ei-Kasas, 30.)

"Şüphesiz ben Allah'ım, benden başka tanrı yoktur, bana kulluk et; beni anmak için namaz kıl." {Tâ-Hâ, 14.) Ben, âlemlerin kendisinden başka tanrı bulunmayan Rabbiyim. Kulluk etmeniz ve namaz kılmanız sadece ona yaraşır.

Sonra Cenâb-ı Allah, Musa'ya, bu dünyanın kalıcı bir yer olmadığını, kalıcı yerin sadece ahiret yurdu olduğunu, "Herkes işlediğinin karşı- lığını görsün diye..." ahiret hayatının mutlaka var olması gerektiğini bildirmişti. Ahiret mutluluğunu kazanması için salih amel işlemeye, Mevla'sına isyan eden ve heveslerinin peşine takılan kimselerden de uzak durmaya onu teşvik etmişti. Sonra onunla ünsiyet peyda ederek kendisinin "ol" dediği şeyi hemen olduran ve her şeye muktedir olan bir zat olduğunu açıklamış ve ona şöyle bir soru yönelmişti: "Ey Musa, sağ elindeki nedir?" Yani elde ettiğinden bu yana bildiğin şu değneğin ne olduğunu biliyor musun?

«Musa: "O benim değneğimdir, ona dayanırım, onunla davarıma yaprak silkerim, ondan daha bir çok işlerde faydalanırım." dedi.»

Evet, bu benim bildiğim değneğimdir, dedi.

«Allah: "Ey Musa! Bırak onu." dedi. Bırakınca, değnek hemen koşan bir yılan oluverdi." (Tâ-Hâ, 18-20.)

Bu da, kendisiyle konuşanın; "ol" dediğin şeyin hemen oluverdiği ve dilediği işi yapabilen bir zat olduğunu ispatlayan kesin bir delil ve büyük bir mucizeydi. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Musa, Mısırlılardan kendisinin peygamberliğin yalanlayacak kimselere karşı, Rabbim'n kendisine bir mucize ve sağlam delil vermesini istedi. Yüce Rabb da-: "Şu elindeki ne?" diye sordu. Musa da, "Bu benim değneğimdir." diye cevap verdi. Rabbi, onu yere atmasını emretti. 'Yere bırakınca da değnek, hemen koşan bir yılan oluverdi." Musa, yilandan kaçtı. Yüce Rabb, elini uzatıp yılanı kuyruğundan yakalamasını emretti. Kuyruğundan tutunca, yılan yine değnek haline döndü. Bir başka ayet-i kerimede Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor:

"Değneğini at." Musa, değneğin yılan gibi hareket ettiğini görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı." (ei-Kasas, 81.)

Değneği, hızla hareket eden, dişlerini gıcırdatan, atak ve korkunç denecek kadar büyük bir yılan haline donuverdi. Değneğinin o hale geldiğini gören Musa, beşeri tabiatının doğal bir gereği olarak ondan ürküp kaçmaya başladı, ardına dönüp bakmadan, korku içinde kaçıyordu. Allah buyurdu ki: "Ey Musa! Dön, korkma, sen güvende olanlardansın." Geri dönünce de Allah ona yılanı tutmasını emretti: "Onu al, korkma; biz onu yine eski durumuna çevireceğiz." (Tâ-Hâ, 21.)

Anlatıldığına göre yılan, onu çok ürkütmüştü. Elini yenine sararak yılanın ağzına kovmuştu. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre, yılanın kuyruğunu yakalamıştı. Böyle yapınca da yılan, yine eskisi gibi çatalı bir değnek haline dönmüştü. Yüce kudretin sahibi, doğularla batıların Rabbi olan Allahım! Sen ne yücesin!

Sonra Allah, elini koltuğunun altına koymasını ve çıkarmasını emretti. Koltuğunun altından çıkardığında elinin bembeyaz olduğunu, pırıl pırıl parlamakta olduğunu gördü. Elinde hiç bir leke ve alacalı kalmamıştı. Cenab-ı Allah buyurmuştu ki:

"Elini koynuna koy, lekesiz, bembeyaz çıksın. Ellerini kendine çek, korkun kalmasın." (e]-Kasas, 32.) Bu ayetin şu anlamı ifade ettiği söylenmiştir. "Korktuğun zaman elini kalbinin üzerine koy ki, korkun gitsin."

Bu, her ne kadar Hz. Musa'ya mahsus ise de, onun peygamberliğine iman etmenin gereği olarak her kim korktuğu zaman elini kalbinin üzerine koyarsa, peygamberlere uyduğu için bundan fayda görür ve korkusu yok olur.

Nemi sûresinde de konuyla ilgili olarak şöyle buyuruluyor: "Elini koynuna sok, Firavun ve milletine gönderilen dokuz mucizeden biri olarak kusursuz, benbeyaz çıksın. Gerçekten onlar yoldan çıkmış bir millettir." (en-Noml, 12.)

Evet, değnek ile el, Musa'ya verilen ve peygamberliğini ispatlayan iki kesin delildir. Bir ayet-i kerimede bunlara şöyle işaret edilmektedir:

"Bu ikisi, Firavun ve erkanına karşı Rabbinin iki delilidir. Doğrusu, onlar yoldan çıkmış bir millettir." (ei-Kasas, 32.)

Musa'ya verilen bu iki mucizeden başka yedi mucize daha vardır ki, İsrâ sûresinin son kısmında onlardan bahsedilmektedir:

"Andolsun ki, Musa'ya dokuz tane açık mucize verdik. Ey Muhammedi İsrailoğullarına sor, onlara gelip, Firavun kendisine "Ey Musa! Ben seni büyülenmiş sanıyorum." demişti. Musa da: "Andolsun ki, bunları göklerin ve yerin Rabbinin açık belgele olarak indirdiğini biliyorsun. Ey Firavun! Doğrusu, senin mahvolacağım sanıyorum." demişti.» (el-İsrâ, 101-102.)

Bu mucizeler, A'râf sûresinde tafsilatlı olarak açıklanmaktadırlar: «Andolsun M, biz de Firavun ailesini, ders alsınlar diye, yıllarca kuraklığa ve ürün kıtlığına uğrattık. Onlara bir iyilik geldiği zaman', "Bu bizden ötürüdür." derler. Bir fenalığa uğrarlarsa da, Musa ve onunla beraber olanların uğursuzluğuna verirlerdi. Bilin ki, kendilerinin uğradığı uğursuzluk, Allah katındandır, fakat çoğu bunu bilmezler. Firavun ailesi, "Bizi sinirlemek için ne mucize gösterirsen göster, sana inanmayacağız." dediler. Bunun üzerine su baskınım, çekirgeyi, güveyi, kurbağaları ve kanı birbirinden ayrı mucizeler olarak onlara musallat kıldık. Yine de büyüklük taslayıp suçlu bir millet oldular." (ei-A'râf,i30-i33.) Bu dokuz ayet (mucize), Musa'ya verilen "on emir"den ayrı şeylerdir. Bunlar, Allah'ın kaderi kelimeleridir. On emir ise, Allah'ın şer'î (hukukî) kelimeleridir.

Noksanlıklardan münezzehe olan yüce Allah, Firavun'a gidip onu Hakka davet etmesi için Musa'ya emir verince Musa şöyle demişti: "Rabbim, dedi, ben onlardan bir kişi öldürmüştüm, beni öldüreceklerinden korkuyorum. Kardeşim Harun, o dil bakımından benden daha güzel konuşur. Onu da benimle beraber, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder. Zira ben, beni yalanlayacaklarından korkuyorum." (Allah) dedi: "Senin pazunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz ve size öyle bir yetki vereceğiz ki, ayetlerimiz sayesinde onlar size asla erişemeyecekler. Siz ve size uyanlar üstün geleceksiniz!" (ei-Kasas, 33-35.)

Yüce Allah; kulu, elçisi ve kendisiyle konuştuğu Musa'nın; Kıptî adamı öldürdüğünde Firavun'un zulüm ve zorbalığından korkup Mısır'ı terkedişi esnasında, tekrar Firavun'un yanına dönmesini emretmişti. Ama Musa korkusunu beyan ederek şöyle demişti: Yani Harun'u benimle beraber bir yardımcı ve destekçi olarak gönder. Senin mesajını o inançsızlara ulaştırma hususunda bana yardım etsin. Çünkü o, benden daha güzel konuşur ve meramım daha iyi ifade eder.

Cenâb-ı Allah onun bu isteğini şöyle cevapladı: "Senin pazunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz ve size öyle bir yetki (delil) vereceğiz ki, ayetlerimiz (in bereketi) sayesinde size asla erişemeyecek (ve kötülükte bulunamayacak) lar. Siz ve size uyanlar üstün geleceksiniz!"

Tâ-Hâ sûresinde de Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor:

«"Şimdi sen, Firavun'a git; çünkü o azdı." (Musa) dedi ki: "Rabbim! Benim göğsümü aç (risalet görevini yüklenebilmesi için yüreğimi genişlet.) Bana işimi kolaylaştır. Dilimden (şu) düğümü çöz ki sözümü anlasınlar."» (Tâ-Hâ, 24-28.)

Denildi ki: Musa'nın dilinde pelteklik vardı. Bu pelteklik te şu sebepten kaynaklanıyordu: Musa küçücük bir çocuk iker Firavun'un kucağında oturduğu bir esnada Firavun'un sakalını tutup çekmişti. Buna öfkelenen Firavun, onu öldürmek istedi. Karısı Asiye korkarak, "Ne yapıyorsun? O bir çocuk!.." dedi. Bunun üzerine Firavun, onun aklını denemek için, önüne bir ateş koru ve bir de meyve bıraktı. Musa, elini meyveye uzatmak üzereydi ki bir melek onun elini tutup ateşe götürdü. Musa'da elini ateşe uzattı. Tuttuğu ateş korunu ağzına götürdü. Dili yanınca da peltekleşti. Peygamberlikle görevlendirildiği zaman, konuşmasının insanlarca anlaşılabilmesi için Cenâb-ı Allah'tan, dilindeki peltekliliği biraz açmasını diledi. Onun isteği üzerine peltekliliği biraz gitti. Ama peltekliliği tamamen gitmedi.

Hasan Basrî demiş ki: Peygamberler ancak ihtiyaçları kadar Allah'tan dilekte bulunurlar. Dilindeki peltekliliğin sadece birazın açması için Allah'tan dilekte bulunduğundan dolayı, dilindeki pelteklik tamamen gitmemişti.

(Allah kendisini rezil etsin) Firavun, güya kendi aklı sıra, Musa'nın konuşmasında kusur arıyordu. "Neredeyse söz anlatamayacak durumda olan..." (ez-Zuhruf, 52.) Böyle diyerek Musa'yı kötülemeye çalışıyordu. Onun, meramını açıklayamadığım söylüyordu.

Sonra Musa (a.s.) şöyle dedi:

«"(Rabbim), Bana ailemden bir vezir ver. Kardeşim Harun'u.. Onunla arkamı kuvvetlendir. Onu da işime ortak yap ki, seni çok teşbih edelim ve seni çok analım. Şühpesiz sen bizi görmektesin." (Allah) buyurdu: "Ey Musa! İstedığın sana verildi."» (Tâ-Hâ, 29-36.)

Yani bütün dileklerini yerine getirdik, her ne istediysen sana verdik. Musa, Allah katında şerefli olduğu için dileği yerine geldi. Cenâb-ı Allah'ın, kardeşi Harun'a da peygamberlik vermesi için aracılık yap- mıştı. Bu da onun için büyük bir şereftir.

Yüce Allah buyurdu ki: "O Allah yanında itibarlı (bir kul) idi." (ei-Ahzâb, 69.)

"Ona rahmetimizden dolayı kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan ettik." (Meryem, 53.)

Mü'minlerin anası Hz. Aişe, hac yolculuğunda bir adamın, etrafın-dakilerine: "Kardeşine lütufta bulunan kardeş kimdir?" diye sorduğunu işitmiş, ama etrafındakiler cevap veremeyip susmuşlardı. Hz. Aişe, kendi mahfilinde oturanlara: "O, İmran oğlu Musa'dır. Kardeşi Harun'un da peygamber olması için Allah katında tavassutta bulundu da, kardeşine vahiy geldi, peygamber oldu." Zaten Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: "Ona rahmetimizden dolayı kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan ettik."

Cenâb-ı Allah, Şuarâ sûresinde şöyle buyuruyor:

«Rabbin, Musa'ya: "Haksızlık eden millete, Firavun'tın milletine git" diye nida etmişti. "Haksızlıktan sakınmazlar mı?" Musa "Rabbim! Doğrusu, beni yalanlamalarından korkuyorum, göğsüm daralıyor, dilim açılmıyor, onun için Harun'a da elçilik ver. Onların bana isnad ettikleri bir suç da vardır. Beni öldürmelerinden korkuyorum." demişti. Allah: "Hayır, ikiniz mucizelerimizle gidiniz. Doğrusu biz, sizinle beraber dinlemekteyiz. Firavun'a varınız: "Biz şüphesiz âlemlerin Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarım bizimle beraber gönder, deyiniz." demişti. Firavun, Musa'ya: "Biz seni çocukken yanımıza alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirdin. Sonunda yapacağını da yaptın. Sen nankörün birisin." dedi." (eş-Şuarâ, 10-19.)

Yani Firavun'a gidip deyin ki: Eşi ve ortağı olmayan tek Allah'a kulluk et. Zulmün ve zorbalığın altında ezilmekte olan İsrailoğullarından elinde bulunan tutsakları serbest bırak. Rabblerine diledikleri gibi ibadet etmelerine işleme. Bırak da arzu ettikleri gibi onun huzurunda dua edip yakarıшта bulunsunlar ve kendilerini onu birlemeye adasınlar...

Firavun bu çağrı karşısında büyüklük taslayıp azdı; Musa'ya horla-yıcı ve küçümseyici bir nazarla baktı ve şöyle dedi: "Biz seni çocukken yanımıza alıp büyütmedik mi? Hayatının bir çok yıllarını aramızda geçirdin." Sen, evimizde büyüttüğümüz, uzun süre kendisine çeşitli nimetler vererek iyilikte bulunduğumuz o küçük çocuk değil misin?

Bu ifadelerde gösteriyor ki, Musa'nın tevhide davet ettiği Firavun daha önce onun yüzünden Mısır'dan firar etmiş olduğu Firavun'un kendisidir. Ama Ehl-i Kitap aykırı görüş beyanında bulunarak, Musa'nın Mısır'dan firarına neden olan Firavun'un Musa'nın Medyen şehrinde bulunduğu sıralarda öldüğünü, Musa'nın tevhide davet ettiği Firavun'ansa başka bir Firavun

olduğunu söylemişlerdir.

"Sonunda yapacağım da yaptın. Sen nankörün birisin." Çünkü Kıptıyı öldürdün, bizden kaçıp firar ettin ve nimetlerimize karşı nankörlük ettin. «Musa: "O işi kasden yaptımsa sapıklardan biri sayılırım." dedi. (Yani bana vahiy gelmeden ve ben peygamber olmadan önce o işi yaptım.) Bu yüzden sizden korkunca, aranızdan kaçtım. Rabbim bana hikmet verip, beni peygamber yaptı."» (eş-Şuarâ, 20-21.)

Sonra Musa, Firavun'un, kendisini besleyip iyilikte bulunmasını başa kakmasına ve minnet etmesine şu cevabı verdi: "Başımı kaktığın bu nimet, İsrailoğullarını kendine köle ettiğinden ötürüdür." (eş-Şuarâ, 22.)

Anlatmış olduğun bu nimet ve bana yaptığını söylediğin bu iyilik, İsrailoğulları arından sadece bir tek adama, yani bana yapılmıştır. Ama buna karşılık sen, İsrailoğulları gibi büyük bir milleti kendi hizmetinde ve işinde köle gibi çalıştırdın, onları köleleştirdin!..

«Firavun: "Âlemlerin Rabbi de nedir?" dedi. Musa: "Eğer kesin olarak bilecek kimseler iseniz bilin ki O, göklerin, yerin ve ikisinin arasında bulunanların Rabbidir." dedi. Yanında bulunanlara: "İşitmiyor musunuz?" dedi. "O sizin de Rabbiniz, önce geçmiş atalarınızın da Rabbidir." dedi. Firavun, çevresindekilere: "Size gönderilen peygamberiniz şüphesiz delidir." dedi. Musa: "Eğer akledabilen kimselerdenseniz bilin ki o, doğunun, batının ve ikisinin arasında bulunanların Rabbidir." dedi.» (eş-Şuarâ, 23-28.)

Yüce Allah, Musa ile Firavun arasında geçen tartışmayı, Rabbi ile konuşma şerefine eren Musa'nın alçak Firavun'a karşı iler sürdüğü subjektif, objektif ve mantıksal delilleri bize anlatıyor. Zira rezil Firavun, kainatı yoktan var eden kutlu ve yüce yaratıcının varlığını inkar etmiş, kendisinin ilah olduğunu iddia etmişti:

«(Adamlarını) topladı, (onlara) bağırdı: "Ben sizin en yüce tanrınızım!" dedi.» (en-Nâziât, 23-24.)

«Firavun dedi ki: "Ey ileri gelenler! Ben sizin için, benden başka bir tanrı bilmiyorum."» (el-Kasas, 38.)

O, inadından ötürü böyle diyordu. Yoksa, kendisinin Allah'ın ni-

metleriyle beslenen bir kul olduğunu; yoktan var edip eşyaya ve canlılara şekil verenin ve gerçek ilahın Allah olduğunu biliyordu. Nitekim Cenâb-ı Allah ta buyurmuş ki: «Vicdanları, onları(n doğruluğuna) kanaat getirdiği halde, sırf haksızlık ve böbürlenme yüzünden onları inkar ettiler. Bak işte, o bozguncuların sonu nasıl oldu?» (en-Neml, 14.)

Peygamberliğini inkar ve de kendisini gönderen bir Rabbm mevcut olmadığını izhar sadedinde Firavun, Hz. Musa'ya şöyle sordu: "Âlemlerin Rabbi de nedir?" Çünkü Musa'yla Harun, ona: "Biz âlemlerin Rabbinin elçileriyiz." demişlerdi. Sanki onlara şunu demek istiyordu. "Sizi peygamber olarak gönderdiğini iddia ettiğiniz âlemlerin Rabbi de kimdir?" Musa, ona cevaben dedi ki: "Eğer kesin olarak bilecek kimseler iseniz bilin ki O, göklerin, yerin ve ikisinin arasında bulunanların Rabbidir!" Yani O, şu görünen göklerle yerin, bulut, yağmur, rüzgar, bitki, hayvan gibi göklerle yer arasında bulunan çeşitli yaratıkların Rabbidir. Yakînî iman sahipleri bu sayılan varlıkların kendiliklerinden meydana gelmediklerini, bunları meydana getiren bir yaratıcı ve mucidin bulunmasının zorunlu olduğunu bilir. O yaratıcı ve mucit de, kendisinden başka tanrı bulunmayan ve âlemlerin Rabbi olan Allah'tır.

Firavun, etrafındaki emir, kumandan ve vezirlerine, Musa'nın söylediklerini küçümsemek için: "Bunun sözünü işitmiyor musunuz?" dedi.

Musa'da ona ve etrafındakilerine dedi ki: «O sizin de Rabbiniz, evvelki atalarınızın da Rabbidir.» (eş-Şuarâ, 26.)

O, sizi de, sizden Önceki baba ve dedelerinizi, tarihe karışmış eski kuşakları da yaratmıştır. Çünkü herkes bilir ki, kendisini ne kendi şahsı, ne babası, ne de anası yaratmıştır. Yaratık, yarattığı meydana getiremez. Bir yarattığı ancak âlemlerin Rabbi yaratıp meydana getirir. Bu iki durum, şu ayet-i kerimede de anlatılmaktadır:

"Biz onlara, ufuklarda ve kendi canlarında ayetlerimizi göstereceğiz ki o (Kur'an)m gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun." {Fussüet, 53.)

Bütün bunlara rağmen Firavun, gaflet uykusundan uyanmadı, sapıklığından kurtulamadı. Bilakis azgınlık, inat ve küfrünü devan ettirdi. «Dedi ki: "Size gönderilen (bu) elçiniz mutlaka delidir." (Musa): "Eğer düşünürseniz O, doğunun, batının ve bunları arasında bulunanların da Rabbidir." dedi.» (eş-Şuarâ, 27-28.)

Şu parlak yıldızları hizmetimize veren, şu dönmekte olan gök cisimlerini hareket ettiren, karanlıkla aydınlığı yaratan, göklerle yerin ve Öncekilerle sonrakilerin Rabbi, güneşle ayın ve sabit olarak durup göz kamaştıran yıldızlarla hareket halindeki yıldızların yaratıcısı, karanlı-ğıyla birlikte geceyi ve aydınlığıyla birlikte gündüzü yoktan var eden Allah'tır. Bütün bu saydıklarımız, O'nun hüküm ve itaati altında olup,

O'nun verdiği enerji ile hareket etmekte, uzay boşluğunda yüzmekte, belli bir zaman periyodu içinde birbirlerini takib etmektedirler. O yücedir, yaratıcıdır, mülkün sahibidir, yaratıkları üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunur.

Deliller karşısında şüphesi kalmayan Firavun, çaresiz kalarak işi inada bindirdi. Kafi burhanlara karşı bir diyeceği kalmadığından kuvvet ve otoritesini kullanmak mecburiyetinde kaldı.

«Dedi ki: "(Ey Musa!) Andolsun İd benden başka tanrı edinirsen,se-ni mutlaka zindana atılanlardan yapacağım." (Musa, peki) dedi: "Sana (doğruluğumu) apaçık (gösteren) birşey getirmiş olsam da mı?" (Firavun): "Eğer doğrulardansan onu getir (bakalım)." dedi. (Musa), değneğini attı, bir de (baktılar ki) o, apaçık bir ejderha! Elini (koltuğunun altından) çıkardı; o da, bakanlara parıl parıl parlayan bir şey oluverdi." (eş-Şuarâ, 29-33.)

El ve değnek mucizeleriyle Cenâb-ı Allah, Musa'yı Firavun ve adamlarına karşı güçlendirmişti. Musa'nın değneğini yere

bırakıp korkunç irilikteki heybetli bir ejderhaya dönüvermesi; akıllara hayret veren ve şaşkınlıktan dolayı gözleri faltaşma çeviren büyük bir mucizedir. Öyleki bir rivayete göre değneğin ejderhaya dönüştüğünü temaşa eden Firavun, büyük bir ürküntüye ve şiddetli bir korkuya kapılmış, kırk günden fazla süren şiddetli bir ishale yakalanmıştı. Halbuki daha önce kırk günde bir ayak yoluna giderken, bu defa tamtersi bir durumla karşılaşmıştı.

Musa elini koltuğunun altına koyup çıkardıktan sonra elinin ay parçası gibi parladığının ve aydınlığının gözleri kamaştırdığını, ikinci kez koltuğunun altına koyunca yine eski haline döndüğünü görünce Firavun yine korkmuştu. Ama bütün bu harikulade haller, o meluna bir fayda vermedi. İman etmedi, bilakis eski halini devam ettirdi. Musa'nın gösterdiği harikaların büyü olduğunu söyledi ve büyücülerle Musa'ya karşılık vermek istedi. Kendi idaresi altında bulunan beldelerle diğer komşu ülkelerle beldelere, büyücülerini toplayıp getirmeleri için adamlar gönderdi. Nitekim ilgili bölümde de genişçe anlatılacağı gibi Cenâb-ı Allah; Firavun'a, ileri gelen adamlarına ve devlet erkanına karşı hakkı açıklayıcı kesin delillerle kat'î burhanları ortaya koymuştu. Övgü ve minnetler Allah'adır.

«...Medyen halkı arasında yıllarca kaldın. Sonra (senin için) takdir ettiğimiz bir vakitte bize geldin ey Musa! Seni kendim için seçtim. Sen ve kardeşin, ayetlerimi götürün, beni anmakta gevşeklik etmeyin. Firavun'a gidin, çünkü o azdı. O'na yumuşak söz söyleyin. Belki Öğüt alır veya korkar. Dediler ki: "Rabbimiz! Onun bize taşkınlık etmesinden yahut iyice azmasından korkuyoruz." Korkmayın, dedi, ben sizinle beraberim, iştir ve görürüm.» (Tâ-Hâ, 40 -46)

Cenâb-ı Allah, kendisine vahyedip peygamberlik verdiği gecede Musa'yla konuşurken, ona hitaben şöyle demişti: Ser Firavun'un evinde büyütölmekteyken seni gözetliyordum. Benim lütuf ve korumam altındaydın. Sonra seni kendi irade, tedbir ve takdirim ile Mısır diyarından çıkarıp Medyen'e gönderdim. Yıllarca orada kaldın. Sonra senin için takdir ettiğim bir zamanda geldin. "Seni kendim için seçtim." Seninle konuşmak ve peygamberlik vermek için seni seçtim. "Sen ve kardeşin, ayetlerimi götürün. Beni anmakta gevşeklik etmeyin." Yani Firavun'a gittiğinizde beni hatırlınızdan çıkarmayın. Çünkü beni anmanız, onunla konuşmak ve ona cevap vermek için size güç verecektir. Ona öğüt vermek ve ona karşı deliller ileri sürmek hususunda kendinizi kuvvetli bulacaksınız deniliyor. Nitekim bir hadiste buyurulmuş ki; "Kulum, şecaatte dengi olan biriyle karşılaştığında beni anan herkeştir."

Bir ayet-i kerimede de Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«Ey inananlar ! Bir toplulukla karşılaştığınız zaman, sebat edin ve Allah'ı çok anın ki, başarıya erişesiniz.» (el-Enfâl, 45.)

"Firavun'a gidin, çünkü o azdı. Ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt alır veya korkar." (Tâ-Hâ, 43-44.)

Bu ifadeler, Cenâb-ı Allah'ın, Firavun'un azgınlığını, zorbalığını ve kafirliğini bildiği halde yaratıklarına karşı yumuşak huylu, alicenap, şefkatli ve merhametli olduğunu göstermektedir. Firavun, Allah'ın yaratıklarının en rezili ve en alçağıydı. Allah ona o zamanın en seçkin insanını peygamber olarak göndermişti. Bununla birlikte yine de yüce Allah, Musa ile Harun'a, Firavun'a nazikçe ve kibarca çağrıda bulunmalarını, yumuşak sözlerle ona hitab etmelerini tavsiye etmişti. Belki öğüt alır veya korkar diye ona mülayimce muamelede bulunmalarını tenbih-lemişti. Nitekim peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e de aynı tavsiyelerde bulunmuştur:

«(Ey Muhammed!) Sen hikmetle, güzel öğütle Rabbinin yoluna çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et.» (en-Nahl, 125.)

«İçlerinden zulmedenleri hariç, kitab ehliyle ancak en güzel tarzda mücadele edin." (ei-Ankebüt, 46.)

Hasan Basrî dedi ki: "Ona yumuşak söz söyleyin" cümlesinden kast edilen mana şudur: Yanlış yolda olduğunu ona açıklayın ve deyin ki: Senin bir Rabbin vardır. Hepimizin sonu vardır. Yolunun ilerisinde Cennet ve Cehennem vardır. Vehb b. Münebbih dedi ki: Cenâb-ı Allah, Musa'yla Harun'a, kendisinin şöyle dediğini Firavun'a aktarmalarını ten-bihledi: "Doğrusu, ben gaza ve cezalandırmaya göre, affedip bağışlamaya daha yakınlım.»

Yezid er-Rakkaşî bu ayeti okurken (ya da dinlerken) şöyle demiş: "Ey kendisine düşmanlık edenlere çabuk koşan Allah'ım! Acaba seni dost edinin sana seslenenlere ne kadar çabuk koşarsın?"

«Musa ile Harun dediler ki: "Rabbimiz! Onun bize taşkınlık etmesinden yahut iyice azmasından korkuyoruz." (Tâ-Hâ, 45.) Firavun, inatçı bir zorba ve sapıklığından vazgeçmeyen bir şeytandı. Mısır'ın diktatörüydü. Ülkenin dört bir yanında geniş bir otoritesi, itibar, nüfuz ve askerleri vardı. Nihayet birer insan olduklarından dolayı Musa ile Harun ondan ürkmüş, ilk etapta kendilerine tecavüzde bulunacağından korkmuşlardı. Cenâb-ı Allah da onlara sebat vermişti. Çünkü o,yücelerin de yücesidir. Şöyle buyurmuştu: «Korkmayın, ben de sizinle beraberim. İştir ve görürüm.» (Tâ-Hâ, 46.)

«Biz sizinle beraberiz. (Aranızda geçecekleri) dinliyoruz.» (eş-Şuarâ, 15.)

"Haydi, varın ona deyin ki: "Biz senin Rabbînin elçileriyiz; İsrailo-ğullarını bizimle gönder, onlara azab etme. Biz Rabbinder sana ayetler getirdik. Esenlik, hidayete uyanlardır. Bize, (Allah'ı) yalanlayıp (ondan) yüz çevirenin, azaba uğrayacağı vahyolundu." (Tâ-Hâ, 47-48.)

Cenâb-ı Allah, Musa'yla Harun'a, Firavun'a gidip onu eşi ve ortağı olmayan tek Allah'a kulluk etmeye çağırmaalarını İsrailoğullarını kendileriyle beraber göndermesini, onları esaret ve ezilmişlikten kurtarmasını, onlara işkence etmemesini ona söylemelerim emretmişti.

"Biz sana Rabbinden ayetler getirdik." Bu ayetler ve mucizeler de değnek ve el gibi iki büyük ve kesin delil idi. "Esenlik hidayete uyanlardır." Evet, esenlik, sadece doğru yolda olanlardır. Sonra Musa'yla Harun, hakkı yalanlamanın cezasını Firavun'a hatırlatarak onu tehdit ettiler: "Bize (Allah'ı) yalanlayıp (ondan) yüzçevirenin, azaba uğrayacağı vahyolundu." Yani kalbiyle hakkı yalanlayıp, bedeniyle de salih amel işlemekten yüzçevirenler azaba uğrayacaklardır.

Süddî ve diğerkleri dediler ki: Musa (a.s.), Medyen'den gelir gelmez anasının ve kardeşi Harun'un yanma vardı. Akşan yemeğim yiyorlardı. Önlerrinde lahana vardı. Sofraya oturup kendileriyle birlikte yemek yedi. Sonra dedi ki: Ey Harun! Cenâb-ı Allah, seninle beraber Firavun'a gidip onu Allah'a kulluk etmeye çağırmanızı emir buyurdu. Kalk da benimle gel. Çıkıp Firavun'un kapısına gittiler. Kapısının kilitli olduğunu gördüler. Musa, kapıcı ve mabeyincilere: "Firavun'a, Allah'ın elçilerinin kapıda durduğunu bildirin." dedi. Kapıdaki görevliler onu alaya aldılar.

Bazı tarihçilerin anlattıklarına göre, ancak uzun zaman sonra Firavun'un yanma girmelerine izin vermişler. Muhammed b. İshak'ın anlattığına göre, içeri girmelerine ancak iki yıl sonra izin vermişler. Çünkü onların huzura kabul edilmeleri için Firavun'dan izin istemeye kimse cesaret edemiyormuş. Doğrusunu Allah bilir. Rivayete göre Musa, kilitli kapıya gelerek değneğıyle vurmuş, buna sinirlenen Firavun, onların yakalanıp huzuruna getirilmelerini emretmiş. Huzura çıktıklarında onu aldıkları emir gereğince yüce Allah'a davet etmişler.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Cenâb-ı Allah, Musa'ya şöyle demiş: Yakub'un soyundan olan Harun seni karşılayıp seninle buluşacak. İsrail oğullarının âlimlerini de yanınıza alıp Firavun'a gidin. Ona mucizeleri gösterin.

Firavun'dan, İsrailoğullarını sizinle beraber göndermesini isteyin. Ama ben onun kalbini katıl aştıracam. İsrailoğullarını sizinle birlikte göndermek istemeyecektir. Mucize ve harikalarının çoğu, Mısır diyarında ona gösterilecektir.

Öte yandan Cenâb-ı Allah, Harun'a da vahyederek Musa'yı karşılamasını ve çölde, Horib dağının yanında Musa'yla buluşmasını emretmişti: Karşılaştıklarında Musa, Rabbinin kendisine vermiş olduğu emirleri ona iletti. İsrailoğullannır âimleriyle beraber hep birlikte Mısır'a girerek Firavun'un sarayına varıp Allah'ın mesajını ona tebliğ ettiklerinde, o şöyle cevap vermişti: "Allah ta kim? Ben onu tanımıyorum. İsrailoğullarını da sizinle beraber göndermem!"

Cenâb-ı Allah Firavun'un şöyle dediğini haber veriyor: (Firavun): "Rabbiniz kim ey Musa?" dedi. (Musa): "Rabbimiz, herşey yaratılışını (varlığını ve biçimini) verip sonra onu doğru yola ileten (yaratılış gayesine uygun yola yöneltendir." (Firavun): "Peki ya ilk nesillerin hali ne olacak?" dedi. Dedi ki: "Onların bilgisi, Rabbinin yanında bir kitapta (Levh-i Mahfuz) dır Rabbim şaşmaz ve unutmaz, O ki, yeri size beşik yaptı ve onda sizin için yollar açtı, gökten bir su indirdi. Onunla her çeşit bitkiden çiftler çıkardık. Yiyin, hayvanlarınızı otlatın. Şüphesiz bunda, akıl sahipleri için (Allah'ın birliğine) işaretler vardır. Sizi ondan (yani yerden) yarattık, yine oraya döndüreceğiz ve bir kez daha ondan çıkaracağız."» (Tâ-Hâ, 49-55.)

Cenâb-ı Allah, yaratıcının varlığını inkar eden Firavun'un şöyle dediğini haber veriyor: "Rabbiniz kim ey Musa?" (Musa) dedi ki: «Rabbimiz, her şeye yaratılışını (varlığını ve biçimini) verip sonra onu doğru yola ileten (yaratılış gayesine uygun yola yönelten) dir.» Yani Rabbimiz, halkı varatan, onlar için iş ve rızık takdir eden, ecel tayin edendir. Bütün bunları da kendi katındaki bir kitaba, Levh-i Mahfuza yazandır. Sonra her mahluku, yaratılış gayesine yöneltendir. İlminin mükemmelliğı dolayısıyla varlıkları, yarattığı maksatlara uygun mecralara sevketmiştir. Nitekim bir ayette de şöyle buyurulmuştur: "Rabbinin yüce adını teşbih et. O ki (her şeyi) yarattı, düzene koydu." (el-A'lâ, 1-2,) Yani bir kader takdir etti ve yaratıkları o istikamete yöneltti.

Firavun, Musa'ya dedi ki: "Peki ya ilk nesillerin hali ne olacak?" Madem ki Rabbin yaratıcıdır, yaratıkları da yaratılış amaçlarına uygun yola yöneltmektedir.. Öyleyse ne diye ilk nesiller ondan başkasına kulluk ettiler? Yıldızları ve bildiğın diğerk şeyleri ona eş ve ortak koştular? Senin bu söylediklerim ilk nesiller bilmiyorlar mıydı? Musa dedi ki: «Onların bilgisi Rabbinin yanında bir kitapta (Levh-i Mahfuz)dır. Rabbim şaşmaz ve unutmaz.» Yani ilk nesiller ondan başkasına kulluk etmiş olsalar da bu, senin haklı olduğunu; benim söylediklerimin de asılsız şeyler olduklarını göstermez. Çünkü onlar da senin gibi cahil kimselerdi. İşledikleri irili ufaklı bütün fiiller, onların amel defterlerine kaydedilmiştir. Onur ve üstünlük sahibi Rabbim, yaptıklarının cezasını onlara çeiktirecektir. Hiç kimseye, zerre kadar haksızlık edilmeyecektir. Çünkü kulların işledikleri bütün fiiller, Rabbinin katındaki bir kitapta yazılıdır. O kitaba yazılan şeylerin hiç biri kaybolmaz. Rabbim de hiç bir şeyi unutmaz.

Sonra Musa, Firavun'a, Rabbin yüceliğini, eşyayı yaratmaya muktedir oluşunu, yeryüzünü mahlukat için bir beşik, göğü de korunmuş bir tavan kılışını, kullarla hayvan ve davarlarının rızıklanmaları için bulutlarla yağmurları onların hizmetine verişini anlattı ve dedi ki: "Yiyin, hayvanlarınızı otlatın. Şüphesiz bunda akıl sahipleri için (Allah'ın birliğine) işaretler vardır." Yani kusursuz akıl sahipleriyle sağlam bir yaratılışa sahip olanlar için bu anlatılanlarda, Allah'ın varlığına ve birliğine işaretler vardır. O, yaratan ve rızık verendir. Nitekim bir ayet-i kerimde de şöyle buyuruluyor:

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin ki, (Allah'ın azabından) korunasınız. O (Rabb) ki yeri sizin için döşek, göğü de bina yaptı. Gökten su indirdi. Onunla size rızık olarak çeşitli ürünler çıkardı. Öjdeyse siz de, bile bile Allah'a eşler koşmayın." (el-Bakara, 21-22.)

Cenâb-ı Allah, yerin yağmurla canlanıp bitkileri yeşerterek harekete geçtiğini anlatırken de, her şeyin bir sonunun olacağına dikkat çekmiştir: "Sizi ondan (yani yerden) yarattık. Yine oraya döndüreceğiz ve bir kez daha ondan çıkaracağız." (Tâ-Hâ, 55.) "İlkin sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz." (el-Arâf, 29.)

"Yaratmaya başlayan O'dur. Sonra onu çevirip yeniden yapar. Bu, O'na daha kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce (güç ve şan) sembol (ü) O'nundur. O, üstündür, hikmet sahibidir." (er-Rûm, 27.)

«Andolsun biz ona (Firavun'a) ayetlerimizin hepsini gösterdik. Yine de yalanladı ve dayattı. Ve: "Sen bizi büyüyle yurdumuzdan çıkarasm diye mi geldin Ey Musa?" dedi. "Biz de mutlaka sana o (se)nin (büyün) gibi bir büyü getireceğiz. Ser şimdi seninle bizim aramızda bir buluşma zamanı ve yeri tayin et. Ne senin, ne de bizim caymayacağımız uygun bir yerde olsun." (Musa): "Buluşma zamanınız, süs günü (bayram günü) ve insanların toplandığı kuşluk vakti olsun." dedi.» (Tâ-Hâ, 56-

Cenâb-ı Allah, Firavun'un ilahî ayetleri yalanlamak ve onlara uymayıp büyüklük taslamakla ne kadar cahillik ve akılsızlık ettiğini, onun bedbaht olduğunu bildiriyor. Musa'ya da: "Senin şu gösterdiğin harikalar büyüdür. Biz de onun gibi bir büyü ile sana karşı vereceğiz." dediğini; sonra da ondan, büyü gösterisi için yer ve zaman belirlemesini istediğini haber veriyor. Musa'nın en çok istediği de buydu zaten. Musa, Allah'ın ayetlerinin, mucize ve harikalarının, kalabalık bir insan topluluğu önünde gösterilmesini çok istiyordu, Bu sebeple dedi ki; "Buluşma zamanınız, süs günü (bayram günü) ve insanların toplandığı kuşluk vakti olsun." Çünkü kuşluk vaktinde güneşin aydınlığı çok olur. Hakikat, daha açık bir şekilde görülüp tecelli eder. Buluşmanın gece vakti, karanlıkta olmasını istememişti. Halbuki Firavun milletin hileli ve bâtıl âdetine göre geceleyin ve karanlıkta buluşmak daha revaçtaydı. Bilakis buluşmanın gündüzleyin ve aydınlıkta olmasını istemişti. Çünkü o, Rabbinin.

[41]

Kıptîlerin hoşuna gitmese de hak dini yücelteceğini kesinlikle biliyordu.

Yüce Allah buyurdu ki:

«Firavun dönüp gitti, hilesini (büyücüleri ve onların aletlerini) topladı, sonra (belirtilen yere) geldi. Musa onlara: "Yazık size, dedi. Allah'a yalan uydurmayın.; Sonra (O), bir azab ile kökünüzü keser, doğrusu iftira eden perişan olmuştur!" (Firavun'un topladığı büyücüler), işlerini kendi aralarında tartıştılar ve gizli konuştular. Dediler ki: "Bunlar iki büyücü, başka birşey değil. İstiyorlar ki, büyüleriyle sizi yurdunuzdan çıkarsınlar ve sizin örnek yolunuzu, (en güzel dininizi) gidersihler." Onun için siz hilenizi toplayın. Sonra sıra halinde gelin. Bu gün üstün gelen başarmıştır.» (Tâ-Hâ, 60-64.)

Cenâb-ı Allah, Firavun'un ülkedeki bütün büyücüleri topladığını haber veriyor. O zaman Mısır'da çok sayıda usta büyücüler varmış. Firavun'un adamları, her beldeden ve mekandan büyücüler toplamışlardı. Çok sayıda büyücüler topluluğu oluşmuştu. Muhammed b. Ka'b'm dediğine göre 80.000, Kasım b. Ebi Berde'nin dediğine göre 70.000, Süddî'nin dediğine göre 30.000 küsur, Ebu Uname'nin dediğine göre 19.000, Muhammed b. İshak'm dediğine göre 15.000, Kabû'l-Ah-bar'm dediğine göre 12.000 kişiymişler.

İbn Ebi Hafîm'in rivayetine göre İbn Abbas, sadece yetmiş kişi, bir başka rivayete göre de onların İsrailoğullarından kırk genç kişi olduklarını söylemiştir. Firavun, onları büyücülere göndererek büyü öğrenmelerini emretmişti. Bu nedenle büyücüler ona şöyle demişlerdi: "Senin bizi zorla (yıp yaptır) dığın büyüü..." Ancak Firavun'un, İsrailoğullarından olan o gençleri büyücülerin yanına göndererek, büyü öğrenmelerini emrettiği, ihtilafıdır.

Firavun ile devlet erkanı ve reayası sabah erkenden gösteri yerine geldiler. Çünkü Firavun daha önce ilanât yaparak herkesin bu büyük gösteri yerine gelmesini istemişti. Gösteri yerine gelmek için evden çıkarken herkes şöyle diyordu: "Umarız ki büyücüler üstün gelirse biz de onlara uyarız." (eş-Şuarâ, 40.)

Musa (a.s.) öne geçerek büyücülere öğüt verdi. Onları, Allah'ın ayet ve hüccetlerine karşı olan bâtıl büyü yapmamaya çağırdı ve dedi ki: "Yazık size. Allah'a yalan uydurmayın. Sonra (O) bir azab ile kökünüzü keser, doğrusu, iftira eden perişan olmuştur!" (Firavun'un topladığı büyücüler), işlerini kendi aralarında tartıştılar. Kendi aralarında farklı görüşler ileri sürdüler. Biri dedi ki: "Musa'nın söyledikleri, peygamber sözüdür. O, bir büyücü değildir." Bir diğeri ise, onun büyücü olduğunu söyledi. Aralarında neler söylediklerini ancak Allah bilir. Bu hususta ve diğer hususlarda büyücüler kendi aralarında gizlice konuştular.

Dediler ki: "Bunlar iki büyücü, başka birşey değil. İstiyorlar ki, büyüleriyle sizi yurdunuzdan çıkarsınlar."

Yani Musa ile kardeşi Harun, iki usta ve bilgili büyüdü. İnsanları etraflarına toplayarak hükümdara ve maiyetine saldırmayı, kökünüzü kazımayı, büyücülük sanatını kullanarak başınıza geçmeyi tasarlıyorlar.

"Onun için siz hilenizi toplayın. Sonra sıra halinde gelin. Bu gün üstün gelen başarmıştır."

Yukarıdaki ilk cümleyi, düşünüp tedbir almak, bu hususta birbirlerine tavsiyede bulunmak, olanca hüner, ustalık, iftira, hile ve dalaverelerini ortaya koymak için söylemişlerdi. Ama ne gezer! Vallahi bütün zanları boşa çıktı. Görüşleri isabetli olmamıştı. Büyü, iftira ve hezeyanları, Allah'ın kendisiyle konuşma şerefine erdirdiği, kıymetli elçisi Musa vasıtasıyla izhar ettiği harikalarla mucizelere karşı nasıl durabilirdi? O şerefli rasûl ki, akılları şaşırtan ve gözleri kamaştıran burhanlarla teyid edilmiştir.

"Siz hilenizi toplayın, sonra sıra halinde gelin." Böyle dedikten sonra büyücüler, sanatlarını icra için öne geçmeye birbirlerini teşvik etmişlerdi. Çünkü Firavun, onlara vaatte bulunup ümit vermişti. "Fakat şeytanın onlara va'di, aldatmadan başka birşey değildir."

«Dediler ki: "Ey Musa! Ya sen at, yahut Önce atan biz olalım." (Musa) : "Hayır, siz atın!" dedi. (Attılar, Musa) bir de ne görsün: Büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopaları hakikaten koşuyor gibi görünüyor. Bu yüzden Musa, içinde bir korku duydu. (Biz kendisine): "Korkma, dedik, üstün gelecek sensin, sen! Sağ elindeki at! Onların yaptıklarını yutacaktır. Çünkü onların yaptıkları, bir büyücünün hilesidir. Büyücü de nereye varsa iflah olmaz!"» (Tâ-Hâ, 65-69.)

Büyücüler sıra halinde gelince, Musa ile Harun (a.s.) karşılıklı dikilip durdular. Dediler ki: "Ey Musa! Önce ya sen at, ya da biz atalım." Musa: "Hayır, siz atın." dedi. Beraberlerinde getirdikleri değnekleri ve ipleri ellerine aldılar. İplerle değnekleri civa ve benzeri sıvılara bulamışlardı. Bu sıvılar nedeniyle o iplerle değnekler (güneş altında ısınca genleşip) hareket etmeye başlamışlardı. Seyirciler de, bunların kendiliklerinden hareket etmekte olduklarını sanmışlardı. «Bu esnada büyücüler, halkın gözünü büyüleyerek onları ürkütmüş, değnekleriyle iplerini yere bırakmış, biralarken de: "Firavunun şerefine biz, elbette biz galib geleceğiz" demişlerdi.» (eş-Şuarâ, 44.)

Yüce Allah buyurdu ki:

"Atınca insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve büyük bir büyü (ortaya) getirdiler." (ei-A'râf, 11e.)

(Attılar, Musa) bir de ne görsün: Büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopaları hakikaten koşuyor gibi görünüyor. Bu yüzden Musa, içinde bir korku duydu.

Yani kendi elindelrim yere atmadan halkın, onların hile ve büyülerine aldanmalarından korktu. O da, emir almadan bir şey yapacak durumda değildi. Hemen o anda Cenâb-ı Allah kendisine vahiy gönderdi: "Korkma, üstün gelecek sensin, sen! Sağ elindeki at! Onların yaptıklarını yutacaktır. Çünkü onların yaptıkları, bir büyücünün hilesidir. Büyücü de nereye varsa iflah olmaz!" Vahiy alır almaz Musa, değneğini yere attı ve şöyle dedi: "Sizin getirdiğiniz şey, büyüdür. Allah, onu mutlaka boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah bozguncuların işini düzeltmez! Ve suçlular istemese de Allah, sözleriyle gerçeği ortaya çıkaracaktır!"

(Yunus, 81-82.)

«Biz de Musa'ya: "Değneğini at!" diye vahyettik. Bir de baktılar ki o, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor. (Musa'nın ejderha olan değneği, büyücülerin büyülerini yutup yok etmişti). Gerçek ortaya çıktı ve onların bütün yaptıkları boşa çıktı. Orada yenildiler, küçük düştüler. Ve büyücüler secdeye kapandılar. "Âlemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine inandık." dediler.» (ei-A'râf, 117-122.)

Musa, elindeki değneği yere bırakınca, onun ayaklı, büyük bir ejderha olduğunu gördü. Selef ulemasının çoğunun anlattıklarına göre yılanın uzun ve kalın bir boynu, insanı ürküten korkunç bir görünümü vardı. Öyle ki onu görenler ondan uzaklaşmaya ve kaçmaya başlamışlardı. O, büyücülerin yere bırakmış oldukları iplerle değneklerin üzerine gidiyor, çok seri bir şekilde onları birer birer yutuyordu. İnsanlar da şaşkınlıkla onu seyrediyorlardı. Firavun'un büyücüleriye, kendilerini ürkütüp şaşkına çeviren bir şey görmüş, akıl ve hayallerinden geçmeyen, ustalıklarını geride bırakan bir durumla karşılaşmışlardı. Sahib oldukları bilgi sayesinde, Musa'nın bu gösterişinin büyü, göz boyama, hayal, yalan, iftira ve sapıklık olmadığını iyiden iyiye anlamış; bunun, ancak Hak Teâlâ tarafından yapılabilecek gerçek bir mucize olduğuna inanmışlardı. Allah, kalplerindeki gaflet perdesini aralamış; kalplerini, içinde yaratmış olduğu hidayet nuruyla aydınlatmış,,katılığını gidermişti. Onlar da Rablerine yönelerek huzurunda secdeye kapanmışlardı. İman ettiklerini de orada hazır bulunanlara açıklamış, ceza ve beladan kor kınamışlardı. "Harun'un ve Musa'nın Rabbine iman ettik." demişlerdi. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

"Bunun üzerine büyücüler secdeye kapandılar: "Harun'un ve Musa'nın Rabbine inandık!" dediler.

(Firavun): "Ben size izin vermeden ona inandınız ha? O, size büyü öğreten büyüğünüzdür. Öyleyse ben de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazvari keseceğim ve sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabı daha çetin ve sürekli imiş bileceksiniz!" dedi. Dediler ki: "Biz seni, bize gelen açık delillere ve bizi yaratana tercih edemeyiz. Yapacağımızı yap, sen ancak bu dünya hayatında istediğini yapabilirsin. Biz Rabbi-mize inandık ki (O) bizim günahlarımızı ve senin bizi zorla (yıp yaptır) dağır büyüü bağışlasın. (Elbette) Allah daha hayırlı ve (O'nun mükafatı ve cezası) daha kalıcıdır," Kim Rabbine suçlu olarak gelirse, onun için Cehennem vardır. Orada ne ölür, ne de yaşar. Kim de ona iyi işler yapmış bir mü'min olarak gelirse, işte onlar için de yüksek dereceler vardır. Altlarından ırmaklar akan Adn Cennetleri. Orada sürekli olarak kalırlar. İşte (günâhlardan) arınanların mükafatı budur!» (Tâ-Hâ, 71-76.)

Said b. Cübeyr, İkrime, Kasım b. Ebi Berde, Evzâî ve diğerleri dediler ki: Büyücüler secde ederken, Cennet'te kendileri için hazırlanmış olan ve oraya varışlarını beklemekte olan süslü köşklerini gördüler. Bu nedenle, Firavun'un tehdit ve korkutmalarına aldırmış etmediler.

Firavun, büyücülerin Müslüman olup, halk içinde Musa ve Harun'u güzel vasıflarla andıklarını görünce telaşlanıp şaşkına dönmüş, kalbi perdelenip gözü körelmişti. Zaten kalbinde hile, tuzak ve desiseler vardı, iman eden büyücülere halkın huzurunda: "Ben size izin vermeden ona inandınız ha?" diye çıkıştı. Halkının huzurunda giriştiğiniz bu büyük işi yapmadan önce bana danışmanız gerekmez miydi? Sonra onları tehdit edip kükredi ve âdeta gazap yıldırımları çaktı. Yalanlar uydurup hakikati gözden uzaklaştırmaya çabaladı ve dedi ki: "O size büyü öğreten büyüğünüzdür."

«Bu, bir tuzaktır. Şehirde bu tuzağı kurdunuz ki, halkını oradan çı-karasınız, ama yakında (başınıza gelecekleri) bileceksiniz!» (ei-A'râf, 123.)

Onun ortaya attığı bu bühân ve iftiralarda küfür, yalan ve saçmalıklar bulunduğunu, aldı başında bulunan herkes bilir. Bu gibi saçma sözleri ancak çocuklar söylerler. Çünkü onun ülkesinde bulunan herkes, Musa'nın o büyücüleri daha Önce hiç görmemiş olduğunu pekala biliyordu. Nasıl olurdu da Musa, onlara büyü Öğreten büyükleri olurdu? Sonra Musa onları toplamamış toplanacaklarını da daha önce haber almış değildi.. Onları oraya çağıran; uzak yollardan, derin vadilerden, köylerden, kasaba ve kentlerden toplattırıp getirten de Firavun'du.

Cenâb-ı Allah A'râf sûresinde buyurmuş ki: "Onlardan sonra Musa'yı, mucizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına gönderdik. Ayetlerimize haksızlık ettiler. Fakat bak, bozguncuların sonu nasıl oldu! Musa dedi ki: "Ey Firavun, ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim. Allah'a karşı gerçekten başkasını söylememek, benim üzerime borçtur. Size Rabbinizden açık delil getirdim. Artık İsrailo-ğullarını benimle gönder!"

(Firavun) dedi: "Eğer bir ayet (mucize) getirmiş isen, hakikaten doğru söylüyorsan göster onu bakalım!" Bunun üzerine (Musa) değneğini (yere) attı, birden o, açıkça bir ejderha (oluverdi). Ve elini (koltuğunun altından) çıkardı. Birden o, bakanlar için bembeyaz parlayan bir şey oldu.

Firavun kavminden ileri gelen bir topluluk dediler ki: "Bu, çok bilgili bir büyüçüdür." Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor, ne buyurursunuz?"

"Onu da, kardeşini de beklet, dediler. Şehirlere toplayıcılar yolla. Bütün bilgili büyüçüleri (toplayıp) sana getirsinler."

Büyüçüler Firavun gelip: "Eğer üstün gelen biz olursak, elbet bize bir mükafat var değil mi?" dediler.

(Firavun): "Evet, dedi. Hem de siz, (benim) yakınlarım) dan (ola-cak)sınız!"

Dediler ki: "Ey Musa! Sen mi (önce hünerini ortaya) atacaksın. Yoksa (önce) atanlar biz mi olalım?"

"Siz atın." dedi. (Hünerlerini ortaya) atınca, insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve büyük bir büyü (ortaya) getirdiler.

Biz de Musa'ya: "Değneğini at!" diye vahyettik. Bir de baktılar ki, o, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyordu. Gerçek ortaya çıktı. Ve onların bütün yaptıkları bâtil oldu. Orada yenildiler, küçük düştüler. Ve büyüçüler secdeye kapandılar.

"Alemlerin Rabbine inandık, Musa ve Harun'un Rabbine!" dediler.

Firavun: "Ben size izin vermeden ona inandınız ha?" dedi. "Bu, bir tuzaktır. Şehirde bu tuzağı kurdunuz ki, halkını oradar çıkarasınız. Ama yakında (başınıza gelecekleri) bileceksiniz! Elbette ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra hepinizi (hurma dallarına) asacağım!"

Dediler ki: "Biz zaten Rabbimize döneceğiz! Rabbimizin ayetleri ge-linçe ona inandık, diye bizden öc alıyorsun. (Ey Rabbimiz, üzerimize sa-bir dök ve bizi Müslümanlar olarak Öldür!"» (el-A'râf, 103-126.)

Cenâb-ı Allah, Yunus sûresinde şöyle buyuruyor: «Sonra onların ardından Musa ve Harun'u ayetlerimizle birlikte Firavun'a ve adamlarına gönderdik; böbürlendiler ve suç işleyen bir topluluk oldular. Onlara katımızdan gerçek (mucize) gelince: "Bu, apaçık bir büyüdür." dediler. Musa: "Size gelen gerçek için (böyle) mi diyorsunuz? Büyü müdür bu? Halbuki büyüçüler, iflah olmazlar!" dedi.

Dediler ki: "Sen bizi, babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyden çe-viresin de yeryüzünde büyüklük yalnız ikinize kalsın diye mi bize geldin? Biz size inanacak değiliz!" Firavun: "Bana bütün bilgili büyüçüleri getirin." dedi. Büyüçüler gelince Musa onlara : "Atacağınızı atın (hünerinizi gösterin)" dedi. Onlar (iplerini ve değneklerini) atınca Musa: "Sizin getirdiğiniz şey, büyüdür, dedi. Allah onu mutlaka boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah, bozguncuların işini düzeltmez! Ve suçlular istemese de Allah, sözleriyle gerçeği ortaya çıkaracaktır!"» (Yûnus, 75-82.)

Cenâb-ı Allah, Şuarâ sûresinde ise şöyle buyuruyor:

(Firavun, ey Musa) dedi: "Andolsun ki benden başka tanrı edinirsen seni mutlaka zindana atılanlardan yapacağım." (Musa peki) dedi: "Sana (doğruluğumu) apaçık (gösteren) birşey getirmiş olsam da mı?" (Firavun): "Eğer doğrulardansan onu getir (bakalım)" dedi.

(Musa), değneğini attı, bir de (baktılar ki) o, apaçık bir ejderha! Elini (koltuğunun altından) çıkardı; o da, bakanlara parıl parıl parlayan birşey oluverdi. (Firavun), çevresindeki ileri gelenlere: "Bu, dedi, bilgin bir büyüçüdür. Büyüsüyle sizi yerinizden (yurdunuzdan) çıkarmak istiyor. Ne buyurursunuz?" Dediler ki; "O'nu ve kardeşini egle, şehirlere toplayıcılar gönder. Bütün bilgin büyüçüleri sana getirsinler." Derken büyüçüler belli bir günün tayin edilen vaktinde bir araya getirildi. Halka da: "Siz toplanır mısınız?" denildi.

"Umarız ki büyüçüler üstün gelirse, biz de onlara uyarız." Büyüçüler gelince Firavun'a: "Eğer üstün gelenler biz olursak, bize mutlaka bir ücret var değil mi?" dediler.

"Evet, dedi, hem o takdirde siz, (bana) yakınlardan olacaksınız"

Musa, onlara: "Atacağınızı atın!" dedi. İplerini ve değneklerini attılar ve: "Firavun'un şerefine biz, elbette biz galip geleceğiz." dediler. Musa da değneğini attı. Birden o, onların uydurduklarını yutmağa başladı. Büyüçüler derhal secdeye kapandılar. "Alemlerin Rabbine inandık." dediler. "Musa'nın ve Harun'un Rabbine."

(Firavun) dedi: "Ben size izin vermeden mi ona inandınız? O, size büyü öğreten büyüğünüzdür. (Başınıza gelecekleri) yakında bileceksiniz. Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve hepinizi asacağım!" "Zararı yok, dediler. (Nasıl olsa) biz Rabbimize döneceğiz. Biz ilk inananlar olduğumuz için Rabbimizin, hatalarımızı bağışlayacağını umarız.» (eş-Şuarâ, 29-51.)

Firavun yalan söyleyip iftira etti, aşırı derecede küfre saptı. "O, size büyü öğreten büyüğünüzdür." Bilenlerin, hatta herkesin anlayabileceği bir bühân ortaya attı: "Bu, bir tuzaktır. Şehirde bu tuzağı kurdunuz İd halkını oradan çıkarasmız. Ama yakında (başınıza gelecekleri) bileceksiniz! Elbette ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim! Sonra hepinizi hurma dallarına asacağım .(Çünkü hurma dalları çok yüksektir. Oraya asılanları herkes görür. Dünyada hangimizin azabının daha şiddetli ve daha kalıcı olduğunu pekiyi bileceksiniz!"

Dediler İd: "Biz, seni, bize gelen açık delillere ve bizi yaratana tercih edemeyiz." Kalblerimize yerleşen kesin delil ve beyyineleri bırakıp da sana itaat etmeyiz. "Yapacağını yap." Elinden ne gelirse onu yap. "Sen ancak bu dünya hayatında istediğini yapabilirsin." Ancak bu hayatta bize hükmedebilirsin. Ahiret yurduna geçtikten sonra da, kendisine teslim olup rasûllerine uyduğumuz Allah'ın hükmü altına gireriz. "Biz Rabbimize inandık ki, (O) bizim günahlarımızı ve senin bizi zorla (yıp yaptır) dığın büyüü bağışlasın. (Elbette) Allah daha hayırlı ve (O'nun mükafatı ve cezası) daha sürekli." O'nun sevabı, senin bize va'detti-ğin "sana yakın olmak"tan daha hayırlıdır. Bu fani dünya hayatından daha devamlıdır. "Zararı yok, dediler. (Nasıl olsa) biz Rabbimize döneceğiz. Biz Kiptiler arasında Musa ve Harun'a, ilk inananlar olduğumuz için Rabbimizin hatalarımızı bağışlayacağını umarız." (eş-Şuarâ, 50-51.)

"Rabbiniizin ayetleri gelince ona inandık diye bizden öc alıyorsun." (el-A'râf, 126) Sana göre tek suçumuz, peygamberimiz Musa'nın getirdiği ilahî hükümlere inanmamız ve bize geldiğinde ilahî ayetlere tâbi olmamızdır. "Rabbimiz, üzerimize sabır dök." Bu inatçı zorba ve satvetli hükümdardan, daha doğrusu inatçı şeyden çektiğimiz eza ve cefalara, müptela olduğumuz cezalara karşı bize sebat ver "ve bizi Müslümanlar olarak öldür!" Yine yüce Rabbin azabıyla korkutup öğüt vererek ona dediler ki: "Kim Rabbine suçlu olarak gelirse onun için Cehennem vardır. Orada ne ölür, ne de yaşar." (Ta-Hâ, 74) Sakın ha, onlardan olma (Ama yine de onlardan oldu.)

"Kim de ona iyi işler yapmış bir mü'min olarak gelirse, işte onlar için de yüksek dereceler vardır. Altlarından ırmaklar akan Adn Cennetleri, orada sürekli olarak kalırlar. İşte (günahlardan) arınanların mükafatı budur!" <Tâ-Hâ,75-76.)

Sen bunlardan biri olmaya bak. Fakat, karşı konulmaz kaderin hükmü ona da tatbik edildi. Yüce ve ulu zat, lanetli Firavun'un cehennemliklerden biri olmasına hükmetti. Cehennemliklerden kılındı ki orada başının üstünden kaynar su dökülsün ve can yakıcı azabı tadsm. O alçak, çirkin ve kötü adam kınanarak bu ağır lanetlemeye muhatab oldu. «Tad, zira sen kendince üstündün, şerefliydin.» (ed-Duhân, 49.)

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre lanetli Firavun, imana gelen o büyücüleri asıp işkenceye maruz bırakmıştır. Abdullah b. Abbas ile Ubeyd b. Umeyr demişler ki: Onlar günün ilk saatlerinde büyücüydüler. Son saatlerindeyse, Allah katında iyi ve makbul şehidler oldular. "Rabbimiz! Üzerimize sabır dök ve bizi Müslümanlar olarak öldür." demeleri de bunu

doğrulamaktadır. [\[42\]](#)

Fasıl

O dehşetli durumda Kiptiler, toplanıp da kendilerine destek olan büyücüler Müslüman olunca bu, onların küfürlerini, haktan uzaklıklarını ve inatlarını daha artırdı. Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Firavun kavminden ileri gelen bir topluluk dedi ki: "Musa'yı ve kavmini bırakıyorsun ki, seni ve tanrılarını terkedip yeryüzünde fesat mı çıkarsınlar?" (Firavun): "Biz onların oğullarını öldüreceğiz. Kadınlarımız sağ bırakacağız. Biz onların daima üstünde eziciler olacağız!" dedi. Musa, kavmine: "Allah'tan yardım isteyin, sabredin!" dedi: Yeryüzü, Allah'ındır. Onu kullarından dilediğine verir. Sonuç (Allah'tan korkup gûnahtan) korunanlarındır! "(Ey Musa), sen bize gelmezden Önce de geldikten sonra da bize işkence edildi." dediler. (Musa) dedi: "Umulur ki Rabbiniz, düşmanınızı yok eder ve onların yerine sizi yeryüzünde hakim kılar da, nasıl hareket edeceğinize bakar.» (el-A'râf, 127-129.)

Cenâb-ı -Allah, Firavun'un adamlarının, önde gelen kumandan ve sivil erkanının onu, Allah'ın peygamberi Musa'ya eziye etmeye, getirdiği dini tasdik edeceği yerde ona küfür, eza, cefa ve red ile karşılık vermeye kışkırttılar. "Musa'yı ve kavmini bırakıyorsun ki, seni ve tanrılarını terkedip yeryüzünde fesat mı çıkarsınlar?" dediler. Allah kendilerini rezil etsin. Musa'nın insanları tek ve ortaksız olan Allah'a kulluk etmeye, Allah'tan başkasına kulluktan vazgeçmeye çağırmasını kıpti inancına göre fesad olarak telakki ediyorlardı. Allah'ın laneti üzerlerine olsun. Bazıları yukarıda meali geçen ayeti şeklinde değil de, yani "seni ve tanrılığım terkedip..." şeklinde okumuşlardır. Bu ayetin iki manaya ihtimali olur:

1- «Seni ve dinini terkedip...» Bunu birinci kıraat da teyid etmektedir.

2- «Sana ibadeti terkedip...» Çünkü Firavun, kendisinin tanrı olduğunu iddia ediyordu. Allah ona lanet etsin.

(Firavun): «Biz onların oğullarını öldüreceğiz. Kadınlarımız sağ bırakacağız» ki savaşıları çoğalsın.

«Biz onlann üstünde daima eziciler olacağız.»

Musa, kavmine: «Allah'dan yardım isteyin ve sabredin.» dedi. Onlar size eziyet verip sıkıştırmaya kasdettiklerinde, siz de Rabbinizden yardım isteyin ve başınıza gelen belalara da sabırla karşılık verin. «Yeryüzü Allah'ındır. Onu kullarından dilediğine verir. Sonuç (Allah'tan korkup gûnahtan) korunanlarındır.» Allah'tan korkup gûnahtan korunanlar, sizler olun ki, iyi son sizlerin olsun.

"Musa: "Ey Milletim! Allah'a inanıyorsanız ve teslim olmuşsanız O'na güvenin." dedi. "Allah'a güvendik; Ey Rabbimiz! Zalır bir millet ile bizi sına. Rahmetinle bizi kafirlerden kurtar." dediler." (Yâmis, 84-85.)

"(Ey Musa), sen bize gelmezden önce de, sen bize geldikten sonra da bize işkence edildi." Yani sen gelmezden önce de, geldikten sonra da oğullarımız öldürülüyordu.

(Musa) dedi ki: "Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı yok eder ve onların yerine sizi yeryüzüne hakim kılar da nasıl hareket edeceğinize bakar. (el-A'râf, 129.)

«Andolsun biz Musa'yı ayetlerimizle ve apaçık bir delil ile gönderdik: Firavun'a, Haman'a ve Karun'a. Dediler ki: ' (Bu),yalancı bir büyücüdür.» (el-Mü'min: 23-24.)

Firavun hükümdar, Haman da onun veziri idi. Karun, Musa'nın milleti olan İsrailoğullarındandı. Ancak Firavun'un adamlarından olup onun dinine bağlı bir kimseydi. Büyük bir servetin sahibiydi. Onunla ilgili açıklama, ileride gelecektir.

«(Musa), onlara katımızdan hakkı getirince: "Onunla beraber inananların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın!" dediler. Fakat kafirlerin tuzağı hep boşa çıkar.» (ei-Mü'min, 25.)

Musa'nın risaletle görevlen dirilişinden sonra, İsrailoğullarını aşağılamak ve sayılarını azaltmak için oğulları, Firavun'un askerleri tarafından Öldürülüyordu. Böyle yapmakla da onların güç ve kuvvet bulmaları neticesinde kıptilere saldırımları

önlennmiş oluyordu .Kiptiler onlardan korkuyorlardı. Ama bunun onlara bir faydası olmadı. "Ol" dediği şeyin hemen oluverdiği Allah'ın takdirinin önüne geçemediler.

"Firavun dedi: "Bırakın Musa'yı öldüreyim de, Rabbine yalvarsın. Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden,yahu yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum." (ei-Mu'min, 26.)

Bu nedenle halk, alaycı bir tavırla: "Firavun vaiz oldu." demeye başlamıştı. Çünkü kendi inancına göre, Musa'nın halkı saptırmasından korkmuştu!

«Musa dedi ki: "Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz (olan Allah'a) sığındım."» (el-Mü'min, 27.)

Firavun ve diğerlerinin bana kötülük yapmalarından Allah'ın dergahına sığındım. İnadından ve zorbalığından vazgeçmeyen; ahirete, ceza ve mükafata inanmadığı için de Allah'ın azab ve ikabmdan korkmayan, "Hesap gününe inanmayan her kibirliden" Allah'a sığındım.

"Firavun ailesinden imanını gizleyen mü'min bir adam (şöyle) dedi: "Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürüyor musunuz? Oysa o, size Rabbinizden mucizeler getirmiştir. Eğer yalancı olursa yalanı kendi zararınadır. Ve eğer doğru söylüyorsa size va'dettiklerinin (hiç değilse) bir kısmı başınıza gelir. Şüphesiz Allah aşırı giden, yalana olan kimseyi doğru yola iletmez. Ey kavmim! Bugün mülk sizindir. (Bu) yerde siz hakimsiniz. (Tutumunuzu bozup kendinizi Allah'ın hışmına çarpmayın. Düşünün bir kere) eğer (Allah'ın hışmı) bize gelirse,kim bizi Allah'ın hışmından kurtarır?" Firavun dedi: "Ben size yalnız (doğru) gördüğümü gösteriyorum ve ben sizi ancak doğru yola götürüyorum."» (el-Mü'min, 28-29.)

İmanım gizleyen adam, Firavun'un amcası oğluydu. Kavminin kendisine bir kötülük yapmasından korktuğu için, imanını gizliyordu.

Bazılarıysa, o adamın İsrail oğulların d an biri olduğunu ileri sürmüşlerdir ki bu, lafız ve mana bakımından ayetlerin akışına ters düşmektedir. Doğrusunu Allah bilir. [\[43\]](#)

İbn Cüreyc, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Kıptiler-den yalnızca üç kişi iman etmiştir: Biri yukarıdaki ayette sözü edilen adamdır. İkincisi şehrin öbür ucundan gelerek Musa'ya, şehirden kaçıp Firavun'dan kurtulmasını teklif eden adamdır. Üçüncüsü ise, Firavun'un zevcesi Asiye'dir.

Darekutnî demiş ki: Firavun ailesinde adı Şem'an olan tek bir adam vardır ki o da mü'mindir.

Tarih-i Taberî'de anlatıldığına göre o adamın adı, Hayr'dır. Doğrusunu, Allah bilir.

Özetle bu adam, imanını gizliyordu. Lanetli Firavun, Musa (a.s.)'yı öldürmeye niyetlenip bunun için adamlarına danıştı. Bunun kesin karar verince de o mü'min adam, Musa'nın başına bir iş gelmesinden korktu. Şûra meclisinde fikir beyan edici bir pozisyonda bulundu. Yerine göre sevdirecek, yerine göre de ürküterek Firavun'u bundan caydırmaya çalıştı. Sahih hadiste de sabittir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Cihadın en faziletlisi, zalim sultan yanında doğru konuşmaktır." [\[44\]](#)

Bu da, mertebelerin en yükseğidir. Bundan daha doğru bir söz olamaz. Çünkü bununla bir peyamberin hayatı kurtarılıyordu. İman ettiğini onlara izhar etmiş ve gizlediği imanını da onlara açıklamış olması muhtemeldir. Birinci görüş daha kuvvetlidir. Doğrusunu Allah bilir.

"Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürüyor musunuz. Allah'a inandığını söyleyen bir adama böyle yapılır mı hiç? Aksine ona hürmet ve ikramda bulunmalı, ya da hiç değilse ona ilişmemeli ve ondan öc almaktan da vazgeçilmelidir."

Yani "O size Rabbinizden mucizeler getirmiştir." Kendisini elçi olarak gönderen Rabbinin katından getirdiği dinin gerçekliğini ve kendisinin de hak peygamber olduğunu ispatlayan mucizeler getirmiştir. Ona ilişmezseniz, selamette kalırsınız. Zira "Yalana olursa, yalanı kendi za-rarmadır." Bunun size bir zararı olmaz. "Eğer doğru söylüyorsa" ve siz de ona sataşmış s anız, "Size va'dettiklerinin (hiç değilse) bir kısmı başınıza gelir." Size yaptığı tehditlerin arasındaki en basit bir cezanın size ulaşmasından korkuyorsunuz.. Ya bu cezaların tümü size ulaşırsa, o zaman haliniz nice olacaktır?

Bu makamda söylenen böyle bir söz; en tedbirli, en akıllı ve en latif bir sözdür.

"Ey kavmim, bu gün mülk sizindir. (Bu) yerde siz hakimsiniz." Musa böyle demekle onları, bu kıymetli mülkü ellerinden çıkarmaktan sakındırmış ti. Çünkü tarihte dine saldıran her devlet yıkılmış, güçlüyken zayıf olmuştur! Firavun'un adamlarının da başına aynı şey gelmişti. Onlar, hâlâ şek ve şüphe içindeydiler. Musa'nın dinine karşı inat ve muhalefetlerini sürdürüyorlardı. Nihayet Cenâb-ı Allah onları, sahib oldukları devletten, mülkten, saraylardan, kaşanelerden, servet ve nimetlerden kovup mahrum etti. Sonra horlanmış olarak denize doğru gittiler. Şerefli ve yüksek bir konumda bulunan ruhları, esfel-i safili-ne göçtü. Yok olup gittiler. İşte bu nedenle o hakkın tasdikçisi, doğru yolu bulan, iyiliksever, hakka uyan, kavmine nasihat eden, tam akıllı mü'min adam şöyle dedi: "Ey kavmim! Bu gün mülk sizindir. (Bu) yerde siz hakimsiniz." Diğer insanlara üstünsünüz. "(Allah'ın hışmı) bize gelirse, kim bizi Allah'ın hışmından kurtarır?" Sayınız şimdikinden kat kat fazla da olsa; güç, kuvvet ve teçhizatınız daha da fazlalaşsa, yine bunun bir faydası olmaz. Mülk sahibi olan Allah'ın bize vereceği azabı kim geri çevirebilir?

Firavun dedi ki: "Ben size yalnız (doğru) gördüğümü gösteriyorum ve ben sizi ancak doğru yola götürüyorum."

Firavun'un bu iki sözü de yalan idi. Çünkü o, Hz. Musa'mın insanları davet etmekte olduğu dinin, Allah katından gelen bir dir olduğunu kesinlikle biliyor, ancak küfür, inat, azgınlık ve taşkınlığından dolayı muhalefetini açıklıyordu. Cenâb-ı Allah,

Musa'nın ona şöyle dediğini haber veriyor:

«(Musa): "Andolsun ki, bunları göklerin ve yerin Rabbinin açık belgeler olarak indirdiğini biliyorsun. Ey Firavun! Doğrusu senin mahvolacağını sanıyorum." demişti. Firavun, bunun üzerine onları memleketten sürmek istedi. Biz de onu ve beraberindekilerin, hepsini suda boğduk. Sonra îsrailoğullarına: "Bu memlekette siz oturun, kıyamet koptuğunda hepinizi bir araya getiririz." dedik.» (el-İsrâ, 102-104.)

«Ayetlerimiz gözlerinin önüne serilince: "Bu apaçık bir sihirdir." dediler. Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde, haksızlık ve büyüklenmelerinden ötürü onları bile bile inkar ettiler. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak!» (en-Ncmi, 13-14.)

Firavun'un: "Ben size ancak doğru yolu gösteriyorum." demesi de yalandan başka bir şey değildir. Çünkü, o, doğru yolda değildi. Aksine sefahet, sapıklık, fesat ve hayal yolundaydı. İlk olarak kendisi putlara ve heykellere taptı. Sonra da cahil ve sapık kavmini; kendisine uymaya, itaat etmeye, propagandasını yapmakta olduğu kafirlik ve ifiracılığı doğrulamaya, iddia ettiği Rabblığını kabullenmeye çağırdı. Heybet ve kuvvet sahibi olan Allah, elbetteki ondan üstündür! Yüce Allah buyurdu ki:

«Firavun kavminin içinde seslenip dedi ki: "Ey kavmim, Mısır mülkü ve şu altından akıp giden ırmaklar benim değil mi? Görmüyor musunuz? Yahut ben, şu hakir, nerdeyse söz anlatamayacak durumda olan kimseden daha iyi değil miyim? (Eğer o doğru söylüyorsa) üzerine altın bilezikler atılmalı, yahut yanında (kendisine yardım eden) melekler de gelmeli değil miydi?" Kavmini küçümsedi. Onlar da ona boyun eğdiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir kavim idiler. Ne zaman ki bizi kızdırdılar, onlardan öc aldık, hepsini boğduk. Onları sonradan gelen (inkarcı)ların geçmiş ataları ve örneği yaptık. (Bunlar da onların izlerinden gittiler.)» (ez-Zuhruf, 51-56.)

"Ona büyük mucizeyi gösterdi. Fakat o, (Musa'yı) yalanladı, karşı geldi. Sonra sırtım döndü; koşmaya başladı. (Adamlarını topladı, (onlara) bağırdı: "Ben sizin en yüce tanrınızım." dedi. Allah da onu ahiret ve dünya azabıyla yakaladı. Şüphesiz bunda (Allah'tan) korkacak kimse için ibret vardır." (en-NSziât, 20-26.)

"Andolsun, Musa'yı da ayetlerimizle ve açık bir delil ile gönderdik: Firavun'a ve adamlarına. (Ama o insanlar) Firavun'un buyruğuna uydular. Oysa Firavun'un buyruğu doğruya iletici değildi. (Firavun), kıyamet günü kavminin önünde gidiyor. İşte onları ateşe getirdi. Varılan yer, ne de fena bir yerdir! Bu dünyada da (onların) peşlerine lanet takılmıştır, kıyamet gününde de. Verilen bu vergi, ne kötü bir vergidir! (Hûd, 96-99.) Yani Firavun "Ben size yalnız (doğru) gördüğümü gösteriyorum ve ben sizi ancak doğru yola götürüyorum." derken, yalan söylemişti.

"İnanan (adam) dedi ki: "Ey kavmim! Ben üzerinize (önceki) toplulukların günü gibi bir günün gelmesinden korkuyorum. Nul kavminin, Ad ve Semud'un ve onlardan sonrakilerin durumu gibi (bir durumla karşılaşmanızdan endişe ediyorum). Allah, kullara zulmetmek istemez. Ey kavmim! Sizin için o çağrışma gününden korkuyorum. O gün arkanızı dönüp kaç (mak) istersiniz, ama sizi Allah(m azabm)ndan kurtaracak kimse yoktur. Allah kimi saptırırsa, artık ona yol gösteren olmaz. Daha önce Yusuf da size açık mucizeler getirmişti. Onun getirdiklerinden de kuşkulanıp duruyordunuz. Nihayet o ölünce: 'Allah ondan sonra peygamber göndermez.' dediniz. İşte Allah, aşırı giden, şüpheli kimseleri böyle saptırır. Onlar İd, kendilerine gelmiş bir delil olmadan

Allah'ın ayetleri hakkında tartışır! (Bu hareketleri) gerek Allah yanında, gerek inananlar yanında (onlara karşı) ne büyük bir kızgınlık (doğurur)! İşte Allah, her kibirli zorbanın kalbim böyle mühürler." (el-Mü'min, 30-35.)

Allah dostu adam, Musa peygamberi yalanladıkları takdirde, Önceki milletlerin başlarına gelen azap ve işkencelerir kendilerinin de başlarına geleceğini söyleyerek onları inançsızlıktan sakındırmıştı. Önceki milletlerden olan Nuh ve Semud kavimleri ile sonraki kavimlerin başlarına felaketler geldiği hem kendilerince, hem de başkalarınca tevatür yoluyla sabit olmuştu. Kaldı ki, peygamberlerin getirdikleri dinlerin, Hak dinler olduklarını bütün yeryüzü insanları bilmektedir. Bunu doğrulayıcı deliller de vardır. Çünkü peygamberleri ve onların getirdiklerini yalanlayan hak ve hakikat düşmanları hep ilahi azaba uğramışlardır. Ama peygamberlere uyanları Allah, azaptan kurtarmış, kıyamet korkusundan emin kılmıştır. Kıyamet günü, bağırışına gün-., dür. Yapabilirler e, azaptan kaçarken birbirlerine bağırıp çağıracaklardır. Ama azaptan kaçıp kurtulmalarına imkan yoktur.

"(Evet) o gün insan: "Kaçacak yer neresi?" der. Hayır, sığınacak yer yoktur. O gün varıp durulacak yer, ancak Rabbinin huzurudur, (ey insan)." (el-Kıyâmet, 10-12.)

«Ey cinler ve insanlar topluluğu! Göklerin ve yerin bucaklarından geçip gitmeğe gücünüz yeterse geçin gidin. Ancak kudretle geçebilirsiniz. Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? İkinizin de üzerine, ateşten yalın alev ve kıpkızıl bir dumar (yahut erimiş bakır) gönderilir, kendinizi savunamazsınız! Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?» (er-Rahmân, 33-36.)

Bazıları, Mü'min sûresinin 32. ayetindeki tamlamasının sonundaki harfimi şeddeli okuyarak, "kaçışma ve firar günü" manasını vermişlerdir. Bu günün, Allah'ın, onların üzerine azab indireceği gün olması da muhtemeldir. O gün, azaptan kaçıp kurtulmak isteyeceklerdir, ama kaçış mümkün olma3'acaktır.

"Azabımızı hissettikleri zaman onlar, derhal oradan (kaçmak için hayvanlarını) mahmuzluyorlardı. (Boşuna) kaçmayın, (bol bol verilip) içinde şımartıl dığınız (nimetler)e ve yurtlarınıza dönün, çünkü sorguya çekileceksiniz!» (ei-Enbiyâ, 12-13.)

Sonra Cenâb-ı Allah, onlara, Mısır'da peygamberlik yapan Yusuf (a.s.)'un nübüvvetini, onun dünya ve ahirette halka yaptığı iyilikleri haber verdi. İşte Musa da onun sülalesinden ve zürriyetindendi. insanları, Allah'ı birlemeye, ona kulluk etmeye, yaratıklarından hiç birini ona ortak koşmamaya çağırıyordu. Ayrıca Cenâb-ı Allah, Yusuf zamanındaki Mısırlıların durumunu,

onların hakkı yalanlayıp peygamberlere muhalefet etme huyuna sahip oluşlarını da Firavunun kavmine bildiriyordu.

Bu nedenle onlara şöyle hitab ediyordu: «Onun (Yusuf'un) getirdiklerinden de kuşkulanıp duruyordunuz. Nihayet o ölünce: "Allah, ondan sonra peygamber göndermez." dediniz. (Tabii ki bu da yalandı). İşte Allah, aşırı giden, şüpheli kimseleri böyle saptırır. Onlar da kendilerine gelmiş bir delil olmadan, Allah'ın ayetleri hakkında tartışılar." (ei-Mü'min, 34-35.)

Yani Allah'ın birliğini, hüccetlerini, burhanlarını ve delillerini, kendilerine Allah katından gelmiş bir delil olmaksızın reddetmişlerdi. Doğrusu bu, Allah'ı fazlasıyla gazaplandırır. Her kim böyle yapar ve bu nitelikleri taşırırsa, Allah ona da gazaplanır. "İşte Allah, her kibirli zorbanın kalbini böyle mühürler." Yani kalpler, bir delile dayanmaksızın hakka muhalefet ederlerse, Cenâb-ı Allah onları, içindeki küfürle birlikte mühürler.

"Firavun dedi: "Ey Haman, bana yüksek bir kule yap ki o sebeplere (yollara) erişeyim. (Yani) gölдерin yollarına (erişeyim) de Musa'nın tanrısına çıkıp bakayım. Çünkü ben onu yalana sanıyorum." Böylece yaptığı kötü iş, Firavun'a süslü gösterildi ve (o) yoldan çıkarıldı. Firavun'un tuzağı, tamamen boşa çıktı." (el-Mumin, 36-37.)

Firavun, Musa'nın, Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğuna dair söylediği sözlerini yalanladı. Şunları söyleyerek tanrılığını iddia etti. "Ben sizin için benden başka bir tanrı bilmiyorum. Ey Haman! Haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak(arak tuğla imal et de) bana bir kule yap. Belki Musa'nın tanrısına çıkarım. Çünkü ben onu (Musa'yı) yalancılardan sanıyorum." (el-Kasas, 38.)

Firavun, bu sûrede ise şöyle demiştir: "Bana yüksek bir kule yap ki, o sebeplere (yollara) erişeyim. (Yani) göklerin yollarına (erişeyim de) Musa'nın tanrısına çılap bakayım. Çünkü ben, onu (Musa'yı)'yalancı sanıyorum."

Bu ayetin iki manaya gelme ihtimali vardır:

1- Benden başka bir Rabbin var olduğunu söylerken, Musa'nın yalan söylediğini sanıyorum.

2- Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu söylerken, Musa'nın yalan söylediğini sanıyorum. Ama birinci mana, Firavun'un zahiri durumuna çok uymaktadır. Çünkü o, yaratıcının varlığını açıkça inkar ediyordu. Fakat ikinci mana da, ayetin lafzına uymaktadır. Zira demişti ki: "Musa'nın tanrısına çılap bakayım." Musa'yı peygamber olarak gönderip göndermediğini ona sorayım, "Çünkü ben onu yalancı sanıyorum."

Firavun'un maksadı, insanları, Musa'ya inanmaktan vazgeçirmek ve onu yalanlamaya teşvik etmektir. Yüce Allah buyurmuş ki:

"Böylece yaptığı kötü iş, Firavun'a süslü gösterildi ve (o), yoldan Çıkarıldı. Firavun'un tuzağı tamamen boşa çıktı."

Razıları, bu ayette geçen cümlesindeki fülî şeklinde okumuşlardır. Buna göre mana şöyle olur: "... ve (o), yoldan çıkardı."

"Firavun'un tuzağı tamamen boşa çıktı." Ibn Abbas ile Mücahid, bu ayetin sonunu, hüsrân ve bâtil olarak açıklamıştır. Yani Firavun, kurduğu tuzakla birşey eîde edemedi, amacına ulaşamadı. Çünkü insanoğlu, kendi gücü ile, dünyaya en yalan olan sema tabakasına ulaşamadığına göre, yüksekteki sema tabakalarına nasıl ulaşacaktır? O yükseldiklerin miktar ve mesafesini ancak Allah bilir.

Müfessirlerin çoğuna göre, Firavun'un sözünü ettiği kulenin, veziri Haman'ın onun için yaptırdığı saraydır. Çünkü Firavun tuğladan yapılmış olan o saraydan daha yüksek bir saray görmemişti. Bu nedenle de şöyle demişti: "Ey Haman! Haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak(arak tuğla imal et de) bana bir kule yap")

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre İsrâoğulları, tuğla yapımında çalıştırılıyorlardı. Firavun'un kendilerine yüklediği angaryalardan ötürü, kendi ihtiyaç duydukları işlerde birbirlerine yardım e demiyor lardı. Aksine, tuğlaların yapımı için gerekli olan toprağı, samanı ve suyu topluyorlardı. Her gün belli miktarda malzemeyi getirmeleri, kendilerinden isteniyordu. Getirmedikleri takdirde dövölüp hakarete uğruyor ve fazlasıyla eziyet görüyorlardı. Bu nedenle Musa'ya şöyle demişlerdi:

«"(Ey Musa), Sen bize gelmezden önce de, sen bize geldikten sonra da bize işkence edildi." dediler. (Musa) dedi: "Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı yok eder ve onların yerine sizi yeryüzüne hakim kılar da nasıl hareket edeceğinize bakar."» (el-A'râf, 129.)

Kıptîlere egemen olacaklarını ve sonlarının iyi olacağını onlara müjdeledi. Müjdesi gerçekleşti de. Bu da onun peygamber olduğunu ispatlayan delillerden biri idi.

Şimdi de Firavun ailesinden olan o mü'min adamın öğüt ve delillerine kulak verelim. Onun söylediklerini Cenâb-ı Allah bizlere şöyle naklediyor: «İnanan (adam) dedi ki: "Ey Kavmim! Bana uyun, sizi doğru yola götüreyim. Ey kavmim! Bu dünya hayatı (kısa) bir geçinmedir. Ahi-ret ise ebedî durulacak yerdir. Kim bir kötülük yaparsa sadece onun kadar cezalandırılır. Ama erkek ve kadından her kim inanarak faydalı bir iş yaparsa, onlar Cennet'e girerler ve orada kendilerine hesapsız rızık verilir."» (ei-Mü'min, 38-40.)

Allah kendisinden razı olsun, o inanmış adam, onları hak ve hakikatin doğru yoluna davet etmişti. Kendisi de peygamber Musa'ya tâbi olup, onun Allah katından getirmiş olduğu hükümleri tasdik etmiş; onları, değersiz, fani ve sonlu olan dünyaya gönülden bağlanmamaya çağırıyordu. Çalışanların emeğini boşa çıkarmayan, aza karşı çok veren, her şeyin mülkü elinde bulunan Allah katındaki sevabı kazanmaya teşvik etmişti. Kötülüğe karşılık olarak sadece bir ceza vermek de Allah'ın adaletinin gereğidir, demişti. Asıl kalınacak yerin, ahiret yurdu olduğunu bildirmişti. İnanmış olarak iyi işler yapan ve bu halde ahirete göçen kimseler için orada yüksek dereceler, güvenli odalar, çok yüksek hayır-lar,sonu gelmez devamlı rızıklar, gittikçe artan hayırlar vardır, diye onlara uyarıda bulunmuştu.

Sonra da tutukları yolun iyi bir yol olmadığını ve gidişatlarının sonucunun korkunç olduğunu kendilerine bildirmek için şöyle demişti: "Ey kavmim! Neden ben sizi kurtuluşa çağırdığım halde siz beni ateşe çağırıyorsunuz? Siz beni Allah'ı inkar etmeğe

ve bilmediğim şeyleri ona ortak koşmağa çağırıyorsunuz. Bense sizi o aziz ve çok bağışlayana çağırıyorum. Sizin beni çağırdığınız şeye kesinlikle ne dünyada, ne de ahi-rette davet olamaz. (O cansız şeylere çağırılamaz.) Bizim dönüşümüz Allah'adır. (Davranışlarında) aşırı gidenler, işte onlar ateş halkıdır). Benim size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a bırakıyorum. Şüphesiz Allah, kulları görür." Allah onu, onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden korudu ve Firavun ailesini azabın en kötüsü kuşattı. Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar. (Dünya durdukça azap böyle devam eder.) Kıyamet koptuğu gün de: "Firavun ailesini azabın en çetinine sokun!" deriz." (el-Mü'min, 41-46.)

İnanmış adam, onları, "ol" dediği şeyin oluverdiği göklerle yerin Rabbine kulluk etmeye çağırdı, ama onlar onu lanetli, sapık ve cahil Firavun'a kulluk etmeye çağırdılar. Bu sebeple de onları kınayarak şöyle dedi: "Ey kavmim! Neden ben sizi kurtuluşa çağırdığım halde siz beni ateşe çağırıyorsunuz? Siz beni Allah'ı inkar etmeğe ve bilmediğim şeyleri O'na ortak koşmağa çağırıyorsunuz. Bense sizi, O Aziz ve çok bağışlayana çağırıyorum."

Böyle dedikten sonra da, Allah'tan başka tapmakta oldukları putlarla ortakların asılsız olduklarını, kimselere ne fayda ne de zarar vere-meyeceklerini onlara açıklayarak şöyle dedi: "Sizin beni çağırdığınız şeye kesinlikle ne dünyada, ne de ahirette davet olamaz. (O cansız şeylere çağırılamaz.) Bizim dönüşümüz Allah'adır. (Davranışlarında) aşırı gidenler, işte onlar ateş halkıdır." O putlar bu dünyada hiç birşey yapamadıklarına göre, ebedî olan ahiret yurdunda ne yapabilirler? Ama onur ve üstünlük sahibi olan yüce Allah'tır ki her şeyi yaratmıştır.. İyileri de kötülerini de nızıklandırır. Kullara hayat veren, onları öldürdükten sonra yeniden diriltecek olandır. İtaatkar kullarını Cennet'e; isyankar kullarını da Cehennem'e koyacaktır.

İnatlarını sürdürdükleri takdirde başlarına felaket geleceğini haber vererek şunları söyledi: "Benim size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a bırakıyorum. Şüphesiz Allah, kulları görendir." Cenâb-ı Allah buyurdu ki: "Allah onu, onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden korudu."

Peygamber Musa'yı inkar ettikleri için ona tuzak kurmuşlardı. Allah'ı inkar ettiklerinden, insanları Allah yolundan geri çevirdiklerinden dolayı uğradıkları azaptan Musa'yı, Rabbi korumuştı. Bayağı halk tabakasına gösterdikleri hayal, desise ve oyunlarla onları Allah yolundan geri çevirmişlerdi de "Firavun ailesini, azabın en kötüsü kuşatmıştı. Ateş! Sabah-akşam ona sunulurlar." Yani kabirlerinde kıyamete dek, ruhları sabah-akşam ateşe verilir. "Kıyamet koptuğu gün de: "Firavun ailesini azabın en çetinine sokun!" deriz. «Tefsir-i Ibn Kesir'de» bu ayet-i kerimenin, kabir azabının varlığına delâlet ettiğini söylemiştik. Övgüler Allah'adır.

Cenâb-ı Allah onlara karşı hüccetler ortaya koyduktan, onlara peygamber gönderdikten, şüphelerini giderdikten, bazan korkutarak ve bazan da sevdirek kendilerine karşı hüccetleri onlardan aldıktan sonra onları helak etmiştir. Bir ayet-i kerimde buna değinerek şöyle buyurmuştur:

«Andolsun biz, Firavun ailesini tuttuk. Öğüt alsınlar diye yıllarca kıtlıkla ve ürünleri azaltmakla sıktık. Onlara bir iyilik geldiği zaman: "Bu bizimdir." derler. Kendilerine bir kötülük ulaşırsa, Musa ve onunla beraber olanları uğursuz sayarlardı. İyi bilin ki, onların uğursuzluğu Allah katındandır. Fakat çokları bilmezler ve dediler ki: "Bizi büyülemek için ne kadar mucize getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz!" Biz de onların üzerine ayrı ayrı mucizeler olarak tufan, çekirge, kıml (haşerat), kurbağalar ve kan gönderdik; ama yine büyüklük tasladılar ve suçlu bir topluluk oldular.» (el-A'râf, 130-133.)

Cenâb-ı Allah, Firavun kavmi olan Kıpılları, ekinlerin bitmediği ve davarların memelerinden süt akmadığı kıtlık seneleriye, ağaçların ürünlerinin azalmasıyla - belki öğüt alırlar diye- sıktığını; ama bütün bunlara rağmen onların küfürden vazgeçmediklerini, ibret almadıklarını, bilakis küfür ve inatlarını devam ettirdiklerini haber veriyor.

«Kendilerine bir iyilik (bolluk) geldiği zaman: "Bu bizimdir" derler.» Yani bunu biz hakkettik ve bize layık olan da budur, derler. «Kendilerine bir kötülük ulaşırsa, Musa ve onunla beraber olanları uğursuz sayarlardı.» Onların uğursuzluğu nedeniyle bu belaya uğradık, derler. Ama iyilik ve bollukla karşılaştıklarında, Musa ve beraberindekilerin bize komşuluklarının hayır ve bereketine bu nimete mazhar olduk, demezler. Çünkü onların kalpleri inkarcı olup haktan kaçmakta ve kendileri de büyüklük taslamaktadır. Kötülükle karşılaştıklarında, sebebini Musa ve beraberindekilerde ararlar. İyiliğe kavuştuklarında da onu kendilerine mal ederler. "İyi bilin ki, onların uğursuzluğu, Allah katındadır." Allah, bunun cezasını onlara tam olarak çecktirecektir. "Fakat çokları bilmezler ve dediler ki: "Bizi büyülemek için ne kadar mucize getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz!"» Harikulade hallerle mucizelerin hepsini de göstersen; sana inanacak, sana tâbi olacak ve sana itaat edecek değiliz!

Onların durumlarını Cenâb-ı Allah şu ayet-i kerimeyle bildiriyor: "Üzerlerine Rabbinin (azab) kelimesi hakk olanlar, inanmazlar. Onlar bütün ayetler gelmiş olsa bile, acı azabı görünceye kadar (inanmazlar)." (Yûnus, 96-97.)

"Biz de onların üzerine ayrı ayrı mucizeler olarak tufan, çekirge, kıml (haşerat), kurbağalar ve kan gönderdik. Ama yine büyüklük tasladılar ve suçlu bir topluluk oldular."

Tufan felaketine uğramışlardı. İbn Abbas'm anlattığına göre, canlıları boğacak, ekin ve ürünlerini telef edecek kadar çok yağmur, onların üzerine yağdırılmıştı. Said b. Cübeyr, Katade, Süddî ve Dahhak da bu görüştedirler. Başka bir rivayete göre İbn Abbas ve Ata, tufanın, milleti kırıp geçiren çok sayıdaki ölüm olduğunu söylemişlerdir.

Mücahid, tufanın, su seli olduğunu ve her halde taun(veba) hastalığı olduğunu söylemiştir.

Üçüncü bir rivayete göre de İbn Abbas, tufanın, onları kuşatan umumî bir bela olduğunu söylemiştir. Taberî'nin, Hz. Aişe'den yaptığı bir rivayete göre peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurmuş ki: «Tufan, ölümdür.» Bu, garip bir hadistir.

Firavun kavmi, bir de çekirge felaketine uğramıştı. Çekirge, hemen herkesçe bilinen bir hayvandır. Ebu Davud'un rivayetine göre Hz. Pey-gamber'e, çekirgenin hükmü sorulmuş. O da cevaben buyurmuş ki: «(Çekirge) Allah'ın en kalabalık olan

ordusudur. Onu ne yerim, ne de haram kılarım.» Hz. Peygamber, sadece tiksindiği için çekirge yememiştir. Nitekim keler de yememiştir. Soğan, sarımsak ve pırasa yemekten de uzak durmuştur.

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadiste, Abdullah b. Evfa şöyle demiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte yedi gazaya katıldık ve (bu gazaların hepsinde de) çekirge yiyorduk.»

Çekirgeyle ilgili hadis ve eserler üzerinde, tefsirimizde gerekli açıklamaları yaptık. Hülasa çekirgeler, onların yerden biten ekin ve meyvelerini daha taptazeyken alıp götürdüler, geriye ne az, ne de çok hiç birşey bırakmadılar.

Kımilların da saldırısına uğramışlardı. İbn Abbas, kımilin buğdaydan çıkan bir kurtçuk olduğunu söylemiştir. Başka bir rivayete göre İbn Abbas kımilin, kanatsız küçük çekirge olduğunu söylemiştir. Mücahid, İkrime ve Katade de bu görüştedirler. Said b. Cübeyr ile Hasen, ki mi İm siyah renkli küçücük bir haşere olduğunu söylemişlerdir. Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlen ise, kunıhn pire olduğunu söylemiştir. Taberî ise, Arap dil bilginlerinden nakil yaparak kınılm, Hamnan adlı küçük cins bir maymun olduğunu söylemiştir. İşte bu hayvanlar, Firavun kavmi olan Kıptîlerin evlerine, hatta yataklarına kadar sokulmuş, yaşamalarına ve uyumalarına mani olmuşlardı.

Ata b. Saib ise, kımil kelimesinin, buğdaydan çıkan kurtçuk anlamına geldiğini söylemiştir. Hasan Basrî de kımil kelimesinin bu anlama geldiğini söyleyerek ayetteki kelimesindeki mim harfini şedde-siz okumuştur.

Kiptiler, kurbağaların istilasına uğramışlardı. Öyleki kurbağalar, yemeklerinin ve kaplarının içine düşüyorlardı. Onlardan biri birşey yemek ya da içmek için ağızını açacak olursa, çevredeki kurbağalardan biri gelip ağızına atlıyordu.

Kan mucizesi de Kıp tilere gösterilmişti. Bütün sulan kana bulanmıştı. Nil'den, kuyudan, nehirden ve her nereden içmek için biraz su aldıklarında o suyun, hemen o anda taze bir kana dönüştüğünü görürlerdi.

Ama bütün bu olup bitenlerden İsrailoğulları asla zarar görmemişlerdi. Bu da bu saydıklarımızın göz kamaştırıcı mucizeler ve kesin deliller olduklarını göstermektedir. Bütün bunları başlarına getiren, Musa idi ve yediden yetmiş Firavun kavmi bundan zarar görmüştü, ama İsrailoğullarından hiç birine bu olup bitenlerden zarar gelmemişti. Bu da Musa'nın peygamberliğini ispatlayan en kuvvetli delildir.

Muhammed b. İshak dedi ki: Büyücüler iman ettiklerinde Allah'ın düşmanı Firavun, yenik ve öfkeli olarak geri döndü. Küfü ve kötülüğünü devam ettirmekten başka birşey yapmadı. Cenâb-ı Allah, ona mucize üstüne mucize gönderdi. Kıtık seneleriyle onu sıkıştırdı. Üzerlerine önce tufan, sonra çekirge, sonra kımil, sonra kurbağa ve en sonunda da kanı ayrı, ayrı mucizeler olarak gönderdi.

Üzerlerine Önce tufan (su seli) gönderdi. Her taraf sular altında kaldı. Tarlaları ekemez oldular. Başka işler de yapamadılar. Açlıktan kırıldılar. Dayanamayacak hale gelince: "Ey Musa, dediler. Bizim için Rabbine- sana verdiği söz yüzü hürmetine dua et; eğer bizden azabı kal-dırırsan, muhakkak sana inanacağız ve mutlaka İsrailoğullarını seninle beraber göndereceğiz!" (ei-AVâf, 134.)

Musa Rabbine dua etti.. Rabbi de azabı onların üzerinden kaldırdı. Fakat onlar, Musa'ya iman edeceklerine dair verdikleri sözü yerine getirmeyince, bu defa Cenâb-ı Allah, çekirgeleri üzerlerine musallat kıldı. Bana gelen haber ve rivayetlere göre çekirgeler ağaçları ve kapılardaki demir çivilere kadar çok şeyleri yeyip tüketmiş, evlerinin yıkılmasına sebep olmuşlardı. Musa'ya yine aynı vaadîerde bulunmuşlar, Musa'da Rabbine dua etmiş ve Rabbi bu belayı da üzerlerinden kaldırmıştı. Ama onlar, vaadlerini yine yerine getirmemişlerdi.

Bu defa Cenâb-ı Allah, üzerlerine kımilları saldırtmıştı. Bana anlatıldığına göre Musa (a.s.)'ya, yıkılıp dağılmaya yüz tutmuş olan bir toprak tepesine gidip değneğiyle oraya vurması Allah tarafından emredilmiş. O da emre uyarak gidip değneğiyle o tepeye vurunca, kımillar çıkıp etrafa savrulmaya başlamış. Evlerini istila ederek yiyeceklerinin üstünü kaplamışlar. Firavun ailesi, evlerinde rahat edemez ve uyuyamaz olmuşlar. Dayanamayacak hale gelince de, Musa'ya yine aynı vaadlerde bulunmuşlar, Musa da Rabbine dua etmiş ve Rabbi bu belayı da üzerlerinden kaldırmıştı. Ama onlar vaadlerini yine yerine getirmemişlerdi.

Bundan sonra Cenâb-ı Allah, üzerlerine kurbağaları göndermişti. Kurbağalar; evlerine, kaplarına ve yiyeceklerine dolmuşlardı. Bohçadaki bir çamaşırı veya içi yemek dolu bir kabin kapağını açınca, içinin kurbağalarla dolu olduğunu görüyorlardı. Bu belaya da dayanamayacak hale gelince, Musa'ya yine aynı vaadîerde bulundular. Musa da Rabbine dua etmiş ve Rabbi bu belayı da üzerlerinden kaldırmıştı. Ama onlar, vaadlerini yine yerine getirmemişlerdi.

Son olarak da Cenâb-ı Allah, onlara kan gönderdi. Firavun kavminin sulan kana bulandı. Kuyudan ve nehirden aldıkları, kaptar avuçla-dıkları sular hemen o anda taptaze bir kana dönüşüyorlardı.

Zeyd b. Eşlem'in dediğine göre burunları sürekli kamyormuş. Bunu İbn Ebi Hatîm rivayet etmiştir.

Yüce Allah buyurdu ki: «Üzerlerine azab çökünce: "Ey Musa, dediler. Bizim için Rabbine -sana verdiği söz yüzü hürmetine dua et; eğer bizden azabı kaldırırsan, muhakkak sana inanacağız ve mutlaka İsrailoğullarını seninle beraber göndereceğiz!" Biz onlardan, geçirecekleri bir süreye kadar azabı kaldırmaya, hemen yeminlerini bozmaya başladılar. Biz de onlardan öc aldık, onları denizde boğduk! Çünkü onlar, ayetlerimizi yalanlamışlardı ve onları umursamaz olmuşlardı.» (el- A'râf, 134-136.)

Cenâb-ı Allah, Firavun kavminin ne kadar inkara ve azgın olduklarını, sapıklık ve cehaletlerini sürdürdüklerini haber veriyor. Allah'ın ayetlerine uyup elçisi Musa'yı tasdik etmeye karşı büyüklük taslamış-lardı. Halbuki Cenâb-ı Allah, Musa peygamberi onlara ayan-beyan gösterdiği ve kendilerine karşı delil ve burhan kıldığı üstün hüccetleri ve göz kamaştırıcı mucizeleriyle güçlendirmişti.

Kendilerim sıkıntıya düşüren her mucizeyi gördükçe, yemin ederek "Bu sıkıntıyı üzerimizden kaldırsan muhakkak sana inanacağız ve İsrailoğullarını seninle beraber göndereceğiz." diyerek söz verirdi. Ama azab üzerlerinden kalkınca, yine eski kötülüklerine dönerlerdi. Kendilerine gelen haktan yüz çevirir ve ona asla iltifat etmezlerdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah onlara, eskisine oranla daha kuvvetli ve daha çok sıkıntı verici bir azab gönderirdi. Yine Musa'ya söz verir, azab kaldırılınca, sözlerini yine yerine getirmezlerdi. Mütecavizlik eder, ahde vefa etmezlerdi. "Eğer bizden azabı kaldırırsan, muhakkak sana inanacağız ve mutlaka İsrailoğullarını seninle beraber göndereceğiz." Böyle diyorlardı ama, o başlan azab üzerlerinden kaldırılınca, yine o katmerli cehaletlerine geri dönüyorlardı.

İşte böyle.. Yumuşak huylu ve her şeye muktedir olan o yüce Zat, onları seyrediyor, onları hemen azablandırmak istemiyordu. Onları teh-did ediyor, azablarını erteliyordu. Kendilerine bunca delilleri gösterdikten ve mazeretlerini kestikten sonra onları, güçlü ve muktedir bir zata yaraşırcasına yakalayiverdi. Kendilerinden sonraki benzerleri kafirler için ibret kıldı. Başlarına gelen beladan öğüt alacak mü'minler için de misal kıldı. Nitekim konuşanların en doğru sözlüsü olan Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:«Andolsun, biz Musa'yı da ayetlerimizle Firavun'a ve ileri gelen adamlarına gönderdik: "Ben âlemlerin Rabbi-nir elçisiyim." dedi. Onlara ayetlerimizi getirince onlarla alay edip gülmeğe başladılar. Onlara gösterdiğimiz her mucize, mutlaka ötekinden büyüktü. Belki dönerler diye onları (kıtlık, tufan, çekirge gibi türlü) azab (lar) ile cezalandırdık. Bunun üzerine dediler ki: "Ey büyücü! Bizim için Rabbine dua et, sende bulunan ahdi yüzü hürmetine (bizi bağışlamasını dile), artık biz yola geleceğiz!" Fakat biz onlardan azabı kaldırıncı, sözlerinden dönmeğe başladılar.

Firavun, kavminin içinde seslenip dedi ki: "Ey kavmim, Mısır mülkü ve şu altımdan akıp giden ırmaklar benim değil mi? Görmüyor musunuz? Yahut ben, şu hakir, nerdeyse söz anlatamayacak durumda olan kimseden daha iyi değil miyim? (Eğer o doğru söylüyorsa) üzerine altın bilezikler atılmalı, yahut yanında (kendisine yardım eden) melekler de gelmeli değil miydi?" Kavmini küçümsedi. Onlar da ona boyun eğdiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir kavim idiler. Ne zaman ki bizi kızdırdılar, onlardan Öc aldık, hepsini boğduk. Onları sonradan gelön (inkarcı)ların geçmiş ataları ve Örneği yaptık (Bunlar da onların izinden gittiler.)» (ez-Zuhruf, 46-56.)

Yüce Allah, kendisiyle konuşma mertebesine nail olan şerefli kulu Musa'yı, alçak ve değersiz Firavun'a elçi olarak gönderdiğini haber veriyor. Yine Cenâb-ı Allah, peygamberi Musa'yı, tazim ve tasdikle mukabele görmesi gereken açık seçik mucizelerle teyid ettiğini de bildiriyor. Firavun ve milleti, bu mucizeler karşısında; içinde bulundukları küfürden vazgeçmeli, hakka ve dosdoğru yola dönmeliydiler. Ama Musa bir de ne görsün; Bu mucizeler karşısında gülüşüp alay ediyor, haktan dönüyor ve insanları Allah'ın yolundan geri çeviriyorlardı. Cenâb-ı Allah, onlara peşpeşe mucizeler gönderdi. Bir sonraki mucize, bir öncekinden

daha büyüktü. Çünkü te'kid eden mucize, öncekinden daha büyük ve daha kuvvetli olmalıydı.

«Belki dönerler diye onları azab ile cezalandırdık. Bunun üzerine dediler ki: "Ey büyücü! Bizim için Rabbine dua et, sende bulunan ahdi yüzü hürmetine (bizi bağışlamasını dile), artık biz yola geleceğiz.» (ez-Zuhruf, 48-49.)

Musa'nın zamanında, bir şahsa "Büyücü" diye hitapta bulunmak ayıp değildi ve hakaret de sayılmıyordu. Çünkü o zamanın bilginleri, büyücülerdi. Bu nedenledir ki, Musa'ya işleri düşünce, ona "Ey büyücü." diye hitab ettiler. Cenâb-ı Allah buyurdu ki: "Biz azabı onlardan kaldırıncı, sözlerinden dönmeğe başladılar."

Sonra Cenâb-ı Allah, Firavun'un kendi mülk ve hükümranlılığıyla, ülkesinin büyüklük ve güzelliğiyle, sarayının altından akar nehirleriyle (Nil'in sularının kabardığı zamanlarda etrafa kanallar açtırıp suları o kanallara akıtarak Nil'in su seviyesini düşürürdü), kendi nefsi ve süsle-riyle övünmeye; Allah'ın peygamberi Musa'yı küçümsemeye başladı. Küçüklüğünde diline değen ateş korunun kalan etkisiyle kelimeleri açık-seçik telaffuz edemiyor diye Musa'yı tahkir ediyordu. Ama aslında bu, Musa için bir olgunluk, güzellik ve şerefti. Bu, Allah'ın ona vahiy göndermesine ve onunla konuşmasına engel teşkil etmiyordu. Bundan sonra Cenâb-ı Allah ona Tevrat'ı indirmişti. Lanetli Firavun, elinde bilezik ve zinetler yok diye onu küçümsemişti. Aslında süs, kadınlara mahsustur. Erkeklerin şehamet ve onuruyla bağdaşmaz. Erkeklerle yakışmadığına göre; akıl ve marifet yönünden en mükemmel, himmet bakımından en yüce insanlar olan ve dünyalığa asla iltifat etmeyen peygamberlere hiç mi hiç yaraşmaz. Kaldı ki peygamberler, Cenâb-ı Allah'ın, ahirette kendi dostları için hazırladığı kalıcı ve sonsuz nimetleri, diğer insanlara nispetle çok daha iyi bildikleri için, dünyevî zinetlere tabii ki aldırış etmeyeceklerdi.

Firavun'un, "Yahut yanında (kendisine yardım eden) melekler de gelmen değil miydi?" sözüne gelince; insanın peygamber olması için, yanında bir melek bulundurmasına ihtiyacı yoktur. Eğer Firavun'un böyle demekle maksadı, meleklerin Musa'yı tazim etmesi idiyse, şunu bilmek gerekir ki, melekler, Musa' (a.s.)'dan çok daha aşağı seviyede bulunan kimselere da tazimde bulunurlar. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: «Melekler, yapmakta olduğu işten hoşnut olduklarından dolayı kanatlarını, ilim talebesi için (yere) sererler.»

İlim talebelerini bu kadar tazim eden meleklerin, Allah ile konuşma şerefine nail olan Musa (a.s.)'ya ne kadar tazim edeceklerini varın siz takdir edin!

Eğer Firavun'un böyle demekle maksadı, meleklerin, onun peygamberliğine tanıklık etmeleri idiyse, Hz. Musa'nın peygamberliği mucizelerle teyid edilmişti.

İzhar ettiği mucizeler, akıl sahipleri nazarında onun peygamberliğini kesin olarak kanıtlıyordu. Hak ve hakikati bulmak isteyenlere onun Allah elçisi olduğunu katiyetle ispatlıyordu. Rablerin Rabbi tara-fından kalbi mühürlenene, özü bırakıp kabuğa

bakan kimseler, onun getirdiği apaçık belgeleri göremiyorlardı. Gremiyenlerden biri de, kalbi kr, çok yalancı bir Kıpti olan Firavun'du.

Allah Tel buyuruyor ki; «(Firavun,) kavmim küçümsedi, onlar da ona boyun eğdiler.» Akıllarını azımsadı. Onları halden Hale uğrattı. Nitecede onun ilahlık iddiasını doğruladılar. Allah ona lanet etsin, onları da rezil etsin. "nk onlar, yoldan ıkımlı bir kavim idiler. Bizi gazap-landırdıklarında, onlardan c aldık." Boğarak, hakarete uğratarak, onurlarını ellerinden alarak; nimetten sonra azap ve zillete, refahtan sonra bayağlığa ve yoksulluğa, lüks hayattan sonra ateşe maruz bırakarak onlardan intikam aldık. Allah'a ve evveli olmayan kudretine sığınırız.

«Onları sonradan gelen (ve niteliklerim taşıyanların) geçmiş ataları ve (onların durumundan ibret alanların) rneği yaptık.» Helaklerine sebep olan azab sağanağından ders alan ve başlarına gelen felaketi haber alanlar için onları, ders alınacak bir ibret kıldık. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: «Musa, onlara açık açık ayetlerimizle gelince: "Bu, uydurulmuş bir bydeyi başka birşey değildir. İlk atalarımız arasında böyle birşey (olduğunu) işitmedik." dediler. Musa: "Rabbim, kimin kendisinin yanından hidayet getirdiğini ve bu (dünya) evin (in) sonun (da güzel sonuç)un kime aid olacağını çok iyi biliyor. Muhakkak ki zalimler ıflah olmaz." dedi. Firavun dedi ki: "Ey ileri gelenler, ben sizin için, benden başka bir tanrı bilmiyorum; ey Haman, haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak(arak tuğla imal et de) bana bir kule yap. Belki Musa'nın tanrısına çıkarım. Çünkü ben onu (Musa'yı) yalancılardan sanıyorum." O (Firavun) ve askerleri, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve kendilerinin bize dndrlmeyeceğim sandılar. Biz de onu ve askerlerini tuttuk, denize attık; bak o zalimlerin sonu nasıl oldu. Biz onları, ateşe çağıran önderler yaptık. Kıyamet günü asla yardım olunmazlar. Bu dünya hayatında biz onların peşine bir lanet taktık, (daima) lanetle anılacaklardır. Kıyamet günü ise onlar irkinleştirilenlerdendir.»(el-Kasas, 36-42.)

Cenâb-ı Allah, onların, hakka uymayıp büyüklük taslamaları, fani mülküne güvenerek ilahlık iddiasında bulunan hkmdarlarım doğru-layıp ona muvafakat etmeleri nedeniyle, kudretli Rabbin gazaplandığı-nı haber veriyor. Güçlü ve stf olup azabına karşı durulamayan yüce Rab, onlardan şiddetli bir intikam almış, Firavun ve askerlerini bir sabah vakti topluca suda boğmuştu. Hiç biri bu azabtan kurtulamamış ve onlardan yeryüzünde dolaşan bir tek kişi bile kalmamıştı. Aksine, hepsi boğulup Cehennem'e gitmiş, bu dünyada âlemler arasında peşlerine bir lanet takılmıştır. Kıyamete kadar lanetle anılacaklardır.

Kıyamette de lanetleneceklerdir. Bu ne kötü bir vergidir. Kıyamet gününde onlar, irkinleştirilenlerdendir. [\[46\]](#)

[\[1\]](#) Tefsir-i Taberi, XXIII, 107-108.

[\[2\]](#) Camiu s-Sağır, Hadis No: 1054.

[\[3\]](#) Tefsir-i Taberi, XXIII, 107.

[\[4\]](#) Tefsir-i Taberi, XXIII, 107.

[\[5\]](#) Tefsir-i Taberi, XXIII, 108.

[\[6\]](#) Suyutî, Drr, VII, 193.

[\[7\]](#) Buhari, Tevhid, VIII, 185.

[\[8\]](#) İbn Kesir, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, ağrı Yayınları: 1/329-335.

[\[9\]](#) Tefsir-i Taberi, XVII, 59.

[\[10\]](#) Tefsir-i Taberi, XVII, 60.

[\[11\]](#) Tirmizi, Sünen; Kıyame, 48.

[\[12\]](#) İbn Kesir, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, ağrı Yayınları: 1/335-338.

[\[13\]](#) İbn Kesir, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, ağrı Yayınları: 1/338.

[\[14\]](#) Ress: Kuyu ve mezar gibi kazılmış çukur demektir.

[\[15\]](#) Tefsir-i Taberi, XIX, 10.

[\[16\]](#) Tefsir-i Taberi, XXV, 97.

[\[17\]](#) Tezhib-i Tarih-i İbn Asakir, I,15.

[\[18\]](#) Tefsir-i Taberi, XXV, 97.

[\[19\]](#) Tefsir-i Taberi, XIX, 11.

[\[20\]](#) Tefsir-i Taberi, XIX, 10.

[\[21\]](#) İbn Kesir, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, ağrı Yayınları: 1/338-341.

[\[22\]](#) Tefsir-i Taberi, XXII, 104.

[\[23\]](#) İbn Kesir, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, ağrı Yayınları: 1/341-344.

[\[24\]](#) Tefsir-i Taberi, XXIII, 66-67.

[\[25\]](#) Tefsir-i Taberi, XVII, 63.

[25] Tefsir-i Taberî, XVII, 65.

[26] Tefsir-i Taberî, XXIII, 65.

[27] Tefsir-i Taberî,. XVII, 65.

[28] Tirmizî, Dâavat, Hadis No: 3505.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/345-352.

[29] Buharî, Enbiyâ, 24-35.

[30] Buharî, Enbiyâ, Hadis No: 212.

[31] Buharî, Kitabü't-Tefsir, No: 300.

[32] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/352.

[33] Tefsir-i Taberî, XX, 11.

[34] Tefsir-i Taberî, XX, 23.

[35] Tefsir-i Taberî, XX, 27.

[36] Tefsir-i Taberî, XX, 28.

[37] Blkz. Tefsir-i Taberî, XX, 32.

[38] Tefsir-i Taberî, XX, 41.

[39] İbn Mace, Rühûn, 5.

[40] Tefsir-i Taberî, XX, 43-44.

[41] Tarih-i Taberî, I, 287.

[42] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/353-387.

[43] Bkz. Tefsir-i Taberî, XXIII, 38.

[44] Sünen-i Ebu Davud, Melahim, Hadis No: 4344.

[45] Ebu Davud, Et'ime, Hadis No: 3813.

[46] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/387-403.

[Firavun Ve Askerlerinin Mahvoluşu](#)
[Firavun'un Boğulmasından Sonra İsrailoğulları](#)
[İsrailoğullarının Tih Cölüne Girmeleri Ve Orada Başlarına Gelen Garip Haller](#)
[Allah'ı Görme İsteği](#)
[Hz. Musa'nın Gıyabında Kavminin Buzağıya Tapması](#)
[İsrailoğullarının İneği](#)
[Musa İle Hızır'ın Kissası](#)
[Musa'nın Kissasını Baştan Sona İçeren Fitneler Hadisi](#)

Firavun Ve Askerlerinin Mahvoluşu

Mısır Kıptîleri, kralları Firavun'a uyup Allah'ın peygamberi ve Allah ile konuşma şerefine nail olmuş İmran oğlu Musa'ya muhalefet ederek, kafirlik, azgınlık ve inatlarını sürdürünce, Cenâb-ı Allah onlara, bâtılı ezen çok büyük hüccetler ve deliller gönderdi. Gözleri kamaştırıp akılları hayrette bırakan harikulade halleri onlara gösterdi. Bütün bunlara rağmen küfürden dönmediler. Sapıklık, inat ve azgınlıklarına son vermediler. Pek azı müstesna, onlardan iman eden olmadı. Rivayete göre, iman edenler üç kişiydi. Bunlardan biri, Firavun'un karısı (Asiye) idi. Ehl-i Kitabın bu kadınla ilgili haberlerden bilgisi yoktur. Diğerleri, Firavun'un akrabasından olan mü'min adamdır ki onun kafirlere karşı delil ileri sürmüş, onlara öğüt vermiş olduğunu ve onunla ilgili bilgileri daha önce anlatmıştık. İnananların üçüncüsü ise, şehrin öbür ucundan koşarak gelip Musa'ya öğüt veren (ve Mısır'dan çıkıp gitmesini tavsiye eden) öğütçü adamdır. O, Hz. Musa'ya demişti ki: «Ey Musa! İleri gelenler sen öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen uzaklaş. Doğrusu, ben sana öğüt veriyorum.» (ci-Kasas, 20.) İbn Abbas'ın dediğine göre, nasihatçının "ileri gelenler" dediği kimseler, büyücülerden başkalarıdır. Çünkü onlar Kıptîlerdendir.

Başka bir rivayete göre Musa'ya, Firavun'un milleti olan Kıptîler-den bir grup ile büyücülerin ve İsrailoğullarının tümü imar etmişlerdir. Şu ayet-i kerime de bu rivayeti doğrulamaktadır:

«Firavun ve erkanının kendilerine fenalık yapmasından korktuklarından milletin bir kısım gençleri dışında kimse, Musa'ya inanmamıştı. Firavun, o yerde-hakim di. O gerçekten aşırı gidenlerdendi.» {Yûnus, 83.)

Bu ayette geçen "milletinin" kelimesinden kasıt, Firavun'un millettir. Çünkü ayetin akışı buna delâlet etmektedir. Bu kelime, cümle içinde "Musa" kelimesine yakın olduğundan dolayı, milletin kelimesiyle, Musa'nın milletin kastedildiğini söyleyenler de olmuştur. Ama İbn Kesir Tefsiri'nde de açıkladığımız gibi, birinci görüş kuvvetlidir. Musa'ya inanan gençler, Firavun'dan, onun gücünden, satvetinden, zorbalığından ve adamlarının onu kendilerine karşı kıskırtıp dinlerinden zorla döndürmesinden korktukları için, imanlarını gizlemişlerdi. Şahid olarak kafi olan Cenâb-ı Allah, Firavun hakkında şöyle demektedir. «Firavun, yeryüzünde çok ululanan ve çok aşırı gidenlerdendi.» Yani bütün işlerinde ve durumlarında aşırı giderdi. Ama o, sonu gelmiş olan bir mikrop, devşirilme zamanı yaklaşan murdar bir ürün, telef edilmesi kaçınılmaz olan lanetli ve köhne bir adam olmuştur. İşte o sıralarda Musa, kavmine şöyle demişti: «Ey milletim! Allah'a inanıyorsanız ye teslin olmuştunuz Ona güvenin." Dediler ki: "Allah'a güvendik; Ey, Rabbimiz! zalim bir millet ile bizi sına, rahmetinle bizi kafirlerden kurtar."» (Yûnus, 84-86.)

Hz. Musa (a.s.), Allah'a dayanıp ondan yardım dilemelerini ve ona iltica etmelerini kavmine tavsiye etti. Onlar bu tavsiyeye uyunca Cenâb-ı Allahda onları, içinde bulundukları sıkıntıdan çıkardı.

«Musa'ya ve kardeşine: "Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın ve evlerinizi karşı karşıya kurun, namaz kılın ve mü'minleri müjdeleyin." diye vahyettik.» (Yûnus, 87.)

Cenâb-ı Allah, Musa'ya ve kardeşi Harun'a, İsrailoğulları için Kıptîlerinkinden ayrı bir yerde evler yapmalarını vahyetti. Birbirlerinin evlerini tanışınlar ve göç emrini alınca da göçmeye hazır vaziyette bulunsunlar diye.

"Evlerinizi karşı karşıya kurun." Bazıları, bu ayetin şu manaya geldiğini söylemişlerdir: "Evlerinizi mescidler edin." "Evlerinizi kible edin." yani evlerinizde çok namaz lalin. Çok namaz kılarak, yaşamakta olduğunuz zorluk ve sıkıntılara karşı Allah'tan yardım dileyin. Mücahid, Ebu Malik, İbrahim en-Nehaî, Rabî', Dahhak, Zeyd b. Eşlem ve oğlu Abdurrahman ile diğer bazı müfessirler ayetin bu manaya geldiğini söylemişlerdir. Nitekim namazın ilahî yardım aracı olduğu, şu ayetle de bildirilmiştir:

«Sabır ve namazla (Allah'dan) yardım isteyin.» (el-Bakara, 153.) Peygamber (s.a.v.) Efendimiz de birşeyden dolayı üzüldüğünde namaz kı-larmış.

Bazı müfessirler ise bu ayetin şu anlama geldiğini söylemişlerdir: Firavun zamanında İsrailoğulları, toplantı yerlerinde ve mabedlerinde açıkça ibadet edemiyorlardı. Bu sebeple de namazlarını kendi evlerinde kılmaları emrolunmuş. Daha önce dini vecibelerini yerine getiremiyorlarının zararını telafi etmek için, hiç değilse evlerinde namaz kılmaları kendilerine emrolunmuştu. Firavun ve adamlarından korktukları için, evlerinde kılmaları gerekiyordu. Mezkur ayet-i kerimede "mü'minleri müjdele" cümlesi de mevcut olduğu için, - her ne kadar ikinci manaya aykırı değilse de - birinci mana daha kuvvetlidir. Doğrusunu Allah bilir.

Said b. Cübeyr ise ayetin, "Evlerinizi karşılıklı yapın." manasına geldiğini söylemiştir.

«Musa: "Rabbimiz! Sen Firavun ve adamlarına dünya hayatında süs (ler) ve nice mallar verdin. Rabbimiz, (insanları) senir

yolundan saptırsınlar diye mi? Rabbimiz, onların mallarını yok et. Kalblerini sık ki, acı azabı görünceye kadar inanmasınlar!" dedi. (Allah): "Duanız kabul olundu. Doğru olun, bilmezlerin yoluna asla uymayın!" dedi.» (Yûnus, 88-89.)

Bu, All'ah ile konuşma şerefine nail olan Musa'nın, Allah düşmanı Firavun'a yaptığı büyük bir bedduadır. Musa, Allah için ona öfkelenmişti. Hakka uymaya karşı büyüklendiği, insanları Allah yolundan geri çevirdiği, inatçılık edip azdığı, bâtil davasını sürdürdüğü, maddeten ve manen apaçık olan hakla ve kesin burhamı kabule yanaşmayıp büyüklük tasladığı için Musa (a.s.), ona kızmış ve beddua etmişti. Demişti ki: «Rabbimiz! Sen, Firavun ve adamlarına (milleti olan Kıptilere, dininden olanlara) dünya hayatında süs (ler) ve nice mallar verdin. Rabbimiz, (insanları) senin yolundan saptırsınlar diye mi?»

Tabii ya.. Dünyayı ve dünyalığı her şeyden üstün tutanlar, bunların servet ve zinet sahibi oluşlarına aldanırlar. Cahil kimseler, bunların haklı olduklarını sanırlar. Ama güzel bineklerle şık elbiselerin, şahane binalarla sarayların, iştah çekici yiyeceklerle göz alıcı manzaraların, yüksek hükümranlıklarla itibar ve maddi imkanların dinî değil de, dünyevî olduğunu bilemezler.

Rabi' b. Enes ile Dahhak ve Ebu'l- Aliye, "Rabbimiz! Onların mallarını yok et!" ayetinin şu manaya geldiğini söylemişlerdir. Rabbimiz! Onların mallarını, olduğu gibi nakışlı taşlara döndür. Katade dedi ki: Aldığımız haberlere göre onların ekinleri taşla dönmüştür. Muhammed b. Ka'b ise şöyle demiştir: Şekerleri, hatta bütün malları taşla döndü. Bu mesele Ömer b. Abdülaziz'e anlatılırken bir hizmetçisini çağırarak, "Bana bir torba getir." demiş. Hizmetçi torbayı getirmiş. Bir de bakmışlar ki, torbanın içinde taşla dönüşmüş olan nohut ve yumurtalar var!.. Bunu İbn Ebu Hatîm rivayet etmiştir.

Rabbimiz! «Kalblerini sık ki, acı azabı görünceye kadar inanmasınlar!» Kalblerini mühürle ki, iman etmesinler. Musa, onlara: Allah'a, dinine, burhanlarına öfkelendiklerinden dolayı böyle bir bedduada bulunmuştu, Cenâb-ı Allah da, onun isteğini kabul edip yerine getirmişti. Nitekim Nuh'un da bedduasını kabul etmişti. Nuh, inançsızlara şöyle beddua etmişti:

«Rabbim! Yeryüzünde kafirlerden tek kişi bırakma. Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar ve yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) doğururlar,» (Nüh, 26-27.)

Bu nedenle Cenâb-ı Allah, kendisi, Firavun ve adamlarına bedduda bulunup kardeşi Harun'un amin dediği ve dolayısıyla beddua etmiş gibi sayıldığı bir esnada Musa'yla Harun'a hitaben şöyle demiştir:

(Allah): "Duanız kabul olundu. Doğru olun, bilmezlerin yoluna uymayın." dedi.

Tefsirciler ve diğer kitabîler dediler ki: İsrailoğulları, kendi bayramlarını kutlamak maksadıyla şehir dışına çıkmak için Firavun'dan izin istediler. Firavun, gönülsüz olarak izin verdi. Ancak İsrailoğul-larının bu izni almaktaki amaçları, kurtuluşu elde etsinler diye, Firavun ve adamlarına karşı baş kaldırmaları ve bu iş için gerekli olan hazırlığı yapmaktı.

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Cenâb-ı Allah, Fira-vun'un adamlarından iğreti olarak zinet istemelerini İsrailoğullarına emretti. Firavun'un adamları da onlara bol miktarda zinet eşyasını iğreti olarak verdiler. İsrailoğulları da geceleyin şehirden çıkıp hemen Şanı beldelerine yöneldiler.

Gittiklerini haber alan Firavun çok öfkelenerek peşlerine düşüp yakalamak ve yok etmek için, asker toplamaya başladı. Bu konudan Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bahsedilmektedir: «Musa'ya: "Kullarını geceleyin (Mısır'dan çıkar), yürüt; siz takip edileceksiniz." diye vahyettik. Firavun, (İsrailoğullarının gittiğini duyunca) şehirlere (asker) toplayıcılar gönderdi, (onlara şöyle dedi): "Şunlar, az bir topluluktur. Ve onlar bizi kızdırmaktadırlar. Biz, ihtiyatlı (koca) bir cemaatiz." Böylece biz onları (Firavun ve kavmini) bahçelerden, çeşmelerden çıkardık. Hazinelelerinden ve şerefli makamdan (çıkardık). Böylece, bunları İsrailoğul-lanna miras yaptık. (Firavun ve adamları), Güneş doğarken onların r ~dına düştüler. İki topluluk (yaklaşıp) birbirini görünce Musa'nın adamları: "İşte yakalandık." dediler. (Musa): "Hayır, doğrusu Rabbim benimle beraberdir. Bana yol gösterecektir." dedi. Musa'ya: "Değneğinle denize vur!" diye vahyettik. (Vurunca deniz) yarıldı. (On iki yol açıldı.) Her bölüm, kocaman bir dağ gibi oldu. Ötekileri de buraya yaklaştırdık. (Musa ve adamlarının ardından, düşmanları da bu denizde açılan yollara girdiler.) Musa'yı ve beraberinde olanları tamamen kurtardık; Sonra ötekilerini boğduk. Şüphesiz bunda (kudretimize) bir işaret vardır, ama çokları inanmazlar. Ve şüphesiz Rabbin, işte üstün O'dur, merhamet eden O'dur.» {eş-Şuarâ, 52-68.)

Tefsir âlimleri dediler ki: İsrailoğullarını yakalamak maksadıyla Firavun, çok sayıdaki askerle takibe çıktı. Denildiğine göre atları ara-smda100.000 doru at vardı. Askerleri de 1.600.000 kadardı. Doğrusunu Allah bilir. Rivayete göre İsrailoğullarının çocuklar dışındaki sayısı 600.000 savaşçı idi. İsrailoğullarının Yakub (a.s.) liderliğinde Mısır'a girişleriyle, Musa (a.s.) liderliğinde Mısır'dan çıkışları arasında geçen zaman, 426 yıldır.

Askerleriyle birlikte İsrailoğullarını takibe çıkan Firavun, sabah gün doğarken onlara ulaşmıştı. İki topluluk birbirini gördü. Birbirlerini gördüklerinden şüpheleri kalmamıştı. Birbirlerini ayan beyan görmüşlerdi. Vuruşup mücadele etmekten başka yapacak bir işleri kalmamıştı. Musa'nın arkadaşları, korku içinde: "Yakalandık." dediler. Önlerinde deniz vardı. Gidecek yolları da kalmamıştı. Denize girmekten başka çareleri yoktu. Bunu da yapabilecek bir kimse yoktu. Dağa da tırmana-mazlardı. Çünkü dağlar çok yüksek olup geçit vermiyorlardı. Firavun, bütün yolları tutmuş, onları kısıp almıştı. Onu, silahlan ve askerleri . arasında görüyorlardı, idaresi altındayken hile ve desisesiyle karşılaşmış oldulardan dolayı ondan çok korkuyorlardı. Gördükleri manzaranın ürküntüsünden dolayı, Allah'ın peygamberi Musa'ya durumlarını anlatarak şikayetçi oldular. Doğru konuşan ve sözü doğrulanan Musa, onları*a şöyle teminat verdi: "Hayır, şüphesiz Rabbim benimle beraberdir. O, bana yol gösterecektir!" Arka taraflarda durmakta olan Musa, Öne geçip kıyıya geldi, denize baktı. Denizin dalgaları, kıyıya âdeta tokatlıyordu. Köpükleri git gide fazlalaşıyordu. "İşte buradan geçmekle emrolundum." dedi. Yanında kardeşi Harun ile Nun oğlu Yuşa'da vardı. Yuşa', İsrailoğullarının büyüklerinden olup çokça ibadet eden bilgin bir kimseydi. Nasib olursa,

İleride de anlatacağımız gibi Musa ve Harun'dan sonra Cenâb-ı Allah ona da vahiy göndererek onu peygamber kılmıştır. İsrailoğulların beraberinde, Firavun ailesinden olup iman etmiş olan adam da vardı. Hepsi durup beklemekteydiler. İsrailoğullarının da tamamı onlara bağlıydılar. O imanlı adam, atını denize defalarca sürmüş; denizden geçmenin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiş, ama mümkün olmadığını görmüştü. Musa'ya: Ey Allah'ın peygamberi! Sana buradan mı geçmen emredildi? diye sormuş, Musa da, "Evet", diye cevap vermişti. İş büyüüp durum zorlaşınca; Firavun ve askerleri kin gazap ve öfkeyle onlara yaklaşıncaya, gözler yuvalarından fırlayıp yürekler ağza gelince Halım, Azım, ve Kadir olan yüce Arş'ın Rabbi Allah, kendisiyle konuşma şerefine ermiş olan Musa'ya: "Değneğinle denize vur!" diye vahyetti. Mu'a değneğin vurunca, Allah'ın izniyle deniz yarıldı. Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «Mû-sa'ya: "Değneğinle denize vur!" diye vahyettik. (vurunca deniz) yarıldı. (On iki yol açıldı). Her bölüm, kocaman bir dağ gibi oldu.» (eş-Şuarâ, 63.)

Denildiğine' göre denizde on iki yol açılmış. İsrailoğullarının her bir boyu, bir yoldan yürümeye başlamış. Hatta koridorumsu bu deniz yolları arasında, yolcuların birbirlerini görmelerine imkan sağlayan pençeler varmış. Bu rivayet üzerinde tartışılabilir. Çünkü su, pencereye ihtiyaç bırakmayacak olan saydam bir cisimdir.

Dalgalar, deniz sularını dağlar gibi yükseltiyordu. "Ol" dediği şeyin hemen oluverdiği yüce kudretin sahibi sulara hükmediyordu. Batı rüzganna emir verdi. Rüzgar, denizi yalayıp geçti. Deniz kurudu, öyle ki içinden geçen atların ve diğer bineklerin toynakları dahi ıslanmadı. Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «Andolsun biz Musa'ya: "Kullarımı (İsrailoğulların) geceleyin (Mısır'dan çıkarıp) yürüt; (değneğinle suya) vur, denizde onlar, için kuru bir yol (aç). (Firavun'un sana) yetişme (sin) den korkma. (Boğulmaktan) endişe etme." diye vahyetmiştik. Firavun, askerleriyle onların ardına düştü. Denizden onları örter Örttü. (Yani deniz onları içine alıp boğdu). Firavun, toplumunu saptır (di. Helake dü-şür)dü, (onları) doğru yola iletmedi.» (Tâ-Hâ, 77-79.)

Sonsuz gücün sahibi yüce Rabbin emriyle deniz yol verip bu hale gelince Musa, denizden geçmeleri için İsrailoğullarına emir verdi. Onlar da sevinç içinde alelacele deniz yoluna koyuldular. Seyredenleri şaşkına çeviren, müzminlerin kalplerini doğru yola ileten büyük bir olaya tanık olmuşlardı. Musa deniz yolundan geçti. Ardındaki İsrailoğullar da geçtiler. Karşı kıyıya vardılar. Tam bu sırada Firavun ordusunun ön tarafı da deniz yoluna giriyordu. Musa, Firavun askerleri tarafından yakalanmamak için, değneğiyle vurarak denizi eski haline döndürmek istedi. Yüce kudretin sahibi, denizi kendi haline bırakmasını ona emretti ve şöyle buyurdu: «Andolsun, onlardan önce Firavun toplumunu da sınadık. Onlara şerefli bir elçi geldi, (şöyle diyerek): "Allah'ın kullarını bana teslim edin; çünkü ben size (Allah'ın gönderdiği) güvenilir bir elçiyim. Allah'a karşı ululanmayın. Ben size apaçık bir delil getiriyorum. Ben, beni taşla (yıp Öldür) menizden, benim Rabbim ve siz Rabbiniz olan (Allah'a) sığındım. Eğer bana inanmadınız s a, bari ben (im yolum) dan çekilin." Sonra (Musa): "Bunlar, su içleyen bir toplumdur!" diye Rabbine dua etti. (Allah): "O halde kullarını geceleyin yürüt. Çünkü takibe aileceksiniz" (dedi) Denizi (yayıp toplumunu geçirdikten sonra olduğu gibi) açık bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur." Onlar geride neler bırakmışlardı. Nice bahçeler, çeşmeler, ekinler, güzel makamlar ve zevk-ü sefa sürecekleri nice nimetler! (Evet) böyle oldu. Ve biz onları başka bir topluluğa miras verdik. Onlara gök ve yer ağlamadı. (Kötü insanlar olduklarından onlara hiç acıyan olmadı) ve (başka bir vakte de) ertelenmediler. (Musa'nın ardısıra denize girip boğuldular). Andolsun biz, İsrailoğulların o küçültücü azabdan kurtardık; Firavun'dan. Çünkü o, (insanları ezip) yücelen, haddi aşanlardan biri idi. Andolsun biz, onları, bilerek âlemlere üstün kıldık. Onlara, içinde açık bir imtihan bulunan ayetler verdik.» (ed-Duhân, 17-33.)

"Denizi kendi halinde açık ve sakin olarak bırak." Denizi kendi halinde, olduğu gibi bıraktı. Nihayet Firavun da kıyıya geldi. Denizde yollar açıldığını, o dehşetli ve hayret verici manzarayı gözüyle gördü. Bunun, yüce Arş'ın Rabbi olan ulu Allah'ın bir eseri olduğunu iyice anladı. Çekindi, ilerleyeni e di. İsrailoğulların takibe çıktığına bin pişman oldu. Ama pişmanlığı, kendi'ne yarar sağlamadı. Askerlerine karşı metanetli görünmek zorunda kaldı. Mütecaviz ve saldırgan pozlar takındı. Ahlaksız ve inkarcı karakteri, küçümseyip itaati altına aldığı, bâtıl davasının peşinden koştuğu kavmine şöyle dedi: "Bana baş kaldırıp ülkemden firar eden kaçak kölelerimi yakalayabilmem için, deniz bile bana yol veriyor, gördünüz mü?" Böyle derken de içinden, geride kalıp askerlerin ardından yürümeyi ve kurtulmanın bir yolunu bulmayı düşünüyordu. Ama ne gezer! Bir ileri, bir geri gidiyordu. Rivayete göre Cebrail dişi bir kısırak üzerinde oraya gelip Firavun'un erkek atının önüne geçmiş, atını ileri doğru sürmeye başlayınca, lanetli Firavun'un atı, Cebrail'in kısrağının peşine düşmeye başlamış. Cebrail, kısrağını süratlendirerek deniz yoluna girmiş. Firavun'un atı da koşarak deniz yoluna girmiş. Firavun, artık bir şey yapacak durumda değildi. Askerleri, onun denize girdiğini görünce, peşisıra kendileri de hızla deniz yoluna koyuldular. Artık hepsi denize girmişlerdi. İlk başta girmiş olanları, karşı kıyıya çıkmak üzereyken Cenâb-ı Allah, kendisiyle konuşma şerefine ermiş olan Musa'ya, değneğiyle denize vurmasını emretmişti. Vurunca da deniz, Firavun ve askerlerini içine çekip boğdu. Aralarında kurtulan bir tek kişi bile olmadı. Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «Musa'yı ve beraberinde olanları tamamen kurtardık. Sonra ötekilerini boğduk. Şüphesiz bunda (kudretimize) bir işaret vardır. Ama çokları inanmazlar. Ve şüphesiz Rabbin, işte üstün O'dur, merhamet eden O'dur.» (eş-Şuarâ, 65-68.)

Dostlarını kurtarması, hiç birini suda boğmaması; düşmanlarını boğması ve hiç birini boğulmaktan kurtarmamasında; O'nun kudretinin yüceliğine, peygamberinin getirdiği nizam ve hükümlerde doğru olduğunu ispatlayan kafi bir delil ve büyük bir işaret vardır. Yüce Allah buyurdu ki: "İsrailoğulların denizden geçirdik. Firavun ve askerleri de zulmetmek ve saldırmak için onların arkalarına düştü. Nihayet boğulma kendisini yakalayınca (Firavun): "Gerçekten İsrailoğulların inandığından başka tanrı olmadığına inandım, ben de Müslümanlardam!" dedi. "Şimdi mi? Oysa daha Önce isyan etmiş, bozgunculardır

olmuştun." (Denildi). "Bu gün senin (canından ayırdığımız) bedenini, (denizin dibinden) kurtarıp (sahilde) bir tepeye atacağız ki, senden sonra gelenlere ibret olsun. Ama insanlardan çoğu bizim ayetlerimizden habersizdir.» (Yûnus, 90-92.)

Cenâb-ı Allah, inançsız Kıptîlerin lideri Firavun'un denizde ne şekilde boğulduğunu, dalgaların onu nasıl kaldırıp indirdiğini haber veriyor. O bu halde iken İsrailoğulları, onu ve askerlerini seyrediyorlardı. Cenâb-ı Allah'ın, ona ve adamlarına indirdiği azabı temaşa ediyorlardı ki, gözleri aydınlanıp gönülleri rahatlasın.

Firavun, ölümü çıplak gözle görüp Azrail'in kuşatması altında bulunduğunu anlayınca can çekişmeye başladı ve o esnada tevbe edip Allah'a yöneldi. İmanın fayda vermeyeceği bir zamanda iman etti. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: «Üzerlerine Rabbinin kelimesi hak olanlar inanmazlar. (Çünkü onların kafir olarak ölecekleri ve ateşte kalacakları, Allah'ın takdiri ile sabit olmuştur.) Onlara bütün ayetler gelmiş olsa bile, acı azabı görünceye kadar (inanmazlar.)» (Yûnus, 96-97.)

«Ne zaman ki hışmımızı gördüler: "Tek Allah'a inandık ve O'na ortak koştığımız şeyleri inkar ettik." dediler. Fakat hışmımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine bir fayda sağlamadı. (Bu), Allah'ın, kulları hakkında eskiden beri yürürlükte olan kanunudur. İşte o zaman kafirler ziyana uğramışlardır.» (el-Mü'min, 84-85.)

İşte böyle.. Musa, Firavun ve adamlarına beddua ederek Cenâb-ı Allah'dan; mallarını batırmasını, can yakıcı azabı görünceye kadar iman etmesinler diye kalblerini sıkmasını diledi. Zaten o zaman edecekleri imanın kendilerine bir faydası da olmaz ve bundan ötürü, hasret çekip pişmanlık duyarlar. Bu şekilde beddua ettiklerinde, Musa ile Harun'a Cenâb-ı Allah: "Duanız kabul olundu." diye cevap vermişti. Aşağıda nakledeceğimiz hadiste de Musa'nın durumuna değinilmektedir:

Süleyman b. Harb, Hz. Peygamberin şöyle buyurduğunu İbn Ab-bas'tan rivayet etti: «Firavun: "Gerçekten İsrailoğullarımı inandığından başka tanrı olmadığına inandım." dediği zaman, Cebrail bana dedi ki: "Ya Muhammed! O zaman beni görmeliydin. Cenâb-ı Allah'ın kendi-sine acıyıp kurtarmasından korktuğum için bir an Önce boğulsun, diye denizin çamurunu

alıp Firavun'un ağzına boşaltıyordum!"» ^[1]

Ebu Said el-Esece, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Cenâb-ı Allah, Firavun'u suda boğarken o, parmağıyla işare ederek yüksek sesle şöyle diyordu: «Gerçekten İsrailoğullarının inandığından başka tanrı bulunmadığına inandım.» Cebrail, Cenâb-ı Allah'ın onun hakkındaki rahmetinin gazabını geçip geride bırakmasından korktuğundan dolayı (bir an önce ölmesi için), her iki kanadıyla çamuru alıp onun yüzüne çarpıyor ve denizin dibine batırıyordu.

Ebu Hazim, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu Ebu Hüreyre'den rivayet etmiştir:

«Cebrail (a.s.) bana dedi ki: "Ya Muhammed, beni görmeliydin. Allah'ın rahmetine nail olur da affedilir, diye korktuğumdan

dolayı (bir an önce olması için) onu (Firavun'u) denizin dibine doğru bastırıyor ve ağzına çamur dolduruyordum.» ^[2]

Bazı rivayetlerde anlatıldığına göre Cebrail şöyle demiştir: «"Ben sizin en yüce Rabbinizim" dediği zaman Firavun'a kızdığın

kadar hiç kimseye kızmış değildim. İnandığını söylerken ben de ağzına çamur dol-duruyordum."» ^[3]

Cenâb-ı Allah buyurdu İd: «Şimdi mi? Oysa daha önce isyan etmiş, bozgunculardan olmuştun.» Bu, inkar manasını taşıyan bir sorudur. Ayrıca Firavun'un son andaki imanının kabul edilmediğim göstermektedir. Çünkü o - Allah bilir ya - dünyaya geri döndürüldüğü takdirde yine eski haline dönecekti. Nitekim Cenâb-ı Allah'ın bildirdiğine göre kafirler, Cehennem ateşini gördüklerinde şöyle diyeceklerdir:

«Keşke biz (dünyaya) geri çevrilseydik de Rabbinizin ayetlerini ya-lanlamasaydık ve inananlardan olsaydık.» dediklerini bir görsen. Hayır, daha önce gizlemekte oldukları, onlara göründü. Geri gönderilseler-di, yine menolundukları şeyi yapmağa dönerlerdi. Çünkü onlar yalancılardır.» (el-En'âm, 27-28.)

«Bu gün senin (canından ayırdığımız) bedenim, (denizin dibinden) kurtarıp bir tepeye atacağız ki senden sonra gelenlere ibret olasın.» ayeti hakkında İbn Abbas ve daha başkaları dediler İd: İsrailoğullarının bir kısmı, Firavun'un ölümünden şüphe ettiler. Öyle ki bazıları, onun ölmediğini söylediler. Cenâb-ı Allah, denize emir verdi. Deniz, onun bedenini yükseltti. Kimine göre suyun üstünde, tümsekte kaldı; kimine göre de kıyıdaki yüksek bir yere atıldı. Zırhı da üzerindeydi. Onu zırhından tanırlardı. Öldüğünden şüpheleri kalmasın ve Allah'ın kudretinin üstünlüğünü anlasınlar diye cesedi onlara gösterildi. Helak eden Allah'ın kudretini gösteren bir delil olsun, senden sonra gelecek İsrailoğullarına ibret olsun diye bugün seni, üzerindeki zırhınla kurtaracağız. Firavun ile askerleri, aşure gününde denizde boğulmuşlardır.

Muhammed b. Bişar, İbn Abbas'm şöyle dediğim rivayet etmiştir; «Peygamber (s.a.v.) Medine'ye geldiğinde Yahudiler, aşure günü oruç tutarlardı. Onlara: "Bu tutuğunuz oruç nedir?" diye sordu. Onlar da, 'Bu, Musa'nın Firavun'a üstün geldiği gündür.' dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, ashabına şu buyruğu verdi: "Siz, Musa'ya Yahudilerden daha yalansınız.

Siz de bugün oruç tutun."» ^[4]

Firavun'un Boğulmasından Sonra İsrailoğulları

Cenâb-ı Allah buyurdu ki: "Biz de onlardan öc aldık. Onları denizde boğduk! Çünkü onlar, ayetlerimizi yalanlamışlardı ve onları umursamaz olmuşlardı. Hor görülüp ezilmekte olan o milleti de içini bereketlerle donattığımız yerin doğularına ve batılarına mirasçı, kıldık. Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz, sabretmeleri yüzünden tam yerine geldi. Firavun'un ve

kavminin yapageldiği şeyleri ve yükseltmekte oldukları sarayları (ve bahçeleri) de yıktık. İsrailoğullarını denizden geçirdik. Kendilerine mahsus bir takım putlara tapan bir kavme rastladılar. "Ey Musa! (Bak) bunların nasıl tanrıları var, bize de öyle bir tanrı yap!" dediler. (Musa) dedi: "Siz gerçekten cahil bir kavimsiniz. Şunların içinde bulundukları (din) yıkılmıştır ve yaptıkları şeyler boşa çıkmıştır. Allah sizi âlemlere üstün yapmış iken ben size Allah'tan başka bir tanrı mı arayayım?" dedi. (Ey İsrailoğulları), hatırlayın o zamanı ki biz sizi Firavun ailesinden kurtarmıştık. Onlar size azabın en kötüsünü yapıyorlardı: Oğullarınızı öldürüyor, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda, size Rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardı. (el-A'râf, 136-141.)

Cenâb-ı Allah, Firavun ile askerlerinin suda boğuluşlarını, şereflerinden, canlarından ve mallarından koparılışlarını; İsrailoğullarının, onların tüm mallarıyla mülklerini ele geçirişlerini yukarıda ki ayet-i kerimelerde anlatıyor. Nitekim yüce Allah buyuruyor ki: «Böylece, bunları İsrailoğullarına miras yaptık.» (eş-Şuarâ, 59.)

«Biz de istiyorduk ki o yerde zayıflatılanlara lütfedelim. Onları önderler yapalım, onları (Kıptîlerin mülküne) mirasçı yapalım.» (el-Kasas, 5.)

«Hor görülüp ezilmekte olan o milleti de, içini bereketlerle donattığımız yerin doğularına ve batılarına mirasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz, sabretmeleri yüzünden tam yerine geldi. Firavun'un ve kavminin yapageldiği şeyleri ve yükseltmekte oldukları sarayları (ve bahçeleri) de yıktık.» (el-A'râf, 137.)

Cenâb-ı Allah, onların tümünü mahvetti. Dünyaya saldıkları şan ve şerefi ellerinden aldı. Firavun'u, maiyyetini, kumandan ve askerlerini yok etti. Mısır'da ayak takımından ve kendi halindeki vatandaşlardan başka kimse kalmamıştı.

"Mısır Tarihi" adlı eserde İbn Abdülhakîm, şunları anlatır: O zamanın Mısırlı kadınları, erkeklere hakim oldular. Şundan ki: Mısır'ın Firavunla birlikte denizde boğulan erkan ve ümerasının kadınları, dul kaldıkları için, kendilerinden aşağı seviyedeki halk tabakasına mensup erkeklerle evlendiklerinden ötürü, yeni kocalarına hükmeder olmuşlardı. Mısırlı kadınların o zamandan itibaren başlamış olan kocalarına karşı hakimiyetleri bu güne kadar devam etmiştir!

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre İsrailoğulları, Mısır'dan çıkmakla emrolunduklarında Cenâb-ı Allah o ayı kendileri için yılbaşı yaptı. Her evin bir kuzu kesmesini emretti. Kendisine bir kuzu çok gelen ev, komşusu ile ortaklaşa bir kuzu kesecekti. Kuzuyu kesince de kanım, birbirlerinin evlerini tanıtıcı bir işaret olsun diye kapılarının eşiğine süreceklerdi. Kızartılmış olarak değil de; başı, karnı ve ayaklarıyla birlikte kazanda haşlayarak yiyeceklerdi. Kuzunun artığını bırakmayacak, kemiklerini kırmayacak, az bir parçasını bile ev dışına çıkarmayacaklardı. Yedi gün süreyle ekmek yerine peksimet yiyeceklerdi. Buna da senelerinin ilk ayının on dördünde başlayacaklardı. Bu da bahar mevsimindeydi, yemek yerken de kuşakları bellerinde bağlı duracak, mestleriyle çarıkları ayaklarında; bastonları da ellerinde olacaktı. Yemeklerini ayaktayken çabucak yiyeceklerdi. Akşamleyin yediklerinden artan kalıntılarıysa ertesi sabah ateşle yakacaklardı. Bu, onlardan sonraki nesiller için de bir bayram olarak meşru kılınmıştı. Tevrat'a göre yaşadıkları sürece bu bayramı kutlarlardı. Tevrat nesholunca bu bayram da ortadan kalktı.

"Anlatıldığına göre o gecede Cenâb-ı Allah, Kıptîlerin hayvanlarıyla kızların bakire olanlarını öldürdü ki, İsrailoğulların unutup kendi dertleriyle meşgul olsunlar. Gün yarılınca İsrailoğulları Mısır'dan çıktı. Mısırlılar ölen bakire kızlarıyla hayvanları için feryad-ü figan etmekteydiler. Her evden bir vaveyla yükselmekteydi.

Musa'ya vahiy gelir gelmez hemen yola koyuldular. Hamurlarını mayalanmadan alıp şehirden çıktılar. Azıklarını omuzlarına sardıkları bezlere koyup sırtlandılar. Mısırlılardan çok miktarda mücevheri iğreti almışlardı. Çoluk çocuk ve hayvanlarından ayrı olarak 600.000 kişi kadardılar. Mısırdan 430 sene kadar yaşamışlardı.

Onların bu sene başı bayramlarına, fesih bayramı denir. Bundan başka fitır (oruç açma) ve kurban bayramları da vardır. Kitaplarında yer alan en kuvvetli ve en başta gelen bayramları bunlardır.

Mısır'dan çıkarken Yusuf'un tabutunu da beraberlerinde götürmüşlerdi. Kızıldeniz'in üzerinden geçip gitmişlerdi. Gündüzleri yol ah-yorken önleri sıra bir bulut ve bulutun içinde de nurdan bir sütun gidiyordu. Geceleyin yol alıyorken önlerinde ateşten bir sütun gidiyordu. Deniz kıyısına vardıklarında mola verdiler. Orada beklemekteyken arkadan Firavun ile askerleri onlara yetiştiler. Çokları paniğe kapıldılar. Sözcüleri: "Mısır'da kalsaydık, bu çölde kalmamızdan daha iyi olurdu." dedi. Bu sözcüye ve diğerlerine hitaben Musa (a.s.) şöyle cevap verdi: "Korkmayın! Firavun ile askerleri memleketlerine artık geri dönemeyeceklerdir!"

Anlatıldığına göre Cenâb-ı Allah, Musa'ya değneğiyle denize vurmasını emretti. Suyun ikiye ayrılarak kara yolu gibi kupkuru bir yol vereceğini ona vahyetti. Gerçekten de deniz, iki dağ parçası gibi birbirinden ayrılıp ortadan geçit verdi. Çünkü Cenâb-ı Allah, denize cenup ve sam rüzgarını gönderip üzerinden estirmiş, ikiye ayırmıştı. Açılan kupkuru yoldan İsrailoğulları geçtiler. Peşlerinden Firavun ve askerleri de aynı deniz yoluna girdiler. Yolun ortasına geldiklerinde, Musa, değneğiyle denize vurdu. Deniz, yine eski haline döndü, yol kapandı. Firavun ve askerleri boğuldular.

Fakat Ehl-i Kitap kaynaklarına göre bu olay geceleyin cereyan etmiştir. Halbuki deniz,sabahleyin onları içine çekip boğmuştur. Bu da onların yanlışlıklarından ve metinlerdeki ifadeleri doğru anlıyamama-larındandır.

Cenâb-ı Allah, Firavun ile askerlerini boğduğunda, Musa ve İsrailoğulları, Rabblerine şöyle tesbihatta bulunmuşlardı: "Üstün olan Rabb'i teşbih ederiz. O Rabb ki Firavunun ordusunu kahretti. Övgüye layık olan o Rabb ki, Firavunun süvarilerini geçi vermez denize attı."

Rivayete göre Harun'un kızkardeşi peygamber Meryem, eline bir def alıp, ellerinde def ve davullar olan kadınları peşine

takmış onlara şu duayı okumuş ve okutmuştur: «Kahhar olan Rabb! Sen, noksanlıklardan münezze ve yücesin. Firavunur atlarıyla süvarilerini denize atıp boğarak kahrettin!»

Ehl-i kitap kaynaklarında bu ifadelerle rastladım. Muhammed b. Ka'b-el-Kurazî de bu ifadelerle dayandığından dolayıdır ki İsa'nın anası İmran kızı Meryem'in, Harun'un bacısı olduğunu söylemiştir. Bu görüşünün doğruluğuna, şu ayetin delâlet ettiği de söylemiştir. İsrailoğulları, babasız bir çocuğu dünyaya getirdiğinde Meryem anamı-za-hitaben şöyle demişlerdi: «Ey Harun'un kız kardeşi! Baban kötü bir adam değildi. Anan da fahişe değildi...» (Meryem, 28.)

Harun'un bacısının peygamber olduğunu söylemenin doğru olmadığını daha önce açıklamıştık. Böyle bir şeyi söylemek mümkün değildir. Bu iddiada bulunan Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye muvafakat eden olmamıştır. Aksine, bu görüşünde herkes ona muhalefet etmiştir. Faraza Ehl-i Kitap kaynaklarından Harun'un bacısı Meryem için "peygamber" unvanı kullanılmış da olsa, bu Meryem, Musa ile Harun'un baasıdır. İsa'nın anası Meryem ile olan alakası, sadece isim, baba ve kardeş adlarındaki benzerliktir. Bu iki Meryem'in durumu kendisine sorulduğunda Rasûlullah (s.a.v.), Muğî'e b. Şu'be'ye şu cevabı vermiştir: «Bilmez misin ki onlar (yani İsrailoğulları) kendi peygamberlerinin isimleriyle adlanır lar di?»

Şimdi de Harun'un bacısı Meryem'e, 'peygamber Meryem' denmesinin sebebine gelelim. Kraliyet ailesine mensup bir kadına her ne kadar kendisi kral değilse de - Melike (kraliçe) deniyorsa veya emîr ailesine mensup bir kadına - her ne kadar kendisi emîr değilse de - emîre deniyorsa; aynı şekilde peygamber ailesine mensup bir kadına da her ne kadar kendisi peygamber değilse de Nebiyye yani peygamber denilebilir. Harun'un bacısı Meryem'e de bu anlamda 'peygamber Meryem' denmiştir. Bu bir istiareddir. Yoksa gerçek anlamda vahye mazhar olan bir peygamber olduğu kastedilmemiştir.

Öylesine büyük bir bayram gününde def çalmasına gelince, bu da bizden önceki ümmetlerin şeriatlarına göre bayramlarda def çalmanın meşruluğunu göstermektedir. Bizim dinimizde de kadınların bayram ve sevinç günlerinde def çalmaları meşrudur. Rivayete göre Hz. Aişe'nin yanındaki iki cariye mina (kurban bayramı) günlerinde def çahyorlar-mış. Rasûlullah (s.a.v.) da evde olup sırtını onlara döndürerek uzanmış, yüzünü de duvardan yana çevirmiş. Rasûlullah (s.a.v.)'m evine gelen Ebu Bekir hazretleri, cariyelerin def çalmakta olduklarını görünce, "Rasûlullah'm evinde şeytan çalgıları ha!" diyerek onları azarlamıştı. Öfkeli olduğunu görünce Hz. Peygamber şöyle demişti: "Bırak onları ey Ebu Bekir! Her milletin bir bayramı vardır. Bu (gün) da bizim bayramımızdır." İslam'a göre bayramlarda olduğu gibi düğünlerde ve gurbetteki kimselerin sılaya gelişlerinde aynı şekilde def çalıp eğlenmek meşrudur.

Anlatıldığına göre İsrailoğulları denizi geçince Şam taraflarına gidip orada üç gün kaldılar. Su bulamadılar, bu nedenle aralarından bazıları söylenmeye başladılar. İçilemeyecek kadar tuzlu ve öldürücü bir su buldularsa da onu içemediler. Cenâb-ı Allah, Musa'ya vahiy gönderip, bir ağaç parçası alarak o suyun içine atmasını emretti. Ağaç parçasını içine atınca su tatlılaştı ve kolayca içilebilir hale geldi. Orada Rabbi, Musa'ya, bazı farzlar ile sünnetleri öğretti; ona bir çok tavsiyelerde bulundu.

Diğer kitaplarını kollayan Kur'ân-ı Kerîminde Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur: «İsrailoğulları denizden geçirdik Kendilerine mahsus bir takım putlara tapan bir kavme rastladılar: «. .."Ey Musa! (Bak) bunların nasıl tanrıları var, bize de öyle bir tanrı yap!" dediler. (Musa) dedi: "Siz, hakikaten câhil bir toplumsunuz! Şunların içinde bulundukları (din) yıkılmıştır ve yaptıkları şeyler boşa çıkmıştır."» (ei-AW, 138-139.)

Onur ve üsûnlük sahibi Allah elçisinin kendilerine getirdiği dinin hak olduğunu ispatlayıcı ilahî alametleri ve kudreti ayan-beyan görmüş oldukları halde, yine de bu sapıkça ve cahilce sözleri sarfetmişlerdi. Bu bâtil sözleri, putlara tapan bir topluluğa uğradıklarında söylemişlerdi. Denildiğine göre o topluluğun tapmakta oldukları put, inek şek-lindeymiş. İsrailoğulları güya o topluluğa: «Buna niçin tapıyorsunuz?» diye sormuşlar. Onlar da putlanın kendilerine yerine göre fayda ve zarar verdiğini, darlık zamanında ondan nızık taleb ettiklerini söylemişler. İsrailoğullarının bazı bilgisizleri de onları doğrular gibi olmuşlar. Allah ile konuşma şerefine ermiş olan şanlı veyüce peygamberlerinden, bu topluluğun putu gibi kendileri için de put getirmesini istemişlerdi. Peygamberleri Musa da, onlara aklı ermeyen ve doğru yolda olmayan kimseler olduklarını bildirmişti: «Şunların içinde bulundukları (din) yıkılmıştır ve yaptıkları şeyler boşa çıkmıştır.»

Bundan sonra Musa onlara, Cenâb-ı Allah'ın kendilerini zamanla-nının diğer milletlerine ilim ve şeriatça üstün kılarak, aralanındaki pey-gamberleriyle diğer ümmetlere tercih ederek; inatçı ve zorba Firavunun pençesinden kurtanp, göz göre göre Firavun'u helak ederek kendilerine iyilik ve ihsanda bulunarak; onları Firavun ile adamlarının mülküne varis kılıp yerlerine geçirerek, mallarıyla mutluluklarına ve saraylarına sahip kılarak nimetlere mazhar kıldığını anlattı. Tek ve or-taksız olan Allah'tan başkasına ibadet etmenin doğru olmayacağını onlara açıkladı. Çünkü O; yaratıcı, nızık verici ve aynı zamanda inançsız zorbalan kahredicidir.

İsrailoğulların hepsi o kavimde gördükleri putlardan istemiş değillerdi. Aksine şu ayetteki zamir cins ifade etmektedir: «İsrailoğulları denizden geçirdik. Kendilerine mahsus bir takım putlara tapan bir kavme rastladılar: "Ey Musa! (Bak) bunları nasıl tanıyan var, bize de öyle bir tanrı yap." dediler.

Yani bir kısmı böyle dediler. Tıpkı şu ayet-i kerimede olduğu gibi: «. .Onları (hep bir yere) toplamışsınız, hiç birini bırakmamışsınız. Ve hepsi sıra sıra senin Rabbine sunulmuşlardır. "Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi bize geldiniz (o zamanki gibi ne malınız, ne evladınız var). Oysa siz, sizin için (yaptığımız) va'di yerine getirecek bir zaman tayin etmediğimizi sanmıştınız değil mi?"» (el-Kchf, 47-48.)

Evet.. Cenâb-ı Allah'ın yapmış olduğu va'di, yerine getirecek bir zaman tayin etmediğini sananlar, insanların hepsi değil de bir kısmıdır. İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Vakid el-Leysî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah'la birlikte Huneyn seferine

çıkıştık. Bir sedir ağacının yanından geçiyorduk. "Ya Rasûlallah, bu ağacı bizim için askı yap. Nitekim kafirlerin de askılık ağaçları vardır." Kafirler, silahlarını sedir ağacına asar, etrafında oturup ibadet ederlerdi. Bu teklifimiz üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Allahü ekber! Bu, tıpkı İsrailoğullarının Musa'ya: "Bunların nasıl tanrıları var, bize de Öyle bir tanrı yap." demelerine benziyor. Doğrusu siz, sizden öncekilerin yollarından gitmektesiniz!» ^[5]

İbn Cerir et-Taberî,Ebu Vakid el-Leysi'den rivayet etmiştir: Ebu Vakidî'nin anlattığına göre onlar, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Huneyn gazasına gitmişler. Gitmekte oldukları yolun üzerinde, kafirlerin silahlarını asıp etrafında ibadet ettikleri ve "Zatü'l-Envat" (askılık) denen bir ağaç varmış. (Ebu Vakidî diyor ki): Büyük bir sedir ağacının yanından geçiyorduk. "Ya Rasûlallah! Kafirlerinki gibi bize de askılık bir ağaç yap." dedik. Böyle dememize o, şu karşılığı verdi: "Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a andolsun ki, kavminin Musa'ya söyledikleri gibi söylediniz. (Onlar şöyle demişlerdi): "Bunların nasıl tanrıları var, bize de öyle bir tanrı yap." Musa dedi ki: "Siz hakikaten cahil bir toplumsunuz! Şunların içinde bulundukları (din) yıkılmıştır ve yaptıkları şeyler boşa çıkmıştır."»

Musa peygamber, Mısır'dan çıkıp Kudüs taraflarına gittiğinde oralarda Hisanîler, Fezarîler, Kenanîler ve diğerleri gibi bazı zorba topluluklar gördü. Milleti olan İsrailoğullarına, Kudüs'e girip bu zorbalarla savaşmalarını, onları Kudüs'ten kovmalarını emretti. Bunu, Cenâb-ı Allah kendilerine emir buyurmuştu. Bunu başarabileceklerini ve oralara hakim olacaklarını İbrahim Halil ve Musa Kelim gibi büyük peygamberler vasıtasıyla onlara bildirip vaadde bulunmuştu. Fakat İsrailoğulları, Musa'nın zorbalarla savaşmaları yolunda verdiği emre uymadılar. Cihaddan geri durdular. Bu sebeple de Cenâb-ı Allah, onlara korkuyu musallat eyledi. Onları Tih sahrasına bıraktı. Uzun seneler (kırk yıl süreyle) o çölde gidip geldiler, göçüp konakladılar. Nitekim yüce Allah bunu şöyle anlatır:

«Musa, kavmine demişti ki: "Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; zira (O), aranızda peygamberler var etti. Sizi krallar yaptı ve size dünyalarda hiç kimseye vermediğini verdi. Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı (nasib ettiği) kutsal toprağa girin, arkanıza dönmeyin. Yoksa kaybedersiniz!" Dediler ki: "Ey Musa! Orada zorba bir millet var. Onlar oradan çıkmadıkça biz asla oraya girmeyiz. Eğer çıkarlarsa, o zaman oraya gireriz." (Allah'tan) korkanlardan, Allah'ın nimet verdiği iki adam dedi ki: "Onların üzerine kapıdan girin, eğer kapıdan girerseniz, muhakkak ki siz galib gelirsiniz. Haydi eğer inanıyorsanız Allah'a dayanın!" Dediler ki: "Ey Musa! Onlar orada olduğu sürece biz oraya asla girmeyiz. Sen ve Rabbin, gidin, savaşın, biz burada oturuyoruz!"

(Musa): 'Ta Rabbi, ben kendimden ve kardeşimden başkasına malik değilim. Bizimle, o yoldan çıkmış toplumun arasını ayır.' dedi. (Allah) buyurdu ki: "Orası onlara kırk yıl yasaklandı. Yerde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Sen yoldan çıkmış olanlar için üzülme."» (ei-Mâide, 20-26.)

Allah'ın peygamberi, Allah'ın onlara dinî ve dünyevî nimetlerle ihsanda bulunduğunu hatırlatıyor; Allah yolunda cihad etmelerini, Allah düşmanlarıyla savaşmalarını emrediyor ve şöyle diyordu:

«Ey Kavmim! Allah'ın size yazdığı (nasib ettiği) kutsal toprağa girin, arkanıza dönmeyin (düşmanla savaşmaktan kaçınmayın), yoksa kaybedersiniz.» Kazançtan sonra zarara, mükemmellikten sonra eksikliğe uğrarsınız. Dediler ki: «Ey Musa! Orada zorba (inatçı ve kafir) bir millet var. Onlar oradan çıkmadıkça biz asla oraya girmeyiz. Eğer çıkarlarsa, o zaman oraya gireriz.» O zorba millettten korktular. Halbuki onlardan daha zorba ve daha güçlü, askerleri onlardan daha çok olan Fi-ravun'un helak edildiğini görmüşlerdi. Bu da onların bu sözü söylemekle kınandıklarını ve bu tutumu sergilemekle de yeril diki erini göstermektedir. Düşmanlarına saldıramayıp, inatçı eşkiyaya direnemeyip al-çaldıklarını göstermektedir.

Bu mevzuyla ilgili olarak ekseri tefsirciler, uydurma bazı nakiller yapmışlardır ki bunların asılsızlıklarına hem akü, hem de din delâlet etmektedir. Güya Kudüs'te bulunan o zorba milletin insanları korkunç şekilde ve müthiş irilikteki devasa bir yapıya sahip imişler! Anlatıldığına göre İsrailoğullarının elçileri onların yamna giderken, zorba milletin elçilerinden biri onları karşılamış. Onları birer birer alıp yenine ve pantolonunun cebine sokmuş. Topladığı bu on iki elçiye, zorbaların hükümdarının önünde yerlere saçıp savurmuş. Hükümdar "Bunlar da ne?" diye sormuş. Kendisine tanıtılmadan önce bunların insar olduklarını bilememiş!..

Bütün bunlar aslı olmayan saçmalık ve hurafelerdir. Yine anlatıldığına göre hükümdar, onlara üzüm göndermiş. Üzümün her tanesi, bir adama yetiyormuş. Biraz da meyve göndermiş. Her bir tanesi bir adamı doyuruyormuş. Bunları göndermekle, İsrailoğullarının, kendilerinin ne kadar iri cüsseli insanlar olduklarını anlamalarını istemişler.

Bu da doğru değildir.

Güya orada Uc b. Unuk adında bir adam varmış. Bu adam İsrailoğullarını yok etmek için, zorbaların hükümdarının yanına gelmiş. Boyu 3333,3 ziral uzunluğundaymış!..

Beğavî ve diğerleri böyle nakletmişlerse de bu doğru değildi. Nitekim bunun doğru olmadığını, şu aşağıdaki hadis-i şeriften söz ederken açıklamıştık. Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuş ki:

«Doğrusu Cenâb-ı Allah, Adem'i altmış ziral uzunluğunda yarattı. Yaratıklar (m boyu) şu ana kadar kısılmaya devam etmektedir!"»

Anlatıldığına göre Uc b. Unuk,bir dağın tepesine el atarak dağı yerinden sökmüş, eline alarak Musa'nın askerlerinin üzerine atmak istemiş. Tam o sırada bir kuş gelerek dağı gagalayarak ortadan delmiş. Delince de dağ,bir tasma gibi Uc'un boynuna

geçivermiş. Sonra da boyu on zira olan Musa, sıçrayarak on zira1 kadar yükselmiş; on zira' uzunluğundaki değneğiyle, Uc'un ancak ayağındaki topuk kemiğine vurabilmiş, böylece onu Öldürmüş!..

Bunu Nevfel Bekalî rivayet etmiştir. Taberî de İbn Abbas'tan nak-letmiştir. Fakat bunun isnadı üzerinde tartışılabilir. Maamafih bütün bu rivayetler, israiliyattandır. Bütün bunlar, İsrailoğullarının cahilleri tarafından uydurulmuş hikayelerdir. Bunlar, çokça yalan haber rivayet etmişlerdir. Haberlerin yalan olanlarıyla doğru olanlarını birbirinden ayırdetmemişlerdir. Sonra bu rivayet doğru olsa bile İsrailoğulları, o zorba kavimle savaşmaktan kaçınmakta mazur sayılmazlardı.

Savaştan kaçındıkları için Allah, onları yermiştir. Cihadı terkettik-leri ve peygamberleri Musa'ya muhalefet ettikleri için Cenâb-ı Allah, onları Tih çölünde yaşamaya mahkum etmekle cezalandırmıştır. Aralarında bulunan iki mü'min ve salih adam, düşmana karşı atılğan olmalarını onlara tavsiye etmiş; cihattan geri durmaktan onları men' etmişlerdi. Rivayete göre o iki inanmış adam, Yuşa' b. Nun ile Kalib b. Yufan-na idi. Bazıları, «Allah'ın kendilerine nimet verdiği,... (Allah'tan) korkanlardan iki adam dediler ki:...» ayetindeki (o>lü«) fiili-ni(Dy'ûJ) şeklinde bina-i meçhul olarak okumuşlardır. Buna göre ayetin manası şöyle olur: "Allah'ın kendilerine (iman, İslam, taat ve şecaatle) nimet verdiği heybetli iki adam dediler ki: "Onların üzerine kapıdan girin, eğer kapıdan girerseniz, muhakkak ki siz galip gelirsiniz. Haydi eğer, inanıyorsanız Allah'a dayanın." Yani Allah'a dayanır, O'ndan yardım diler ve Ona sığınırısanız; düşmanlarınıza karşı size yardım eder, sizi onlara karşı destekler ve onların üzerinde muzaffer kılar. Dediler ki:

«Ey Musa! Onlar orada olduğu sürece biz oraya asla girmeyiz. Sen ve Rabbin, gidin, savaşın, biz burada oturuyoruz!» İsrailoğullarının çoğu, cihaddan geri durmakta direttiler. Büyük bir gevşeme ve önemli bir olay meydana gelmişti. Denildiğine göre Yuşa' ile Kalib, İsrailoğullarının böyle konuştuklarını duyunca, Allah'ın onlara gazaplanıp azab vermesinden korkarak üzerlerindeki elbiseleri paraladılar; Musa ile Harun da korkudan secdeye kapandılar.

«(Musa) dedi ki: "Ya Rabbi! Ben kendimden ve kardeşimden başkasına malik değilim. Bizimle o yoldan çıkmış toplumun arasını ayır. (Aramızda hüküm ver)."»

(Allah) buyurdu ki: "Orası onlara kırk yıl yasaklandı. Yerde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Sen, yoldan çıkmış olanlar için üzülmeye..."»

Savaştan kaçındıklarından dolayı, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşmakla cezalandırıldılar. Herhangi bir hedefleri olmaksızın başıboş olarak dolaşıyorlardı. Gece-gündüz, sabah-akşam avare avare gezinip duruyorlardı. Denildiğine göre Tih sahrasına giren İsrailoğullarından hiç biri oradan sağ çıkmadı. Oraya girmiş olanların hepsi kırk sene içinde öldü. Yuşa ve Kalib ile çocuklarından başkası sağ kalmadı.

Fakat Hz. Peygamberin (s.a.v.) ashabı, Bedir gününde, İsrailoğullarının Musa (a.s.)'ya söyledikleri gibi söylememişler, "Sen ve Rabbin gidin, savaşın. Biz burada oturacağız." dememişlerdi. Aksine, onlarla savaşa çıkma konusunda istişare yaparken, Ebu Bekir es-Sıddık, istenil-diği gibi güzelce konuşmuştu. Diğer muhacirler de gönül rahatlatıcı sözler söylemişlerdi.

Sonra Hz. Peygamber: «Bana işarette bulunun.» deyince Sa'd b. Mu-az şöyle dedi: «Bizi kasteder gibisin Ya Rasûlallah. Sen hak ile gönderen (Allah'a) andolsun ki, bize şu denizi göstersen ve içine dalarsan biz de senin ardına dalarız ve hiçbir adamımız bundan geri durmaz. Yarın bizi düşmanlarımızla karşılaştırır san, memnuniyetsizlik göstermeyiz. Biz savaşta sabırlıyız. Karşılaştığımızda sözümüzü yerine getiririz. Umarız ki Cenâb-ı Allah, gözünü aydınlatacak olan faaliyet ve eylemlerimizi sana gösterecektir. Allah'ın bereketi üzerine bizimle birlikte yürü.»

Hz. Peygamber, Sa'd'm bu sözlerinden memnun olup canlandı.

İmam Ahmed b. Hanbel... İbn Şihab'dan rivayet etti ki, Mikdad (r.a.), Bedir gününde Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle dedi:

«Ey Allah'ın Rasûlü! İsrailoğullarının Musa'ya: "Git, sen ve Rabbin savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız." dedikleri gibi sana da aynı şeyleri söylemeyeceğiz. Ama biz sana diyoruz ki: Git, sen ve Rabbin savaşın. Doğrusu biz de sizinle beraber

savaşacağız!»^[6]

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mesudun şöyle dediğim rivayet etti: «Bedir savaşında Mikdad'ın Öyle bir haline tanıl oldum ki onun yerinde olmayı çok isterdim. Rasûlullah (s.a.v.) müşriklere beddua ediyorken Mikdad onun yanına geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! İsrailoğullarının Musa'ya: "Git, sen ve Rabbin savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız." dedikleri gibi sana da aynı şeyleri söylemeyeceğiz. Bilakis biz senin sağında, solunda, önünde ve ardında savaşacağız." Mik-dad'm bu

sözleri üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'m yüzünün aydınlandığını ve memnun olduğunu gördüm.»^[7]

Hanz Ebu Bekir b. Mirdeveyh, Enes (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) Bedir'e gittiğinde Müslümanlarla istişare etti. Ömer (r.a.) kendi görüşünü açıkladı. Sonra yine istişarede bulundu. En-sarîler dediler ki: Ey Ensâr topluluğu Rasûlullah sizi kastediyor." Bunun üzerine Ensâr topluluğu şu karşılığı verdi: "Öyleyse biz, İsrailoğullarının Musa'ya: "Git, sen ve Rabbin savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız." dedikleri gibi sana da aynı şeyleri söylemeyeceğiz. Seni hak ile gönderer (Allah'a) andolsun ki bizi Mekke arkasında beş gecelik

Mesafede bulunan Berkü'l-Gumard'a yürütsen, yine peşin sıra geliriz!"^[8]

İsrailoğullarının Tih Çölüne Girmeleri Ve Orada Başlarına Gelen Garip Haller

İsrailoğullarının zorba milletle savaşmaktan geri durduklarını, bu nedenle Cenâb-ı Allah'ın onları Tih çölüne göndermekle cezalandırdığını, kırk sene süreyle oradan çıkmamalarına hükmettiğini önceki sayfalarda anlatmıştık.

Ehl-i Kitap kaynaklarında İsrailoğluUannm zorba milletle savaşmaktan geri durduklarına dair herhangi bir ifadeye rastlamadım. Ancak bu kaynaklarda anlatıldığına göre Musa peygamber, kafirlerden bir gurupla savaşmak üzere Yuşa'ı silahlandırıp görevlendirmiş. Gönderdikten sonra da Musa, Harun ve Hor ile birlikte bir tepeye çıkıp zirve noktasında oturmuşlar. Musa değneğini yukarı doğru kaldırmış. Değneğini yukarı doğru kaldırdıkça, Yuşa, düşmana galib geliyormuş. Yorgunluk veya benzeri bir sebepten dolayı eli yana eğilince de düşmanlar Yuşa'ı mağlub ediyorlarmış. Bunun üzerine Harun ile Hor, o gün akşama dek Musa'nın elini sağdan ve soldan takviye edip dik vaziyette tutmuşlar. Yuşa da düşmanı yenmiş.

Aynı kaynaklarda anlatıldığına göre Musa'nın kayınpederi olan Medyen kahini Yatiron, Musa'nın karşılaştığı durumları ve onun, Fira-vun'a karşı Allah tarafından muzaffer kılmışım duyup öğrenince iman ederek Musa'nın yanına gelmiş. Beraberinde kızını ve Musa'nın eşi Sa-fura'yı, Musa'nın ondan doğan iki oğlu Cerşon ile Azir'i de getirmişti. Musa onu karşılayıp ikramda bulunmuş; İsrailoğullannm uleması da toplanıp ona saygılarını sunmuşlardı.

Anlatıldığına göre Yatiron, İsrailoğullannm, aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları çözümlemesi için Musa'ya çok fazla müracaat edip yanında büyük kalabalıklar oluşturdıklarını görünce ona şöyle bir teklifte bulunmuştu: "Halkı biner, ikiyüzer, ellişer ve onar kişilik guruplara ayır. Bunların başlarına rüşvetten ve hıyanetten hoşlanmayan, güvenilir, iffetli ve Allah'tan korkan kimseleri sorumlu olarak tayin et. Bunlar, halk arasında meydana gelen anlaşmazlıkları çözümlemek için hüküm versinler. Çözüme kavuşturamadıkları bir meseleyle karşılaştıklarında onu sana getirsinler. Sen de o zaman o müşkül meseleyi halledersin." Hz. Musa, kayınpederinin söylediklerini yaptı.

Dediler ki: İsrailoğulları, Mısır'dan çıkışlarının üçüncü yılında yaz başlangıcında, Sina yanındaki Tih çölüne girdiler. Tur-i Sina çevresine yerleştiler. Musa, dağa çıktı. Rabbi onunla konuştu ve ona; İsrailoğullarına bahsettiği nimetleri onlara hatırlatmasını emretti. Onları Firavun ile adamlarının pençesinden kurtarışım, kartal kanatları üzerindeymişçesine onları Firavun'un elinden ve pençesinden nasıl kurtarmış olduğunu hatırlatmasını emretti. İsrailoğullarına yıkanıp temizlenmelerini ve giysilerim de yıkayarak üçüncü güne hazırlanmalarını söylemesini emretti. Üçüncü günde Tur-i Sina dağının çevresinde toplanmalarını, boru sesini duydukları sürece ona asla yanaşmamalarını, yaklaşan öldürüleceğini, hayvanlarını dahi oraya götürmemele-rini emretti. Boru sesi kesilince de dağa tırmanabileceklerini söyledi. İsrailoğulları bu emre uyup yıkandılar, temizlenip kokular, süründüler. Üçüncü gün olunca dağın tepesinde büyük bir bulut peydahlandı. Buluttan sesler geliyor, içinde şimşekler çakıyordu. Boru sesi gerçekten müthişti. İsrailoğulları bundan çok korktular, oradan kaçıp dağın eteğinde durdular. Dağı büyük bir duman kapladı. İçinde nurdan bir sütun vardı. Dağın her tarafı şiddetli bir sarsıntı geçirdi. Borunun sesi, gittikçe artan bir şiddetle devam etti. Musa da dağın tepesinde duruyordu. Cenâb-ı Allah onunla konuşuyordu. Aziz ve Celil olan Rabb, ona, dağdan inip İsrailoğullarına, Allah'ın tavsiyesini duymaları için dağa yaklaşmalarını söylemesini emretti. Musa da inip âlimlerine, Allah'a daha yakın olmaları için dağa çıkmalarını emretti.

Bu da, Ehl-i Kitabın kitaplarında neshin mutlaka vuku bulduğunu göstermekte olan bir nasıttır. Musa dedi ki: «Ya Rabb! Onları dağa çıkamazlar. Çünkü sen, onları dağa çıkmaktan menetmiştin.» Bunun üzerine Cenâb-ı Allah ona, gidip kardeşi Harun'u da beraberinde getirmesini emretmişti. Ama kahinleri, yani âlimleri ve İsrailoğullannm diğerleri oradan pek uzakta değillerdi. Musa, emredilenleri yaptı. Onur ve üstünlük sahibi olan Rabbi onunla konuştu. O zaman ona on emri verdi. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre dağın yanında bulunan İsrailoğulları, Allah'ın sözlerini işitmişler, ama anlayamamışlardır. Ancak daha sonra Musa, onlara bu sözlerin manasım açıklamıştır. Onlar da Musa'ya: "Aziz ve Celil olan Rabbin söylediklerin sen bize tebliğ et. Doğrusu biz ölmekten korkuyoruz."

Musa, onlara Rabbinin söylediklerini tebliğ etti ve, "Bunlar, on emirdir." dedi. On emir, şunlardı:

- 1- Ortaksız olan tek Allah'a kulluk et.
- 2- Yalan yere Allah adına yemin etme.
- 3- Cumartesi gününü muhafaza et. Yani haftanın bir gününü ibadetle geçir. (Bu günü Cenâb-ı Allah, Cuma günüyle değiştirmiştir.)
- 4- Rabbin olan Allah'ın bu dünyada sana verdiği ömrünün uzaması için ana ve babana ikram et, iyi davran.
- 5- Adam öldürme.
- 6- Zina etme.
- 7- Hırsızlık etme.
- 8- Arkadaşın için yalancı şahitlik etme.
- 9- Arkadaşının evine (haberi olmadan) göz atma.
- 10- Arkadaşının karısına göz koyma, kölesine, cariyesine, Öküzüne, eşeğine ve sahibi olduğu her hangi birşeyi ele geçirme arzusuna kapılma. Onu çekememekten sakın!

Âlimlerin çoğu, bu on emrin şu Kur'ân ayetlerinde kavram olarak yer aldığını söylemişlerdir:

«De ki: "Gelin Rabbinizin size (neleri) haram kıldığını okuyayım: Ona hiç birşeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin; sizi de, onları da biz besliyoruz. Kötülüklerin açığına da, kapalılarına da yaklaşmayın ve haksız yere Allah'ın yasakladığı cana kıymayın! Düşünesiniz diye Allah size bunları tavsiye etti.

Yetimin malına yaklaşmayın. Yalnız erginlik çağına erişinceye kadar (onun malına) en güzel biçimde (yaklaşabilir, onu uygun

tarzda sar-fedebilirsiniz); ölçü ve tartıyı tam adaletle yapın. Biz, kişiye gücünün yettiğinden fazlasını teklif etmeyiz. Söylediğiniz zaman da akrabanız da olsa adalet yapın ve Allah'a verdiğiniz sözü tutun. Hatırlayıp öğüt alalım diye (Allah) bunları size tavsiye etti. İşte benim doğru yolum bu, ona uyun. (Başka) yollara uymayın ki, sizi onun yolundan ayırmasın! (Azabından) korunmanız için (Allah) size böyle tavsiye etti.» (el-Enâm, 151-153.)

On emirden sonra da İsrailoğullanna zaman zaman çeşitli hükümler ve değerli bazı tavsiyeler bildirildi. Bunlara bir zaman riayet ettiler. Ama daha sonra başkaldınp riayet etmez oldular. Sonra bu hüküm ve tavsiyeleri değiştirip tahrif ettiler. Hatta ortadan kaldırdılar. Meşru ve mükemmel hükümleri neshettiler! Oysaki bundan önce de, bundan sonra da emir, Allah'ındır. O, dilediği gibi hükmeder. İstedğini yapar. Bilesiniz ki, yaratma ve emir, Ona aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah, kutlu ve yücedir. O, buyurmuş ki: «Ey İsrailoğullan, biz sizi düşmanınızdan kurtardık ve Turun sağ yanında, (Musa'ya Tevrat'ı indireceğimizi) size va'dettik; üzerinize kudret helvasıyla bildircin indirdik. Size verdiğimiz nzkı temizlerinden yeyin. Ama bu hususta taşkınlık etmeyin; sonra gazabım üzerinize iner. Kimin üstüne gazabım inerse artık o, (ateşe) düşmüştür. Ve ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra da yola gelen kimseye karşı elbette çok bağışlayıcıyım.» (Tâ-Hâ, 80-83.)

Cenâb-ı Allah, -kendilerini düşmanlarından kurtarıp zorluk ve

sıkıntının içinden çıkarmakla İsrailoğullarına yapmış olduğu iyilik ve ihsanı hatırlatıyor. Tur'un sağ taraflarına düşen yanında peygamberleri Musa ile konuşacağını onlara va'd etmişti İd, dünya ve ahiretleri için kendi yararlarına olacak hükümleri ona indirsin. Ekini ve davarı olmayan Tih sahrasına zorunlu sefer ettiklerinde çekmekte oldukları zorluk ve sıkıntı durumunda gökten üzerlerine kudret helvası yağdırmıştı. Her sabah uyandıklarında evlerinde kudret helvası görüyorlardı. O gün, ertesi güne kadar kendilerine yetecek miktarda helvayı alıyorlardı. Daha fazla alanmki bozuluyordu. Az miktarda alana ya da artmayacak kadar çok alana yetiyordu. Ondan ekmek gibi leyle yapıyorlardı. Çok beyaz ve tatlı idi. Günün sonu olduğunda da üzerlerine sürü halinde bildircin kuşları geliyordu. Hiç zorluk çekmeden, akşam yemeklerine yetecek kadar bildircin yakalıyorlardı.

Yaz mevsimi gelince Cenâb-ı Allah, onları bir bulutla gölgelendirir-di. Bu bulut, onları güneşin sıcağından ve göz alıcı ışığından korurdu. Nitekim Cenâb-ı Allah onlara bahşetmiş olduğu nimetlerden şöyle bahsetmektedir: "Ey İsrailoğullan, size verdiğim nimetimi hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü tutun ki, ben de size verdiğim sözü tutayım ve sadece benden korkun! Sizin yanınızda bulunamı doğrulayıcı olarak indirmiş bulunduğuma inanın ve onu inkar edenlerin ilki olmayın, benim ayetlerimi bir kaç paraya satmayın ve benden sakının.» (el-Bakara, 40-41.)

Bundan sonraki ayetlerde de Cenâb-ı Allah hep bu mevzudan bahseder ve bir kaç ayet sonra gelen ayetlerde şöyle buyurur: «Sizi Firavun ailesinden de kurtarmıştık ki (onlar), size azabın en kötüsünü reva görüyor, oğullarınızı boğazlayıp kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı ve bunda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı. Sizin için denizi yarmıştık, sizi kurtarmış ve Firavun ailesini boğmuştuk; siz de bunu görüyordunuz. Musa ile kırk gece için sözleşmiştik. Sonra siz onun ardından buzağıyı (tanrı) edinmiştiniz. (Kendinize böylece) zulmediyordunuz. Bundan sonra da yine belki şükredersiniz, diye sizi atfetmiştik. Yola gelesiniz, diye Musa'ya kitap ve Furkan (hak ile bâtılı birbirinden ayıran ölçü) vermiştik. Musa, kavmine demişti ki: "Ey kavmim, sizler, buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize zulmettiniz. Gelin, yar atıcınız a tevbe edin de nefisleriniz (in kötü duyguların)ı öldürün. (Ya da buzağıya tapanları öldürün). Bu, yaratıcınız katında sizin için daha iyidir. (Bu suretle O), sizin tevbenizi kabul buyurmuş olur. Çünkü O, öyle bağışlayıcı, öyle merhametlidir. Bir zaman da: "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça göi medikçe sana inanmayız." demiştiniz de derhal sizi yıldırım çarpmıştı; siz de bunu görüyordunuz. Sonra belki şükredersiniz diye sizi, ölümünüzün ardından tekrar diriltmiştik. Bulutu üstünüze gölgelik çektik; size kudret helvası ve bildircin indirdik: "Size verdiğimiz güzel nızıklar-dan yiyein." (dedik). Ama onlar bize değil, kendi kendilerine zulmediyorlardı.» (el-Bakara, 49-57.)

Bundan sonraki ayetlerde de Cenâb-ı Allah hep bu mevzudan söz eder ve sonuçta şöyle buyurur: «Bir zaman Musa, kavmi içir su (yağmur) istemişti; "Değneğinle taşa vur" demiştik. Bunun üzerine taştan on iki göze fişkırmıştı. Her bölük kendi içecekleri pınarı bilmişti: "Allah'ın rızıkından yiyein, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak (şuna buna) saldırmayın." (demiştik). Hani siz demiştiniz ki: "Ey Musa! Biz bir yemeğe dayanamayacağız. Bizim için Rabbine dua et de bize yerin bitirdiği sebzesinden kabağından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından çıkarsın." (Musa): "İyi olanı, daha aşağı"olana mı değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin, orada size, istediğiniz var." demişti. Üzerlerine alçaklık ve düşkünlük damgası vuruldu; Allah'ın gazabına uğradılar. Öyle oldu. Çünkü onlar, Allah'ın ayetlerini inkar ediyorlar ve haksız yere peygamberleri Öldürüyorlardı. İsyana daldıkları,sınırı aştıkları için bunu hak ettiler.» (ei-Bakara, 60-e1.)

Cenâb-ı Allah, onlara kudret helvasıyla bildircin vererek in'am ve ihsanda bulunduğunu İsrailoğullanna hatırlatıyor. Onlar, hiç zahmet çekmeden ve emek sarfetmeden bu nimetlere kavuşuyorlardı. Kudret helvası, sabah erkenden evlerine yağıyordu. Bildircinlar da akşam üzeri sürü halinde onlara gönderiliyordu. Cenâb-ı Allah onlara su da fişkirtti. Musa, beraberlerinde taşımakta oldukları taşa, değneğiyle vurunca taştan on iki gözede su fişkırdı. İsrail oğullarının her boyuna bir gözeden su akıyordu. Sonra onlar için berrak bir su akmaya başladı. O sudan alıp içiyor, hayvanlarını da Buluyorlardı. Kendi ihtiyaçları kadarını da depoluyorlardı. Cenâb-ı Allah, onları sıcaktan korumak için, bir bulutla gölgelendirmiş ti.

Bu, Allah'ın büyük bir nimeti ve bol bir bağışydı. Fakat onlar,bu nimet ve bağışın hakkını tam olarak vermediler. Gereğince şükcrünü ifa etmediler. Layıkı veçhiyle ibadet etmediler. Sonra çokları sıkıntıya düşüp rahatsız olduklarını söylediler. Kudret helvasıyla bildircin yerine, kendilerine yerin bitirdiği sebzelerden, kabaktan, sarımsaktan, mercimekten ve soğandan

verilmesini istediler. Böyle demelerinden dolayı Musa (a.s.) onları şiddetle azarlayıp kınayarak şöyle dedi: «İyi olanı, daha aşağı olana mı değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin; orada size, istediğiniz var.» Yani bu nimetlerin yerine istediğiniz o şeyler, irili ufaklı bütün şehirlerde yaşayan ahâlinin sahib olduğu şeylerdir. Layık olmadığınız bu mertebeden inip o şehirlere gittiğinizde, istemekte olduğunuz o değersiz yiyecekler, kalitesiz gıda maddelerim bulacaksınız. Ama ben sizin bu isteğinize icabet edecek değilim. İnat ve ısrarla açıkladığınız bu arzunuza muvafakat edecek değilim.

Kendilerinden sadır olan bu mezkûr sıfatların tamamı, onların yasaklara riayet etmediklerini gösteriyor. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Ama bu hususta taşkınlık etmeyin. Sonra gazabım üzerinize iner, kimin üstüne gazabım inerse, artık o, (ateşe) düşmüştür.» (Tâ-hâ, s1.) Yani helak olmuş ve mahvolması hak olmuştur. Yıkıp helak eden de Allah'tır. Böylesinin üzerine, zorlu kuvvetin sahibi olan hükümdarın gazabı inmiştir!..

Fakat Cenâb-ı Allah,kendisine yönelip tevbe edecek ve azılı şeytana uymayı sürdürmeyecek olan kimseler için bu şiddetli tehdide, umut verici ifadeleri de bitştirmiş tir. «Ve Ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra da yola gelen kimseye karşı elbette çok bağışlayıcıyımdır.»(Tâ-Hâ, 82.)^[9]

Allah'ı Görme İsteği

Yüce Allah buyurdu ki:

«Musa ile otuz gece (bana ibadet etmesi için) sözleştik ve buna (bu otuz geceye) on gece daha kattık. Böylece Rabbinin tayir ettiği vakit, kırk geceye tamamlandı. Musa, kardeşi Harun'a dedi ki: "Kavmim içinde benim yerime geç, ıslah et, bozguncuları yoluna uyma." Musa, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmağa gelip de Rabbi on(unl)a konuşunca: "Rabbim, bana (kendini) göster,sana bakayım!" dedi (Rabbi) buyurdu ki; "Sen beni göremezsin; fakat dağa bak. Eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin!" Rabbi dağa görününce onu darmadağın etti ve Musa da baygın düştü. Ayılınca: "Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim!" dedi. (Allah) buyurdu ki "Ey Musa! Ben elçiliklerimle (verdiğim Tevrat sıfırlarıyla) ve konuşmamla seni insanların başına seçtim. Sana verdiğimi al ve şükre derilerden ol!" Öğüte ve her şeyin açıklamasına dair ne varsa, hepsini Musa için levhalara yazdık: "Bunları kuvvetle tut, kavmine de emret,bunların en güzelini tutsunlar. (Gereğince amel etsinler); size, yoldan çıkmışların yurdunu (nasıl tarumar ettiğimi) göstereceğim!" Yeryüzünde haksız yere büyülenenleri ayetlerimden uzaklaştıracam. Onlar her ayeti görseler de yine ona inanmazlar. Doğru yolu görseler, onu yol edinmezler; ama azgınlık yolunu görseler, onu yol edinirler. Çünkü onlar, ayetlerimizi yalanladılar ve onları umursamaz oldular. Ayetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar, yalnız yaptıklarıyla cezalanmıyorlar mı?» (el-A'râf, 142-147.)

Aralarında İbn Abbas ile Mesruk ve Mücahid'in de bulunduğu selef ulemasından bir grup demişler ki: Musa ile sözleşilen otuz gece, zilkade ayının tamamını içine alıyordu. Zilhicce ayından da on gece eklenince, kırk gece tamamlanmış oldu.^[10] Şu halde Cenâb-ı Allah, kurban bayramının birinci gününde Musa ile konuşmuş olmaktadır. Yine Öyle bir günde de Muhammed (s.a.v.)'in dinini tamamlayıp hüccet ve burhanlarını ortaya sürmüştür.

Musa (a.s.) vadeyi oruçlu olarak tamamladığında, kokmaya başlayan ağzının kokusunu güzelleştirmek için ağaç kabuğu çiğnedi. Cenâb-ı Allah, on daha tutmasını emretti. Böylece kırk gece tamamlanmış oldu. Bu nedenle bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

«Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha-hoştur!»

Musa, Tur-i Sina'ya gitmek için yola çıkarken, İsrailoğullarının yönetimini kardeşi Harun'a bıraktı. Seçkin, sevimli ve değerli öz kardeşi, Allah yoluna davet etme işindeki yardımcısı Harun'a tavsiyede bulunan emirler vardı. Musa'nın mertebesi daha yüksek olduğu için ona emirler vermiştir. Emir alması, Harun'un peygamberliğiyle ters düşmez.

Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «Musa, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmağa gelip de Rabbi on(unl)a konuşunca...» Yani perde arkasından onunla konuşunca... Hitabını ancak ona işittirdi.. Ona seslendi.. Onunla konuştu.. Onu kendine yaklaştırdı. Bu yüksek bir makam, şerefli bir mansıp, yüksek bir kale ve şerefli bir konaktır. Dünya ve ahiret-te Allah'ın sonu gelmez salat-ü selamı onun üzerine olsun.

O, bu yüksek makama ve bu şerefli mertebeye ulaşp Allah'ın hitabım işitince, kendisiyle Rabbi arasındaki perdelerin kaldırılmasını istedi. Gözlerin kendisini görmekten aciz kaldığı, burhanı kuvvetli olan Ulu Rabbine dedi ki: «Rabbim! Ben (kendim) göster, sana bakayım.» (Rabbi) buyurdu ki: «Sen beni göremezsin!»

Sonra Cenâb-ı Allah, kendisinin tecelli edip görünmesi halinde Musa'nın dayanamayacağını açıkladı. Çünkü ondan daha iri daha sabit ve daha kuvvetli olan dağ bile, Rahman olan Allah'ın tecellisi ve görünmesi anında yerinde duramayacak ve paramparça olacaktı. Bu nedenle Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «Fakat dağa bak. Eğer o yerinde durursa,sen de beni göreceksin.» Eski kitaplarda nakledildiğine göre Cenâb-ı Allah ona şöyle demiş: «Ey Musa! Beni gören bir canlı mutlaka ölür. Beni gören cansız bir cisim de mutlaka yerinde duramayp yuvarlanır!»

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadiste, Ebu Musa (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Allah'ın perdesi nurdur -bir rivayete göre ateştir- Eğer o perdeyi açacak olursa, yüzünün nurları, yaratıklarından gözünün

görebildiği kadarını yakar!»
«Gözler onu göremez.» (ci-En'âm, 103.) Ayet-i kelimesiyle ilgili olarak İbn Abbas şöyle demiştir: «Bu, Allah'ın bir şeye

[11]

göründüğü zaman o şeyin yok olmasına sebep olan nurudur.»

Bu sebeple Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«Rabbi dağa görününce onu darmadağın etti ve Musa da baygın düştü. Ayıhnca: «Sen yücesin, sana tevbe ettim. Ben, inananların ilkiyim.» dedi.»

Mücahid'in tefsirinde ise şu ifadeler yer almaktadır: «Fakat dağa bak. Eğer yerinde durursa beni göreceksin.» Çünkü dağ senden iri ve büyük olup, sana nispetle yaratılışça da kuvvetlidir. «Rabbi dağa görününce...» O da dağa baktı. Dağın, yerinde duramayıp sarsıldığını ve darmadağın olduğunu gördü. Dağı bu vaziyette görünce de düşüp bayıldı.

İbn Kesir tefsirimizde de naklettiğimiz gibi İmam Ahmed ile Tirmizî, Enes (r.a.)'in şöyle dediği rivayet etmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.) «Rabbi dağa görününce onu paramparça etti.» ayetini okuyun-ca,baş parmağının ucunu serçeparmağının uçtaki mafsalsının üzerine koyarak: «İşte şu kadarcık tecelli etti ve dağ (darmadağın olup yerin dibine) battı.» dedi.

Süddî, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Cenâb-ı Allah'ın azametinden ancak serçe parmak kadarı dağa göründü; dağı paramparça etti, toprak haline getirdi. «Musa düşüp bayıldı.» Katade: «Öldü.» demişse de doğru olan, bayılmış olmasıdır. «Ayılma da: 'Sen yücesin» dedi. Yani senin azametini görmek insanlar için mümkün değildir. «Sana tevbe ettim.» Artık bundan böyle seni görme talebinde bulunmayacağım. «Ben, inananların ilkiyim." Seni gören bir canlının mutlaka öleceğine, seni gören cansız bir cismin de yerinde duramayıp yuvarlanacağına inananların ilkiyim.

Buharî ve Müslim'in sahihlerinde yer alan ve Ebu Said el-Hudrî'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Peygamberler arasından beni (onlara üstün tutup) seçmeyin. Kıyamet gününde insanlar düşüp bayılacaklardır. İlk ayılan ben olacağım. Ama bir de göreceğim ki Musa, Arşın ayağına tutunup duruyor. Bilemem, benden önce mi ayılmıştır. Yoksa Tur'daki bayılmasının karşılığını mı görmüştür?» Bu rivayetin lafzı Buharî'ye aittir. Baş tarafında da «Hayır.. İnsanların üzerine Musa'yı seçene andolsun ki.» diyerek yemin eden ve Ensâr'dan biri tarafından tokatlanan bir Yahudi'nin kıssası yer almaktadır. Bu olayı duyan Rasûlullah (s.a.v.) o zaman şöyle buyurmuştur: «Peygamberler arasından beni (onlara üstün tutup)

[12]

seçmeyin!»
Hz. Peygamber, tevazuundan dolayı böyle buyurmuştur. Ya da insanların öfke ve asabiyete kapılarak peygamberlerin birini, diğerlerine üstün tutmalarını önlemek için bu ifadeyi kullanmıştır. Ya da: «Peygamberlerin birini diğerlerine üstün kılmak, sizin yapabileceğiniz bir iş değildir. Onları birbirlerine nispetle üstün derecelere sahip kılan,ancak Allah'tır. Bu da sadece rey ile değil, ancak Allah'ın tevfiği ile olacak bir iştir!» demek istemiştir.

Peygamber Efendimiz bu sözü; "Kendisinin diğer peygamberlerden üstün olduğunu bilmeden Önce söylemiştir. Kendisinin onlardan üstün olduğunu anlamasından sonra bu sözü neshedilmiştir." diyen kimsenin sözü üzerinde tartışılabilir. Çünkü yukarıdaki hadisi, Ebu Said ile Ebu Hüreyre rivayet etmiştir. Ebu Hüreyre ise ancak Huneyn savaşından sonra Medine'yi hicret etmiştir. Peygamber Efendimiz'in, bu hadisi en azından Huneyn savaşından sonra söylemiş olduğu kesindir. Diğer peygamberlerden üstün olduğunu, daha önce değil de Huneyn savaşından sonra anlamış olması, akim kabul edeceği bir şey değildir. Doğrusunu Allah bilir. Hz. Peygamberin, insanlığın, hatta tüm yaratıkların en şerefli olduğu hususunda şüphe yoktur. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurmuş ki:

«Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz.» (Â-i îmrân, 110.) İslâm ümmeti de ancak peygamberleri Hz Muhammed'in şerefi sayesinde mükemmel bir ümmet olabilmıştır. Ayrıca onun şöyle buyurduğu da tevatür yoluyla sabit olmuştur:

«Kıyamet gününde ben, ademoğlunun efendisiyim. Bununla da övünmüyorum.»

Böyle buyurduktan sonra da, öncekilerle evvelkilerin gıpta ettikleri şefaati kübra makamının, sadece kendisine mahsus olduğunu anlatmıştır ki Nuh, İbrahim, Musa ve Meryemoğlu İsa gibi (Ulu'l-azm) azm sahibi peygamberler başta olentak üzere

[13]

bütün nebi ve mürseller, bu büyük makama yaklaşımdan kaçınmışlardır. Bir başka hadis-i şeriflerinde de şöyle buyurmuşlardır: «(Kıyamet gününde İsrail'in Sur'a üflemesi nedeniyle düşüp bayılanlar arasında) ilk ayılan, ben olacağım. Ayılma da Musa'nın, Arş'in ayağına tutunmuş olduğunu göreceğim. Bilemem; benden Önce mi ayılmıştır, yoksa Tur'daki bayılıp düşmesinin karşılığı olarak mı (benden önce) ayılmıştır?»

Bu hadis, Cenâb-ı Allah'ın kulları arasında yargıda bulunmak maksadıyla kıyamet meydanında tecelli edip görüldüğü esnada, yaratıkların onun şiddet, heybet ve azameti karşısında düşüp bayılacaklarını, aralarında peygamberlerin sonuncusu, göklerle yerin Rabbi tarafından diğer peygamberlere üstün kılınıp seçilen Hz. Muhammed'in ilk olarak ayılacağını kanıtlamaktadır. Ne var ki o, ayıldığında Musa'nın, kendisinden daha Önce ayılıp Arş'm ayağını tutmuş vaziyette durduğunu görecektir. Doğru konuşan ve sözü doğrulanmış olan Peygamber Efendimiz, buna değinerek şöyle buyurmuştur: «Bilemem; benden Önce mi bayılıp ayılmıştır?» Yani baygınlığı hafif şiddette olduğu için benden önce ayılmış olmalıdır. Çünkü Rabbin dağa tecelli etmesi nedeniyle dünyadayken de Musa, düşüp bayılmıştı. «Yoksa Tur'daki bayılıp düşmesinin karşılığı olarak mı (tam olarak bayılmamış ve dolayısıyla) benden önce ayılmıştır?»

Evet, bu hadiste bu balamdan Musa için büyük bir şeref vardır. Ama bu şeref, onun Hz. Peygamber'den her bakımdan üstür olmasını gerekli kılmaz. İşte bu sebeple Hz. Peygamber, bu vasfı ile Musa'nın şerefli ve faziletli olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü «Hayır, Musa'yı seçip tüm insanlığa üstün kılan Allah'a and olsun ki...» dediği zaman Yahudi'nin birini tokatlayan bir Müslümanm bu hadisle dikkatini çekmiştir. Çünkü o Müslümanm bu davranışı, olayı seyredenler nazarında Hz. Musa'yı küçük düşürecekti. Bu sebeple Hz. Peygamber, Musa'nın şeref ve faziletini açıklamıştı. Cenâb-ı Allah da Musa'nın faziletiyle ilgil olarak şöyle buyurmuştur: «Ey Musa! Ben elçiliklerimle (verdiğim Tevrat sıfır-leriyle) ve konuşmamla seni insanların basma seçtim.» (cl-A'râf, 144.) Yani, daha önceki zamanlar için değil de, sadece içinde bulunduğun zamanda seni insanların başına seçtim. Daha önceki zamanlar için olamaz.. Çünkü senden önce gelmiş olan İbrahim Halil (a.s.), senden üstündür. Sender sonraki zamanlar için de olamaz.. Çünkü senden sonra gelecek olan Muhammed (s.a.v.), her ikinizden de üstündür. Nitekim onun, bütün nebi ve mürsellerden daha şerefli olduğu, İsrâ gecesinde açıklanmıştı. Ayrıca kendisinin de şöyle buyurduğu sabittir:

«Öyle bir makamda bulunacağım ki, İbrahim dahil, bütün halk bana gıpta edecektir.»

Cenâb-ı Allah da Musa'ya hitaben şöyle buyurmuştur: «Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol.» Sana verdiğim Tevrat levhalarını ve seninle yaptığım konuşmaları al. Daha fazlasını isteme ve buna karşı şükredenlerden ol. «Öğüte ve her şeyin açıklamasına dair ne varsa, hepsini Musa için levhalara yasdık.» Levhalar, nefis cevherdendi. Sahih hadiste Duyurulduğuna göre Cenâb-ı Allah, Musa için Tevrat'ı kendi eliyle yazmıştır. Onda, günahlardan caydırıcı öğütler vardır. İnsanların bilme ihtiyacında oldukları her türlü helal ve haramın açıklaması vardır. «Bunları kuvvetle tut.» Azimle, güçlü ve samimi bir niyetle tut. «Kavmine de emret; bunların en güzelini tutsunlar.» Yani bu hükümleri çok güzel bir şekilde yerli yerine koysunlar. «Size, yoldan çıkmışların yurdunu (nasıl tarumar ettiğimi) göstereceğim!» Bana itaat etmeyip emrime muhalefet eden ve elçilerimi yalanlayanların akıbetini göreceksiniz. «Yeryüzünde haksız yere büyüklenenleri, ayetlerimden (onları anlayıp aklet-mekten) uzaklaştıracam. Onlar her ayeti görseler de (her mucize ve harikayı müşahade etseler de) yine ona inanmazlar. Doğru yolu görseler, onu yol edinmezler. (Ona tâbi olmazlar). Ama azgınlık yolunu görseler, onu yol edinirler. Çünkü onlar, ayetlerimizi yalanladılar. Ve onları umursamaz oldular.» Yani ayetlerimizi yalanladıkları, onları umursamaz oldukları, onları tasdiğe yanaşmadıkları, manaları üzerinde düşünmedikleri ve gereğince amel etmedikleri için onları anlamaktan uzaklaştıracam!

«Ayetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar, yalnız yaptıklarıyla cezalanmıyorlar mı?»

[14]

Hz. Musa'nın Gıyabında Kavminin Buzağıya Tapması

Yüce Allah buyurdu ki: «Musa kavmi, kendisin (in, Rabbi ile mülakata gitmesin) den sonra kendilerinin zinet takımlarında yapılmış, böğürmesi olan bir buzağı heykelini (tanrı diye) benimsediler. Görmediler mi ki o, ne kendilerine konuşuyor, ne de onlara yol gösteriyor? Onu benimsemediler ve zalimler (den) oldular. Ne zaman ki (pişmanlıklarından ötürü) başları elleri arasına düşürüldü ve kendilerinin gerçekten sapmış olduklarını gör(üp anla)dılar. Dediler ki: "Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa, elbette ziyana uğrayanlardan oluruz!" Musa, kavmine kızgın ve üzgün bir halde dönünce: "Benden sonra arkamdan ne kötü işler yaptınız? Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele mi ettiniz?" dedi. Levhaları yere attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekmeye başladı. (Kardeşi): "Anamın oğlu, dedi. Bu insanlar beni hırpaladılar, az daha beni öldürüyorlardı. (Ne olur) düşmanları bana güldürme. Beni, bu zalim kavimle beraber tutma!"

(Musa): "Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi rahmetinin içine sok. Merhametlilerin en merhametlisi sensin!" dedi.

Buzağıyı (tanrı diye) benimseyenlere, muhakkak Rablerinden bir Öfke ve dünya hayatında bir alçaklık erişecektir! İşte biz iftiracıları böyle cezalandırırız. Ama kötülükler yaptıktan sonra ardından tevbe edip, inananlar (a karşı), muhakkak ki Rabbin, o (tevbe ve ima) ndaii sonra, elbette bağışlayan, esirgeyendir. Öfkesi dinince Musa, levhaları aldı. Onlardaki yazıda Rablerinden korkanlar için yol gösterme ve rahmet varld.» (el-Atâf, 148-154.)

«"Seni kavminden çabucak ayrıl (ip gel) meğe sevk eden nedir? (Niçin onları hemen bırakıp geldin) ey Musa?" (dedik.) Dedi: "Onlar benim arkamdan geliyorlar. Ya Rabbi, razı olasın diye sana çabuk geldim." (Allah): "Biz senden sonra kavmini sınadık. Samirî, onları saptırdı." dedi. Bunun üzerine Musa, çok kızgın ve üzüntülü bir halde kavmine döndü: "Ey kavmim, dedi Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmamış mıydı? (Ayrılış) süre(m) mi size uzun geldi? Yoksa Rabbinizden bir gazabın üstünüze inmesini mi istediniz ki, bana verdiğiniz sözden caydınız, (Beni izleyip gelmediniz)?" Dediler ki: "Sana verdiğimiz sözden kendi başımıza caymadık. Fakat o milletin (Mısırlıların) süs (eşyas)ından bize yükletil (ip taşıtıl) mıştı. Onları (ateşe) attık. Aym şekilde Samirî de attı."

Samirî onlara, böğürmesi olan bir buzağı heykeli ortaya çıkardı. Dediler ki: "Bu sizin tanrınız, Musa'nın da tanrısıdır. Fakat c unuttu (da gitti. Tanrıyı Tûr 3'öresinde arıyor)." Onlar görmüyorlar mı ki o (buzağı),kendilerine bir söz söyleyemez. Ne bir zarar, ne de yarar veremez? Önceden Harun, kendilerine: "Ey kavmim, andolsun ki siz bununla fitneye düşürüldünüz (sınandınız). Rabbiniz, çok esirgeyen (Allah) dır. (Gelin) siz bana uyun, emrime itaat edin!" demişti. (Hayır) dediler: "Musa bize dönünceye kadar buna tapmaktan vazgeçmeyeceğiz!" (Musa): "Ey Harun! Onların saptıklarını gördüğün zaman sana ne engel oldu? . Neden bana uymadın? Emrime karşı mı geldin?" dedi. (Ve kardeşinin sakalından tutup çekmeğe başladı. Harun): "Ey anamın oğlu! Sakalımı ve başımı tutma. Ben, senin: "İsrailoğulları arasında ayrılık çıkardın ve sözümü tutmadın"

demenden korktum da onun için idare yoluna gittim." (Bu defa Musa, Samirî'ye döndü): "Ey Samirî, ya senin kasdın nedir? (Nedir bu yaptığın senin?)" dedi.

(Samirî): "Ben, onların görmediklerini gördüm. O elçinin (Cebrail'in) ayak bastığı yerden bir avuç (toprak) aldım. Onu (eritilmiş mücevheratın içine) attım. Nefsim bana böyle (yapmayı) hoş gösterdi." dedi.

(Musa: "Defol)! Git dedi. Artık hayat boyunca sen:" Bana dokunmayın" diyeceksin. (Kime dokunsan o, hummayacakalacaktır. Onun için devamlı olarak: Bana dokunmayın, diyeceksin. Yalnız başına kalacaksın. Ahirette de) sana va'dedilen bir ceza var ki ondan asla şaşılma-yacaksın. (Mutlaka o cezayı tam zamanında bulacaksın). Şimdi durup taptığın tanrına bak. Biz onu yakacağız. Sonra onu ufalayıp denize sa-vuracağız. Tanrınız, ancak kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O'nun bilgisi her şeyi kuşatmıştır."» (Tâ-Hâ, 83-98.)

Cenâb-ı Allah, Musa'nın kararlaştırılan vakitte Rabbi ile mülakat için Tura gidişi, orada kalıp Rabbiyle konuştuğu, ona bir çok sorular sorup cevaplar aldığı süre zarfında İsrailoğullarının neler yapmış olduklarını yukarıdaki ayetlerde anlatıyor.

İsrailoğullardan Harun es-Samirî denen bir adam, onların Mısırlılardan iğreti olarak almış oldukları mücevherleri ellerinde alıp ateşte eritti; onunla bir buzağı heykeli yaptı. Heykelin içine de, Cebrail'in atının ayağının bastığı yerden bir avuç toprak alıp atmıştı. Cenâb-ı Allah'ın, Cebrail vasıtasıyla Firavun'u denizde boğduğu günde Samirî, Cebrail'in atının ayak bastığı yerden bir avuç toprak almıştı. Bu toprağı, buzağının heykeli içine atar atmaz, heykel, gerçek buzağı gibi böğürmeye başlamıştı.

Katade ve diğerlerinin anlattıklarına göre heykel; etli, kemikli, kanlı, canlı gerçek bir buzağıya dönüşüp böğürmeye başlamış. Arka tarafındaki bir delikten giren rüzgarın, heykelin ağzından çıkarken inek böğürmesi gibi bir ses çıktığını söyleyenler de olmuştur. Bu sesi duyduklarında İsrailoğulları, heykelin etrafında sevinç gösterileri yaparak oynamaya başlarlarmış. "Bu, sizin tanrınız ve Musa'nın tannısıdır. Ama o unuttu." dediler. Yani bu tanrısını burada bizim yânımızda unuttu. İşte tanrısı buradadır, dediler.

Oysaki Allah, onların bu söylediklerinden çok üstündür, onun isim ve sıfatları kutsaldır. Bağış ve nimetleri kat be kat fazladır. Cenâb-ı Allah, onların tuttıkları yolun yanlış olduğunu, nihayet bir hayvan ya da lanetli şeytan olan buzağıyı tanı edinmelerinin de bâtil olduğunu açıklarken şöyle buyurmuştur: «Onlar görmüyorlar mı ki o (buzağı), kendilerine bir söz söyleyemez; ne bir zarar, ne de bir yarar veremez.» (Tâ-Hâ, 89.)

«Görmediler mi ki o, ne kendilerine konuşuyor, ne de onlara yol gösteriyor? Onu benimsediler ve zalimler (den) oldular.» (el-A'râf, 148)

Anlatıldığına göre o hayvan (buzağı) ne konuşur, ne de cevap verirmiş; ne fayda, ne de zarar verirmiş.

Doğru yolu da gösteremezmiş. Buna rağmen onlar, kendi nefislerine yazık ederek onu tanrı edinmişler ve tuttıkları cehalet ile sapıklık yolunun da bâtil yol olduğunu bile bile o buzağıya tapmışlar.

- «Ne zaman ki (pişmanlıklarından ötürü) başları ellerinin arasına düşürüldü ve kendilerinin gerçekten sapmış olduklarını gör (üp anla) dılar, dediler ki: «Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa, elbette ziyana uğrayanlardan oluruz!» (el-A'râf, 149.)

Musa Tur'dan dönüp İsrailoğullarının yanına gelip buzağıya tapmakta olduklarını görünce, elinde bulunan Tevrat yazılı levhaları yere bıraktı. Ehl-i Kitabın anlattıklarına göre o levhaları kırmış, yerlerine ona, başka levhaları Allah vermiş. Fakat Kurân-ı Kerim'de Musa'nın o levhaları kırdığını bildiren ifadeler rastlanılmamaktadır. Ancak onların sapıklıklarını gözleriyle gördüğünde, elindeki levhaları bırakarak onlara ve kardeşine çıkmıştır. Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatıldığına göre Tevrat'ın yazılı olduğu levhalar iki taneymiş. Ama Kur'an'da anlatıldığına göre müteaddit levhalar imiş. Musa, kavminin buzağıya tapmakta oldukları haberini Allah'tan duyduğunda pek o kadar etkilenmemişti. Bunun üzerine Allah, gidip durumu kendi gözleriyle görmesini ona emretmişti. Bu sebeptendir M, bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: «Haber, gözle

görmek gibi değildir.» [\[15\]](#)

Tevrat'ın yazılı olduğu levhaları yere bıraktıktan sonra Musa (a.s.), buzağıya tapmakta olan İsrailoğullarına yönelerek onları şiddetle azarlayıp kınadı, bu çirkin hareketlerinden Ötürü onları ağır bir dille ayıpladı. Onlarsa, asılsız mazeretler ileri sürüp şöyle dediler: «O milletin (yani Mısırlıların) süs (eşyası)ndan bize yükletil(ip taşıtıl)mıştı. Onları (ateşe) attık. Aynı şekilde Samirî de attı.»

Firavun milletin mücevherlerini mülk edinmenin doğru olmadığı gerekçesiyle o mücevherleri ateşe attıklarını, onların eriyiğiyle buzağının yapıldığını söyleyerek haklılıklarına dair bahaneler ileri sürdüler. Oysaki Cenâb-ı Allah o mücevherleri almalarını emretmiş ve onları kendilerine mubah kılmıştı. Halbuki kahredici güce sahip olan, hiç birşeye ihtiyacı olmadığı halde "her şeyin kendisine muhtaç bulunduğu bir ve tek olan Allah ile birlikte, böğürmesi olan buzağıya tapma hususunda amelsizlik, akılsızlık ve bilgisizliklerini mazeret olarak ileri sürmeleri gerekirdi.

Bundan sonra Musa, kardeşi Harun'a dönerek şöyle dedi: «Ey Harun! Onların saptıklarını gördüğün zaman sana ne engel oldu? Neden bana uymadın?» Onların bu yaptıklarını gördüğünde niye bana uymadın, benim gittiğim yoldan gitmedin ve bunların yaptıklarını bana bil-dirmedin?

Harun ise şu karşılığı verdi: «"İsrailoğulları arasında ayrılık çıkardın" demenden korktum.» Onları bırakıp ta, yaptıklarını bana haber vermek için bana geldin, öyle mi? demeyesin diye işi idare ederek geçiştirmeye çalıştım. Çünkü onları idare etmem için beni kendi halefin olarak bırakmıştın. Bunun üzerine Musa: «Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi rahmetinin içine sok

Merhametlilerin en merhametlisi sensin, dedi» (el-A'râf, 151.)

Gerçekten de Harun (a.s.), onları bu kötü işten vazgeçirmek için çok uyarılarda bulunmuş ve onları şiddetle menetmişti. «Önceden Harun, kendilerine: "Ey kavmim! Andolsun ki siz bununla fitneye düşürüldünüz (sınandınız)." demişti. Yani Cenâb-ı Allah'ın bu buzağının yapılışı ile bunu böğüren bir cisim haline getirmesi, sizi, sadece sınamak içindir. «Rabbimiz, (bu buzağı değil de) o çok esirgeyen (Allah)dır. (Gelin şu söylediğim hususlarda) bana uyun. Emrime itaat edin.» (Hayır) dediler: «Musa bize dönünceye kadar buna tapmaktan vazgeçmeyeceğiz!»

Cenâb-ı Allah, Harun'un onlara ikazda bulunduğuna tanıklık etmektedir: «Şahid olarak Allah yeter!» (ei-Fetih, 28.)

Harun, onları buzağıya tapmaktan menetmişti. Ama onlar ona itaat edip de uymamışlardı. Bütün bunlardan sonra Musa(a.s.), Samiri'ye dönüp şöyle dedi: «Ey Samirî, ya senin kastın nedir?» Bu işleri yapmaya seni iten sebep nedir? Samirî, «Onları görmediklerini gördüm.» dedi Cebrail'in bir ata bindiğini gördüm. «Elçinin (Cebrail'in atının) ayak bastığı yerden bir avuç (toprak) aldım.»

Bazı rivayetçilerin anlattıklarına göre Samirî, Cebrail'in atının bastığı yerlerin yeşerip otlandığını görmüş. Bu sebeple de atının bastığı yerden bir avuç toprak alarak buzağı heykelinin içine atmış ve olanlar olmuş. Bunun için de o şöyle demiş: «Onu (toprağı, eritilmiş mücevheratın içine) attım. Nefsim bana böyle (yapmayı) hoş gösterdi» (Musa: «Defol! Git, dedi. Artık haya boyunca sen: "Bana dokunmayın" diyeceksin. Kime dokunsan o hummaya yakalanacak» Bu Musa'nın ona yaptığı bir bedduaydı. Çünkü o, ellememesi gereken toprağı ellemişti. Bu, onun dünyadaki cezasıydı. Ahiret için de ona bir ceza va'detmiş ve şöyle demişti. «Sana va'dedilen bir ceza var ki, ondan asla şaşırılmayacaksınız.» Yani o cezayı tam zamanında bulacaksınız. «Şimdi durup taptağın tanrına bak. Biz onu yakacağız. Sonra onu ufalayıp denize savuracağız!»

Böyle dedikten sonra Musa o buzağıya yöneldi; onu tutup yaktı. Katade ve diğerlerinin dediklerine göre onu ateşle yakmıştır. Ali, İbn Abbas've diğerlerinin dedikleri gibi onu buz gibi soğuk şeylerle yakmıştır. Ehl-i Kitap da bu görüştedir. Yaktıktan sonra külünü denize savur-muştur. Küllerini savurduğu denizden su içmelerini İsrailoğullarına emretti. Suyu içenlerden, buzağıya tapmış olanların dudaklarına kül bulaştı. Bazı rivayetçilerin naklettiklerine göre, buzağıya tapmış olanların renkleri sararmıştır. [16]

Cenâb-ı Allah, Musa'nın onlara şöyle dediğini haber veriyor: «Tanrınız, ancak kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O'nun bilgisi her şeyi kuşatmıştır.»

«Buzağıyı (tanrı diye) benimseyenlere, muhakkak Rabblerinden bir öfke ve dünya hayatında bir alçaklık erişecektir! İşte biz, iftiracıları böyle cezalandırırız.» (el-A'râf, 152.)

Gerçekten de Cenâb-ı Allah, iftiracıları cezalandırmıştır. Sonra da yaratıklarına olan rahmetini ve yumuşak huyunu, tevbelerinin kabul buyurmakla da kullarına olan iyilik ve ihsanını haber veriyor: «Ama kötülükler yaptıktan sonra ardından tevbe edip inananlar (a karşı), mu-hakak ki Rabbin, o (tevbe ve ima) ndan sonra, elbette bağışlayan, esirgeyendir.» (el-A'râf, 153.)

Lakin Cenâb-ı Allah, buzağıya tapanların tevbelerini ancak onların öldürülmeleri ile kabul buyurmuştur. Nitekim buyurmuş ki: «Musa, kavmine demişti ki: "Ey kavmim, sizler, buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize zulmettiniz. Gelin yaratıcınıza tevbe edin de nefislerinizi öldürün. Bu, yaratıcımız katında sizin için daha iyidir. (Böylece O) sizin tev-benizi kabul buyurmuş olur. Çünkü O, öyle bağışlayıcı, öyle merhametlidir.» (el-Bakara, 54)

Denilir ki bir sabah uykudan uyandıklarında, İsrailoğullarının puta tapmamış olanları kılıçlarına sarıldılar. Cenâb-ı Allah, üzerlerine yağmur misali keler yağdırdı. Öyleki akraba akrabayı,hısım hısımı tanımaz hale gelmişti. Sonra bu kılıçlı kimseler, buzağıya tapanlara yönelmiş, onları tırpan gibi biçip öldürmüşlerdi. Rivayete göre bir sabah, onlardan 70.000 kişi öldürülmüştür. Sonra Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Öfkesi dinince Musa, levhaları aldı. Onlardaki yazıda, Rabblerinden korkanlar için yol gösterme ve rahmet vardı.» (el-A'râf 154.)

Ayet-i kerimede geçen «Onlardaki yazıda» sözünü bazı kimseler, Tevrat levhalarının kırılmış olduğuna dair bir delil kabul etmişlerdir. Ancak bunun bir delil olması, kesin değildir. Bu lafızda, levhaların kırıldığına dair bir delil görülmemektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Fitnelerden bahseden bir hadiste İbn Abbas şöyle demiştir: İsrailoğulların buzağıya tapmaları, onların denizden çıkmalarından sonra olmuştur. Buzağıya tapmak, onlardan beklenmeyen bir şey değildir. Çünkü denizden çıktıktan sonra: «Ey Musa! Nasıl ki onların tanrıları var, bizim için de bir tanrı yap.» demişlerdi.

Ehl-i Kitap kaynaklarında da böyle anlatılır. Kudüs taraflarına gelmeden Önce buzağıya tapmaya başlamışlardı. İsrailoğulları içlerinden buzağıya tapanları Öldürmekle emrolunduklarında; ilk günde 3000 kişiyi öldürmüşlerdi. Sonra Musa, bağışlanmaları için Rabbine gitti. Rab-bi de, kutsal toprağa girmeleri şartıyla onları bağışladı.

«Musa, tayin ettiğimiz (buluşma) vakt(i) için kavminden yetmiş adam seçti. (Onlar Allah'ı açıkça görmek istediler. Bunun üzerine) onları bir sarsıntı tutunca (hepsi baygın düştüler. Musa) dedi ki: "Rabbim, dileyseydin bunları da beni de daha önce helak ederdin. İçimizden bazı beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi helak mı edeceksin? Bu iş senin imtihanından başka birşey değildir. Onunla dilediğini saptırırsın, dilediğine yol gösterirsin. Seti bizim velîmizsin,bizi bağışla, bize acı! Sen bağışlayanların en iyisisin! Bize bu dünyada da iyilik yaz. Ahirette de. Biz sana yöneldik.»

(Allah) buyurdu ki: «Azabıma dilediğimi uğrattırım. Rahmetim ise her şeyi kaplamıştır. Onu, korunanlara, zekatı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.» Onlar ki, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçi'ye, o ümmi peygamber'e

uyarlar. O (peygamber) ki, kendilerine iyiliği emreder, kötülükten kendilerini men'eder; onlara güzel şeyleri helal, çirkin şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar. Ona inanan, destekleyerek ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla beraber indirilen nura uyanlar. İşte felaha erenler onlardır. (el-A'râf, 155-157.) Süddî ve İbn Abbas'm anlattıklarına göre Musa'nın seçmiş olduğu yetmiş kişi, İsrailoğullarının bilginleriydiler. Beraberlerinde Musa, Harun, Yuşa', Nazab ve Ebiho da vardı. Kavimlerinden olup buzağıya tapanlar namına Özur beyan edip af dilemek için Musa (a.s.) ile beraber Tur-u Sina'ya gittiler. Gitmeden önce temizlenip gusletmek ve güzel koku sürünmekle emrolundular. Tur dağına yaklaştıklarında dağın üstü bulutla kaplıydı. Bulutun içinde nurdan bir sütun vardı. Musa, bu haldeyken dağa çıktı. [17]

İsrailoğulları dağda Allah'ın konuştuklarını duyduklarını soyle-mişie'i'dir. Onların bu sözlerine bir gurup tefsirci de katılmıştır. Cenâb-ı Allah'ın şu kavlini de buna yormuşlardır: «Oysa bunlardan bir grup vardı ki, Allah'ın sözünü işitirlerdi de düşünüp akıl erdirdikten sonra, bile bile onu değiştirirlerdi.» (ei-Bakara, 75.)

Yalnız yukarıdaki ayeti, bu manaya yormak zorunlu değildir. Çünkü bir ayette Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur: «Sonra ona eman ver ki Allah'ın sözünü işitsin.» (et-Tevbe, 6.) Yani tebliğciden işitsin. İşte İsrailoğulları da Allah'ın sözlerini, tebliğdi Musa'dan işitmişlerdi. Ayrıca İsrailoğulları, Musa'nın seçtiği yetmiş kişinin Allah'ı gördüklerini sanmışlardı. Bu da onların yanlışlıklarından biridir. Çünkü onlar, Allah'ı görmek istediklerinde bir sarsıntıya yakalanmışlardı. Nitekim Cenâb-ı Allah buyuruyor ki:

«Bir zaman da: "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana inanmayız." demiştiniz de derhal sizi yıldırım çarpmıştı; siz de bunu görüyordunuz. Sonra belki şükredersiniz diye sizi ölümünüzün ardından tekrar dîriltmiştik.» (el-Bakara, 55-56.)

«Onları bir sarsıntı tutunca (hepsi baygın düştüler. Musa) dedi ki: «Rabbim! Dileseydin bunları da beni de daha önce helak ederdin.» (el-A'râf, 155.)

Muhammed b. İshak dedi ki: Musa, İsrailoğullarından iyilikleri sırasına göre yetmiş kişi seçti. Sonra onlara şöyle dedi: «Hemen Allah'a gidin. Yaptıklarınızdan ötürü O'na tevbe edin. Ardında bıraktığınız kavminizin bağışlanmasını da dileyin. Allah'ın huzuruna çıkmadan önce oruç tutun, yıkanıp temizlenin. Elbiselerinizi de yıkayıp temizleyin.» Rabbinin belirlediği vakitte huzuruna çıkmaları için, onları Tur dağına götürdü. Rabbinin izni ve bilgisi olmadan Musa, Tur dağına gitmezdi. O yetmiş kişi, Musa'dan Allah'ın konuşmasını işitmek istediler. Musa da, 'Yaparım.' dedi. Dağa yaklaşıncı dağı bir bulut kapladı. Musa daha da yaklaştı. Bulutun içine girdi ve beraberindekile-re: "Yaklaşın." dedi. Rabbi kendisiyle konuştuğunda alına parlak bir nur gelirdi. Ademoğullarından hiç biri, ona bakacak gücü kendinde bulamazdı. Bu defa da Rabbiyle konuşurken kendisiyle beraberindeki arkadaşlarının arasına perde konuldu. Beraberindekiler dağa yaklaştılar. Nihayet bulutun içine girdiler. Hemen secdeye kapandılar. Cenâb-ı Allah'ın Musa'ya söylediklerini duydular. Ona: «Şunu yap, bunu yapma» şeklinde emir ve yasaklar veriyordu.

Cenâb-ı Allah konuşmasını tamamlayanca bulut açıldı. Musa, arkadaşlarına yöneldi. Yanlarına geldi. «Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana inanmayız!» dediler. Bunun üzerine onları sarsıntı yakaladı. Kendilerini yıldırım çarptı. Canları teled oldu. Topluca Öldüler. Bunun üzerine Musa, Rabbine yalvarıp yakararak şöyle dedi: «Rabbim! Dileseydin, bunları da beni de daha önce helak ederdin. İçimizden bazı beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi helak mi edeceksin?» Yani içimizden buzağıya tapan beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi sorguya çekme. Doğrusu biz, onların yaptıklarından uzağız.

İbn Abbas, Mücahid, Katade ve İbn Cüreye dediler ki: Cenâb-ı Allah'ı açıkça görmek isteyen İsrailoğulları bir sarsıntıya yakalandılar. Çünkü onlar, kavimlerini buzağıya tapmaktan menetmemişlerdi.

Musa: «Bu (iş) senin fitnenden başka birşey değildir.» dedi. Yani bu, senin imtihan edip sınamandan başka birşey değildir. Bunu takdir eden de sensin. Buzağıya tapmalarını, onları imtihan edip denemek için icad eden de sensin, dedi. «Önceder Harun, kendilerine: «Ey kavmim! Andol-sun ki siz bununla fitneye düşürüldünüz (sınandınız).» demişti. Bu nedenle Musa da Rabbine şöyle demişti: «Onunla (sınamanla) dilediğim saptırırsın, dilediğine de doğru yolu gösterirsin.» Hüküm ve irade senindir. Hüküm ve yargına mani olacak, karşı duracak kimse yoktur. «Sen bizim velimizsin, bizi bağışla. Bize acı! Sen bağışlayanların en iyisisin! Bize bu dünyada da iyilik yaz, ahirette de. Biz sana yöneldik.» (ei-A'râf, 155-156)

Tevbe edip sana yöneldik. (Allah) buyurdu ki: «Azabıma, dilediğimi uğrattırım. Rahmetim ise, her şeyi kuşatmıştır.» Yaratıp takdir ettiğim işlerden biri ile dilediğim kimseyi azabıma çarptırırım. «Rahmetim ise, herşeyi kuşatmıştır.» Nitekim Buharî ile Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Cenâb-ı Allah göklerle yeri yaratma işini tamamladıktan sonra bir yazı yazdı. Bu yazı, O'nun yaranda ve Arş'm üstündedir.» «Doğrusu, benim rahmetim, gazabıma üstün gelmiştir!» «Onu (rahmetimi) korunanlara, zekatı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım. Onlar ki o elçiye ve ümmî peygambere uyarlar.»

Bu ifadelerle Cenâb-ı Allah, Hz. Muhammed ile ümmetinin şanını yücelttiğini, Musa (a.s.)'ya duyurmuş olmaktadır. Yaptığı özel ve genel hitaplarla bunu Musa'ya duyurmuştur.

Katade'nin anlattığına göre Musa demiş ki: 'Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Bunun, insanlar için çıkarılmış olan en hayırlı bir ümmet olduğu, iyiliği emredip kötülüğü menettiği anlatılıyor. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir!"

Musa demiş ki: "Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Bunun en son yaratılacak ama Cennet'e de ilk girecek ümmet olduğu anlatılıyor. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir." Musa demiş ki: "Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Bunların incillerinin (kitaplarının) göğüslerinde (hıfz edilmiş olup) okudukları; kendilerinden önceki ümmetlerinse, kitaplarına bakarak yüzünden okudukları, kitap ortadan kalkınca da hafızalarında kalmadığı için onu okuyamadıkları ve hükmünü bilmedikleri, bunlaraysa Allah'ın, Önceki ümmetlere vermediği hıfzetme melekesi verdiği, bu sayede kitaplarını ezberleyerek okudukları anlatılıyor. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir!"

Musa demiş ki: «Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Bunlar ilk kitaba da, son kitaba da inanıyorlar. Sapıklığın liderleriyle savaşıyor,hatta kör gözlü Deccal'ı da öldürüyorlar. Daha doğrusu, böyle yapacakları anlatılıyor. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir!"

Musa demiş ki: «Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Bunların, sadakalarını kendileri yedikleri halde sevap kazanacakları anlatılıyor. Oysa kendilerinden Önceki ümmetlerden bir kimse bir sadaka takdim ettiğinde, sadakası kabul edilince Cenâb-ı Allah bir ateş gönderir ve o ateş, sadakayı yakıp yok edermiş. Ama sadakası kabul edilmediği takdirde, sadakası olduğu gibi terkedilir; canavarlarla kuşlar o sadakayı gelip yerlermiş. Allah, bu ümmetin zenginlerinden sadakaları, zekatları aldırıp yoksullarına ver-dirirmiş. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir!"

Musa demiş ki: "Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Bunlardan biri, bir iyilik yapmaya niyetlenir de sonra (herhangi bir sebepten dolayı) o iyiliği yapmazsa, ona ondan 700'e kadar sevap yazıhrmış. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir!"

Musa demiş ki: "Ya Rab! Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda bir ümmetten bahsedildiğini görmekteyim. Hem kendilerinin şefaatçi olacakları, hem de kendileri için şefaatte bulunulacağı anlatılıyor. Rabbim, bunları benim ümmetim kıl." Cenâb-ı Allah şu cevabı vermiş: "Onlar, Ahmed'in ümmetidir!" Anlatıldığına göre Musa (a.s.), bundan sonra elindeki levhaları yere atarak "Allah'ım! Beni de Ahmed'in ümmetinden kıl!" demiş.

Birçok kimse, Musa'nın Rabbiyle yaptığı konuşmadan bahsederken asılsız olan bir çok nakillerde bulunmuşlardır. Biz burada Allah'ın yardım ve tevfiği ile, bu konuda hadîs ve eserlere dayak nakillerde bulunacağız. Allah'ın yardımı, hidayeti ve desteği

ne güzeldir. [\[18\]](#)

İbn Hıbban'm, "Sahih'mde yer alan bir hadiste, Muğire b. Şube, Hz. Peygamberin şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Musa (a.s.), onur ve üstünlük sahibi Rabbine sordu:

- Cennetliklerin en düşük dereceli olanı kimdir?

- Öyle bir adamdır ki, Cennetliklerin tamamı Cennet'e girdikten sonra o gelir. Ona: "Cennet'e gir." denilir. O da sorar: "Nasıl gireyim ki? Herkes yerini almış ve konağına yerleşmiş!" Ona denilir ki: "Dünya hükümdarlarından birinin mülkü kadar Cennet'ten sana yer verilmesine razı olur musun?". "Evet, ey Rabbim." der. Ona şöyle denilir: "Sana bu verildi. Bir bu kadar daha verildi." "Ey Rabbim, razı oldum!" der. Yine kendisine denilir ki: "Bununla birlikte sana, nefsinin arzuladığı, iştahının çektiği ve gözlerinin lezzetlendiği şeylerle birlikte verilmiştir. (Musa peygamber) Rabbinden sordu:

- Cennetliklerin en üst dereceli olanı kimdir?

- Onları sana anlatacağım. Onların keramet (ve şeref) lerini kendi elimle diktim. Üzerini mühürledim.Onlar için gözlerir görmediği, kulakların işitmediği, beşerin kalbinden geçmediği (nimetler) vardır."»

Bunu şu ayet-i kerime de teyid ediyor: «Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne gözler aydınlatıcı (nimetler)in saklandığını hiç kimse bilemez!» (es-Secde,17.)

Yukarıdaki hadisi, Müslim ile Tirmizî, İbn Ömer'den, o da Süfyan b. Üyeyne'den rivayet etmiştir. Müslim'in lafzı şudur: «Cennetliklerin tamamının Cennet'e girip konaklarına yerleşmelerinden sonra gelen düşük dereceli Cennetlik adama denilir ki: "Dünya hükümdarlarından birinin mülkü kadar sana verilmesine razı olur musun?" O da: "Razı oldum, Rabbim." der. Kendisine: "Sana o kadar, bir o kadar daha, bir o kadar daha ve bir o kadar daha verildi." denir. Beşinci defa "Bir o kadar daha..." denildiğinde : "Razı oldum, Rabbim." diyecektir. Bu kez ona şöyle denilecektir: "Sana on o kadar, ayrıca iştahının çektiği ve gözünün lezzetlendiği şeylerde verildi." "Razı oldum, Rabbim." diyecektir. (Musa peygamber, Rabbine) dedi ki:

- "Cennetliklerin en üst dereceli olanı kimdir?"

- "Onlardır ki şeref ve itibar (fidanlarını kendi elimle diktim, üzerini mühürledim. Onlar için gözlerin görmediği, kulakların işitmediği,be-şerin kalbinden geçmediği (nimetler) vardır."»

Bunu şu ayet-i kerime de doğrulamaktadır: «Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne gözler aydınlatıcı (nimetler)in saklandığını hiç kimse bilemez!» [\[19\]](#)

İbn Hibban, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Musa, onur ve üstünlük sahibi olan Rabbine altı özellik sordu. Bunların sadece kendisinde bulunduğunu sanıyordu. Sorduğu yedinci özelliği ise sevmiyordu. Demişti ki: 'Ya Rab! Hangi kulun daha takvah-dır?' "Zikreden ve asla unutmayandır." "Hangi kulun daha doğru yoldadır?" "Hidayete tabi olandır." "Hangi kulun daha iyi hüküm verendir?" "Kendi nefsi için hüküm verdiği

gibi insanlar için de aynıyla hüküm verendir." "Hangi kulun daha bilgilidir?" "İlimden doymayan alimdir ki insanların bilgilerini kendi bilgisine katar." "Hangi kulun daha güçlüdür?" "Gücü yettiğinde bağışlayandır." "Hangi kulun daha zengindir?" "Kendisine verilene razı olup onunla yetinendir." "Hangi kulun daha yoksuldu?" "Azımsayan kimsedir. (Kendisine verileni az görüp daha fazlasını isteyendir).»

Rasûlullah (s.a.v.) da bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur: «Zenginlik, mal çokluğuyla değildir. Zenginlik, ancak gönül zenginliğiyledir. Allah bir kul için hayır dilediğinde, onun zenginliğini gönlüne, takvasını da kalbine yerleştirir. Bir kul için de

[20]

kötülük dilediğinde, onun yoksulluğunu gözlerinin önüne koyar.»

İbn Abbas'tan gelen bir başka rivayette de aşağı yukarı aynı ifadelere rastlanmaktadır. Yalnız bu rivayette anlatıldığına göre Musa (a.s.), Rabbine şöyle sormuş: "Ya Rab! Hangi kulun daha bilgilidir?" "Kendisini doğru yola iletecek, ya da kötülükten uzaklaştıracak bir kelimeyi bulma ümidiyle insanların ilmini kendi ilmine katandır." "Ya Rab! Yeryüzünde benden daha bilgili bir kimse var mıdır?" "Evet, Hızır (a.s.) senden daha bilgilidir. Onu bulmanın yolunu sorup araştır,"»

Musa ile Hızır'ın buluşmalarını ve arkadaşlık edişlerini inşaallah ileride anlatacağız. Güvencimiz ve dayanağımız, Cenâb-ı Allah'tır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrî'den naklen Hz. Peygam-ber'in şöyle dediğini rivayet etti: «Musa (a.s.): "Ey Rab! İnanmış kulunun rızkı dünyada neden kısılmıştır?" diye sormuştu. Cenâb-ı Allah da Cennet kapılarından birini ona açmış, Musa da oraya bakınca (Allah Teâlâ) demiş ki: "Ey Musa! İnanmış kulum için işte bunları hazırladım!" Bunun üzerine Musa şöyle demiş: "Ey Rabbim! Senin onur ve üstünlüğüne andolsun ki, inanmış kulun, akibetinin böyle olacağını bilse; yaratıldığı günden kıyamet gününe kadar elleriyle ayaklan kopmuş olarak yüzüstü sürünse bile asla gam yemez!"

Sonra Musa yine şöyle sormuş: "Ey Rabbim! İnkarcı kulunun lızkı dünyada neden genişletilmiştir?" Musa'nın bu sorusu üzerine Cenâb-ı Allah Cehennem kapılarından birini ona açmış ve: "Ey Musa! İnkarcı kulum için işte bunları hazırladım!" demiş. Musa da şöyle cevap vermiş: "Senin onur ve üstünlüğüne andolsun ki, inkarcı kulun, akibetinin böyle olacağını bilse; yaratıldığı günden kıyamet gününe kadar bütün dünya kendisinin olsa yine onda bir hayır görmez!"» Bu hadisin şahinliği üzerinde tartışılabilir. Doğrusunu Allah bilir.

İbn Hibban, Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Musa dedi ki: "Ya Rab! Bana öyle birşey öğret ki, onunla seni anayım ve onunla sana dua edeyim." Allah buyurdu ki: "Ey Musa! "Lâ ilahe illallah" de." Musa: "Ya Rab! Bütün kulların bunu söylüyor." deyince, Allah dedi ki: "Lâ ilahe illallah"de. Bunun üzerine Musa şöyle dedi: "Sadece bana mahsus birşey istiyorum." Allah buyurdu M: "Ey Musa! Yedi kat gök ile yedi kat da yerde bulunanlar bir kefeye. "Lâ ilahe illallah" sözü de karşı, kefeye konulursa, "Lâ ilahe illallah" sözünün bulunduğu kefe ağır gelir!"»

Sünende rivayet edilen şu aşağıdaki hadis-i şerifte mana bakımından bunu teyid ediyor: Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki: "Duaların en faziletlisi arefe duasıdır. Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediklerinin en faziletlisi şudur: "Allah'tan başka tanrı yoktur. O'nun ortağı yoktur. Mülk (hükümlerlik) O'nundur. Övgü O'nadır. O, her şeye güç yetirendir."

Ayet'el-Kürsî'nin tefsirini yaparken İbn Ebi Hatim dedi ki: Ahmed b. Kasım, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etti İsrailoğulları, Musa'ya: "Rabbin hiç uyur mu?" diye sordular. Musa da: "Böyle bir soru sormak hususunda Allah'tan korkun!" dedi. Onur ve üstünlük sahibi olan Rabbi ona seslendi: "Ey Musa! Rabbinin uyuyup uyumadığını sana sordular. Öyle mi? Şu halde her eline bir şişe al. Bu gece uyumadan ayakta bekle!" Musa, emredileni yaptı. Gecenin üçte biri geçince uyukladı, şişeler, dizlerine düştü; hemen ayağıyla şişeleri yeniden ele aldı. Gecenin sonu olduğunda yine uyukladı; şişelerin ikisi de yere düşüp kırıldı. Cenâb-ı Allah buyurdu ki: "Ey Musa! Eğer ben uyursam, göklerle yer düşer ve elindeki şişeler gibi kırılıp yol olurlar!"»

İbn Abbas der ki: İşte bunun üzerine Cenâb-ı Allah, rasûlüne âyet el-Kürsî'yi indirdi.

İbn Cerir, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (s.a.v.)'in minberdeyken Musa (a.s.)'yı anlatma sadedinde şöyle dediğini işittim: "Musa (a.s.), Aziz ve Celil olan Allah'ın uyuyup uyumadığını düşünmüştü. Cenâb-ı Allah ona bir melek gönderdi. Melek onu üç gece uykusuz bıraktı. Sonra her bir eline bir şişe tutuşturdu; onları muhafaza etmesini istedi. Fakat Musa uyumaya başladı. Elleri bir birine değince, şişelerin şmgırtısıyla uyanıyor ve ellerini (tabii ki şişeleri de) birbirinden uzaklaştırıyordu. Fakat sonunda öyle bir uykuya daldı ki, elleri birbirine çarpıldı, tabii ki şişeler de kırıldı. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah ona şöyle bir misal verdi: "İşte ben de uyursam, göklerle yer, yerlerinde durmazlar!"»

Cenâb-ı Allah buyurmuş ki: "Bir zaman da sizin sözünüzü almış, üzerinize dağı kaldırmıştık: "Size verdiğimiz kuvvetle tutun, içinde olanı hatırlayın ki, (azabımızdan) korunasınız." demiştik. Arkasından yine dönmüştünüz; eğer Allah'ın size iyiliği ve merhameti olmasaydı, elbette ziyana uğrayanlardan olurdunuz." (ei-Bakara, 63-64.)

«Bir zaman da üzerlerine dağı, bir gölge gibi kaldırmıştık; üstlerine düşecek sanmışlardı: "Size verdiğimiz (kitabı) kuvvetle tutun ve içinde olanı hatırlayıp yapın ki (azabımızdan) korunasmız!" (demiştik),(el-A'râf,171.)

İbn Abbas ile selef ulemasından bazıları dediler ki: Musa, Tevrat'ın yazılı olduğu levhaları İsrailoğullanna getirdiğinde, o levhalarda yazılı bulunan hükümleri kabullenmelerini, onu, azim ve kuvvetle tutmalarını emretti. Onlar ise: "Aç da görelim. Emir ve yasakları kolaysa kabul ederiz." dediler. Musa: "İçindeki şeylerle birlikte bu levhaları kabul edin." dedi. Defalarca onunla tartıştılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah meleklerle emir verdi. Üzerlerine dağı bir gölge (bulut) gibi kaldırdılar. Tevrat'ı kabul etmezlerse, dağı üzerlerine bırakacaklarını söylediler de kabul ettiler. Secde etmeleri emredildi, secde ettiler.

Yüzlerinin yan tarafıyla dağa bakıyorlardı. O secdeden sonra Yahudiler, "Azabı üzerimizden kaldıran secdemizden daha muazzam bir secde yoktur." demeyi âdet haline getirdiler.

Süneyd b. Davud, Ebu Bekr b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Musa, Tevrat'ın levhalarını açınca yeryüzündeki dağlarla taşlar ve ağaçların hepsi titreyip sarsıldılar. Bu nedenle irüi ufaklı bütün Yahudiler, Tevrat okunurken mutlaka titreyip başlarını sallarlar."

Cenâb-ı Allah buyurdu ki: "(Bu büyük olayı ve ulu ahdi müşahede ettikten) sonra yine dönmüştünüz. (Ahdinizi bozmuştunuz). Eğer Allah'ın size (peygamberler gönderip kitaplar indirerek) iyiliği ve merhameti olmasaydı, elbette ziyana uğrayanlardan olurdunuz." [\[21\]](#)

İsrailoğullarının İneği

Yüce Allah buyuruyor ki: «Musa, kavmine: "Allah size bir inek kesmenizi emrediyor." demişti. "Bizimle alay mı ediyorsun?" dediler. "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." dedi. "Bizim için Rabbine dua et, onun ne olduğunu bize açıklasın." dediler. Dedi ki: "O diyor ki: O (inek) ne yaşlı, ne de körpe, ikisinin ortasında bir inektir! Haydi, size emredile-, ni yapın." Dediler ki "Bizim için Rabbine dua et, renginin nasıl olduğunu bize açıklasın." Dedi: "O diyor ki: "Rengi parlak, sarı bir inektir; bakanları sevinç verir." "Bizim için Rabbine dua et, onun nasıl birşey olduğunu bize açıklasın. Zira o inek bize (başka ineklere) benzer geldi. Ama Allah dilerse mutlaka (emredileni yapmağa) yol buluruz." dediler. Dedi: "O şöyle diyor: O, henüz boyunduruk altına alınmamış bir inektir. Yeri sürmez, ekin sulamaz. Salma (çifte koşulmamış), hiç alacası yok." "İşte şimdi gerçeği getirdin." deyip ineği boğazladılar. Az daha yapmayacaklardı. Hani siz bir adam öldürmüştünüz de onun hakkında birbirinizle atışmış tınız; Oysa Allah, gizlediğinizi ortaya çıkaracaktı. Onun için "(ineğin) bir parçasıyla o (öldürüle) ne vurun." demiştik. İşte Allah böylece ölülerini diriltir. Size ayetlerini gösterir ki düşünesiniz.» (el-Bakam, 67-73)

İbn Abbas'm anlattığına göre İsrailoğullarından yaşlı ve çok zengin bir adam varmış. Çocukları olmayan bu adamın kardeşi oğulları varmış. Mirasına konmak için ölümünü istiyorlarmış. Bir gece, kardeşi oğullarından biri gidip ihtiyarı öldürmüş.ve cesedini yol kavşağına ya da yakınlarından birinin kapısının önüne bırakmış.

Sabah olunca, ihtiyarı kim öldürdü diye birbirlerine düşmüşler. Öte yandan katil, feryad-ü figan ederek kalabalığın yanına sokulmuş ve: "Niye birbirinize düşüyorsunuz? Davanızı halletmesi için Allah'ın peygamberine gitsenize!" demiş. Maktulür kardeşi oğlu, amcasının durumunu Hz. Musa'ya gidip haber vermiş. Katilin yakalanması için şikayette bulunmuştu. Bunun üzerine Hz. Musa: "Maktulün durumu hakkında bilgisi olan, Allah aşkına gelip bize yardımcı olsun!" demişti. Kimsenin bu hususta ona verecek bilgisi yoktu. Bu davanın çözümü için Rabbine müracaat etmesini istediler. O da bunu Rabbine sordu. Rabbi de Musa'ya, bir inek kesmeleri için İsrailoğullarına emir vermesini söyledi. Musa dedi ki: "Allah size, bir inek kesmenizi emrediyor." "Bizimle alay mı ediyorsun?" dediler. Biz sana bu maktulün durumunu soruyoruz. Sen ise kalkmış, bize bunu söylüyorsun! Musa: "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." dedi. Bana vahye dilenden başkasını söylemekten Allah'a sığınırım, dedi. Sormamı istediğiniz meseleyi kendisine sorduğunda, Rabb'immin bana söylediği budur."

İbn Abbas ile diğerlerinin dediklerine göre İsrailoğulları, bir inek kesmekle emrolunduklarında herhangi bir ineği tutup kesmiş olsalardı, ilahî emri yerine getirmiş sayılacaklardı. Fakat onlar, işi inceledikçe Allah da kendilerine o işi zorlaştırdı. [\[22\]](#)

İneğin evsafım, sonra rengini, daha sonra yaşım sordular. Sordukça da bulunması zor olan bir inek olduğu, onlara cevap olarak verildi. Bütün bunları, İbn Kesîr tefsirinde anlatmıştık.

Aslında onlar, orta yaşta bir inek kesmekle emrolunmuşlardı. Ama onlar peşine düşüp, işi kendileri için zorlaştırdılar. Rengini sordular. Renginin kırmızıya yakın parlak bir san olduğu ve bakanları sevindirdiği bildirildi. Bu renkte bir inek bulmak, zordu. Sonra işi daha da zor-laştırdılar: «Bizim için Rabbine dua et, onun nasıl bir şey olduğunu bize açıklasın. Zira o inek bize (başka ineklere) benzer geldi. Ama Allah dilerse mutlaka (emredileni yapmaya) yol buluruz.» dediler.

İbn Ebi Hafım ile İbn Merdeveyh'in rivayet ettikleri şu hadisin sa-hihliği tartışma konusudur: «İsrailoğulları (yukarıdaki ayet-kerimede) "Allah dilerse..." demeselerdi, o inek (i bulma imkanı) kendilerine verilmezdi.» Bu hadisin sahih olup olmadığını ancak Allah bilir.

(Musa) dedi: «O şöyle diyor: O, henüz boyunduruk altına alınmamış bir inektir. Yeri sürmez, ekin sulamaz. Ayıplardan salim, hiç alacası yoktur.» «İşte şimdi gerçeği getirdin.» deyip ineği boğazladılar; az daha yapmayacaklardı.

İneğin bu ayette anlatılan vasıfları, önceki ayetlerde anlatılan vasıflardan daha zor, yani rastlanması çok zor olan vasıflardır. Çünkü bu ayette anlatıldığına göre İsrailoğulları, boyunduruk altına alınmamış, yeri sürmeyen, ekin sulamayan, ayıbı bulunmayan, alacasız olan bir inek kesmekle emrolunmuşlardır. Musa, onlara bu evsafi anlatınca, «İşte şimdi gerçeği getirdin.» demişlerdi.

Denilir ki: İsrailoğulları bu evsaftaki bir ineği çok aramışlar; sonunda, babasına çok iyi davranan bir adamın yanında bulmuşlar. Ondaki is-temişlerse de o, vermeye yanaşmamış. Fakat fiyatını yükselterek ineği vermeye onu razı etmişler. Süddî'nin anlattığına göre ineğin ağırlığınca altın vermişlerse de satmaya yanaşmamış; ama ağırlığının on misli altın verdiklerinde satmaya razı olmuş. Onlar da ineği böylece satın almışlar. Allah'ın peygamberi Musa, ineği kesmelerini emretmiş. «İneğin boğazladılar. Az daha yapmayacaklardı.» Yani o hususta tereddüde düşmüşlerdi.

Sonra Allah'ın emri üzerine Musa, boğazladıkları ineğin baldır etini ya da kıkırdağını, yahut boyun dibindeki bir parça etini, maktulün cesedine vurmalarını söyledi. Vurunca da Cenâb-ı Allah, maktulü diriltti. Ayağa kalktı; şah damarından kanlar sızıyordu. Musa (a.s.), ona: «Seni kim öldürdü?» diye sorunca ihtiyar: «Kardeşim oğlu beni öldürdü.» dedi ve tekrar düşüp

Öldü, eski haline döndü!^[23]

«İşte Allah böylece ölüleri diriltir; size ayetlerini gösterir ki düşünün-siniz.»

Müşahade ettiğiniz gibi, Cenâb-ı Allah bu maktulü kendi emriyle nasıl dirilttiyse, aynı şekilde diğer ölüleri de diriltir. Onları diriltmek isteyince, bir anda onları diriltir.

«Sizin yaratılmanız ve diril tümeniz, bir tek kişi (nin yaratılıp dirilmesi) gibidir.» (Lokman, 28.)^[24]

Musa İle Hızır'ın Kıssası

Yüce Allah buyurdu ki: «Musa, uşağına demişti ki: "Durmadan (yürüyerek) iki denizin birleştiği yere varacağım veya üzün bir zaman yürüyeceğim." İkisi (yürüdüler), iki denizin birleştiği yere varınca balıkların unuttular, (balık) sıyrılıp denizde yolunu tuttu. (O belirtilen yeri) geçip gittiklerinde (Musa) uşağına: "Kuşluk yemeğimizi bize getir(de yiyelim), andolsun, bu yolculuğumuzdan (epey) yorgunluk çektik." dedi. (Genç):"Gördün mü?" dedi. "Kayaya sığındığımız vakit balığı unuttum. Onu söylememi, bana ancak şeytan unutturdu. (Balık), şaşılacak şekilde denizin içinde yolunu tut (up git) ti!"

(Musa): "İşte aradığımız o idi." dedi. Tekrar izlerim takib ederek geriye döndüler, (kayaya vardılar. Orada) kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiştik ve ona katımızdan bir ilim Öğretmiştik. Musa ona: "Sana öğretilenden, bana doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tâbi olabilir miyim?" dedi. (O da): "Sen benimle (beraber bulunmaya) sabredemezsin." dedi. "Sana bildirilmeyen birşeye nasıl dayanabilirsin?" (Musa): "İnşaallah" dedi. "Beni sabredici bulursun. Senin emrine karşı gelmem." (O kul): "O halde" dedi. "Eğer bana tabi olursan ben sana anlatmaya kadar (yaptığım) hiçbir şey hakkında bana soru sorma."

Bunun üzerine yürüdüler. Nihayet gemiye bindikleri zaman gemiyi deliverdV(Musa): "Halkını boğmak için mi gemiyi deldin? Hakikaten sen müthiş bir iş yaptın!" dedi. (O kul): "Sen benimle beraber bulunmağa dayanamazsın demedim mi?" dedi. (Musa): "Unuttuğum şeyden ötürü beni kınama ve bana bu işinden dolayı bir güçlük çıkarma." dedi. Yine yürüdüler. Nihayet bir oğlan çocuğuna rastladılar. (O kul) hemen onu öldürdü. (Musa): "Bir can karşılığı olmadan temiz bir canı öldürdün ha? Doğrusu sen, çirkin bir iş yaptın!" dedi. (O kul): "Ben sana demedim mi, benimle beraber bulunmaya dayanamazsın?" dedi. (Musa) dedi ki: "Eğer bundan sonra (bir daha) sana birşey sorarsam, artık bana arkadaş olma. (O zaman) benim tarafımdan sana özür ulaşmıştır. (Artık benden ayrılmakta mazur sayılırsın.)" Yine yürüdüler. Nihayet bir köy halkına varıp onlardan yemek istediler. (Köy halkı) onları ağırlamaktan kaçındılar; Derken orada yıkılmaya meyleden (yıkılmak üzere olan)bir duvar buldular. Hemen onu doğrulttu. (Musa): "İsteseydin buna karşılık bir ücret alırdın." dedi.

"İşte, dedi. Bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır. (Şimdi) sana sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereceğim. O (yaraladığım) gemi, denizde çalışan yoksullarındı. Onu kusurlu yapmak istedim. Çünkü onların ilerisinde her (sağlam) gemiyi, zorla alan bir kral vardı.

Çocuğa gelince: Onun anası babası mü'min insanlardı. Bunun, onlara azgınlık ve küfür sarmasından (isyanıyla onları şerre sürüklemesinden) korktuk. İstedik ki Rableri onun yerine kendilerine ondan daha temiz, daha merhametli birini versin. Duvar ise, şehirdeki iki yetim çocuğun idi. Altında onlara ait bir hazine vardı. Babaları da iyi bir kimse idi. Rabbin istedi ki onlar (büyüyüp) güçlü çağlarına ersinler. Ve Rab-binden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar. Bunları ben kendiliğimden yapmadım. İşte senin sabredemediğin şeylerin iç yüzü!» <ei,Kehf,60-82.)

Ehl-i Kitaptan bazıları dediler ki: Hızır'ın yanına giden Musa, Musa b. Mensa b. Yusuf b. Yakub b. İshak b. İbrahim Halil'dir Ehl-i Kitap kaynaklarından alıntılar yapan bazı kimseler de bu görüşe katılmışlardır. Nevf b. Fizale el-Himyerî eş-Şamî el-Bikalî, bunlardan biridir. Bunun Şamlı olduğu söylenir. Anası, Kabû'l-Ahbar'm zevcesidir.

Fakat doğru olan, Kur'ân aj'etlerinin ifade ettiği'dir. Şahinliğinde ittifak edilen bir hadisin açık ifadesi de şudur: "O, İsrailoğulların peygamberi, İmranoğlu Musa'dır."

Buharı, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğim rivayet eder: İbn Abbas'a dedim ki: "Nevf el-Bikalî, Hızır'la arkadaşlık edip Musa'nın, İsrailoğullarının Musa'sı olmadığı iddia ediyor." İbn Abbas dedi ki: "Allah'ın düşmam (Nevf) yalan söylüyor Çünkü Ubeyy b. Ka'b, Hz. Pey-gamber'in şöyle dediğini işittiğini bana söyledi: «Musa, İsrailoğullanna hitab etmek üzere ayağa kalktı. Kendisine, "İnsanların hangisi daha çok bilgilidir?" diye soruldu. "Benim." diye cevap verdi. İlmin ancak Allah'a ait olduğunu söylemediği için, Cenâb-ı Allah onu kınadı ve şöyle vahyetti: "İki denizin birleştiği yerde bir kulum var ki, o, senden daha çok bilgilidir." Musa: "Ya Rab! Ben ona nasıl giderim?" diye sordu. Cenâb-ı Allah buyurdu ki: "Yanma bir balık al. Onu zenbil içine koy. Balığı nerede kaybedersen o kulum da oradadır."

Musa bir balık alıp bir zenbilin içine koydu. Sonra Yuşa1 b. Nun adındaki bir gençle birlikte yola koyuldu. Nihayet bir kayanın yanına vardılar. Başlarını kayanın üstüne koyup uyudular. Zenbilin içindeki balık hareketlendi. Oradan çıkıp denize düştü. Suların üstünden sıyrılarak denizde yol almaya başladı. Cenâb-ı Allah suyu tutmuş; balık, suyun altına inmemiş, suların üzerinden kayıp gitmişti. Genç uykudan uyandığında, balığın kaybolduğunu Musa'ya bildirmeyi unuttu. Günün kalan kısmında

ve o gece yollarına devam ettiler. Ertesi sabah olunca Musa, uşağına dedi ki: "Kuşluk yemeğimizi bize getir (de yiyelim). Andolsun, bu yolculuğumuzdan (epey) yorgunluk çektik." dedi.

Musa, Allah'ın kendisine, varmasına emrettiği yeri geçinceye kadar yorulmamıştı. Uşağı kendisine şöyle demişti: «Gördün mü? Kayaya sığındığımız vakit balığı unuttum. Onu söylememi, bana ancak şeytan unutturdu. (Balık), şaşılacak şekilde denizir içinde yolunu tut(up git)ti.» Balık, suların üstünden sıyrılarak gitmişti. Musa ile uşağı da buna şaşmışlardı. Musa, uşağına şöyle demişti: «İşte aradığımız o idi.» Tekrar izlerini takib ederek geriye döndüler. (Kayaya vardılar.)» Orada, elbisesine bürünmüş bir adamla karşılaştılar. Hızır: Neredensin? selam sana, dedi. Musa da: «Ben, Musa'yım» dedi. "İsrailoğullarının Musa'sı mı?" diye sordu. Musa şöyle cevap verdi: «Evet. Doğruyu bulmama yardım edecek ilmini bana öğretmen için sana geldim.» Hızır: «Benimle beraber olmaya sabredemezsin.» Ya Musa! Ben, Allah katından bana verilen bir bilgiye sahibim. Sen onu bilemezsin. Sen de Allah katından verilen ve benim bilmediğim bir bilgiye sahipsin, dedi. Musa: «İnşaallah beni sabreden biri olarak bulacaksın. Hiç bir işte sana karşı gelmeyeceğim.» dedi. Hızır ona şöyle dedi: «O halde eğer bana tabi olursan, ben sana anlatmaya kadar (yaptığım) hiç birşey hakkında bana soru sorma.»'Bunun üzerine yürüdüler.

Deniz kıyısında yürüyorlardı. Yanlarından bir gemi geçiyordu. Kendilerini de gemiye almalarını söylediler. Gemi mürettebatı Hızır'ı tanıdılar. Ücretsiz olarak onları gemiye aldılar. Gemiye biner binmez Hızır, geminin tahtalarından birini keserle söktü. Musa ona dedi ki: Adamlar bizi ücretsiz olarak gemiye aldılar. Sen de gemilerini deldin! «Halkını boğmak için mi (böyle yaptın?!) Hakikaten sen müthiş bir iş yaptın!»

Hızır: «Sen benimle beraber bulunmaya dayanamazsın demedim mi?» (Musa): «Unuttuğum şeyden ötürü beni kınama ve bana bu işimden dolayı bir güçlük çıkarma.» dedi. Musa (a.s.), sözünü ilk olarak unutmıştı. O esnada bir serçe gelip geminin kenarına kondu. Gagasıyla denizden bir damla su aldı. Hızır, Musa'ya dedi ki: «Allah'ın ilmi karşısında ikimizin ilmi, şu serçenin gagasıyla denizden aldığı bir damla su kadardır!» Böyle dedikten sonra gemiden çıktılar. Deniz kıyısında yürümeye başladılar. Yürürken, çocuklarla oynamakta olan bir oğlana rastladılar. Hızır, oynamakta olan oğlana yakalayıp kellesini çekti ve çocuğu öldürdü. Musa: «Bir can karşılığı olmadan temiz bir canı Öldürdün ha? Doğrusu sen çirkin bir iş yaptın!» dedi (Hızır): «Ben sana demedim mi? Benimle beraber bulunmağa dayanamazsın!» dedi.

Hızır'ın bu ikazı, öncekinden daha sertti.

(Musa) dedi ki: «Eğer bundan sonra (bir daha) sana birşey sorar»

sam, artık bana arkadaş olma. (O zaman) benim tarafımdan sana özür ulaşmıştır. (Artık benden ayrılmakta mazur sayılırsın.)»

Yine yürüdüler. Nihayet bir köy halkına varıp onlardan yemek istediler. (Köy halkı) onları ağırlamaktan kaçındı. Derken orada yıkılmak üzere olan bir duvar buldular. (Hızır) hemen onu doğrulttu. (Musa) dedi ki: «(Bu kavim ki, kendilerinden yemek istedik, bize yemek vermediler ve bizi konukla-madılar) isteseydin (duvarı doğrultmana) karşılık bir ücret alırdın.» (Hızır) dedi İd: «İşte bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır. (Şimdi) sana, s abre dem ediğin şeylerin iç yüzünü haber vereceğim.»

Hızır, ona, tuhaf bulduğu şeylerin gerekçelerini birer birer anlattı ve: «İşte, senin sabredemediğin şeylerin içyüzü!..» dedi.

Bu kıssayla ilgili olarak Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: «Cenâb-ı Allah ikisinin de kıssasını bize anlatıncaya kadar Musa'nın sabretmesini istedik.»

Yine Buharî'nin, Süfyan b. Uyeyne'den yapmış olduğu bir rivayette şu ifadelere rastlamaktayız: «Beraberindeki genç Yuşa' b. Nun ile birlikte Musa yola çıktı. Yanlarında bir de balık vardı. Nihayet bir kayanın yanına vardılar. Orada mola verdiler. Musa, başını kayanın üstüne koyup uyudu.»

Süfyan şöyle dedi: Kayanın dibinde âb-ı hayat denen bir su kaynağı vardı. İsabet ettiği her şeye hayat verirdi. Zenbildeki balığa da o sudan gelen sızıntılar isabet etmişti. Balık canlanıp zenbilden sıyrılmış ve denize girip gitmişti. Musa, uykudan uyandığında uşağına: «Kuşluk yemeğimizi getir (de yiyelim). Andolsun, bu yolculuğumuzdan (epey) yorgunluk çektik.» dedi.

Süfyan b. Uyeyne dedi ki: Bir serçe gelip geminin kenarına kondu. Gagasını denize daldırıp bir damla su aldı. Onu gören Hızır, Musa'ya dedi ki: "Benim, senin ve bütün insanların ilmi, Allah'ın ilmi karşısında şu serçenin gagasıyla denizden aldığı su kadardır!"

Buharî, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbas'm evinde oturmuş, kendisiyle konuşuyorduk. Bir ara "Bana soru sorun." dedi. Dedim ki: "Ya Eba Abbas'Allah beni sana feda etsin. Kufe'de Nevf adında biri var. Bu adam, (Hızır'la buluşanın) İsrail oğullarının Musa'sı olmadığı iddia ediyor!" İbn Abbas: "Allah'ın düşmanı (Nevf) yalan söylemiştir.» dedi Ve sözlerini şöyle sürdürdü: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: Allah'ın elçisi Musa bir gün halka vaaz etti. Öyleki halkın gözlerinden yaşlar boşaldı. Kalpleri yumuşadı. Adamın biri yanına gelip: "Ey Allah'ın elçisi, yeryüzünde senden daha bilgili bir kimse var mıdır?" diye sordu. Musa, "Hayır." dedi. İlmin Allah'a ait olduğunu söylemediği için Rabbi onu kınadı ve kendisine: "Senden daha bilgili biri vardır." denildi. Musa sordu:

-Nerededir Ya Rab?

- İki denizin birleştiği yerde.

- Orayı bulmak için bana bilgi ver.

- Balığı kaybettiğin yerde onu bulacaksın. Yanma Ölü bir balık al. Balığın canlandığı yerde onu bulucaksın.

Musa bir balık alıp zenbilin içine koydu. Uşağına: "Görevin, balığın senden ayrıldığı yeri bana bildirmelidir." dedi. Uşağı da: «Şu halde fazla bir görevim yok.» dedi. Uşağının adı, Nun oğlu Yuşa' idi. Musa, mola verdikleri rutubetli yerde kayanın gölgesinde uyumaktayken zenbildeki balık canlanıp harekete geçmiş ve zenbilden çıkıp gitmiş. Uşağı da bu durumu bildirmek

için Musa'yı uykudan uyandırmamış, "Uyanınca söylerim." demişti. Ama uyandığında da söylemeyi unutmuş. Balık, suların üstünden sıyrılıp gitmiş. Ama zenbilden çıkarken üzerinden geçtiği kayada iz bırakmış. (Musa): "Andolsun, bu yolculuğumuzdan (epey) yorgunluk çektik." dedi. Uşağı da: "Allah, yorgunluğu senden koparmıştır." dedi. Ve balığın kaybolduğunu ona bildirdi. Geri dönüp kayanın yanına geldiler. Hızır'ı, denizin ortasına serdiği yeşil bir keçenin üstünde uzanmış ve elbisesinin bir ucunu başının altına, diğer ucunu ayaklarının altına atarak elbisesine bürünmüş vaziyette buldular. Musa ona selam verdi. Yüzünü açıp "Yanıma gelenler zararsız mıdır? Sen kimsin?» diye sordu. Musa, cevap verdi:

- Ben Musa'yım.

- İsrailoğullarının Musa'sı mı?

- Evet.

- Burada işin ne?

- Sana öğretilenden doğruyu bulmama yardımcı olacak bilgiyi bana öğretmen için gelmiş bulunuyorum.

-Yanımdaki Tevrat sana yetmiyor mu? Sana vahiy de geliyor. Ey Musa! Bende bir ilim var ki, onu senin öğrenmen gereksizdir. Sende bir ilim var ki, onu benim öğrenmem gereksizdir. Böyle konuşurlarken bir kuş gelip gagasıyla denizden bir damla su aldı. Onu gören Hızır, şöyle dedi: "Vallahi senin ve benim ilmimiz, Allah'ın ilmi karşısında şu kuşun denizden aldığı bir damla su kadardır!"

Nihayet gemiye bindiler. Geminin rotası üzerinde küçük iskeleler vardı. Bir kıyıdaki adamları karşı kıyıya taşıyordu. Geminin mürettebatı Hızır'ı tanıdılar ve: "Allah'ın iyi bir kulu Hızır mı?" diye sordular. Evet deyince, "Biz seni ancak ücretsiz olarak gemiye alırız." dediler. Gemiye bedava bindirdiler. Bindikten sonra Hızır, gemiyi deldi, bir çivi çaktı. Böyle yaptığını gören Musa: "Halkım boğmak için mi gemiyi del-din? Hakikaten sen müthiş bir iş yaptın!" dedi. (Hızır): "Sen benimle beraber bulunmağa dayanamazsın demedim mi?" dedi. Musa'nın ilk jcarşı çıkması, unuttuğundan dolayı olmuştu. İkincisi şarta dayalıydı. Üçün-cüsüyse kasıtlıydı. Musa: "Unuttuğum şeyden ötürü beni kınama ve

bana bu işimden dolayı bir güçlük çıkarma." dedi. Yine yürüdüler. Nihayet bir oğlan çocuğuna rastladılar. (Hızır) hemen onu öldürdü!" Oynamakta olan bir kaç çocuğa rastladılar. Hızır, zarif yapılı bir çocuğu yakalayıp yere yatırdı ve bıçakla boğazladı. Musa: "Bir can karşılığı olmadan temiz bir canı öldürdün ha!.." dedi. Hiç bir kötülük yapmamış olan ve Müslüman bir çocuğu öldürdün! dedi. Yine yürüdüler. Nihayet "Yıkılmak üzere olan) bir duvar buldular. Hemen onu (eliyle) doğrulttu." Musa: "İsteseydin buna karşılık bir ücret alırdın." dedi. Said "Yiyeceğimiz bir bedel alırdın", anlamını vermiştir.

Ayetini İbn Abbas (r.a.), şeklinde okumuştur. Buna göre ayetin manası şöyle olur: «Onların ilerisinde, her (sağlam) gemiyi zorla alan bir kral vardı.» O-kralın adı da, anlatıldığına göre Hüded b. Büded'miş. Hızır'ın öldürdüğü çocuğun adı da Cey sur'muş.

Gemiyi delme sebebini Hızır, şöyle açıklamış: Gemicilerin ilerisinde sağlam gemileri zorla alan bir kral vardı. Gemiyi delerek kusurlu hale getirdim ki kral, kusurlu olduğunu görünce gemiyi ellerinden almasın. Fakat o kralın mıntikasını geçtikten sonra gemiyi onarır ve ondan yine faydalanırlar.

Bazılarının dediğine göre sahipleri, gemiyi şişeyle, diğer bazılarının dediğine göre de ziftle onarmışlar.

Hızır'ın öldürdüğü çocuğa gelince, «Onun anası babası mü'min insanlardı. (Kendisi kafirdi) Bunun onlara azgınlık ve küfür sarmasından (onları küfre sürüklemesinden; ona olan sevgilerinin, kendilerini ona tabi kılmasından) korktuk. İstedik ki Rableri onun yerine kendilerine ondan daha temiz, daha merhametli (ana babasına iyilik eden) birini . versin.»

Hızır, bu açıklamayı, Musa'nın: «Temiz bir canı öldürdün ha?» demesi üzerine yapmıştı.

Cenâb-ı Allah; Hızır'ın öldürdüğü o oğlan çocuğunun yerine, ana babasına bir kız çocuğu vermişti.

İbn Abbas'm dediğine göre Musa (a.s.), İsrailoğullarına hitapta bulunmuş ve; «Allah'ı ve onun emirlerini benden daha iyi bilen bir kimse yoktur!» demişti. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Hızır'la buluşmasını ona emretmişti. Buluşma ve yukarıdaki hadiseleri beraberce yaşamışlardı.

Zührî'nin rivayetine göre Abdullah İbn Abbas ile Hür b. Kays b. Hısn el-Fezarî, Musa'nın arkadaşlık ettiği şahsın kim olduğu hususunda tartışmışlar. İbn Abbas, o şahsın Hızır olduğunu söylemiş. O ara, Ubeyy b. Ka'b yanlarından geçiyormuş, İbn Abbas onu çağırıp şöyle demiş: "Ben ve bu arkadaşım; Musa'nın, kendisiyle nasıl buluşacağım Rabbinden sorduğu ve bulduğu arkadaşının kim olduğu hususunda tartıştık. Sen bu hususta Rasûlullah (s.a.v.)'dan birşey duydun mu?" Ubeyy b. Ka'b: "Evet"

demiş ve mezkur hadisi nakletmiş. ^[25]

«Duvar ise şehirde (Kaşih'in oğulları Asrem ile Sarum adındaki) iki yetimindi. Altında, onlara ait bir hazine vardı.» Denildiğine göre o hazine, altındı.İkrime ise, ilim olduğunu söylemiştir. İbn Abbas da böyle demiştir. Bu iki rivayeti, şöyle bir benzerlik noktasında birleştirebiliriz: O hazine altın bir levha olup üzerinde ilim yazılıydı'.

Bezzar, Ebu Zerr'in şöyle dediğini rivayet eder: Cenâb-ı Allah'ın, kitabında sözünü ettiği hazine, som altından bir levha olup üzerinde şu ibare yazılıydı:

«Kadere inandığı halde hırsıyla çalışana şaşarım.

Cehennemi hatırladığı halde gülen adama şaşarım.

Ölümü hatırladığı halde gaflette olana şaşarım.

Allah'tan başka tanrı yoktur. Muhammed de Allah'ın Rasûlü (elçi-si)dir.»

«(Yetimlerin) babaları da iyi bir kimse idi.» Bu iyi kimsenin, onların yedinci ya da onuncu babaları olduğu söylenir. Her

takdirde bu ayet, iyi kimsenin anısının, kendi zürriyeti içinde korunacağını ispatlamaktadır. Kendisinden yardım istenilen, Allah'tır.

«Rabbinden bir rahmet olarak...» Bu ayet, Hızır'ın peygamber olduğunu ve hiçbir işi kendiliğinden yapmadığım, bilakis Rabbinin emriyle yapan bir nebi olduğunu ispatlamaktadır. Rasûl olduğunu söyleyenlerin yanısıra veli olduğunu söyleyenler de vardır. İşin garibi, melek olduğunu söyleyenler de olmuştur. Bundan daha da garibi, onun, Firavun'un oğlu olduğunu da söylemişlerdir. Dünyaya 1000 sene müddetle hükmetmiş olan Dahhak'm oğlu olduğunu söyleyenler de vardır.

İbn Cerir et-Taberi der ki: Ehl-i Kitap ulemasının çoğu, onun Feridun zamanında yaşadığı görüşündedirler. Zülkarneyn'der önce yaşadığını söyleyenler de olmuştur. Zülkarneyn ile Feridun'un aynı şahıs olduğu da söylenir. Hz. İbrahim zamanında yaşayan süvari ve bahadır bir kimse olduğu ileri sürülür. Bu hükümdarla çağdaş olan Hızır'ın âb-ı hayat içmesinden ötürü

zamanımıza kadar sağ kaldığı sanılmaktadır. [\[26\]](#)

Onun, İbrahim peygambere inananlardan birinin oğlu olduğu, Ba-bil şehrinde onunla birlikte göç ettiği, adının da Melkar olduğu söylenir. Adının, Ermiya b. Halkiya olduğunu söyleyenler de vardır. Rivayete göre Hızır (a.s.), Sebasib b. Behrâsîl devrinde peygamber imiş.

İbn Cerir et-Taberî der ki: Feridun ile Sebasib arasında çok uzun devirler geçtiğini, neseb ilmini bilenlerin hepsi bilirler. Doğrusu şu ki Hızır, Feridun devrinde yaşamış, Musa (a.s.) kendisine kavuşuncaya kadar hayatta kalmıştır. Musa'nır peygamberliği de, Pers hükümdarlarından Feridun oğlu Ebrec'in oğullarından Menuşehr zamanında olmuştur. Menuşehr, dedesi Feridun'dan sonra hüküm sürmüş adalet sahibi bir hükümdardır. Hendek kazdıran ve her kasabaya bir yönetici tayin eden ilk hükümdar, MenuşeKr olmuştur. 150 seneye yalan hüküm sürmüştür. Hz. İbrahim'in oğlu İshak (a.s.)m soyundan olduğu söylenir. Akıllan çelen, duyanlara hayret veren güzel hutbeleri, faydalı ve belîğ, aynı zamanda fasîh sözleri nakledilir İd, bu da

onun, İbrahim Halil (a.s.)'in soyundan olduğunu ispatlamaktadır. Doğrusunu Allah bilir. [\[27\]](#) Yüce Allah buyurdu ki:-

«Allah peygamberlerden şöyle söz almıştı:

«Balan, size kitap ve hikmet verdim. Sonra yanınızda bulunan (kitaplar)! doğrulayıcı bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka inanacak ve ona mutlaka yardım edeceksiniz! Bunu kabul ettiniz mi? Ve bu hususta ağır ahdimi üzerinize aldınız mı?» demişti. «Kabul ettik.» dediler. «O halde şahit olun. Ben de sizinle beraber şahid olanlardanım.» dedi. (Al-îmrân, 81.)

Cenâb-ı Allah, peygamberlerin her birinden, kendisinden sonra gelecek olan peygamberlere inanıp yardıma olacaklarına dair söz aldı. Bu inanmayı, Hz. Muhammed için zorunlu kıldı ve ona yardımcı olmaları için söz aldı. Çünkü o, peygamberlerin sonuncusuydu. Ona'yetişen her peygamberin ona inanıp yardım etmesi hak olmuştur. Eğer Hızır da onun zamanında sağ olsaydı mutlaka ona uymak, onunla bir arada bulunmak ve ona yardımcı olmak mecburiyetinde kalacaktı. Bedir savaşında onun sancağı altına girenlerden biri olacaktı. Nitekim o savaşta Cebrail ile diğer büyük melekler, onun sancağı altına girmişlerdi.

Hızır (a.s.), yâ nebidir - ki doğrusu da budur, ya rasûl ya da melektir. Her neyse Cebrail, meleklerin reisidir. Musa da Hızır'dan daha üstündür. Eğer hayatta olsaydı Hz. Muhammed'e inanıp ona yardım etmesi vacib olurdu. Çoklarının dedikleri gibi veli olan Hızır eğer hayatta olsaydı, onun da Hz. Muhammedin yanına gidip ona iman etmesi ve yardımcı olması gerekirdi. Fakat bir gün bile Hızır'ın Hz. Peygamber'in yanına geldiğini, onunla buluştuğunu ifade eden ve bu hususta dayanak teşkil eder ne hasen, ne de zayıf bir hadis mevcut değildir. Her ne kadar Hakîm'in bu konuda bir rivayeti varsa da senedi zayıftır.

[\[28\]](#) Doğrusunu Allah bilir.

Musa'nın Kıssasını Baştan Sona İçeren Fitneler Hadisi

İmam Abdurrahman en-Neseî, "Sünen" adlı eserinin Kitab'üt- Tefsir bölümünde, «Sen bir adam öldürmüştün. Yine seni tasadan kurtarmış ve seni iyice denemiştik.» (Ts-Hâ, 40.) ayetinden bahsederken fitneler hadisini nakleder: Abdullah b. Muhammed, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah İbn Abbas'a ayetindeki fitnelerin neler olduğunu sordum. Bana: "Ey Cubeyr'in oğlu, bunu yarın yine sor. Çünkü bununla ilgili uzun bir hadis vardır." dedi. Ertesi gün sabahladığımda, fitneler hadisini anlatma hususunda bana verdiği sözü yerine getirmesi için hemen İbn Abbas'm yanına gittim. Bana dedi ki: "Firavun ve maiyeti, Cenâb-ı Allah'ın İbrahim peygambere, onun soyundan peygamberler ve hükümdarlar yaratacağına dair va'dini hatırlayıp üzerinde konuşmaya başladılar. Bazıları dediler ki: İsrailoğulları, bu va'din gerçekleşmesini beklemektedirler ve bu hususta kuşkuları da yoktur. Onlar, beklenen şahsın Yakub oğlu Yusuf olduğunu zannediyorlardı. Fakat o vefat e dince,"Allah'm vaadi böyle değildi," dediler. Firavun: "Bu konudaki görüşünüz nedir?" diye sordu. Maiyeti ve yakın adamları toplamp müşavereye başladılar. Neticede şu karara vardılar: Eli bıçaklı adamlar görevlendirecekler. Bu görevliler, İsrailoğulları arasında dolaşacak ve yeni doğan bir oğlan çocuğu gördüklerinde onu keseceklerdi. Firavun'un adamları, İsrailoğullarının yaşlılarının kendi ecelleriyle, küçüklerinin de kesilerek ölmeleri üzerine nesillerinin tükeneceğini düşündüler. Böyle olunca da, "İsrailoğullarının bizim yerimize yapmakta oldukları ağır hizmetleri, gün gelecek bizler yapmak durumunda kalacağız!" dediler ve şöyle bir karara vardılar: «Bir sene erkek çocuklarını öldürüp kızlarını sağ bırakın. Bir sene ise hiç Öldürmeyin. Böylece küçükleri, ölen büyüklerinin yerini alıp büyürler. Sağ bıraktıklarınızla onların sayıları pek fazlalaşmaz. Size üstün geleceklerinden korkmanıza gerek de kalmaz. Öldürdüklerinizle

de tamamen yok olmazlar ve ihtiyaçlarınıza görecek kadar adamları da mevcut kalır."

Evet, bu görüşü bir karar haline getirip benimsediler. Musa'nın anası, erkek çocukların öldürülmediği senede Harun'a hamile kaldı ve onu güven içinde alenen doğurdu. Ertesi sene, yani erkek çocukların öldürüleceği sene de Musa'ya hamile kaldı,, kalbine keder ve üzüntü düştü. İşte bu da fitnelerden biriydi ey Cübeyr'in oğlu! Cenâb-ı Allah, kederlenmekte olan Musa'nın anasına şöyle vahyetti:

«Korkma, zlme, biz onu tekrar sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden yapacağız.» (ci-Kasas, 7.)

Musa'yı doğurduğunda onu bir sandığa koyup denize bırakmasını ona emretti. Doğurunca, aynen öyle yaptı. Denize bıraktığı çocuğu gözden kaybolunca, yanına şeytan geldi. Kalbine vesvese bıraktı, o da: Ben ocuğuma ne yaptım? Gözümün önünde bıçakla boğazlansaydı da onu kefenleseydim, belki daha iyi yapmış olurdum. Öyle yapmış olsaydım, deniz hayvanlarına ve balıklarına yem olarak bırakmamdan daha çok hoşuma giderdi.

Musa'nın içinde bulunduğu sandık, nehrin, halkın su almakta oldukları oyuk bir kısmına gelip dayandı. Firavun'un cariyeleri oradan su almaktaydılar. Sandığı görünce hemen aldılar ve açmak istediler. Bir kaçı dediler ki: "Bunun içinde mal vardır. Kapağını açarsak, Firavun'un karısı, içinden bir miktar mal aldığımızı düşünül* ve her ne kadar almadığımızı söylersek de bize inanmaz." Böyle deyip sandığı olduğu gibi, açmadan, Firavun'un karısının önüne götürüp bıraktılar. Aınca, içinde bir oğlan çocuğu olduğunu gördü. Çocuğun sevgisini Allah onun kalbine bıraktı. O güne kadar hiç kimseyi, onun gibi sevmemişti. «Musa'nın anasının gnl bomboş olmuştu.» Musa'dan başka hiç birşeyi düşünemez olmuştu. Eli bıçaklı devriyeler, sandıkta bir ocuk bulunduğunu duyunca, onu kesmek için Firavun'un karısının yanına koştular. Bu da fitnelerden biridir, ey Cübeyr'in oğlu! Firavun'un karısı, bıçaklı devriyelere dedi ki: "Bunu ldrmeyin. Bu bir tane ile İsrailoğullannın sayısı artmaz. Helik bunu bırakın da Firavun'a götüreyim, bana bağışlamasını istiyeyim. Bana bağışlarsa, bunu öldürmemiş olmakla güzel bir iş yap-,, mış olursunuz. İlla da ldrlmesini emrederse, artık öldürürseniz sizi kınamam." Böyle dedikten sonar Firavun'ur yanına gidip: "Bana da sana da göz bebeği (olacak bir ocuk).» dedi. Firavun da, senin için göz bebeği olabilir ama benim buna ihtiyaım yok, dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

«Kendisine yemin edilen (Allah)a andolsun ki Firavun, karısı gibi (Musa'nın) kendisi için göz bebeği olduğunu kabul etseydi karısını hidayete kavuşturduğu gibi kendisini de hidayete kavuştururdu. Ama onu bundan mahrum bıraktı.»

Firavun'un karısı, onun için emziki birini bulmak maksadıyla etraftaki bütün kadınlara haber saldı. Musa, emzirmek için gelip kendisini kucağına alan kadınların memelerini emmedi. Öyleki Firavun'un karısı, süt emmemesi nedeniyle a kalıp ölmesinden korktu. Fazlasıyla tasalandı. Çocuğun, memesini emeceği bir emziki kadının bulunması ümidiyle pazar yerine ve halkın kalabalık bulunduğu yere çıkarılmasını emretti. Hangi kadın memesini ağzına dayadı ise o, hiçbirinin memesini emmedi.

Öte yandan Musa'nın anası, kızına dedi ki: "Kardeşin Musa'nın izini takib et, onu ara. Bak bakalım, onun hakkında birşeyle duyabilecek misin? O sağ mıdır? Yoksa onu hayvanlar mı yemiştir?" Böyle derken o, Allah'ın Musa'yla ilgili olarak ona verdiği sözü unutmıştu. Musa'nın ablası da "Onlar farkına varmadan onu uzaktan gözetledi." Emziki kadınların onu emzirmekten aciz kaldıklarını görünce sevinçten şöyle de-" di: «Sizin için onun bakımını üzerine alacak ve ona öğüt ver (ip onu güzelce eğit) ecek bir aileyi göstereyim mi?»

Böyle deyince onu yakaladılar ve; "Bu ailenin çocuğa ne öğüt vereceklerini biliyor musun? Hem bu aileyi tanıyor musun?" dediler. Bu hususta kuşkuya kapıldılar. Bu da fitnelerden biridir, ey Cübeyr'in oğlu! Musa'nın ablası onlara dedi ki: "Bu ocuğa öğüt verip iyi bakmakla hükümdarın yakınları arasına katılacaklarını umduklarından dolayı o aile, çocuğa güzelce bakacak ve hükümdardan fayda umacaklar."

Böyle deyince onu salıverdiler. Ablası da hemen anasının yanına koştu. Gördüklerim ona anlattı. Anası gelip kucağına alınca Musa, hemen onun memesine atıldı, emmeye başladı ve doyuncaya kadar emdi. Müjdeci de Firavun'un karısına koştu ve: "Oğlun için bir emzirici bulduk." dedi. Kadın da Musa'nın anasına haber salıp onu yanına getirtti. Firavun'un karısı, çocuğun bu emzikiye karşı olumlu davrandığını görünce ona: "Sarayda kal, şu oğlumu emzir. Çünkü onu sevdiğim kadar hiçbir şeyi sevmiyorum." dedi. Musa'nın anası da şöyle dedi: «Evimi ve çocuklarımı bırakıp da burada kalamam. Yoksa onlar telef olurlar. Ama hoşuna giderse, çocuğu bana ver; onu kendi evime götürüp çocuklarımla arasına katarım." Böyle derken de, Allah'ın kendisine vermiş olduğu va'di hatırladı. Firavun'un karısıyla anlaşmazlığa düştü ve onu sıkıştırdı. Cenâb-ı Allah'ın, kendisine vermiş olduğu sözü yerine getireceğine kesinlikle inandı. Aynı gün Musa ile birlikte evine döndü. Onu güzelce yetiştirip terbiye etti. Çünkü Cenâb-ı Allah, onun hakkında böyle hüküm vermişti. Kasabanın kenar mahallesinde oturmakta olan İsrailoğulları, Musa aralarında bulunduğu sürece haksızlığa uğramaktan ve angaryada alıştırılmaktan kurtuldular.

Musa gelişip büyüyünce Firavun'un karısı, Musa'nın anasına bir gün tayin ederek: «Oğlumu bana getir de göreyim.» dedi ve vekil-i haslarına, dadılarına, hazinedarlarına da şu direktifi verdi: Bugün hepiniz oğlumu hediyelerle karşılayacaksınız. Ben de onu huzur içinde görmeliyim. Her biriniz, kendisine neler sunduğunu, nasıl davrandığını bana birer birer anlatsın.

Musa, anasının evinden çıkıp Firavun'un karısının yanına varıncaya kadar ihtiram, hediye ve ikramlarla karşılandı. Saraya girerken de Firavun'un karısı tarafından hediye ve ikramlarla karşılandı. Sevgi gösterilerine mazhar oldu. Kendisine iyi bakmış olduğu için anası da yüklü bahşiş aldı. Sonra Firavun'un karısı: "Musa'yı Firavun'a gtre-yim, o da kendisine ikram ve bağışta bulunsun." dedi. Firavun'un katına çıktıklarında Musa'yı onun kucağına bıraktı. Kucağında oturmaktayken Musa, Firavun'un sakalını tuttu. fkelenen Firavun, onu yere bıraktı. Allah düşmanı fesatılar dediler ki: "Allah'ın, peygamber İbrahim'e verdiği sözü biliyor musun? İşte bu ocuk, senin yerine geçeceğini ve seni mağlub edeceğini düşünüyor!" Bunun zerine Firavun, eli

biçaklı devriyelere, Musa'yı boğazlamaları için haber saldı. Bu da fitnelerden biri ve de en şiddetlisidir ey Cübeyr'in oğlu! Öte yandan Firavun'un karısı koşarak geldi ve: "Bana bağışlamış olduğun bu çocuk hakkındaki düşüncem değiştirmene sebep ne?" diye sordu. Firavun: "Görmüyor musun? Beni mağlub edip üste çıkmaya çalışıyor!" dedi. Karısı, şöyle bir teklifte bulundu: "Gel, kendi aramızda bir deney yapalım, böylece gerçeği öğrenmiş olursun. İki ateş közü ile ikinci tanesi getir; çocuğun önüne bırak! İncileri tutup ateş közlerinden uzak durursa, aidinin erdiğini anlarsın. Yok eğer ateş közlerini tutup incilere yanaşmazsa; aklının ermediğini anlarsın. Ateş közlerini incilere tercih etmeyenin, akıllı bir kimse olmayacağını bilirsin."

Çocuğun önüne iki ateş közü ve iki de inci bıraktılar. Hemen ateş közlerini tuttu. Elini yakmasından korktuğu için kadın, ateş közlerini Musa'nın elinden alıp attı ve Firavun'a: "Görüyor musun?" dedi.

Musa, elini incilere uzatmak istemişti ama Cenâb-ı Allah, elini geri çekip ateş közüne uzatmıştı. İşte böyle, Allah, emrini mutlaka yerine getirir.

Musa güçlenip erkeklik çağına varınca, artık Firavun'un adamlarından hiçbiri İsrailoğullarıdan her hangi birine haksızlık edemiyor ve angarya işlerinde çalıştıramıyordu. İsrailoğulları bağımsız hale gelmişlerdi.

Musa, bir ara şehrin varoşlarında dolaşıyordu. İki kişinin kavgaya tutuşmuş olduklarını gördü. Kavgacılarından biri, Firavun'un adamlarından, diğeri de İsrailoğulları'dan di. İsrailoğulları'dan olan adam, Firavun'un adamına karşı Musa'dan yardım istedi. Bu durumu gören Musa'nın öfkesi başına sıçradı. Çünkü kendisinin İsrailoğulları'na olan yakınlığını ve onları korumakta olduğunu bildiği halde yine de Firavun'un adamı, onun gözü Önünde İsrailiye saldırıyordu. Zira Musa'nın anasından başka hiç kimse, Musa ile İsrailoğulları arasındaki bağın, süt bağından ileri bir bağ olduğunu bilmiyordu. Ancak bu hususta Cenâb-ı Allah, Musa'ya, başkasının farkedemeyeceği bazı işaretlerde bulunmuştu.

Bu olay karşısında kendini tutamayan Musa, Firavun'un adamına bir yumruk salladı ve onu öldürdü. Öldürdüğünü de Allah'tan, Musa'dan ve o İsrailiden başka gören olmamıştı. Adamı Öldürdüğünde Musa şöyle dedi:

«Bu, şeytanın işindendir. O, gerçekten apaçık saptırıcı bir düşmandır. Rabbim! Ben nefsimi zulmettim; beni bağışla.» dedi. (Allah) onu bağışladı. Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir. "Rabbim, dedi. Bana lütfettiğin nimetler hakkı için artık bir daha suçlulara arka olmayacağım." Şehirde korku içinde (haberleri ve sonucu) gözetleyerek sabahladı.»

Adamları Firavun'a gidip: "İsrailoğulları senin tarafından birini öldürdüler; öcümüzü al, onlara asla müsamaha etme." dediler. Firavun da: "Katili ve aleyhinde tanıklık edecek birini bana getirin ki, gereğini yapayım." dedi.

Öldürülen kişi, hükümdarın yakınları arasında seçkin bir kimse olsa da hükümdarın, belgeye dayanmadan ve suçu sabit görülmeden katile kısas uygulaması kendisine yaraşmazdı. «Suçu tespit edici bilgileri bana getirin ki, hakkınızı alayım.» dedi.

Firavun'un adamları her ne kadar araştırdılsa da bir belge veya tanık bulamadılar. Öte taraftan Musa, olayın ertesi günü, çünkü İsrailinin, bu defa Firavun'un adamlarından bir başkasıyla kavgaya tutuşmuş olduğunu gördü. Yine İsraili, Firavun'un adamına karşı Musa'yı yardıma çağırdı. Bu olayla karşılaşan Musa, çünkü yaptığına pişman olmuş ve gördüğü şeyder hoşlanmamıştı. Firavun'un adamının yakasına yapışıp vurmak isteyen İsrailiye kızdı. Çünkü ve bugünkü kavgaya neder giriştiğini sorup azarladı: "Belli ki sen bir azgınsın" dedi. İsraili, böyle demesinden sonra Musa'ya baktı. Dün Firavun'un adamını öldürürken kızdığı kadar kızmıştı. Kendisine: "Belli ki sen bir azgınsın." demesinin ardısıra kendisini öldürmeye kasdettiğini sanmıştı. Ama Musa, onu öldürme niyetinde değildi. Yine Firavun'un adamını öldürmek istemişti. Musa'nın öfkelenip böyle demesinden korkan İsraili: «Ey Musa! Dün bir canı öldürdüğün gibi şimdi de beni mi öldürmek istiyorsun?" dedi. Musa'nın, kendisini Öldürmek istediği vehmine kapılıp korktuğu için böyle demiş ve hasmını bırakıp kaçmıştı. Öte taraftan Firavun'un adamı da, İsrailinin: "Dün bir canı öldürdüğün gibi şimdi de beni mi öldürmek istiyorsun?" dediği zamar İsrailiden duyduğu haberi Firavun'a ilette. Bunun üzerine Firavun, Musa'yı öldürmeleri için cellatları gönderdi. Firavun'un adamları ana caddede sakın sakın dolaşıp Musa'yı arıyorlardı, ama onun kaçıp kurtulmasından korkmuyorlar di. Oysaki Musa'nın adamlarından olup şehrin öbür ucunda ikamet etmekte olan bir adam kısa yoldan koşup gelerek, Firavun'un adamlarından önce Musa'ya kavuştu ve hakkında verilen ölüm cezasına ona haber verdi. İşte bu da fitnelerden biridir ey Cübeyr'in oğlu!

Musa, Medyen şehrine doğru yöneldi. Daha önce böyle bir belayla karşılaşmış değildi. Yol hakkında bilgisi de yoktu. Yalnız yüce Rabbine güveniyordu. «Umarım ki Rabbim beni doğru yola iletir.» dedi. Medyen suyuna varınca o (kuyu)nun başında bir çok insanların (hayvanlarını) suladıklarını gördü. Onların gerisinde de (diğerlerinin) karışmasını diye hayvanlarını) sudan alıkoyan iki kız buldu. (Onlara): "İşiniz nedir? (İnsanlardan niçin ayrı duruyorsunuz)?" dedi.

Kızlar: "Milletin arasına girip onlarla itişip kakışacak gücümüz yoktur. Havuzda bırakacakları artık suyu bekliyoruz." dediler. Böyle demeleri üzerine Musa, kuyudan onlar için su çıkardı. Kovayla çok su çekti. Böylece kızlar o gün, davarlarını herkester önce sulamış oldular; hemen eve döndüler. Musa da kuyu başından ayrılıp bir ağacın gölgesi altında istirahat çekildi: ve "Rabbim, doğrusu bana indireceğin her hayra muhtacım." dedi.

Babaları kızlarının tok karınlı ve şişkin memeli davarlarıyla eve erken döndüklerini görünce durumu tuhaf karşıladı ve: "Bu gün sizde bir iş var." dedi. Onlar da Musa'nın yaptıklarını kendisine anlattılar. Musa'yı gidip çağırması için, ikisinden birine emir verdi. Kız, Musa'nın yanına gidip onu eve davet etti. Eve geldi. Konuştular. Kızların babası ona şöyle dedi: "Korkma, zalim kavimden kurtuldun." Firavun ve kavminin bizim üzerimizde hakimiyetleri yoktur. Biz onun memleketinde değiliz. Kızlardan biri dedi ki: «Babacığım, bunu (çoban) tut. İşte, ücretle tuttuklarının en hayırlısı budur. Hem de güçlü ve güvenilir

(adam)dır.»

Gayret ve kıskançlık damarı kabaran babası, kıza: "Onun ne kadar güçlü ve ne kadar güvenilir olduğunu nereden biliyorsun?" diye sordu. Kız cevap verdi: "Güçlüdür.. Çünkü kuyudan kovayla su çekerken, su çekmede onun kadar güçlü bir adam bulunmadığını gördüm. Güvenilir bir insandır.. Çünkü eve çağırmak için yanma gittiğimde bana baktı. Kadın olduğumu anlayınca da başını öte yana çevirdi. Senin mesajını kendisine tamamen aktarmaya kadar başım kaldırıp ta bana bakmadı. Sonra bana: "Arkamdan gel ve yolu bana tarif et." dedi. Güvenilir bir kimse olmasaydı böyle yapmazdı."

Böyle konuşarak babasının kalbindeki şüpheyi giderdi. Babası da onun söylediklerini doğruladı. Bunun üzerine Musa'ya şöyle dedi: Ne dersin? «Bana sekiz yıl hizmet etmen şartıyla şu iki kızımdan birini sâna nikahlamak istiyorum. Eğer (bu süreyi) or (yıl)a tamamlarsan artık o, senin tarafından (bir iyilik)dir. Ben sana zahmet vermek istemem. İn-şaallah beni iyilerden bulacaksın.»

Böyle yaptı ve Allah'ın peygamberi Musa'nın üzerine, sekiz yıl çalışmak, görev oldu. İki yıl da kendiliğinden çalıştı. Cenâb-ı Allah da bu şekilde hüküm verdi ve hizmetini on yıla tamamladı.»

Said İbn Cübeyr dedi ki: Hnstiyan bilginlerinden biri ile karşılaştım. Musa'nın iki süreden hangisini tamamladığını biliyor musun? dedi. Ben de hayır, dedim. Çünkü o gün ben, bu sorunun cevabım bilmiyordum. İbn Abbas'la karşılaştım; bu soruyu ona sordum. Bana dedi ki: "Bilmiyor muydun ki Allah'ın peygamberinin sekiz yıl çalışması, ona vacib olmuştur. Allah'ın peygamberi bu süreyi eksiltecek değildi. İki yıl da kendiliğinden çalıştı. Bu yolda Allah hüküm verdi ve Musa, hizmetini or yıla tamamladı." Bir süre sonra o Hnstiyan bilginle karşılaştım. Bunu kendisine anlattım. Bana dedi M: "Kendisine sorup da bu bilgileri aldığın kimse, bu hususta senden daha bilgilidir." dedi. Ben de: "Evet, hem de fazlasıyla." dedim.

Musa, ailesiyle yola çıktı. İnsanların en güçlülerinden. Asası da elindeydi. Yola koyuldular. Ve kıssalarının bundan sonraki bölümüyle ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan durumlarla karşılaştılar.

Öldürdüğü adam için Firavun'un adamlarının, kendisine kötülük etmelerinden korktuğunu ve dilindeki tutukluğu Allah'a şikayet etti. Dilindeki tutukluk, onu çok konuşmaktan alıkoyuyordu. Kardeşi Harun'u kendisine yardımcı olarak vermesini Rabbinder diledi. Harun, kendisine yardımcı olacaktı. Diliyle iyi telaffuz edemediği sözleri, onun yerine Harun söyleyip açıklayacaktı. Onur ve üstünlük sahibi olan Allah, dilindeki tutukluğu çözdü. Harun'a da vahiy gönderip Musa'yı karşılamasını emretti.

Musa, elindeki asasıyla yoluna devam etti; Harun'la karşılaştı, beraberce Firavun'a gittiler. İçeri girmelerine izin verilmediği için, kapıda bir süre beklediler. Uzun bir bekleyişten sonra, içeri girmelerine izin verildi. Yanma vardıklarında, Firavun'a: "Doğrusu biz, senin Rabbinin elçileriyiz." dediler. "Rabbiniz kimdir?" dedi.

Kur'ân'da anlatıldığı gibi ona Rab hakkında bilgi verdiler. "Ne istiyorsunuz?" dedi. Musa, o adamı kendisinin öldürmüş olduğunu söyledi. Firavun'un bu hususta duyduklarından dolayı özür diledi ve: "Allah'a inanmanı, îsrailoğullarını da benimle beraber göndermeni istiyorum." dedi. Firavun, Musa'nın bu isteğini kabul etmedi ve: "Eğer doğru söyle-yenlerdensen bir aye (mucize) getir." dedi. (Musa da) "Değneğini (yere) bıraktı." Değneği, ağzını açıp Firavun'a taraf koşuveren büyük bir yılan oluverdi. Yılanın kendisine doğru koşmakta olduğunu görünce tahtından atlayıp, yilandan kendisini koruması için Musa'dan yardım istedi; Musa da onu korudu. Sonra elini koltuğunun altından çıkardı. Eli, ala-casız olmuş, pırıl pırıl parlıyordu. Elini yine koltuğunun altına koyduğunda eli, eski rengine donuverdi.

Firavun, bu meseleyi etrafındaki önde gelen şahsiyetlerle konuştu, fikirlerine başvurdu. Ona dediler ki:

«Bunlar iki büyücü, başka birşey değil. İstiyorlar ki büyülerile sizi yurdunuzdan çıkarsınlar ve sizin örnek yolunuzu, (Bu güzel mülkünüzü ve yaşantınızı) gi ders inler.» (Tâ-Hâ, 63.)

Musa'ya istediği şeyi vermeye yanaşmadılar ve Firavun'a şöyle dediler: "Ey hükümdar! Senin ülkende büyücüler çoktur. Büyücülerini topla ki, kendi büyüyle, Musa ve Harun'un büyüünü alt edebilesin." Bu teklif üzerine Firavun, kendisine bağlı beldelere adam saldı. Adamları, bütün bilgili büyücülerini toplayıp Firavun'a getirdiler. Büyücüler, "Şu büyücü (Musa), büyü yaparken ne ile çalışır?» diye sordular. Firavun'un adamları da: "O, yılanlarla çalışır." diye cevap verdiler. Büyücüler de:

«Hayır vallahi; yeryüzünde bizim kadar yılanlarla, iplerle ve değneklerle büyü icra edebilen kimse yoktur. Onu yenersek, ücretimiz ne olacaktır?" Firavun: "Onu yenerseniz yakınlarım ve has adamlarım olursu-

nuz. İstedığınız her şeyi size yaparım." dedi. "Süs günü (bayram günü) ve insanların toplandığı kuşluk vakti" buluşmak üzere randevulaştılar.

Said b. Cübeyr'in rivayetine göre İbn Abbas şöyle demiştir: Cenâb-ı Allah'ın Musa'yı Firavun'a ve büyücülere üstün getirdiği süs günü, aşure günüdür.

Musa ile büyücüler sahada bir araya geldiler. O zaman halk birbirine: "Gelin şu işi seyredelim." dediler.

"Umarız ki büyücüler üstün gelirse biz de onlara uyarız."

«Büyücüler» sözü ile Musa ve Harun'u kasetmişlerdi. Böyle demekle de onları alaya almak istemişlerdi.

Büyücülerin, önce işe koyulmalarını bekledikleri Musa'ya:

«Sen mi (önce hünerini ortaya) atacaksın, yoksa (önce) atanlar biz mi olalım?» demeleri üzerine (Musa): «Hayır, siz atın.» dedi. İplerini ve değneklerini attılar ve:

«Firavun'un şerefine biz, elbette biz galib geleceğiz.» dediler.

Musa onların büyülerini görünce, içine bir korku düştü. Cenâb-ı Allah, ona:

«Değneğini at.» diye vahyetti. Atınca da değneği, ağzını açmış büyük bir yılanı dönuştü ve bu yılan, büyücülerin yılanlarına yönelip onları birer birer yuttu. Ortada bir yılan ve bir ip dahi bırakmadı. Büyücüler bu hali görünce: "Eğer bu büyü olsaydı, bizim büyülerimizin mertebesine ulaşamaz ve onları yutamazdı." dediler. Bu, olsa olsa Allah'ın bir emridir. Biz ona ve Musa'nın getirdiğı dine iman ettik. İçinde bulunduğumuz halden ötürü Allah'a yönelip tevbe ediyoruz!" dediler.

Böylesine önemli bir yerde Cenâb-ı Allah, Firavun ve adamlarının belini kırdı.

«Hak ortaya çıktı ve onların bütün yaptıkları boşa çıktı. Orada yenildiler, küçük düştüler.»

Öte yandan Firavun'un karısı, Musa'yı Firavun'a ve adamlarına üstün getirmesi için Cenâb-ı Allah'a eski giysiler içinde yalvarıp yakardı. Onu bu halde gören Firavun'un adamları, onun, Firavun ve taraftarları için acıyıp endişeye kapılmasındar dolayı böyle yaptığını sanıyorlardı. Ama aslında o, Musa için üzülop endişe ediyordu.

Musa, Firavun'un yalan vaadlerinin gerçekleşmesini uzun zaman bekledi. Her mucize geldiğinde Firavun, sıkıntıdan kurtulduğu takdirde, İsrailoğullarını kendisi ile göndereceğini Musa'ya va'dediyordu. Fakat sıkıntı yok olunca Firavun, vermiş olduğu söze muhalefet ediyordu ve: «Ey Musa! Rabbin bundan başka bir sıkıntı verebilir mi?» diyordu. Cenâb-ı Allah, her biri mufasssal bir ayet (mucize) olan tufanı, çekirgeyi, kımlı (haşereyi), kurbağaları ve kanı, Firavun kavminin üzerine gönderdi.

Firavun, İsrailoğullarını kendisiyle birlikte göndermesi yolundaki isteğini yerine getirmek için Musa'ya, bu sıkıntıları üzerinden kaldırması için müracaatta bulunuyordu. Sıkıntı kaldırılınca da Firavun, sözünü yerine getirmede. Nihayet Cenâb-ı Allah, milletiyle birlikte Mı-

sır'dan çıkıp gitmesini, Musa'ya emretti. O da geceleyin onları Mısır'dan çıkarıp götürdü.

Ertesi sabah, İsrailoğullarının çekip gitmiş olduklarını gören Firavun, etraftaki beldelere, onları yakalayıp getirecek adamları gönderdi. Kendisi de büyük bir ordu ile peşlerine düştü. O esnada Cenâb-ı Allah, denize şöyle vahyetti:

«Eğer Musa değneğıyle sana vurursa, hemen ayrılıp on iki yol haline gel. Musa ve beraberindekiler karşıya geçinceye kadar yollarım açık tut. Sonra da geride kalan Firavun ve adamlarım yakalayıp boğ!»

Musa, değneğıyle denize vurmayı unuttu. Deniz kıyısına vardığında deniz, Musa'nın değnekle kendisine vuracağı anda gaflette olma korkusuyla, dalgalarıyla gök gürleyişi gibi ses çıkardı. Gaflet içinde bulunuyor. Allah'a karşı gelmiş olurum, diye korkuyordu.

İki topluluk birbirlerini görüp birbirlerine yaklaştıklarında Musa'nın adamları "İşte yakalandık!" dediler. Ey Musa, Rabbinin sana verdiği emri yerine getir. Rabbin de, sen de asla yalan söylemiş değilsiniz! dediler. Musa da: Denizi geçeceğim zaman denizin, biz geçinceye kadar on iki yola ayrılacağını Rabbin bana va'd etmiştir, dedi ve değneğı hatırladı.

Firavun ordusunun öncüleri, İsrail oğullarının arka kısımda bulunanlarına ulaştıkları anda Musa değneğıyle denize vurdu. Rabbinin emrettiğı ve Musa'ya va'dettiğı şekilde deniz yol verdi. Musa ile adamları denizi geçip karşı kıyıya vardıklarında Firavun ve adamları denize girdiler. Allah'tan aldığı emir üzerine deniz onları yakalayıp boğdu. Musa denizi geçince adamları: "Korkarız ki Firavun boğulmamış tır, onun Öldüğünden emin değiliz." dediler. Musa Rabbine dua etti. Rabbi de Firavun'un öli vücudunu denizden çıkarıp onlara gösterdi. Böylece onlar da onun öldüğüne yakinen inanmış oldular.

Bundan sonra İsrailoğulları puta tapan bir kavme uğradılar.

«Ey Musa! onların tanrıları gibi bize de bir tanrı yap.» dediler. (Musa):

«Doğrusu, siz bilgisiz bir milletsiniz, bunlar yok olacaklar ve işledikleri boşa gidecektir, dedi. Siz bu kadar ibretler gördünüz ve size yetecek kadar dersler işittiniz» dedi ve onları götürüp bir mevkie yerleştirdi. «Harun'a itaat edin. Doğrusu Allah onu, sizin üzerinize benim halefim kıldı. Ben Rabbime gidiyorum.» dedi. Otuzgün sonra geri geleceğini söyledi. Otuzuncu günde gelip yüce Rabbiyle konuşmakistedi. Otuz günü, geceleriyle birlikte oruçlu geçirmişti. Oruçlu kimselere mahsus koku ağzında varken Rabbi ile konuşmak hoşuna gitmediğı için, biraz ot alıp ağzında çiğneyiverdi. Huzura vardığında Rabbi: "Niçin iftar ettin?" diye sordu. Rabbi, olanları hep biliyordu. Musa "Ağzım güzel kokuyorken seninle konuşmak istedim hepsi o kadar." dedi. Rabbi de ona şöyle karşılık verdi: "Ey Musa! Oruçlunun ağız kokusunun, benim katımda miskten daha güzel olduğunu bilmiyor musun? Geri dön, on gün daha oruç tuttuktan sonra yanıma gel." Musa, Rabbinin emrini yerine getirdi.

Musa'nın kavmi, belirtilen süre sonunda Musa'nın dönmediğini görünce üzüldüler ve bu durumdan hoşlanmadılar. Bunun üzerine Harun, onlara hitab ederek şöyle dedi: "Siz.Mısır'dan çıkarken Firavun kavminin emanet ve iğreti malları yanınızda vardı. Sizin de orada emanet ve iğreti mallarınız kalmıştı. Bunları o mallarınıza mahsub etmeniz gerektiğı görüşündeyim. Onların yanınızdaki emanet ve iğreti mallarını size helal saymıyorum. Bunları onlara vermeyeceğimiz gibi, kendimiz içinde tutmayacağız."

Böyle dedikten sonra bir çukur kazdı. Herkese, yanlarındaki emanet ve iğreti eşyalarla mücevherleri bu çukura atmalarını emretti. Attılar. Sonra bu eşyalarla mücevherleri ateşe vererek yaktı, "Ne bize, ne de onlara..." dedi.

Samirî isimli kimse, ineğe tapan bir millettendi. İsrailoğullarından değildi. Onların komşusuydu. İsrailoğulları Mısır'dar göçerken bu da onlarla beraber göçmüştü. Cebrail'in atının ayağının bastığı yeri, bir tevafuk eseri olarak görmüştü. Oradan bir avuç toprak almıştı. O toprak avucundayken Harun'un yanından geçmekteydi. Harun, ona: "Ey Samirî! Sen de elindeki çukura atmayıacak mısın?" diye sordu. Toprak elindeyken, o zamana kadar kimse onu görmemişti. Harun'un, elindeki çukura atmasını emretmesi üzerine Samirî şöyle dedi: "Bu, sizi denizden geçiren elçinin (Cebrail'in) atının ayak izindeki topraktır. Bunu çukura atarken dileğimin gerçekleşmesi için dua etmen şartıyla çukura atarım, yoksa atmam." Çukura attı ve Harun da dileğinin

gerçekleşmesi için dua etti. Atarken de: "Çukurdaki şeylerin buzağı (heykeli) olmasını istiyorum." dedi. Çukura atılmış olan eşya, mücevher, demir ve bakır her ne varsa hep bir araya gelip yığıldı. İçi boş bir buzağı (heykeli) haline geldi. Bögürmesi olmayan bu buzağının canı da yoktu.

İbn Abbas dedi ki: Hayır vallahi, o buzağının sesi yoktu. Yalnız rüzgar arkasından girip ağzından çıkıyor, çıkarken de ses veriyordu.

İsrailoğulları bir kaç gruba ayrıldılar. Bir grup: "Ey Samirî, bu nedir? Sen bunu bizden daha iyi bilirsin." dediler. Samirî de: "Bu sizin Rab-binizdir! Ama Musa yolunuzu saptırdı." dedi.

İkinci grup şöyle dedi: «Musa bize geri gelineye kadar biz bunu yalanlamayız. Eğer Rabbimizse bunu kaybetmiş olmayız. Gördüğümüzde buna kulluk ederiz. Eğer bu bizim Rabbimiz değilse, o zaman Musa'nın sözüne uyarız."

Üçüncü grup ise şöyle dedi: "Bu buzağı, şeytan işidir. Rabbimiz değildir. Ona inanmaz ve onu tasdik etmeyiz. Dördüncü grubun kalbine Samirî'nin sözlerinin doğruluğu (!) sindirilmişti. Bunlar buzağının tanrılığını kabul etmiş, onu yalanlamıyacaklarını ilan etmişlerdi. [\[29\]](#)

Harun (a.s) onlara şöyle dedi: «Ey kavmim, andolsun siz bununla fitneye düşürüldünüz (sınandınız). Rabbiniz, o çok esirgeyer (Al-îah)dır.» Bu değildir.

"Musa'ya ne oldu? Otuz gün sonra bize yine geleceğini söylemişti, ama sözünü yerine getirmedi. İşte gidişinin üzerinden otuz değil, kırk gün geçti." dediler. Beyinsiz takımı da: "Musa Rabbini kaybetmiş, onu arıyor" dediler. Cenâb-ı Allah Musa ile konuşup gereken şeyleri söyleyince, kendisinin ardısıra kavminin karşılaştıkları durumları da anlattı, «Bunun üzerine Musa, milletine kızgın ve üzgün olarak geri döndü.» Kur' ân-ı Kerîm'de nakledilen sözleri onlara söyledi. «Kardeşinin başından tutup kendine doğru çekti.» Öfkeli olduğu için, Tevrat'ın yazılı olduğu levhaları da yere attı. Daha sonra kardeşi Harun'un mazeretini kabul etti ve onun için istiğfarda bulundu. Allah'tan onu bağışlamasını diledi.

Bundan sonra Samirî'ye yöneldi: "Sen niçin böyle yaptın?" diyerek ona çıkıştı. Samirî de kendim şöyle savundu: Cebrail'ın atının bastığı yerden bir avuç toprak aldım. Bu toprağın önemini bildiğim için, durumu sizden gizledim.

«"Onu (zinet eşyalarının yakılıp eritildiği çukura) attım. Nefsim böyle yapmamı bana hoş gösterdi." dedi.

(Musa): "Defol! Doğrusu artık hayatta, "Bana dokunmayın" demenden başka yapacağın yoktur. Senin için asla kaçamayacağı bir ceza daha vardır. Durup üzerinde titrediğin tanrına bak.. Onu yakacağız, sonra denize dökeceğiz." dedi.» (Tâ-Hâ, 95-97.)

Eğer şu buzağı gerçek tanrı olsaydı, yakılamazdı. İsrailoğulları fitneye düşürülmüş olduklarını kesinlikle anladılar. Harun'un görüşüne uymuş olanlara imrendiler. Toplu olarak dediler ki: "Ey Musa! Rabbin-den bizim için tevbe kapısı açmasını dile. Tevbe edelim de günahlarımızı örtsün."

Bunun üzerine Musa, İsrailoğullarından Allah'a ortak koşmamış yetmiş mutena kimseyi seçti. Tevbe için onlarla birlikte Tur dağına gitti, ama yer onları sarsıp titretiverdi. Başlarına gelen bu olaydan ötürü Allah'ın peygamberi Musa (a.s.), kavminden ve heyetinden utandı, onlara karşı mahçub oldu. "Rabbim! Dileseydin daha önce beni ve onları yok ederdin. Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi yok eder misin?" dedi.» (d-A'râf, 155.)

Aralarında buzağı sevgisini ve ona imanı kalplerinde taşıyanlar hâlâ vardı. Bunu farketdiği için Cenâb-ı Allah, yere emir vererek onları sarsıp titretti. Ve şöyle buyurdu:

«Rahmetim herşeyi kaplamıştır. Bunu, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, zekat verenlere, ayetlerimize inanıp yanlarındaki İncil'de ve Tevrat ta yazılı buldukları, haber getiren, okuyup yazması olmayan peygamber Muhammed'e uyanlara yazacağız.» (ei-AVâf, 156-157.)

Musa şöyle demişti: «Ya Rab! Kavmimin tevbesini kabul buyurmanı diledim. Sen demişsin ki: "Ben Rahmetimi Musa'nın ümmetinden başka bir ümmete yazmışımı". Ne olurdu? Beni o rahmet ettiğin peygamber (Muhammed)'in ümmetinin yaşayacağı zamana erteleyip o zaman ortaya çıkarsaydın!» Musa'nın böyle demesi üzerine Cenâb-ı Allah şu karşılığı verdi. «Senin kavminin tevbesi ancak şöyle kabul edilir: Baba olsun evlat olsun, adamlarınız, karşılaştığı herkesi kılıçla vurup öldürecektir. Orada vurduğu adamın kim olduğuna bakmayacaktır.» Durumu Musa ile Harun'a gizli kalan, ancak günah işledikleri, Allah tarafın-dan farkedildiği için suçlarını itiraf edenlerin tevbeleri kabul buyurul-du. Bunlar, emrolundukları gibi hareket ettiler. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, Öleni de öldüreni de bağışladı.

Bundan sonra Musa (a.s.), arz-ı mukaddes taraflarına yöneldi. Öfkesi dinince, daha önce yere atmış olduğu levhaları kaldırdı. Allah tarafından yapmakla emrolundukları görevleri kavmine açıklayınca, o görevleri ağır buldular ve yapmaya yanaşmadılar. Bunun üzerine dağ, üzerlerine kaldırıldı, adeta bir gölge gibi üzerlerinde durdu. Tepelerine doğru yaklaştırıldı. Neredeyse üzerlerine düşecek sandılar. Kitabı ellerine alıp emri dinlemeye ve dağa bakmaya başladılar. Üzerlerine düşmesinden korktukları için geri planda durdu. Sonra geçip arz-ı mukaddese gittiler. Orada, içinde zorba bir kavmin yaşamakta olduğu bir şehir buldular. Buranın insanları ahlaksızdılar. Anlatıldığına göre orada, müthiş irilikte meyveler yetişirmiş. İsrailoğulları dediler ki: "Ey Musa! Orada zorba bir kavim vardır.» Onlarla başa çıkamayız. Orada bulundukları sürece biz o şehre girmeyiz. Eğer oradan çıkarlarsa biz de gireriz."

"(Zorbalardan olup Allah'tan) korkanlardan iki adam dediler ki: " Biz Musa'ya inandık. Biz kendi kavmimizi biliyoruz. Siz onların bedenlerinin iriliğinden ve sayılarının çokluğundan korkuyorsunuz. Ama onlar, yüreksiz ve güçsüzdürler. Kapıdan üzerlerine girin. Girdiğiniz takdirde siz onları yenersiniz."

Böyle dedikten sonra Musa'nın adamları arasına katıldılar. Bu iki kişinin, Musa'nın kavminden oldukları söylenir. Musa'nın

adamları olan İsrailoğullarından olup korkanlar şöyle dediler: «Ey Musa! Onlar orada olduğu sürece biz oraya asla girmeyiz. Sen ve Rabbin, gidin, savaşın; biz burada oturuyoruz.» Böyle diyerek Musa'yı kızdırdılar. Musa da onlara beddua etti ve onları fasıklar olarak adlandırdı. Daha önceleri günah işleyip kötülük yaptıklarında onlara beddua etmemişti. Ancak o günde kızgınlığı had safhaya geldiği için onlara beddua etti. Cenâb-ı Allah da bedduasını kabul buyurdu. Musa gibi, Allah da onları fasıklar olarak adlandırdı. Orayı onlara kırk yıl süreyle yasakladı. Yeryüzünde şaşkın vaziyette dolaşıyorlardı. Her sabah uyandıklarında, durdukları yerin kendileri için kalınacak bir yer olmadığı görüyorlardı. Sonra çölde bir bulut onları gölgelendirdi. Üzerlerine gökten kudret helvası ve bıldırcın indirildi. Giysileri eskimiyor ve kirlenmiyordu. Bulundukları yerir meydanlığında, dört köşeli bir taş görüldü. Musa, değneğiyle ona vurunca taştan on iki göze, su fişkırmaya başladı. Her bir tarafında üç göze vardı. İsrailoğullarının on iki boyundan her biri, hangi gözeden su içeceğini anladı.

Her nereye giderlerse gitsinler, o taşı bir önceki yerinde görüyorlardı.

Musa (a.s.)'m, Firavunun adamlarından birini öldürmesi meselesiyle ilgili hadisi, İbn Abbas merfu olarak rivayet etmiştir. Fakat Musa'nın öldürdüğü adamla ilgili sırrı, Firavun'un adamlarından birinin ifşa ettiğine dair İbn Abbas'm söylediklerini Muaviye reddetmiştir. Reddederken de: "Musa'nın adam öldürdüğünü, Firavun'un adamlarından biri nasıl açığa çıkarabilirdi? Halbuki öldürürken yanında İsraili şahıstan başkası yoktu." demiştir. Muaviye'nin böyle demesi üzerine İbn Abbas kızarak Muaviye'nin elinden tutup onu, Sa'd b. Malik ez-Zührî'nin yanına götürmüş ve şöyle demiş: "Ya Eba İshak, Rasûlul-lal (s.a.v.)'m, Musa'nın, Firavun'un taraftarlarından birini öldürme-siyle ilgili olarak bize söylediklerini hatırlıyor musun? Musa'nın adam öldürüşünü, Firavun'un taraftarlarından biri mi, yoksa o olaya tanık olan İsraili mi ifşa etmiştir?"

Bu hadisi İmam Neseî böyle rivayet etmiştir. İbn Cerir ile İbn Ebi Hatîm de tefsirlerinde Yezid b. Harun'dan naklederek böyle demişlerdir. Allah bilir ya en uygun olan görüş, bu hadisin mevkuf olduğudur. Bu hadisin merfu olduğu hususunda ihtilaf vardır.

[30]

[1] Tirmizî, Kitabut-Tefsir, Hadis No: 3107.

[2] Tefsir-i Taberî, XI, 112.

[3] A.g.e

[4] Buharî, Babü's-Savmi Yevmi Aşura, Hadis No: 111.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/404-412.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 218-340.

[6] Tefsir-i Taberî, IX, 124-125.

[7] Buharî, Meğazî.

[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/413-421.

[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/422-427.

[10] Tefsir-i Taberî, IX, 32-33.

[11] Bkz. Tefsir- Taberî, IX, 34-35

[12] Buharî, III, 244; Husumat, Hadis No:l.

[13] Bkz. Aclunî, Keşfü'l-Hafa, Hadis No: 616.

[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/427-432.

[15] Camiüs-Sağır, Hadis No: 7574-7575.

[16] Tarih-i. Taberî, I, 298-300.

[17] Tefsir-i Taberî, IX, 50.

[18] Tefsir-iTaberî, IX, 45-46.

[19] Müslim, İman, 308, 311, 312.

[20] Suyutî, Camiü's-Sağır, Hadis No: 376.

[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/432-444.

[22] Tefsir-i Kurtubî, I, 267.

[23] Tefsir-i Taberî, I, 285.

[24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/444-446.

[25] Bkz. H.K.K.T. İbn Kesir Tefsiri, Kehf Sûresi.

[26] Tarih-i Taberî.I, 256.

[27] Tarih-iTaberî, I, 256.

[28] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/447-454.

[29] Bkz. Tefsîr-i Taberî, IX, 31.

[30] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/454-467.

[Kubbetü'z-Zeman'ın Yapılışı](#)
[Karun İle Musa Peygamber ' Arasında Geçenler](#)
[Musa Peygamberin Faziletleri, Nitelikleri, Vücudunun Şekli Ve Vefatı.](#)
[Musa Peygamberin Kabe'ye Gidip Haccetmesi](#)
[Musa Peygamberin Vefatı](#)
[Yuşa \(A.S.\)'Nin Peygamberliği](#)
[Hızır Ve İlyas Peygamberlerin Kıssası](#)
[İlyas Peygamberin Kıssası](#)

Kubbetü'z-Zeman'ın Yapılışı

Ehl-i Kitap kaynaklarında anlatılır ki: Cenâb-ı Allah, Musa aley-hisselam'a şimşir ağacından, sığır derisinden ve keçi kılından bir kubbe yapmasını emretti. Bu kubbenin (çadırın) boyalı ipek, altın ve gümüşle süslenmesini buyurdu. Bu çadırın on tane çeperi olacaktı. Bu çeperlerden her birini uzunluğu yirmi sekiz, genişliği de dört zira olacaktı. Dört kapılı olup astarları da boyalı ipek ve ibrişimden olacaktı. İçinde altın ve gümüşten raflarla tabaklar bulunacaktı. Her köşesinde iki kapı olup ayrıca büyük kapıları da bulunacaktı. Boyalı ipekten perdeleri olacaktı.....

Cenâb-ı Allah, ayrıca Musa'nın, iki buçuk zira uzunluğunda, iki zira genişliğinde ve bir buçuk zira yüksekliğinde şimşir ağacından bir tabut yapmasını da emretti. Bu tabut, içten ve dıştan som altınla kaplana-caktı. Dört köşesinde dört halkası bulunacaktı. Tabutun iki ucunda altın kanatlı melek timsalleri bulunacaktı. Bu melek timsalleri de karşılıklı duracaklardı. Tabutu, Salyal adındaki bir adam yapmıştı.

Cenâb-ı Allah, Musa'ya ayrıca iki zira uzunluğunda ve iki buçuk zira genişliğinde şimşir ağacından bir masa yapmasını da emretmişti. Masa, altın kaplamalı olup üzerinde yüksekçe altın bir taç da yapılacaktı. Her dört köşesi de halkalı olacaktı. Tahtadan ama altın kaplamalı ve nar şeklindeki çivilerle çivilenecekti. Masanın üstünde tabaklar, kaşıklar ve süzgeçler bulunacaktı.

Ayrıca Musa'nın altından bir minare yapması da emredilmişti. Bu minarenin üzerinde altından yapılmış altı bukle sarkıtılacaktı. Minarenin her üç tarafında bu buklerle sarkıtıldığı gibi her bukle üzerinde üç kandilde bulunacaktı. Minarede ayrıca dört kandil daha asılı olacaktı. Bütün bunlar ve masa üzerindeki kaplar altından yapılmış olacaktı.. Bunları da Salyal adındaki usta yapmıştı.

Bu kubbe (çadır), senenin yani baharın ilk gününde kuruldu. Ayrıca şahadet tabutu da o zaman yapıp oraya konuldu. Allah bilir ya söz konusu tabuttan şu ayet-i kerimede de bahsedilmektedir: «Onun hükümdarlığının alameti, tabutun size gelmesidir. Onun için de, Rabbinizden bir ferahlık ve Musa ailesinin, Harun ailesinin geriye bıraktıklarından bir kalıntı vardır. Onu melekler taşımaktadır. Eğer inanıyorsanız bunda sizin için (Talut'un hükümdarlığına) kesin bir alamet vardır.» (el-Bakara, 248.)

Bu fasıl, Ehl-i Kitabın kitaplarında gerçekten uzun uzadıya anlatılmaktadır. Onların kitaplarında kendileri için şeriat ve hükümler vardı. Kurbanların ne şekilde takdim edecekleri ve kurbanlarının nitelikleri anlatılmaktaydı. Yine kitaplarında anlatıldığına göre kubbetü'z-zeman, onların buzağıya tapmalarından önce de mevcuttu. Bütün bunlar, onların Beyt-i Makdis'e gelmelerinden Önce olmuştu. Kubbetü'z-zeman, onlar için tıpkı Ka'be gibi bir şeydi. İçinde namaz kılar ve yanında Allah'ı ibadet ederlerdi. Musa, içine girdiği zaman ayağa kalkarlardı. Kapısının önüne buluttan bir direk inerdi. Bu bulutun indiğini gördüklerinde onur ve üstünlük sahibi olan Cenâb-ı Allah'ın huzurunda secdeye kapanırlardı. Cenâb-ı Allah, bir nur olan bu buluttan direğin önünde Musa aleyhisselam'a hitapta bulunur, onunla konuşur, ona bazı emir ve yasakları bildirirdi. Musa'da tabutun yanında ve iki melek timsalinin arasında durarak Cenâb-ı Allah'ın hitabını dinlerdi. Cenâb-ı Allah'ın konuşması nihayete erdikten sonra Rabbinin kendisine vah-yettiği emir ve yasakları İsrailoğullanna aktarırdı.

İsrailoğulları, hükmü Tevrat'ta bulunmayan bir hususta kendi aralarında anlaşmazlığa düştüklerinde, Musa peygamber kubbetü'z-zemanın yamna gelir, tabutun Önünde durur ve iki melek timsali arasına kendini vururdu. Böyle yapınca da söz konusu anlaşmazlığı halledecek ilahi hüküm gelirdi.

İnci, mercan, altın, gümüş, ipek ve ibrişim gibi şeyleri mabedlerinde ve namazgahlarında süs aracı olarak kullanmaları, İsrailoğulları için meşru idi. Bizim şeriatımızda buna müsaade edilmemiştir. Dahası, bizler mestidlerimizi süsleyip tezyin etmekten menedilmişiz ki süsler, namaz kılanları meşgul etmesin. Onların zihinlerini kurcalamasın. Nitekim Hattaboğlu Ömer hazretleri, Rasûlullah'm mescidini genişletme ve imar etme işiyle görevlendirilen adama şöyle demiştir: "İnsanları barındıracak ve onlara yetecek kadar bir bina yap. Sakın ola ki bu mescidi kızıla ya da sarıya boyamıyasm. Aksi takdirde insanlar fitneye düşerler."

İbn Abbas hazretleri de mescid yapana şu tavsiyede bulunmuştur. "Mescidi, Yahudilerle Hristiyani arın kendi kiliselerini süsledikleri gibi allayıp pullama!"

Mescidlerin süslenmesinin yasaklanması, mescidler için bir şeref ve ikram vesilesidir. Onların kiliseye benzetilmemesi içindir. Çünkü bu ümmet, kendisinden önceki ümmetlere benzemez. Bunların namazla-rındaki hedefleri ve yönelişleri, sadece Allah'adır. Kendilerini büyük ibadetten alıkoyacak şeylerle meşgul olmaları, süsleri ve mücevherleri düşünmeleri caiz değildir. Övgü ve minnet Allah'adır.

Kubbetü'z-zeman, Tin sahrasında da İsrailoğullarının yanındaydı. Ona yönelerek namaz kılarlardı. Tıpkı Ka'be gibi on

kendilerine kible edinmişlerdi. İmamları da Allah ile konuşma şerefine ermiş olan Musa peygamberdi. Kurbanlarını da Musa'nın kardeşi Harun takdimederdi. Harun'un ardı sıra da Musa'nın vefatından sonra Harun'un oğulları, babalarının görev olan kurban takdim etme görevim üstlendiler. Zamanımıza kadar bu görevi onlar yürütmektedirler.

Musa'nın vefatından sonra peygamberlik görevi ile hükümdarlık görevini, Yuşa' b. Nun deruhte etti. Yuşai'lerde de açıklanacağı üzere İsrailoğullarıyla birlikte Beyt-i Makdis'e girmişti. İsrailoğulları Beyt-i Makdis'e girdikten sonra Yuşa, kubbetü'z-zemam Mescid-i Aksa'nın yanındaki kayalığın üzerine dikmişti. İsrailoğulları oraya yönelerek namaz kılarlardı, kubbetü'z-zeman çürüyüp yok olunca İsrailoğulları onun eskiden bulunduğu yere yani kayalığa yönelerek namazlarını kılmaya devam ettiler. Bu sebeble de ondan sonra ta Hz. Peygamberin zamanına kadar, orası peygamberlerin kiblesi oldu. Hicretten öncesine kadar Hz. Peygamber de oraya yönelerek namaz kıları. Medine'ye hicret ettikten sonra da oraya yönelerek onaltı ya da onyediy ay süreyle namazını kıldı. Bilahare kiblesi, Ka'be-i Muazzama'yâ çevrildi. Ka'be, İbrahim peygamberin kiblesi idi Kiblenin Ka'be'ye çevrilmesi, hicretin ikinci senesinin şaban ayında ikinci namazı esnasında olmuştur. Nitekim bu hususu geniş ve ayrıntılı bir şekilde İbn Kesir Tefsiri'mizde aşağıdaki ayeti kerimeyi açıklarken ele almışız:

«İnsanlardan bazı beyinsizler; "Onları, üzerinde bulundukları kibleden çeviren nedir?" diyecekler. Deki: "Doğu da batı da Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola iletir." Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki insanlara şahit olasınız. Peygamber de size şahit olsun. Biz, peygambere uyanı, ökçesi üzerinde geriye dönenenden ayrıalım diye, eskiden yöneldiğin Ka'be'yi kible yaptık. Bu, Allah'ın yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı zayi edecek değildir. Şüphesiz Allah, insanlara şefkatli, merhametlidir. (Ey Muhammed), biz senin yüzünün göğe doğru çevrilip durduğunu (gökten haber beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşlanacağın bir kibleye döndüreceğiz. (Bundan böyle) yüzünü Mescid-i

Haram tarafına çevir.» (el-Bakara, 142-144.) ^[1]

Karun İle Musa Peygamber ' Arasında Geçenler

Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Karun, Musa'nın kavminden (amcasının oğlu) idi. Onlara karşı azgınlık etti. Biz kendisine öyle hazineler vermiştik ki onur (hazinelere-nin) anahtarlarını (taşımak), güçlü bir topluluğa ağır geliyordu. Kavmi ona demişti ki: "Şımarma, Allah (gururlanıp) şımaranları sevmez. Allah'ın sana verdiği (bu servet) içinde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah sana nasıl iyilik ettiyse sen de öyle iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuk (etmeyi) isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez."

"Bu (servet) bende bulunan bir bilgi sayesinde bana verildi." dedi. O (mağrur) bilmedimi ki Allah, kendisinden önceki nesiller arasında kendisinden daha güçlü ve ondan daha çok cemaati bulunan nice kimseleri helak etmiştir. (Allah, suçluların günahlarını bilir. Onların her yaptıkları anında tesbit edilmiştir. Onun için) suçlulara günahlarından sorulmaz (buna ihtiyaç kalmaz. Karun) süsü, (debdebesi) içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını isteyenler: "Keşke Karun'a verilenin bir benzeri de bize verilseydi. Hakikaten o, büyük nasib sahibidir!" dediler. Kendilerine bilgi verilmiş olanlar ise: 'Yazık size, dediler. İnanan ve iyi iş yapan kimse için Allah'ın sevabı daha hayırlıdır. Buna ancak sabredenler kavuşturulur." Nihayet biz, onu da, evini de yere batırdık. Allah'a karşı ona yardım edecek bir topluluğu olmadı. Kendi kendini (savunup) kurtaranlardan da değildi. Dün onun yerinde olmayı isteyenler; "Vay, demek Allah, kullarından dilediğine rızıkı açar ve kısar. Allah bize lütfetmiş olmasaydı, bizi de yere batırırdı. Demek gerçekten kafirler İslah olmaz!" demeye başladılar. İşte ahiret yurdu: Onu yeryüzünde böbürlenmek ve bozgunculuk etmek istemeyenlere veririz. (Güzel) sonuç, (günahlardan) sakınanlarındır.» (el-Kasas, 76-83.)

A'meş, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet eder: Karun, Musa'nın amcası oğluydu.

İbn Cüreyc, dedelerinin Kahis adında bir adam olduğunu söylemiştir, İbn Cerir et-Taberî ise, Musa ile Karun'un amca çocukları olduklarının, ekseri ilim ehli tarafından nakledildiğini söyler ve Karun'un, Musa'nın amcası olduğunu söyleyen İbr İshak'm sözünü reddeder.

Katade der ki: Karun'a, Tevrat'ı güzel sesle okuduğundan dolayı münevver adı verilmişti. Fakat Allah'ın düşmanı olan Karun, tıpkı Samirî gibi münafıklık etti. Servetinin çokluğundan dolayı azıp helak oldu.

Şehr b. Ha'şeb'in anlattığına göre Karun, millete karşı gururlanıp büyüklük taslamak maksadıyla eteğini bir karış daha uzatarak ardı sıra yerlerde sürürmüş.

Hazinelerinin çokluğunu Cenâb-ı Allah bizzat bildiriyor. Öyleki hazinelerinin anahtarlarını dahi bir cemaat, güçlü kuvvetli adamlar topluluğu taşıyamıyorlardı. Denildiğine göre anahtarları sert deriden yapılmış olup altmış katır üzerinde taşınmış.

^[2]
Doğrusunu Allah bilir.

Karun'un kavminden bazı nasihatçiler kendisine: «Şımarma» diyerek öğüt vermişlerdi. Yani Cenâb-ı Allah'ın sana verdiği nimetlerden ötürü şımarma ve başkalarına karşı büyüklük taslama; çünkü "Allah şımaranları asla sevmez. Allah'ın sana verdiği (bu servet) içinde ahiret yurdunu ara.» Bütün maksadın ahiret yurdunda Allah'ın sevabını elde etmeye yönelik olsun. Çünkü ahiret yurdu, daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Bununla beraber «Dünyadaki payını da unutma.» Yani Cenâb-ı Allah'ın sana helal kıldığı dünya nimetlerini de servetinle elde et. Temiz ve helal lezzetlerle kendi nefsini yararlandır. «Allah sana iyilik ettiği

gibi sen de iyilik et.» Yaratıcılarının ve kendilerini yoktan varedenin sana iyilikte bulunduğu gibi sen de Allah'ın yaratıklarına iyilikte bulun. «Yeryüzünde bozgunculuk (etmeyi) isteme.» Yani Allah'ın yaratıklarına kötülük yapma; aralarında fesad çıkarma. Sana emrolunanların tersini yapma. Aksi takdirde Cenâb-ı Allah seni bozgunculuğundan dolayı cezalandırır ve sana bahşettiği serveti elinden alır. «Çünkü Allah bozguncuları sevmez.»

Bu açık seçik öğütlerinden dolayı kavmine şu cevabı verdi:

«Bu (servet) bende bulunan bir bilgi sayesinde bana verildi.» Yani sizin bu anlattıklarınızı dinlemeye ihtiyacım yoktur. Tavsiyelerinize kulak verme ihtiyacında değilim. Çünkü Cenâb-ı Allah, bendeki bilgi sayesinde bu serveti bana vermiştir. Bunu kazanmaya ben ehilim. Eğer ben Allah'ın sevgilisi olmasaydım, onun katında yüksek mertebem bulunmasaydı bu serveti bana vermezdi.

Onun bu iddialarını reddetmek için Cenâb-ı Allah şöyle buyurdu: «O (mağrur), bilmedimi ki Allah, kendisinden önceki nesiller arasında kendisinden daha güçlü ve ondan daha çok cemaati bulunan nice kimseleri helak etmiştir? (Allah, suçluların günahlarını bilir. Onların her yaptıkları, anında tesbit edilmiştir. Onun için) suçlulara, günahlarından sorulmaz. (Buna ihtiyaç kalmaz).» Yani Önceki milletlerden olup Karun'dan daha güçlü, daha zengin ve evladı daha çok olan nice kimseleri helak etmişizdir. Eğer Karun'un söyledikleri doğru olsaydı, kendisinden daha zengin olanları cezalandırın azdık. Onun servet sahibi olması, bizim tarafımızdan sevildiğini ve itina gördüğünü ispatlamaz:

«Ne mallarınız, ne de evlatlarınız size huzurumuzda bir yakınlık sağlamaz. Ancak inanıp faydalı iş yapanlar başka.» (es-Sebe1,37.)

«Onlar, öyle mi sanıyorlar ki kendilerine verdiğimiz mal ve oğullar ile, onların iyiliklerine koşuyoruz? Hayır, (bu verdiğimiz dünya nimetleri, onlar için bir imtihandır. Fakat onlar) farkında değiller.» (el-Mü'minûn, 55-56.)

Bu reddiyeler, «Bu servet, bendeki bilgi sayesinde bana verildi» ayetinden çıkardığımız mananın doğruluğuna delâlet etmektedirler.

Bazı kimselerin, Karun'un Simya san'atını bildiğinden ya da İsm-i Azam'ı ezbere okuyup bu serveti elde etmiş olduğuna dair söyledikleri sözler, hiçbir mesnede dayanmayan ve doğru olmayan sözlerdir. Çünkü Simya tahayyülden ibarettir. Hakikatlerle alakası yoktur. Ayrıca Cenâb-ı Allah'ın san'atma benzer bir yanı da yoktur. Kaldı ki İsm-i Azam duasını bilmekle bir kafir hiç birşeyi elde edemez. Çünkü Karun, kalben kafir bir kimse idi. Zahirde ise münafıktı. Sonra Karun'un bu sözlerle onlara cevap vermiş olması, bu takdire göre de sahih olmaz. Öyle ise iki söz arasında bir bağlantı görülmemektedir. Biz bütün bu hususları İbn Kesir Tefsiri'mi zde açıklamışızdır. Övgüler Allah'adır.

Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «(Karun), süsü (debdebesi) içinde kavminin karşısına çıktı.» Tefsircilerin çoğunun anlattığına göre Karun, büyük bir ihtişam ve debdebe içinde süslenerek, güzel elbiseler giyerek, gösterişli bineklere binerek, hizmetçi ve maiyetiyle birlikte kavminin karşısına çıktı. Dünyanın süs ve alayışına kıymet verenler, kendilerinin de Karun gibi servet sahibi olmasını temenni ettiler. Üzerindeki süsleriyle elindeki servete gıpta ettiler. Dünyaya tamah etmeyen doğru görüşlü ve anlayışlı bilginler, onların bu sözlerini işitince şöyle dediler; «Yazık size! İman edip iyi işler yapan kimseler için Allah'ın sevabı daha hayırlıdır.» Yani Cenâb-ı Allah'ın ahiret yurdundaki sevabı daha hayırlı, daha kalıcı, daha yüce ve daha kıymetlidir. Cenâb-ı Allah da şöyle buyurdu: «Buna ancak sabredenler kavuşturulur.» Yani bu Öğüde ve bu söze ve ahiret yurduna yönelik olan bu yüksek himmete ancak sabreden kimseler kavuşturulurlar. Şu alçak dünyanın süs ve alayışına bakarken; ancak kalblerine, Allah tarafından hidayet verilip gönüllerine sebat kazandırılan, akılları güçlendirilen, maksatları gerçekleştirilen kimseler itibar ve iltifat etmezler.

Selef ulemasından bazıları ne güzel demişler: Şüphelerin akın ettiği esnada ileriye gören gözü Allah sever. Şüphelerin geldiği esnada kamil olan aklı Allah sever!

Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Nihayet biz, onu da evini de yere batırdık. Allah'a karşı ona yardım edecek bir topluluğu olmadı. Kendi kendini (savunup) kurtaranlardan da değildi.»

Karun'un süs ve ihtişam içinde böbürlenip büyüklük taslayarak kavminin karşısına çıkmasıyla ilgili olarak Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor:

«Nihayet biz, onu da evini de yere batırdık.»

Buhari'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerif de Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

«Bir ara adamın biri, peşisıra (uzun) eteğini sürüyor (ve öylece yürüyordu). İşte o anda Cenâb-ı Allah onu yere batırdı. O kıyamet gününe kadar yere batmaya devam edecektir.»

İbn Abbas ile Süddî şöyle demişlerdir: «Karun, fahişe bir kadına, Musa peygambere, "Sen bana şöyle şöyle yaptın" demes için bir miktar mal vermişti. Anlatıldığına göre o fahişe kadın da Musa peygambere aynı şeyleri söyledi. Musa, kadının bu sözlerinden dolayı tedirgin olup dehşete kapıldı ve iki rek'at namaz kıldı. Sonra kadına yönelerek bu söylediklerinin doğru olduğuna dair yemin etmesini istedi ve bu sözleri niçin sarfettiğini anlamak istedi. Kadın da, Karun'un kendisine bir miktar mal vererek bu sözleri söylediğini söyledi ve Cenâb-ı Allah'tan bağışlanmak dileğiyle tevbe etti. Bu esnada Musa da Rabbinin huzurunda secdeye kapanarak Karun'a beddua etti. Cenâb-ı Allah da Musa'ya şöyle vahyetti: «Sana itaat etmesi için yere emir verdim!» Musa da Karun'u eviyle birlikte yutması için yere emir verdi ve yer de onu eviyle birlikte yuttu. Doğrusunu Cenâb-ı

Allah elbetteki daha iyi bulur.» [\[3\]](#)

Anlatıldığına göre Karun, süs ve debdebesi içinde kavminin karşısına çıktığında cemaatiyle, binek ve katırlarıyla, süslü elbisesiyle Musa'nın bulunduğu meclisin önünden geçti. Musa da o esnada kendi kavmine Allah'ın günlerini anlatıyordu. Adamlar onu gördüklerinde dönüp onu seyretmeye başladılar. Musa da onu çağırıp şöyle dedi: "Seni böyle yapmaya iten sebep nedir?" Dedi ki: "Ey Musa! Sen peygamber olmakla bana üstün olduysan, ben de servetle sana üstün oldum. Eğer dilerse şehir dışına çıkarız da, sen bana beddua et, ben de sana beddua edeyim."

Her iki taraf da adamlarıyla birlikte şehir dışına çıktılar. Musa ona dedi ki: Önce sen mi beddua edersen, yoksa ben mi beddua edeyim?

"Karun: Önce ben beddua edeceğim." dedi ve Musa'ya beddua etti ama bedduası tutmadı. Bunun üzerine Musa: "Ben beddua edeyim mi?" diye sordu o da "Evet" dedi. Musa şöyle bir bedduada bulundu: "Allah'ım, yere emir ver. Bu gün bana itaat etsin." Cenâb-ı Allah'da Musa'ya vahiy göndererek senin isteğini yerine getirdim, dedi. Musa da şöyle konuştu: «Ey yer! Onları yakala» Böyle deyince yer, onların ayaklarını tutuverdi. Sonra Musa yine: "Ey yer, onları yakala, dedi!" Bu defa yer, onları dizlerine kadar tutup içine aldı. Sonra omuzlarına kadar içine aldı. Bundan sonra Musa yere şöyle emir verdi: "Ey yer, onların mallarını ve hazinelerini de yakala!" Bunun üzerine yer, onların gözleri önünde mallarını ve hazinelerini yak al ayı ver di. Bundan sonra Musa eliyle işaret ederek: «Gidin ey Lavi oğulları!" Böyle dedikten sonra yer onları tamamen içine alıp görünmez hale getirdi.

Katade'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Yer, kıyamet gününe kadar her gün onları derinlere doğru çekmektedir"

İbn Abbas'm da şöyle dediği rivayet edilir: "Yer, onları yedinci kat yer tabakasına doğru çekmektedir."

Tefsircilerin çoğu bu konuda birçok israiliyat hikayeleri nakletmiş-lerdir ki biz bunları kasıtlı olarak burada nakletmiyoruz.

«Allah'a karşı ona yardım edecek bir topluluğu olmadı. Kendi kendini (savunup) kurtaranlardan da değildi» Yani ne kendi nefesine yardım edebildi, ne de başkaları kendisine yardım edebildi. «O nun ne bir gücü ne de bir yardımcısı olmaz.» (et-Tânk, 10.) Karun'un mal ve mülküyle birlikte yere batmasından kendisi, ailesi ve akarı yok edildikten sonra onun gibi servet sahibi olma temennisinde bulunmuş olanlar Allah'a şükrettiler. Kendileri için Allah'ın güzelce bir tedbir saklamış olmasından dolayı şükranlarını arz ederek şöyle dediler: «Vay! demek, Allah kullarından dilediğine rızkı açar ve kısar. Allah bize lütfetmiş olmasaydı, bizi de yere batırırdı. Demek gerçekten kafirler iflah olmaz."

«işte, ahiret yurdu.» Bu, kalıcı bir yurttur. Kim bu yurtta nimet sahibi olursa ona imrenilir. Kim de o nimetten mahrum olursa onu teselli etmek gerekir. Çünkü bu yurt: «Yeryüzünde böbürlenmek ve bozgunculuk etmek isteme}renler için» hazırlanmıştır.

«(Güzel) sonuç, (günahlardan) sakınanlarındır.»

Karunla ilgili bu olay, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkmalarından önce vukubulmuştur. Çünkü Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor: «Nihayet onu da evini de yere batırdık.» Bilindiği gibi ev, birçok evlerin bulunduğu yerleşim birimlerinde bulunur.

Bu olay, Tih çölünde de vuku bulmuş olabilir. O takdirde ev kelimesi, çadırların kurulduğu yerler anlamını da ifade edebilir. Nitekim şair Anter'e şöyle demiştir.

"Ey Ablen'in çöldeki evi konuş, sabah olunca Able ile Eslemî'nin evleri yok oldu."

• Cenâb-ı Allah, Karun'un işlediği kötülükleri Kur' ân-ı Kerîm'in bir çok ayetinde beyan buyurmaktadır. Şöyle ki:

«Andolsun biz Musa'yı ayetlerimizle ve apaçık bir delil ile gönderdik. Firavun'a, Haman'a ve Karun'a dediler ki: "(Bu) yalancı bir büyücüdür."» (ol-Mü'min, 23-24.)

Ankebût sûresinde Ad ve Semud kabilelerinden bahs* bildikten sonra şöyle buyurulmaktadır: «Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı Ja (helak ettik). Andolsun, Musa onlara açık delillerle geldi. Fakat onlar o yerde büyüklük tasla (yıp ayetlerimizi kabule tenezzül etme) diler. (Bizi) geçip gidecek, (elimizden kurtulacak) değillerdi.

Nitekim hepsini günahıyla yakaladık. Onlardan kiminin üstüne taş yağdıran bir fırtına gönderdik. Kimini korkunç bir ses yakaladı. Kimini yere batırdık. Kimini de boğduk. Allah onlara zulmedecek değildi. Fakat onlar, kendi kendilerine zulmediyorlardı.» (el-Ankebût, 39-40.)

İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Amr'dan rivayet etti ki Peygamber (s.a.v.) Efendimiz bir gün namazdan bahsederek şöyle buyurdu:

«Kim namaza devam ederek onu muhafaza ederse namazı, kendisi için kıyamet gününde nur, burhan ve kurtuluş olur. Kim de namazı muhafaza etmezse kendisi için nur, burhan ve kurtuluş olmaz. Kıyamet gününde o, Karun, Firavun, Haman ve Übeyy b

Halef ile beraber olur!»^[4]

Musa Peygamberin Faziletleri, Nitelikleri, Vücudunun Şekli Ve Vefatı.

Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Kitap'da Musa'yı da an. Çünkü o, içi teiniz (bir insan)dı. Ve gönderilmiş bir peygamberdi. Ona Tur'un sağ tarafında seslendik ve onu (kendisiyle) özel konuşmak için (bize) yaklaştırdık. Ona rahmetimizden dolayı kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan ettik.» (Meryem, 51-53.)

«(Allah) buyurdu ki: "Ey Musa! Ben elçiliklerimle (verdiğim Tevrat levhalarıyla) ve konuşmamla seni insanların başına seçtim; sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol."» (ei-A'raf, 144.)

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

«Beni Musa'ya üstün tutmayın. Kıyamet gününde insanlar düşüp bayılacaklardır. İlk ayılan ben olacağım. Fakat ayıldığımda Musa'nın, Arşın ayaklarına tutunmuş olduğunu göreceğim. Bilemem, benden önce bayılıp da benden önce mi ayrılmıştı/? Yoksa dünyada iken Tur dağında düşüp bayılmasının karşılığını mı almıştır?»

Önce de söylediğimiz gibi Hz. Peygamber, tevazu ve alçak gönüllülüğünden dolayı böyle söylemiştir. Yoksa kendisi, bütün peygamberlerin sonuncusu ve dünya ile ahirette ademoğullarının efendisidir. Bu husus kesin olup buna karşı ileri sürülecek herhangi bir delil yoktur.

Cenâb-ı Allah buyurdu ki: «Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Nitekim İbrahim'e ismail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlar(m)a, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a, Süleyman'a da vahyetmiş ve Davut'a da Zebur'u vermiştik. Daha önce sana anlattığımız elçilere ve sana anlatmadığımız elçilere de (vahyetmiş-tik). Ve Allah Musa ile de konuşmuştu.» {en-Nisâ, 163-164.)

«Ey inananlar, şu kimseler gibi olmayın ki, Musa'ya eziyet ettiler de Allah onu, onların dediklerinden beraat ettirdi. O, Allah yanında vecih (gözde, itibarlı bir kul) idi.» (ei-Ahzâb, 69.)

İshak b. İbrahim, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in şöyle buyurduğunu söyledi:

«Musa, utangaç bir adam olup örtünürdü. Cildi görünmezdi. İsrailoğullarından bazı kimseler kendisine eziyette bulundular ve: "Bu adamın cildinde alacalık veya testislerinde şişkinlik ya da kendisinde herhangi bir kusur bulunduğundan dolayı böyle örtünüyor." dediler. Cenâb-ı Allah onların bu söylediklerinin Musa'da bulunmadığını isbat-lamak istedi. Birgün tenhada Musa, elbisesini çıkarıp bir taşın üzerine koydu, sonra yıkandı. Yıkandıktan sonra giyinmek için elbiselerinin yanına gitti. Taş, elbisesini kaçırdı. Musa değneğini eline alıp taşın peşine düştü. Onu kovalamaya başladı ve: "Taş elbisemi götürdü, taş elbisemi götürdü." diyerek kovalamasını sürdürdü. Nihayet İsrailoğullarının toplu bulundukları bir yere geldi. Halk onu çıplak görünce, Allah'ın kendisini çok güzel bir şekilde yaratmış olduğunu ve söyledikleri kusurlarla hastalıkların kendisinde bulunmadığını anladılar. Taş da artık durmuş. Musa elbisesini alıp giyinmişti. Giyindikten sonra değneğiyle taşa vurmaya başladı. Allah'a andolsun ki onun vurduğu darbelerin etkisiyle taş, üç, dört ya da beş defa inledi. «Ey inananlar, şu kimseler gibi olmayın ki Musa'ya eziyet ettiler de Allah onu onların dediklerinden bera-et ettirdi; o, Allah yanında vecih (gözde, itibarlı

bir kul) idi.» (Ahzâb, 69.) «Yukarıdaki ayet-i kerimenin ifade etmek istediği manada budur.» [5]

Seleften bazıları dediler ki: Musa'nın itibarlı oluşuna şu örneği verebiliriz: O, kardeşi hakkında Allah katında şefaatte bulundu. kardeşinin kendisi için yardımcı tayin edilmesini istedi Cenâb-ı Allah da onun bu isteğine icabet ederek kardeşini kendisine bir peygamber olarak yardımcı yaptı. Nitekim Cenâb-ı Allah şöyle buyurdu: «Ona, rahmetimizden dolayı kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan ettik.» (Meryem, 53.)

Ebu'l-Velîd, Abdullah'dan rivayet ederek dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bir taksimat yaptı. Adamın biri: "Bu, kendisi ile Allah'ın rızası aranmayan bir taksimattır!" dedi. Ben de Hz. Peygamberin yanına gelerek bu söylenenleri kendisine aktardım. O da öflse1û;^i, oyie ki öfkesi yüzüne vurdu. Sonra şöyle buyurdu: «Allah Musa'ya rahmet etsin. O bundan daha fazla eziyet gördü

ama sabretti.» [6]

Ahmed b. Haccac, Abdullah b. Mesud'dan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m ashabına şöyle dediğini söyledi:

«Hiç kimse, başkasının söylediklerini bana ulaştırmasın. Çünkü ben, selim bir kalb ile aranızda çıkmak istiyorum.»

Rivayetçinin dediğine göre Rasûlullah'a bir miktar mal geldi, onu taksim etti. Ben de iki adamın yanına uğradım. Onlardan biri diğerine şöyle diyordu: "Vallahi bu paylaşırması ile Muhammed, ne Allah'ın rızasını, ne de ahiret yurdunu talep etmiş değildir." Onların bu sözlerini işitince hemen Rasûlullah in yanına geldim ve ona dedim ki: "Ey Allah'ın rasûlü! Sen bize diyorsun ki hiç kimse başkasının söylediklerini bana aktarmasın, ama ben falan ve falan adamların yanına gittim. Onlar senin hakkında şöyle ve şöyle diyorlardı." Bu sözlerim üzerine Rasû-lullah'm yüzü kızardı ve çok ağrına gitti. Sonra şöyle buyurdu:

"Vazgeç benden; doğrusu Musa bundan daha fazla eziyet gördü ama sabretti."» [7]

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde nakledilen İsrâ (ve miraç) hadisinde anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) Musa'ya uğramış Musa da kabrinde ayakta durup namaz kılıyormuş. Bunu Müslim, Enes hazretlerinden rivayet etmiştir.

Yine Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Katade'nin Malik b. Sa'saa'dan rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber, miraca çıktığı gece altıncı gökte Musa'ya uğramış, Cebrail, Hz. Peygambere: "Bu, Musa'dır. Kendisine selam ver." demiş. Hz. Peygamber de bu olayı naklederken şöyle demiş: "Ben de Musa'ya selam verdim." O: Salih paygambere ve sa-lih kardeşe merhaba, dedi. Ben yanından geçip gittikten sonra ağlamaya başladı. Kendisine niçin ağlıyorsun? denildiğinde şu cevabı verdi: "Ağlarım.. Çünkü benden sonra peygamberlikle görevlendirilmiş bir gencin ümmetinden Cennet'e girecek olanların sayısı, benim ümmetimden Cennet'e gireceklerin sayısından daha çok olacaktır."

Bu rivayette anlatıldığına göre İbrahim peygamber de göğün yedinci katında imiş. Hıfzedilen rivayet bu şekildedir. Şureyk b. Ebi Nemr, Enes'den rivayet ettiğine göre İbrahim peygamber de göğün altıncı ka-tımdaymış. Musa ise yedinci katımdaymış. Ayrıca Cenâb-ı Allah kendisiyle konuşarak Musa'yı diğerlerine üstün kılmıştır. Hadis hafızlarının birden fazlasının anlattığına göre kuvvetli görüş, Musa'nın altıncı katta, İbrahim'in de yedinci katta olduğudur. İbrahim peygamber, göğün yedinci katında olup sırtını Beyt-i Ma'mur'a dayamış idi. Günde 70.000 melek, Beyt-i Ma'mur'a gelip ibadet ettikten ve oradan çıktıktan sonra

artık bir daha oraya gelme sırasını elde edemezlermiş. Rivayetlerin birleştigi nokta şudur ki, Cenâb-ı Allah, miraç gecesinde Hz. Muhammed ile ümmetine bir gün ve gecede elli vakit namazı farz kıldıktan sonra Hz. Peygamber Musa'nın yanına uğramış. Musa da ona: "Rabbine dön ve ümmetinin yükünü hafifletmesini dile. Çünkü ben senden önce îsrailoğulları ile çok uğraştım. Senin ümmetinin kalpleri, gözleri ve kulakları onlardan daha zayıftır." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Musa ile Allah arasında gidip geldi. Her defasında namazı bir miktarını hafifletti. Sonunda bir gün ve bir gece için beş vakit namaza kadar indirildi. Bundan sonra Cenâb-ı Allah şöyle buyurdu: «Bu beş vakittir, ama elli vakte bedeldir.»

Cenâb-ı Allah, Muhammed'e hayırla mükafat versin. Musa'ya da hayırla mükafat versin.

Buharı, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet eder: Bir gün Hz. Peygamber yanımıza gelerek şöyle buyurdu: «Ümmetler bana

gösterildi. Ufku doldurmuş büyük bir kalabalık gördüm. Bana denildi ki; "İşte bu, Musa'dır, kavmi arasındadır."^[8]

İbn Abbas, Peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğunu ifade etti: «Ümmetler bana gösterildi: Bazı peygamberlerin etrafında büyük bir kalabalık vardı. Bazı peygamberlerin etrafında bir iki adam vardı. Bazı peygamberlerin yanında da hiç kimse yoktu. Bana büyük bir kalabalık gösterildi. Ben, bunlar benim ümmetimdir, dedim. Bana, bu Musa ile kavmidir, denildi. Yalnız sen şu ufka bak, diye ihtar olundu. Bir de ne göreyim: Büyük bir kalabalık. Sonra şu tarafa bak, denildi. Baktım ki büyük bir kalabalık daha var. Bana: "İşte bu, senin ümmetindir. Bunlarla beraber 70.000 kişi daha hesapsız ve azapsız olarak Cennet'e girecektir." denildi. Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) yanımızdan kalkıp evine gitti. Orada bulunanlar bu konu üzerinde konuşmaya daldılar. Şu hesapsız ve azapsız olarak Cennet'e girecek olanlar kimlerdir? dediler. Bazıları, bunların Hz. Peygamberle arkadaşlık etmiş olan sahabeler olacağını söylediler. Diğer bazıları ise, İslâmiyet üzere doğup Allah'a hiç birşeyi ortak koşmamış kimseler olacağını söylediler ve daha bazı şeyler anlattılar. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.) evinden çıkıp yanımıza geldi ve şöyle sordu: "Hangi konuya dalıp konuştunuz?" Orada bulunanlar, konuştuklarını ona aktardılar. O şöyle buyurdu: " (Cennet'e azapsız ve hesapsız olarak girecekler) dağlanmayan, rukye yapmayan, hiç birşeyden uğursuzluk kapmayan ve Rablerine tevekkül eden kimselerdir." Bunun üzerine orada bulunan Ukkâşe b. Muhsin el-Esedî kalkıp: "Ben onlardan mıyım ya Rasûlallah?" diye p^uü. Peygamber Efendimiz de: "Sen onlardansın" diye karşılık ve^yı. Bir başkası da kalkıp: "Ben de

onlardan mıyım ya Rasûlallah?" diye sorunca Hz. Peygamber: "Ukkâşe senden çabuk davrandı." diye cevap verdi."^[9]

Cenâb-ı Allah Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok yerlerinde Musa peygamberden bahsetmiştir. Onu överek, kıssasını Kur'ân-ı Kerîm'i müteferrik yerlerinde defalarca tekrarlamıştır. Onunla kitabını, Muhammed ve kitabı ile birarada bir çok yerlerde zikretmiştir. Şöyle ki:

«Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunma doğrulayıcı bir elçi gelince, kitap verilenlerden bir grup, Allah'ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi sırtlarının arkasına attılar.» (ei-Bakara.101.)

«Elif, lâm, mîm. Allah ki, ondan başka tanrı yoktur, daima diri ve (yaratıklarını) koruyup yöneticidir. Sana kitabı hak ile ve kendinden öncekini doğrulayıcı olarak indirdi. Bundan önce de insanlara doğru yolu göstermek için Tevrat ve İncil'i indirmişti. (Doğruyu ve eğriyi birbirinden) ayırt eden (kitaplar)'da indirdi. Allah'ın ayetlerini inkar edenler için mutlaka çetin bir azap vardır. Allah daima üstündür ve öc alandır.» (Âl-i İmrân, 1-4.)

«Allah'ı, onun şanına yaraşır şekilde tanıyamadılar. Zira "Allah, insana birşey indirmedir." dediler. De ki: "Öyle ise Musa'nın insanlara nur ve yol gösterici olarak getirdiği-ki siz onu parça parça kağıtlar haline getirip gösteriyorsunuz. Çoğunu da gizliyorsunuz - ve ne sizin ne de babalarınızın bilmediği şeylerin size öğretildiği kitabı Mm indirdi?" "Allah" de, sonra bırak onları, daldıkları bataklıkta oynaya dursunlar. Bu da kentlerin anası (Mekke)'yi ve çevresindeld (kasaba)ları uyarman için sana indirdiğimiz, feyz kaynağı ve kendinden önceki (kitap) ları doğrulayıcı bir kitaptır. Ahirete inananlar, buna inanırlar ve onlar namazlarına devam ederler.» (el-En'âm, 91-92.)

Cenâb-ı Allah, Tevrat'ı övmüş, sonra da Kur'ân-ı Kerîmi muazzam bir şekilde methetmiş, bu methinin sonunda şöyle buyurmuştur: «Sonra iyilik edenlere (nimetimizi) tamamlamak, her şeyi açıklamak ve yola iletici ve rahmet olmak üzere Musa'ya kitabı verdik ki, Rablerinin huzuruna varacaklarına inansınlar. İşte bu (Kur'ân) da mübarek kitaptır. Onu biz indirdik. Ona uyun ve (Allah'tan) korkun ki size rahmet edilsin!» (el-En'âm, 154-155.)

«Gerçekten Tevrat'ı biz indirdik, onda yol gösterme vardır. İslâm olmuş peygamberler, onunla Yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Tanrıya vermiş zahidler ve âlimler de Allah'ın kitabını korumakla görevlendirildiklerinden (onunla hüküm verirlerdi) ve onu gözleyip kollarlardı. (Ey hakimler), insanlardan korkmayın, benden korkun ve benim ayetlerimi az bir paraya satmayın! Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte kafirler onlardır!» (ci-Mâide, 44.)

«İncil sahipleri Allah'ın onda indirdiği ile hükmetsinler. Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlar, yoldan çıkmışlardır. Sana da kendinden önceki kitapları doğrulayıcı ve onları koruyup kollayıcı olarak bu kitabı gerçekle indirdik.» (ei-Mfido, 47-48.)

Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerîm'i diğer kitaplara hakim kılmış. Onları tasdik edici, onlarda tahrif ve değişikliğe uğrayarak kısımları açıklayıcı bir kitap olarak indirmiştir. Ehl-i Kitap olan Yahudilerle Hristiyanlar, ellerindeki kitapları korumak istemişler ama onu koruyamamışlar, değişiklik ve tahriflere karşı muhafaza edememişlerdir. Bu sebeble kitaplarının içine çeşitli değişiklik ve tahrifler girmiştir. Çünkü onlar, ilimlerinde noksan ve anlayışlarında da kötü idiler. Maksatları bozuktı. Ma-. budlan olan Allah'a karşı hıyanet ettiler. Kıyamete kadar Allah'ın laneti onların üzerlerine olsun. Bu sebebledir ki onların

kitaplarında Cenâb-ı Allah ile peygamberine karşı tarif edilemez ve nitelenemez emsalsiz, benzersiz apaçık yanlışlıklar, hatalar bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

«Andolsun biz, Musa'ya ve Harun'a hak ve bâtilı ayırdeden ve korunanlar için bir ışık ve öğüt olan (kitab)ı verdik. C (günahdan koru-na)nlar ki görmeden Rablerinden korkarlar, kıyamet saatinden de titrerler. Bu (Kur'ân)da ona (yani Muhammed'e) indirdiğimiz mübarek (çok faydalı) bir öğüttür. Şimdi siz onu inkar mı ediyorsunuz? (ne kadar gafilsiniz SİZ)!» (el-Enbiyâ, 48-50.)

"Fakat onlara tarafımızdan hak gelince: "Musa'ya verilenlerin eşi buna da verilmeli değil miydi? dediler. (İyi ama) daha önce Musa'ya verileni de inkar etmemişler miydi? "İki büyü (diğer kıraatlere göre iki büyücü) birbirine destek oldu." dediler. "Biz hepsini inkar ederiz." dediler. De ki: Eğer doğru iseniz, Allah katından bu ikisinden (yani Musa'ya ve bana inen kitaplardan) daha doğru bir kitap, getirin. Ben ona uyayım."»

(el-Kasas, 48-49.)

Cenâb-ı Allah, her iki kitabı ve her iki peygamberi de övdü.

«Cinler de, kendi kavimlerine şöyle demişlerdi: "Biz Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, hakka ve doğru yola götüren bir kitap dinledik.» (ei-Ahkaf, 30.)

Hız. Peygamber vahye ilk muhatap olduğu zaman gördüğü olayları Varaka b. Nevfel'e anlattığında ve kendisine, «Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı alaktan (kan pıhtısı biçimim alan embriyodan) yarattı. Oku, Rabbin en büyük kerem sahibidir. C (insana) kalemle (yazmayı) öğretti. İnsana bilmediğini öğretti.» (ei-Aiak, 1-5.) mealindeki ayet-i kelimeleri okuduğunda o şöyle demişti: "Sübhanallah, Sübhanalâh! Ya Muhammed, sana inen bu melek, İmran oğlu Musa'ya inen Cebrail'dir." Özetle Musa peygamberin şeriati, büyük bir şeriattı. Ümmetinin sayısı da çoktu. Ümmeti içinde peygamberler, âlimler, âbidler, zâhidler, hükümdarlar emirler, akıllı kimseler, büyük seyyidler vardı. Fakat onlar, haktan uzaklaşıp helak oldular. Şeriatarı değişikliğe uğradığı gibi kendileri de maymunlarla domuzlara çevrildiler. Sonra bütün hesapların ardı sıra milletleri de nesholundu. Başlarına büyük belalarla musibetler, geldi. Fakat biz, o millet hakkında fazla bilgi edinmek isteyen kimseleri ikna edici hususları Allah'ın yardımıyla anlatacağız. Güvencimiz ve dayanağımız Allah'tır. [\[10\]](#)

Musa Peygamberin Kabe'ye Gidip Haccetmesi

İmam Ahmed b. Hanbel>İbn Abbas hazretlerinden rivayet ederek dedi ki: «Rasûlullah (s.a.v.), Ezrak vadisine uğradı ve orada şöyle dedi: "Bu vadi, hangi vadidir?" Ezrak vadisidir ya Rasûlullah, dediler. O şöyle buyurdu: "Ben Musa'nın şu tepeder indiğini görür gibi oluyorum. Telbiye getirerek Allah'a yakarışını duyar gibi oluyorum." Böyle dedikten sonra Herşa tepesine geldi ve: "Bu, ne tepesidir?" diye sordu. Bu, Herşa tepesidir ya Rasûlallah, denildi. O şöyle buyurdu: "Meta oğlu Yunusur kızıl bir deve üzerinde bulunduğunu, yünden bir cübbe giydiğini, devesinin yularının da liften olup telbiye getirmekte olduğunu görür gibi oluyorum."» [\[11\]](#)

Taberanî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Musa, kızıl bir sığırın üzerine binip hacca gitmiştir"

Bu, cidden garip bir rivayettir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Mücahid'in şöyle dediğim rivayet eder: Biz İbn Abbas'ın yanındaydık. Orada bulunanlar Deccal'da bahsettiler. "Onun iki gözü arasında j^4 yazılıdır." dedi. Ne diyorlar? diye sordu, yine kendisi cevaben dedi ki: "Deccal'ın iki gözünün arasında j^ii yazılı olduğunu söylüyorlar." İbn Abbas dedi ki: "Ben bunu işitmedim, ancak Peygamber Efendimiz şöyle buyurduğunu duydum: «İbrahim'e gelince (onu tanımak istiyorsanız) bana bakın. Musa ise, kıvrıcık saçlı bir adam olup kırmızı tüylü bir devenin üzerinde idi. Devesinin yuları, liftendi. Ben onu görür gibi oluyorum. Vadiye doğru inmekte ve telbiye getirmektedir.»» [\[12\]](#)

Yine İbn Abbas'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: "Meryemoğlu İsa, Musa ve İbrahim'i gördüm. İsa, kızıl tenli olup kıvrıcık saçlı ve geniş göğüslü idi. Musa ise, orta boylu ve düz saçlı bir adam idi." "Ta

İbrahim nasıldı ya Rasûlullah?" diye sorduklarında şu cevabı verdi: "Bana bakın."» [\[13\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'dan rivayet ederek Peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğunu söyledi. "Miracı çıkarıldığım gece İmran oğlu Musa'yı gördüm. Uzun boylu ve kıvrıcık saçlı idi. Kusursuz bir yapısı vardı. Sonra Meryemoğlu

İsa'yı gördüm. Orta boyluydu; sarışın olup saçları dümdüz idi." [\[14\]](#)

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Mirac'a çıkarıldığım gece Musa ile karşılaştım." Böyle dedikten sonra Musa'nın tavsifini yaptı. "O, uzun boylu bir adam olup kusursuz bir yapıya sahipti. İsa'ya da rastladım." İsa'nın tavsifini yaparak şöyle dedi: "Kızıl tenli ve orta boylu bir adamdı. Sanki hamamdan çıkmış

gibi idi. İbrahim'i de gördüm. Onun evladı arasında ona en çok benzeyen benim." [\[15\]](#)

Musa Peygamberin Vefatı

Buhârî, "Sahih"inde der ki: Yahya b. Musa, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Ölüm meleği, Musa peygambere gönderildi. Melek onun yanma vardığında meleği kuvvetle itip vurdu. Sonra melek, onur ve üstünlük sahibi Rabbinin yanma döndü ve şöyle dedi: "Beni, ölümü istemeyen bir kula gönderdin". Allah buyurdu ki: "Tekrar ona git ve de ki, elini bir sığırın sırtının üzerine indirsin. Eli, sığırın sırtındaki tüylerden ne kadarını kapsıyorsa o tüyler sayısı senelerce yaşasın". Ölüm meleği, Musa'nın yanma varıp Allah'ın böyle buyurduğunu söyledi. Musa da: "Ey Rabbim bu kadar sene yaşadktan sonra ne olacağım?" diye sordu. Allah da "Öleceksin" dedi. Bunun üzerine Musa, "Öyle ise şimdi canımı al." dedi ve Allah'tan, bir taş atımı mesafesince kendisini Arz-ı Mukaddes'e yaklaştırmasını diledi.

Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'m bu konuda şöyle buyurduğunu nakletti: «Eğer Arz-ı Mukaddes'te olsaydım onun mezarını

[16]

kızıl kum tepesinin yanındaki yol kenarında size gösterirdim»

İmam Ahmed b. Hanbel dedi ki: "Ölüm meleği, Musa peygamberin yanma vardı ve: "Rabbinin emrine icabet et." dedi. Musa da ölüm meleğini tokatlayarak bir gözünü çıkardı. Bunun üzerine melek, Allah'ın yanına dönerek: "Beni, ölümü istemeyen bir kuluna gönderdin. Beni tokatlayarak gözümü çıkardı." dedi. Allah da onun gözünü tekrar eski haline getirip şöyle dedi: "O kuluma tekrar git ve de ki, eğer yaşamak istiyorsan elini bir sığırın sırtının üzerine koy. Sırtından ne kadar tüy senin elinin altına gelirse o tüylerin sayısı kadar senelerce yaşayacaksın".

Melek, Musa'nın yanma varıp bu sözleri söyledikten sonra Musa: Ya ondan sonra ne olacak? diye sordu. Melek, ondan sonra

[17]

yine Öleceksin, dedi. Bunun üzerine Musa: "Ey Rabbim öyle ise şimdi zaman yakın iken canımı al." dedi.

İbn Hibban bu konu ile ilgili olarak şöyle der: Ölüm meleği, Musa'ya geldiğinde Musa onu tanıyamamıştı. Çünkü melek Musa'nın tanımadığı bir şekle bürünmüştü. Cebrail'in Arabî bir şahsın suretine bürünerek Peygamber Efendimiz'e gelişi gibi ölüm meleği de başka bir şekle bürünerek Musa'ya gelmişti. Ayrıca melekler, İbrahim ile Lut peygambere de genç insanlar suretinde gelmiş olduklarından dolayı ne İbrahim, ne de Lut; ilk anda onları tanıyamamışlardı. İşte bu sebeple Musa da ölüm meleğini tanıyamadığından dolayı onu tokatlamış ve gözünü çıkarmıştı. Çünkü melek, kendisinden izin almaksızın evine girmişti. Bu husus bizim şeriatımıza da uygundur. Zira Peygamber Efendimiz'in de buyurdıkları gibi kişiden izin almaksızın evine giren kimseyi, kişinin vurup gözünü çıkarması caizdir.

Sonra İbn Hibban, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m bu konuda şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Ölüm meleği, ruhunu teslim almak için Musa'ya gelmişti. Ve "Rabbinin emrine icabet et." demişti. Musa da onu tokatlayarak gözünü

[18]

çıkarmıştı».

Sonra İbn Hibban, bu hadisi te'vil ederek şöyle demiştir: Musa, ölüm meleğini tokatlamak için elini kaldırdığında melek, ona: "Rabbinin emrine icabet et." demişti.

Bu te'vil, "Rabbinin emrine icabet et." sözünün ardı sıra gelen lafızlarla uyum sağlamamaktadır. Çünkü meleği tokatlamıştır. Birinci cevaba devam edilseydi, böyle bir te'vil normal olabilirdi. Ancak Musa, meleğin, kendisine insan şeklinde gelmesinden dolayı tanıyamamıştı. Böyle demiş olması da te'vilin bu şekilde yapılabileceğini uygun göstermemektedir. Zira o anda Azrail'in kıymetli bir melek olduğu Musa tarafından bilinmemişti. O, hayatında iken bazı işlerin olmasını ümid ediyordu. Örneğin, İsrailoğullarının Tih sahrasından çıkarılıp Arz-ı Mukaddes'e girmelerini arzu etmişti. Halbuki daha önce Cenâb-ı Allah, kardeşi Harun'dan sonra Musa'nın da Tih sahrasında ölmesine hükmetmişti. Nitekim bu hususu Allah izin verirse ileride de açıklayacağız. Bazılarının iddiasına göre İsrailoğullarını, Tih sahrasından çıkarıp Arz-ı Mukaddes'e götüren kişi, Musa peygamberdir. Bu da Ehl-i Kitap ile cumhur-u müsliminin görüşlerinin hilaftıdır. Bu iddianın asılsızlığını, Musa'nın: "Rabbim, bir taş atımlığı mesafesi kadar Beni Arz-ı Muti).kaddes'e yaklaştır." demiş olması isbatlamaktadır. Eğer Arz-ı Mukaddes'e girmiş olsaydı, Allah'ın kendisini oraya bir taş atımlığı mesafesi kadar yaklaştırmasını temenni etmezdi. Fakat milleti ile beraber Tih sahrasında bulunup ölüm vakti yaklaştığında, ayrılıp hicret ettiği Arz-ı Mukaddes e yakın kılınmasını arzu etmişti. Kavmini de buna teşvik etmişti ama takdir, bu arzularının gerçekleşmesine engel olmuştu. Bu sebebledir ki; beşeriyetin efendisi ve köylülerle kentlilerin peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz/şöyle buyurmuşlardır: "Eğer Arz-ı Mukaddes'e yalan bir yerde olsaydım Musa'nın, kızıl kum tepesinin yanındaki mezarını size gösterirdim".

İmam. Ahmed b. Hanbel, Enes b. Malik'ten rivayet ederek Rasûlul-lah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Miraca

[19]

çıkartıldığında Musa'ya uğradım. O, kızıl kum tepesinin yanındaki mezarında ayakta durup namaz kılıyordu».

Süddî, sahabe-i kiramdan bazılarının şöyle dediklerini rivayet eder: "Sonra Cenâb-ı Allah Musa'ya şöyle vanyetti: Ben Harun'u vefat ettireceğim. Sen onu alıp, şöyle şöyle bir dağa götür".

Bunun üzerine Musa, Harun'u da yanma alarak Cenâb-ı Allah'ın vafettiği dağa götürdü. Orada, daha önce benzeri görülmemiş bir ağaç gördü. Yapılı bir ev gördü. Evde, üzerinde yatak bulunan bir divan gördü. Yatak güzel kokular saçmaktaydı. Harun o dağa ve1 o eve bakıp evin içindeki şeyleri görünce hayret etti. Sonra şöyle dedi: "Ey Musa! Ben bu divanın üzerinde uyumak istiyorum". Musa da öyle ise uyu, dedi. Fakat Harun: "Korkarım ki ev sahibi gelir de burada uyuduğum için bana kızar." deyince, Musa ona şu karşılığı verdi: "Korkma! Ben ev sahibinin sana zarar vermesini önlerim, sen uyumana bak". Musa'nın böyle demesi üzerine Harun şöyle bir teklifte bulundu: "Ey Musa! Gel sen de benimle birlikte uyu. Eğer ev sahibi gelirse, bar hem sana, hem bana kızmış olsun".

Her ikisi de yataкта uyumaya başladılar. Uyumakta iken ölüm meleği Harun'un canım almaya başladı. Harun ölmek üzere olduğunu hissedince ey Musa beni aldattın, dedi. Ruhunu teslim ettikten sonra o ev de, o ağaç da, o divan da göğ'e kaldırıldı. Musa kavmine geri döndüğünde beraberinde Harun yoktu. Harun'un onunla birlikte gelmediğini görünce İsrailoğulları dediler ki: Harun'u daha fazla sevdiğimiz için Musa pnu kıskanıp öldürdü!....

Harun, İsrailoğullarıma daha yumuşak ve daha müsamahakar davranırdı. Musa da onlara karşı biraz sertlik ve katılık vardı. Harun'u kendisinin öldürmüş olduğuna dair iddialarım duyunca kendilerine şöyle dedi: "Yazıklar olsun size, kardeşimi öldürdüğüme dair iftirada bulunuyorsunuz, Öyle mi?". Onların bu konudaki dedikoduları çoğaltmaları üzerine kalkıp iki rek'at namaz kıldı. Sonra Cenâb-ı Allah'a dua etti. Bunun üzerine o meşhur divan gökten indi. Ona baktıklarında gök ile yer arasında durduğunu gördüler.

Bu olup bitenlerden sonra Musa peygamber hizmetçisi Yuşa ile beraber yürümekte iken siyah bir bulut ye rüzgar peyda oldu. Musa'nın beraberinde yürümekte olan Yuşa, o siyah bulutu görünce kıyametin kopacağını zannetti ve Musa'dan ayrılmaz olup şöyle dedi: İşte kıyamet kopuyor, ben de Allah'ın peygamberi Musa'dan ayrılmayacağım. Böyle dedikten sonra Musa'ya tutundu, fakat Musa onun elinden sıyrılınca gömleği Yuşa'nın elinde kaldı. Musa çekip gitti. Yuşa, elinde Musa'nın gömleği ile geri döndüğünde İsrailoğulları onu yakalayarak, sen Allah'ın peygamberi Musa'yı öldürdün, dediler. O da: "Hayır! vallahi ber onu öldürmedim. Ancak o elimden sıyrılıp kaçtı." dedi. Onun sözünü doğrulamadılar ve onu öldürmek istediler, o kendini savunmak için şöyle dedi: "Eğer sözümü doğru kabul etmiyorsanız bari bana üç günlük mühlet verin." dedi ve Allah'a dua etti. Gece uyumakta iken gelip kendisini bekleyen nöbetçilere., görünmezlerden bir şada gelip şöyle haber verildi: 'Yuşa, Musa'yı öldürmedi. Musa'yı biz kendi yanımıza yükseltip aldık". Bu haber üzerine İsrailoğulları, Yuşa'dan vazgeçtiler. Musa ile birlikte zorbalar beldesine girmeye yanaşmayan İsrailoğullarının tamamı öldü ve fethi göremediler.

Bu anlatılan ifadelerde gariplik vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Önce de anlattığımız gibi Musa ile birlikte*Tih sahrasından sadece Yuşa b. Nun ile Kalib b. Yuhanna çıkmışlardı. Kalib, Musa ile Harun'un bacası Meryem'in kocasıdır. Kalib ile Yuşa'dan daha önce bahsedilmişti. Bunlar, İsrailoğulları'nın zorbalar beldesine girmelerim tavsiye etmişlerdi.

Vehb b. Münebbih'in anlattığına göre Musa peygamber, bir mezar kazmakta olan meleklerle uğradı. Onlar arasında kendisinden daha güzel ve parlak yüzlü birini göremedi. Ve: "Ey Allah'ın melekleri, bu mezarı kimin için kazıyorsunuz?" diye sordu. Onlar da şu karşılığı verdiler: "Allah'ın şerefli ve üstün bir kulu için kazıyoruz. Eğer o kul, sen olmak istersen şu kazmakta olduğumuz mezara gir. İçinde uzanıp Rabbine yö-nel, rahat bir soluk al". Meleklerin dediğini yapıp mezara girdi ve uzandı. Uzanır uzanmaz ruhunu Allah'a teslim etti. Allah'ın salat-ü selamı onun üzerine olsun. Melekler de namazını kılıp defnettiler. Ehl-i Kitap ile diğerlerinin naklettiklerine göre Musa peygamber, 120 yaşında iken vefat etmiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Hz. Pey-gamber'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

«Ölüm meleği daha önceleri insanlara açıkça gelirdi. Musa'ya da aynı şekilde gelince Musa o'nu tokatlayıp gözünü çıkardı. Melek, Rabbine dönüp şöyle dedi: "Ey Rabbim, kulun Musa gözümü çıkardı. Eğer o senin katında üstün ve şerefli biri olmasaydı, ben onu cezalandırırdım". Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, ölüm meleğine şöyle buyruk verdi: "Kuluma git ve ona de ki: Elini bir sığırın cildi üzerine koysun, elinin altına gelen kıllar sayısınca senelerce yaşasın". Melek, Musa'nın yanına gelerek böyle dedi. Musa da: "Peki, ondan sonra ne olacak?" diye sorunca Melek: Öleceksin, dedi. Musa da öyle ise şimdi canımı al dedi. Bunun üzerine melek, ona bir koku koklatarak ruhunu teslim aldı.»

Yunus'un anlattığına göre Cenâb-ı Allah, Musa tarafından çıkarılan gözünü Azrail'e tekrar iade etti. Azrail daha önceleri insanlara gizlice gelirmiş. [\[20\]](#)

Yuşa (A.S.)'Nın Peygamberliği

Yuşa'nın adı Halil olup Nun'un oğludur. Nun ise, Yusuf oğlu Efra-yim'in oğludur. Yusuf da İshak oğlu Yakub'un oğludur. İshak, İbrahim peygamberin oğludur. Ehl-i Kitap, Yuşa'nın Hud'un amcasıoğlu olduğunu söylerler. Cenâb-ı Allah, Kur'ân-ı Kerim'de Hızır peygamberin kıssasını naklederken, ismini açıkça belirtmeksizin Yuşa'dan bahseder.

«Musa, uşağına demişti ki:" (el-Kchf, 60.)

«(Orayı) geçip gittiklerinde (Musa) uşağına dedi ki:" (el-Kehf, 62.)

Ubeyy b. Ka'b'm Peygamber Efendimiz'den yaptığı bir rivayette de sabit olduğuna göre bu ayet-i kerimelerde geçen "uşaktan" kasıt, Yuşa b. Nûn'dur. Yuşa'nın peygamber olduğu hususunda Ehli Kitap ittifak etmişlerdir. Ehli Kitab'm Samirîler adındaki bir grubu, Musa'dan sonra sadece Yuşa'nın peygamber olarak geldiğini, kabul ederler. Çünkü onun peygamber olarak Musa'dan sonra geleceği Tevrat'da açıkça ifade edilmiştir. Musa'dan sonra Yuşa'dan başka, peygamber olarak gelenleri kabul etmemişlerdir. Halbuki Yuşa'dan sonra gelen peygamberlerin de Allah tarafından gönderilen elçiler oldukları, hak ve gerçektir. Bunlar, ayrıca Tevrat'ın da Allah tarafından gönderilen bir kitap olduğunu tasdik eden peygamberlerdir. Bunların peygamberliklerini kabul etmeyen Ehl-i Kitabın üzerine kıyamete dek Allah'ın laneti devam etsin.

Şimdi de İbn Cerir et-Taberî ile diğer bazı tefsircilerin Muhammed b. İshak'dan naklettikleri hikayeye gelelim. Şöyle ki: Güye peygamberlik, Musa'nın son zamanlarında kendisinden Yuşa'ya intikal etmiş. Musa onunla karşılaştığında Allah'ın son

zamanlarda gönderdiği yeni emir ve yasakların olup olmadığını ona sorarmış. Nihayet günün birinde Yuşa ona demiş ki: "Ey Allah'la konuşma şerefine ermiş olan zat! Daha Önce sen peygamber iken, kendiliğinden bana haber vermeden, ben sana Allah'ın vahyettiği şeyleri sormuyordum. Sen ne diye bana soruyorsun?". Bunun üzerine Musa, hayattan nefret edip ölmek istemişti(î).

Bu hikayede tartışılacak bazı noktalar vardır. Zira Musa peygamber, vefat edinceye kadar Allah'ın vahyine muhatap oluyordu. Ondandır emir ve yasaklar alıyordu. Hayatının bütün safhalarında onunla konuşma şerefine eriyordu, Allah katında şerefli ve itibarlı idi. Nitekim Azrail'in gözünü çıkarma hadisesinde de bundan bahsetmiştik. Azrail'in gidip Allah'a şikayette bulunmasından sonra Cenâb-ı Allah, Azrail'i yine ona göndererek şu mesajı iletti: Eğer yaşamak istiyorsan elini bir sığırın cildi üzerine koy; elinin altına gelen lallar sayısınca, seneler boyu yaşa. Azrail bu mesajı kendisine ilettikten sonra Musa: Peki bundan sonra ne olacak? diye sormuştu. Azrail de yine öleceksin, deyince öyle ise şimdi canımı al ya Rabbi, demişti. Allah'tan da kendisini, bir taş atımlığı mesafesi kadar Beyt-i Makdis'e yaklaştırmasını dilemişti. Bu dileği ,de Allah tarafından kabul buyurulmuştu. [\[21\]](#)

Muhammed b. İshak'ın naklettiği bu hikaye, Ehli Kitap kaynaklarında yer almaktadır, Onların Tevrat adlı kitaplarında şu ifadelerle rastlamaktayız: Ömrünün sonuna kadar Musa peygambere, İsrailoğullarının ihtiyaç duydukları her zamanda vahiy inmeye devanı etmiştir. Nitekim Kubbe tü'z-zeman bölümünde tabutun yanındaki şahadetinde söylediği sözlerden de bu anlaşılmaktadır.

Ehl-i Kitabın Tevrat'ının üçüncüsü Sıfır'ında şu ifadelerle rastlanmaktadır: Cenâb-ı Allah, Musa ile Harun'a emir vererek İsrailoğullarının boylarını ve kabilelerini saymalarını, her kabilenin başına bir nakib (lider ve yönetici) koymalarını istedi. Bunu onların savaşa hazırlıklı olmaları için emretmişti. Tih sahrasından çıkarken zorbarların bulundukları şehre savaş açmaları gerekiyordu. Bu da, Tih sahrasında kalmaya mahkum edildikleri kırk senenin dolmasına yakın bir zamanda olmuştu. Bu nedenle bazıları dediler M: Ölüm meleği Musa'nın yanına geldiğinde başka bir surete büründüğünden dolayı Musa onu tanımamış ve vurarak gözünü çıkarmıştı. Zira Musa, o zamanlar bazı işlerin yapılmasını istiyor ve bazı neticeler bekliyordu. Fakat beklediği bu işlerin onun zamanında değil de uşağı Yuşa b. Nun'un zamanında gerçekleşmesini Cenâb-ı Allah takdir buyurmuştu.

Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz de Şam'da Bizanslılarla gaza etmek istediğinde Tebuk'e ulaşmış, sonra aynı sene yani hicretin 9. senesinde Medine'ye dönmüştü. Müteakip sene de, yani hicretin 10. senesinde hacce gitmişti. Hac dönüşünde de Üsâme ordusunu hazırlayarak Öncü kuvvet olarak Şam'a göndermişti. Bunların ardı sıra Cenâb-ı Allah'ın şu buyruğuna uymak için kendisi de sefere çıkmaya karar vermişti:

«Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Rasûlü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle, küçül (üp boyun eğ)erek elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın.» (et-Tevbe, 29.)

Rasûlullah (s.a.v.), Üsâme'nin ordusunu yola çıkaracağı esnada vefat etti. Üsâme, Ceref denen yerde ordugah kurmuştu. Dostu ve halifesi Ebu Bekir es-Sıddık (r.a), onun bu planını tatbik etti. Sonra Arab yarımadası karışıp, başına türlü belalar gelince, hak yerini buldu. İslam orduları sağa sola, Irak'a ve İran'a seferler düzenledi. Pers hükümdarlarından Kisra'nın ülkelerini Bizans hükümdarlarından Kay-ser'in tabiiyyetinde bulunan Şam'ı ele geçirdiler. Allah, Müslümanlara fetih kapılarını açtı; onları güçlendirdi. Düşmanlarının ülkelerini ellerine geçirdi.

İşte ayni şekilde Musa peygamber de İsrailoğullarını bir ordu haline getirip başlarına kumandanlar tayin etmekle emrolunmuştu. Nitekim bununla ilgili olarak Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur: «Allah, İsrailoğullarından söz almıştı. İçlerinden oniki başkası göndermiştik. Allah demişti ki: "Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekatı verirsiniz; elçilerime inanır, onlara yardım eder ve Allah'a güzel borç verirsiniz (Allah için yoksullara sadaka verirsiniz yahut ihtiyacı olanlara Allah için ödünç para verirsiniz) elbette sizin günahlarınızı örterim ve sizi altlarından ırmaklar akan Cennetlere sokarım. Bundan sonra sizden kim inkar ederse, düz yolu sapıtmış olur."» (ei-Mâide, 12.)

Cenâb-ı Allah onlara diyordu ki: Eğer size farz kıldığım görevleri yerine getirir ve önceki gibi savaştan kaçınmazsanız, bu yaptıklarınızın sevabım önceki suçlarınızın cezası için kefaret sayarım.

Nitekim Cenâb-ı Allah, Hudeybiye gazvesinde Rasûlullah'ın kuvvetlerine katılmayan bedevilere hitaben şöyle buyurmuştur: «C geride kalan bedevilere de ki: "Siz yakında çok kuvvetli bir kavme karşı savaşmaya davet edileceksiniz, onlarla (ya) dövüşürsünüz, yahut (onlar) Müslüman olurlar. Eğer itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükafat verir; (yok) eğer önceden döndüğünüz gibi yine dönerseniz, size acı bir şekilde azab eder."» (el-Fotih, 16.)

Aynı şekilde Cenâb-ı Allah, İsrailoğullarına da hitap etmişti: «Bundan sonra sizden kim inkar ederse, düz yolu sapıtmış olur.» (ei-Mâide, 12.) Sonra Cenâb-ı Allah, bu yaptıkları kötülüklerden ve ahidlerini bozmalarından dolayı İsrailoğullarını kınamıştı. Nitekim kendilerinden sonra gelen Hristiyanları da dinleri ve gidişatları değişik olmakla birlikte aynı sebeplerden ötürü kınamıştı. Bütün bunları, İbn Kesir Tefsiri miz-de tafsilatlı olarak anı atmışızdır. Övgüler Allah'a mahsustur.

Hülâsa, Cenâb-ı Allah Musa peygambere; İsrailoğullarından yaşı yirmi veya yirmiden fazla olup eli silah tutabilecek savaşçıların adlarını bir liste halinde tanzim etmesini ve her kabilenin başına da bir kumandan tayin etmesini emretti.

Birinci kabilenin başına, yani Robil kabilesinin başına Elyesor b. Şedior'u tayin etti. Robil, Hz. Yakub'un büyük oğlunun adıdır. Bunların savaşçı sayısı 46.500 idi.

İkinci kabile, Şem'un kabilesi idi. Bunların kumandanları Şelomiil b. Horişday idi. Savaşçılarının sayısı da 59.300 idi.

Üçüncü kabile, Yahuza kabilesi idi. Kumandanları Nahşon b. Ami-no Zab olup savaşçıların sayısı 74.600 idi. Dördüncü kabilenin başkanı Nişail b. Saar olup bunlara İsahir kabilesi deniyordu. Savaşçıların sayısı 54.400 idi. Beşinci kabile, Yusuf (a.s.)'un kabilesi idi. Kumandanları Yuşa b. Nun olup savaşçıların sayısı 40.500 idi. Altıncı kabile, Mişa kabilesi olup kumandanları Cemliil b. Fedhe-sar olup savaşçıların sayısı 31.200 idi. Yedinci kabile, Bünyamin'in kabilesi olup kumandanları Abiden b. Ced'on olup savaşçıların sayısı 35.400 idi. Sekizinci kabile, Had kabilesi olup kumandanları İlyasaf b. Raoil olup savaşçıların sayısı 45.650 idi. Dokuzuncu kabile, Esir kabilesi olup kumandanları Fecail b. Ekren olup savaşçıların sayısı 41.500 idi. Onuncu kabile, Dan kabilesi olup kumandanları Ahiezer b. Amşe-day olup savaşçıların sayısı 62.700 idi. Onbirinci kabile, Neftali kabilesi olup kumandanları İlbab b. Hay-lon olup savaşçıların sayısı 53.400 idi. Ellerindeki kitaplarda geçen ifadeler bunlardan ibarettir. Doğrusunu Allah bilir.

Bu sayılan kabileler arasında Laviogullan kabilesinden bahsedil-memektedir. Cenâb-ı Allah, Musa'ya bu kabileyi diğerleri ile beraber saymamasını emretmişti. Çünkü bunlar Kubbetü'z-zeman'ı taşıma, kurma, saklama ve göçtükleri yere beraberlerinde götürme görevini üstlenmişlerdi. Bunlar, Musa ile Harun'un kabilesinden idiler. Sayıları 22.000 idi. Bunlar da kendi aralarında birtakım boylara ayrılmakta idiler. Kubbetü'z-zeman'ı koruyup muhafaza ediyor, onunla ilgili işleri deruhte ediyor, onu gerektiği yere kuruyor ve taşıyorlardı. Hepsi onun etrafında yığılmışlardı. Sağında, solunda, önünde ve gerisinde bulunuyorlardı. İsrailoğullarının, Laviogullan kabilesinden başka savaşçıların toplam sayısı 571.656 idi. Fakat bazıları demişler ki, Laviogullan dışında İsrailoğulların, yaşı yirmiye geçen ve eli silah tutan savaşçıların sayısı 603.555'tir. Bu sayı üzerinde tartışılabilir. Çünkü önce nakletmiş olduğumuz cümlelerin her birini olduğu gibi onların kitaplarından nakletmişizdir. Bu sonuncu cümle, öncekilerine mutabık kalmamaktadır. Doğrusunu Allah bilir.

Laviogullan, Kubbetü'z-zeman ı muhafaza etmekle görevli idiler. Bunlar İsrailoğulların ortasında, yani merkezde yürürlerdi. Sağ cenahın başında Robil oğullan, sol cenahın başında Dan oğullan, geri tarafta da Neftalioğullan bulunurlardı. Musa peygamber, Allah'ın emri büyük İslâm tarihi üzerine kehaneti de Harunoğullanna vermişti. Zaten bu görev daha önce onların babalarında idi. Onlardan önce atalan Nadad (Harun'un ilk oğlu), Azir ve Yesmür bu görevi ifa ediyorlardı. Hülâsa, zorbalar şehrine girip savaşmaktan geri duran ve Musa'ya: "Sen ve Rabbin gidin, savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız." diyer İsrailoğullardan hiçbiri hayatta kalmamıştı.

İbn Abbas ile diğer selef ve halef ulemasından bazıları Musa ile Harun'un, bunlardan önce Tih sahrasında vefat ettiklerini söylemişlerdir, İbn İshak'm naklettiğine göre Kudüs'ü fetheden Musa'dır. Yuşa,1 onun öncü kuvvetlerinin başında bulunuyordu. Kudüs'e giderlerken Bel'am b. Baura ile karşılaşmışlardı. Onunla ilgili olarak Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur: "Onlara şu adamın haberini de oku: Ona ayetlerimizi verdik de onlardan sıyrıldı, çıktı. Şeytan onu peşine taktı. Böylece azgınlardan oldu. Dileseydik elbette onu o ayetlerle yükseltirdik. Fakat o, yere saplandı ve hevesinin peşine düştü. Onur durumu, tıpkı şu köpeğin durumuna benzer: Üstüne varsan da dilini sarkıtıp solur, bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu kıssayı anlat, belki düşünür (öğüt alır)lar. Ayetlerimizi yalanlayan ve kendilerine de zulmeden topluluğun durumu ne kötüdür!» (cl-A'râf, 175-177.)

Bel'am'm kıssasını İbn Kesir Tefsirimizde anı atmışızdır. İbn Abbas ile diğerlerinin söylediklerine göre o, ism-i azamı bilirmiş. Kavmi, kendisinden Musa ile adamlarına beddua etmesini dilemişlerdi ama o, bu bedduayı yapmaya yanaşmamıştı. İsrar üzerine kendisine ait bir merkebe binip İsrailoğullarının ordugahına doğru yürümüştü. Onları görebilecek kadar yüksek bir yere vardığında merkebi çökmüştü. Döverek hayvanı ayağa kaldırmıştı. Az bir mesafe daha yürüdükten sonra merkep yine çöküp oturmuştu. Öncekinden daha kuvvetli bir darbe ile hayvana vurarak onu ayağa kaldırmıştı. Merkep ona şöyle demişti: "Ey Bel'am! Nereye gidiyorsun? Görmüyor musun ki melekler beni geri çeviriyorlar? Sen kendilerine beddua etmek için Allah'ın peygamberi ile mü'minlere karşı mı gidiyorsun?" Bel'am yine hayvanı dövdü, onu biraz daha yürüttü. Neticede Hisbar dağının üst taraflarına gelip Musa ile İsrailoğulların ordugahına baktı. Onlara beddua etmeye başladı. Musa ile kavmine beddua etmek isterken dili kendisine itaat etmemiş, aksini yapmıştı. Kendi öz kavmine beddua etmişti. Bunun üzerine kavmi kendisini kınadılar. O da dilinin sürçtüğünü söyleyerek özür diledi. Dili çıkıp göğsünün üzerine geldi ve kavmine şöyle dedi: "İşte şimdi hem dünyam, hem de ahiretim gitti. Geriye ancak hile ve tuzak kaldı". Sonra kavmine emir vererek kadınlar süslemelerini ve çeşitli eşyalarla onları İsrailoğullan arasına göndermelerini istedi. Bu kadınlar, götürdükleri eşyaları İsrailoğullanna sergileyecekler ve onlara satacaklardı. Kendilerini de İsrailoğullarına teklif edeceklerdi. Böyle yapınca belki İsrailoğullan kendileriyle zina yapacaklardı. Onlardan biri zina yaptığı taktirde artık Bel'am'm kavmi onların hakkındar gelebilecekti! Adamları emre uyarak kadınlarını süslediler ve İsrailoğulların ordugahına gönderdiler. Kisbeta ismindeki bir kadınları, İsrailoğullarının önderlerinden Zemri b. Şelum'a uğradı. Denildiğine göre Zemrî, Şem'un b. Ya-kub'un kabile başkanı idi. Zemrî, o kadını alıp kendi çadırına soktu. Başbaşa kalıp zina yaptıklarından dolayı Cenâb-ı Allah, İsrailoğullan-mr üzerine taun hastalığını saldı. Bu hastalık onlar arasında yayılmaya başladı. Bu haber, Ayzar b. Harun'un oğlu Fenhas'a intikal edince o, demirden mızrağını alarak zina yapılan çadıra gitti. Zina yapan kadınla erkeği o mızrağa geçirip halka teşhir etti. Kendisi de elini böğrüne dayayarak oturdu, mızrağı sakalına dayadı. Ve sonra da göğsüne yükselterek şöyle dedi: "Allah'ım! Sana karşı gelenleri işte böyle cezalandırırız". Böyle dedikten sonra taun hastalığı, İsrail oğullarının üzerinden kalktı. O esnada hastalıktan dolayı İsrailoğullan'ndan 70.000 kişi Ölmüştü. Bazıları ise Ölenlerin 20.000 kişi kadar olduğunu söylemişlerdir. Fen-has, babası Harun oğlu Ayzer'in ilk oğlu idi. Bu nedenle İsrailoğullan, kestikleri kurbanların boyun kökünü, çene ve paça

kısımlarını ona takdim ederlerdi. Mallarının ve ürünlerinin ilk çıkarını ve en kıymetlisini ona sunarlardı. İbn İshak'ın Bel'âm'la ilgili nakletmiş olduğu bu kıssalar doğrudur. Diğer selef uleması da bu yolda rivayetlerde bulunmuşlardır. Fakat herhalde Musa, Beyt-i Makdis'e girmeyi planladığı zaman Mısır diyarından ilk çıkışı esnasında planlamıştır. İbn İshak'ın söylemek istediği de bu olabilir. Fakat ondan nakiller yapan bazı rivayetçiler, onun bu anlayışını idrak edememişlerdir. Tevrat'ta da bu görüşümüzü doğrulayan bazı nasları daha önce nakletmiştik. Doğrusunu Allah bilir. Belki de bu, onların Tih sahrasında dolaşırlarken başlarına gelen bir başka kıssadır. Çünkü bu kıssada sözü edilen Hisbar dağı, Kudüs'ten çok uzaktır. Ya da Musa Beyt-i Mukaddes'e doğru yol almakta iken bu dağın yanından geçmiştir. Nitekim Süddî, bunu açıkça ifade etmiştir. Doğrusunu Allah bilir. Her halükarda cumhur-u ulemanın takdiri şöyledir: Harun, Tih sahrasında kardeşi Musa'dan iki sene önce vefat etmiştir. Ondan sonra da Musa yine Tih sahrasında vefat etmiştir. Nitekim bu hususa, daha önce değinmiştik. Vefat ederken Musa, Rabbinden kendisini Beyt-i Makdis'e yakın kılmasını dilemişti. Bu dileği yerine getirilmişti. Böyle olunca da İsrailogulları Tih sahrasından çıkıp Kudüs'e götüren zat, Yuşa b. Nûn peygamberdir. Ehl-i Kitap ile diğer bazı tarihçilerin anlattılarına göre İsrailoğulları, Tih sahrasından çıkıp Kudüs'e doğru gitmekte iker karşılarına Ürdün nehri çıkmıştı. Bunlar, Eriha denen yere kadar uzanmışlardı. Orası, kuvvetli bir kalesi, muhkemsurları, yüksek şatoları ve kalabalık nüfusu olan bir şehirdi. Yuşa ile İsrailoğulları, orayı altı ay süre ile kuşatma altında tuttular. Sonra günün birinde İsrailoğulları borazanlar çalarak tek bir ağızdan tekbirler getirdiler. Böyle yapınca da surlar dağılıp dökülmeye başladı. Onlar da şehre girip içinde buldukları malları ganimet olarak aldılar. 12.000 erkekle kadını Öldürdüler. Birçok hükümdarla muharebe ettiler. Denildiğine göre Yuşa, Şam mmtıkasındaki hükümdarlardan otuzbir tanesini mağlup etmiştir. Kuşatmalarının cuma günü ikinci vaktinden sonra sona erdiği nakledilir. Güneş battıktan sonra ya da batmak üzere iken cumartesi gününe gireceklerinden dolayı artık savaş anlayacaklardı. Güneşin battığını ya da batmak üzere olduğunu gören Yuşa, güneşe hitaben şöyle demişti: "Sen de Allah'ın emrindesin, ben de Allah'ın emrindeyim. Allah'ım! Sen şu güneşi tut, batmasın". Böyle dedikten sonra Cenâb-ı Allah, güneşi batırmadı ve İsrailoğulları o beldeyi fethettiler. O esnada gün battıktan sonra ay da doğmak üzereydi ki Yuşa, Allah'a dua ederek aya emir vermesini ve doğdurmamasını diledi. Şu halde bu olayın cereyan ettiği gece, birinci ayın ondördüncü gecesi olmalıdır. Bu gecede güneşin mezkur kıssası vuku bulmuştur ki, bunu ileride de açıklayacağız. Ay'la ilgili hadiseye gelince bunu Ehl-i Kitap kaynakları naklederler. Ay'la ilgili hadisenin cereyan etmiş olması, hadise aykırı değildir. Aksine bunda ne doğrul anabilen, ne de yalanlanabilen faydalı bir ilave vardır. Fakat bu olayın, Eriha şehrinin fethi esnasında vuku bulduğunu söyleyenlerin ifadelerinde ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir ya, bu olay Beyt-i Makdis'in fethi esnasında cereyan etmişti. Eriha şehrinin fethi, Beyt-i Makdis'in yani Kudüs'ün fethine vesile olmuştur. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlul-lah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Güneş, insanlardan hiç kimse için yerinde durdurulmamıştır. Ancak Kudüs'e giderken geceleyin Yuşa için durdurulmuştur». Bu hadisten de anlaşıldığına göre Beyt-i Makdis'i fetheden, Yuşa b. Nun'dur. Musa değildir. Yine güneşin durdurulup batılmaması hadisesi de Eriha şehrinin fethinde değil, Kudüs'ün fethi esnasında vuku bulmuştur. Bunun da Yuşa peygambere mahsus bir hal olduğu, hadisten anlaşılmaktadır. Bu rivayet, başka bir yerde nakletmiş olduğumuz şu hadisin zayıf olduğunu göstermektedir. Şöyle ki:

"Peygamber Efendimiz'in, dizi üzerinde yatmakta olduğundan dolayı ikinci namazını kaçırmış olan Ebu Talib oğlu Ali için, güneş tekrar geri döndürülerek ufka gelmiş ve Ali de namazını kılmıştır. O esnada Rasûlullah (s.a.v.) Allah'tan, güneşi geri döndürmesini ve namazı kılabilmesi için güneşin ufka gelmesini dilemişti. Bu dileği üzerine güneş de ufka geri gelmişti". Bu hadisin sahih olduğunu, Ahmed b. Ebi Salih el-Mısrî söylemiştir. Ancak bu, ne sahih, ne de hasen hadisler arasında yer almamaktadır. İsmi meçhul olan ehl-i beyt'ten bir kadın bu hadisi nakletmiştir. Bazı kaynaklarda rivayet edilmesinin sebebi de budur. Doğrusunu Allah bilir.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Rasûlul-lah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Peygamberlerden biri gaza yapmıştı. Kavmine şöyle demişti: "Bir kadınla evlenip de onunla gerdeğe girmemiş olan, bir bina yapıp da tavanını yerleştirmemiş olan, koyun ya da gebe develer satın almış olup da yavrularını beklemekte olan adam peşime düşmesin. Ardım sıra gelmesin". Böyle diyerek askerleriyle birlikte gazaya gitti. Bir kasabaya yaklaştı. O esnada ikinci namazının vakti sona ermek üzereydi. Güneş'e: "Sen de Allah'ın emrinde-sin ben de Allah'ın emrindeyim. Allah'ım şu güneşi azıcık tut da batıver-mesin (ki namazımı kılabilirim)." dedi.

Şehri fethedinceye kadar güneş ufukta bekleyip durmuştu. Ganimetleri topladılar. Gelip yemesi için ateş, ganimetlerin yanma geldi ama ganimetleri yakıp yemedi. Bunun üzerine o peygamber şöyle dedi: "İçinizde ganimetten hırsızlık yapanlar var. Her kabileden bir adam gelip bana biat etsin". Bu buyruğu üzerine her kabileden bir adam gelip o peygamberle biatleşti. İçlerinden bir adamın eli onunkine yapıştı. Ona: "Ganimeti çalan sizin kabilenizdedir. Şu halde senin kabiledenki bütün adamlar gelip bana biat etsinler." dedi. O kabilenin bütün adamları gelip peygamberle biatleştiler. İki ya da üç kişinin eli peygamberininkine yapıştı. Onlara: "Hırsızlık sizdedir. Ganimetten çalan, sizlersiniz." dedi. Onlar da çaldıkları öküz başı kadar bir altını getirip ganimetlerin arasına bıraktılar. Ateş te o ganimetleri yakıp yedi. İşte bizden önceki milletlerden hiçbirine ganimetler helal

kılınmış değildi. Ancak Cenâb-ı Allah, bizim zayıflık ve acizliğimizi gördüğünden dolayı ganimetleri bize helal kıldı».

Yuşa ve beraberindeki İsrailoğulları, fethettikleri şehre girdiklerinde Yuşa, secde ve rükû vaziyetinde mütevazî olup Aziz ve Celil olan Allah'a şükrederek oraya girmelerini emretti. Çünkü Cenâb-ı Allah, kendilerine o feth-i mübin'i müyesser kılmıştı.

Bunu daha önceden kendilerine va'd etmişti. Girerken de, "Önce yaptığımız serkeşlikten dolayı günahlarımızı düşür ya Rab!" demelerini peygamberleri kendilerine tavsiye etmişti.

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz de fetih gününde Mekke'ye girerken son derecede mütevazî olup Allah'ına hamdedip şükrediyordu. Devesinin üzerinde iken sakalı, başını öne eğdiğinden ötürü devenin semerine değmekte idi. Bunu da tevazuundan dolayı yapıyordu. Halbuki kendisiyle birlikte o kadar kalabalık bir ordu vardı ki o yeşil ordunun kıt'a ve sayılarını ancak Allah bilirdi. Bu vaziyette Mekke-i Mukerreme'ye girdikten sonra gusledip sekiz rek'at namaz kıldı. Bu, zafere şükû namazı idi. Alimlerin bu konudaki meşhur kavilleri budur. Bir başka rivayete göre kılmış olduğu bu sekiz rek'atlık namaz, kuşluk namazı idi. Mekke'ye girişi, kuşluk vaktine denk geldiği için böyle diyenler olmuştur.

İsrailoğullanna gelince onlar almış oldukları kavi ve fiili emirlere muhalefet ettiler. Şehrin kapısından girerken arkası üstü sürünerek girdiler. Girerken de "Günahlarımızı bağışla" diyeceklerine "Arpa içinde buğday tanesi" demişlerdi. Yani onlar verilen emri değiştirip alaya almışlardı. Nitekim onların durumlarını bildiren şu ayet-i kerime'de Cenâb-ı Allah şöyle buyurmuştur:

«Onlara: "Şu kentte oturun, orada dilediğiniz yerden yiyin, (Allah'a niyaz edip bizi) affet deyin ve secde ederek kapıdan girin ki hatalarınızı bağışlayalım; biz iyilik edenlere daha fazlasını da vereceğiz." denildi.

İçlerinden zulmedenler, (söylediğimiz) sözü, kendilerine söylenmeyen bir sözle değiştirdiler. Biz de haksızlık ettiklerinden dolayı üzerlerine gökten bir azap gönderdik.» (ci-Afrâf, i6i-i62.)

Bir başka ayet-i kerime de onlara hitaben şöyle buyurulmakta-dır: «Dedik ki: "Şu şehre girin, oradan dilediğiniz yerde bol bol yeyin; secde ederek kapıdan girin ve Hitta (Ya Rabbi, bizi affet)" deyin ki, biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım. Biz, güzel davrananlara daha fazlasını veriz. Derken o zalimler, onu kendilerine söylenenden başka bir sözle değiştirdiler. Biz de yaptıkları kötülüklerden dolayı o zulmedenlerin üzerine gökten bir azap indirdik.» (ci-Bakara, 58-59.)

Sevrî, İbn Abbas'ın ayet-i kelimesiyle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder: 'Yani küçük kapıdan eğilerek rükû vaziyetinde içeri girin'.

Mücahid ile Süddî ve Dahhak demişler ki: Ayet-i kerime de sözü edilen kapı, Kudüs'ün Hitta kapısıdır.

İbn Mes'ud demiş ki: Emrolundukları tersine başlarını eğerek kapıdan girdiler.

Bu da, İbn Abbas'm "Arka üstü sürünerek kapıdan içeri girdiler." deyişine aykırı düşmemektedir.

(Ya Rab bizi affet, deyin) ayetindeki vav, atıf vav'ı değil, haliyet va-vıdır. Yani böyle diyerek secde vaziyetinde kapıdan içeri girin. İbn Ab-bas ile Ata, Hasan, Katade ve Rebi l demişler ki: İsrailoğulları istiğfarda bulunmakla emrolundular.

Buharî, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğunu söyledi: «İsrailoğullarına denildi ki "Secde ederek kapıdan girin ve "Bağışla bizi Ya Rabb!" deyin ki hatalarınızı bağışlayalım". Onlar, bu buyruğu değiştirdiler.

Emrolunduklarının tersine arka diyeceklerine "Arpa için üstü sürünerek kapıdan girdiler ve:"(de bir tane" dediler"».

Esbat, İbn Mes'ud'un: «Derken o zalimler onu kendilerine söylenenden başka bir sözle değiştirdiler.» (ci-Bakara, 59) ayet-i kelimesiyle ilgili olarak şöyle dediğim nakletmiştir: İsrailoğulları, "içinde siyah kıl bulunan delik ve kızıl renkte bir buğday tanesi" dediler. Bu muhalefetlerinden dolayı cezalandırıldıklarını Cenâb-ı Allah bize bildirmektedir. Üzerlerine azap olsun, diye taun hastalığını Cenâb-ı Allah göndermiştir. Nitekim bu husus, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de Zührî'nin Üsâme'den rivayet etmiş olduğu bir hadis ile sabittir. Üsâme'nin rivayet ettiğine göre Rasûlullah f s.a.v.) Efendimiz konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: «Bu hastalık (taun), sizden önceki bazı ümmetlerin kendisi ile azaplandınmış oldukları bir azaptır.»

Neseî, Üsâme b. Zeyd ile Hazine b. Sabit'ten rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyledi:

«Taun bir azaptır ki onunla, sizden önceki (ümmet)ler azaplandılar.»

İsrailoğulları, Beyt-i Makdis'e yani Kudüs'e hakim olduktan sonra orada hüküm sürdüler. Allah'ın peygamberi Yuşa da aralarında Tevrat, ile hüküm veriyordu. Hayatının sonuna kadar üzerlerindeki hakimiyetini devam ettirdi. 127 yaşında iken vefat etti. Musa'dan sonra yirmiye-di yıl yaşadı.

Hızır Ve İlyas Peygamberlerin Kıssası

Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Musa peygamber, yanındaki ledünnî ilminden istifade etmek için Hızır peygamberin yanına gitmişti. Aralarında geçen hadiseleri Cenâb-ı Allah, kutsal kitabının Kehf sûresinde anlatmıştır. Biz de bununla ilgili tafsilatı İbn Kesir Tefsir'inde uzun uzadıya açıkladık. Ayrıca Hızır peygamberden bahseden hadisi de nakletmiştik. Yanma giden zatın, İsrail oğullarının peygamberi ve kendisine Tevrat indirilmiş olan İmran oğlu Musa olduğunu da bildirmiştik.

Hızır peygamberin adı, nesebi, peygamberliği ve günümüze kadar yaşayıp yaşamadığı hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu konuda ileri sürülen görüşleri, burada Allah'ın izni ile açıklamaya çalışacağız.

Hafız İbn Asakir dedi ki: Ona Adem peygamberin oğlu Hızır, derler. Çünkü Adem'in soyundan gelir, İbn Abbas da onun Aden peygamberin sulbünden gelen Hızır olduğunu ve Deccal'ı tekzib etmek için hâlâ yaşayıp beklemekte olduğunu söylemiştir. Fakat bu garip bir rivayettir. Ebu Hatim Sehl b. Muhammed b. Osman es-Sicistanî demiş ki: Aralarında Ebu Ubeyde il diğerlerinin de bulunduğu üstadlarımız şöyle demişlerdir: Ademoğullarının en uzun ömürlüsü Hızır'dır. Adı da Hadran b.

Kabil b. Adem'dir.

İbn İshak demiş ki: Adem (a.s.), vefat edeceği sırada oğullarına, ileride insanların taun felaketi ile karşılaşacaklarını haber verdi. Tufan olduğu zaman kendisinin de cesedini yanlarına alıp gemiye götürmelerini vasiyet etti. Kendilerine, belirttiği bir yere cesedini defnetmelerini söyledi. Tufan felaketi vuku bulduğu zaman babalarının cesedini mezardan çıkarıp gemiye götürdüler. Tufandan sonra sular kuruyup gemi karaya oturunca Nuh, Adem'in oğullarına, babalarının cesedini alıp vasiyet ettiği yere defnetmelerini emretti. Onlar da şöyle dediler: Bu yerde kimseler yoktur. Issızdır. Onu buraya nasıl gömeriz?

Fakat Nuh, Adem'in cesedini oraya gömmeleri için oğullarına ısrar etti. Ve: "Adem, cesedini defnedecek adamın ömrünün uzun olması için dua etmiştir." dedi. Fakat oğulları oraya o esnada gitmekten korktular ve babalarının cesedi yanlarında kaldı. Nihayet Hızır gelip Adem'in cesedini defnetti. Cenâb-ı Allah da vâ'dini gerçekleştirdi, Hızır, Allah'ın dilediği bir zamana kadar yaşayacaktır.

İbn Kuteybe, "Maarif adlı eserde Vehb b. Münebih'ten bahsederek şöyle der: Hızır'ın adı Belya'dır. Belya b. Melkan b. Faliğ

[26]

b. Abir b. Salih b. Erfahşiş b. Sam b. Nuh (a.s.) olduğu söylenir.

İsmail b. Ebi Üveys dedi İd Hızır'ın adı, Muammer b. Malik b. Abdullah b. Nasır b. Ezd'dir. Diğerleri ise şöyle dediler Hızır'ın adı, Hadron b. Amayil b. Elyefez b. İs b. İshak b. İbrahim el-Halil'dir. O nun adının Er-miya b. Halkıya olduğunu söyleyenler de vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Hızır'ın, Mısır hükümdarı Firavun'un oğlu olduğunu söyleyenler de olmuştur. Bu, gerçekten garip bir rivayettir. Ve aynı zamanda zayıftır, İlyas'm kardeşi Malik'in oğlu olduğu da, söylenen rivayetler arasındadır. Zülkarneyn'den önce yaşadığı söylenir. İbrahim peygambere inanıp onunla birlikte hicret eden bir adamın oğlu olduğu da gelen rivayetler arasındadır. Beştasib b. Behrasib zamanında peygamberlik yapmıştır, İbn Cerir der ki: Doğrusu şu ki o, Feridun b. Esfiya'nın hüküm

[27]

sürdüğü devreden önce yaşamıştır. Nihayet Musa peygamber gelip onunla buluşmuştur.

Hafız İbn Asakir'in Said b. Müseyyeb'den yaptığı rivayete göre Hızır'ın anası Rumlardan, babası da Fars lar dan dır. Onun Firavun zamanındaki İsrailoğullarının peygamberlerinden biri olduğu söylenmektedir.

Ebu Zer'a, "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserde Ubeyy b. Ka'b'dan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söyler «Miraca götürüldüğüm gece güzel bir koku hissettim. Cebrail'e: "Bu güzel koku nereden geliyor?" diye sordum. O da: "Bu tarak sahibi kadın ile iki oğlunun ve kocasının mezarlarının kokusudur." diye cevap verdi.»

Bu olayın evveliyatı şöyledir: Hızır, İsrailoğulları peygamberlerinin en şerefliilerindendi. Manastırmadaki bir rahibe uğramıştı. Rahib onun içindeki cevheri keşfetmiş ve ona Allah'ın hak dinini (İslam'ı) öğretmişti. Hızır buluşa erince babası, onu bir kadınla evlendirdi. Hızır da o kadına İslam'ı öğretti. Ve hiç kimseye birşey söylememesi için kadından söz aldı. Hızır, kadınlarla cinsel temasta bulunmayan bir adamdı. Daha sonra karısını boşadı. Babası, onu başka bir kadınla evlendirdi. Hızır ona da İslâm'ı öğretti ve hiç kimseye birşey söylememesi, için ondan söz aldı. Sonra o kadını da boşadı. Boşadığı bu kadınlardan biri Hızır'ın sırrını sakladı, diğeri ise ifşa etti.

Hızır oradan kaçıp denizdeki bir adaya vardı. Orada odun toplamakta olan iki adamın yanına doğru gitti. Adamlar onu gördüler ama biri onu gördüğünü gizledi. Diğeri ise gördüğünü herkese duyurdu. Ona:

Seninle birlikte Hızır'ı gören bir başkası var mıdır? diye sordular. O da: Evet, falan adam benimle birlikte idi, dedi. Arkadaşına sordular ama o, Hızır'ı gördüğünü gizledi. Dinlerine göre yalan söyleyen kimsenin öldürülmesi gerekiyordu. Hızır'ı, gördüğünü iddia eden kişi bu iddiasını is-patlayamadığı için öldürüldü. Hızır'ı gördüğünü gizleyen adam, Hızır'ı sırrını saklayan karısıyla evlendi. Bir ara o kadın, sarayda Firavun'un kızının saçını taramakta iken elindeki tarak yere düştü ve: "kahrolası Firavun." dedi. Bunu işiten kızı, durumu babasına iletti. O kadının da iki oğlu ve kocası vardı. Firavun onlar huzuruna çağırdı. Kadın ile kocasına, dinlerinden dönmelerini söyledi, fakat onlar buna yanaşmadılar. Firavun, onları ölümle tehdit edince ikisi de şöyle dediler: "Bizi öldürdüğün taktirde bari bizleri aynı mezara gömerek bir iyilikte bulun". Firavun onları öldürttüktan sonra aynı mezara gömdürdü ve: "Onların ikisinden daha güzel kokan birini görmedim." dedi. Ve o kadın Cennet'e girdi. Hızır'la ilgili bu tarak hikayesi, zannedersem Ubeyy b. Ka'b tarafından bu kıssaya ilave edilmiştir. Ya da Abdullah b. Abbas'm ilavesidir. Doğrusunu Allah bilir. Bazılarının dediklerine göre Hızır'ın künyesi, Ebu'l-Abbas'tır. Doğrusunu Allah bilir. Hızır kelimesi, onun meşhur lakabıdır.

Buhârî, Ebu Hüreyre'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

[28]

«Hızır, ak bir toprak üzerine oturmuş sonra da o toprak kendisinin ardından titreşip yeşil bitkilerle kaplanmıştı".

Hattabî dedi ki: Hızır peygamberin yüzü parlak ve yaratılışı güzel olduğu için kendisine Hızır adı verilmiştir, diye söylenir. Ben de derim ki bu, Buhârî'nin, "Sahihi"nde sabit olan hadise aylan değildir. O hadiste sabit olan ifadeler, daha güçlü ve akla daha yakındır. Hafız b. Asakir de İbn Abbas'dan rivayet ederek Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Hızır, beyaz (otsuz ve çorak) bir yerde namaz kıldı, sonra orası titreşip yeşile büründü".

Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Musa ile Yuşa geri gelip iz ta-kib ederek Hızır'ın yanına geldiklerinde onu denizin ortasında bir kilim üzerinde gördüler. Bir örtüye bürünmüştü. Örtünün bir ucunu ayaklarının altına, diğer ucunu da başının altına koymuştu. Musa ona selam verdiğinde yüzündeki örtüyü açıp selamına karşılık vermiş ve senin mıntıkanda emniyette miyim, sen kimsin? diye sormuştu. O da ben Musa'yım, diye karşılık vermişti. Hızır, İsrailoğullarının peygamberi Musa mı?

diye sorunca Musa da, evet diye karşılık vermişti. Sonra Kur'ân-ı Kerîm'de anlatıldığı üzere bir süre arkadaşlık ettiler ve bazı durumlarla karşılaştılar. Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssaların anlatılışındaki ifadeler bazı yönlerden onun peygamber olduğunu ispatlamaktadır. Şöyle ki:

1- Cenâb-ı Allah, onun hakkında şöyle buyurmuştur:

"(Orada) kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiştik ve ona katımızdan bir ilim öğretmiştik» (el-Kehf, 65.)

2- Musa peygamber, ona şöyle demişti:

«"Sana öğretilenden, bana doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tabi olabilir miyim?" dedi. (O da):"Sen benimle (beraber bulunmağa) sabredemezsin." dedi. "Sana bildirilmeyen birşeye nasıl dayanabilirsin?".

"(Musa): "İnşallah, dedi. Beni sabredici bulursun. Senin emrine karşı gelmem". (O kul):"O halde, dedi; eğer bana tab olursan, ben sana anlatmaya kadar (yaptığım) hiç birşey hakkında bana soru sorma." (el-Kehf, 66-70.)

Eğer Peygamber değil de veli olsaydı, Musa'ya bu şekilde hitab etmezdi. Ve ona böyle cevap vermezdi. Bilakis Musa onunla arkadaşlık etmek istedi ki, Cenâb-ı Allah'ın özel olarak ona vermiş olduğu ilmi öğrensin. Eğer peygamber olmasaydı, masum (günahlardan korunmuş) olmazdı. Büyük bir peygamber, şerefli bir elçi ve ismet sıfatına sahip olan Musa da onunla arkadaşlık etmek için büyük bir arzu ve iştiaak göstermezdi. İsmet sıfatına vacib olarak sahip olmayan bir velinin, ilmini öğrenmek için arzu göstermezdi. Bir asır bile beraber dolaşması gereksey-di dahi Musa onun yanına gidip durumunu öğrenmeye karar vermişti. Onunla buluştuğunda ona karşı mütevazî olup boyun eğdi; onu tazim etti. Ondan istifade etmesine imkan verecek bir şekilde ona tâbi oldu. Bu da, Hızır'ın Musa, gibi vahye muhatab bir peygamber olduğunu ispatlamaktadır. Allah'la konuşma şerefine nail olan ve İsrailoğullarının büyük peygamberlerinden biri olan Musa'nın sahip olamadığı ledünnî ilimlere ve nebevi sırlara o, özel olarak sahip kılınmıştı. Rummanî, bu anlatılanları ileri sürerek Hızır'ın peygamber olduğunu ifade etmektedir.

3-Hızır peygamber, Kur'ân-ı Kerîm'de anlatıldığı gibi bir çocuğu Öldürmüştü. Bu da her şeyi bilen yüce Allah'ın kendisine vahyi neticesinde olmuştu. Bu, onun peygamber olduğunu ispatlayan başlı başına bir delildir. Onun masum olduğunu gösteren apaçık bir burhandır. Çünkü veli kimse, sadece aklına estiği için başkalarını öldürmeye teşebbüs edemez. Zira onun aklı, masumiyet sıfatıyla muttasıf değildir. Aklı hata yapabilir. Hızır peygamber, henüz buluş çağına ermemiş olan o çocuğu öldürmeye teşebbüs ederken, onun buluşa erdikten sonra kafir olacağını, ayrıca kendisini çok sevdiklerinden dolayı ebeveynini de küfre sürükleyeceğini bilmişti. Dolayısıyla onun öldürülmesinde fayda vardı. Canını almakla, ebeveynini küfre karşı korumuş olacaktı. Bu da Hızır'ın, peygamber olduğunu ve masumiyeti ile Allah tarafından desteklendiğini gösteren bir delildir. Şeyh Ebû'l-Ferec, İbn el-Cevzî'ninde bu metodu takib ederek Hızır'ın peygamber olduğunu ispatladığını müşahade ettim. Rumma-nî'nin de bu yolla onun peygamberliğini ispatladığını nakletmiş tim.

4- Hızır peygamber, yaptığı işlerin yorumunu ve gerekçelerini Musa'ya açıkladıktan sonra şöyle demişti: Bütün bunlar, "Rabbinden bir rahmettir. Ben onu kendiliğimden yapmadım" aksine bana verilen emir ve vahiy nedeniyle yaptım". Bu da onun peygamber olduğunu ispatlamaktadır. Fakat peygamberliği onun velî olmasına da engel değildir. Rasûl olmasına hiç engel değildir. Fakat onun bir melek olduğunu söylemek, gerçekten gariptir. Dediğimiz gibi onun peygamberliği sabit olduktan sonra, velî olduğunu söyleyenlerin sözlerini aktarmaya gerek kalmamaktadır. Velîler, zahiri şariat erbabının vakıf olamadıkları bazı hakikatlere vakıf olurlar.

Hızır peygamberin zamanımızda da mevcut olup olmadığı hususundaki ihtilafa gelince; cumhur-ı ulemaya göre o, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür ve halen de yaşamaktadır.

Denildi ki: O, tufandan çıkmalarından sonra evlatlarının yanında bul-unan Adem'in cesedini defnetmiş ve uzun müddet yaşaması yolunda Adem tarafından yapılan duaya mazhar olmuştur. Ayrıca onun âb-ı hayat içtiğinden dolayı günümüze kadar yaşadığı da söylenir. Hızır'ın zamanımıza kadar yaşadığına dair delil teşkil edici bazı haberler nakledilmiştir ki, bunları ileride Allah izin verirse nakledeceğiz. Güvencemiz ve dayanağımız Allah'tır.

Ayrılırken Hızır peygamber, Musa'ya bazı tavsiyelerde bulunmuştu. Şöyle ki:

"İşte, dedi. Bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır. (Şimdi) sana sabredemediğin şeylerin iç yüzünü haber vereceğim" (el-Kehf, 78.)

Bu tavsiyelerle ilgili birçok rivayetler nakledilmiştir. Örneğin, Bey-hakî'nin naklettiğine göre Musa ile Hızır birbirlerinde ayrılırken Musa ona: "Bana bazı tavsiyelerde bulun." demişti. Hızır da ona şöyle bir tavsiyede bulunmuştu: "Faydalı ol. Zararlı olma. Güler yüzlü ol, asık yüzlü olma. İnattan vazgeç ve gereksiz konuşmalara girişme. Tuhaf bulmadığın şeyler için de gülme".

Venb b. Münebbih'in anlattığına göre Hızır, Musa'ya şöyle demiş: "İnsanlar dünyada, dünyaya olan bağılılıkları oranında eziyet görürler", Bişr b. Haris el-Haff'nin anlattığına göre Musa, Hızır'a, "Bana tavsiyede bulun" demiş, Hızır da ona: "Allah kendisine taatte bulunmanı sana nasib ve müyesser etsin." demiş.

Hafız ibn Asakir, Hattab oğlu Ömer'den rivayet ederek Rasûlullah(s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Kardeşim Musa dedi ki: "Ya Rabb, ben Hızır'la nasıl buluşurum?". Hızır güzel kokulu beyaz elbiseli bir genç suretinde ona geldi ve: "Allah'ır selamı ye' rahmeti senin üzerine olsun ey tıran oğlu Musa. Rabbin sana selam söylüyor." dedi. Musa da şöyle karşılık verdi: "O selamdır ve selam da O'nadır. Âlemlerin Rabbi Allah'a andolsun ki, O'nun nimetlerini sayamam ve O'nun yardımı olmadık da şükürünü eda etmeye muktedir olamam".

Musa sonra şöyle dedi: "Bana, senden sonra fayda verecek bir tavsiyede bulunmam istiyorum".

Hızır, ona şu tavsiyede bulundu: "Ey ilim taleb eden! Konuşan, dinleyenler kadar usanmaz. Öyle ise konuşurken dinleyicilerini usandırma. Bil ki kalbin bir kabdır. Kabını dolduracak şeylerin neler olduğuna dikkat et ve Özen göster. Dünyadan yüz çevir ve onu arkana at. Çünkü orası, senin için kalınacak bir yer değildir. Sen orada ebedî kalıcı değilsin. Orası, kullar için ahirete hazırlanmak ve azık elde etmek yeridir. Nefsini sabra alıştıır ki, günahlardan kurtulasın.

Ey Musa! Eğer ilim elde etmek istiyorsan, kendini ilme ada. Çünkü ilim, kendini ilme adayanlara verilir. Fazla konuşup da yanılma. Çünkü çok konuşmak, âlimler için bir lekedir ve zayıf kimselerin kötü yanlarını açığa çıkarır. Sen orta yolu takib et. Böyle yaparsan, başarıya ulaşır ve doğru 3'O'İda olursun. Cahillerden ve onlarla tartışmaktan uzak dur. Beyinsizlere karşı yumuşak huylu ol. Çünkü böyle yapmak, hikmet sahibi kimselerin kârıdır, âlimlerin de süsüdür. Cahilin biri sana küfrederse, sen yumuşak huylu olup ona karşı cevap verme. Akıllılık ederek ondan yüz çevir, yanında durma, çünkü yanında durduğun takdirde onun sana dokundurduğu cahilliği ve küfrü, daha kötü ve daha zararlı olur.

Ey İmran oğlu Musa! Sana az bir ilim verildiği görüşünde değilsin ama çabuk davranmak, insana zorluk getirir. Ey İmran oğlu Musa! Açmasını bilmediğin kapıyı kapama; kapamasını bilmediğin kapıyı da açma. Ey İmran oğlu Musa! Dünyaya sonsuz rağbeti olan, halini kötü gö-ren,hükmünde ve takdirinde Allah'ı suçlayan kimse nasıl zahid olur? Hevesine mağlub olan kimse, şehvetlerden kurtulabilir mi? Cehaletin kuşatması altında kalan kimseye, ilim taleb etmenin faydası olur mu? Elbette olmaz. Çünkü bunlar ahiret için çalıştıklarını iddia ettiği halde dünyaya yönelmektedirler.

Ey Musa! Öğrendiğin şeyi kendisiyle amel etmek için öğren, yoksa kuru laflar üretmek için öğrenme. Yoksa sorumluluk altında kalırsın. Aydınlık ve nurundan ise, başkaları yararlanır. Ey İmran oğlu Musa! Zühd ve takvayı, giysi gibi üzerine al. İlim ile zikrullah, senin sözlerin olsun. Bol bol iyilik yap. Çünkü sen kötülöklere maruz kalmaktasın. Kalbini de ilahî korku ile doldur. Çünkü böyle yapman, Rabbini hoşnut kılar. Hayır işle, çünkü sen mutlaka kötölöğe maruz kalacaksın. Eğer aklında tutarsa bunlar senin için yaptığım öğütlerdir".

Böyle dedikten sonra Hızır çekip gitti. Musa da orada sıkıntı içinde üzüölüp ağlamaya başladı.

Bunun sahih bir rivayet olduğunu düşünmüyorum. Zannedersen bu, birçok imamlar tarafından yalancı diye ilan edilen Zekerıyya b. Yahya el-Vekkad el-Mısıı'nın uydurmasıdır. Hafız b. Asakir'in bu rivayet karşısında susmuş olmasını hayretle karşılıyorum.

Hafız Ebu Nuaym el-İsfahanî, Ebu Uname'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m ashabına şöyle dediğim söylemiştir: «"Siz Hızır'dan söz edeyim mi?". Evet Ya Rasûlullah, dediler. Buyurdu ki: "Bir ara günün birinde İsrailoğullarının pazarında Hızır dolaşmakta iken, efendisi ile mükateplik akdi yapmış bir köleyle karşılaştı. Köle: "Bana sadaka ver, Allah senin malına bereket katsın." deyince Hızır şu cevabı verdi: "Ben Allah'a inanmışım ki onun dilediği birşey olur". Fakat benim yanımda sana verecek birşey yoktur. O düşkün (köle) şöyle dedi: "Ben Allah rızası için senden istedim ama sen bana sadaka olarak bir şey vermedin. Senin yüzünde semaya baktım ve bereketin sende olacağını ümit ettim". Hızır ona şu cevabı verdi: "Emin ol ki bende sana verecek birşey yoktur. Ancak beni alıp pazarda satarsan, bedelim senin olsun". Düşkün (köle) şöyle dedi: "Bu doğru olur mu?". Hızır ona şu cevabı verdi: "Evet, ben sana gerçeği söylüyorum. Sen büyük bir zatın adına benden dilekte bulundun, ben senin önünde Rabbimin kıymetini yere düşürmem. Sen beni sat ve bedelini al".

Düşkün (köle), Hızır'ı alıp pazara götürdü ve 400 dirheme sattı. Hızır, kendisini satın alan adamın yanında bir süre kaldı, bir gün ona şöyle dedi: "Sen beni yararlanmak için satın aldın. Bana bir iş söyle de yapayım". Efendisi ona şöyle dedi: "Seni zahmete sokmak istemiyorum. Sen yaşlı ve zayıf bir adamsın". Hızır: "Hayır, çalışmak benim ağrıma gitmez." dedi. Efendisi de: "Öyle ise şu taşları taşıyiver." dedi. O taşları bir günde ancak altı kişi taşıyabilirdi. Taşları taşıma emrini verdikten sonra efendisi, bazı işlerini germek için dışarı gitti. Döndüğünde Hızır'ın, bir saat içinde o taşları taşımış olduğunu gördü. Ve: "Güzel yaptın, iyi iş becerdin. Bunu yapabileceğini zannetmiyordum." dedi. Sonra efendisinin bir sefere çıkması gerekiyordu. Hızır'a şöyle dedi: "Seni güvenilir bir kimse sanıyorum. Ben seferde iken aileme güzelce bak". Hızır: "Bana yapacağım bir iş söyle." dedi. Efendisi de: "Ben seferden dönünceye kadar evim için kerpiç dök." dedi ve çekip sefere gitti. Döndüğünde binasının yapılmış olduğunu gördü ve: "Allah rızası için söyle, senin yolun, senin işin nedir?" diye sordu. Hızır da şu karşılığı verdi: "Sen Allah adına bana soru sordun. Allah adına benden dilekte bulunan bir kimse beni köleliğe düşürdü. Alları rızası için köle oldum. Kam olduğumu sana bildireceğim. Ben adını duymuş olduğun Hızır'ım. Düşkün bir kimse, benden bir sadaka istedi. Fakat yanımda ona verecek bir şeyim yoktu. Ama Allah rızası için benden istediği için ben de kendi nefsimi ona bağışladım. Beni götürüp pazarda sattı. Köle olarak senin yanına geldim. Sana şunu diyeyim ki bir kimseden Allah rızası için birşey istenilir de o, istenilen şeyi vermeye muktedir olduğu halde isteyeni geri çevirirse, kıyamet gününde hareket edemeyecek derecede bir deri bir kemik kalır".

Adam ona şöyle dedi: "Allah'a iman ettim Ey Allah'ın peygamberi! Bilmeden sana eziyet ettim". Hızır ona şöyle dedi: "Zarar yok. Sen iyi davrandım". Adam, kendisine şöyle bir teklifte bulundu. "Ey Allah'ın peygamberi, anam babam sana feda olsun. Ailem ve malım hakkında nasıl dilersen öylece hüküm ver: Ya da dilersen seni azad edeyim ve serbest bırakayım". Hızır da: "Sen beni azad edip serbest bırak ki Rabbime ibadet edeyim." dedi. Böyle deyince adam da onu serbest bıraktı ve hürriyetine kavuşturdu. Hızır şöyle dedi: "Beni köleliğe düşüren sonra da kölelikten kurtaran Allah'a hamd olsun".»

İbn el-Cevzî bu hadisi, "Acaletü'l-Muntazir fi şerhi Hali'l-Hızır" adlı eserinde Abdü'l-Vehhab b. Dahhak kanalı ile rivaye etmiştir.

Hafız İbn Asakir, Süddî den naklederken şöyle der: Hızır ile İlyas kardeşiler. Babaları-bir hükümdardı. İlyas, babasına şöyle demişti: "Babacığım, kardeşim Hızır'ın mülkte gözü yoktur. Eğer onu evlendirir-sen belki onun çocuğunun mülkte gözü olur". İlyas'm böyle demesi üzerine babası, Hızır'ı güzel ve bakire bir kadınla evlendirdi. Gerdeğe girdikten sonra Hızır, karısına şöyle dedi: "Benim kadınlara ihtiyacım yok. İstersen seni boşayıp serbest bırakırım. İstersen yanımda kalır, Aziz ve Celil olan Allah'a ibadet eder, sırrımı da saklarsın". Kadın, evet, dedi ve Hızır'la birlikte bir sene kaldı. Bir sene geçtikten sonra kayınpederi olan hükümdar, kendisini yanma çağırarak şöyle dedi: "Kızım sen de genç bir kadınsın, oğlum da genç bir erkektir. Hani nerede çocuk?". Kadın ona şöyle cevap verdi: "Çocuk ancak Allah'ın yanındadır. Allah dilerse çocuk olur. Dilemezse olmaz". Gelininin böyle demesi üzerine babası Hızır'a emir vererek karısını boşattı ve oğlunu bir çocuklu dul bir kadınla evlendirdi. Hızır onunla gerdeğe girdikten sonra Önceki karısına söylediklerinin aynısını ona da söyledi. Kadın, Hızır'ı yanında kalmayı kabul etti. Aradan bir sene geçtikten sonra babası çocuklarının olup olmadığını sorunca kadın; "Senin oğlunun kadınlara ihtiyacı yoktur!" diye cevap verdi. Bunun üzerine babası Hızır'ı çağırttı ama o kaçıp gitti. Peşine adam saldı ama onu bir türlü yakalatamadı. Denildiğine göre, sırrını ifşa ettiği için Hızır, ikinci kadını Öldürdü. Bu sebeble evden kaçıp gitti. Ve diğerini serbest bıraktı. O kadın da şehrin bir tarafında ikamet edip Allah'a ibadet etmeye başladı. Günün birinde bir erkek onun yanından geçiyorken Bismillah dediğini işitti. Kadın, ona: "Bu ismi nereden öğrendin?" diye sorunca adam şöyle cevap verdi. "Ben Hızır'ın arkadaşlarımdanım". Böyle deyince kadın, o erkekle evlendi ve ona birkaç çocuk doğurdu. Aradan bir müddet geçtikten sonra Firavun'un kızının saçını taramakla görevlendirildi. Günün birinde kadın, Firavun'un kızının saçını taramakta iken elindeki tarak yere düştü ve Bismillah dedi. Firavunun kızı: "Sen bu ad ile babamı mı kastediyorsun?" diye sorunca o da şu cevabı verdi: "Hayır. Benim, senin ve babanın Rabbi olan Allah'ın adını kastediyorum". Firavun'un kızı, bu olayı babasına bildirince Firavun büyük bir kazanın kaynatılmasını emretti. Sonra da kadına, kendini bu kazanın içine atmasını söyledi. Kadın, kazanın altındaki ateşin alevlenmekte olduğunu görünce kendini kazanın içine atmak istemedi. Fakat yanı başında duran küçük oğlu ona: "Anacığım sabret, doğrusu sen hak üzerindesin." deyince kadıncağız kendini ateşe attı ve öldü. Allah ona rahmet etsin.

Hafız İbn Asakir, Enes b. Malik'ten rivayet ederek der ki: "Hızır, bir gece Peygamber Efendimiz'in yanına geldi. Onun şöyle dua ettiğini işitti: "Allah'ım, beni korkuttuğun şeylerden kurtaracak şeyleri bildirme hususunda bana yardım et. Ve kendilerine arzulattığım şeyler hususunda salih kimselerin şevk ve arzusunu bana da nasib et". Bunun üzerine Hızır, Enes'i Hz. Peygamber'e göndererek selam söylemesini ten-bihledi. Peygamber Efendimiz de onun selamına karşılık verdi. Hızır, Enes'i Peygamber Efendimiz'e gönderirken ona şöyle demesini de ten-bihledi: "Ramazan ayım diğer aylara üstün kıldığı gibi Allah seni de diğer peygamberlere üstün kılmıştır. Cuma gününü diğer günlere üstün kıldığı gibi senin ümmetimin de diğer ümmetlere üstün kılmıştır".

Bunun senedi de metni de sahih değil, bilakis yalandır. Nasıl olur da Hızır'ın kendisi bizzat Rasûlullah'm huzuruna gidip Müslüman olduğunu ilan etmez ve ondan ilim öğrenmez de Enes'i aracı olarak ona gönderir? Bu, olacak şey değildir.

Meşayih'ten nakledilen bazı hikayelerde anlatıldığına göre güya Hızır onların yanına varıp selam verir, adlarını, menzillerini, durumlarını da bilir. Bunları bilir de Musa'nın kim olduğunu bilmezmiş. Bu olacak şey midir? Musa ki zamanında Allah onu, diğer insanlara karşı seçip üstün kılmıştı. Buna rağmen Musa kendisini tanıtmadan Hızır onu tanıyamamıştı! Hafız Ebu'l-Hasen b. el-Münadî, Enes'in rivayet ettiği hadisi naklettikten sonra şöyle demiştir: Hadisçiler, bu hadisin senedinin münker ve metninin de sakat olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Bunda uydurma ifadeler bulunduğu açıkça görülmektedir.

Şimdi de Hafız Ebu Bekir el-Beyhakî'nin, Enes b. Malik'ten rivayet ettiği hadise geelim: Rasûlullah (s.a.v.) dar-ı bekayı irtihal edince sahabeleri onun naşının etrafını çevrelediler. Yanı başında toplanıp ağlamaya başladılar. O sırada kır sakallı, iri yapılı, parlak yüzlü bir adam gelerek cemaatin omuzlarına basa basa ilerledi ve Rasûlullah'm naaşı-nın yanına gelip ağladı. Sonra Rasûlullah'm sahabelerine dönerek şöyle dedi: "Allah katında her musibetin bir tesellisi vardır. Kaybedilen her şeyir bir karşılığı vardır. Yok olan her şeyin bir bedeli vardır. Allah'a yönelin ve rağbetiniz ona olsun. Sizi imtihan etmekte iken dahi gözetim altında tutmaktadır. Dikkatli olun". Böyle dedikten sonra o adam gitti. Sahabeler birbirlerine: Şu adamı tanıdınız mı? diye sordular. Ebu Bekir (r.a.) ile Ali (r.a.): Evet o, Allah'ın Rasûlü'nün kardeşi Hızır peygamberdir, dediler.

Buharî, bu hadisin münker olduğunu, Ebu Hatîm de zayıf olduğunu söylemiştir.

Safi de, Müsned'inde şöyle demiştir: Kasım b. Abdullah b. Ömer, Ali b. Hüseyin'den rivayet ederek şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.) vefat etti. ğinde taziye yapıldı. O esnada şöyle bir ses duyuldu: "Her musibetin tesellisi Allah'tadır. Yok olan her şeyin karşılığı Allah'tadır. Elden giden her şeyin bedeli Allah'tadır. Allah'a dayanıp güvenin ve O'na dönün. Asıl musibete uğrayan kişi, sevaptan mahrum olan kişidir". Ali b. Hüseyin, bu sesin sahibim tanıdınız mı? Bu Hızır'dır, dedi.

Şafiî'nin şeyhi (hocam) Kasım b. Abdullah b. Ömer'in yalancı ve metruk bir şahıs olduğu, Ahmed b. Hanbel ile Yahya b. Mair tarafından ifade edilmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Abdullah b. Vehb, Muhammed b. Münkedir'den rivayet ederek dedi ki: Hattab oğlu Ömer hazretleri bir cenaze namazını kılmakta iken görünmezlerden bir ses duydu. O ses şöyle diyordu: "Ey Ömer, Allah sana merhamet etsin. Acele etmeden namaza kavuşalım". Ömer, safa yeti-şinceye kadar onu bekledi ve onun cenaze için şöyle dua ettiğini söyledi: "Allah'ım, eğer sen buna azap edersen, doğrusu bu sana çok isyan etmiştir. Eğer bunu bağışlarsan doğrusu bu senin rahmetine muhtaçtır".

Cenaze defnedilirken de ona şöyle dedi: "Ey şu mezara giren kişi! Eğer sen yönetici, vergi memuru, hazine bekçisi, ya da katip

yahut polis değil isen, sana ne mutlu!".

Hız. Ömer dedi ki: "Şu adamı yakalayıp getirin de onun namazını, sözlerim ve kim olduğunu soralım". Böyle deyince adan hemen kaybo-luverdi. Ardı sıra baktıklarında ayak izinin bir zir'a uzunluğunda olduğunu gördüler. Hız. Ömer de, "Vallahi bu, Hız. Peygamberin kendisinden bahsetmiş olduğu Hızır peygamberdir." dedi.

Bu rivayette de belirsizlik ve kopukluk vardır. Böyle rivayetler sahih olmaz.

Hafız İbn Asaldr, Ebu Talib oğlu Ali (r.a.)'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Gecenin bir vaktinde tavaf için Mescid-i Haram'a gittim". Bir de baktım ki, Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş bir adam şöyle dua ediyor: "Ey herkesin duasını işiten, ey bütün dilekleri karıştırmayan, ey bütün ısrarlı istekler karşısında zorlanmayan Allah'ım! Affının serinliğini, rahmetinin tatlılığını bana nasib et!". Ben de ona:"Şu söylediklerini bana tekrarla." dedim. Bana: "Sen bu söyle diklerimi işittin mi? diye sorunca ben de evet, diye cevap verdim. Bana dedi ki: "Hızır'ın nefsi elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki -Hz. Ali, onun Hızır olduğunu söylemişti-herhangi bir kul farz namazın ardı sıra bu duayı yaparsa, Allah onun günahlarını mutlaka bağışlar. Günahlar deniz köpüğü, ağaçların yaprakları ve yıldızların sayısı kadar çok olsa dahi, Allah yine de onun günahlarını bağışlar".

Doğrusunu Allah bilir ya bu rivayette sahih değildir.

Tirmizî, Muhammed b. Yahya'dan rivayet ederek şöyle dedi: Bir ara Ebu Talib oğlu Ali, Ka'be'yi tavaf ediyordu. Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş bir adam gördü. Adam şöyle dua ediyordu: "Ey herkesin duasını işiten, ey dilekte bulunanların dileklerine icabet eden, ey ısrarla temennide bulunanlardan bıkip usanmayan! Affının serinliğini, rahmetinin tatlılığını bana nasib et". Ali, ona şöyle dedi: "Ey Allah'ın kulu, şu duanı bir daha tekrarlar mısın?". Adam, sen onu işittin mi? deyince Ali de: Evet, diye cevap verdi. Adam şöyle dedi: "Her namazın arkasından bu duayı oku, Hızır'ın nefsi elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki bu duayı okuyan kimsenin günahları gökteki yıldızlarla yağmurlar kadar, yerdeki çakıl taşlarıyla topraklar kadar çok olsa dahi, bir göz açıp kapayıncaya kadar bütün günahları bağışlanır".

Bu rivayetin senedinde, adı bilinmeyen bazı kimseler vardır. Ve bu rivayet senedinin zincirinde de kopukluk vardır. Doğrusunu Allah bilir. İbn el-Cevzî de, Ebu Bekir b. Ebi'd-Dünya kanalıyla bu rivayeti aktarmıştır. Ancak onun bu rivayetinde, mezku adamın Hızır olduğuna delâlet eden bir ifade mevcut değildir.

Hafız İbn Asalar, İbn Abbas'dan rivayet ederek Hız. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Hızır ile İlyas, her sene hac mevsiminde buluşurlar. Her biri diğerinin saçını tıraş eder ve şu kelimeleri okuyarak birbirlerinden ayrılırlar: "Allah'ın adıyla Allah'ın dilediği olur. Hayrı ancak Allah gönderir. Allah'ın dilediği olur. Kötülüğü de ancak Allah geri çevirir. Allah'ın dilediği olur. Gelen nimetler Allah'tandır. Allah'ın dilediği olur." İnsanı iyilik yapmaya sevk eden ve kötülükten meneden ancak Allah'ın kuvvetidir".

Her sabah ve her akşam bu duayı üçer defa okuyan kimseyi Cenâb-ı Allah boğulmaya, yangına ve hırsızlığa karşı korur. Şeytandan, sultandan, yılan ve akrepten de korur".

Dare Kutnî, bu hadisin garip olduğunu ifade etmiştir. Muhammed b. Kesir el- Abdî de buna benzer ifadeler kullanmıştır.

İbn Asaldr, Ebu Talib oğlu Ali'den merfu olarak şöyle bir hadis rivayet etmiştir:

"Her arefe gününde Arafat dağında Cebrail, Mikail, İsrail ve Hızır bir araya gelip toplanırlar".

İbn Asakir, İbn Ebu Rûvrad'dan rivayet ederek şöyle dedi: "İlyas ile Hızır, her sene ramazan ayını Beyt-i Makdis'de oruç tutarak geçirirler.

Ve her senede haccedip zemzem suyundan bir kez su içerler. İçtikleri bu su, ertesi seneye kadar kendilerine yeter".

İbn Asakir'in rivayetine göre Dımışk (Şam) Camii'nin banisi Abdul-melik b. Mervan oğlu Velid bir gece mescidde ibade etmek istemiş, cemaatin mescidi boşaltmasını ve kendisini yalnız bırakmasını emretmişti. Cemaat te onun emri üzerine mescidi boşaltıp gitmişlerdi. Geceleyin geç saatte gelerek mescide girdi. Orada kendisiyle yeşil kapı arasında bir adamın durup namaz kılmakta olduğunu gördü. Kavmine: "Mescidi boşaltmanızı size emretmemiş miydim?" diye çıkıştı. Onlar da şöyle dediler: "Ey mü'minlerin emiri, bu Hızır'dır. Her gece gelip burada namaz kılar." dediler.

İbn Asakir, Rabah b. Ubeyde'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ömer b. Abdülaziz'in ellerine dayanarak, ona uyup namaz kılmakta olan bir adam gördüm. Kendi kendime: "Bu çıplak ayaklı bir adamdır." dedim. Namazı tamamladıklarında Ömer b. Abdülaziz'e : "Az önce senin ellerine dayanarak namaz kılan adam kimdi?" diye sordum. O, sen onu gördün mü ya Rabah? dedi Ben, evet deyince Ömer şöyle dedi: "Ben seni iyi bir insan sanıyorum. Gördüğün adam, kardeşin Hızır'dır. Benim döneceğim bana müjdeledi".

İbn Asakir, Hızır'ın, İbrahim et-Teynî, Süfyan İbni Uyeyne ve birçok kimseler ile görüşüğünü rivayet etmiştir.

Bu rivayetlerle hikayeler, Hızır'ın zamanımıza kadar yaşadığını söyleyenlerin görüşlerine dayanak teşkil etmektedir. Oysa bu konuda rivayet edilen hadisler, cidden zayıf olup dinde hüccet olarak kabul edilemezler. Bu konuda nakledilen hikayelerin çoğunun senedinde zayıflık vardır. Rivayetlerin sahih olduğunu farzetsek bile bunlar neticede bir sahabeye ya da başka birine dayanmaktadırlar ki bunlar da masum kimseler değildirler. Yanılmaları mümkündür. Doğrusunu Allah bilir.

Abdürrezzak, Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.), Deccal hakkında bize uzun uzadıya bir hadis irad etti Bu konuşması arasında bize dedi ki: "Deccal gelecektir, fakat onun Medine'nin içine girmesi yasaklanmıştır. Medine'nin dış kısmına geldiğinde insanların en hayırlısı olan bir adam onun yanına gidecek ve: "Tanıklık ederim ki sen, Rasûlullah'm bize bahsetmiş olduğu Deccal'sm." diyecektir. Deccal da yanında bulunanlara şöyle diyecek: "Bakınız, ben bu adamı öldürür, sonra

yeniden diriltirsem, artık benim hakkımda şüpheniz kalır mı?". Etrafında bulunanlar hayır, diyecekler. Bunun üzerine Deccal, o adamı öldürüp sonra yeniden diriltecektir. Dirilirken o adam şöyle diyecektir: "Allah'a andolsun ki şu anda kendin hakkında, benim kadar hayret edemezsin". Deccal böyle dediği için onu ikinci kez Öldürmek isteyecek, ama öldürme gücünü kendinde bulamayacaktır".

. Muammer dedi ki: Bana gelen habere göre o, boğazında bakırdan bir tabaka taşıyacaktı. O, Hızır olup Deccal onu öldürecek, sonra yeniden diriltecektir.

Bu, Zührî'den nakledilerek Buharı ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadistir.

Ebu İshak, Müslim'den naklederek şöyle demiştir: Doğrusu şu ki o adam Hızır'dır. Muammer ve diğerlerinin: "Aldığım habere göre" şeklinde kullanmış oldukları ifadelerde delil ve hüccet yoktur.

Bazı hadis lafızlarında şöyle bir ifade geçmektedir: "Deccal'a karşı hayat dolu bir genç çıkacak, Deccal onu öldürecek".

Şeyh Ebul-Ferec İbn el-Cevzî, "Acaletü'l-Muntazir fi Şerhi Haleti'l-Hızır" adlı eserinde bu konuda nakledilen merfû hadislerin mevzu (uydurma) olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca sahabelerle tabiine ait ifadelerin de zayıf senedli olduklarını, bu rivayetleri aktaran adamların meçhul olduklarını, durumlarının bilinmez olduğunu belirtmiştir. Hülâsa bu konuda güzel bir eleştiride bulunmuştur.

Hızır'ın ölmüş olduğunu söyleyen Buharı, İbrahim el-Harbî, Ebu'l-Hasen b. Münadi ve Şeyh Ebu'l-Ferec İbn el-Cevzî gibi şahsiyetlere gelince bunlar, bu görüşlerini birçok delil ile teyid etmişlerdir. Örneğin, Şeyh Ebu'l-Ferec İbn el-Cevzî bu konuda, "Acaletü'l-Muntazir fi Şerhi Haleti'l-Hızır" adlı bir eser telif etmiştir. Hızır'ın öldüğünü savunanların deliller şunlardır.

1-«Senden önce hiçbir insana ebedî yaşama vermedik».

Hızır eğer insan ise, mutlaka bu ayetin genelliği kapsamına girer. Sahih bir delil olmaksızın ona ayrı bir statü vermek caiz olmaz. Onun özel bir durumda bulunduğu dair Hz. Peygamber tarafından bir delil de nakledilmiş değildir ki kabul edilsin.

2- Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

«Allah, Peygamberlerden şöyle söz almıştı: "Bakın, size kitap ve hikmet verdim. Sonra yanınızda bulunan (kitaplar) doğrulayıcı bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka inanacak ve ona mutlaka yardım edeceksiniz! Bunu kabul ettiniz mi? Ve bu hususta ağır ahdimi üzerinize aldınız mı?" demişti. "Kabul ettik!" dediler. "O halde şahit olun, ben de sizinle beraber şahit olanlardanım." dedi.» (Âl-ilmrân, 8i.)

İbn Abbas dedi ki: "Allah, gönderdiği peygamberlerin hepsinden şöyle söz aldı: "Eğer Muhammed'i gönderdiğimde sen sağ isen ona inanıp yardım edeceksin". Yine Cenâb-ı Allah, gönderdiği peygamberlerin hepsine, ümmetlerinden şöyle söz almalarını da emretti: "Eğer siz hayatta iken Muhammed peygamber olarak gönderilirse, ona inanıp yardım edin". Bu hadisi, Buharı rivayet etmiştir.

Hızır, eğer peygamber ya da velî ise, mutlaka bu ahdin kapsamına girmiştir. Eğer Rasûlullah'm zamanında hayatta olsaydı onun için en şerefli durum, gelip Rasûlullah'm önünde durup Allah'ın indirmiş olduğu hükümlere iman etmesi ve düşmanlarının kendisine kötülük dokundurmalarına fırsat vermemek için yardım etmesi olacaktı. Hızır eğer bir velî ise, Ebu Bekir es-Sıddık ondan daha üstündür. Eğer peygamber ise Musa ondan daha üstündür".

İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde Cabir b. Abdullah'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki eğer Musa hayatta olsaydı, bana tabi olmaktan başka yolu olmayacaktı».

Bu kesin ve zarûrat-ı diniyeden olarak bilinen bir husustur. Faraza bütün peygamberler, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in zamanında hayatta bulunup mükellef olsalardı, hepsi de ona tabi olurlar, onun emri altıya girip şeriatının umumi kaidelerine uyarlardı. Nitekim miraca çıkacağı gece Kudüs'de peygamberlerle bulunduğu zaman, hepsinin fevkindeki bir makama yükseltildi. Namaz vakti geldiğinde Cebrail, Allah'ın emri ile onlara imamlık yapmasını söyledi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, onları ikamet yurdunda ve velayet mahallerinde kendilerine imamlık yaparak namaz kıldırdı. Bu da onun en büyük önder, en büyük imam ve son peygamber olduğunu göstermektedir. Allah'ın salat-ü selâm'ı bütün peygamberlerin üzerine olsun. Bu böylece bilindikten sonra -zaten her mü'min bunu bilmektedir- Hızır (a.s.) hayatta olsaydı, Muhammed (s.a.v.)'in ümmeti arasına girerdi; O'nun şeriatına uyardı. Başkaca yapacağı bir şey de kalmazdı. İsrailoğullarının son peygamberi olup beş Âlu'l-azn peygamberden biri olan Meryem oğlu Hz. İsa (a.s.)'da ahir zamanda yeryüzüne indiği zaman Hz. Muhammed (s.a.v.)'in tertemiz şeriatıyla hükmedecektir. Başka bir yöne sapmasına imkan yoktur. Bilindiği gibi bir gün dahi Hızır'ın, Hz. Peygamberle bulunduğu veya savaş sahnelerinden birinde onun yanında bulunduğu delâlet eden sahih bir sened nakledilmiş değildir. İşte Bedir savaşında doğru sözlü ve sözleri tasdik edilen Hz. Peygamber (s.a.v.), Rabbine dua edip yardım isterken, kâfirlere karşı takviye beklerken şöyle demişti: "Allah'ım, şu küçük topluluğu helak edersen artık bundan sonra yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmaz!".

O bir avuç mücahid arasında Müslümanların Önde gelen şahsiyetleri vardı, büyük melekler, hatta Cebrail vardı. Nitekin Hassan b. Sabit, Araplar arasında en çok övgüye mazhar olmuş bir kasidesinde şöyle demişti:

"Bedir kuyusunun yanında, Meleklerin önderleri ve Cebrail, Gelip bayrağımızın altına, Muhammed'in yanına girdi".

Eğer Hızır, o zaman hayatta olsaydı Hz. Peygamberin sancağının altında durması, onun için makamların en şerefli ve gazaların en muazzamı olurdu. Fakat gelip te o sancağın altına girmedi. Bu da onun o zaman hayatta olmadığını gösteriyor.

Kadi Ebu Ya'la Muhammed b. Hüseyin b. Ferra el-Hanbelî demiş İd: Bazı ashabımıza: "Hızır öldü mü?" diye sormuşlar. Onlar da, evet, diye cevap vermişler. Ebu Tahir b. Gubarî'nin de şöyle dediğini duydum: "Eğer Hızır hayatta olsaydı Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma gelirdi".

Bunu, İbn el-Cevzî, "el-Acale" adlı eserde nakletmiştir.

Bütün o saydığımız yerlerde Hızır'ın hazır bulunduğu, ancak kimselere görünmediği söylenebilir mi?

Buna cevaben deriz ki, salt vehimler nedeniyle genel kurallar üzerinde özelleme yapmamızı gerektiren böylesine uzak bir ihtimalin bulunmaması asıldır. Sonra Hızır'ın böylesine önemli durumlarda gizlenmesinin sebebi nedir? Oysa onun açıkça görünmesi, sevabını daha da arttırır, mertebesini daha da yüceltir, mucizesini daha da alenileştirdi. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.)'den sonra hayatta kalsaydı, onun hadislerini ve Kur'ân ayetlerini tebliğ etmesi, yalan ve uydurma hadisleri inkar etmesi, ters rivayetlerle bid'ate dayalı görüşleri ve asebiyete dayalı hevesleri reddetmesi, Müslümanlarla birlikte gazalarda cihad vermesi, Müslümanların toplantı ve cemaatlerinde açıkça göze görünmesi, onlara fayda vermesi, başkaları tarafından kendilerine gelen zararları bertaraf etmesi, âlimlerle hikmet sahibi kimselere doğru yolu göstermesi, delillerle hükümleri ortaya koyması, onun bazı beldelerde gizlenmesinden daha faydalı ve daha faziletli olurdu. Köylerde ve kasabalarda, görünmez yerlerde gezip dolaşmasından daha iyi olurdu. Çoğunun durumları bilinmeyen bazı kullarla gizlice buluşmasından daha yararlı olurdu. Gizlice bulunduğu kulları, kerametleri kendilerinden menkul şeyhler haline getirmesinden elbetteki daha faziletli olurdu. Bu anlattığımız hususları, iyice araştırıp anladıktan sonra kimsenin nazarı itibara almayacağım bilmekteyiz. Allah dilediği kimseyi dosdoğru yola iletir.

3- Hızır'ın hayatta olmadığını söyleyenlerin görüşlerini teyid eden delillerin üçüncüsü de şudur: Abdullah b. Ömer'den rivayet edilip, Buharî ve Müslim'in sahihleri ile diğer hadis kitaplarında sabit olan rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), bir gece yatısı namazını kıldıktan sonra şöyle buyurmuş: «Bu gece hakkında ne düşünüyorsunuz? Doğrusu yüz seneye kadar bu gün yeryüzünde bulunan kimselerden hiçbiri sağ kalmayacaktır».

İbn Ömer der ki: "Rasûlullah'm böyle demesinden sonra orada bulunan insanlar kendi nesillerinin kesilip sona ermesinden korktular".. İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir gece yatısı namazını kıldıktan ve selam verdikten sonra şöyle dedi: «Bu gecenez hakkında ne düşünüyorsunuz? Doğrusu, her yüz senenin başında, yeryüzündeki insanlardan hiçbiri hayatta kalmaz».

İmam Ahmed b. Hanhel, Cabir b. Abdullah'tan rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m vefatından az müddet önce ya da bir ay önce şöyle buyurduğunu söylemiştir:

«İçinde can bulunan hiç bir şahıs - ya da bugün bedeninde hayat bulunan hiç biriniz- yüz sene geçtikten sonra sağ kalmayacaktır».

Ahmed b. Hanbel, Cabir'den rivayet ederek Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in vefatından bir ay önce şöyle buyurduğunu söylemiştir:

«Benden kıyamet saatini soruyorlar. Kıyametin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Ben Allah'a yemin ederim M, bugün yeryüzünde hayatta olan hiçbir kimse, yüz sene sonra hayatta olmayacaktır».

Tirmizî, Cabir'den rivayet ederek Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu söylemiştir: «Yeryüzünde hayatta bulunan hiç kimse yoktur ki üzerinden yüz sene geçtikten sonra sağ kalsın».

İbn el-Cevzî der ki: "Bu sahih hadisler, Hızır'ın hayatta olduğunu söyleyenlerin iddialarını tamamen çürütmektedir".

Dediler ki: Hızır'ın, Hz. Peygamber'in zamanına ulaşmadığı katiiyet derecesine ulaşan bir husustur. Fakat biz deriz ki Hz. Peygamber'in zamanına ulaşmış olsa bile bu hadis, onun yüz seneden sonra yaşamamış olmasını gerekli kılmaktadır. Bu hadise göre o şu zamanda mevcut değildir. Çünkü o da, bu hadisin genel hükmünün kapsamına girmektedir. Onu bu genel hükmün kapsamından çıkarıp özel bir statüye koyabilmek için kabul edilmesi gereken sahih bir delilin sabit olması zorunludur. Böyle biri olmadığına göre de ona özel bir statü kazandırıp hayatta olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Doğrusunu Allah bilir. "et-Ta'rîfu ve'l-İslâm" adlı kitabında Hafız Ehu'l-Kasım es-Süheylî, Buharî'den ve şeyhi Ebu Bekir el-Arabî'den naklederek şöyle der: "Hızır, Hz. Peygamber (s.a.v.)in zamanına ulaşmıştır. Ancak yukarıda zikredilen hadis gereğince ondan sonra vefat etmiştir".

Buharî'nin bu sözü söylediği ve Hızır'ın, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in zamanına ulaştığına dair hükmü üzerinde ihtilaf vardır. Süheylî, Hızır'ın zamanımıza kadar yaşadığı görüşünü tercih etmiştir. Bu görüşünü bir çoklarından nakletmiş ve şöyle demiştir: "Hızır'ın Peygamber Efendimizle bir araya gelmiş olması, vefatından sonra da Ehl-i Bey'te gidip taziyyette bulunması sahil kanallardan rivayet edilmiştir". Süheylî böyle dedikten sonra, bizim önceki sayfalarda zayıf olduklarını söylediğimiz bazı rivayetler nakletmiştir. Ancak o rivayetlerin senedle-rini zikretmemiştir.

[\[29\]](#)
Doğrusunu Allah bilir.

İlyas Peygamberin Kıssası

Cenâb-ı Allah, Sâffât sûresinde Musa ile Harun'un kıssasını nakle-tikten sonra şöyle buyuruyor: «İlyas da peygamberlerdendi Kavmine demişti ki: "(Allah'ın azabından) korunmaz mısınız? Ba'le yalvarıp yaratıcıların en güzelini bırakıyor musunuz? Siziz

ve evvelki atalarınızın tanrısı olan Allah'ı (terkedi-yorsunuz ha)?".

Onu yalanladılar, bundan dolayı onlar (Cehennem'e) getirileceklerdir. Yalnız Allah'ın halis kulları hariç. Biz, sonra gelenler arasında ona da (İlyas'a da iyi bir ün) bıraktık: "İlyas'a selam olsun". İşte biz, güzel davrananları böyle mükafatlandırırız. Çünkü o, bizim mü'min kulları-mızdandı.» (es-Sâffât, 123-132.)

Neseb âlimleri dediler ki: İlyas en-Neşebî, Yasin b. Fenhas'm oğludur. Fenhas, Harun oğlu Ayzar'm oğludur.1 [30] Başkaları

dediler ki: İlyas Ayzar oğlu Azir'in oğludur. Ayzar da İmran oğlu Harun'un oğludur. [31] İlyas, Şam'ın batı tarafında bulunan Baalbek ahalisine peygamber olarak gönderilmişti. Onları, onur ve üstünlük sahibi olan Allah'a kulluk etmeye davet etti. Bal adını verip tapmakta oldukları puttan vazgeçmeye çağırdı. Denildiğine göre putları, Ba'l adındaki bir kadındı. Doğrusunu Allah

bilir. [32] Fakat birinci görüş daha sahihtir. Bu nedenle Cenâb-ı Allah'ın gönderdiği İlyas kendilerine şöyle demişti: "(Allah'ın azabından) korunmaz mısınız? Ba'l'e yalvarıp yaratıcıların en güzelini bırakıyor musunuz? Sizin ve evvelki atalarınızın tanrısı olan Allah'ı (terkedi-yorsunuz ha)?".

İlyas'ı yalanladılar, emirlerine muhalefet ettiler ve onu öldürmek istediler. Denildiğine göre İlyas peygamber, onlardan kaçıp gizlendi.

Ebu Yakub el-Ezraî, Hişam b. Ammar'm şöyle dediğini rivayet eder: İşittim ki bir adam, Kabû'l-Ahbar'dan şöyle bir olayı naklediyor: İlyas, kavminin hükümdarından kaçıp bir mağarada on yıl müddetle saklanmıştı. Nihayet Cenâb-ı Allah o hükümdarı helak edince yerine başkası geçmişti. İlyas, yeni hükümdarın yanına girerek İslamiyet'i ona teklif etmişti. O da Müslüman olmuş, kendisiyle birlikte kavminin büyük bir çoğunluğu da İslamiyet'le müşerref olmuştu. Ancak onlardan 10.000 kadarı İslamiyet'i kabul etmemişti. Hükümdar da emir vererek o 10.000 kişiyi baştan sona kırıp geçirdi ve öldürdü.

İbn Ebi'd-Dünya dedi ki: "İlyas peygamber kavminden kaçarak dağdaki bir mağaraya sığındı. Orada yirmi gece - ya da kırk gece- kaldı. Kargalar ona rızkını getiriyorlardı".

Muhammed b. Sa'd (Vakidî'nin katibi) dedi ki: Hişam b. Muham-med b. Said el-Keîbî, babasının şöyle dediğini bize nakletti "İlk gönderilen peygamber İdris'tir. Ondan sonra Nuh, ondan sonra İbrahim, ondan sonra İsmail ve İshali, onlardan sonra Yakub, ondan sonra Yusuf, ondan sonra Luţ, ondan sonra Hud, ondan sonra Salih, ondan sonra Şu-ayb, ondan sonra Musa ile Harun (bunlar İmran'm oğullarıdır), bunlardan sonra da Azir oğlu İlyas en-Neşebî'dir. Azir, İmran oğlu Harun'un oğludur. İmran da Lavi oğlu Kahis'in oğludur. Lavi, İshak oğlu Yakub'un oğludur. İshak da İbrahim peygamberin oğludur". Muhammed b. Sa'd böyle demiştir. Ancak bu sıralama üzerinde ihtilaf vardır.

Ka'b'dan naklen Mekhul şöyle demiştir: "Dört peygamber hayattadırlar. Bunların ikisi yeryüzündedir. Bunlar İlyas ile Hızır'dır. İkisi de göktedir. Bunlar da İdris ile İsa'dır".

İlyas ile Hızır'ın her sene ramazanda Beyt-i Makdis'de oruç tuttuklarını ve biraraya geldiklerini, ayrıca her sene haccediş Zemzem suyundan bir defa su içtiklerini, bu suyun ertesi seneye kadar kendilerine yettiğini söyleyenlerin sözlerini nakletmiştik. Ayrıca bunların her sene Arafat'da buluştuklarını ifade eden hadisi de nakletmiştik. Ancak bu gibi şeylerin sahih olmadığını, delile dayalı olan kuvvetli görüşün; Hızır'ın ve aynı şekilde İlyas'ın vefat etmiş oldukları muvacehesinde olduğunu açıklamıştık.

Vehb b. Münebbih ile diğerlerinin anlattıklarına göre Hızır peygamber, insanlar tarafından yalanlanıp eziyet gördüğü zaman ruhunu teslim alması için Aziz ve Celil olan Rabbine dua ettiğinde, yanına ateş renginde bir binek geldi. Bineğe bindi. Allah ona tüy verip nurla giydirdi. Yeme-içme lezzetini kendisinden kesti. Semavî ve arzî, beşerî ve me-lekî bir niteliğe büründü. Ahtopoğlu Elyasaa tavsiyede bulundu.

Bu ifadelerde tartışılacak taraflar vardır. Bunları doğrulamak da yalanlamak da mümkün değildir- Bunlar israiliyattandır. Daha doğrusu bunların şahinliği uzak bir ihtimaldir. Doğrusunu yüce Allah bilir.

Şimdi de Hafız Ebu Bekir el-Beyhakî'nin rivayet ettiği hadise geelim: Ebu Abdullah el-Hafız, Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet etti: "Bir seferde Rasûlullah (s.a.v.)'ın beraberinde bulunuyorduk. Bir menzile vardık. Vardığımız vadide adamın biri şöyle diyordu: "Allah'ım beni rahmetine ermiş, tevbe edip bağışlanmış Muhammed ümmetinden kıl". Vadinin üst tarafına vardığında adamı gördüm. Boyu üçyüz zir'a'dan daha fazlaydı. Bana, sen kimsin diye sordu. Ben de Rasûlullah'm hizmetkârı Malik oğlu Enes'im, dedim. Rasûlullah nerede? diye sordu. Ben de: "İşte şurada senin söylediklerini işitiyor." dedim. Bana şöyle dedi: "Öyle ise git, ona benden selam söyle. Ve de ki: "Kardeşin İlyas sana, selam söylüyor". Ben de Rasûlullah'nı yanına varıp durumu bildirdim. Adamın bulunduğu yere geldi, onunla karşılaşp kucaklaştı ve selam verdi. Sonra her ikisi oturup sohbet etmeye başladılar. Adam, ona şöyle dedi: "Ya Rasûlallah, ben senede ancak bir gün yemek yerim. İşte yiyeceğim de şudur, gel beraber yiyelim". Adam böyle dedikten sonra gökten bir sofraya indi. Sofrada ekmek, balık ve kereviz vardı. Beraberce yediler, bana da yedirdiler. İkinciye kıldık. Sonra adam vedaiaştı. Göğe doğru bulutların arasına gittiğini gördüm" [33]

Bu rivayetle ilgili olarak Beyha-kî'nin; Bu, temelli zayıf bir hadistir, demesi bize yeter.

Tuhaftır ki Hakim Ebu Abdullah en-Nisabûrî bu hadisi, Müsted-rek'inde rivayet etmiştir. Aslında bu zayıf bir hadis olup sahih hadislere şekil ve mana bakımından muhaliftir. Buharî ve Müslim'in sahihlerinde de yer alan bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Doğrusu Cenâb-ı Allah, Adem'i altmış zir'a uzunluğunda yarattı. Sonra yaratıklar şu ana kadar kısaltmaya ve eksilmeye devan

etmektedirler". İlyas peygamberle Peygamberimiz hakkında nakledilen Enes'in rivayetinde Rasûlullah (s.a.v.)'m İlyas'm yanma gittiği söyleniyor. Bu doğru değildir. Çünkü İlyas (a.s.)'m kendisinin, Hatemü'l-Enbiya Muhammed (s.a.v.)'in yanma gitmesi daha layıktı. Yine o rivayette İlyas'm senede bir defa yemek yediği söyleniyor. Halbuki Vehb'den rivayet edilen Önceki hadiste Cenâb-ı Allah'ın İlyas (a.s.)'dan yeme-içme lezzetini aldığı ifade ediliyordu. Ayrıca diğer bazı kimselerden de nakledildiğine göre Üyas, senede bir kez Zemzem suyundan içer ve bu içtiği su ertesi senenin aynı gününe kadar kendisine yetermiş!. Bütün bunlar birbirine zıt ve de bâtil şeylerdir. Hiçbiri sahih değildir.

İbn Asakir, bu hadisi başka bir kanalla nakletmiş, ancak zayıf olduğunu itiraf etmiştir. Hayret doğrusu, bunun aleyhinde nasıl konuşur? Vasile b. Eska'dan rivayet ettiğine göre İlyas, Tebük gazvesine katılmış, Rasûlullah ona, Enes b. Malik ile Huzeyfe b. Yeman'ı göndermiş. Bu iki zat demişler ki: İlyas bizden iki ya da üç zir'a daha uzundu. Develer kaçmasın, diye savaşa katılamayacağına dair mazeret ileri sürdü. Rasûlullah'la bir araya gelip Cennet taamından yediler ve dedi ki, ben kırk günde bir yemek yerim. Yemek sofralarında ekmek, üzüm, muz, taze hurma ve bakla vardı. Yalnız pırasa yoktu. Rasûlullah ona Hızır'ı sordu. O da dedi ki: Geçen sene onunla buluştum. Sen benden önce onunla buluşa-caksm, benden ona selam söyle".

İkisinin de hayatta olduklarını ve bu hadisin sahih olduğunu farzet-sek, Hızır ile İlyas demek ki hicretin 9. senesine kadar biraraya gelmemişlerdir. Bu da şer'an caiz değildir. Bu da uydurmadır.

Ebu Bekir b. Ebi'd-Dünya, Sabit'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mus'ab b. Zübeyr ile birlikte Kufe'nin varoşlarında idik. Bir bahçeye girdim ki iki rek'at namaz kılalım. Namaza durduğumda şu ayet-i kerimeyi okumaya başladım: «Hâ, mîm. Bu kitabın indirilişi, Aziz (daima galip) ve Âlim (her şeyi en iyi bilen) Allah tarafın dan dır. Günahı bağışlayan, tevbeyle kabul eden, azabı çetin olan, lütuf sahibi (Allah tarafından)dır.» (ei-Gafir, 1-3.) Ben namazda iken arka taraflarda boz bir katmın üstünde bir adam gelip durdu. Üzerinde Yemen kumaşından giysiler vardı. Ben yukarıdaki ayet-i kerime'nin (günahı bağışlayan) kısmını okurken bana şöyle seslendi: De ki: "Ey günahları bağışlayan Allah'ım, benim günahımı da bağışla". Ben, ayet-i kerimenin (tevbeyle kabul eden) kısmını okuduğumda bana şöyle seslendi: De ki: "Ey tevbeleri kabul buyuran Allah'ım, benim tevbemi kabul buyur". Ben, ayet-i kerimenin (azabı çetin ve şiddetli olan) kısmını okuduğumda bana şöyle seslendi: De ki "Ey azabı şiddetli ve çetir olan Allah'ım, beni azaplandırma". Ben, ayet-i kerimenin (nimet sahibi) kısmını okuduğumda bana şöyle seslendi: De ki "Ey nimet sahibi Allah'ım, rahmet ile bana inamda bulun". Ben namazı tamamladıktan sonra dönüp arkama baktım, ama kimseyi göremedim. Dışarı çıkıp etrafla bulduğum kimselere sordum: "Boz bir katırın üzerinde, Yemen kumaşından giysiler giymiş bir adam size uğradı mı?". Hayır, hiç kimse bize uğramadı, dediler. Evet onu görememişlerdi. O ancak İlyas (a.s.) olabilirdi. ^[34]

"Onu yalanladılar. Bundan dolayı onlar azaba getirileceklerdir". Yani ya hem dünya ve ahirette ya da sadece ahirette azaba getirileceklerdir. Hem dünya hem de ahirette azaba uğratılacakları daha kuvvetlidir. Çünkü tefsircilerle tarihçiler böyle demişlerdir. "Ancak Allah'ın ih-laslı kulları hariç". Yani iman eden mü'minler, bu azaba uğratılmayacaklardır. "Biz, sonra gelenler arasında ona da (İlyas'a da iyi bir ün) bıraktık". Yani âlemler içinde onun için güzel bir anı bıraktık. O her zaman için hayırla yadedilecektir. "İlyasine selam olsun". Yani İlyas'a selam olsun. Araplar, birçok isimlerin sonuna nun harfini eklerler. Örneğin İsmail'e İsmâîn, İsrail'e İsrâîn, İlyas'a da İlyasîn derler. Yukarıdaki ayet-i kerimesini şeklinde okuyanlar da olmuştur. Yani buna göre ayet-i kerimenin manası şöyle olur: "Muhammedın âline selam olsun". Yukarıdaki ayet-i kerimeyi İbn Mes'ud ile diğerleri şeklinde okumuşlardır. İbn Mes'ud'un kelimesinin İdris olduğunu söylediği rivayet edilir. Dahhak b. Müzahim'de bu görüştedir. Katade ile Muhammed b. İshak böyle rivayet etmişlerdir. Doğrusu önce söylediğimiz gibidir. Gerçeği Allah daha iyi bilir. ^[35]

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/467-470.

[2] Bkz. Tefsir-i Taberî, XX, 68-69.

[3] Buharî Enbiyâ., 54; Müslim, Libas, 49.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 129.

İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/470-475.

[5] Buharî, Enbiyâ, 28.

[6] Buharî, Humus 19, Enbiyâ 27.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 380, 396, 441.

[8] Buharî,IV,122;

[9] Buharî, Tıp, 17.

[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/475-481.

[11] Müslim, I, Babt'i'l-îman, 161.

[12] Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 7 - 315 - 513 - 533.

[13] Buharî, Enbiyâ, 24-248.

[14] Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 22-39-83.

[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/481-482.

[16] Buharî, Cenaiz, II, 191.

[17] Ahmed b. Hanbel, II, 7-315-513-533

[18] Müslim, VII, 100.

[19] Müslim, VII, 103.

[20] Tarih-iTaberî, 1,305.

[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/482-486.

[22] Tarih-iTaberî, 1,304.

[23] Buharî, Humus, S; Müslim, Cihad, 33

[24] Buharî, VI, 117, Kitabü't-Tefsir; Tirmizî, V, 205.

[25] Buharî, Enbiya, 54.

[26] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/487-496.

[27] Maarif, I, 42.

[28] Tarih-i Taberi, I, 256.

[29] Buharî, Halk-i Adem ve Zürriyetihî, IV, 140.

[30] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/497-513.

[31] Tarih-iTaberî,I,225.

[32] Tehzib, İbn Asaîcir, I, 98.

[33] İbn Kuteybe, el-Maarif, 51.

[34] Tehzib, İbn Asakir, 1,101.

[35] Tehzib, İbn Asakir, 1,103.

[36] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 1/513-516.